

Nordiska rådet

27:e sessionen

1979

Supplementband

innehållande remissuttalanden m. m.
rörande förslag (s. k. A- och B-saker)
behandlade vid 27:e sessionen
Förslagen med tillhörande
utskottsbetänkanden finns i huvud-
bandet från sessionen

Stockholm 1979

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1979

Redaktör Åke Edwall

ISBN 91-7052-414-9

Innehållsförteckning

Medlemsförslag

A 502/j	Tillsättande av utredning om Nordiska rådets organisation och verksamhetsformer	5
A 512/k	Undersökning angående upprättandet av ett Nordens institut på Åland	12
A 513/k	Nordiskt samarbete rörande medicinsk genetik . .	41
A 515/t	Samordning av de nordiska bestämmelserna om säkerhet, arbetsmiljö m. m. för fartyg	84
A 516/s	Införande av enhetlig sommartid i de nordiska länderna	124
A 517/s	Filialundervisning vid Nordiska hälsovårdshögskolan	164
A 518/t	Samnordiska åtgärder mot onykterhet till sjöss . .	193
A 519/e	Nordisk industrialiseringsfond för Färöarna	227
A 520/k	Yrkesutbildning för ungdom m. fl. grupper	245
A 521/k	Gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare	269
A 522/t	Upprättande av en nordisk flyghaverikommission	318
A 523/j	Ett nordiskt dataråd	344
A 524/e	Valutapolitiskt och monetärt samarbete i Norden	386
A 525/k	Inrättandet av ett nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor	420
A 526/k	Arrangerande av en samnordisk konferens om barnkultur samt om produktion och förmedling av samnordiska kulturtjänster för barn	464
A 527/s	Nordiskt samarbete för att utreda och avskaffa medicinskt missbruk inom elitidrotten	484
A 528/s	Åtgärder för bevarande av sälstammen i östersjöområdet	512
A 529/k	En nordisk folkhögskola i Västnorge	538
A 530/s	Åtgärder för begränsning av djurförsök	564
A 531/k	Nordiskt samarbete om lättläst (LL) litteratur . .	628
A 532/k	Nordiska regler för jägarkompetens	659
A 534/t	Enhetliga regler för rabatter m. m. i järnvägstrafiken i Norden	676
A 535/s	Samnordisk utbildning och forskning rörande åldrandets problem	691
A 537/e	Nordiskt samarbete i OECD om uppförandekod för multinationella företag (MNF)	755
A 538/s	Samarbete angående rening av kommunalt avloppsvatten	799

Ministerrådsförslag

B 28/e	Handlingsprogram för nordiskt regionalpolitiskt samarbete	815
--------	---	-----

Medlemsförslag

om tillsättande av utredning om Nordiska rådets organisation och verksamhetsformer

(Väckt av Kjell-Olof Feldt, Gylfi P. Gíslason, Sture Palm, Robert Pedersen och Ulf Sundqvist)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råd, Den danske Delegation:

Delegationen kan principiellt tiltræde den tankegang, som ligger til grund for medlemsforslaget, nemlig at man med mellemrum — på grund af den udvikling, der har fundet sted, og på grundlag af indhøstede erfaringer — må overveje, om den organisationsform, man har, og de arbejdsmetoder, man anvender, er de mest hensigtsmæssige, eller om der bør ske ændringer heri.

Det er imidlertid delegationens opfattelse, at den udbygning af det nordiske samarbejde, herunder for Nordisk Råds vedkommende oprettelsen af præsidiasekretariatet i Stockholm, der fandt sted på grundlag af forslag fra Nordisk Organisationskomité, var så gennemtænkt og omfattende, at der ikke for tiden er grund til at sætte en nyt udredningsarbejde i gang.

For så vidt angår rådets kontrollerende virksomhed finder delegationen, at budgetkomiteen udfører et tilfredsstillende arbejde. Komiteen har virket i så kort tid, at det må anses for rimeligt, at yderligere erfaringer indhøstes, før man foretager en eventuel udredning af dette arbejde. Man må forvente, at komiteen selv tager et initiativ, hvis der måtte opstå behov for en udredning.

Delegationen ønsker endvidere at påpege, at medlemsforslaget også nævner eksempler på konkrete spørgsmål, som foreslås taget op, herunder også sager, som delegationen for nylig har taget stilling til, for eksempel om udvalgssekretærernes placering. Man finder, at disse spørgsmål for tiden bør betragtes som afgjort.

Det er for delegationen oplyst, at præsidiasekretariatet, hvor der for nylig er sket ændringer på de ledende poster, agter at tage sin organisations- og arbejdsform op til overvejelse.

Den danske delegation må fraråde, at der for tiden iværksættes en parlamentarisk udredning vedrørende Nordisk Råds organisation og virksomhedsformer.

København, den 6. oktober 1977

Poul Hartling

Axel Gormsen

Nordiska rådet, Finlands delegation:

I medlemsförslaget fästes särskild uppmärksamhet vid den år 1975 till-satta budget- och kontrollkommitténs verksamhet och konstateras, att erfarenheterna av dess verksamhet hittills varit mycket goda. Samtidigt finner förslagsställarna emellertid att kommitténs kontrollerande funktion inte utvecklats lika positivt och anser att Nordiska rådets arbetsformer generellt borde ses över.

Nordiska rådets Finlands delegation kan förena sig om uppfattningen att budgetkommitténs verksamhet har kommit i gång på ett positivt sätt och att med dess tillhjälp också redan har uppnåtts praktiska resultat vid beredningen av de nordiska samarbetsorganens budgeter i samråd med ministerrådet. I detta sammanhang torde man kunna säga att kommitténs kontrollfunktion också i någon mån har förverkligats men det bör medges, att det i framtiden vore skäl att fästa ökad uppmärksamhet vid utvecklandet av denna sida. Delegationen utgår dock från det faktum, att det är och bör vara en central uppgift för rådets ordinarie utskott att följa med genomförandet av de av Nordiska rådet antagna rekommendationerna samt granska ministerrådets årliga rapport och övriga samarbetsorgans berättelser liksom även att föreslå eventuella åtgärder i anledning av dessa.

Med beaktande av vad ovan anförts ävensom att rådets budgetkommitté hittills verkat under en mycket kort tidsrymd, finner delegationen ej i detta skede motiverat att det inleds en särskild utredning om budgetkommitténs verksamhet. Däremot bör kommitténs verksamhetsformer utvecklas genom erforderliga delförbättringar. En sådan kan vara en utbyggnad av sekretariatshjälpen för kommittén, vilket sannolikt bäst skulle förverkligas på så sätt, att vid presidiesekretariatet skulle inrättas en särskild sekreterarbefattning för budgetkommittén exempelvis på saksberedarplanet.

Vad beträffar Nordiska rådets verksamhet i allmänhet anser rådets Finlands delegation, att rådet kan sägas fungera på ett sätt som motsvarar dess syftemål om man beaktar rådets ställning, verksamhetsbetingelser och de för rådet i Helsingfors-avtalet angivna uppgifterna samt de i

sagda avtal och andra bestämmelser för dess verksamhet fastställda begränsningarna. Enligt delegationens uppfattning är det möjligt att ytterligare utveckla rådets verksamhet genom delreformer. En omständighet, som enligt delegationens uppfattning bör ägnas ökad uppmärksamhet och till vilken även hänvisas i medlemsförslagets motivering, är utskottens sekreterarhjälp. Det är uppenbart, att utskottens ökade arbetsbörda bl. a. som en följd av ministerrådets förslag och rapportering (C 1) samt budgetberedningen, skulle förutsätta heltidsanställda sekreterare i samtliga utskott. Delegationen hänvisar även till de ståndpunktstaganden delegationen tidigare gjort i frågan om utskottssekreterarnas placeringssort och får som sin uppfattning anmäla, att en överflyttning av sekreterarna till presidiesekretariatet inte vore ägnad att förbättra deras verksamhetsmöjligheter som sekreterare för sina utskott.

En annan i medlemsförslagets motivering nämnd fråga, presidiesekreterarens nationstillhörighet, ger enligt delegationens mening ej upphov till åtgärder. Delegationen finner den praxis, som har befest sig och enligt vilken chefen för ett centralt samnordiskt organ ej får vara medborgare i det land i vilket vederbörande organ verkar, ändamålsenlig och hänvisar för Nordiska rådets vidkommande i denna fråga endast till arbetsordningens 35 §.

I anslutning till frågan om utvecklandet av de praktiska verksamhetsformerna vill rådets Finlands delegation ytterligare nämna frågan om ibruktagande av simultantolkning i rådsarbetet för vars vidkommande delegationen med tillfredsställelse konstaterar, att försöksverksamheten har inletts och att mycket positiva resultat har erhållits av den. Delegationen vill fästa särskild uppmärksamhet vid denna fråga och förutsätter, att simultantolkningen vidareutvecklas inom rådets arbete så, att den faktiskt gestaltar sig till en faktor av betydelse för effektiviseringen av rådsarbetet. Delegationen finner sannolikt, att efter genomförandet av simultantolkning i plena följande viktiga område kommer att utgöras av seminarie- och konferensverksamheten, i vilken simultantolkning uppenbarligen också vore påkallad.

Delegationen får hänvisa till två förhållandevis nyligen verkställda synnerligen grundliga utredningar om det nordiska samarbetets organisation, av vilka den ena, Nordiska organisationskommitténs utredningar ledde till inrättandet av Nordiska ministerrådet och presidiesekretariatet år 1971, och den andra, arbetsgruppens för budget- och kontrollfrågor eller den s. k. K. B. Andersen-kommitténs utredningar av år 1975 ledde bl. a. till inrättandet av rådets budgetkommitté. Därjämte bör erinras om det nordiska kulturavtalet av år 1971 och dess inverkan även på rådsarbetet i samband med beredningen av kultursektorns ärenden.

Delegationen vill ytterligare nämna de i Helsingfors-avtalet år 1970 företagna ändringarna, i stöd av vilka det blev möjligt för de nordiska självstyrelseområdena Åland och Färöarna att aktivt komma med i rå-

dets arbete, vilket delegationen finner betydelsefullt med tanke på rådets ställning.

Delegationen konstaterar, att de i det föregående berörda och vissa andra ändringar rörande det nordiska samarbetets organisation, som har varit av stor betydelse för en effektivisering och rationalisering av rådsarbetet, har kunnat genomföras i form av partiella reformer och utgår ifrån att det även i framtiden är skäl att iakttä detta tillvägagångssätt vid utvecklandet av Nordiska rådets arbetsformer.

Delegationen vill särskilt understryka, att man inom Nordiska rådet genom försorg av dess nuvarande verksamhetsorgan och inom ramen för dessa bör koncentrera de tillbudsstående resurserna på en grundlig beredning och behandling av praktiska samarbetsfrågor. Delegationen kan emellertid i princip förena sig om förslagsställarnas tanke, att det då och då är skäl att även mera generellt granska det nordiska samarbetets former och verksamhet. Delegationen konstaterar, att frågan om de interna verksamhetsformerna vid presidiesekretariatet är anhängig på sekretariatsplanet och inom presidiet. Delegationen finner naturligt, att resultatet av utredningen avvaktas innan man överväger att inleda nya utredningar. Delegationen finner detta utredningsarbete av behovet påkallat och anser, att en motsvarande utredning kunde vara nyttig även för Nordiska ministerrådets vidkommande. Sedan dessa på tjänstemannaplanet utförda utredningar fullbordats vore det enligt delegationens uppfattning på sin plats att på parlamentariskt plan företa en politisk bedömning av deras resultat.

Helsingfors den 27 oktober 1977

V. J. Sukselainen
Ordförande

Håkan Branders
Generalsekreterare

Nordisk Råd, Den islandske delegation:

Nordisk Råds islandske delegation har modtaget til udtalelse medlemsforslag A 502/j angående revision af Nordisk Råds organisation og arbejdsmetoder.

Der er ikke gået ret lang tid siden et udvalg behandlede spørgsmålet om revision af rådets arbejdsmetoder og udvalgets rekommandationer er allerede blevet iværksat. Disse indebar bl. a. at et budgetudvalg blev nedsat. Vi mener, at der er gået for kort tid siden disse ændringer blev foretaget til at det er muligt at gøre sig klart resultatet af dem eller bedømme om nye foranstaltninger for at forbedre rådets organisation er nødvendige. På dette stadium kan Nordisk Råds islandske delegation derfor ikke støtte dette forslag. Delegationen anser det for naturligt at

man indhøster mere erfaring för man tager beslutning om at sætte et nyt udredningsarbejde igang for at behandle rådets organisations- og arbejdsform.

Reykjavík, den 25 januari 1978

Jón Skaftason

Friðjón Sigurðsson

Nordisk Råd, Den norske delegasjon:

Den norske delegasjon har behandlet ovennevnte medlemsforslag og vil peke på at plenarforsamlingen så sent som i 1975 behandlet sluttrapporten fra den parlamentarisk sammensatte arbeidsgruppe for budsjett- og kontrollspørsmål (K. B. Andersen-gruppen).

Opprettelsen av Budsjettkomitéen og retningslinjene for dens virksomhet ble fastlagt i forbindelse med denne behandling. Delegasjonen finner det lite hensiktsmessig allerede nå å iverksette en omfattende undersøkelse som etter forslaget innhold i stor grad skal konsentrere seg om praktiske sider ved denne virksomhet.

Generelt er delegasjonen enig i at den virksomhet som ivaretar den parlamentariske kontroll innenfor offentlig nordisk samarbeid, utvikler seg i positiv retning. I løpet av de siste par år har vi bl. a. fått nye omforenede retningslinjer for informasjonsutveksling og samarbeidskontakter mellom nordiske organer. Rådets faste utvalg har dermed fått bedre muligheter også når det gjelder den kontrollerende virksomhet. Viktig er det også at en utvidet rapportering tilbake til de nasjonale parlamenter har ført til økt innsyn med og debatt om den felles nordiske myndighetsutøvelse.

Med henvisning til den utvikling vi er inne i, vil delegasjonen på det nåværende tidspunkt ikke anbefale nye, formelle initiativ i decharge-spørsmålet.

Delegasjonen er ellers klar over at plenarforsamlingens oppdrag til presidiet om å arbeide videre med de organisatoriske og administrative forslag i sluttrapporten fra 1975, ennå ikke er tilfredsstillende løst. Disse problemer ligger i Rådets administrative organer, hvis løpende oppgave det er å arbeide med effektivisering av organisasjon og virksomhetsformer. Det er neppe mangel på effektivitetsanalyser som er årsaken til at det har tatt tid å gjennomføre rasjonelle endringer i den del av Rådets administrasjon som har nordisk status. Presidiet er i slike tilfeller avhengig av de enkelte delegasjoners politiske vilje til å akseptere praktiske endringer i den organisasjonsmodell vi har fastlagt. Ved siden av den løpende kontakt med delegasjonene, har presidiet muligheter til å drøfte slike spørsmål med det samlede arbeidsutvalg.

Den norske delegasjon viser til det som er sagt ovenfor, og er kommet til å ville anbefale at Rådet ikke foretar seg noe i anledning medlemsforslag A 502/j.

Oslo. 22. november 1977

Lars Korvald

Gudvin Läder Ve

Nordiska rådet, svenska delegationen:

Delegationen uttalade härvid att den på vissa punkter delade förslagsställarnas uppfattning och att en översyn var befogad på vissa konkreta punkter, vilket man önskade göra presidiet uppmärksamt på.

Delegationen ansåg att man borde göra en översyn såvitt gällde utskottssekretariatets organisation. Rådets kontrollerande funktion ställer stora krav på utskottssekreterarna såvitt gäller beredning och genomgång av berättelser och meddelanden. Med nuvarande utskottsorganisation är detta inte möjligt. En effektiv kontroll kan genomföras först när samtliga utskott har heltidsanställda utskottssekreterare. Utskotten måste ägna större uppmärksamhet när det gäller kontrollen av rådets underorgan. Grundproblemet är att beredning av dessa ärenden av tidskäl inte är tillräcklig, varför resurser och förutsättningar bör skapas för heltidsanställda sekreterare.

Delegationen konstaterade att presidiesekretariatets verksamhet pågått i sex år och att tiden nu kunde anses mogen för en utvärdering av sekretariatets organisation och arbetsformer. Delegationen hänvisade härvid till den organisationsöversyn som företagits vid Nordiska ministerrådets sekretariat i Oslo redan efter en treårig verksamhet. Vidare borde en översyn av informationsverksamheten företas, varvid frågan om en samordning av Nordiska ministerrådets och Nordiska rådets informationsverksamhet borde övervägas.

Delegationen pekade slutligen på att arbetsgruppen för budget- och kontrollfrågor i sin slutrapport till rådets presidium (K. B. Andersen-rapporten) tagit upp frågan om att genom ett décharge-förfarande pröva ministerrådets politiska och juridiska ansvar vad gällde beslut som fattats eller åtgärder som ministerrådet underlåtit att vidtaga. Av tidskäl kunde arbetsgruppen inte framlägga förslag i syfte att formellt få till stånd en utvidgning av kontrollmöjligheterna. Arbetsgruppen beslöt därför hemställa att presidiet eller det organ som presidiet utser tog upp denna fråga till behandling. Då inte någonting skett i denna fråga anser delegationen att frågan om ett décharge-förfarande bör tas upp till förnyad behandling i rådet.

Mot bakgrund härav anser delegationen att även om det är tveksamt om det finns behov av en stor parlamentarisk utredning i enlighet med förslaget bör en översyn komma till stånd på vissa konkreta punkter som här ovan angivits.

Stockholm den 26 oktober 1977

För Nordiska rådets svenska delegation

Olof Palme

Jan-Ivan Nilsson

Medlemsförslag

om undersökning angående upprättandet av ett Nordens institut på Åland

(Väckt av Folke Woivalin)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens folkliga akademi:

Nordens folkliga akademi slutter seg til forslaget om å be Nordisk Ministerråd undersøke mulighetene for å opprette et Nordens institutt på Åland.

Det er berikende for hele Norden at randområdene får sine nordiske institusjoner og vi ser opprettelsen av et Nordens institutt på Åland som en naturlig følge av opprettelsen av andre nordiske institusjoner de siste ti årene.

Det er viktig å bevare Ålands kultur samt å gjøre den kjent i det øvrige Norden.

Kungälv den 30. november 1977

For Nordens folkliga akademi

Mona Persvold

Vik. rektor

Nordens Hus i Reykjavik:

— — — og ihvorvel jeg ingenlunde er fortrolig med de specifikt ålandske forhold, skal jeg søge at formulere en mening om denne sag.

Nordens Hus i Reykjavik, der blev oprettet 1968, samt en lignende institution på Færøerne under opbygning har den motivering, at der er tale om fjerntbeliggende nordiske kulturområder, hvis nordiske særpræg i en verden, hvor de internationale massekommunikationer tilriver sig større og større betydning, måtte kunne befrygtes at ville svækkes i en sådan grad, at fx Island ikke blot mistede sin nordiske egenart, men også tabte enhver særpræg og blot blev en uvæsentlig provins i et internationalt trivielt kulturområde. Nordens Hus fik til opgave at lette Island at vedligeholde gamle og knytte nye kulturelle forbindelser med Norden.

Det turde være indlysende, at denne situation, som er en væsentlig motivation for placeringen af "nordiske huse" i de nordlige og vestlige skandinaviske randområder, næppe er gældende for Ålandsöerne, der ligger midt imellem to skandinaviske lande og centralt placeret til vigtige nordiske kulturcentre såsom Helsingfors, Åbo og Stockholm. Vi er ikke blinde for, at Ålandsöerne — ligesom fx Sydslesvig — kan have en anden motivation med et nordisk hus, men det forekommer os ikke naturligt, at Norden som sådant skal stå bag slige bestræbelser. Ligesom Sydslesvig er et dansk-tysk anliggende, bör Ålandsöerne være et svensk-finsk anliggende, som de øvrige nordiske landes indblanding muligvis blot vil gøre ömtåleligere.

Ydermere bör man vel overveje, om man i Nordisk Råd önsker flere nordiske huse af denne art. Placeringen i Reykjavík og muligvis også den i Tórshavn lader sig begrunde rent sagligt *fællesnordisk*, men det er et spørgsmål, om man ved at gå et skridt videre ikke skaber et farligt præcedens. Der er mange steder, hvor slige institutioner vil være gudvelkomne.

Endydermere kan man forudse, at oprettelsen af en række nordiske institutioner vil medføre en tendens imod en fælles centralledelse, der vil ekspedere færdigpakkede arrangementer til institutionerne på omgang, således at den lokale ledelse ikke vil være i stand til at søge at opfylde det pågældende steds specielle og aktuelle behov. Dermed vil institutionerne miste deres fornemste mission og løbe fare for at blive konturløse forsamlingshuse til liden nytte for reelt nordisk samarbejde.

Alt i alt synes det os, at man må se med skepsis på tanken om at etablere flere lignende nordiske institutioner i Norden.

Specielt bör man være varsom, hvor en *fællesnordisk* argumentation ikke kan fremsættes.

Reykjavík, den 5. september 1977

Nordens Hus
Erik Sönderholm
 Direktör

Styrelsen för Nordens hus:

Såsom i motiveringen till medlemsförslaget anföres, uppvisar landskapet Åland trots sin begränsade storlek och folkmängd ett väl differentierat kulturliv, som ger det en egen identitet. Ett vittnesbörd härom var den åländska vecka med ett rikhaltigt program, som ordnades i Reykjavík våren 1975 i samarbete mellan de åländska landskapsmyndigheterna och Nordens hus. Denna vecka fick en god genklang och vann stor uppskattning hos den isländska allmänheten.

Existensen av sådana särpräglade regionala kulturer som den åländska är ägnad att göra kulturlivet i hela Norden mera mångfacetterat än

det annars vore. Det får betraktas som ett samnordiskt interesse, att sådana kulturer stimuleras och det är ägnat att berika kultursamarbetet mellan de nordiska länderna, att de i så hög grad som möjligt kommer in i bilden och bekantgöres även i det övriga Norden. Strävanden i denna riktning är därför enligt styrelsens mening förtjänta att understödjas.

Trots sin begränsade storlek och folkmängd intar Åland på grund av sin ställning som ett landskap med långtgående autonomi och med egen representation i Nordiska rådet även i nordiskt perspektiv en särställning, som kan motivera särskilda åtgärder för att den åländska kulturen som givande och tagande part skall nå ut över ett större område.

Styrelsen annoterar, att förslagsställaren icke avser skapandet av ett Nordens hus med egna lokaliteter utan närmast synes syfta till att få upprättad någon form av administration av det åländska kulturutbytet med det övriga Norden. Denna återhållsamhet finner styrelsen motiverad. Förslaget ger icke någon närmare antydning om huru förslagsställaren tänkt sig, att det kommande institutets verksamhet rent konkret skulle gestaltas och vilken omfattning denna administration skulle få. Den av förslagsställaren efterlysta utredningen angående möjligheterna att upprätta ett sådant institut komme väl att ge svar på dessa frågor. I detta skede önskar styrelsen endast konstatera, att syftet med det föreliggande förslaget är lovvärt, och styrelsen kan för sin del tillstyrka, att saken beredes vidare i av förslagsställaren avsedd riktning.

Direktören för Nordens hus har tidigare för egen del överlämnat ett remissvar i frågan, som ger uttryck för en annan syn på densamma och som därför bör bidra till en nyanserad bedömning.

Oslo den 5 november 1977

Gunnar Hoppe

Ordf. i styrelsen för Nordens hus i
Reykjavik

NOMUS:

Det fremgår af medlemsforslaget, at baggrunden for oprettelsen af et institut er at sikre, at identiteten i det ålandske kulturliv kan bevares, samt at skabe forudsætning for, at den ålandske kultur når ud over et større område som givende og tagende part.

Så vidt NOMUS forstår forslaget, vil visse sammenligninger kunne drages til bl. a. Nordens Hus i Reykjavik og de foreliggende planer om oprettelse af Nordens Hus på Færøerne og — såfremt instituttet tænkes at omfatte kulturelle aktiviteter på særlige områder — tillige planerne om oprettelse af et Nordisk Kulturcenter på Sveaborg.

NOMUS kan for sit vedkommende tilslutte sig, at der træffes foranstaltninger med henblik på at sikre bevarelsen af identiteten ikke alene i den bredere fællesnordiske kultur, men også i de regionale, selvstændige

kulturtraditioner i Norden. Med baggrund i medlemsforslagets mere generelle indhold er det imidlertid vanskeligt at tage stilling til, om oprettelsen af et Nordens institut vil kunne sikre de nævnte identitetsformål.

Såfremt den foreslåede undersøgelse iværksættes, skal man derfor pege på nødvendigheden af, at det nøje overvejes, hvilke konkrete aktiviteter instituttet bør have med henblik på opfyldelse af identitetsformålet. Det bør tillige overvejes, om der på denne baggrund er mulighed for en fællesnordisk virksomhed på et afgrænset kulturelt område. NOMUS skal i denne forbindelse pege på, at Åland har en levende tradition i folkedans og folkemusik og i denne forbindelse tillige relevante landskabelige og bygningsmæssige omgivelser.

København, den 22. november 1977

Lasse Lindhard
Generalsekretær

Nordiska samerådet:

Nordiska samerådet, som är de nordiska samernas gemensamma organ, finner denna hemställan värd att understödjas. Samerna i Norden är dubbelt flera än antalet ålänningar, men samernas land är uppdelat mellan fyra stater och sålunda är t. ex. samerna tvungna att lära sig majoritetsamhällets språk. Man vågar tänka sig att situationen hade varit annorlunda om samerna råkat bo på ett avgränsat område inom en enda stat.

I medlemsförslaget sägs det att det föreligger risk att ålänningarnas identitet går förlorad på sikt. Ålänningarnas risk att förlora sin identitet kan inte jämföras med samernas motsvarande risk. Åland har starkt minoritetsskydd för svenska språket, egen administration, egen autonomi, som till stor del betalas av finska staten. Samerna har ingen autonomi, ingen egen administration och blott en enda egen institution, Nordiskt samiskt institut.

Det sägs också att den åländska kulturen hotas av begränsning och av ett starkt inflytande utifrån. Detsamma kan sägas om alla kulturer i Norden. Det som antagligen mest hotar den åländska kulturen är utflyttningen till Sverige och den beror åter på ekonomiska faktorer.

Nordiska samerådet understöder således denna hemställan, men vill dock påpeka, att det i Norden inklusive Grönland finns långt mer utsatta och hotade kulturer än ålänningarnas.

Kautokeino den 20 oktober 1977

Leif Rantala
Sekreterare

Föreningarna Nordens Förbund:

Under snart 60 år av självstyrelse har kulturlivet på Ålandsöarna i Östersjön behållit sin svenska prägel och närhet till vardagsmänniskan i det lilla samhället med bara 20 000 invånare — men också utvecklat särdrag som är betingade av positionen som gränsområde, det tidigare isolerade läget och beroendet av en väl utvecklad sjöfart.

På Åland lever än bonde- och skärgårdstraditioner som försvunnit på många andra håll. Spelmansmusik och hemslojd har utvecklats på ett särpräglat sätt. Inom litteraturen finns en brokig samling Alandica, som visar den urgamla anknytningen till Sverige, den drygt 100 år långa ryska parentes och anslutningen till den unga finländska nation som genom internationellt beslut fick suveräniteten över Ålandsöarna.

Genom bilfärjtrafiken är Ålands isolering bruten och skärgårdskulturen utsätts för allmänt korstryck. Kulturfältet är dock organisatoriskt väl utbyggt på det lokala planet. Vad som saknas är ekonomiska och personella resurser att systematiskt ordna kontakter med den nordiska omvärlden, som kan bli den stimulans det åländska kulturlivet behöver för att utvecklas vidare.

Självstyrelsen kan ekonomiskt stödja kulturlivet på Åland i motsvarande grad som staten anslår kulturmedel i riksbudgeten — eller ungefär 0,5 procent av motsvarande statsanslag. I vissa fall blir summorna otillräckliga för att bära upp självständiga kultursträvanden på Åland, som dock i blygsam omfattning kan få bidrag från enskilda fonder och från landskapets enskilda budget.

I en del avseenden kan Åland alltså jämföras med utkantsområden i Norden som Island och Färöarna, som genom samnordiska insatser kunnat upprätta kulturcentra i form av Nordens hus i Reykjavik och i Tórshavn — det sistnämnda beräknas stå klart 1980. Därför finner Föreningarna Nordens Förbund medlemsförslaget i Nordiska rådet av Folke Woivalin om en undersökning angående upprättandet av ett Nordens institut på Åland motiverat.

Medlemsförslaget säger mycket litet om hurdan karaktär ett sådant institut skulle få. Klart är dock att man inte behöver en särskild byggnad som Nordens hus. Nordens institut föreslås få administrativa utrymmen i anslutning till landskapsbiblioteket och för den allmänna verksamheten kan institutet förfoga över lokaler i främst nybyggda självstyrelsegården i Mariehamn och i den av landskapet ägda Ålands folkhögskola, som också har nybyggda lokaliteter.

Verksamheten inom institutet kunde uppta

- arrangemang av kurser, seminarier, symposier, föredrag
- arrangemang av utställningar, litteratur- och filmaftnar, konserter och andra framträdanden av olika slag
- förmedling av nordisk litteratur (böcker, tidskrifter, dagstidningar), musikskivor

- förmedling av allmän nordisk information till åländska organisationer och massmedier
- utbyte av forskare och stipendiater
- utbyte av yrkesgrupper och enskilda
- samarbete med åländska institutioner och organisationer av kulturell, politisk och allmäninformativ karaktär — särskilt med huvudföreningen Norden på Åland.

För att få igång ett Nordens institut på Åland behövs främst en nordisk kultursekreterare, som lämpligen kunde ha landskapsstyrelsen som huvudman och verka i anslutning till landskapsbiblioteket. För att nå en bred kontaktyta borde tjänsten besättas för exempelvis perioder och alternera mellan Sverige, Finland, Danmark, Norge, Island och de självstyrande områdena Färöarna och Åland, som ju bägge har indirekt representation i Nordiska rådet.

Kostnaderna kunde fördelas så att landskapet via ordinarie statsmedel kunde betala "exporten" eller "marknadsföringen" av åländsk kultur till det övriga Norden medan det övriga Norden bekostade "importen" via Nordens institut av kulturkontakter. Det skulle betyda att Finland och självstyrelsen stod för hälften av driftsbudgeten. Av återstoden borde då Sverige — som genom bilateralt avtal med Finland av 1921 har särskilda förpliktelser vad gäller upprätthållandet av Ålands svenska språk och kultur — betala merparten.

Föreningarna Nordens Förbund finner att en förhållandevis blygsam nordisk satsning på en nordisk kultursekreterare inom ramen för ett Nordens institut på Åland kan ge en ömsesidig återbäring i form av ökade kontakter inom Norden och ett stöd åt ett litet, särpräglat områdes kulturliv och förordar Folke Woivalins medlemsförslag med här anförda preciseringar.

Stockholm den 7 december 1977

Reidar Carlsen

Ordf. i Föreningarna Nordens Förbund

Ake Landqvist

Förbundssekreterare

Nordiska konstförbundet:

Förbundet hälsar med tillfredsställelse varje initiativ som syftar till att främja den nordiska kulturgemenskapen. Därvid är det av särskild vikt att få med de geografiska områden som har sin speciella särprägel. Ett sådant område är otvivelaktigt Åland.

NKF utgår givetvis ifrån, att — ifall den föreslagna undersökningen leder till upprättandet av ett Nordens institut på Åland — även bildkonstens speciella intressen beaktas. Speciellt vill vi fästa uppmärksamheten vid vikten av att, utöver lämpliga utrymmen för konstutställning-

ar, även skapa arbets- och boendemöjligheter i form av gästateljéer för nordiska konstnärer. Därvid skulle även Åland integreras i det nät av gästateljéer, som det är avsikten att efterhand bygga upp i Norden.

Helsingfors den 1 november 1977

För Nordiska konstförbundet

Lars Hofsjö

Förbundsordförande

Annemie Österberg

Förbundssekreterare

D a n m a r k

Statsministeriet:

— — — skal man meddele, at *Færøernes landsstyre* over for rigsombudsmanden på Færøerne har oplyst, at landsstyret giver sin fulde tilslutning til, at forslaget fremmes.

København, den 2. december 1977

Inger Skydsgaard

Fuldmægtig

Undervisningsministeriet:

I denne anledning skal man herved meddele, at undervisningsministeriet ingen bemærkninger har til det foreliggende spørgsmål, der henhører under kulturministeriets ressort, og at man derfor har anmodet kulturministeriet om at afgive sin udtalelse direkte til udenrigsministeriet (*se nedan*).

København, den 16. september 1977

P. m. v.

E. b.

E. Noer

Fuldmægtig

Ministeriet for kulturelle anliggender:

I denne anledning skal man henvise til, at det indgår i de af Nordisk Ministerråd fastsatte retningslinier for det nordiske kulturelle samarbejde, at der herved også skal lægges vægt på kulturformidlingen til og fra de nordiske randområder. Man er således opmærksom på de forhold, der ligger til grund for det ovennævnte medlemsforslag, men kulturmi-

nisteriet ser sig ikke i stand til på nuværende tidspunkt at udtale sig om, hvilke konkrete foranstaltninger der kan blive aktuelle i denne forbindelse.

København, den 21. november 1977

P. m. v.

O. Perch Nielsen

Det danske Selskab:

Det danske Selskab, hvis arbejde for mellemfolkelig kulturudveksling især er rettet mod provinsområder ude og hjemme, kan varmt støtte tanken om oprettelse af et Nordens institut på Åland. Videreudvikling og forskning af Ålands historie, folkelige tradition og kulturelle egenart samt oplysning derom i det øvrige Norden og i interesserede kredse i andre lande vil være til gensidig inspiration og berigelse. I erkendelse af de små regioners værdi og betydning for et levende samkvem ud over grænserne bør initiativer af denne art opmuntres og fremmes. Dette er et velforankret nordisk synspunkt, som allerede fandt udtryk hos Bjørnson: alle store tiltak kom fra de små land og fra de store, da de var små.

Det oplyses, at der kan stilles egnede lokaler til rådighed, idet instituttets virksomhed kan forlægges til lokaliteter, som landskabet råder over, ligesom der for administrationens vedkommende kan reserveres plads i det bibliotekshus, som planlægges i Mariehamn. Der peges endvidere på en naturlig kontakt med den nylig udvidede Ålands folkehøgskola, som også har nordisk sigte.

De nævnte institutioners fælles interesse for opgaven synes at pege på muligheden af, at der ud fra princippet 'hjælp til selvhjælp' kunne gøres en forberedende indsats på frivilligt lokalt plan. En støttekreds af "Ålandsinstitutts venner" ville være et nyttigt og frugtbart skridt, der sikkert ville kunne manifestere sig gennem en række praktiske tiltag: pengeindsamling, et måske i begyndelsen duplikeret tidsskrift, der aktualiserer Åland i fortid og nutid, fremdrager træk af dets historie og debatterer dets nutid, dets ønsker og problemer, videre gennem studiekredse, forskergrupper, foredragsrækker, stævner med deltagelse fra det øvrige Norden o.s.v. — altsammen med det sigte at skabe et inspirerende midtpunkt for Ålands kulturliv og dets kontakt med omverdenen.

En sådan støttekreds af Ålandsinstitutts venner måtte naturligt have sit udgangspunkt og stærke holdepunkt i Åland. Den vil imidlertid sikkert også kunne opnå tilslutning hos Ålandsvenner over hele Norden som bidragydende medlemmer.

Ud fra praktiske erfaringer tillader Det danske Selskab sig at fremsætte dette forslag som en mulig vej til oprettelse af Ålandsinstitutet

som et privat ledet, selvejende organ, der realiserer landskabets regionale initiativer og formidler dets kontakt med andre egne af Norden. På dette bæredygtige grundlag måtte instituttet ikke blot kunne forvente permanent samnordisk statsstøtte, men også bidrag til løsningen af markante opgaver i dets regie: forskning og publikationer om Ålands fortid og samtid, regionale stævner, ungdoms- og faglig udveksling o.s.v.

I denne skikkelse ville Ålandsinstituttet kunne skabe et levende regionalt midtpunkt, hvor den historiske og folkelige tradition, sang og dans, mødes i en ramme af nutidskultur og hverdagsliv, der i sig selv rummer lødige folkelige og regionale værdier.

København, den 23. december 1977

Folmer Wisti

Bibliotekarforbundet:

— — — at forbundets faglige udvalg på et møde for et par måneder siden drøftede forslaget om oprettelse af et Nordens Institut på Åland. Der var positiv interesse for forslaget, hvis realisering man fandt kunne være værdifuld. Men da man ikke kunne udtale sig mere konkret om forslaget, valgte man at undlade at udtale sig inden fristens udløb den 1.12.1977.

Dette til Deres orientering.

København, den 2. januar 1978

P. f. v.

Børge Sørensen

F i n l a n d

Undervisningsministeriet¹:

Med anledning av i hänvisningen nämnda skrivelse har undervisningsministeriet ombett skolstyrelsen, yrkesutbildningsstyrelsen samt centralkommissionen för konst att inkomma med utlåtande i ärendet (*se nedan*). Ministeriet ber att få instämna framför allt i de synpunkter som centralkommissionen för konst givit uttryck för.

Ministeriet kommer ytterligare att ta ståndpunkt i ärendet i samband med frågans behandling i de samarbetsorgan som tillsatts med stöd av nordiska kulturavtalet.

Helsingfors den 11 september 1978

Jaakko Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Yngre regeringssekreterare

Skoistytelsen:

— — — Landskapet Åland har sin egen grundskollagstiftning. På grund av närheten till Sverige har den åländska läropliktsskolan i flera avseenden uppbyggts enligt den svenska modellen. Sålunda består, som exempel härpå, den åländska grundskolans sex lägsta klasser av lågstadium (1—3) och mellanstadium (4—6), vilket motsvarar grundskolans strukturella uppbyggnad i Sverige. Även läroplanen för den åländska grundskolan är påverkad av den rikssvenska grundskolans läroplan och rikssvenska läromedel användes därför i stor utsträckning. Då härtill ytterligare fogas den omständigheten att ett relativt stort antal av den åländska grundskolans lärare är hemmahörande i Sverige och har sin lärarutbildning i Sverige, kommer den åländska kulturen även via skolan att utvecklas i riktning mot den rikssvenska kulturen. Den åländska skolans likheter med den rikssvenska är fullt förståeliga. En egen åländsk kulturell identitet kan emellertid på längre sikt bli svår att bevara om ej åtgärder vidtas för att stärka de materiella grunderna för den. Den åländska kulturen bör givetvis spegla förhållandena och förutsättningarna på Åland. Till förutsättningarna för det självstyrda Ålands kultur hör tillhörigheten till Finland och närheten till Sverige, men det starka inflytandet från Sverige kan på längre sikt innebära att den åländska identiteten går förlorad.

Upprättandet av ett Nordens institut skulle enligt skolstyrelsens mening vara en åtgärd som skulle motverka en tendens i nämnd riktning. Via ett Nordens institut skulle såväl utbildningsväsendet som kulturlivet i övrigt på Åland kunna erhålla impulser och erfarenheter från övriga delar av det svenska Finland och från Finland som helhet. Detta skulle vara ägnat att ge den åländska kulturen en viss finländsk prägel som den utan systematiska åtgärder möjligen har svårt att få.

Med hänvisning till ovanstående och med omfattande av medlemsförslagets understrykande av att en minoritets kultur för att bevaras gagnas av att nå ut över ett större område som både givande och tagande part, förordar skolstyrelsen den i medlemsförslaget ingående hemställan om att möjligheterna att upprätta ett Nordens institut på Åland undersökes.

Helsingfors den 10 november 1977

Erkki Aho
Generaldirektör

Magnus Kull
Avdelningschef

Yrkesutbildningsstyrelsen¹:

Att särskilt beakta de små områdenas kultur- och samarbetssträvanden harmonierar helt med Nordiska rådets kulturutskotts och Nordiska ministerrådets uppfattning.

De officiella samarbetsorganens verksamhet bör präglas av strävan att nå så breda medborgarkretsar som möjligt och orientera dem om den nordiska kulturen i dess mångskiftande uttrycksformer. Bekantgörandet av Ålands specifika kultur och landskapets särart utgör en organisk del av denna helhet.

Möjligheterna att inrätta ett permanent samnordiskt kulturinstitut på Åland måste dock utredas grundligt och samtidigt bör man kartlägga vilka sektorer och uppgifter detta planerade Nordens institut skall täcka. Resultatet av kartläggningen måste relateras till de talrika existerande nordiska samarbetsformerna på kulturområdet.

För yrkesutbildningens del finns det mellan landskapet Åland och det övriga, framför allt det svenskspråkiga Finland, ett fast och väl fungerande samarbetsystem. I det vittbärande samarbetet mellan parterna fungerar Åland både som givande och mottagande part och i samarbetet beaktas ständigt Ålands särart och särproblem. Nordens institut, som eventuellt inrättas på Åland, är i och för sig ingen förutsättning för fördjupat samarbete inom yrkesutbildningen. De förefintliga samarbetsformerna tillåter vidareutveckling av växelverkan mellan landskapet Åland och det övriga Finland.

Helsingfors den 27 oktober 1977

Seppo Oinonen
Generaldirektör

Helena Taxell
Överinspektör

Ålands landskapsstyrelse:

Behovet av ett institut

Landskapsstyrelsen delar helt förslagsställarens syn på behovet av förenämnda institut för att stärka och utveckla den åländska kulturen och därigenom samtidigt bidra till att bevara dess identitet. Vidare önskar landskapsstyrelsen framhålla att det åländska kulturlivet förfogar över en tämligen väl utbyggd organisation men det saknar tillräckliga ekonomiska och personella resurser för att utifrån tillföras stimulans i tillräcklig grad och för att själv kunna föras ut som en berikande faktor i det nordiska samarbetet.

¹ Yttrandet översatt från finska.

En sådan nordisk kulturell växelverkan som möjliggör att de åländska kulturarbetarna når ut till en större publik och örikets invånare blir delaktiga av ett rikare kulturutbud och samtidigt upplever sig tillhöra den gemensamma nordiska kulturkretsen är viktiga faktorer för trivselsen och för att motverka en känsla av isolering som kan uppstå i ett geografiskt så begränsat kulturområde som det åländska.

Verksamhetsformer för institutet

Enligt landskapsstyrelsens uppfattning kunde institutet verka bland annat i följande former:

- som arrangör av olika slag av samnordiska kulturevenemang i landskapet såsom föredrag, konserter, utställningar, vetenskapliga symposier. Modell för verksamheten kunde hämtas från Nordens hus i Reykjavík,
- som ett informationscentrum genom att förmedla åländskt material till kulturella organisationer och vetenskapliga institutioner samt förmedla nordisk information till åländska organisationer och till massmedia,
- som arrangör av åländska utställningar på olika håll i Norden, vilket vore av särskild betydelse för konstnärer och andra vars möjligheter att visa sina prestationer utanför landskapet är begränsade,
- som förmedlare av åländsk litteratur till vidare avnämargrupper i Norden.

Administration

Landskapsstyrelsen är enig med förslagsställaren om att upprättandet av ett Nordens institut på Åland inte förutsätter byggandet av ett särskilt Nordens hus utan att verksamheten kan förläggas till de lokaliteter landskapet förfogar över.

Ledningen av institutet kunde enligt landskapsstyrelsens uppfattning handhas av en administrativ ledare, utsedd enligt i nordiskt samarbete gängse principer och biträdd av en direktion med tillräcklig åländsk representation. Den övriga personalens numerär skulle bli beroende av verksamhetens omfattning.

I fråga om kostnaderna för institutets drift är landskapet berett att svara för en viss andel, beräknad t. ex. enligt samma grunder som Färöarna kommer att delta i driftskostnaderna för Nordens hus i Tórshavn.

Landskapsstyrelsen har med hänsyn till ärendets betydelse berett inom landskapet verkande organisationer tillfälle att uttala sig om medlemsförslaget. Kopior av deras utlåtanden bilägges detta yttrande (*se nedan*).

Landskapsstyrelsen tillstyrker som av ovan sagda framgår helhjärtat

medlemsförslaget om en undersökning angående upprättandet av ett Nordens institut på Åland och hoppas att de synpunkter som här framförts måtte beaktas.

Mariehamn den 9 december 1977

Alarik Häggblom
Lantråd

Lennart Winqvist
Utbildningschef

Finlands svenska författareförening r. f.:

— — — Föreningen anser att ett sådant institut vore i högsta grad på sin plats, och att det skulle bli en viktig länk i kedjan som började i Reykjavík och snart fortsätter med huset i Tórshavn. Även om centret i början inte kan få ett eget hus skulle ändå grundandet betona den åländska kulturens särart och särskilda behov.

Helsingfors den 14 november 1977

Lars Huldén
Ordförande

Kerstin Nyqvist
Sekreterare

Suomen kirjastoseura — Finlands biblioteksforening ry:

— — — Institutet skulle väsentligt kunna utveckla kulturförbindelser mellan Åland och Norden och samtidigt stimulera det lokala kulturlivet. Förläggandet av Nordens institut på Åland till Mariehamn måste anses av betydelse ur såväl kulturell som ekonomisk synvinkel. En samnordisk permanent kulturinstitution på Åland skulle göra det lättare att ta del av kulturyttringar från det övriga Norden och likaså möjliggöra spridandet av åländsk kultur till andra nordiska länder. Vad institutets utrymmen angår, anser Suomen kirjastoseura — Finlands biblioteksforening ry. den bästa lösningen vara att utrymmen reserveras i det bibliotekshus som planeras i Mariehamn, vilket samtidigt skall inrymma Ålands landskapsbibliotek med allmänskulturell verksamhet.

Helsingfors den 14 november 1977

Suomen kirjastoseura — Finlands biblioteksforening ry.

Tellervo Koivisto
Ordförande

Hilkka M. Kauppi
Generalsekreterare

Centralkommissionen för konst¹:

Centralkommissionen för konst känner inte till sådana omständigheter som skulle utgöra hinder för det nämnda initiativet. Det är enligt centralkommissionens uppfattning fråga om det finns tillräckligt till buds stående ekonomiska resurser och om deras rationella användning. För närvarande anser centralkommissionen det viktigt att man med tillräckliga medel lyckas genomföra kulturcentret på Sveaborg. Enligt centralkommissionen kan man först härefter börja förverkliga ett på Åland planerat Nordens institut som för sin del skulle stöda Ålands kulturliv.

Helsingfors den 4 november 1977

Kalervo Siikala

Ordförande

Risto Kivelä

Sekreterare

Mariehamns stad:

— — — meddela, att stadsstyrelsen såsom sitt utlåtande beslutat omfatta biblioteksnämndens yttrande i ärendet (*se nedan*). — — —

Mariehamn den 11 november 1977

På stadsstyrelsens vägnar:

Aron Hügblom

Stadsdirektör

Bjarne Pettersson

Stadssekreterare

Mariehamns stad, biblioteksnämnden:

Biblioteksnämnden i Mariehamn noterar med stor tillfredsställelse talman Folke Woivalins förslag i Nordiska rådet om upprättandet av ett Nordens institut på Åland. En dylik institution skulle på ett utmärkt sätt kunna vidareutveckla redan existerande kulturförbindelser mellan Åland och Norden, samtidigt som det skulle bidra till att stimulera det lokala kulturlivet på Åland. Ett Nordens institut på Åland skulle göra det lättare att ta del av kulturyttringar från det övriga Norden och presentera dem för åländsk publik och likaså möjliggöra spridandet av åländsk kultur till det övriga Norden.

Med denna målsättning som grund kunde verksamhetsformerna vid institutet utgöra:

- arrangemang av kurser, seminarier, symposier, föredrag
- arrangemang av utställningar, litteratur- och filmaftnar, konsertframträdanden av olika slag

¹ Yttrandet översatt från finska.

- förmedling av nordisk litteratur (böcker, tidskrifter, dagstidningar), musikskivor
- förmedling av allmän nordisk information till åländska organisationer och massmedia
- utbyte av forskare och stipendiater
- utbyte av yrkesgrupper och enskilda
- samarbete med åländska institutioner och organisationer av kulturell, politisk och allmäninformativ karaktär

För att institutet skall kunna fylla ovan anförda funktioner skulle följande utrymmen behövas:

1. *Samlingssal* för 150—200 personer för föredrag, debatter, seminarier, symposier samt programverksamhet
2. ett eller flera *studierum*
3. *bibliotekslokal* för litteraturförmedling (böcker, tidskrifter, dagstidningar), musikavlyssning och information samt anslutande *läsesal*
4. *utställningsutrymme*
5. *cafeteria*
6. *gästrum* för korttidsgäster från det övriga Norden (föredragshållare, stipendiater, forskare, författare, press)
7. *administrationslokal* för Nordens institut

I medlemsförslaget nämns, att administrativa utrymmen kunde reserveras i det bibliotekshus, som planeras i Mariehamn och som tillika är landskapsbibliotek på Åland med allmänkulturell verksamhet på programmet. Detta förslag tillstyrkes av biblioteksnämnden, som anser, att förutsättningarna för ett förverkligande av ett Nordens institut på Åland enligt ovan anförda riktlinjer, vilka f. ö. är i överensstämmelse med dem som dragits upp för Nordens Hus i Reykjavík och kulturcentret i Tórshavn, är intimt knutna till de resurser, som det blivande bibliotekshuset i Mariehamn bör kunna erbjuda (lokaliteter 1—5).

Separata administrativa utrymmen enligt medlemsförslaget för på nordisk bas anställd personal, som skulle underställas nordiska kultursekretariatet, borde jämte gästrum beaktas och reserveras av landskapsstyrelsen vid stadens planering av bibliotekshuset (lokaliteter 6—7). Genom samarbetet mellan Nordens institut på Åland och stads- och landskapsbiblioteket kunde ett på nordisk bas verkande kulturcentrum på Åland skapas, från vilket i sin tur speciella nordiska verksamhetsformer såsom ex. seminarier, kurser, programverksamhet kunde decentraliseras till olika platser på Åland såsom Ålands folkhögskola, landskommunernas bibliotek, Kastelholms slott etc.

Mariehamn den 26 oktober 1977

Gunnar Lemquist
Ordförande

Inga-Britt Öfverström
Sekrcterare

Kommunala samarbetsnämnden:

— — — Upprättandet av förenämnda institut förutsätter inte bygandet av ett centrum — ett Nordens hus — utan institutets verksamhet kan förläggas till lokaliteter som landskapet förfogar över. Nordiska rådet skulle finansiera driften av institutet.

Efter avslutad diskussion *beslöt* nämnden enhälligt att oförbehållsamt ge sitt stöd för projektet.

Lemland den 11 november 1977

Ola Gottberg
Sekreterare

Oy Mainos-TV-reklam Ab:

Då majoriteten av den åländska befolkningen har svenska som modersmål har landskapet starkare band till de övriga nordiska länderna och speciellt till Sverige än det övriga Finland. I detta avseende torde det föreligga goda förutsättningar för grundandet av ett speciellt Norden-institut.

Då televisionen i sin egenskap av ett viktigt och i stark utveckling varande informationsmedel med all sannolikhet skulle utgöra en av faktorerna i institutets verksamhet, föreligger det skäl för att Oy Mainos-TV-reklam Ab understöder genomförandet av undersökningen.

Bl. a. på grund av språksvårigheter och den geografiska positionen har ålänningarna relativt liten beröring med de övriga finländarna. I olika sammanhang har det framgått, att den åländska befolkningen följer mera med den rikssvenska televisionen än den finländska. Situationen kan förändras i och med att den svenskspråkiga befolkningsgruppen i högre grad beaktas i vårt lands televisionsverksamhet. Oy Mainos-TV-reklam AB strävar målmedvetet till att öka textningen av finska program till svenska. Den senaste tekniska utvecklingen ökar i betydlig grad dessa möjligheter. Om de av bolaget föreslagna nyhetsutsändningarna förverkligas, kan större avseende fästas vid det svenska språket bl. a. genom att förevisa svenskspråkiga intervjuer i ursprunglig form.

Om det samnordiska radio- och televisionssatellitprojektet förverkligas, utökas det internationella TV-utbudet i stor grad. Det är antagligt, att i synnerhet de finländare som behärskar svenska får större möjlighet att följa med sådana program som de önskar sig än tidigare.

Med hänvisning till det ovan framförda meddelar vi, att vårt bolag understöder en undersökning beträffande grundandet av ett Norden-institut på Åland utgående från att en eventuell verksamhet skulle påbörjas i redan förefintliga utrymmen, såsom också i förslaget framförts.

Vi finner det dock viktigt, att man vid planeringen av institutets verksamhet fäster speciell vikt vid utvecklandet av de ömsesidiga kulturförbindelserna mellan Åland och det övriga Finland. Vid förverkligandet av projektet borde speciellt avseende fästas vid Ålands möjligheter att verka som en närmande faktor mellan hela Finland och det övriga Norden.

Helsingfors den 29 november 1977

Oy Mainos-TV-reklam Ab

Pentti Hanski

Leo Meller

Svenska studieförbundet:

Förbundet understöder förslaget att möjligheterna till att upprätta ett Nordens institut på Åland skulle undersökas av Nordiska ministerrådet.

Hur stora kostnader och vilka möjligheter det i övrigt finns att förverkliga projektet borde framgå av den efterlysta undersökningen. Den skulle samtidigt kartlägga kulturutbytet i ett dagsaktuellt perspektiv med anknytning till erfarenheter från de övriga samnordiska institutioner som redan finns etablerade på olika håll i Norden.

Helsingfors den 24 november 1977

Svenska studieförbundet r. f.

Ragnar Mannil
Ordförande

Sigvard Baijars
Sekreterare

Maaseudun sivistysliitto (Landsbygdens bildningsförbund)¹:

Såsom framgår av medlemsförslaget är Åland geografiskt och språkligt beläget i gränsområdet mellan två kulturområden. För vårt lands kultur är det synnerligen betydelsefullt, att Ålands livaktiga och mångsidiga kulturliv och dess identitet kan tryggas. Maaseudun sivistysliitto finner sådana åtgärder befogade, genom vilka vårt lands kulturella egenart kan tryggas gentemot yttre påverkan. Detta förutsätter att de olika delområdenas egen kulturella identitet på alla sätt förstärks.

Med hänvisning till vad som ovan anförts tillstyrker Maaseudun sivistysliitto en grundlig utredning av möjligheterna att upprätta ett Nordens

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

institut med särskilt beaktande av landskapet Ålands egna önskemål och behov.

Helsingfors den 19 december 1977

Maaseudun sivistysliitto r.y.

Jaakko Numminen

Ordförande

Seppo Koistinen

Verksamhetsledare

Finska teaterorganisationernas centralförbund¹:

— — — för närvarande bör man inte börja fördela resurser för inrättande av ett nytt institut utan försöka organisera stödet till Ålands kulturliv via de nu verksamma organisationerna och instituten.

Helsingfors den 2 december 1977

Finska teaterorganisationernas centralförbund

Pirkko Koski

T. f. verksamhetsledare

Finlands filmklubbers förbund rf¹:

SEKL (Finlands filmklubbers förbund r. f.) konstaterar med anledning av förslaget, att det inte har någonting att anmärka mot förslaget. Samtidigt önskar SEKL, att de nu verksamma kultursamarbetsinstitutens verksamhet effektiviseras.

Helsingfors den 7 december 1977

För Finlands filmklubbers förbund r. f.

Jukka Vilhunen

Verksamhetsledare

Finlands fotoorganisationers centralförbund Finnfoto rf:

De i medlemsförslaget framförda grunderna för inrättandet av ett Nordens institut på Åland och nödvändigheten för tryggandet av den säregna kulturella identiteten på Åland är riktiga och bör stödas. Be-tecknande för förslagets realistiska syn är konstaterandet att placeringen av en permanent samnordisk kulturinstitution på Åland ej förutsätter

¹ Yttrandet översatt från finska.

nybyggnader utan verksamheten kan förläggas till lokaliteter som landskapet redan förfogar över.

Refererande till det ovan sagda hemställer Finlands fotoorganisationers centralförbund Finnfoto r. f. att Nordiska rådet uppmanar Nordiska ministerrådet att låta undersöka möjligheterna att upprätta ett Nordens institut på Åland.

Helsingfors den 16 november 1977

Finlands fotoorganisationers centralförbund Finnfoto r. f.

Börje Söderholm
Verksamhetsledare

Ålands kulturstiftelse:

Med anledning av förenämnda medlemsförslag får Ålands kulturstiftelse ge initiativet sitt helhjärtade stöd som ägnat att tillföra Ålands befolkning och dess organisationsliv nya kulturella impulser, särskilt viktiga för ett geografiskt relativt isolerat område där kontakterna med andra orters kulturliv ofta kräver både tid och pengar. Också som kanal för spridande av åländsk kultur i det övriga Norden och som informationsforum om Åland skulle institutet få betydelse.

Enligt stiftelsens mening skulle institutet kunna verka bland annat i följande former:

- Som arrangör för olika slag av samnordiska kulturevenemang i landskapet, föredrag, konserter, utställningar, vetenskapliga symposier etc. Modeli för verksamheten finns här i Nordens hus i Reykjavik.
- Som initiativtagare till vetenskaplig forskning på områden som särskilt berör landskapet och likartade områden i Norden. En viss samordning kunde kanske här ske med det s. k. Ålandsprojektet.
- Som huvudman för några nordiska forskarplatser på områden som miljövård, ekonomisk geografi, arkeologi, etnologi, fiskebiologi, ornitologi med flera fack där landskapet kan erbjuda särskilda möjligheter.
- Som förmedlare av åländskt material till nordiska kulturella och vetenskapliga publikationer (tidskrifter och skriftserier).
- Som arrangör av åländska utställningar på olika håll i Norden, vilket vore av särskild betydelse för konstnärer, fotografer och andra vars enskilda möjligheter att visa sina prestationer utanför landskapet ofta är begränsade.
- Som impulsgivare till övriga Norden på områden där särskilda erfarenheter vunnits på Åland, såsom i fråga om skärgårdsproblem, glesbygdens ekonomiska utveckling, miljövård etc.

Mariehamn den 6 oktober 1977

På styrelsens vägnar:

Börje Karlsson
Preses

Lars Ingmar Johansson
Sekreterare

Ålands sommaruniversitet:

Ålands sommaruniversitets direktion har med tillfredsställelse tagit del av talman Folke Woivalins förslag om ett Nordens institut på Åland i akt och mening att garantera ett fast och kontinuerligt kulturutbyte till gagn för såväl landskapet som de övriga nordiska länderna.

När frågan om ett sommaruniversitet på Åland år 1967 föddes var en av de bärande tankarna den, att sommaruniversitetet skulle få "en möjligast stark nordisk prägel" med föreläsare och deltagare från riket och från de andra länderna i Norden. Detta har till vissa delar realiserats genom att Ålands sommaruniversitet anordnat kurser och seminarier som väckt intresse också utanför landskapets gränser. Nämnas kan att t. ex. i fältkursen i geologi, som hållits alla år, de flesta deltagarna varit från de nordiska länderna väster om Åland.

Ålands sommaruniversitets önskan för framtiden är att om möjligt kunna arrangera ett större antal kurser och seminarier som behandlar frågor av allmänt nordiskt intresse inom undevisningens, miljövårdens, arkeologins, etnologins och inom andra intresseområden.

Mariehamn den 9 november 1977

På Ålands sommaruniversitetets vägnar:

Erik Sundberg

Ordförande

Erik Skrifvars

Verksamhetsledare

Föreningen Norden på Åland:

Under snart 60 år av självstyrelse har kulturlivet på Ålandsöarna i Östersjön behållit sin svenska prägel och närhet till vardagsmänniskan i det lilla samhället med bara 20 000 invånare — men också utvecklat särdrag som är betingade av positionen som gränsområde, det tidigare isolerade läget och beroendet av en väl utvecklad sjöfart.

På Åland lever än bonde- och skärgårdstraditioner som försvunnit på många andra håll. Spelmansmusiken har en speciell ljus klang, hemslöjden egna former och mönster och inom litteraturen finns en brokig samling Alandica, som visar den urgamla anknytningen till Sverige, den drygt 100 år långa ryska parentesens och anslutningen till den unga finländska nation som genom internationellt beslut fick suveräniteten över Ålandsöarna.

Genom bilfärjtrafiken är Ålands isolering bruten och skärgårdskulturen utsätts för allmänt korstryck. Kulturfältet är dock organisatoriskt väl uppbyggt på det lokala planet. Vad som saknas är ekonomiska och personella resurser att systematiskt ordna kontakter med den nordiska

omvärlden, som kan bli den stimulans det åländska kulturlivet behöver för att utvecklas vidare.

Självstyrelsen kan ekonomiskt stödja kulturlivet på Åland i motsvarande grad som staten anslår kulturmedel i riksbudgeten — eller ungefär 0,5 procent av motsvarande statsanslag. I vissa fall blir summorna otillräckliga för att bära upp självständiga kultursträvanden på Åland, som dock i blygsam omfattning kan få bidrag från enskilda fonder och från landskapets enskilda budget.

I en del avseenden kan Åland alltså jämföras med utkantsområden i Norden som Island och Färöarna, som genom samnordiska insatser kunnat upprätta kulturcentra i form av Nordens hus i Reykjavik och i Tórshavn — det sistnämnda beräknas stå klart 1980. Därför finner Föreningen Norden på Åland medlemsförslaget i Nordiska rådet av Folke Woivalin om en undersökning angående upprättandet av ett Nordens institut på Åland motiverat.

Medlemsförslaget säger mycket litet om hurudan karaktär ett sådant institut skulle få. Klart är dock att man inte behöver en särskild byggnad som Nordens hus. Nordens institut föreslås få administrativa utrymmen i anslutning till landskapsbiblioteket och för den allmänna verksamheten kan institutet förfoga över lokaler i främst nybyggda Självstyrelsegården i Mariehamn och i den av landskapet ägda Ålands folkhögskola, som också har nybyggda lokaliteter.

Verksamheten inom institutet kunde uppta

- arrangemang av kurser, seminarier, symposier, föredrag
- arrangemang av utställningar, litteratur- och filmaftnar, konserter och andra framträdanden av olika slag
- förmedling av nordisk litteratur (böcker, tidskrifter, dagstidningar), musikskivor
- förmedling av allmän nordisk information till åländska organisationer och massmedier
- utbyte av forskare och stipendiater
- utbyte av yrkesgrupper och enskilda
- samarbete med åländska institutioner och organisationer av kulturell, politisk och allmäninformativ karaktär — särskilt med huvudföreningen Norden på Åland.

För att få i gång ett Nordens institut på Åland behövs främst en nordisk kultursekreterare, som lämpligen kunde ha landskapsstyrelsen som huvudman och verka i anslutning till landskapsbiblioteket. För att nå en bred kontaktyta borde tjänsten besättas för exempelvis tvåårsperioder och alternera mellan Sverige, Finland, Danmark, Norge, Island och de självstyrande områdena Färöarna och Åland, som ju bägge har indirekt representation i Nordiska rådet.

Kostnaderna kunde fördelas så att landskapet via ordinarie statsmedel kunde betala "exporten" eller "marknadsföringen" av åländsk kultur till det övriga Norden medan det övriga Norden bekostade "importen"

via Nordens institut av kulturkontakter. Det skulle betyda att Finland och självstyrelsen stod för hälften av driftsbudgeten. Av återstoden borde då Sverige — som genom bilateralt avtal med Finland av 1921 har särskilda förpliktelser vad gäller upprätthållandet av Ålands svenska språk och kultur — betala merparten.

Föreningen Norden på Åland finner att en förhållandevis blygsam nordisk satsning på en nordisk kultursekreterare inom ramen för ett Nordens institut på Åland kan ge ömsesidig återbäring i form av ökade kontakter inom Norden och ett stöd åt ett litet, särpräglat områdes kulturliv och förordar Folke Woivalins medlemsförslag med här anförda preciseringar.

Mariehamn den 15 november 1977

Föreningen Norden på Åland r. f.

Lars Porko
Sekreterare

Ålands litteraturförening r. f.:

Ålands litteraturförening stöder helt idén med ett Nordens institut i öriket.

Det kulturella samarbetet mellan de nordiska länderna bör utvecklas och man kan påstå att tills vidare har åländska initiativ att ta sig utanför den egna gränsen ofta stupat på organisatoriska och ekonomiska punkter.

Ett ömsesidigt utbyte skulle också stimulera den åländska kulturens utveckling, samtidigt som den genuint åländska mer skulle renodlas.

Förutom utrymmena i det planerade bibliotekshuset i Mariehamn och Ålands folkhögskola i Finström föreslår Ålands litteraturförening att även nuvarande Godby kongresshotells utrymmen i Finström Godby tas i beaktande.

Mariehamn den 27 oktober 1977

Ålands litteraturförening

Gunvor Javén
Ordförande

Benita Jansson
Sekreterare

Ålands sång- och musikförbund:

Styrelsen för Ålands sång- och musikförbund r. f. har vid sammanträde den 26.9.1977 under § 9 upptagit till behandling Utbildningsavdelningens vid Ålands landskapsstyrelse skrivelse, enligt vilken inbegäres

yttrande beträffande inrättandet av ett Nordens institut på Åland.

Efter att ha tagit del av landskapsstyrelsens skrivelse och det därtill bifogade medlemsförslaget om undersökning angående upprättandet av ett Nordens institut på Åland, konstaterade förbundsstyrelsen, att behovet av en dylik institution länge funnits i landskapet speciellt inom den sektor av kulturen, som omfattar sång och musik. Körer och orkestrar från hela Norden har "funnit" Åland och förlägger gärna sina konserter till Åland. För dessa gästande körer och orkestrar har Ålands sång- och musikförbund ofta vidtalats som lokal arrangör och förmedlare.

Förbundets organisationstyp som ideell förening och ekonomiska förutsättningar har tyvärr alltför ofta förhindrat styrelsen att aktivt medverka i ovannämnt syfte.

Ett Nordens institut inom landskapets gränser kunde mycket väl omhändera frågor av dessa slag och finner styrelsen det därför angeläget att ett dylikt institut upprättas på Åland och vill alltså på det varmaste stöda föreliggande medlemsförslag.

Degerby den 3 oktober 1977

På förbundsstyrelsens vägnar:

Eyolf Hardas

Förbundssekreterare

Ålands folkhögskola:

Direktionen delar helt talman Woivalins syn på betydelsen av att Ålands kulturella band knytes fastare med det övriga Norden.

Direktionen delar också de i medlemsförslaget framförda tankarna om hur den kulturella verksamheten skulle arrangeras.

Med tillfredsställelse noterar direktionen att talmannen direkt nämnt Ålands folkhögskola som en av de resurser som kunde utnyttjas för verksamheten och konstaterar därvid att förslaget är helt i enlighet med planer som skolan själv har och delvis även förverkligat. Bland argumenten för ett nybygge vid folkhögskolan har bl. a. funnits just detta att Åland samtidigt som den får en folkhögskola får en nordisk kursgård. Dessa tankar har också präglat själva planeringen och utformningen av det nya internatet och skolbyggnaden.

I fråga om den verksamhet som kunde äga rum i Ålands folkhögskola kommer man givetvis i första hand att tänka på kurser och seminarier. Men skolan kan också utnyttjas för annan kulturell verksamhet, såsom föredrag och utställningar. Folkhögskolan har en speciell publik, troligen med större anknytning till den åländska landsbygden och sannolikt skulle institutets verksamhet nå vidare kretsar av Ålands befolkning om den delvis vore förlagd till folkhögskolan. Härvid kan man också tänka sig att det hela arrangerades så att t. ex. en utställning finns att bese

såväl i Mariehamn som i Finström eller att en föredragshållare utnyttjas på båda platserna. En speciell möjlighet som folkhögskolan har är att en längre tid härbärgera t. ex. en gästande konstnär som kunde delta i skolans verksamhet.

Direktionen önskar slutligen framhålla att en folkhögskola icke blott och bart bör betraktas som en lokalitet. Den är en miljö som under lång tid byggts upp, och dess verksamhet präglas av en viss grundsyn och vissa strävanden. Direktionen anser det därför önskvärt att folkhögskolan skall kunna ha ett inflytande på den verksamhet som på folkhögskolan bedrivs inom ramen för ett Nordens institut på Åland.

Finström den 9 november 1977

Olof Lindström
Ordförande

Sten-Erik Fagerlund
Sekreterare

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Departementet deler medlemsforslagets syn på ønskeligheten av å skape muligheter for en bedret kulturutveksling mellom Åland og det øvrige Norden, men er i tvil om det bør være en prioritert oppgave innenfor det nordiske kultursamarbeide å opprette et særskilt institutt for formålet. Hverken geografisk eller kulturelt inntar Åland en så isolert stilling som Færøyene eller Island, der nordiske institusjoner er opprettet. Et nordisk organ for kultursamarbeid på Åland kunne i tilfelle etableres innenfor rammen av de eksisterende institusjoner som er nevnt i medlemsforslaget.

Alternativt vil departementet fremholde at et slikt samarbeidsorgan for Åland også kan være en finsk-svensk oppgave. Ved en slik løsning kunne nordiske innslag som omfatter flere land, finansieres av felles-nordiske midler.

Oslo, 7. desember 1977

Etter fullmakt

Olav Hove

Olav Nyhamar

S v e r i g e

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

UHÄ har remitterat förslaget till universiteten (*se nedan*).

Alla universiteten välkomnar att den föreslagna undersökningen kommer till stånd. Universitetet i Stockholm påpekar att undersökningen inte bara bör pröva de organisatoriska förutsättningarna utan också ar-

ten av den verksamhet som bör komma till stånd. I remissyttrandena framhålls att ett Nordens institut skulle främja den åländska kulturens bevarande och spridande genom ett ökat nordiskt kulturellt utbyte. Humanistiska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund anser det dock tveksamt om upprättande av permanenta kulturinstitutioner är rätta vägen att förstärka det nordiska kulturutbytet. Fakultetsnämnden anser inte att ett Nordens institut på Åland kan bli till större nytta för vetenskapligt kulturutbyte, men motsätter sig inte en utredning om det kan gagna andra nordiska kulturkontakter.

UHÄ instämmer i stort med universitetet och anser det värdefullt om den föreslagna undersökningen kunde komma till stånd.

Stockholm den 6 december 1977

På UHÄ:s vägnar
Carl-Axel Axelsson

Eva Ragnarsson

Skolöverstyrelsen:

Förslaget syftar till att på samnordisk bas inrätta en permanent kulturinstitution på Åland. SÖ tillstyrker förslaget och vill framhålla att det är av värde om en nordisk kulturinstitution inrättas på Åland. En sådan institution skulle ha betydelse i första hand för Åland men även för övriga nordiska länder.

Stockholm den 23 november 1977

Birgitta Ulvhammar

Charlotta Friedner

Kulturrådet:

Förslaget innehåller inte några närmare uppgifter om behovet av insatser eller de önskvärda insatsernas karaktär. Nordens hus i Reykjavik och det planerade nordiska institutet på Färöarna torde dock i viss mån kunna ses som förebilder för förslaget, som dock inte avser att någon särskild anläggning skall byggas.

Då Åland nu har representation i Nordiska rådet är det befogat att ägna särskild uppmärksamhet åt landskapets kulturfrågor ur nordisk synpunkt. I första hand är det viktigt att stimulera initiativ från åländsk sida till nordiska kontakter genom projektstöd från den nordiska kulturbudgeten eller nordiska kulturfonden. På detta sätt bör bl. a. konstnär-

ligt yrkesverksamma liksom deltagare i amatörarbete kunna ges stöd för presentation av åländsk kultur i andra nordiska länder. På samma sätt bör även stöd kunna ges till nordiska kulturaktiviteter på Åland. Sedan erfarenheter vunnits av olika försök till ett intensifierat kulturutbyte mellan Åland och det övriga Norden kan det bli aktuellt att bygga upp mera institutionaliserade former för verksamheten.

Stockholm den 16 november 1977

Birgit Rodhe

Carl-Erik Wirdebrant

Uppsala universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 11 november 1977 till yttrande av den 6 oktober 1977 från historisk-filosofiska sektionenämnden (se nedan).

Uppsala universitet, historisk-filosofiska sektionenämnden:

Inom nämndens verksamhetsområde finns av gammalt ett stort intresse för Åland med dess rika kulturminnen, vilka är särskilt betydelsefulla för arkeologer, historiker och konstvetare. Ålands strategiskt viktiga position i Norden och det under olika perioder starka befolkningsutbytet mellan Åland och det centrala Sverige har också blivit föremål för åtskillig uppmärksamhet, särskilt vid historiska institutionen. Åland, framför allt Mariehamn, har även visat sig vara en idealisk plats för kurser och konferenser. Nämnden skulle av dessa skäl finna det vara ytterst glädjande, om det föreslagna institutet kunde komma till stånd som en samlingspunkt för samnordiska aktiviteter. Nämnden tillstyrker därför varmt det väckta medlemsförslaget.

Uppsala den 6 oktober 1977

Sven Nyborg

Lunds universitet, humanistiska fakultetsnämnden:

Humanistiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet hälsar med glädje åtgärder avsedda att förstärka det nordiska kulturutbytet. Enligt fakultetsnämndens uppfattning är det dock mycket tveksamt om upprättandet av permanenta kulturinstitutioner är rätta vägen härför. Förslaget rörande inrättande av ett Nordens institut på Åland är i och för sig en vacker tanke, som därest den förverkligades, dock närmast skulle komma Åland till godo. Erfarenheten visar att institutioner av detta slag

måste ligga mycket nära centralorter med snabba kommunikationer, goda inkvarterings- och konferensmöjligheter med tillgång till kvalificerade biblioteksresurser för att kunna fungera. Fakultetsnämnden anser inte att det finns förutsättningar för upprättandet av ett sådant institut på Åland som även kan bli till större nytta för *vetenskapligt kulturutbyte*. Kan ett sådant institut gagna andra nordiska kulturkontakter vill fakulteten å andra sidan inte motsätta sig en utredning.

Lund den 11 november 1977

Birgitta Odén

Vanja Hansson

Lunds universitet, matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden:

Fakultetsnämnden tillstyrker att en sådan utredning utföres. Den åländska ögruppen är ett särskilt intressant och egenartat gränsområde, vars natur och kultur nu hotas av utarmning och överexploatering genom stark påverkan från närbelägna svenska och finska storstadsregioner. Ett Nordens institut på Åland skulle få en viktig uppgift i att vårda och dokumentera ögruppens intressanta natur- och kulturmiljö.

Ur botanisk synpunkt är Åland speciellt intressant genom kontrasten mellan urbergsområdets fattiga vegetation jämfört med den rika vegetationen på den flerstädes kalkhaltiga moränen. Dessutom ger den mycket långa sammanlagda kustlinjen rika differentieringsmöjligheter för de litoral ekosystemen.

Lund den 26 oktober 1977

Lennart Ebersson

A-M Wiklund

Lunds universitet, odontologiska fakultetsnämnden, har genom protokoll av den 2 november 1977 förklarat sig positiv till medlemsförslaget.

Göteborgs universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 14 november 1977 till humanistiska sektionsnämndernas yttrande av den 7 november 1977 (se nedan).

Göteborgs universitet, humanistiska sektionsnämnderna, har i skrivelse den 7 november 1977 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Stockholms universitet, rektorsämbetet:

Åland är trots sin ringa storlek och folkmängd särpräglad i fråga om natur, näringsliv och kanske framförallt — vad förslagsställaren pekar på — kulturliv. Enligt rektorsämbetets syn utgör den åländska kulturen en värdefull — men säkert också ömtålig — tillgång inte bara för Finland och Sverige utan för hela Norden, på samma sätt som i fråga om Island och Färöarna. Det synes därför motiverat att vidtaga åtgärder för att öka kulturutbytet mellan Åland och det övriga Norden på det sätt, som antyds i förslaget. Genom att lämpliga lokaler för de ifrågasatta aktiviteterna redan finnes — och något särskilt Nordens hus därför icke aktualiseras — torde kostnaderna för verksamheten kunna hållas relativt låga.

Med hänvisning till det anförda får rektorsämbetet tillstyrka den föreslagna undersökningen angående ett nordiskt institut på Åland. Denna bör självklart inte bara undersöka de organisatoriska förutsättningarna utan också pröva arten av den verksamhet, som bör komma till stånd.

Stockholm den 3 november 1977

Gunnar Hoppe

Rune Lindquist

Umeå universitet, statsvetenskapliga institutionen:

Statsvetenskapliga institutionen har med gillande tagit del av förslaget att upprätta ett Nordens institut på Åland. Ett dylikt institut torde i allt väsentligt medföra de i Nordiska rådets medlemsförslag angivna positiva effekterna för landskapet Åland.

Umeå den 18 november 1977

För statsvetenskapliga institutionen

Sten Berglund

T. f. lektor

Umeå universitet, institutionen för nordiska språk:

På flera håll i Norden finns numera institutioner för samnordisk kulturell verksamhet, ofta under benämningen Nordens hus. Dessa institutioner betyder utomordentligt mycket dels som förmedlare av nordiska kulturnyheter till den ort där de ligger, dels som samlingsplatser för besökare från andra länder i det nordiska kulturutbytet.

Att successivt bygga ut denna verksamhet måste därför sägas vara ytterst angeläget och att Åland därvid bör komma i fråga är självfallet.

En sådan institution i Mariehamn skulle på nyssnämnda sätt dels stimulera det åländska kulturlivet med impulser från de olika nordiska länderna, dels vara en replipunkt för nordiska forskare och kulturarbetare med ett särskilt intresse för Åland.

Även om upprättandet av en institution av detta slag på Åland inte förutsätter ”byggandet av ett centrum — ett Nordens hus”, som det heter i förslaget, så borde väl det Nordens institut, som föreslås, ha uppgifter av samma typ som t. ex. Nordens hus i Reykjavik. Samnordiskt kulturellt arbete kan förvisso bli givande även utan en särskild byggnad, och om lämpliga lokaler redan finns i Mariehamn underlättar det ju tillkomsten av en institution av detta slag.

Umeå den 11 november 1977

För Institutionen för nordiska språk

Sigurd Fries

Professor, prefekt för institutionen

Umeå universitet, geografiska institutionen:

Vid styrelsesammanträde den 26/10 1977 har förslaget diskuterats, varvid beslut fattades att rekommendera en undersökning av förutsättningarna för att upprätta ett Nordens institut på Åland.

Umeå den 26 oktober 1977

Erik Bylund

Prefekt

Folkbildningsförbundet har i skrivelse den 21 november 1977 meddelat att förbundet beslutat att icke avge yttrande över medlemsförslaget.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd:

Med anledning av förslaget vill KLYS framhålla sin positiva inställning till att frågan undersöks. Ett institut på Åland får emellertid inte inverka negativt på de många åtaganden som redan finns på detta område.

Stockholm den 9 december 1977

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)

Jan Gehlin

Ordförande

Medlemsförslag

om nordiskt samarbete rörande medicinsk genetik

(Väckt av Asbjørn Haugstvedt, Bertil Jonasson, Jan-Ivan Nilsson, Petter Savola, Erland Steenberg och Per Olof Sundman)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning:

Det råder ingen tvekan om att det skett en mycket kraftig och snabb utveckling inom den medicinska genetiken under senare år. Allt fler sjukdomar har visat sig ha en genetisk bakgrund, och genetiska sjukdomar blir bland annat därför, åtminstone relativt sett, allt vanligare bland sjukdomar för vilka människor i dag söker behandling. Under 1970-talet har man också allt mer fått klart för sig, att en rad biologiska, kemiska och fysikaliska faktorer i vår omgivning kan ge upphov till genetiska skador. Detta har medfört nya krav på dels en fördjupad grundforskning, dels en utvidgad tillämpad forskning inom området genetisk toxikologi.

Enligt nordiska samarbetsnämndens för medicinsk forskning uppfattning är medicinsk genetik ett forskningsområde som väl lämpar sig för nordiskt samarbete och på vilket en utbyggnad av existerande samarbetsformer är önskvärd. Beträffande det aktuella medlemsförslaget önskar nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning primärt hänvisa till sitt yttrande av den 21.10.1974. I detta förordas inrättandet av en nordisk planeringsgrupp för humangenetisk forskning.

Samarbetsnämnden finner, att inget väsentligt nytt tillkommit som skulle motivera en ändring av det tidigare ställningstagandet. En nordisk planeringsgrupp för humangenetisk forskning kunde utreda behov av och förutsättningar för ett nordiskt samarbete inom området. I detta arbete kunde tre slags uppgifter specificeras

- kartläggning av forskningens nuläge och resurser samt behov av forskning i de enskilda nordiska länderna,
- kartläggning av sådana problemområden och forskningsuppgifter, för vilka ett nordiskt samarbete är speciellt ändamålsenligt och vilka är i behov av speciellt stöd. I detta sammanhang borde gruppen ta

ställning till i vilket förhållande utbildnings-, forsknings- och övervakningsuppgifter prioriteras, samt

— övervägning av alternativa lösningar för organiserandet av det nordiska samarbetet i fortsättningen.

Denna samarbetsnämndens bedömning utesluter inte möjligheten av att i en framtid ett nordiskt institut för humangenetisk forskning skulle kunna få aktualitet.

Samarbetsnämnden önskar till slut poängtera, att inrättandet av en nordisk planeringsgrupp för humangenetisk forskning är i överensstämmelse med det handlingsprogram för inriktningen av den nordiska kulturbudgetens resurser till forskningssamarbete som har föreslagits av Nordiska ministerrådets rådgivande kommitté för forskning.

Helsingfors den 13 december 1977

Nils Oker-Blom
Ordförande

Pia Rosenqvist
Sekreterare

Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning:

Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF) är inställd på att det nordiska samarbetet inom medicinsk genetisk forskning främjas. Som exempel på forskningsprojekt, vilka kunna bättre genomföras på samnordisk bas än enskilt i de olika nordiska länderna kan nämnas studier rörande miljöföreningarnas betydelse för uppkomsten av sjukdomsframkallande mutationer. Även NoSAMF:s tidigare erfarenheter av internordiskt samarbete i populations-genetisk forskning har visat värdet av gemensamma nordiska aktiviteter.

NoSAMF instämmer även i medlemsförslagets rekommendation om att samarbetet inom nordisk medicinsk genetisk forskning påbörjas i form av ett "flytande institut". NoSAMF har en organisation, som i allt väsentligt sammanfaller med förslaget om det "flytande institutet", med den skillnaden att NoSAMF:s resurser har varit väsentligt mindre än vad som föreslås för det medicinsk-genetiska "flytande institutet".

En fördel med att påbörja samarbetet i form av ett "flytande institut" är att man då inte behöver frigöra forskarkraft från de redan föreliggande universitetsinstitutionerna och andra forskningscentra inom området i Norden.

NoSAMF anser, att institutets budget i helhet bör basera sig på gemensamma nordiska medel, vilkas storlek må avvägas, bortsett från utgifterna till styrelsen och sekretariatet, av de projekt som kommer i gång.

NoSAMF vill slutligen påpeka den stora vikten av att *läros:olar* i

medicinsk genetik inrättas vid alla medicinska fakulteter i Norden. Härvid bör tillräckligt av resurser och arbetstid garanteras för forskare att ägna sig åt forskning och inte enbart åt administration och undervisning.

Flera av samarbetskommitténs medlemmar stöder tanken att på lång sikt ett *nordiskt genetiskt institut* anläggas, men meningarna om dess planering är delade. De finländska medlemmarna hänvisar till det utlåtande som NoSAMF utgav den 13.8.1970, där det påpekades att ett dylikt institut kunde lämpligen stiftas i samband med ett planerat arktiskt medicinskt institut i Uleåborg, Finland.

Uleåborg den 9 december 1977

På samarbetskommitténs vägnar

Henrik Forsius
Professor, vice ordförande

D a n m a r k

Undervisningsministeriet har i skrivelse den 18 november 1977 förklarat sig instämma i statens lægevidenskabelige forskningsråds yttrande av den 17 november 1977 (se nedan).

Arbejdsministeriet:

Inden for arbejdsmiljøområdet er der et stort behov for en systematisk forøgelse af den viden, der foreligger om arbejdsforholds betydning for arbejdstagernes reproduktionsevne, for risiko for abort, for for tidlig fødsel og for misdannelser.

I Danmark er der iværksat en udredning finansieret af Statens lægevidenskabelige Forskningsråd med henblik på at tilvejebringe overblik over den tilgængelige viden om arbejdsforholds betydning for sådanne skader. Det danske arbejdsmiljøinstitut, der er under oprettelse, og Arbejdsmiljøfonden vil fremtidig utvivlsomt også medvirke til en forøgelse af forskningsaktiviteten på dette område, ligesom det er tilfældet ved de nationale arbejdsmiljøinstitutter i de andre nordiske lande.

Arbejdsministeriet mener ikke at kunne udtale sig om, hvorvidt der herefter og på baggrund af Nordisk Ministerråds begrænsede økonomiske ressourcer måtte være tilstrækkeligt behov for at prioritere et øget nordisk samarbejde på dette område i form af oprettelse af et institut som foreslået.

København, den 14. november 1977

P. m. v.
E. b.
Birgit Bang

Miljøministeriet:

Miljøstyrelsen har i denne anledning udtalt følgende:

Miljøstyrelsen skal ikke tage stilling til de foreslåede principper for oprettelse af et "flydende institut" og dets finansiering og organisation. Styrelsen skal imidlertid udtale en positiv interesse i, at den humane genetiske forskning styrkes og koordineres. Miljøstyrelsen har ved flere lejligheder haft behov for at inddrage humangenetisk sagkundskab til klarlæggelse af baggrunden for principielle afgørelser. Det må forudses, at ministeriets behov for sagkyndig assistance på området vil vokse i de kommende år som led i miljøbeskyttelsesforanstaltninger i almindelighed og produktvurderingsadministrationen i særdeleshed.

Miljøstyrelsen skal til slut udtale sin interesse i at deltage i en eventuel bedømmelse af konkrete projekter, ligesom man gerne vil være med til at formulere opgaver med tilknytning til miljøbeskyttelsesspørgsmål.

Miljøministeriet kan henholde sig til miljøstyrelsens udtalelse.

København, den 18. november 1977

P. m. v.

E. b.

Lonny Christensen

Statens lægevidenskabelige Forskningsråd:

— — — skal rådet dels henvise til tidligere udtalelser i sagen, senest påtegning af 8. juli 1977 på undervisningsministeriets internationale kontors brev af 4. juli 1977, dels oplyse, at der på det seneste rådsmøde fremkom følgende betragtninger:

Medicinsk genetik er et område, som er særdeles egnet til nordisk/internationalt samarbejde, og rådet kan kraftigt anbefale, at bestræbelser på samarbejdets udbygning støttes.

Der har oprindeligt været planer om et egentligt nordisk institut i egne lokaler, og også de nu foreliggende planer om "et flydende institut" vil i deres ideelle form være stærkt udgiftskrævende, såvel ved etableringen som ved den årlige drift.

Da forskningsressourcerne er knappe i alle lande, finder rådet det nødvendigt at tilsigte et mere beskedent ambitionsniveau. Man henviser til den model, hvorefter det nordiske samarbejde om arktisk medicinsk forskning fungerer, d. v. s. en fælles sekretariatsfunktion og en vis mødeaktivitet over et permanent budget, medens enkeltprojekter iværksættes på basis af ansøgninger i hvert enkelt tilfælde. Rådet kan ikke tilslutte sig tanken om, at bestyrelsen for et "flydende" institut for medicinsk genetik på egen hånd skulle disponere over væsentlige projektmidler, idet man derved ville unddrage disse ansøgninger den tværgående bedømmelse, som under pressede økonomiske vilkår er særlig påkrævet

for at opnå så retfærdig og lønnende en indsats af nordiske midler som muligt.

Det tilføjes, at også Nordisk Samarbejdsnævn for Medicin er hørt i sagen, med svarfrist 10. december 1977. Foranstående besvarelse fra det danske forskningsråd har ikke kunnet koordineres med de 3 andre forskningsråds på grund af den af Undervisningsministeriet angivne frist (7. november 1977), som man beklager at have måttet overskride af møde-tekniske grunde.

København, den 17. november 1977

P. f. v.

E. b.

Jytte Kvorning

Københavns universitet, Arvebiologiske institut:

Jeg konstaterer, 1) at sigtet med det nordiske institut for human genetik er blevet bredere end det oprindelige forslag fremsat i 1970, og 2) at organisationsformen er ændret fra et "stationært institut" til et "flydende".

ad 1: Det bredere sigte må hilses med tilfredshed. Nok var det oprindelige forslag fra 1970 vedr. genetisk kortlægning fra et humangenetisk og snævrere medicinsk synspunkt betydningsfuldt, men måske nok præget af forslagsstillernes personlige forskningsinteresser, hvad der vel ikke kan undre og heller ikke behøver at være noget negativt. Men de senere års voksende interesse for mutationsproblemerne og disses betydning i en større samfundsmæssig sammenhæng har klart vist, at en prioritering af forskningsopgaverne — selv på fællesnordisk basis — er påkrævet. Også andre forskningsopgaver end de i dokumenterne omtalte kan komme på tale.

ad 2: Det må ligeledes hilses med tilfredshed, at man indledningsvis ved en sådan opbygning af et fællesnordisk institut sigter på et såkaldt flydende institut. Bortset fra de pekuniære ressourcers begrænsning, der ligger i dette, kan peges på, at den flydende struktur vil kunne medvirke til at forene de allerede eksisterende nordiske institutter i et samarbejde om større projekter. Ved dette fællesskab kan skabes en frugtbar udveksling af synspunkter og viden, der i bredere forstand kommer det samlede humangenetiske område til gode. Herunder også undervisningen — præ- og postgraduat — med deraf følgende betydning for kundskabsniveauet i hele Norden, ikke mindst til glæde for patienterne.

Jeg tror, sundhedsstyrelsen skal søge forslaget fremmet. Men i den forbindelse må nok påpeges betydningen af, at den fremtidige organisationsform bliver en sådan, at mulighederne for at inddrage den generelle

genetik i planerne ikke udelukkes. Det må ikke glemmes, at væsentlige dele af den humane genetiks arbejdsredskab hentes fra den generelle genetik. Som humangenetikere står vi faktisk med ét ben i den generelle genetik og et andet i den praktiske medicin.

I denne forbindelse skal nævnes, at der på initiativ af Professor Per Oftedal, Institut for generel genetik i Oslo, for et par år siden fremkom et forslag om et fællesnordisk project om human mutationsforskning. Dette forslag er imidlertid mere eller mindre løbet ud i sandet, netop fordi den sammenkaldte gruppe ikke havde nogen officiel status, med deraf følgende vanskeligheder med at finde frem til en prioritering af den måde, hvorpå projektet skulle søges løst eller belyst.

Om den i betænkningen af januar 1974 foreslåede organisationsform er den rette, er vanskeligt at udtale sig om. Visse projekter, fx genetisk kortlægning, kan, så vidt jeg kan se, med fordel løbe som et fællesprojekt mellem en række nordiske humangenetiske institutter — og derved tilføje dem et overordentlig frugtbart incitament — mens andre naturligt henlægges til specialinstitutter, og her kan en række institutter uden for humangenetikernes snævrere kreds komme på tale. Det kan naturligvis hen ad vejen korrigeres som foreslået. Det væsentlige er vel, at man kommer i gang, så en prioritering af arbejdsopgaver kan finde sted.

København, den 30. januar 1978

J. Schultz-Larsen

Det kongelige danske Videnskabernes Selskab:

1. Det oprindelige Medlemsforslag af 1. februar 1970 om oprettelse af et Nordisk Institut for Medicinsk Genetik, fremsat af parlamentarikerne Jan-Ivan Nilsson (cp) og Salve Salvesen (A), havde hovedsagelig følgende begrundelse:

a) De genetiske sygdomme udgør efterhånden et meget væsentligt sundhedsproblem, et problem, som relativt set er af større betydning i de mere udviklede lande som de nordiske end i lande, hvor sygdomsårsager som infektioner og ernæringsfejl endnu er ansvarlige for en overvejende del af sygdomstilfældene. Efter at det i de mere udviklede lande er lykkedes i stor udstrækning at bekæmpe de ydre sygdomsårsager, må det være rationelt nu at øge bestræbelserne for at bekæmpe de indre og genetiske sygdomsårsager.

Alene de genetiske sygdomme i snævrere forstand, nemlig de såkaldte *monomere sygdomme* (d. v. s. sygdomme, som skyldes et enkelt arveanlæg — i modsætning til en tildels kompliceret kombination af arveanlæg og evt. miljøfaktorer) rammer 1—2 % af de levendefødte børn allerede fra fødslen eller fra ret tidlig alder. Herunder rammer alene de dominante sygdomme ifølge de nyeste opgørelser nær 1 % af de levendefødte. Denne relativt set betydelige hyppighed af de do-

minante sygdomme har praktisk betydning i forhold til det hensyn til mulige genetiske skadevirkninger, som har motiveret institutforslagets genoptagelse, fordi de dominante sygdomme (og tildels de X-koblede) repræsenterer en særlig mulighed for overvågning af en befolkning med sigte på mutationsforholdene.

Dertil kommer kromosomsygdomme, altså sygdomme som mongoloid idioti (= Down's syndrom), hvor der er en mikroskopisk påviselig afvigelse i patientens kromosomer. Disse sygdomme rammer 1/2—1 % af de levendefødte, og kromosomafvigelserne er desuden ansvarlige for en meget betydelig del — efter de sidste opgørelser omkring halvdelen — af de spontane aborter.

Når også de *genetiske sygdomme, som har et mere kompliceret grundlag*, medregnes, kommer de levendefødte, som rammes af en eller anden genetisk eller genetisk influeret sygdom eller defekt, til at udgøre en meget væsentlig andel af et årskuld.

b) *De nuværende nordiske genetiske institutter giver kun utilstrækkelig udnyttelse af vore muligheder for at modvirke de genetiske sygdomme* — dette uanset at de står relativt stærkt i forhold til tilsvarende institutter i mange lande, som det er naturligt at sammenligne os med.

De nuværende nordiske institutter er utilstrækkelige, såvel når det gælder det nødvendige basale forskningsarbejde, som når det gælder udnyttelsen af basalresultater til praktisk forebyggelse af genetiske sygdomme.

En af de væsentlige årsager til, at mulighederne ikke er udnyttet, er, at de enkelte nordiske landes befolkninger er for små til, at de nødvendige store talmaterialer kan tilvejebringes i hvert land. Mange af de aktuelle sygdomme er så sjældne, at hele Nordens befolkning må inddrages, for at meningsfulde tal skal kunne fremkomme til grundlag for genetisk vejledning. Behovet for store tal gælder ikke mindst en genetisk overvågning med særligt sigte på mutationsforøgelse.

Det enkelte lands ressourcer kan også være utilstrækkelige forskningsmæssigt set, ikke mindst hvad angår ressourcerne af kvalificeret videnskabeligt og teknisk personale. Mange af de aktuelle teknikker er ret personalekrævende og kræver samtidig særlig ekspertise. Det enkelte land kan derfor have svært ved at give adækvat dækning af det aktuelle brede spektrum af teknikker anvendt på talstore materialer.

Når det gælder den mest direkte form for forebyggelse af genetiske sygdomme, nemlig genetisk vejledning over for de patienter og familier som søger råd, har begrænsede ressourcer stået i vejen for at gå væsentligt ud over den traditionelle form for vejledning, hvor man begrænser sig til at modtage de tilfælde, som efter egen tilskyndelse eller efter henvisning fra praktiserende læger eller fra hospitalsafdelinger indkommer til vejledning. Man har stort set måttet afstå fra det systematiske og opsøgende genetiske vejledningsarbejde, som er uomgængeligt nødvendigt for, at det reelle vejledningsbehov kan blive imødekommet og mulighederne for forebyggelse derved adækvat udnyttet.

Et sådant systematisk vejledningsarbejde vil have et systematisk genetisk registreringsarbejde som en nødvendig forudsætning og vil efter sin art naturligt kunne associeres med en mutationsovervågning af dominante og til dels X-koblede sygdomme.

c) *En oprettelse af et Nordisk Institut for Medicinsk Genetik ville kunne give en radikal forbedring af vore muligheder for at udforske og forebygge de genetiske sygdomme i vore befolkninger og for at over-*

våge mutationsforholdene for derved til enhver tid at opnå sikkerhed for, at der ikke er indtruffet nogen påviselig mutationsforøgelse.

Fordelene ved en koordineret nordisk indsats ville dels være, at man kunne opnå en mere rationel fordeling af forskningsopgaver, dels en dertil svarende forbedret udnyttelse af de til trods for den foreslåede radikalt forbedrede ressourcetildeling fremdeles begrænsede midler.

Fordelen ville i særlig grad gælde de opgaver, som kræver store materialer og betydelige ressourcer, og hvor det er nødvendigt institut- og bevillingsmæssigt at fastholde en klar og ensartet målsætning gennem en lang årrække. Den registrering af genetiske sygdomme, som er en nødvendig forudsætning for såvel mutationsovervågning vedrørende disse sygdomme som den dermed associerede systematiske genetiske vejledning over for patienter og familier, som ønsker råd, er et eksempel på de aktuelle langsigtede opgaver, hvor en nordisk koordination via oprettelse af et nordisk institut kunne give en radikal forbedring af vore muligheder.

2. Denne oprindelige begrundelse af 1970 er fuldt gyldig i dag i 1978, men i tillæg er kommet en stærkt øget aktualitet af de miljøbetingede genetiske skader og en tilsvarende øget aktualitet af genetisk overvågning med sigte på mutationsøgning.

Udbygning af atomkraft i mange europæiske lande, og sandsynligheden for fortsat sådan udbygning, har aktualiseret spørgsmålet om risikoen for strålebetingede genetiske skader. Uanset om en normal drift af de nuværende reaktorer næppe kan forventes at forårsage en påviselig mutationsforøgelse ved de aktuelle overvågningsmetoder, til-siger den mulige bestrålingsforøgelses almindelige udbredelse i omgivelserne såvel som den rigtignok formodentlig fjerne mulighed for reaktoruheld med større udslip af radioaktivt materiale, at ingen rimelig overvågningsforanstaltning bør forsømmes.

De kemiske mutationsfremkaldende forureninger fra industri og andre kilder repræsenterer en måske langt større og samtidig en særdeles svært overskuelig risiko for mutationsforøgelse. Hensynet til disse risikomomenter udgør derfor en endnu stærkere begrundelse for genetisk overvågning end hensynet til en strålebetinget mutationsøgning.

De aktuelle overvågningsystemer — må vi håbe — vil til dels vise sig at være for lidt fintmærkende til, at de mutationsøgninger, vi bliver udsat for, har mulighed for at give udslag: Selve etableringen af overvågningsystemer vil formodentlig have væsentlig betydning i retning af at reducere mutagener i vore omgivelser, enten det gælder stråling fra medicinsk brug af røntgen, stråling fra atomreaktorer eller kemiske mutagener fra industri eller andre kilder.

Dette gælder f. eks. en overvågning af mutationsforholdene ved dominante (og til dels X-koblede) sygdomme i vore befolkninger. Kun en ret voldsom mutationsøgning, langt større end vi kan have grund til at frygte under andet end drastisk abnorme forhold, kan forventes at give påviseligt udslag i dette særlige overvågningsystem.

Alligevel bør disse enkle og helt direkte overvågningssystemer udnyttes, så meget mere som de nødvendige basisforanstaltninger, herunder en systematisk registrering af monomere sygdomme, allerede er motiveret af andre grunde end ud fra et hensyn til mutationsovervågning; nemlig ud fra hensynet til systematisk genetisk vejledning over for de patienter og individer, som har behov for og søger råd med sigte på forebyggelse af nedarvede tilfælde af genetiske sygdomme.

Skønt et sådant mutationsovervågningssystem altså forhåbentligvis ikke vil give udslag under normale forhold, vil det gøre det muligt at sætte et loft, neden for hvilket en mulig mutationsøgning med praktisk sikkerhed kan siges at ligge. I betragtning af de milliardbeløb, som må investeres til udbygning af kernekraft og til den industri og anden virksomhed, som kan afgive kemiske mutagener, må de få 10-millioner, som kræves til de forskellige systemer for mutationsovervågning, regnes, nemlig ud fra hensynet til systematisk genetisk vejledning overvågningssystemer, når det gælder basisforanstaltningerne, som nævnt allerede er vel begrundet i andre muligheder for forebyggelse af genetiske sygdomme.

3. Spørgsmålet om et samlet eller et flydende institut

Det foreliggende medlemsforslag af 1967 gælder et flydende nordisk institut for medicinsk genetik med særligt hensyn til genetisk skaderisiko. Der kan ikke være nogen tvivl om, at en koordinering af nordisk medicinsk genetik ved hjælp af et sådant flydende institut, med dermed forbunden optrapning af ressourcer, kunne give en radikal forbedring ud over vore muligheder under de nuværende forhold.

Nogle af de aktuelle projektgrupper måtte imidlertid efter deres funktion have en betydelig grad af permanens som et sædvanligt universitetsinstitut. Dette gælder f. eks. den projektgruppe, som skulle tage sig af en mutationsovervågning vedrørende monomere sygdomme, hvor registrering og deraf udspringende undersøgelser måtte planlægges og gennemføres for en meget lang årrække.

Nogle af de øvrige projektgrupper ville måske kunne have mindre grad af permanens — og den faglige tilknytning kan falde over et ret bredt spektrum — nogle projektgrupper kunne således måske bedst være associeret med et mikrobiologisk-genetisk institut, fordi det drejer sig om mikrobiologisk mutationsundersøgelsesteknik.

Det er derfor muligt, at den bedste løsning ville være en mellemtung mellem et samlet og et flydende institut, nemlig et permanent, men mindre, samlet institut, evt. med sæde for det nødvendige koordinerende sekretariat, suppleret med et mere flydende system af projektgrupper. I den mere permanente enhed kunne man da samle de udpræget langsigtede overvågningsforanstaltninger som den nævnte overvågning af monomere sygdommes mutationsforhold. Valget af struktur ved etableringen

kan også til dels være afhængigt af praktiske forhold såsom muligheden for straks at kunne tilvejebringe egnede lokaler for et mindre, samlet institut.

4. Konklusion

Til det af parlamentarikerne A. Haugsvedt, Jan-Ivan Nilsson, E. Steenberg, B. Jonasson, P. Savola og P. O. Sundman til Nordisk Råd fremsatte medlemsforslag om oprettelse af "et 'flytande nordiskt institut' för medicinsk genetik med särskild inriktning på genetiska skaderisker" vil vi bemærke, at der i dag, i 1978, er endnu stærkere motive-ring for etablering af et sådant institut, end da det oprindelige forslag blev fremsat i 1970, dette uanset om man skulle vælge den oprindelige forudsatte samlede form eller den i det nu aktuelle medlemsforslag forudsatte "flydende" form.

Vi mener derfor, at forslaget af 16. august 1977 (A 513/k) uden for-sinkelse bør fremmes.

København, den 23. januar 1978

Ulrik Lassen
Professor, dr. med.

Ole Maaløe
Professor, dr. med.

Morten Simonsen
Professor, dr. med.

Jan Mohr
Professor, dr. med.

J. Chr. Siim
Direktør, overlæge, dr. med.

Jørn Hess Thaysen
Professor, dr. med.

Diter von Wettstein

Finland

Helsingfors universitet, konsistoriet, har i skrivelse den 21 december 1977 förklarar sig instämna i medicinska fakultetens yttrande av den 21 december 1977 (se nedan).

Helsingfors universitet, medicinska fakulteten¹:

Medicinska fakulteten vid Helsingfors universitet har den enda läro-stolen i medicinsk genetik i vårt land. Av en nyligen gjord förfrågan till alla fakulteter i vårt land framgick att undervisningens nivå och omfattning varierar mycket på området. Resultatet visade att den ena medicinarkursen efter den andra fortfarande saknar sådan utbildning att de färdiga läkarna kunde ta ställning till enkla frågor angående ärftliga sjukdomar eller ärftlighet.

Medicinsk genetisk forskning har redan länge bedrivits i vårt land.

¹ Yttrandet översatt från finska

Aktiv forskningsverksamhet är också särskilt viktig för oss, ty utforskandet av för vårt folk kännetecknande, annorstädes sällsynta eller okända ärftliga sjukdomar, måste naturligtvis ske hos oss. Forskningen på området kan i vårt land anses vara av hög kvalitet men kvantitativt alldeles otillräcklig.

På grund av ekonomiska svårigheter torde en väsentlig ökning av nya lärostolar och forskningsverksamhet inte kunna ske i snabb takt. Utvecklingen bromsas förutom av brist på resurser också — och speciellt — uttryckligen av brist på utbildade forskare. Medicinska fakulteten tillstyrker medlemsförslaget på följande grunder:

- det är omsorgsfullt förberett och välmotiverat
- det är fråga om ett vetenskapligt krävande område, vars utvecklande med enbart inhemska krafter är tidskrävande och svårt
- det är möjligast billigt, eftersom inrättandet just inte kräver några kostnader
- Finland, som har utvecklats svagast på området, skulle troligen dra mest nytta därav
- om planen förverkligas skulle institutet särskilt tjäna utbildningen av experter på vilka det råder brist i Finland.

Medicinska fakulteten förordar medlemsförslagens hemställan.

Helsingfors den 21 december 1977

(Ej sign.)

Turun yliopisto (Åbo universitet)¹:

Behovet av nordiskt samarbete inom forskningsområdet medicinsk genetik framgår med all tydlighet ur symposiets kommuniké, som utan förbehåll ansluter sig till rubricerade medlemsförslag (A 513/k).

Även Turun yliopisto företräder åsikten, att en förbättring av forskningsmöjligheterna rörande genetiska skador vore av stor vikt. Ett tidigare medlemsförslag (A 276/k)² rör sig om grundandet av ett fast nordiskt institut, som förutom omedelbar forskning även skulle ta hand om den erforderliga forskar- och vidareutbildningen. Av ekonomiska skäl beslöt emellertid arbetsgruppen 1974 att föreslå ett flytande institut, de facto visserligen bara en skandinavisk administrativ personalorganisation, vars uppgift skulle bestå i prioritering av speciella forskningsprojekt samt i utvalet och organiseringen av projektgrupperna. Detta ledande organ skulle helt eller åtminstone i huvudsak finansieras ur nordiska medel, varemot de nationella forskningsråden i första rum skulle svara för ekonomin i övrigt, d. v. s. beviljandet av medel till olika forskningsprojekt.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

² *Se Nordisk Råd, 19. sess., s. 968.*

Såväl i symposiets kommuniké som i medlemsförslaget A 513/k förordas ett flytande institut, eftersom detta utan tvivel vore den ginaste vägen till effektiv verksamhet. Arbetsgruppen 1974, den första som kom med ett förslag rörande ett dylikt institut, förutsätter emellertid, att

institutets styrelse borde erhålla full dispositionsrätt över det årligen inkommande anslaget, som täcker den centrala styrelsens och projektgruppernas samtliga utgifter på samma sätt som vid övriga nordiska institut. Om däremot endast de administrativa kostnaderna erläggas ur gemensamma medel och projektgrupperna blir beroende av (nationella) forskningsråd eller -fonder, säger arbetsgruppen sig tvivla på ett sådant organisationsmönsters möjligheter att främja den humangenetiska forskningen i erforderlig utsträckning.

Turun yliopisto anser ett institut av det slag som åsyftas i medlemsförslaget A 276/k (1970), d. v. s. ett fast institut i ordets egentliga mening vara tydligt effektivare och mera ändamålsenligt än ett flytande, som faktiskt vore endast ett kontrollutövande och administrativt organ. Uppenbarligen har det förstnämnda projektet sedermera avskrivits på grund av de höga anläggningskostnaderna. Desto viktigare vore nu att fästa största uppmärksamhet på den ovan anförda kritik, som arbetsgruppen 1974 riktat mot sitt eget förslag. Medlemsförslagets A 513/k slutgiltiga framställning, att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att inrätta ett "flytande nordiskt institut" för medicinsk genetik med särskild inriktning på genetiska skaderisker, kan förordas endast, om — i enlighet med arbetsgruppens 1974 förslag — hela verksamheten kunde bekostas med gemensamma nordiska medel. I motsatt fall och med hänsyn till landets nuvarande ekonomiska läge skulle Finlands andel i arbetet utan tvivel gestalta sig rätt så ojämn, för att inte tala om den möjligheten att en halvvägs förverkligad plan i framtiden kunde visa sig vara ett hinder för effektiveringen av samarbetet på området i fråga.

Åbo den 31 december 1977

Jorma Pöyhönen
Prorektor

Esko Välimäki
Administrativ
direktör

Uleåborgs universitet¹:

Universitetet delar uppfattningen, att en effektiv utforskning av ärftliga sjukdomar förutsätter en omfattande teknisk apparatur, ett ingåen-

¹ Yttrandet översatt från finska.

de kartläggningsarbete och en betydande forskningsorganisation och också uppfattningen, att den miljö som den moderna människan skapat i allt högre grad bidrar till att öka riskerna för skador på människan själv. Risken för genetiska skador är en stor och allvarlig fråga för hela mänskligheten.

Universiteten förenar sig med utlåtandet från den arbetsgrupp som tillsatts för nordisk medicinsk forskning, i vilket betydelsen av genetiskt arbete understrykes och med förslaget, att man borde upprätta en lärostol i medicinsk genetik vid alla medicinska fakulteter och även på annat sätt främja genetisk forskning och forskarutbildning. Arbetsgruppen i fråga beslöt att av kostnadsskäl låta bli att rekommendera inrättandet av ett nordiskt institut för genetik, men föreslog inrättandet av ett flytande nordiskt institut. Enligt vår uppfattning skulle detta betyda, att man stöder de nuvarande medicinska instituten och då närmast de forskningsgrupper, som strävar till att utreda av miljön orsakade genetiska skador eller manifestering av genetisk sjukdomsbenägenhet under inverkan av miljöfaktorer. Vidare vore det av betydelse för koordineringen av dessa forskningsprogram att till ledningen för detta flytande institut utse en delegation sammansatt av professorer i genetik o. a. experter. Detta skulle garantera meningsfull kontinuitet för påbörjade undersökningar. Uleåborgs universitet understöder sådan medicinsk genetisk forskning i den form som föreslås i det vid Nordiska rådet den 16.8.1977 väckta medlemsförslaget, dock så, att styrelsen för det flytande institutet borde vara sammansatt av flera än 1—2 experter från varje land.

Om man ändå vill inrätta ett genetiskt institut, vill Uleåborgs universitet fästa Nordiska rådets uppmärksamhet vid, att ett nordiskt sekretariat för arktisk medicin från och med år 1969 har fungerat i Uleåborg. Avsikten har ända från början varit att utvidga sekretariatet till ett medicinskt institut, för vilket tomt reserverats invid Uleåborgs universitetscentralsjukhus. Det må understrykas, att den genetiska forskningen bildar en viktig del av den arktiska medicinska forskningen och detta har framgått bl. a. också av frågeställningarna i Finland hittills. Trots sin mycket knappa budget har sekretariatet sålunda skapat en god beredskap för genetik i Uleåborg. Finland betalar stora summor till de hittills inrättade fasta nordiska instituten, men inget av dessa institut ligger i Finland. Före inrättandet av ett nytt nordiskt medicinskt institut borde det länge föreslagna institutet för arktisk medicin inrättas i Uleåborg.

I de nordliga delarna av Norden pågår en kraftig industrialisering bland populationer som tidigare levat i en ren miljö. Dessa populationer bildar ett mycket lämpligt objekt för forskning rörande av miljöförändringar orsakade sjukdomar och manifesterade genetiska sjukdomar. Det skulle innebära en rationalisering av verksamheten om institutet för

medicinsk genetik sålunda skulle förenas med det arktiska institutet, och Uleåborg vore den mest ändamålsenliga gemensamma lokaliseringsorten för dem.

Uleåborg den 9 december 1977

Pekka Heikkinen
Förvaltningsdirektör

Hannu Pietilä
Byråchef

Finlands akademi, statens medicinska kommission¹:

Den medicinska genetikerna har utvecklats kraftigt under de senaste årtionedena. Forskningsverksamheten har dock försvårats i Finland på grund av bristfälliga resurser. Samtidigt har skadeverkningarna av sjukdomar och skador som utforskats till vissa delar ökat och orsakat både långvariga mänskliga lidanden och ökade kostnader för samhället. Som ett nytt allvarligt drag har under den senaste tiden framträtt de av miljöfaktorer orsakade genetiska skadorna.

I medlemsförslaget och dess bilagor hemställs om inrättande av ett flytande nordiskt institut. Institutet skulle bestå av en av experter på området sammansatt direktion, en forskningsledare och en projektgrupp. Institutet skulle ha till uppgift att främja utbildning, forskning och kontroll på området.

Statens medicinska kommission förenar sig med den i medlemsförslaget framförda ståndpunkten, enligt vilken det är motiverat att förstärka den medicinska genetikens ställning genom nordiskt samarbete. Kommissionen anser sig däremot inte på grundval av det hittills framförda materialet kunna ta slutlig ställning till förslaget om ett flytande nordiskt institut. Kommissionen finner nödvändigt att det i medlemsförslaget nämnda beredningsarbetet fortgår. Där bör detaljerat kartläggas forskningens tillstånd, resurser och behov i de olika nordiska länderna. Härtill bör utredas de centrala problemfält och konkreta forskningsuppgifter, där det nordiska samarbetet är mest ändamålsenligt och är i behov av speciellt stöd. I detta sammanhang bör man till exempel ta ståndpunkt till i vilka proportioner utbildnings-, forsknings- och kontrolluppgifterna bör dimensioneras inbördes. Med tanke på de ovannämnda utredningarna bör man också överväga olika organisationsalternativ för att ordna det nordiska samarbetet.

Helsingfors den 18 november 1977

Eino Heikkinen
Ordförande

Tuuli Tukiainen
Tjf. sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Socialstyrelsen:

Arbetsgruppen som Nordiska rådets kulturutskott hade tillsatt föreslog redan år 1973 att ett sådant "flytande institut" skulle grundläggas. Då uppskattade man de årliga driftskostnaderna till 6 milj. danska kronor och grundläggningskostnaderna till ca 3 milj. danska kronor (enligt penningvärdet år 1970).

Initiativet har nu förnyats som medlemsförslag i Nordiska rådet. I förslagstexten framhålls vikten av genetisk forskning. Samtidigt som man kan dela denna åsikt betonar socialstyrelsen forskningens nödvändighet och samarbetets fruktbarhet även på övriga medicinska områden. Vid fördelningen av medlen är det skäl att iaktta objektivitet.

Enligt socialstyrelsens uppfattning framgår det inte av förslaget sådana brådskande grunder för inrättandet av ett nordiskt institut för medicinsk genetik att grundandet av ett så omfattande projekt skulle kunna försvaras i det nuvarande ekonomiska läget.

Helsingfors den 24 november 1977

Margit Eskman
Generaldirektör

Erkki Jukarainen
Overläkare

Medicinalstyrelsen¹:

Andelen ärftliga sjukdomar av alla sjukdomsfall håller på att öka. Ca 2 % redan av de nyfödda lider av någon svår eller ganska svår ärftlig eller medfödd sjukdom eller abnormitet. I fråga om flera av våra folksjukdomar (i synnerhet i fråga om hjärt- och blodkärllsjukdomar) spelar de ärftliga faktorerna en betydande roll. Mutagena miljöfaktorer bildar en ny genetisk risk, som väcker rädsla i synnerhet hos den stora allmänheten. Inalles kan man räkna att ca 5 % av sjukhuspatienter lider av en ärftlig eller med den jämförbar sjukdom.

I Finland har endast vid Helsingfors universitet inrättats 1972 en professur i medicinsk genetik, det finns 4 kromosomforskningslaboratorier och ett prenatalgenetiskt laboratorium. I utbildningen saknar största delen av våra läkare alltså fortfarande undervisning i genetik av experter på området och tillgången på laboratorietjänster är bristfällig och täcker inte behovet. Det största problemet inom den medicinska genetiken är i vårt land bristen på kompetenta personresurser.

Det i medlemsförslaget föreslagna flytande institutet skulle tjäna vetenskaplig forskning och undervisning. Därför skulle det nämnda flytande institutet uppenbarligen vara en god provisorisk lösning för att

¹ Yttrandet översatt från finska.

höja nivån i vårt land. Institutet skulle också speciellt gagna fort- och vidareutbildningen på vilken det råder brist i Finland. I själva verket skulle Finland, som är svagast i Norden på detta område, dra mest nytta av institutet.

Sammanfattningsvis konstaterar medicinalstyrelsen, att medlemsförslaget om inrättande av ett flytande nordiskt institut för medicinsk genetik är noggrant förberett och väl motiverat. I synnerhet skulle institutet för Finlands vidkommande vara det lättaste sättet att främja en sak, som behöver stöd i vårt land.

Helsingfors den 2 december 1977

Vilho Jäppinen
Överdirektör

M. Parmala
Överläkare

Delegationen för vetenskapsakademierna i Finland:

Den nordiska expertgruppen har enligt vår uppfattning mycket väl motiverat de orsaker som ligger till grund för medlemsförslaget. Utan att i detta sammanhang gå in på det aktuella institutets organisation, vill vi betona att den medicinska genetiken under de senaste åren genomgått en synnerligen snabb utveckling och enbart av denna anledning hamnat i en svag ställning beträffande såväl tjänster som forskningsanslag. Enligt vår uppfattning har forskarna inom medicinsk genetik i nuvarande situation rätt ringa möjligheter att få ett mera kännbart stöd från universiteten eller från de nationella vetenskapliga kommissionerna (forskningsråden). Sålunda är Nordiska rådets initiativ även i detta avseende väl grundat.

Helsingfors den 27 februari 1978

Mikko Juva
Ordförande

K. O. Donner

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Medlemsforslaget har vært lagt fram for følgende institusjoner til uttalelse:

Sosialdepartementet, Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Universitetet i Trondheim og Universitetet i Tromsø.

Kopi av de innkomne uttalelser følger vedlagt (*se nedan*).

De mottatte svar fra de enkelte universiteter understreker at det er

et behov for å styrke undervisningen og forskningen i medisinsk genetik. Det blir imidlertid påpekt at en nasjonal utbygging er nødvendig for å få full nytte av det foreslåtte tiltak på dette området. Enkelte antyder også at andre samarbeidsformer bør overveies istedenfor det foreslåtte "flytende institutt".

Under henvisning til ovenstående og til det som ellers er uttalt av universitetene og av Sosialdepartementet, vil Kirke- og undervisningsdepartementet dessuten peke på at fagområdet medisinsk genetik også må veies mot andre utbyggingsbehov og fagfelter innen høgre utdanning og forskning.

Vi vil likevel gi uttrykk for at det foreslåtte "flytende institutt" nok vil kunne by på en interessant løsning ut fra et økonomisk og driftsmessig synspunkt. Ved siden av å nyttiggjøre seg allerede eksisterende ressurser vil en kunne få fordelene ved å arbeide i et bredere og rikere miljø enn hva et separat tiltak kan gi.

Vi viser ellers til Sosialdepartementets uttalelse om at det foreliggende medlemsforslag bør ses i sammenheng med medlemsforslag (A 508/s)¹ om nordisk samarbeid for å forebygge handicap.

Oslo, 6. mars 1978

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Brit Alstad

Sosialdepartementet:

Sosialdepartementet støtter fullt ut Nordisk Råds medlemsforslag A 513/k om opprettelse av et "flytende nordisk institutt" for medisinsk genetik.

Det er ved denne avgjørelse lagt vekt på vurderinger belyst i "Betænkning vedrørende koordinering og utvikling af nordisk humangenetisk forskning" utarbeidet av arbeidsgruppen nedsatt av Nordisk samarbeidsnævn.

Det er ønskelig at tiltak som blir tilrettelagt som følge av Nordisk Råds medlemsforslag A 508/s om nordisk samarbeid for å forebygge handicap i noen grad integreres i virksomheter i regi av Nordiska institutet för medicinsk genetik.

Oslo, 16. desember 1977

Etter fullmakt

Torbjørn Mork

Tor Ødegaard

¹ Se Nordisk Råd, 26. sesj., Supplementband, s. 316.

Universitetet i Oslo, Det medisinske fakultets sekretariat:

Fakultetet oppnevnte 22.11.1977 et utvalg bestående av professor dr. med. Knut Bjørø, førsteamanuensis dr. med. Helge Boman, vitenskapelig assistent Anne Lise Børresen og dosent Tor Norseth Ph. D., til å komme med forslag til fakultetsuttalelse om ovennevnte forslag.

Utvalget har delt seg i et flertall (Bjørø, Boman og Børresen) og et mindretall (Norseth), hvis uttalelser av henholdsvis 29.11 och 28.11. 1977 ble behandlet i fakultetsrådsmøte 13.12.1977. Rådet fattet slikt vedtak:

”Fakultetsrådet tiltrer den uttalelse (*se Bihang*) som er foreslått av mindretallet (Norseth) i det nedsatte utvalg.”

Oslo, 14. desember 1977

Etter fullmakt

Ø. Bertheau
Fakultetssekretær

Liv Magelssen
Førstesekretær

BIHANG

Særuttalelse

Medisinsk genetik er et viktig fagområde med praktisk betydning for befolkningens helse. Omkring 2 % av nyfødte lider av arvelige sykdommer eller handicap som har sin årsak i defekte enkeltgener eller kromosomanomalier. Dertil kommer at genetiske faktorer er av stor betydning i andre misdannelser, sykdommer og handicap hvor årsaksforholdene for øvrig er mer uklare. En rekke andre arvelige sykdommer viser seg først senere i livet. Genetiske faktorer bidrar også til utviklingen av alminnelige sykdommer, som sukkersyke, astma og åreforkalkning.

Den økende offentlige forståelse for miljøets innvirkning på befolkningens helse har i Norden ført til en gledelig utbygging av miljøvernet. Det miljø som det moderne mennesket har skapt medfører også en øket risiko for genetiske skader. Disse kan ytre seg bl. a. ved økt mottagelighet for kreftsykdommer, økt abortfrekvens, og fremfor alt som kjente og ukjente sykdommer og misdannelser i fremtidige generasjoner.

Det fremmede synspunkt om nordisk samarbeid om forskningsprosjekter om genetiske skaderisikoer er naturlig og ønskelig på grunn av likheten i befolkningsstruktur, samfunnssystem, natur, næringsliv og industri. Et slikt samarbeid vil også gi et befolkningsgrunnlag på 20—25 millioner, noe som vil være forskningsmessig fordelaktig. Av forskningsmessig betydning er også den organisasjonsform det offentlige helsevesen har i de nordiske land.

På denne bakgrunn vil det medisinske fakultetet støtte tanken om et

nordisk samarbeid vedrørende medisinsk genetikk. Fakultetet kan imidlertid ikke støtte opprettelse av et "flytende" nordisk institutt på grunn av de organisatoriske og økonomiske konsekvenser som dette vil medføre. Fakultetet antar også at støtte til opprettelse av et slikt institutt vil kunne gripe inn i den nasjonale prioritering når det gjelder medisinsk forskning, og derved binde midler som ut fra nasjonale hensyn kanskje burde prioriteres for andre formål.

Under henvisning til betydningen av nordisk samarbeid vedrørende medisinsk genetikk som anført ovenfor, mener det medisinske fakultet at de nasjonale fagmiljøer i de nordiske land bør utvikle forskningsprosjekter der nytten av nordisk samarbeid i de enkelte prosjekter kan dokumenteres. Slike prosjekter vil kunne få støtte gjennom nordiske midler for forskning i konkurranse med andre prosjekter, og en vil på grunn av de faktiske forhold som er anført anta at prosjekter innen området medisinsk genetikk vil oppnå en høy prioritering.

Oslo, 28. november 1977

Tor Norseth

Universitetet i Bergen, Det akademiske kollegium:

Saken har vært oversendt Det medisinske fakultet, som i brev av 23. november 1977 har avgitt uttalelse om forslaget.

Det akademiske kollegium behandlet saken i sitt møte 16. desember 1977. Kollegiet viser til uttalelsen fra Det medisinske fakultet og er enig i at medisinsk genetikk er et fagområde av stadig økende viktighet. Av ressursmessige grunner synes det også å være et fagområde som egner seg for nordisk samarbeid og arbeidsdeling. Kollegiet vil imidlertid understreke Det medisinske fakultets uttalelse, hvor det heter at:

"en fullgod utnyttelse av et eventuelt nordisk institutt bare er mulig dersom det på forhånd finnes rimelig utbygde institutter på det nasjonale plan."

I sitt budsjettforslag for 1979 har Kollegiet gitt forslag om oppretting av et professorat i medisinsk genetikk ved Det medisinske fakultet høyeste prioritet. Kollegiet går ut fra at slik nasjonal utbygging også av de nasjonale myndigheter gis høyeste prioritet, slik det bl. a. er påpekt i "Betænkning vedrørende koordinering og utvikling af nordisk human-genetisk forskning" av januar 1974.

For øvrig viser Kollegiet til Det medisinske fakultets uttalelse (se *nedan*).

Bergen, 21. desember 1977

Magne Lerheim
Universitetsdirektør

Harald Gammelsæter
Førstekonsulent

Universitetet i Bergen, Det medisinske fakultet:

Det medisinske fakultetsråd ved Universitetet i Bergen gir sin prinsipielle tilslutning til forslagsstillernes synspunkter om at miljøfaktorer kan medføre genetiske skader med store og alvorlige konsekvenser, med innvirkning på cancerforekomst, misdannelser m. m. Fakultetsrådet er også enig i betydningen av en større forskningsinnsats på det området det her gjelder, liksom det er behov for en større diagnostisk og terapeutisk ekspertise slik som fremhevet i fakultetsrådets uttalelse i 1970. I dagens situasjon er imidlertid "noen ti-talls millioner kroner" et betydelig bidrag til et eneste institutt, selv om man tar i betraktning dette institutts størrelse. Hvordan disse forskningsmidler skal tildeles det tenkte institutt er ikke fullt utredet. Selv om en del av de faste kostnadene overføres fra felles nordiske midler, kan det ikke utelukkes at den resterende delen kan gå ut over de allerede nå begrensede midler til øvrige forskningssektorer.

Når det spesielt gjelder innsats for å kunne begrense forekomsten av genetiske sykdommer og genetiske skader ved miljøfaktorer, vil det utvilsomt være riktig i første rekke å prioritere en rimelig utbygging av fagområdet medisinsk genetikk ved de medisinske fakulteter i Bergen, Tromsø og Trondheim. Ingen av disse fakulteter har hittil fått opprettet lærestol i medisinsk genetikk. I budsjettforslaget fra Det medisinske fakultet i Bergen har et professorat i medisinsk genetikk stått som den høyest prioriterte stilling i mange år uten at den har blitt innvilget.

Ut fra en slik prioritering kan fakultetsrådet i den nåværende situasjon ikke støtte forslaget om å opprette et "flytende institutt" for medisinsk genetikk. I den forbindelse vil Det medisinske fakultetsråd understreke sin uttalelse fra 1970 om at en fullgod utnyttelse av et eventuelt nordisk institutt bare er mulig dersom det på forhånd finnes rimelig utbygde institutter på det nasjonale plan, som sitter inne med den nødvendige ekspertise til å kunne betjene seg av det sentrale nordiske institutt.

Bergen, 23. november 1977

J. Chr. Giertsen
Dekanus

Johs. Teigland
Fakultetssekretær

Universitetet i Trondheim, Utbyggingssekretariatet:

Interimsstyret har sendt medlemsforslaget til Universitetets forskjellige avdelinger og har på bakgrunn av deres uttalelser i sitt møte 27. d. m. fattet følgende vedtak:

Interimsstyret viser til uttalelsene fra Avdeling for medisin og fra Norges lærerhøgskole. Uttalelsene oversendes Kirke- og undervisningsdepartementet.

Interimsstyret er enig i at det er behov for økt forskning i medisinsk genetikk. I denne sammenheng kan nordisk samarbeid være verdifullt, ikke minst fordi de enkelte forskningsmiljøer er relativt små. Samarbeidet på dette området er imidlertid avhengig av godt utbygde forskningsmiljøer.

Ved Universitetet i Trondheim ligger forholdene til rette for å utvikle aktuelle fag med sikte på forskning i medisinsk genetikk. Innenfor de gitte økonomiske rammer har det til nå ikke vært mulig å bygge opp et genetisk fagmiljø. I den nåværende situasjon er det derfor størst behov for at de eksisterende fagmiljø får bygge opp en forsknings- og undervisningskompetanse som gir grunnlag for samarbeid blant annet på nordisk plan.

Uttalelsene fra *Avdeling for medisin og Norges lærerhøgskole* vedlegges (*se nedan*).

Trondheim, 30. januar 1978

Tor Olaussen
Fakultetssekretær

Arent M. Henriksen
Konsulent

Universitetet i Trondheim, Avdeling for medisin:

Avdelingsrådet fattet følgende vedtak:

Avdeling for medisin er enig i de synspunkter som er fremmet gjennom Nordisk råd om at medisinsk genetisk forskning bør styrkes, spesielt for å klargjøre eventuelle relasjoner mellom miljøfaktorer og genetiske skader. Et felles nordisk institutt for medisinsk genetikk er imidlertid av liten betydning for UNIT som mangler kompetanse i genetikk/medisinsk genetikk.

Naturkunnskap og miljøvern er prioriterte fagområder ved UNIT. Det er viktig at UNIT også får bygget opp faglig og vitenskapelig kompetanse i genetikk for at de genetiske aspekter ved miljøforskningen kan bli ivaretatt.

Avdeling for medisin foreslår at UNIT starter oppbygningen av et genetisk fagmiljø ved at en av de ledige stillinger innenfor de biologiske fag blir utlyst med tilknytning til genetikk.

Trondheim, 29. november 1977

Jon Lamvik
Avdelingsformann

Erling Bjørkøy
Førstekonsulent

Norges lærerhøgskole:

A. Forslaget fra Nordisk Råd

Forslaget innebærer et forsøk på å styrke det samlede nordiske miljø innenfor medisinsk genetik. Dette tenkes gjennomført gjennom opprettelse av et institutt bestående av et sentralt styre med sekretariat og 3—5 prosjektgrupper, allokert til eksisterende institutter og spesiallaboratorier — dit det av forskningsmessige grunner virker mest hensiktsmessig. Man bruker i forslaget betegnelsen 'flytende institutt' for å peke på at man ikke mener et permanent institutt, men en fortløpende prioritering av forskningsprosjekter og forskere, som har sin arbeidsplass forskjellige steder til forskjellig tid. Det er ledelsens oppgave å utvelge og prioritere forskningsprosjekter, og å fordele den samlede årlige bevilgning. Oppgavene ville være "utdanning, forskning og overvåking på dette — for vår eksistens så viktige — område." (dvs. medisinsk genetik).

En peker på det faktum at Norden som enhet er et meget godt referensmateriale for studier av genetisk påvirkning av befolkningen. Kontinuerlig overvåking av antallet genetiske defekter hos nyfødte barn ikke øker er svært viktig og forlanger relativt stort materiale.

Forslaget peker også på det ønskelige i felles nordisk prioritering av eksperimentelle undersøkelser der det blir uthevet testsystemer for mutagenese/carcinogenese o. l.

Dessuten ville en viktig oppgave for instituttet være å drive forskerutdanning på felles nordisk basis.

B. Avdelingens synspunkter

Avdeling for realfag vil støtte at overvågningsarbeide og human-genetiske relevante undersøkelser i tilknytning til dette tas opp på samlet nordisk basis. I en resolusjon fra Det norske videnskabsakademis symposium i Oslo i mai 1977 om genetiske skader forårsaket av miljøfaktorer peker man på at likheter i befolkningsstruktur, samfunnssystem, natur, næring og industri gjør Norden til et enhetlig område og gir et godt grunnlag for slike studier av hele befolkningsmassen.

Når det gjelder støtte til eksperimentell forskning og start av forskningsprosjekter kan man se den store betydning av de problemer som presenteres. Det er imidlertid klart at den løsning som presenteres vil ha *liten eller ingen initierende effekt utenfor allerede etablerte human-genetiske miljøer.*

Den foreslåtte løsning vil føre til at de steder som allerede har forskere og ressurser innenfor området, også vil få finansiert forskningsprosjekt.

Avdeling for realfag vil peke på utdannelseaspektet (se sitat ovenfor) og at det egentlig ikke bare er forskning som behøves ved univer-

sitetene, men også undervisning og bevisstgjøring om de problemer som eksisterer. UNIT har p. t. hverken topp- eller mellomstilling i genetikk, men utdanner lærere og leger, som jo trenger undervisning i genetikk.

Man kan hevde at i en del av de eksemplar på forskningsområder som blir nevnt i forslaget kan bevisstgjøring, spredning av kunnskap og presisering av problemstillinger være like viktige som forskning. I Medlemsforslaget til Nordisk Råd (sid. 3) nevnes bl. a. forskning om genetiske risikoer knyttet til den ene eller andre energiformen. Når det gjelder skadevirkninger av overgang til kjernekraft er vår kjennskap til radioaktiv virkning på arvemekanismen for så vidt stor nok til at det kan være mere viktig med spredning av kunnskap og diskusjon omkring vurderinger enn forskning.

Det er derfor ønskelig å drive både kunnskaps-spredning og forskning innen humangenetikken, og å unngå å ha universitet som er underutviklet innenfor faget. På bakgrunn av dette er det for UNIT:s vedkommende, der genetisk miljø totalt savnes, vanskelig å foreslå bevilgningsmessige prioriteringer av allerede eksisterende genetiske miljøer.

Avdeling for realfag mener at overvåking på felles nordisk basis og forskning på problemer som har sammenheng med dette må kunne løses i samarbeid med Nordisk Råd på en mindre ressurskrevende måte enn den foreslåtte.

Ekspérimentell forskning burde med fordel kunne sees i en ennå større sammenheng enn den nordiske, og kunne foreslås tatt opp av EMBO der ressursene burde være større enn på nordisk basis.

Trondheim, 2. desember 1977

Anders Johnsson
Professor

Barbro Gullvåg
Førsteamanuensis

Universitetet i Tromsø, Universitetsdirektøren:

Saken ble forelagt Fagområdet medisin og Institutt for biologi og geologi til eventuell uttalelse. *Fagstyret for medisin* har i møte 15.12.77 avgitt følgende uttalelse:

Fagstyret er enig i at det er på tide å prioritere medisinsk genetikk så vel som allmenn genetisk forskning og utdanning, men er mere usikker når det gjelder fremgangsmåten i et nordisk sammenheng.

Fagstyret vil dog varmt støtte forslaget om å opprette lærestoler i medisinsk genetikk ved alle medisinske fakulteter i Norden. Samtidig vil man påpeke behovet for lærestoler i generell genetikk. En toppstilling i medisinsk genetikk står da også høyt på ønskelisten for Fagområdet medisin i Tromsø. Medisinsk genetiske laboratorier inngår i plan-

leggingen av de Medisinske institusjoner (MI) i Breivika, Tromsø. På grunn av en forlengelse av byggetiden, må man kanskje regne med at toppstillingen ikke kan få fullgode arbeidsmuligheter før i midten av 1980-tallet. En forholdsvis svak rekrutteringsbasis i medisinsk genetikk i Norge, skaper ytterligere komplikasjoner for rekrutteringen i toppstillingen i dette fag. I Tromsø vil man forsøke å angripe dette problem med å allerede nå satse på rekruttering i form av stipendiater i genetikk (medisin). Gjennom å knytte disse til allerede eksisterende miljøer med genetisk virksomhet, og samtidig stimulere til studieopphold i medisinsk genetiske laboratorier utenfor Tromsø, skulle mulighetene for en slik rekruttering ligge til rette.

Vi viser til dette.

Tromsø, 10. januar 1978

Willy Haugli

Det norske videnskaps-akademi:

Bakgrunn

Som det fremgår av medlemsforslaget, representerer det en aktualisering av et forslag som ble fremsatt i 1970, og som senere er blitt videre bearbeidet i nordiske organer, dog uten at det har vært noen utvikling siden oktober 1974. Det opprinnelige forslag, som ble fremsatt 1. februar 1970 av Jan-Ivan Nilsson og Salve Salvesen (*A 276/k*)¹, tok sikte på en mer effektiv bekjempelse av genetiske sykdommer i Norden og var begrunnet med:

At de genetiske sykdommer representerer et omfattende og meget alvorlig sykdomsproblem,

at de genetiske sykdommer er sterkt forsømt, såvel forskningsmessig som med hensyn til forebyggende tiltak,

at oppgavene ikke kan løses av de nasjonale institutter alene, og

at et nordisk institutt kan sikre en meget betydelig og forutseelig fremgang, såvel forskningsmessig som med hensyn til forebyggelse.

Omfanget av det foreslåtte nordiske institutt for medisinsk genetikk skulle ifølge det opprinnelige medlemsforslag være gitt ved en samlet vitenskapelig og teknisk stab på 60—70 personer, lokaler på i alt ca. 3 000 m², faste årlige utgifter til lønninger, drift, nyanskaffelser etc., 6 millioner norske kroner, engangsutgifter til etablering, 5 millioner norske kroner og engangsutgifter til bygning, 9 millioner norske kroner (samtlige beløp gjelder 1969-verdien av norske kroner).

Etter remissbehandling av det opprinnelige medlemsforslag kom kulturutvalget i Nordisk råd frem til at nordisk samarbeid innen den medisinske genetikk burde støttes, og at formen for samarbeid burde fastlegges etter en utredning.

¹ Se *Nordisk Råd, 19. sess., s. 968.*

Denne utredning, som skjedde i de danske forskningsråds regi av en arbeidsgruppe med representanter for alle de nordiske land, førte til et noe modifisert, omforenet forslag der man i stedet for et samlet institutt gikk inn for et "flytende" nordisk institutt for medisinsk genetik med 3—5 enheter som hver skulle tilknyttes et allerede eksisterende medisinsk-genetisk fagmiljø. Disse enheter skulle i prinsippet kunne flyttes, eksempelvis hvert 10. år. Det samlede omfang av instituttet var ikke tenkt redusert i forhold til medlemsforslaget av 1970, men ved å etablere det som enheter tilknyttet eksisterende fagmiljøer regnet man med at engangsutgifter til bygning, så vel som noen av etableringsutgiftene til apparatur og utstyr, kunne unngås. Personellrammen var således uendret (60—70 personer), likeså rammen for driftsomkostninger, mens det ble foreslått en reduksjon av rammen for etableringsutgifter.

Det fremgår av det nye medlemsforslag (*A 513/k*) at nordisk samarbeidsnemnd for medisinsk forskning, som behandlet arbeidsgruppens betenkning, fant at en av prioriteringshensyn "borde gå stegvis fram", og nemnden konkluderte med at det over det felles nordiske kulturbudsjettet burde bevilges midler som svarte til den sentrale sekretariatfunksjon som arbeidsgruppen hadde foreslått. Det fremgår videre av det nye medlemsforslag at intet konkret er skjedd i saken, siden samarbeidsnemnden kom frem til det nevnte resultat i et møte i oktober 1974.

Om utviklingen siden det første medlemsforslag

I det opprinnelige medlemsforslag for Nordisk Råd tok en sikte på å bekjempe de genetiske sykdommer ved bredt anlagte fellesnordiske bestrebelser, på såvel det forskningsmessige som på det praktiske, forebyggende område. Den forutsigbare forskningsfremgang som ble omtalt i forslaget av 1970, er kommet, særlig i form av sterkt forbedrede muligheter for forebyggelse av genetiske sykdommer ved diagnostikk på fosterstadiet, men en intensivert felles forskningsinnsats vil med stor sannsynlighet føre til at et langt større antall sykdommer i noenlunde nær fremtid kan diagnostiseres på denne måte. Det skal videre understrekes at det med de ressurser en i dag har innen den medisinsk-genetiske fagsektor, er en beklagelig liten del av den eksisterende vitenskapelige erkjennelse som nyttes fullt ut i praktisk medisin for å forebygge alvorlige genetiske sykdommer. Det het i medlemsforslaget av 1970 bl. a. at "Instituttet kan bidra til en nødvendig øket årvåkenhet når det gjelder forskjellige miljøfaktorer og forurensningers genetiske skadevirkninger", men overåking av genetiske skader forårsaket av miljøfaktorer var ikke et hovedsiktemål med det opprinnelige forslag.

I tiden siden medlemsforslaget av 1970 ble fremmet og behandlet, er man i langt høyere grad enn tidligere blitt oppmerksom på den be-

tydelige fare for genetiske skadevirkninger som en lang rekke av faktorene i miljøet representerer. Dels har et betydelig antall av meget brukte kjemiske stoffer vist seg å ha mutagen effekt i bakterietest-systemer som ennå ikke fantes på det tidspunkt medlemsforslaget av 1970 ble behandlet, dels har man i de siste 2—3 år sett konkrete eksempler på genetiske skader i form av kromosomskader hos mennesket etter eksposisjon for visse kjemiske stoffer, særlig i den kjemiske industri.

Behovet for utforskning og overvåking kom særlig klart frem i en internasjonal ekspertkonferanse om genetiske skader forårsaket av miljøfaktorer som Det Norske Videnskaps-Akademi sammen med vitenskapsakademiene i de andre nordiske land arrangerte i Oslo i mai 1977.

Det ble dokumentert at et betydelig antall av kjemiske stoffer kan gi genetiske skader, og kromosombeskadigende effekt hos mennesket ble rapportert fra flere industrimiljøer. Videre ble det fremlagt holdepunkter for en økt forekomst av visse medfødte misdannelser i områder omkring visse industribedrifter. Fem forskjellige arbeidsgrupper var i virksomhet under ekspertkonferansen, og hver analyserte en sektor av det brede forskningsfelt man her står overfor. Analysene førte frem til rekommendasjoner vedrørende forskning innen hver sektor, og ekspertgruppens uttalelser viser klart at det er et omfattende behov for forskning, og at forskningen i de forskjellige regioner bør tilpasses de særlige behov i vedkommende region.

En arbeidsgruppe som særlig diskuterte forholdene i de nordiske land fant at det bør være mulig å oppnå meget med forskning av denne art i de nordiske land. Velregistrerte, relativt stasjonære og samarbeidsvillige befolkninger og en høy standard i helsestellet er viktige forutsetninger som i særlig grad er til stede i Norden.

Anbefaling

Det norske videnskaps-akademi vil gi forslaget om at planene om et nordisk institutt for medisinsk genetikk nå realiseres, sin fulle støtte. Man vil påpeke at det modifiserte forslag av 1974 som man nå søker å aktivere, hadde vært grundig utredet på ekspertnivå og representerte et omforenet forslag. Det behov man nå er oppmerksom på for overvåking av genetiske skader forårsaket av miljøfaktorer, representerer sannsynligvis i realiteten en betydelig utvidelse av det på forhånd eksisterende behov for bekjempelse av genetiske sykdommer, og man vil tilrå at det tas hensyn til dette i utformingen av de endelige rammer for det foreslåtte institutt.

Det norske-videnskaps-akademi kan for sin del ikke ta noe bestemt standpunkt til spørsmålet om det er mest hensiktsmessig med et "flytende" institutt som består av flere enheter, enn med ett samlet, stort institutt, men antar at det mest effektive er at man i første omgang

realiserer de gjennomarbeidede og omforenede planer om et "flytende" institutt. Man antar at et "flytende" institutt av den foreslåtte størrelse, fordelt på 3—5 enheter og et sentralt, lite sekretariat, vil gjøre det mulig å komme i gang med signifikant forskning innen området i Norden. Et slikt opplegg ville også sikre best mulig faglig kontakt og gjensidig informasjon mellom nordiske forskergrupper.

Avslutningsvis vil Det norske videnskaps-akademi påpeke at det ikke i noen av de nordiske land finnes et systematisk opplegg for overvåking og bekjempelse av genetiske skadevirkninger forårsaket av miljøfaktorer, og i lys av alvorlighetsgraden av problemet vil man fullt ut slutte seg til forslagsstillernes påpeking av at kostnadene ved tiltaket er relativt beskjedne.

Det norske videnskaps-akademi medvirker gjerne i den konkrete planlegging av det foreslåtte nordiske institutt, om så ønskes.

Oslo, 28. november 1977

Det norske videnskaps-akademi

Arne Semb-Johansson
Generalsekretær

Kjell Herlofsen
Forretningsfører

Den norske lægeforening:

Lægeforeningen mener at disse to medlemsforslag¹ må ses i sammenheng, da de for en stor del dekker samme felter.

Lægeforeningen mener at enhver aktivitet som kan redusere eller forebygge at det før, under og etter fødselen skjer skader på foster og barn, bør støttes.

De forskningsmessige ressurser i hvert enkelt land antas mer begrenset og et samarbeid på dette felt vil kunne bety en økning i mulighetene ved at oppgavene blir fordelt eller samordnet.

En stor del av misdannelser og handikap skyldes antagelig genetisk-betingede årsaksfaktorer.

Det forslag som forelå i 1970, A 276/k², om opprettelse av et nordisk institutt for medisinsk genetikk, er ennå ikke realisert. Det foreslås imidlertid nå etablert et "flytende nordisk institutt" for genetisk forskning. Lægeforeningen er i tvil om dette bør prioriteres. Derimot støtter foreningen et hvert forskningsmessig samarbeid på de forskjellige felter når det gjelder å forebygge oppståen av handikap.

¹ Yttrandet avser medlemsforslagen A 508/s om nordiskt samarbeite för att förebygga uppkomsten av handikap och A 513/k om nordiskt samarbeite rörande medicinsk genetik.

² Se *Nordisk Råd, 19. sess., s. 968.*

Et meget viktig ledd i arbeidet med å forebygge handikap er en nøyaktig registrering av fødsler. I Norge er det slikt Medisinsk fødselsregister, etablert ved Universitetet i Bergen. Dette registrerer medfødte misdannelser, prematuritet og dødfødsler. Dette register kan gi øyeblikkelig alarm dersom hyppigheten av slike tilstander endres utover visse grenseverdier. Siktemålet er å finne frem til mulige årsaksfaktorer som svarer til intensjonene i medlemsforslagene.

Det eksisterer allerede et nordisk samarbeid av medisinsk fødselsregistrering, som ivaretas av Nordisk Medisinsk Statistisk Komité (NOMESKO) som ble dannet i 1965/66 på initiativ fra Nordisk Råd. Målet for denne gruppen er koordinering av den medisinske fødselsregistrering i de nordiske land, slik at den får felles basis for sammenligninger og bearbeidelse av data.

Lægeforeningen mener at de aktuelle medlemsforslag til Nordisk Råd bør samordnes med allerede eksisterende organ og bygge på de allerede eksisterende medisinske fødselsregistre, slik at arbeidet kan koordineres, og erfaringene fra alle land samordnes.

Det bør nedsettes en nordisk arbeidsgruppe med representanter for helsemyndigheter, gynekologer, pediatre, fødselsregistre og genetikere for å få en best mulig samordning av eksisterende arbeide og koordinering av forskningsprosjekter.

Oslo, 19. desember 1977

Den norske lægeforenings sentralstyre

Etter bemyndigelse:

Jon Skåtun

Johan Greve Brun

S v e r i g e

Socialstyrelsen:

Förslaget innebär en rekommendation till Nordiska ministerrådet att inrätta ett "flytande nordiskt institut" för medicinsk genetik med särskild inriktning på genetiska skaderisker. Ett sådant institut skulle närmast ha karaktär av ett brett upplagt samarbetsprogram mellan vetenskapliga institutioner i de nordiska länderna.

Socialstyrelsen anser att ett nordiskt samarbete inom medicinsk genetik kan vara värdefullt för att i möjligaste mån kunna utnyttja de samlade resurserna inom detta viktiga verksamhetsområde men konstaterar samtidigt att underlag saknas för att kunna göra en bedömning av ifrågavarande förslag.

Socialstyrelsen får därför föreslå att förslaget blir föremål för en utredning genom tillsättandet av en arbetsgrupp bestående av sakkunniga från de nordiska länderna såsom gjordes med anledning av förslaget om nordiskt kliniskt kemiskt sjukhuslaboratoriesamarbete.

En av arbetsgruppens första uppgifter bör vara att analysera bakgrunden till och behovet av ett sådant nordiskt samarbete och därefter — om behovet kan anses styrkt — utreda under vilka former samarbetet skall bedrivas och vilka uppgifter man skall ha samt behovet av resurser och på vilket sätt detta skall tillgodoses.

Stockholm den 1 december 1977

Bror Rexed

Elisabeth Allgulander

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

UHÄ har i ärendet inhämtat yttrande från universiteten i Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå samt karolinska institutet (*se nedan*).

Remissinstanserna är delade i sitt ställningstagande till förslaget. De medicinska fakultetsnämnderna i Linköping och Umeå är positiva till tanken på ett "flytande institut". Biologisk-geografiska sektionen i Uppsala intar samma ståndpunkt. Övriga medicinska fakultetsnämnder är mer tveksamma eller helt avstyrkande till tanken på ett sådant institut. Samtliga betonar dock vikten av att den medicinskt genetiska forskningen får förstärkta resurser.

Med hänsyn till tveksamheten hos en majoritet av remissinstanserna är UHÄ inte berett att på det underlag som nu föreligger tillstyrka förslaget om ett flytande institut. Det förefaller ändå önskvärt att man kan få till stånd en samordning på nordisk bas av forskningen inom den medicinska genetiken. En väg att nå detta kan vara att följa förslaget från några universitet om tillsättandet av en nordisk planeringsgrupp med uppgift att lägga fram förslag om forsknings- och forskarutbildningssamarbete inom medicinsk genetik.

Stockholm den 4 januari 1978

På UHÄ:s vägnar

Ulla Åhgren-Lange

Torsten Kälveborn

Uppsala universitet, rektorsämbetet:

Med anledning härav har rektorsämbetet inhämtat yttranden från biologisk-geografiska sektionenämnden och medicinska fakultetsnämnden.

Med överlämnande av ovannämnda yttranden (*se nedan*) får rektorsämbetet för egen del anföra följande.

Rektorsämbetet delar de synpunkter som förts fram i medlemsförslaget att forskningen inom den medicinska genetiken behöver förstärkas och att en samordning på nordisk bas i vissa fall kan vara till fördel. En enkel och ur ekonomisk synpunkt fördelaktig lösning skulle till en början vara att tillsätta en nordisk planeringsgrupp med uppgift att lägga fram förslag till forsknings- och forskarutbildningssamarbete inom den medicinska genetiken. I denna planeringsgrupp skulle representanter från berörda högskoleenheter aktivt delta. En förutsättning för ett sådant samarbete är självfallet att resurser ställs till förfogande för de projekt som planeringsgruppen prioriterar.

Sammanfattningsvis är rektorsämbetet således positiv till en förstärkning av resurserna för forskningen inom medicinsk genetik och föreslår att en nordisk grupp för planering av forskning- och forskarutbildning inom medicinsk genetik tillsättes.

Uppsala den 16 december 1977

På rektorsämbetets vägnar

Gunnar Wijkman

Birgit Lannering

Uppsala universitet, medicinska fakultetskollegiet:

Den nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning har på uppdrag av Nordiska rådet behandlat frågan om ett särskilt nordiskt institut för medicinsk genetik. Samarbetsnämnden har 1974 enligt fakultetsnämndens uppfattning på goda grunder avvisat tanken på ett sådant institut. Däremot föreslog nämnden, att en nordisk planeringsgrupp för humangenetisk forskning skulle inrättas.

På grundval av samarbetsnämndens ställningstagande och resultaten av ett internordiskt vetenskapligt symposium i frågan har i augusti 1977 förslag väckts inom Nordiska rådet att inrätta ett "flytande nordiskt institut" för medicinsk genetik med särskild inriktning på genetiska skaderisker. Detta "flytande institut" skulle bestå av en styrelse med 1—2 sakkunniga från varje nordiskt land samt ett eget sekretariat. Styrelsens uppgift skulle vara att prioritera speciella forskningsprojekt samt att välja och organisera projektgrupper. Arbetet skulle främst inriktas på

att genom gemensamma nordiska forskningsinsatser förbättra möjligheterna att klarlägga miljöfaktorer, som kan orsaka genetiska skador.

Fakultetsnämnden vill betona att forskning över humangenetiska problem är betydelsefull och att denna forskning behöver förstärkas. Idag bedrivs forskning över humangenetiska problem vid ett flertal institutioner såväl i Sverige som i övriga nordiska länder. Mellan de institutioner som har likartad forskningsinriktning sker ett naturligt samarbete. Fakultetsnämnden kan inte finna att något står att vinna med att inrätta ett särskilt nordiskt institut. De vetenskapligt arbetande grupperna bör på sedvanligt sätt stödjas med tillgängliga forskningsmedel.

Sammanfattningsvis avstyrker sålunda fakultetsnämnden förslaget att inrätta ett "flytande institut" för medicinsk genetik.

Uppsala den 15 december 1977

På medicinska fakultetskollegiets vägnar

Gunnar Dahlström

Birgit Lannering

Uppsala universitet, biologisk-geografiska sektionen:

Sex medlemmar av Nordiska rådet föreslår inrättandet av ett nordiskt samarbetsorgan för medicinsk genetik med särskild inriktning på genetiska skaderisker orsakade av miljöfaktorer. Det framgår av förslags-texten att till genetiska skador hänförs även skador på det genetiska materialet i somatiska celler vilket kan orsaka cancer och fostermissbildningar. Behovet av ett nordiskt samarbete motiveras dels med de vinster en samordning av resurserna skulle innebära dels med att miljöfaktorerna uppvisar stora likheter mellan de nordiska länderna. Samarbetsorganet skulle kunna befrämja utbildning, forskning och övervakning inom sitt ämnesområde.

Biologisk-geografiska sektionen vill understryka behovet av en starkt ökad forskningsinsats inom detta speciella område av den medicinska genetiken. Vid en jämförelse med många länder inom och utom Europa måste konstateras att de nordiska ländernas satsning på och organisation av denna forskning är mycket försummad. Nationella forskningsinstitut finns redan inrättade i bl. a. Väst- och Östtyskland, Tjeckoslovakien och U.S.A. Sedan slutet av 1960-talet har internationella samarbetsorgan funnits inom detta ämnesområde. Initiativet till dessa organs tillkomst har tagits av framförallt genetiker, bl. a. från de nordiska länderna. European Environmental Mutagen Society (EEMS) bildades år 1970 och höll sin årskonferens 1973 i Uppsala. EEMS har sin motsvarighet i Nordamerika och Ostasien (Indien och Japan). International Association of Environmental Mutagen Societies (IAEMS) bildades

något år senare i samordnande syfte. År 1976 inrättades International Commission for Protection against Environmental Mutagens and Carcinogens (ICPEMC), en motsvarighet till ICRP med en rådgivande funktion.

Det är uppenbart att situationen beträffande befolkningens exponering för strålning och kemikalier företer stora likheter i alla I-länder. Framförallt är det önskvärt att samordna den forskning som i preventivt syfte undersöker nya miljökemikaliers eventuellt mutagena egenskaper. Stora vinster kan härvid göras genom samordnade insatser. Nämnda forskning använder sig av och utvecklar nya testmetoder för att möjliggöra riskbedömningar av misstänkta miljökemikalier.

Situationen beträffande redan i bruk varande strålkällor och kemikalier anses av många alarmerande. Epidemiologiska undersökningar av exponerade grupper är i många fall erforderliga för att bedöma effekterna. Denna typ av forskning är i regel mycket resurskrävande, har ofta en långsiktig inriktning och omfattar stora populationer. Det är uppenbart att ett nordiskt samarbete inom denna sektor är motiverat.

Med hänsyn till den betydelse denna forskning har för undvikande av långsiktiga skador på befolkningen måste den forskning som pågår inom vart och ett av de nordiska länderna bedömas som mycket otillräcklig. Tillkomsten av ett nordiskt samarbetsorgan kan därför, förutom sin samordningsfunktion, antas få stor betydelse som initiant av en allmänt ökad satsning på denna forskning inom Norden.

Biologisk-geografiska sektionen får härmed uttala sitt stöd för förslaget att inrätta ett "flytande nordiskt institut" för medicinsk genetik med särskild inriktning på genetiska skaderisker.

Uppsala den 1 december 1977

Els-Marie Åström
Tf. amanuens

Lunds universitet, medicinska fakultetsnämnden:

Fakultetsnämnden vill framhålla att forskning över humangenetiska problem är betydelsefull och bedrivs vid talrika institutioner i Sverige liksom i övriga nordiska länder. Fältet är stort och innefattar t. ex. laboratorieinriktad forskning med bl. a. cytogenetisk eller biokemisk metodik och epidemiologisk forskning. Ett naturligt samarbete sker mellan olika vetenskapliga institutioner med likartad forskningsinriktning, vare sig dessa är nordiska eller utomnordiska. Detta gäller även epidemiologiska studier där ett internationellt samarbete finns etablerat med deltagare från bl. a. Norge, Finland och Sverige. Fakultetsnämnden finner att föga står att vinna med att inrätta ett särskilt nordiskt institut. Det

bör understrykas att särskilt vad gäller miljöfaktorers inverkan på uppkomsten av genetiska skador griper forskningsfältet långt utanför vad som i sedvanlig mening uppfattas som humangenetik. En lösning av medel till ett speciellt medicinskt genetiskt institut kan ge en ogynnsam skevhet i forskningsinriktningen, som i längden kan vara skadlig. De vetenskapligt arbetande grupperna bör i sedvanlig ordning stödjas med tillgängliga forskningsmedel utan någon speciell "öronmärkning". Den övervakande epidemiologiska verksamheten torde i stor utsträckning vara en fråga för de sjuk- och hälsovårdande myndigheterna i form av bl. a. övervakning av cancer- och missbildningsfrekvenser och utredning av ev. etiologiska samband med arbetsmiljö etc.

Fakultetsnämnden avstyrker därför inrättandet av det föreslagna institutet men stöder däremot i princip arbetsgruppens uttalande, att det bör upprättas lärostolar i humangenetik vid alla existerande utbildningsanstalter för läkare.

Lund den 29 november 1977

Håkan Westling

Birgitta Larsson

Göteborgs universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 5 december 1977 till yttrande av den 30 november 1977 från fakultetsnämnden vid medicinska fakulteten (se nedan).

Göteborgs universitet, medicinska fakultetens fakultetsnämnd:

I föregående remissomgång med en liknande handling från Nordiska rådet beträffande ett nordiskt institut och ett nordiskt samarbete avseende ämnet medicinsk genetik intog medicinska fakulteten i Göteborg en synnerligen positiv ställning; detta till skillnad från landets andra medicinska fakulteter. Fakultetsnämnden har ingen anledning att nu några år senare ändra sin positiva grundinställning. Enligt vår uppfattning finns ett stort behov av förstärkning av den medicinska genetikens ställning såväl i Sverige som i Norden. Tyvärr måste dock först framhållas att ämnets ställning i Sverige är synnerligen svag i jämförelse med övriga Norden.

I Sverige finns institution avsedd för medicinsk genetik endast i Uppsala. Institutionen tillkom 1922 som ett fristående forskningsinstitut och inlemdes 1959 i universitetsorganisationen. Denna organisatoriska

förändring har inte påverkat genetikens ställning som undervisningsämne. På initiativ av statens medicinska forskningsråd har tillkommit en biträdande professur i Umeå i ämnet klinisk genetik. Därjämte finns en biträdande professur vid Karolinska sjukhuset. Båda dessa biträdande professorer saknar emellertid väsentligen egen institution och därmed direkt basorganisation.

Utbildningsmässigt intager ämnet medicinsk genetik en mycket svag ställning. Totala antalet timmar enligt nu gällande läroplan uppgår till endast 10—20 och enligt förslag till kommande läroplan till obetydligt fler. Som jämförelse kan nämnas att timantalet i ämnet medicinsk genetik för medicine studerande i Danmark och Norge uppgår till 80 resp. 100. I Danmark finns för närvarande 3 professorer i ämnet medicinsk genetik. I Norge finns sedan 1967 en professur vid Oslo universitet.

Medicinsk genetik är en vetenskap som utvecklats lavinartat under det senaste decenniet. Den medicinska genetiken av i dag inrymmer en rad subspecialiteter. Bakteriegenetik, biokemisk genetik, cytogenetik, farmakogenetik, immunogenetik eller serologisk genetik, kan tjäna som exempel på nya genetiska tillämpningsområden. Därtill kommer, som framhålls i remissakten, att den moderna människan skapat en miljö som i hög grad ökat riskerna för genetiska skador på människan själv. Sådana skador kan yttra sig bl. a. i en ökad benägenhet för cancersjukdomar, ökat antal missfall och framför allt som kända och okända sjukdomar eller missbildningar i följande människogenerationer. Det är således väsentligt att föra en intensiv kamp mot genetiska skador orsakade av miljöfaktorer.

Internationellt sett har svensk och nordisk genetik hittills haft en mycket god ställning. Den enorma satsning som sker på detta ämne utomlands, kanske främst i USA, måste dock medföra att Sverige och Norden ohjälpligt kommer att halka efter. Behovet av forskarhandledning, undervisning, genetisk rådgivning eller cytogenetisk rutinservice kan för närvarande på intet sätt tillfredsställande täckas.

Fakultetsnämnden anser därför mot bakgrund av ovan att det är väsentligt att på alla sätt stärka ämnet medicinsk genetik. Det är emellertid svårt att på basis av den knappa remisshandlingen bedöma huruvida ett s. k. flytande institut är vad som bäst gagnar ett internordiskt samarbete. För att taga exakt ställning till typ av organisation fordras mera bakgrundsfakta. Fakultetsnämnden kan därför på nuvarande stadium enbart notera att den medicinska genetiken på alla sätt bör stödjas och noterar med tillfredsställelse att Nordiska rådet återigen önskar verka härför.

Göteborg den 30 november 1977

Enligt uppdrag

Barbro Strand

Umeå universitet, medicinska fakultetens fakultetsnämnd:

Det föreliggande medlemsförslaget till Nordiska rådet har en relativt lång bakgrundshistoria. Frågan har under tidigare år behandlats ingående av företrädare för medicinsk genetik i de nordiska länderna. Det ursprungliga förslaget att i fysisk mening bygga upp ett institut har sålunda avvisats. Den här presenterade idén går ut på att skapa ett "flytande institut" i form av ett långsiktigt samarbetsprogram rörande genetiska risker, särskilt i arbetsmiljön mellan vetenskapliga institutioner i de nordiska länderna. Förslaget har många fördelar såsom en förhållandevis låg kostnad, en snabbare väg till en vetenskaplig insats, en breddning av erfarenheter och populationsunderlag samt ett undvikande av konkurrens om kompetenta forskare mellan nationella institutioner och ett nordiskt institut. Förslaget är väl förankrat bland de nordiska institutionerna för medicinsk genetik och kan därför i sin helhet tillstyrkas.

Fakultetsnämnden vill tillägga att idén till ett "flytande institut" i sig är intressant därför att den medger en mera långsiktigt betonad programforskning inom ett visst område där behovet av kunskap är påträngande. Fakultetsnämnden menar att det kunde vara ändamålsenligt att tidsbegränsa verksamheten till t. ex. 10 år varefter resultaten utvärderas och man tar ställning till behovet av en fortsatt verksamhet. Ett sådant förfarande skulle bidra till ett bibehållande av flexibilitet och utbytbarhet i samhällets satsningar på forskning. För närvarande vill fakultetsnämnden klart instämma i förslaget och särskilt i påpekandet att det behövs en forskning som mer allsidigt än hittills kan belysa såväl genetiska risker i arbetslivet som risker förknippade med olika former av energiproduktion.

Umeå den 29 november 1977

På fakultetsnämndens vägnar

Rudolf Lemperg

Katarina Holmqvist

Universitetet i Linköping, medicinska fakultetsnämnden:

Risken för genetiska skador är stor och ökar bl. a. genom den påverkan människorna utsätts för från den kemiskt och fysiskt allt mer nedsmutsade miljön. Den medicinska genetikens forskningsresurser är emellertid otillräckliga och kan ej på adekvat sätt tillgodose ens högst rimliga krav på forskning och utveckling.

Det är därför mycket angeläget att den medicinska genetikens tillförs resurser för utbildning, forskning och övervakning på detta viktiga om-

råde. Av flera skäl är då ett nordiskt samarbete mycket lämpligt. Härigenom kan samordning och gemensam planering leda till bl. a. snabbare vetenskapliga insatser, en breddning av populationsunderlaget samt en minskning av kostnaderna. Ett sådant samarbete bör sålunda leda till ett bättre utnyttjande av de gemensamma resurserna.

Sedan ett medlemsförslag om inrättande av ett nordiskt institut för medicinsk genetik av kostnadsskäl avvisats, synes förslaget om inrättande av en nordisk planeringsgrupp för human genetisk forskning, "flytande institut", vara en framgångsväg väl värt att tillstyrka. Fakultetsnämnden tillstyrker sålunda i sin helhet förslaget om inrättandet av ett "flytande nordiskt institut" för medicinsk genetik.

Fakultetsnämnden finner det dock angeläget att påpeka att, även om ett sådant institut genom planeringsarbete bl. a. leder till ett bättre utnyttjande av de ekonomiska resurserna, det redan nu krävs ökade insatser på det lokala planet. Detta gäller såväl forskningen som möjligheten att på det praktiska planet tillämpa dess rön.

Linköping den 5 december 1977

På medicinska fakultetsnämndens vägnar

Lars Edebo

Håkan Johansson

Karolinska institutet, rektorsämbetet:

I ärendet har rektorsämbetet hört professorerna J. Lindsten och N. R. Ringertz, vilkas yttrande bifogas (*se nedan*).

Som svar på remissen får rektorsämbetet hänvisa till ovannämnda yttrande.

Stockholm den 6 december 1977

På rektorsämbetets vägnar

Bengt Pernow

Eyvor Wahlbom

Karolinska sjukhuset:

Redan 1970 framfördes inom Nordiska rådet ett medlemsförslag rörande inrättandet av ett nordiskt institut för medicinsk genetik. Förslaget bordlades och omarbetades av en speciellt tillsatt arbetsgrupp.

Denna arbetsgrupp förordade i en skrivelse 1974 inrättandet av ett "flytande institut". Karolinska institutet har tidigare yttrat sig över medlemsförslaget.

Mot denna bakgrund föreslog Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning att man tills vidare skulle inrätta en nordisk planeringsgrupp för humangenetisk forskning med anslag från den gemensamma nordiska kulturbudgeten. Anledningen till att det flytande institutet i sin helhet inte tillstyrktes var att det skulle medföra omfattande kostnader i ett läge när ett stort antal andra, aktuella forskningsområden också bedömdes vara i behov av en förstärkning.

I det aktuella medlemsförslaget rekommenderas ånyo att ett flytande nordiskt institut för medicinsk genetik inrättas med särskild inriktning på genetiska skaderisker.

Det råder ingen tvekan om att det skett en mycket kraftig och snabb utveckling inom den medicinska genetiken under de senaste decennierna. Allt fler sjukdomar har visat sig ha en genetisk bakgrund, och genetiska sjukdomar blir bland annat därför, åtminstone relativt sett, allt vanligare bland sjukdomar för vilka människor i dag söker behandling. Under 1970-talet har man också allt mer fått klart för sig att en rad biologiska, kemiska och fysikaliska faktorer i vår omgivning kan ge upphov till genetiska skador. Mycket talar för att sådana skador spelar en viktig roll för bland annat utvecklingen av cancer. Detta har medfört nya krav på dels en fördjupad grundforskning dels en utvidgad tillämpad forskning inom området genetisk toxikologi. Grundforskningen sträcker sig här alltifrån områden som rör det ärftliga materialets struktur och funktion till sådana som behandlar mutationers natur och uppkomstmekanismer. Hit hör också utarbetandet av testsystem för bedömning av kemikaliers eventuellt mutagena verkan. I den tillämpade forskningen ingår till exempel epidemiologiska studier och undersökningar av exponerade individer för att identifiera riskmiljöer och fastställa dos-effekt samband.

Karolinska institutet har under många år strävat efter att stärka respektive bygga upp utbildningen och forskningen inom medicinsk genetik och medicinsk miljövarldsforskning. Så har institutet till exempel startat en 2-årig utbildning i toxikologi i vilken också ingår en speciell kurs i genetisk toxikologi. Vidare har institutet i de senaste årens petitor äskat en omvandling av tre ledigblivna, personliga biträdande professorer till områdena molekylär genetik, medicinsk miljövarldsforskning och cancerepidemiologi.

Forskningen inom genetisk toxikologi är ett utmärkt exempel på tvärvetenskaplig forskning. Den återfinns i dag inom en lång rad mer traditionella ämnesområden alltifrån till exempel biokemi, fysiologi och genetik till tumörbiologi, toxikologi, yrkesmedicin och epidemiologi. Vid karolinska institutet bedrivs sådan forskning vid flera institutioner,

till exempel institutionerna för medicinsk cellforskning, bakteriologi, klinisk genetik och rättsmedicin.

Spridningen av forskningen inom genetisk toxikologi kräver en viss samordning för att tillgängliga resurser skall kunna utnyttjas på effektivast möjliga sätt. I vissa fall kan en sådan samordning på nordiskt plan vara till stor fördel, inte minst med tanke på de nordiska ländernas likartade struktur ur olika synvinklar.

Karolinska institutet delar alltså de synpunkter som förs fram i medlemsförslaget att forskningen inom den medicinska genetiken behöver förstärkas och att en samordning på nordisk bas i vissa fall kan vara till stor fördel. Institutet är också berett att aktivt delta i ett nordiskt samarbete på detta område. För att få till stånd ett sådant samarbete på ett enkelt sätt bör enligt institutets mening i första hand tillsättas en nordisk planeringsgrupp. Denna planeringsgrupp bör få till uppgift att komma fram med förslag till lämpliga forskningsprojekt och former för forskningssamarbete. Först i ett senare skede när erfarenheter föreligger av ett sådant samarbete finns det anledning att ta ställning till skapandet av en fastare organisation i form av ett flytande institut. I planeringsgruppens förslag bör även belysas möjligheterna att inom samarbetets ram meddela forskarutbildning i form av till exempel forskarhandledning och nordiska forskarutbildningskurser. En förutsättning för att arbetet inom en planeringsgrupp av detta slag skall vara meningsfullt är dock att resurser sedan ställs till förfogande för genomförandet av de projekt som bedöms lämpliga.

Sammanfattningsvis ställer sig karolinska institutet alltså positivt till en förstärkning av resurserna för forskningen inom medicinsk genetik. Institutet föreslår att en nordisk planeringsgrupp, i vilken institutet är berett att aktivt delta, tillsättes. Planeringsgruppen bör få till uppgift att komma fram med förslag till lämpliga samarbetsprojekt i vilka möjligheterna till samarbete vad gäller forskarutbildning bör belysas. En förutsättning för detta förslag är att resurser sedan kan ställas till förfogande för projektens genomförande.

Stockholm den 5 december 1977

Jan Lindsten
Bitr. professor

Nils Ringertz
T.f. professor

Medicinska forskningsrådet:

Det råder ingen tvekan om att det skett en mycket kraftig och snabb utveckling inom den medicinska genetiken under senare år. Allt fler sjukdomar har visat sig ha en genetisk bakgrund, och genetiska sjukdomar blir bland annat därför, åtminstone relativt sett, allt vanligare bland sjukdomar för vilka människor i dag söker behandling. Under

1970-talet har man också allt mer fått klart för sig att en rad biologiska, kemiska och fysikaliska faktorer i vår omgivning kan ge upphov till genetiska skador. Mycket talar för att sådana skador spelar en viktig roll för bland annat utvecklingen av cancer. Detta har medfört nya krav på dels en fördjupad grundforskning dels en utvidgad tillämpad forskning inom området genetisk toxikologi. Grundforskningen sträcker sig här alltifrån områden som rör det ärftliga materialets struktur och funktion till mutationers natur och uppkomstmekanismer. Hit hör också utvecklingen av testsystem för bedömning av kemikaliers eventuellt mutagena verkan. I den tillämpade forskningen ingår till exempel epidemiologiska studier och undersökningar av exponerade individer för att identifiera riskmiljöer och fastställa dos-effekt samband.

Medicinska forskningsrådet har uppmärksammat följt utvecklingen inom den medicinska genetiken. Bland de åtgärder som rådet vidtagit för att stärka forskningen på detta område bör här speciellt nämnas inrättandet av en biträdande professur i klinisk genetik vid rådet samt inrättandet av en nämnd för initiativåtgärder inom ämnesområdet genetisk toxicitet. I nämnden, som har till uppgift att "initiera, planlägga och organisera forskning rörande etiologiska, epidemiologiska eller aspekter på mutagen och/eller carcinogen effekt hos människan av ämnen som förekommer i miljön, ingår representanter för olika forskningsråd och statliga verk samt styrelsen för teknisk utveckling och läkemedelsindustrin. Nämnden kommer att lägga fram sin första utredning under våren 1978.

Beträffande det aktuella medlemsförslaget om nordiskt samarbete rörande medicinsk genetik önskar rådet primärt hänvisa till yttrande av den 21 oktober 1974 från nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning i vilken nämnd rådet ingår. I nämnda yttrande förordades inrättandet av en nordisk planeringsgrupp för humangenetisk forskning. Rådet finner att inget väsentligt nytt tillkommit som skulle motivera en ändring av rådets ställningstagande i ärendet. En nordisk planeringsgrupp för humangenetisk forskning kan utreda behov av och förutsättningar för ett nordiskt samarbete inom området. Rådet finner det sannolikt att ett sådant samarbete kommer till uttryck i konkreta projektförslag och projektansökningar snarare än i förslag om ett nordiskt institut. Denna rådets bedömning utesluter inte möjligheten av att i en framtid ett nordiskt institut för humangenetisk forskning skulle kunna få aktualitet.

Stockholm den 9 december 1977

För medicinska forskningsrådet

Henry Danielsson
Professor, sekreterare

Ingvar Lennerfors
Kanslichef

Vetenskapsakademien:

Expansionen av den medicinska genetiken har varit stark de senaste decennierna. Grundläggande svenska insatser inom cytogenetiken har varit mycket betydelsefulla för denna markanta utveckling. Allt fler sjukdomar har visats ha en genetisk bakgrund, och uppbyggnaden av kliniskt genetiska avdelningar vid våra sjukhus pågår. Under 1970-talet har det vidare blivit alltmera tydligt att strålning och kemikalier kan påverka även människans genmaterial. Det är sannolikt att sådana skador spelar en viktig roll vid uppkomsten av vissa cancerformer.

Dessa nya insikter föranleder intensifierade forskningsinsatser såväl inom grundforskning som inom tillämpad forskning. Denna forskning är utpräglad tvärvetenskaplig och angår bl. a. biokemi, fysiologi, generell genetik, tumörbiologi, toxikologi, yrkesmedicin och epidemiologi.

Det aktuella medlemsförslaget rekommenderar att ett "flytande nordiskt institut" för medicinsk genetik inrättas med särskild inriktning på genetiska skaderisker.

Vetenskapsakademien kan i princip tillstyrka ett sådant "flytande institut". Akademien finner det dock motiverat att i ett första steg föreslå inrättandet av en nordisk planeringsgrupp som bl. a. bör ha till uppgift att konkretisera utformningen av det tänkta "flytande institutet". Med hänvisning till att de frågeställningar som aktualiseras är utpräglad tvärvetenskapliga bör arbetsgruppen ha vetenskapliga representanter även utanför humangenetikernas krets. De nordiska vetenskapsakademierna är som bekant tvärvetenskapligt uppbyggda. Vetenskapsakademien är beredd lämna förslag på lämpliga svenska vetenskapliga representanter, om planeringsgruppen skulle komma till stånd.

Stockholm den 16 december 1977

Kungl. vetenskapsakademien

C. G. Bernhard

Kai-Inge Hillerud

BILAGA 3**I efterhand inkomna yttranden****F i n l a n d****Undervisningsministeriet:**

Med anledning av i hänvisningen nämnda skrivelse har undervisningsministeriet ombett Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete, Kuopio högskola samt Tammerfors, Uleåborgs och Åbo universitet att inkomma med utlåtande i ärendet (*se nedan*).

Ministeriet kommer att ta ståndpunkt i ärendet i samband med frågans behandling i de samarbetsorgan som tillsatts med stöd av nordiska kulturavtalet.

Helsingfors den 25 september 1978

Jaakko Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Yngre regeringssekreterare

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete, sektionen för vetenskaplig forskning¹:

Inom det nordiska kulturella samarbetet pågår för den vetenskapliga forskningens del utredningsarbete om samarbetet mellan å ena sidan samnordiska organ upprättade med stöd av kulturavtalet och å andra sidan forskningsrådets nordiska samarbetsorgan. Eftersom resultaten av denna utredning uppenbarligen kommer att påverka också yttrandet över föreliggande förslag, kan sektionen för vetenskaplig forskning i detta skede inte ta slutlig ståndpunkt till föreliggande förslag.

Utom det ovan sagda konstaterar sektionen för vetenskaplig forskning att medlemsförslaget inte tillräckligt klart specificerar uppgifterna för ett flytande nordiskt institut, arbetsfördelningen mellan den nordiska och den nationella forskningen och resursanvändningen. Enligt sektionens för vetenskaplig forskning åsikt påkallar saken ytterligare utredningar.

Helsingfors den 19 december 1977

Olavi Granö
Ordförande

Ulla Ekberg-Piimies
Föredragande

Tammerfors universitet¹:

Tammerfors universitet anser med stöd av utlåtande från universitetets medicinska fakultet, att fastän inrättandet av ett forskningsinstitut binder avsevärda ekonomiska resurser, måste det anses vara nödvändigt, eftersom forskningen inriktas på allt mera omfattande helheter. Forskningsinstitutet kunde dessutom ta på sitt ansvar fortbildningen inom medicinsk genetik (möjligen specialisering inom medicinsk genetik).

Även om inrättandet av ett permanent samnordiskt institut enligt

¹ Yttrandet översatt från finska.

universitetet administrativt alltså vore en klar och rekommendabel lösning, torde det i dagens läge inte finnas några ekonomiska förutsättningar för denna lösning. Dessutom måste man observera, att det uppenbarligen i alla nordiska länder och åtminstone i Finland finns ett stort antal institutioner, som erbjuder en god fysisk basis för forskningsarbete. Sålunda anser universitetet det vara en bättre lösning, att man åtminstone i början bildar något slags nordisk delegation för medicinsk genetik, som kunde ha till uppgift att koordinera forskningen i Norden. Till en sådan delegation kunde man också dirigera forskningsanslag, med vilkas hjälp man enligt delegationens beslut kunde bevilja stipendier för fortbildning i de redan befintliga institutionerna i de nordiska länderna samt stöda institutionernas verksamhet bl. a. med hjälp av samnordiska projekt. Enligt universitetets uppfattning avser man med det i förslaget nämnda s. k. flytande institutet i hög grad just ett sådant här administrativt organ och inte ett egentligt fysiskt institut.

Tammerfors den 29 november 1977

Lauri Leppänen

Prorektor

Matti Jussila

Tjfr. byråchef

Kuopio högskola¹:

Kuopio högskola noterar som en mycket positiv företeelse det intresse som framkommit i medlemsförslaget för den medicinska genetiken och dess betydelse inom den medicinska forskningen och för hälsovårdsarbetet. Olika genetiska benägenheter för sjukdomar och i synnerhet de under den senaste tiden framträdande mutagena verkningarna från miljöfaktorer kräver betydligt mera forskning än vad man hittills har kunnat utföra. På detta område är nordiskt samarbete säkert ändamålsenligt och blir säkerligen också resultatrikt.

Kuopio högskola anser att det i dagens ekonomiska läge inte torde vara möjligt att inrätta något permanent nordiskt institut för medicinsk genetik. Över huvud taget bör man också mycket noggrant överväga om ett dylikt permanent institut är möjligt, ty forskningen utförs dock i huvudsak inom olika universitet och forskningsinstitut. Ett koordinerande nordiskt organ kunde däremot utföra värdefullt arbete genom att ta upp problem och koordinera utforskningen av dem samt ordna deras finansiering. I det nämnda förslaget har inte särskilt noggrant beskrivits, vad man menar med "ett flytande nordiskt institut för genetik". Institutets natur bör noggrant utredas, ty enbart de administrativa och motsvarande kostnader kan bli orimligt stora för ett institut av denna typ och sålunda minska forskningsmöjligheterna i praktiken.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Till sist vill Kuopio högskola understryka betydelsen av att utveckla den medicinska genetiska forskningen och samarbetet om den inte endast när det gäller utforskningen och förebyggandet av genetiska skador, utan även mera omfattande forskning inom hela folkhälsovården. Härvid fungerar den medicinska genetiken inte nödvändigtvis som ett fullt självständigt läroämne utan som en integrerad del av all annan medicinsk forskning i synnerhet inom arbetsmedicinen.

Kuopio den 20 februari 1978

Tapani Vanha-Perttula
Rektor

Tuomo Teittinen
Sekreterare

Medlemsförslag

om samordning av de nordiska bestämmelserna om säkerhet, arbetsmiljö m. m. för fartyg

(Väckt av Rolf Sellgren, Rolf Wirtén och Folke Woivalin)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation NFS:

Förslaget har varit utsänt till medlemsorganisationerna med hemställan om synpunkter. Av inkomna svar framgår att medlemsorganisationerna har vidarebefordrat förslaget till de direkt berörda förbunden.

NFS översänder de remissvar, som mottagits från de direkt berörda förbunden inom LO Danmark och LO Sverige (*se nedan.*)

TCO Sverige har meddelat att man snarast kommer att översända de remissvar TCO erhållit från de direkt berörda förbunden under TCO. Dessa svar kommer att översändas från NFS till Nordiska rådet då vi erhållit dem från TCO.

Stockholm den 29 mars 1978

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forseback

D a n m a r k

Handelsministeriet:

— — — skal man meddele, at handelsministeriet for sit vedkommende tillægger det allerede eksisterende nordiske samarbejde på de nævnte områder stor betydning, men at man ikke skal udtale sig imod det fremsatte forslag om en undersøgelse af mulighederne for en yderligere samordning af de nordiske bestemmelser om sikkerhed og arbejderbeskyttelse

i handelsskibe samt internationalt at virke for forbedringer i disse henseender.

København, den 21. marts 1978

P. m. v.
J. Worm
Afd.chef

Sven Lunddahl

Fællessekretariatet:

Det er af væsentlig betydning, at der tilvejebringes den størst mulige harmonisering af de nordiske landes minimumskrav til arbejdssikkerheden i handelsskibene.

Vi er enige i, at arbejdet hermed skal bygge på IMCOs SOLAS 1974, men ser gerne, at nordiske minimumskrav tager hensyn til de særlige forhold, der kan gælde i nordiske skibe. Organisationerne vil samtidig understrege, at den foreslåede samordning bør indebære en fjernelse af dispensationsbestemmelser, således at samordningshensigten kan realiseres. Dispensationsadgang giver erfaringsmæssigt muligheder for mange fortolkninger af tilsyneladende ensartede bestemmelser.

Vi er enige i, at der bør nedsættes et nordisk ledelsesorgan med tilhørende nationale referencegrupper med den angivne sammensætning.

I forbindelse med forslagene om samordning af de nordiske bestemmelser om sikkerhed, arbejdsmiljø m. m. skal vi pege på, at ILO i sit meget omfattende arbejde er dybt engageret i samme emnekreds.

Vi er derfor af den opfattelse, at ILOs konventioner, resolutioner og rekommandationer må indgå i det basismateriale, der skal anvendes under samordningsprocessen.

København, den 3. februar 1978

S. Bøje Larsen

Skibsværftsforeningen:

Den væsentligste del af dansk skibsbygning og skibsfart er internationalt betonet. Det arbejde, der på international basis og med nordisk deltagelse pågår gennem Inter-Governmental Maritime Consultative Organisation, IMCO, anses i fuld udstrækning at tilgodese alle forhold i forbindelse med sikkerhed til søs.

Da IMCO behandler og koordinerer spørgsmål med relation til forurening, konstruktionsstandard, sikkerhed, miljø, uddannelse og tilsyn, ser

værfterne ikke et umiddelbart behov for iværksættelse af et specielt nordisk samarbejde som foreslået.

København, den 29. marts 1978

Skibsværftsforeningen

Kai Engell-Jensen

Bureau Veritas:

Den fremsendte korrektur af medlemsforslag A/515/t anbefaler en harmonisering af de nordiske landes bestemmelser om sikkerhed og arbejdsmiljø inden for de nordiske handelsflåder samt et internationalt arbejde til forbedringer i disse henseender.

Et sådant forslag kan vi umiddelbart tilslutte os, idet der landene imellem eksisterer for store forskelle i fortolkningerne af de internationalt ratificerede konventioner.

Dette er en naturlig følge af konventionernes udformning, idet konventionernes rekommandationer ofte angives udført til "Administrationernes tilfredsstillelse", hvor der med administrationerne sigtes til de nationale myndigheder (skibstilsyn m. m.).

Vi finder det imidlertid uheldigt, når forslaget direkte peger på Det Norske Veritas som en udpræget teknisk og neutral organisation, der skulle kunne varetage de nordiske landes interesser på internationalt plan.

I Norge klasser Det Norske Veritas ganske vist 23 mill. tons af en handelsflåde på 27,8 mill. tons, men i Skandinavien uden for Norge repræsenterer den af DNV klassede flåde mindre end 15 %.

På verdensbasis repræsenterer DNV ca. 12 %, hvoraf halvdelen er repræsenteret ved den norske flåde.

I henseende til antal skibe klasset er størrelsesordenen på verdensbasis som følger:

Lloyd's Register of Shipping	12 000
Bureau Veritas	8 300
Det Norske Veritas	3 700

Når endvidere fra et dansk synspunkt henses til, at Norge ikke er medlem af EF, mener vi, at en officiel godkendelse af DNV som repræsenterende de nordiske lande ville kunne føre til en uheldig dominans for norske interesser og synspunkter.

Efter vor mening ville en teknisk og virkelig neutral vejledning snarere kunne opnås gennem The International Association of Classification Societies (IACS), der har en permanent observatør ved IMCO, idet IACS er anerkendt af IMCO med konsultativ status.

IACS omfatter idag følgende 9 medlemmer:
American Bureau of Shipping

Bureau Veritas
 Germanischer Lloyd
 Lloyd's Register of Shipping
 Nippon Kaiji Kyokai
 Norske Veritas
 Registro Italiano Navale
 USSR Register of Shipping
 Polish Register of Shipping.

Endvidere er følgende associerede medlemmer:

Yugoslavian Register of Shipping
 Korean Register of Shipping
 DSRK

Formandskabet går på omgang mellem medlemmerne, og indtil 31. december 1978 er formanden:

H G. Bourceau
 Directeur des Services Maritimes
 Bureau Veritas
 31, rue Henri-Rochefort
 F 75-821 Paris Cedex 17
 Frankrig.

Det er i øvrigt ikke korrekt, når medlemsforslaget implicerer, at DNV skulle have udført selvstændigt internationalt arbejde vedrørende tolkning af lastliniekonventionen, idet DNV simpelthen på linie med de øvrige IACS-medlemmer har deltaget i en arbejdsgruppe i IACS, hvis resultat er godkendt af IMCO.

Vi er til enhver tid til rådighed med supplerende oplysninger og forbliver,

København, den 21. marts 1978

S. Birk Petersen

Det norske veritas:

Det mangeårige og meget produktive arbeid i den internasjonale sjøfartsorganisasjon IMCO gir i virkeligheten uttrykk for en ny erkjennelse. Sikkerhet til sjøs er et fellesanliggende for nasjoner.

Alle grunnleggende vurderinger av nødvendig sikkerhetsstandard synes å være de samme. Ulikhetene hittil har sprunget ut av følgende to forhold:

a. Frykt for konkurranseforvridning ved ulike ikrafttredelsesdatoer av i og for seg vel begrunnede standarder.

b. Ulike ambisjoner når det gjelder å forme og praktisere regelverk med nasjonale spesialiteter.

Uansett hva grunnen til ulikhetene har vært, har de gjort det meget

vanskelig å skaffe oversikt og klarhet, — og dette virker imot både holdning og innsats for sikkerhet til sjøs.

Vår overbevisning om likhet i grunnleggende vurderinger vil være særlig relevant, når vi ser på nasjonene i Norden. En harmonisering vil her ha gode forutsetninger for å lykkes. Uten tvil vil også de nordiske land bli i stand til å uttale seg med øket styrke i IMCO, til fordel for såvel Norden som arbeidet i IMCO.

Dersom ett fremtidig nordisk ledningsorgan ønsker å benytte Det norske Veritas til nordisk harmonisering av sjøsikkerhetsarbeidet, vil vi stille oss til disposisjon ifølge nærmere overenskomst.

Når vi således kan svare Dem positivt, er dette bygget på betraktningene ovenfor, men må først og fremst sees som en naturlig følge av Det norske Veritas' formålsparagraf og den kompetanse vi har i vår organisasjon i forbindelse med det aktuelle arbeid.

København, den 9. marts 1978

K. Johannesen
Direktør

Danmarks Rederiforening:

— — — der går ud på oprettelse af et fælles nordisk, fast etableret samarbejde om harmonisering af en række konstruktions-, miljø-, sikkerhedsmæssige og sociale forskrifter, hvilket skulle ske gennem de nordiske landes skibstilsyn med reference til repræsentanter fra hhv. redernes og de søfarendes organisationer, værfter osv.

Forholdet er imidlertid det, at næsten alle bestemmelser inden for skibsfarten bygger på internationale aftaler og bestemmelser.

Således findes der internationale konventioner om lastelinier, skibsmåling, forurening og sikkerhed til søs. Sidstnævnte konvention omfatter bl. a. skibes bygning og udstyr, redningsmidler, radiotelegrafi og -telefoni, brandbekæmpelse og lignende.

Disse internationale konventioner bliver løbende justeret i IMCO, hvor repræsentanter fra alle betydende søfartsnationer, herunder de nordiske lande, er repræsenteret.

I den internationale arbejdsorganisation (ILO) er der på lignende måde udarbejdet internationale bestemmelser om arbejdsmiljø, sociale spørgsmål og bl. a. også besætningens opholdsrum.

Et forslag om samarbejde som skitseret vil uden tvivl betyde, at dansk skibsfart vil få fastsat en række overflødige og u hensigtsmæssige bestemmelser, der vil gå langt videre, end der er foreskrevet internationalt.

I de nordiske lande er der stor forskel på uddannelse og sikkerhedsforskrifter samt opfattelsen af bl. a. bekæmpelse af arbejdsulykker. Med hensyn til sidstnævnte konstateredes i Danmark for flere år siden, at bekæmpelsen af ulykker om bord bedst kunne ske gennem særlig under-

visning i grunduddannelsen samt ved at tage hensyn til problemet i lederuddannelsen. Denne konstatering har bevirket, at antallet af arbejdsulykker ifølge den danske skadestatistik fra 1968 til 1974 er mere end halveret.

Det er således ikke behov for oprettelse af et særligt nordisk organ for samordning af de nordiske bestemmelser. I det internationale samarbejde er der allerede i dag etableret et samarbejde på de nævnte områder. Et fast etableret samarbejde vil kunne medføre, at Danmark bliver nødt til at gå ind for forslag, som ikke i tilstrækkelig grad tilgodeser danske interesser, og herunder forsinke udviklingen på arbejderbeskyttelsesområdet.

I øvrigt forekommer det uheldigt, at der ved et evt. samarbejde foreslås, at alene Det Norske Veritas skal være uvildig teknisk rådgiver, da der findes andre lige så betydende klassifikationselskaber, som i vid udstrækning anvendes af danske rederier.

København, den 6. januar 1978

Danmarks Rederiforening

J. T. Degerbøl

Lloyd's Register of Shipping:

Man har allerede de neutrale tekniske organisationer, man eftersøger, nemlig de anerkendte internationale klassifikationselskaber. Det ville være betydelig mere slagkraftigt, om de nordiske bestræbelser blev koordineret og kanaliseret til IMCO gennem Fællesmarkedet eller gennem IACS (International Association & Classification Societies) fremfor som foreslået gennem et enkelt klasseselskab (DNV) som for øvrigt repræsenterer en mindre del af de nordiske handelsflåder (bortset fra Norge under 15 %).

Vi ville foreslå, at f. eks. statens skibstilsyn samt de i Danmark godkendte klasseselskaber i forening blev konsulteret nærmere.

København, den 29. december 1977

Leif J. Møller

Assurandør-Societetet har i skrivelse den 18 april 1978 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

F i n l a n d

Arbetarskyddsstyrelsen:

I själva förslaget uppställs samordningen inom de nordiska länderna av stadganden angående arbetssäkerhet och arbetsmiljö i den nordiska han-

delsflottan som mål, men innehållet i texten rör till väsentliga delar frågor i anslutning till sjösäkerheten.

Avvikande från de övriga nordiska länderna utövas i Finland tillsynen över sjösäkerhet och arbetarskydd av skilda myndigheter. Tillsynen över efterlevnaden av stadganden rörande sjöfartens säkerhet hör till sjöfartsmyndigheterna. Tillsynen över efterlevnaden av stadganden angående sjöfolkets arbetarskydd hör däremot till arbetarskyddsmyndigheterna.

De åtgärder medelst vilka man på alla nordiska fartyg strävar till arbetsmiljöns och -säkerhetens högsta möjliga nivå och att göra stadgandena rörande arbetsmiljön och säkerheten så lika som möjligt, bör ses som något synnerligen positivt. Samma mål har man helt allmänt ställt upp bl. a. i artiklarna 14—17 i den nordiska samarbetsöverenskommelsen (451/62).

I medlemsförslagets PM-del nämns den internationella rådgivande sjöfartsorganisationen IMCO och föreslås att den av organisationen år 1974 utarbetade sjösäkerhetskonventionen SOLAS skulle ligga som grund för samordningsarbetet. Ifrågavarande konvention behandlar i enlighet med sitt namn sjö- och sjöfartssäkerhet och torde vara lämplig som grund inom denna sektor men den lämnar frågor i anslutning till arbets säkerhet och arbetsmiljö öppna.

Utom avtal på internationell nivå som ansluter sig till arbets säkerhet och arbetsmiljö bereder internationella arbetsorganisationen ILO även avtal för sjöfartsbranschen och avtal och rekommendationer, som den uppgjort, ligger som grund för frågor förknippade med arbetarskyddet.

Arbetarskyddsstyrelsen tar inte ställning till tillsynen över anordningar såsom livbåtar, kompasser, alarm- o. a. anordningar som ansluter sig till sjösäkerheten på angivet sätt, då tillsynen över dem i Finland är sjöfartsstyrelsens uppgift. I ärenden som hänför sig till det egentliga arbetarskyddet och till arbetsmiljön torde enligt vad arbetarskyddsstyrelsen har sig bekant i detta nu inget klassificeringssällskap inneha tillräcklig kunskap.

Arbetarskyddsstyrelsen har inte kännedom om ett nordiskt samarbete i anslutning till IMCO:s arbete. Däremot har man vid ILO:s sjöarbetskonferenser strävat till förenhetligade ställningstaganden mellan de nordiska länderna.

Myndigheterna har i synnerhet under de senaste åren fäst allvarlig uppmärksamhet vid utvecklandet och stabiliserandet av samarbetet inom arbetarskyddet på nordisk nivå. Faktorer i anslutning till sjöfartens arbetarskydd har kanske på grund av myndigheternas skiftande arbetsfördelning kommit att i detta avseende bli något mindre uppmärksammade. I stadgarnas beredningsarbete har man visserligen även nu beaktat de övriga nordiska ländernas motsvarande stadgar och strävat till en likartad ford ringsnivå, men att beredningsarbetet sker vid olika tidpunkter och det inte har koordinerats, torde ha inverkat mera än inom andra branscher. Det är klokt att vidareutveckla denna verksamhet men det bör ske jäm-

sides med företheligan det av övriga arbetarskyddsstadganden. En samordning av tillsynen är däremot möjlig närmast först sedan man nått avtal om innehållet i stadgandena och sålunda torde grundandet av ett samnordiskt tillsynsorgan i detta skede vara förhastat. Man har ännu inte kommit så långt ens inom andra arbetarskyddssektorer så när som på några enstaka undantag.

Arbetarskyddsstyrelsen anser, att de samnordiska arbetarskyddsstadganden rörande sjöfarten, som är målet för medlemsförslaget är riktiga och att man bör sträva till att förverkliga dem med tillbuds stående resurser, men de angivna modellerna till en lösning eliminerar inte de problem som i dag förhindrar en enhetlig praxis i de skilda nordiska länderna.

Helsingfors den 16 mars 1978

Jaakko Riikonen
Generaldirektör

Sepu Rautiainen
Överinspektör

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 31 mars 1978 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Sjöförsäkringsbolagens förening¹:

Efter det senaste världskriget har inom IMCO gjorts ett omfattande arbete för att befrämja den internationella sjösäkerheten. I detta arbete har även Finland aktivt deltagit. De nordiska handelsflottorna har ur internationell synpunkt alltid ansetts stå på en hög nivå och vara föregångare när det gäller säkerhetsfrågor. Sjöförsäkringsbolagens föreningsmedlemsbolag har i egenskap av försäkringsgivare inga erfarenheter som skulle antyda, att det finns brister i säkerheten på finska fartyg.

Helsingfors den 26 april 1978

Sjöförsäkringsbolagens förening

Lars Beckman

Finlands sjöräddningssällskap:

Tanken att bestämmelserna rörande handelsfartyg skulle vara likartade i de nordiska länderna bör anses vara god, men de får dock icke märkbart skilja sig från motsvarande bestämmelser i de stora sjöfartsländerna. I intet fall i så hög grad, att byggandet av fartygen blir avsevärt dyrare. Eftersom ett fartyg är en rörlig enhet är dess försäljning en del av redarneringen. Denna gren av sjöfartsnäringen skulle försvåras om de nordiska fartygen vore dyrare i pris.

Med tanke på kontrollen av fartygens sjöduglighet bör observeras att

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

fartygen alltmera sällan besöker hemlandet, varför det vore naturligt om periodbesiktningarna även kunde utföras av sjöfartsmyndigheterna i andra (godkända) länder. Förutsättningen för en dylik smidig besiktningssamverksamhet är, att t. ex. våra bestämmelser rörande räddningsmanskap är internationella och så litet som möjligt, eller inte alls, avviker från dessa. Detta vore ett önskvärt framsteg.

Vår ståndpunkt är positiv under förutsättning av en realistisk behandling av angelägenheterna.

Helsingfors den 13 mars 1978

Finlands sjöräddningssällskap

Paul J. Lammi
Verksamhetsledare

Finlands varvsindustriförening¹:

Föreningen omfattar i huvuddrag de synpunkter som framförts i Finlands rederiförenings yttrande av den 22.12.1977 (*se nedan*). Frågan gäller framför allt finska rederier och också indirekt varv. Vid planering av reformer, hur bra eller värda understöd de i princip än är, bör man fästa speciell uppmärksamhet vid ekonomiska följder av deras genomförande. Åtgärder, som summariskt vidtagits eller möjligen genomförs, ökar även för gamla fartyg rederiernas kostnader och försvagar deras verksamhetsmöjligheter. Sålunda bör man inte påbörja en kostnadsökning under en tid då även ett litet kostnadstillägg riskerar att minska rederiernas konkurrensförmåga och möjligheter till lönsam verksamhet.

För varvens del måste man konstatera att deras verksamhet och möjligheter att upprätthålla ens en minimisysselsättning under nuvarande förhållanden till en del är beroende också av inhemska rederiers möjligheter att lämna order till Finlands varv. Även för denna del är det skäl att noggrant överväga innan man förorsakar rederierna nya kostnader, då rederiernas möjligheter till nybyggnadsorder väsentligt kunde försvagas.

Helsingfors den 22 mars 1978

Suomen telakkateollisuusyhdistys — Finlands varvsindustriförening r. y.
Tapio Forsgrén

Finlands rederiförening:

Vi ser inget logiskt samband mellan att "en nordisk arbetsmarknad för sjöfolk fungerar i praktiken i viss omfattning" och att "det därför är ett

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

väsentligt gemensamt intresse att tillse, att arbetsmiljö och säkerhet på alla nordiska fartyg är av högsta möjliga standard”.

Utan tvivel vore en samordning av de nordiska bestämmelserna om fartygs säkerhet, arbetsmiljö m. m. till nytta, men fordringarna borde hålla sig till den standard och praxis, som tillämpas i andra sjöfartsländer. Förslagsställarna konstaterar att ”handelsflottan står för en väsentlig del av utrikesintäkterna och har därmed stor betydelse för de nordiska ländernas bytesbalans”. Om man önskar bevara vår sjöfarts positiva inverkan på statshushållningen, så bör de nordiska handelsflottorna ges möjlighet att delta på samma villkor och under samma förutsättningar som andra länders flottor i den allt skarpare internationella konkurrensen.

Det föreliggande förslaget skulle på intet sätt förbättra vår konkurrensförmåga, tvärtom. Förverkligandet av denna idé, att våra sjöfartsmyndigheter i samråd ur den nordiska regelfloran skulle plocka ut de mest krävande bestämmelserna och eventuellt inlemmande nya fordringar sammanställa en nordisk regelsamling syftande till högsta möjliga standard skulle ytterligare nedsätta vår sjöfartsnärings redan försvagade konkurrenskraft.

Bilagda tidningsartikel¹ ger en anvisning om vilka tilläggskostnader det är fråga om då ett fartyg bygges och utrustas enligt fordringarna i nationella bestämmelser och säruttolkningar av internationella konventioner.

Enligt förslagsställarna bör ”även vid nybyggnad av fartyg sådana samordnade bestämmelser gälla”. Detta kan förstås endast så, att de samordnade bestämmelserna i främsta rummet skulle gälla existerande fartyg. Ifall tanken är att alla existerande fartyg borde byggas om för att fylla fordringarna i den nya regelsamlingen, så skulle detta, om det överhuvudtaget vore tekniskt möjligt, medföra orimliga kostnader.

Hur Det norske Veritas skulle kunna utnyttjas vid harmoniseringsarbetet och tillämpningen av de likartade bestämmelserna är för oss oklart. Tillsynen av att arbetsmiljö- och säkerhetsbestämmelser iakttagas utövas normalt av resp. lands sjöfartsmyndigheter; inte av klassificeringssällskapen.

Då vi aktivt deltagit i arbetet inom IMCO sedan dess början, och har kännedom om den sjösäkerhetsstandard man där har som mål för alla världens handelsflottor, tillåter vi oss betvivla, att en samnordisk insats för ytterligare ökad säkerhet och förbättrad arbetsmiljö skulle röna annat än kuriositetsintresse från övriga länders sida.

De nordiska ländernas fartyg har redan nu en mycket hög standard, internationellt sett. Detta verifieras bl. a. av följande:

Sjösäkerheten kan bedömas med hjälp av haveristatistik. Enligt Lloyd's Statistical Tables är tonnageförlusterna på grund av totalhaveri i medeltal lägre i alla nordiska länders flottor än i världshandelsflottan.

¹ Här ej tryckt.

Beträffande arbetarskyddet ombord kan nämnas en av vår arbetarskyddsstyrelse nyligen publicerad undersökning gällande året 1976, som visar att olycksfallsfrekvensen för ombordanställda är lägre än för Finlands samtliga arbetstagare, kontors- och servicepersonal medräknade; nämligen 58,6 mot 69,3 per 1 000 personer.

De nordiska ländernas bestämmelser om bostads- och fritidsutrymmen ombord fordrar mer än ILO-konventionen av år 1970. I Finland har vi dessutom t. ex. bestämmelser om högsta tillåtna bullernivå, i motsats till övriga nordiska och västeuropeiska länder, som insett att en rekommendation bättre motsvarar vad man än så länge kan begära.

På ovan anförda grunder kan vi inte stödja detta förslag. Däremot anser vi, såsom tidigare nämnts, att ett förehetligande av de nordiska bestämmelserna om säkerhet och arbetsmiljö inom handelsflottan vore till nytta. För att våra handelsflottor skall ha en framtid måste dessa gemensamma regler följa internationell standard.

Helsingfors den 22 december 1977

Finlands rederiförening r. f.

P. Forsskåhl

P. S. Grunér

Ålands redarförening r. f. har i skrivelse den 1 februari 1978 förklarat sig instämma i Finlands rederiförenings yttrande av den 22 december 1977 (se ovan).

N o r g e

Departementet for handel og skipsfart:

Som tidligere opplyst har Handelsdepartementet forelagt ovennevnte medlemsforslag for Sjøfartsdirektoratet, Direktoratet for sjømenn og Rådet for arbeidstilsyn på skip. I tillegg til uttalelser fra nevnte institusjoner har Handelsdepartementet mottatt kopi av uttalelsene fra Norges rederforbund og Skibsfartens arbeidsgiverforening, Fraktefartøyenes rederiforening, Redernes arbeidsgiverforening, Norsk styrmandsforening, Det norske maskinistforbund, Norsk sjømannsforbund og Det norske Veritas.

Vedlagt følger i 5 eksemplarer uttalelsene fra Sjøfartsdirektoratet, Direktoratet for sjømenn og Rådet for arbeidstilsyn på skip (se nedan).

Handelsdepartementet skal for sitt vedkommende bemerke:

Forslaget om å utrede mulighetene for å samordne de nordiske lands bestemmelser om sikkerhet og arbeidsmiljø for fartøy, synes i utgangspunktet noe vidt formet. Det synes likeledes noe uklart hva som ligger i den antydende "samordning". Handelsdepartementet slutter seg i denne

forbindelse til det som er anført i siste avsnitt på side 2 og første avsnitt på side 3 i Sjøfartsdirektoratets uttalelse, jfr. også det som er anført av Direktoratet for sjømenn.

Handelsdepartementet er imidlertid enig i at det for enkelte områders vedkommende synes behov for en samordning av bestemmelsene som kan føre til gjensidige fordeler for alle parter i det nordiske samarbeid, f. eks. i forbindelse med overdragelser av skip mellom de nordiske land m. v. Således antar vi at det i den videre behandling av medlemsforslaget bør utarbeides en oversikt over de hovedfelter der en tilnærming/samordning av regelverk og nasjonale standpunkter i saker som det arbeides med internasjonalt, er ønskelig og praktisk mulig, jfr. siste avsnitt i Sjøfartsdirektoratets uttalelse.

Handelsdepartementet er for øvrig av den oppfatning at det også i dag foregår et utstrakt og godt nordisk samarbeid i internasjonale fora hvor saker av omhandlede art behandles.

Oslo, 31. mars 1978

Johs. Dalstø (e. f.)

Ekspedisjonssjef

Aage Os

Byråsjef

Rådet for arbeidstilsyn på skip:

Rådet for arbeidstilsyn på skip fant i dette tilfelle ikke grunn til å realitetsbehandle saken. Dette fordi praktisk talt alle Rådets medlemmer representerer organisasjoner og institusjoner som enten allerede har avgitt uttalelse eller skal avgi uttalelse i sakens anledning.

Rådet var i prinsippet positivt innstilt til en harmonisering av de nordiske sjøfartslovgivninger. Man mente imidlertid at samarbeidet på dette feltet ble godt ivaretatt gjennom virksomheten i IMCO og ILO.

Oslo, 21. mars 1978

Jan Smedstad

Formann

Erling J. Abelsen

Sekretær

Sjøfartsdirektoratet:

Det internasjonale samarbeid på sjøfartens område har i løpet av de siste ti år kommet stadig sterkere i fokus. Til grunn for dette ligger en erkjennelse av at det bare er gjennom internasjonale reguleringer og tiltak

at sikkerhet og livsstandard for de seilende kan heves i verdensomspennende omfang, slik at arbeidet med dette på nasjonal basis ikke medfører en urimelig svekkelse av konkurranseevnen for handelsflåten. Markeds-situasjonen og de økonomiske forhold i skipsfarten i dag, har mer enn noensinne påvist nødvendigheten av å arbeide for internasjonal aksept for økte krav til skips totale standard. Ikke minst hva gjelder arbeidsmiljø og trivselsvilkår for besetningen på skip, som må sammenlignes med de tilsvarende forhold på landjorden, er det i dag tildels store forskjeller mellom de enkelte sjøfartsnasjoners målsettinger og krav.

Det arbeides i dag med sjøfartsspørsmål i flere internasjonale fora. Sentralt står selvsagt IMCO der SOLAS-1960 i de senere år har dannet selve basisen for de internasjonale bestemmelser på området for sikkerhet for menneskeliv til sjøs, og der SOLAS-1974 ventes å tre i kraft i nær fremtid. Også ILO har vedtatt konvensjoner av sentral betydning for skipsfarten, herunder minimumskrav til innredningen for besetningen på skip. Norge deltar videre blant annet i den såkalte Nordsjøgruppen, der en særlig har befattet seg med regler om minimumsstandarder (Minimum Standard Ships) med sikte på en raskere gjennomføring av slike regler mellom disse land enn hva som kan oppnås i større internasjonal sammenheng. Også på det nordiske plan har samarbeid på en rekke felter funnet sted gjennom lang tid, uten at en alltid har lyktes like godt med å komme frem til ensartede nordiske regler eller felles standpunkter i saker som har vært tatt opp i større internasjonal sammenheng.

De norske bestemmelser om sikkerhet til sjøs går i mange henseende lenger enn de internasjonale regelverk på området. SOLAS-1974 er i alt vesentlig allerede gitt anvendelse i norske forskrifter selv om den formelle gjennomføring av konvensjonen gjenstår. Etter hvert som de internasjonale regelverk er blitt bedre utbygget er selvsagt behovet for særnasjonale krav på en del områder blitt tilsvarende redusert. Det er særlig fra skipsfartsnæringen selv med styrke blitt fremholdt at en, på de felter der sikkerhet og vern om menneskeliv og verdier er gjenstand for internasjonalt samarbeid på langt fremskredent plan, bør søke å begrense slike "særkrav" mest mulig, da disse i mange tilfelle ytterligere vil svekke handelsflåten konkurranseevne overfor skip fra nasjoner som ikke stiller de samme krav. I den grad "særkravene" refererer seg til besetningens sikkerhet og skipets sjødyktighet i videste forstand, vil de økonomiske hensyn dog måtte stå tilbake for de sikkerhetsmessige. Dette er et hovedsynspunkt som sikkert deles av myndighetene i alle de nordiske land. Hensett til den betydning det har å få størst mulig gjennomslagskraft for dette synspunkt og få gjennomført det i praksis internasjonalt, er det gitt at en felles opp-treden i utgangspunktet er ønskelig.

Problemer kan imidlertid oppstå når en mer detaljert skal gå inn på utforming av samordnede nordiske regelverk. Selv med et felles utgangspunkt og siktemål har en således i praksis likevel kommet frem til ulike

regler i de enkelte land. De nordiske lands standpunkter i saker som har vært oppe internasjonalt, har også i en del tilfelle vist seg vanskelig å samordne. Ulikheter i skipsflåtenes størrelse og sammensetning og det faktum at skipsfartspolitikken er en del av de enkelte lands generelle politikk, kan alt i utgangspunktet trekke opp forskjellige rammer for det faglige arbeid i internasjonal sammenheng. Således vil i særlig grad de krav som stilles til de seilendes arbeidsmiljø totalt sett måtte måles mot tilsvarende forhold og bestemmelser på land. Målsettingen er f. eks. for Norges vedkommende at intensjonene bak og de forskjellige krav i den nye arbeidsmiljøloven av 4. februar 1977 i størst mulig utstrekning skal oppfylles også på sjøfartens område. Hvorvidt et ensartet regelverk for de nordiske land kan komme i stand på dette felt, vil derfor etter direktoratets oppfatning i høy grad bero på om den målsetting som f. eks. Norge her har oppstilt for fremtidig regulering av arbeidstid og arbeidsmiljø innen sjøfarten er i overensstemmelse med de øvrige lands synspunkter på den fremtidige lovregulering på dette området. Liknende forutsetninger vil eventuell samordning av kontrollordningen på dette felt måtte underlegges.

Det er Sjøfartsdirektoratets oppfatning at en også ved vurdering av felles "særnordiske" regler, må ha for øye den virkning slike regler vil kunne ha for handelsflåtenes konkurranseevne. En peker her særlig på at de nordiske land selv samlet representerer en forholdsvis liten del av verdensflåten, og at de viktigste konkurrenter på markedet ikke vil bli bundet av eventuelle krav som går lenger enn det de internasjonale konvensjoner på området fastsetter. I denne forbindelse må videre understrekes at det nordiske samarbeid ikke må gå på bekostning av det arbeid som finner sted i andre internasjonale fora i den hensikt å komme frem til "øvernasjonale" regelverk, ved at de begrensede økonomiske og faglig-/menneskelige ressurser som kan disponeres til disse formål i for stor grad må bindes til arbeid på det nordiske plan. Det er en kjennsgjerning at det omfattende og kompliserte internasjonale samarbeid på sjøfartens område er gitt høy prioritet og alt i dag legger beslag på en ikke liten del av direktoratets kapasitet. En intensivering av dette i form av arbeid med utforming og gjennomføring av ensartede nordiske regler i stor utstrekning, vil således måtte forutsette økte ressurser av nevnte slag.

Sjøfartsdirektoratet har bemerket det i medlemsforslaget fremsatte ønsket om å gjøre en større bruk av en utpreget teknisk og nøytral organisasjon i arbeidet med harmonisering og tillemping av de nordiske bestemmelsene, og finner det for så vidt naturlig at Det norske Veritas nevnes i denne forbindelse. Hensett til de vurderinger og avveininger av økonomisk/skipsfartspolitisk karakter, som i mange tilfelle vil utgjøre en sentral del av vurderingsgrunnlaget når det skal tas standpunkt til ønskeligheten av særregler ut over de internasjonale bestemmelser, må dog presiseres at direktoratet for sin del finner det vanskelig å gå inn for en samordning av regler på det nordiske plan som ensidig tar sitt utgangspunkt i tekniske

vurderinger. På området for sikkerheten til sjøs har en ved vedtakelsen av blant annet SOLAS-1974 kommet forholdsvis langt på vei med å få gjennomført forsvarlige krav til sikkerheten internasjonalt. Tilbake står de deler av handelsflåten som ikke omfattes av internasjonale konvensjoner. Om det er ønskelig å anvende ressurser for å samordne de nordiske lands regler for disse grupper av skip, som totalt sett er internasjonalt mindre betydelige og konkurranseutsatte, må være et spørsmål for seg.

Vesentlige felter der det er aktuelt med arbeid for internasjonale bestemmelser, reiser problemer som synes lite egnet for løsninger ut fra utpreget tekniske synspunkter og verdinormer. Som eksempel på felter en har i tankene skal nevnes bemanning av skip og kvalifikasjonskrav for besetningen på skip, samt arbeids- og miljøforhold totalt for sjøfolk.

At samordning av nordiske bestemmelser også isolert sett vil kunne ha stor egenverdi, ved å tilrettelegge forholdende bedre for et nordisk arbeidsmarked for sjøfolk og fjerne praktiske og formelle vansker ved overdragelser av skip mellom de nordiske land, er en ubetinget enig i. Skip som innkjøpes fra utlandet blir imidlertid i mange henseende betraktet som nye skip og må tilfredsstille de samme krav som nybygg i henhold til en rekke forskrifter. Hvorvidt det kan skapes grunnlag for å gjøre unntak i denne henseende ved innføring av skip fra de øvrige nordiske land, antas å måtte vurderes i en utredning som foreslått.

Sjøfartsdirektoratet stiller seg i utgangspunktet positivt til en samordning av de nordiske regelverk på sjøfartens område. Prioriteringen av dette arbeid må imidlertid foretas ut fra en samlet vurdering av de ressurser en har til rådighet og de resultater en med rimelighet kan forvente seg, så vel hva gjelder selve samordningen som de virkninger denne vil kunne få i større internasjonal sammenheng. Det er således grunn til å anta at de beste resultater på kort sikt vil kunne oppnås ved at en i første omgang konsentrerer oppmerksomheten om de felter der det i dag finner sted internasjonalt samarbeid på forskjellige plan. Ut over hva som rører seg internasjonalt vil direktoratet for sin del tro at det har liten hensikt å søke å harmonisere de nordiske bestemmelsene på utenriksfartens område. For så vidt gjelder arbeidet med ensartede nordiske bestemmelser med utgangspunkt i de nasjonale regelverk, synes det mest fordelaktig å legge hovedvekten på de mindre skip. Disse har tradisjonelt vært mindre gjenstand for internasjonalt samarbeid og utgjør et felt der det nordiske samarbeid må antas å kunne gi verdifulle resultater. En oversikt over de hovedfelter der en tilnærming/samordning av regelverk og nasjonale standpunkter i saker som det arbeides med internasjonalt, er ønskelig og praktisk mulig, vil etter direktoratets oppfatning best kunne utarbeides i samarbeid mellom de nordiske lands sjøfartsmyndigheter.

Oslo, 3. mars 1978

Modolv Hareide

Carl Fleischer

Direktoratet for sjømenn:

Direktoratet for sjømenn er i hovedtrekkene enig i at det på nordisk basis utredes nærmere mulighetene for mer enhetlige bestemmelser med hensyn til sikkerhet og arbeidsmiljø på skip i de nordiske land.

Det er imidlertid noe uklart hvordan forslaget skal forstås.

Hvis det er hensikten at samordningen skal konsentrere seg om det tradisjonelle sikkerhetsbegreppet dvs. tekniske bestemmelser m. h. t. konstruksjon og utrustning av skip, har direktoratet for sin del ingen bemerkninger til at Det norske Veritas utpekes som ansvarlig instans.

Hvis det på den annen side er meningen å behandle bestemmelser som retter seg mot enkeltmennesket om bord (f. eks. bestemmelsene om verne- og miljøarbeid på skip) er det etter direktoratets oppfatning muligens mer hensiktsmessig at det koordinerende arbeid foreståes av Handelsdepartementet eller av en spesielt oppnevnt komité med representanter for de involverte instanser.

Direktoratet vil — i den grad det viser seg nødvendig — delta aktivt i dette arbeidet.

Oslo, 10. mars 1978

K. F. Langfeldt

C. J. Helgeby

Norges rederforbund og Skibsfartens arbeidsgiverforening:

Medlemsforslaget har som utgangspunkt at det felles nordiske arbeidsmarkedet i praksis fungerer i et visst omfang, og at "det derfor är ett väsentligt gemensamt intresse att tillse, att arbetsmiljö och säkerhet på alla nordiska fartyg är av högsta möjliga standard".

Vi har vanskelig for å se sammenhengen mellom disse to forhold, særlig i betraktning av at forslagsstillerne selv anfører at det hittil ikke har vært mulig å gjennomføre det nordiske arbeidsmarked på grunn av de ulike sertifikatkrav og kvalifikasjonsbestemmelser i de nordiske land. Det er på det rene at det nordiske arbeidsmarked når det gjelder skipsfart også i praksis har et meget begrenset omfang.

På denne bakgrunn fremmes det så forslag om en samordning med det mål å fastsette felles nordiske bestemmelser basert på den høyeste standard i det enkelte land.

Forslagsstillerne regner med at man ved slike felles nordiske bestemmelser vil få stor gjennomslagskraft i IMCO, og derved vil kunne påvirke behandlingen av sikkerhetsspørsmål på det internasjonale plan. Dette forutsettes da formodentlig på sikt å skulle lede til at særnordiske sikkerhetskrav ut over IMCO's konvensjonsbestemmelser blir internasjonalt akseptert, og slik at de særnordiske bestemmelser også skulle kunne

forbedre vilkårene for nordiske sjøfolk som tjenstegjør på ikkenordiske skip.

For våre organisasjoner som regelmessig deltar i IMCO's møter, fortoner dette seg som lite realistisk. Man har etter vår mening ikke sjanser for internasjonalt å få akseptert særnordiske regler som går ut over den standard som ellers ansees rimelig og forsvarlig. Resultatet av et slikt nordisk initiativ vil da bare kunne bli at man i de nordiske land fullstendig priser seg ut av den internasjonale konkurranse med de skadevirkninger dette i tilfelle vil få, ikke minst for vår skipsfarts bidrag til norsk samfunnsøkonomi.

Vi er enige i at de nordiske land gjensidig bør kunne akseptere hverandres nasjonale sikkerhetsbestemmelser når det gjelder skips skrog og faste utrustning, i og med at disse bestemmelser i betydelig grad ligger over de internasjonale minimumskrav. Det forhold at man i det enkelte land har særkrav som ikke er ansett nødvendig i ett eller flere av de øvrige nordiske land, bør ikke være en hindring så lenge de internasjonale krav er overholdt. Nordisk Råd bør kunne bidra til en slik forståelse mellom de nordiske land ved å vedta en uttalelse om behovet for en slik gjensidig nordisk aksept av de enkelte lands sikkerhetsbestemmelser.

En målsetting med samarbeidet i IMCO's regi har nettopp vært å etablere internasjonale standarder som sikrer et forsvarlig nivå og forenkler den internasjonale kontroll med at disse blir overholdt. IMCO's sikkerhetskonvensjoner er gjenstand for stadig vurdering og revisjon. Ved siden av sikkerheten tas det under behandlingen i IMCO klart også hensyn til de økonomiske konsekvenser av de krav som vedtas. Det legges derfor stor vekt på at sikkerhetskonvensjonene blir videst mulig ratifisert og satt ut i livet, slik at unnlattelse av å følge internasjonalt fastsatte sikkerhetsstandarder ikke skal kunne anvendes som et konkurransemiddel på det internasjonale skipsfartsmarked. Det bør således vises varsomhet med å vedta nasjonale særkrav som går ut over de fastlagte internasjonale standarder. I tillegg til at slike særregler pålegger nasjonale handelsflåter en ekstra økonomisk belastning og derved reduserer deres konkurranseevne, risikerer man dessuten at de nasjonale særkrav ikke holder mål ved senere revisjoner av de internasjonale bestemmelser.

De konvensjoner som vedtas internasjonalt gjennomføres som nasjonale regler. Særlig viktig er den internasjonale konvensjon om sikkerhet for menneskeliv til sjøs som sist ble revidert i 1974, men ennå ikke er trådt i kraft.

Det ville være et positivt bidrag til bedre nordisk samordning på sikkerhetsfeltet hvis Nordisk Råd kunne anbefale sjøfartsadministrasjonene i de nordiske land om å holde best mulig kontakt når konvensjonen skal gjennomføres i lovverket, for derved å oppnå mest mulig ensartet tolkning.

De praktiske og formelle vanskeligheter ved en eventuell samordning av de nordiske lands regelverk vil i enda større grad være til stede når det

gjelder bestemmelsene om verne- og arbeidsmiljø. Vi har som kjent i Norge nettopp fått en omfattende og detaljert arbeidsmiljølov. Det har vist seg ved gjennomføringen av denne at det har oppstått store praktiske problemer og en økonomisk belastning som store deler av næringslivet vanskelig kan tåle i den nåværende situasjon.

I skipsfarten er det fastsatt egne forskrifter om verne- og miljøutvalg og verneombud på skip, gjeldende fra 1. januar 1977. Forskriftene er preget av forarbeidene til arbeidsmiljøloven, tilpasset handelsflåtens forhold. Det er som kjent på samme måte gjennomført omfattende lovregler om verne- og arbeidsmiljøforhold i Finland og Sverige som bl. a. også griper inn i forhold som medbestemmelsesrett og de ansattes representasjon i bedriftenes organer. Det gjelder her i betydelig grad sosiale reformlover som har tilknytning til den alminnelige samfunnsutvikling og tradisjon i de enkelte land. Vi anser det for å være urealistisk og i strid med norske interesser å forsøke å samordne lovregler på disse omfattende og særnorske forhold under et felles nordisk lovverk. Særlig uheldig ville det være med en særordning på skipsfartens område, uten at det skjer en samordning av de generelle arbeidsmiljølover.

Vi mener å kunne konstatere at sikkerheten er vel ivaretatt ved de internasjonale standarder som er fastsatt av IMCO og ved de forskrifter som er utferdiget av våre sjøfartsmyndigheter som til dels går langt lenger enn de internasjonale krav. Det er mer et spørsmål om oppfølging av sikkerhetsbestemmelsene gjennom vårt maritime skoleverk og i opplæringen under arbeidet ombord. Dette er forhold som alle berørte parter er sterkt opptatt av.

Også internasjonalt er Norge og de nordiske land forøvrig anerkjent for en høy sikkerhetsstandard og for vårt bidrag til det internasjonale arbeid på dette felt. De nordiske land har et nært samarbeid om disse spørsmål, og har tatt felles initiativ og standpunkter under behandling av en rekke viktige saker i IMCO. De spiller derfor allerede en viktig rolle internasjonalt. Vi tror ikke det vil øke gjennomslagskraften av dette arbeidet om de nordiske land på forhånd hadde gjennomført mer vidtgående særnordiske bestemmelser. Et slikt skritt vil tvert imot kunne bli oppfattet som press og kunne føre til at andre land ensidig gjennomfører nasjonale særkrav som også gjøres gjeldende for andre lands skip, som vi f. eks. har sett i Canada, og nå senest i USA.

Vi må bestemt fraråde at de nevnte medlemsforslag blir støttet i Nordisk Råd. I stedet for å gå inn for særnordiske bestemmelser, bør Nordisk Råd etter vår mening støtte opp om det arbeid som utføres i IMCO for å høyne det internasjonale nivå og derved bidra til at de internasjonale sikkerhetsstandarder får størst mulig gjennomslagskraft.

Oslo, 12. januar 1978

Norges rederforbund og Skipsfartens arbeidsgiverforening

Børre Sverdrup

Fraktesfartøyenes rederiforening:

Forslaget slik det foreligger, vil etter vårt skjønn innebære at vi fullstendig priser oss ut av den internasjonale konkurransen. Vi må derfor på det mest bestemte fraråde at forslaget blir støttet i Nordisk Råd.

Under henvisning til de erfaringer man har når det gjelder internasjonalt samarbeid vil det være lite realistisk å tro at sønordiske sikkerhetskrav utover IMCO's, skulle ha større gjennomslagskraft, og derved kunne forbedre vilkårene.

Vi tror at man ville nå meget lengre ved å støtte direkte opp under det arbeid som utføres av IMCO, for å høyne det internasjonale nivå, og derigjennom bidra til at de internasjonale sikkerhetsstandarder får størst mulig gjennomslagskraft.

I dette arbeidet tror vi at man gjennom et mer omfattende samarbeid mellom de nordiske land, kan nå meget lengre enn om man går inn for det medlemsforslag som er fremlagt i Nordisk Råd.

Bergen, 23. januar 1978

Fraktesfartøyenes rederiforening

Kaare Hartmann

Redernes arbeidsgiverforening:

Det synes for oss som om forslagsstillerens utgangspunkt er såpass teoretisk at man bør overveie om det er praktisk og økonomisk ønskelig å søke det gjennomført. Vi tviler sterkt på om en nordisk gjennomføring av reformer før disse er internasjonalt akseptert vil virke spesielt tungtveiende på andre staters innstilling til problemene. Hva vi ikke er i tvil om, er at en slik fremgangsmåte i dagens situasjon vil bidra til å prise oss ytterligere ut av markedet.

Når det gjelder den norske innenlandske kyst- og lokalfart, som vi representerer, er det ingen spesiell foranledning til felles nordiske regler. Når det gjelder tekniske krav, er det de internasjonale regler som er av interesse, og når det gjelder arbeidsmiljø og kvalifikasjonsbestemmelser, er det forholdene og reglene i den norske handelsflåte som sådan samt bestemmelsene på landjorden som er utslagsgivende, idet noe nordisk arbeidsmarked som sådant på denne sektor er svært lite.

Vi vil som konklusjon fraråde at det nevnte medlemsforslag støttes i Nordisk Råd. I stedet for sønordiske bestemmelser bør de nordiske land støtte opp om det arbeid som utføres i IMCO for å høyne det internasjonale nivå og dermed bidra til at de internasjonale sikkerhetsstandarder får størst mulig gjennomslagskraft. Hvis vi i denne forbindelse skulle antyde

noe, måtte det være opplegg til mer omfattende samarbeid forut for møter i IMCO med sikte på et bredere nordisk felles standpunkt til de saker og spørsmål som der er tatt opp og blir behandlet.

Oslo, 20. januar 1978

Redernes arbeidsgiverforening
Per Holt

Det norske veritas:

Det mangeårige og meget produktive arbeid i den internasjonale sjøfartsorganisasjon IMCO gir i virkeligheten uttrykk for en ny erkjennelse. Sikkerhet til sjøs er et fellesanliggende for nasjoner.

Alle grunnleggende vurderinger av nødvendig sikkerhetsstandard synes å være de samme. Ulikhetene hittil har sprunget ut av følgende to forhold:

- a. Frykt for konkurranseforvridning ved ulike ikrafttredelsesdatoer av i og for seg vel begrunnede standarder.
- b. Ulike ambisjoner når det gjelder å forme og praktisere regelverk med nasjonale spesialiteter.

Uansett hva grunnen til ulikhetene har vært, har de gjort det meget vanskelig å skaffe oversikt og klarhet, — og dette virker imot både holdning og innsats for sikkerhet til sjøs.

Vår overbevisning om likhet i grunnleggende vurderinger vil være særlig relevant når vi ser på nasjonene i Norden. En harmonisering vil her ha gode forutsetninger for å lykkes. Uten tvil vil også de nordiske land bli i stand til å uttale seg med øket styrke i IMCO, til fordel for såvel Norden som arbeidet i IMCO.

Dersom et fremtidig nordisk ledningsorgan ønsker å benytte Det norske Veritas til nordisk harmonisering av sjøsikkerhetsarbeidet, vil vi stille oss til disposisjon ifølge nærmere overenskomst.

Når vi således kan svare Dem positivt, er dette bygget på betraktningene ovenfor, men må først og fremst sees som en naturlig følge av Det norske Veritas' formålsparagraf og den kompetanse vi har i vår organisasjon i forbindelse med det aktuelle arbeid.

Oslo, 28. februar 1978

Det norske veritas
Egil Abrahamsen
Adm. direktør

Norsk styrmandsforening:

Vår forening slutter seg fullt ut til det foreliggende forslag, og vil spesielt fremheve at behovet for fellesnordiske bestemmelser og samarbeid, m. h. t. offentlig kontroll og tilsyn med skip og utrustning, synes påtrengende.

Vi tillater oss å anbefale at dette arbeid blir gitt høy prioritet innen Nordisk Råd.

Oslo, 20. februar 1978

Norsk styrmandsforening

Paul Grønbeck

Red.sekr.

Det norske maskinistforbund:

Medlemsforslaget har vært diskutert innen vår organisasjon og vi ser det av betydning at de bestemmelser som knytter seg til sikkerhet og arbeidsmiljø blir mest mulig ensartet i de nordiske land. Også når det gjelder bygging av skip er det store ulikheter på en rekke områder og som har medført problemer ved salg av skip fra et land til et annet. Dette gjelder såvel lugarbekvemmeligheter som en rekke andre forhold av såvel teknisk som sikkerhetsmessig karakter.

Vi minner også om at vår organisasjon tidligere har gått inn for at det blir opprettet gjensidighetsavtale mellom de nordiske land for om mulig å få likestilling mellom de forskjellige sertifikater for maskinister i de nordiske land.

Vi kan således slutte oss til det nevnte medlemsforslag fra Nordisk Råd, men vil understreke at de faglige organisasjoner må få innflytelse på det arbeidet som forhåpentligvis vil bli igangsatt på dette området.

Oslo, 15. mars 1978

Det norske maskinistforbund

Karl Knutsen

Norsk sjømannsforbund:

Norsk sjømannsforbund er enig i de intensjoner som ligger bak medlemsforslaget. De nordiske sjømannsorganisasjoner og også sjøfartsmyndighetene legger stor vekt på nordisk samordning. Ved utarbeidning av de forskjellige regelsett blir det i første rekke sett hen til hvordan spørsmålene

er løst i nabolandene. På internasjonale konferanser er det og et nært samarbeid.

De nordiske organisasjoner har mange former for samarbeid. Det foregår uformelt ved direkte kontakt og i mer organiserte former, f. eks. gjennom Skandinavisk transportarbeiderforbund.

Det kan reises spørsmål om ikke samarbeidet i praksis best foregår på samme måte som hittil, idet man på denne måten når så langt det er mulig i harmonisering. Norsk sjømannsforbund antar ikke at saken vil være tjent med at samarbeidsforholdene reguleres ved offentlige bestemmelser, ved opprettelse av nye institusjoner. Dette vil kunne medføre en byråkratisering som neppe er hensiktsmessig på bakgrunn av det nære samarbeid som allerede finner sted i de konkrete saker.

Oslo, 13. mars 1978

Norsk sjømannsforbund
Henrik Aasaröd

Ivar Nes

S v e r i g e

Sjöfartsverket:

Frågan om harmonisering av bestämmelserna om säkerheten på fartyg har på senare tid varit aktuell i diskussionen om sjöfartens villkor i Sverige.

Från de svenska varvens sida har man känt det som ett intresse att framför allt åstadkomma ett närmande mellan svenska och norska bestämmelser med hänsyn till en då rådande beställningssituation på den svenska varvsmarknaden. Varvens projektarbete och planeringsarbete skulle naturligen underlättas om fartygsbeställningar från Sverige respektive Norge kunde ske efter samma säkerhetsspecifikation. Varvens standardiseringsbehov bör dock ses i ett vidare perspektiv än det nordiska. Varven måste kunna anpassa sig till fler beställares krav än de norska och svenska. För att skapa en flexibel ordermottaglighet bör därför strävan vara att kunna bygga till flera länders fordringar. Det standardiseringsarbete som bedrivs inom den internationella standardiseringsorganisation ISO synes därför böra ges lika starkt stöd som ett nordiskt standardiseringsarbete.

För rederiernas del har likartade bestämmelser en naturlig fördel. Det är ekonomiskt och tekniskt rationellt att gentemot varven inte behöva avvika från specifikationer för en fartygsserie av vilka olika fartyg byggs för redare i olika länder. Samma skäl kan åberopas vid köp av fartyg från utlandet till Sverige och vid försäljning av svenskt fartyg till utländsk köpare.

Från rederinäringens sida är dock den nordiska harmoniseringen ett delproblem. De flesta svenska fartyg har på senare tid byggts vid varv utom Norden och harmoniseringsproblemen har därför också annan geografisk riktning. Detsamma gäller fartygsinköp. Även här har försäljningsländerna haft en vidare spridning än till Norden. Försäljning mellan Norge och Sverige har periodvis varit vanliga.

Med ovanstående har sjöfartsverket avsett belysa att förenhetligande av säkerhetsbestämmelserna sedda som handelstekniska hinder måste ha en vidare målsättning än begränsningen till de nordiska länderna. Då det gäller beredningen av frågor som skall behandlas inom ett internationellt forum eller förslag till att sådan fråga skall behandlas är nordiskt samarbete till fördel.

I den förutnämnda svenska diskussionen om sjöfartens villkor gjordes gällande att betydelsefulla olikheter föreligger mellan de nordiska bestämmelserna och att utrymme finns för personliga tolkningar och olika nationella tillämpningar. Detta görs också gällande i det remitterade medlemsförslaget. I samband med den nämnda diskussionen hade sjöfartsverket att till kommunikationsdepartementet inkomma med relativt utförlig utredning om förhållandena. Detta utredningsmaterial som finns hos departementet visar att överensstämmelserna mellan reglerna är mycket stora och att utjämningen av bestämmelsernas kvarvarande skillnader håller på att ske på grund av de berörda myndigheternas egna åtgärder.

Till frågan om "personliga tolkningar" som berörs i medlemsförslaget vill sjöfartsverket endast framhålla det kända förhållandet att inte ens tillämpningsföreskrifter alltid kan ges ett så exakt innehåll att deras tillämpning inte behöver ske genom utfyllande praxis. Reglernas utarbetande på nordisk basis torde inte helt eliminera detta problem.

I medlemsförslaget sägs att arbetet med att harmonisera bestämmelserna snarast bör igångsättas. Sjöfartsverket har nyss nämnt att sådant arbete redan pågår. Det bör dock tilläggas att arbetet i fråga om tekniska frågor i första hand skett med Norge och då gäller arbetarskyddsbestämmelserna i viss mån även med Finland. Sjöfartsverket vill i detta sammanhang också peka på det nordiska samarbete som förekommer inför och i samband med sammanträden inom IMCO, EFTA, OECD, ILO, ISO och Östersjökonventionen.

Sjöfartsverket vill också framhålla att medlemsförslaget berör den typ av lagstiftning — arbetsmiljölagstiftning som det både enligt lagstiftning och tradition ligger i arbetstagarnas händer att forma. De bestämmelser som utformas inom detta område blir således i många stycken kompletterande föreskrifter och anvisningar till övergripande lagstiftning av arbetarskyddsnatur. De intentioner som ligger bakom den svenska arbetsmiljölagstiftningen måste alltid observeras. Som en allmänt formulerad målsättning i förarbetena till lagen som säkerheten på fartyg som reglerar de svenska sjömännens arbetsförhållanden gäller att arbetsvillkoren till sjöss

skall närma sig dem inom industrin i land. Inflytandet från flera parter måste alltid vara tillgodosett och varje land måste kunna ta hänsyn till hur dessa frågor om arbetslivets villkor utvecklas i hemlandet.

I medlemsförslaget anges att författningstillämpningen bör anförtros en utpräglad teknisk och neutral organisation. Som exempel nämns klassificeringsanstalten Det Norske Veritas. Det bör därför upplysas att klassificeringsanstaltens regler redan nu användes på ett enhetligt sätt inom den internationella sjöfarten. Klassificeringsanstaltens verksamhet avser emellertid den egentliga fartygstekniken och maskintekniken. Reglernas syftemål är i första hand att säkerställa säkerheten för fartygets skrov och maskineriets tillförlitlighet vilket är primära sjösäkerhetskrav. Inom arbetsmiljöområdet bedriver klassanstalterna ingen verksamhet. Det Norske Veritas har dock ett något bredare program och har ägnat bullerfrågorna uppmärksamhet. Klassanstalterna kan dock inte anses neutrala om man ser till möjligheterna till partsinflytande i verksamheten. I klassanstaltens representationsskap ingår varvs- och redarerepresentanter men icke representanter för de ombordanställda. I överensstämmelse med vad som sagts i det föregående måste sådant inflytande vara tillgodosett.

Sjöfartsverket vill också påpeka att medlemsförslaget berör policyfrågor beträffande målsättningen för den svenska sjösäkerhetslagstiftningen som för närvarande utreds av fartygsmiljöutredningen.

Den administrativa apparat som antyds i förslaget finner sjöfartsverket bli mycket resurskrävande och tungarbetad. I dagens resursläge bör man vara mycket försiktig med att ikläda sig nya åtaganden av detta slag. De nordiska sjöfartsadministrationerna har redan ett omfattande samarbete som formellt borde regleras av den s. k. Köpenhamnskonventionen av 1926.

Viss utbytestjänstgöring för tjänstemän inom de olika ländernas administrationer eventuellt på stipendiebasis vore ett ytterligare sätt att jämföra kontakterna.

Orsaken till att bestämmelser får olika utformning eller att ej samma områden inom länder blir föremål för täckning av bestämmelser kan vara att söka i att underlags- och utredningsarbetet ges olika inriktning. I dagens läge när redan ett stort antal bestämmelser finns utarbetade vilka svårligen kan ändras genom enbart jämkningar av harmoniserings-skäl torde det vara riktigare att sikta på att underlaget för nya bestämmelser eller ändring av gällande görs på gemensam grund.

Då det gäller normers acceptans och genomslagskraft står man ofta inför en fråga om kunskapsvidgning och kunskapspridning då det gäller områden som är relativt nya inom skeppsbygget, t. ex. om arbetsmiljöfrågor, skeppsergonomi, yrkeshygien etc. Sjöfartsverket anser det mer skulle gagna saken för framtida enhetlighet om man genom Nordiska rådets medverkan kunde förbättra förutsättningarna för gemensamt resursutnyttjande då det gäller praktiskt inriktad forskning då det gäller

sjöfartens säkerhetsfrågor. Även på detta område finns dock redan ett samarbete. Som exempel kan nämnas det nordiska projektet för framtagande av underlag för revidering av bestämmelserna om livräddningsutrustning i säkerhetskonventionen.

Vidare har kontakter förekommit mellan det svenska arbetsmiljökartläggningsprojektet och det norska 3S-projektet.

Norrköping den 28 mars 1978

Per Eriksson

Bengt-Erik Stenmark

Arbetarskyddsstyrelsen:

Arbetarskyddsstyrelsen har med stöd av arbetarskyddslagen utfärdat anvisningar om hamnarbete (nr 1) och varvsanvisningar (nr 19: 1—19: 7). Utanför arbetarskyddslagen faller emellertid arbete som är att hänföra till skeppstjänst. Med skeppstjänst avses arbete som på fartyg anställd person för fartygets räkning eller eljest på grund av förmans uppdrag utför ombord på fartyget eller annorstädes. För ombordanställda gäller lagen om säkerheten på fartyg. Tillsynen över efterlevnaden av denna lag utövas av sjöfartsverket.

Medlemsförslaget berör bestämmelser om sjösäkerhet och sjöfolks arbetsmiljö. Förslaget berör således endast indirekt arbetarskyddsstyrelsens kompetensområde. Styrelsen har därför ej funnit anledning att närmare kommentera förslaget.

Styrelsen vill emellertid utifrån erfarenheter på sitt kompetensområde göra följande allmänna reflexioner. Arbetarskyddsstyrelsen deltar i Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté för arbetsmiljöfrågor. Under denna kommitté har bildats en styrgrupp för arbetarskyddsbestämmelser vars huvuduppgift är att samordna och effektivisera utarbetandet av arbetarskyddsbestämmelser. Då det visat sig opraktiskt att söka uppnå total enhetlighet i bestämmelserna har man i stället gått in för en ordning som innebär att utarbetandet av de olika bestämmelserna fördelas på de nordiska länderna. Vad sålunda åstadkommes ställes till de andra ländernas förfogande.

Stockholm den 31 mars 1978

Gunnar Danielson

Gunilla Warnbeck

ILO-kommittén:

Internationella arbetsorganisationen (ILO) har alltsedan sin tillkomst år 1919 ägnat stor uppmärksamhet åt sjöfolkets arbetsförhållanden. Organisationen beslutande församling, internationella arbetskonferensen, har hållit nio sammanträden vid vilka hithörande frågor har behandlats, det första år 1920 och det senaste år 1976 (s. k. sjöfartskonferenser). En förteckning över ILO:s konventioner och rekommendationer rörande sjöfolk bifogas (*se Bihang*).

ILO-kommittén har på senare år bl. a. behandlat fartygsmiljöutredningens båda betänkanden (Ds K 1975: 2) Bättre fartygsmiljö och (Ds K 1976: 1) Bostäder, medinflytande och miljö ombord på fartyg. Kommittén har därvid dels konstaterat att utredningen noggrant har redovisat av Sverige dittills ratificerade ILO-instrument på sjöfartens område, dels pekat på behovet att granska oratificerade konventioner. Kommittén föreslog i sitt yttrande över förstnämnda betänkande att fartygsmiljöutredningen i sitt fortsatta arbete inom ramen för givna direktiv skulle beakta möjligheten att lägga fram sådana förslag som, om de förverkligas, möjliggör ratifikation av fler konventioner på sjöfartens område.

ILO-kommittén har under andra halvåret 1977 behandlat de instrument som antogs av ILO:s nionde sjöfartskonferens. Fyra av de sex instrumenten har förelagts riksdagen (prop. 1977/78: 51), medan de från föreliggande medlemsförslags utgångspunkter mest intressanta texterna, nämligen konventionen nr 147 och rekommendationen nr 155, ännu bereds i regeringskansliet.

Till ILO-kommitténs uppgifter hör att främja tillämpningen av ILO:s normer. Under förutsättning att dessa beaktas i det nordiska utredningsarbetet motsätter sig kommittén inte det aktuella medlemsförslaget.

För ILO-kommittén
Ingemar Eliasson

Bengt Lidal

BIHANG

ILO:s sjöfartsinstrument (konventioner och rekommendationer)	Antagen av ILO år	Ratificerad av Sverige år ¹	Antal ratifikationer den 1 januari 1978 ²
<i>A. Utbildning och tillträde till anställning</i>			
Konvention (nr 9) om arbetsförmedling för sjömän	1920	1921	30 (D F — N)
Konvention (nr 22) om sjömäns anställningsavtal	1926	—	47 (— F — N)
Rekommendation (nr 107) om sjömäns anställning på fartyg registrerade i främmande land	1958	—	—
Konvention (nr 108) om nationella identitetshandlingar för sjömän	1958	1970	36 (D F I N)
Rekommendation (nr 137) om yrkesutbildning för sjöfolk	1970	—	—
Rekommendation (nr 139) om sysselsättningsproblem på grund av teknisk utveckling ombord på fartyg	1970	—	—
Konvention (nr 145) och rekommendation (nr 154) om kontinuitet i sysselsättningen för sjöfolk	1976	— ³	* 0
<i>B. Villkor för tillträde till anställning</i>			
Konvention (nr 7) om fastställande av minimiålder för barns användande i arbete till sjöss	1920	1921	47 (D — — N)
Konvention (nr 15) om minimiålder för eldare och kollämpare ombord på fartyg	1921	1925	61 (D — I N)
Konvention (nr 16) om obligatorisk läkarundersökning av barn och unga personer, som används till arbete ombord på fartyg	1921	1925	61 (D F — —)
Konvention (nr 58) om fastställande av minimiålder för barns användande i arbete till sjöss (reviderad)	1936	1939	46 (D — I N)
Konvention (nr 73) om läkarundersökning av sjömän	1946	1962	26 (— F — N)
<i>C. Behörighetsbevis</i>			
Konvention (nr 53) om minimifordringar på yrkeskompetens hos befäl på handelsfartyg	1936	—	25 (D F — N)
Konvention (nr 69) om behörighetsbevis för skeppskockar	1946	—	23 (— — — N)
Konvention (nr 74) om behörighetsbevis för matroser	1946	—	20
<i>D. Anställningsvillkor, bemanning och välfärd</i>			
Konvention (nr 109) (reviderad) och rekommendation (nr 109) om löner, arbetstid och bemanning på fartyg	1958	—	8 ⁴ (— — — N)

¹ Rekommendationer ratificeras inte.² Dansk, finländsk, isländsk eller norsk ratifikation anges i förekommande fall med D, F, I resp. N.³ Konventionen är godkänd av riksdagen.⁴ Konventionen har inte trätt i kraft.

ILO:s sjöfartsinstrument (konventioner och rekommendationer)	Antagen av ILO år	Ratificerad av Sverige år ¹	Antal ratifikationer den 1 januari 1978 ²
Konvention (nr 91) om semester med bibehållen hyra för sjömän (reviderad)	1949	—	20 (— F I N)
Konvention (nr 146) om semester för sjöfolk	1976	— ⁵	0
Konvention (nr 23) om hemförsäkring av sjömän	1926	—	31
Konvention (nr 68) om kosthåll och utspisning för fartygsbesättningar	1946	—	19 (— — — N)
Konvention (nr 92) om besättningens bostäder på fartyg (reviderad)	1949	1956	28 (D F — N)
Rekommendation (nr 105) om innehållet i skeppsapotek	1958	—	—
Rekommendation (nr 106) om medicinsk rådgivning per radio till sjöss	1958	—	—
Rekommendation (nr 108) om sjömans sociala villkor och säkerhet i förhållande till fartygs registrering	1958	—	—
Rekommendation (nr 26) om de allmänna grunderna för inspektionen av sjöfolkets arbetsförhållanden	1926	—	—
Rekommendation (nr 48) om åtgärder till främjande av sjömännens välfärd i hamnarna	1936	—	—
Konvention (nr 133) om besättningens bostäder ombord på fartyg (tilläggsbestämmelser) ⁶	1970	1972	11 (— F — N)
Rekommendation (nr 140) om luftkonditionering i besättningens bostäder och vissa andra utrymmen i fartyg	1970	—	—
Rekommendation (nr 141) om kontroll av skadligt buller i besättningens bostäder och arbetsutrymmen i fartyg	1970	—	—
Konvention (nr 134) och rekommendation (nr 142) om förebyggande av olycksfall för sjöfolk	1970	1972	12 (— F — N)
Rekommendation (nr 138) om sjöfolks välfärd till sjöss och i hamn	1970	—	—
Konvention (nr 147) om miniminormer i handelsfartyg	1976	— ⁷	0
Rekommendation (nr 155) om förbättring av normer i handelsfartyg	1976	—	—
Rekommendation (nr 153) om skydd för unga sjömän	1976	—	—
E. Social trygghet			
Konvention (nr 8) om ersättning för arbetslöshet vid fall av fartygs förolyckande	1920	1935	43 (D F — N)
Konvention (nr 55) om redarens förpliktelser i fall sjömän drabbas av sjukdom, olycksfall eller döden	1936	—	13
Konvention (nr 56) om sjukförsäkring för sjömän	1936	—	11 (— — — N)
Konvention (nr 70) om social trygghet för sjömän ⁸	1946	— ⁹	7

⁵ Beslut om ratifikation har fattats den 2 mars 1978.

⁶ Konventionen har inte trätt i kraft.

⁷ ILO-kommittén har föreslagit att konventionen skall ratificeras av Sverige.

⁸ Konventionen har inte trätt i kraft.

⁹ ILO-kommittén har föreslagit att ratifikationsfrågan skall prövas på nytt.

ILO:s sjöfartsinstrument (konventioner och rekommendationer)	Antagen av ILO år	Ratificerad av Sverige år ¹	Antal ratifikationer den 1 januari 1978 ²
Konvention (nr 71) om pensionering av sjömän	1946	—	9 (— — — N)
F. Fiskare			
Konvention (nr 112) om minimiålder för tillträde till arbete inom fisket	1959	—	31 (D — — N)
Konvention (nr 113) om läkarundersökning av fiskare	1959	—	20
Konvention (nr 114) om fiskares anställningsavtal	1959	—	18
Konvention (nr 125) om behörighetsbevis för fiskare	1966	—	8
Konvention (nr 126) om besättningens bostäder på fiskefartyg	1966	—	11 (— — — N)
Rekommendation (nr 126) om yrkesutbildning för fiskare	1966	—	—

Svenska försäkringsbolags riksförbund hänvisar i skrivelse den 30 mars 1978 till Sjöassuradörernas förenings yttrande av den 21 februari 1978 (se nedan).

Sveriges redareförening:

Förslagets utgångspunkt är rekommendationerna rörande gemensam nordisk arbetsmarknad för sjömän. Förslagsställarna konstaterar att en sådan fungerar i viss omfattning i praktiken. Att rekommendationen icke vunnit genomslagskraft beror bl. a. på de föreliggande olikheterna i behörighets- och kvalifikationskrav.

Föreningen delar förslagets uppfattning att det är ett gemensamt intresse att arbetsmiljö och säkerhet är av högsta möjliga standard, dvs. internationellt vedertagen och av IMCO/ILO föreskriven/rekommenderad standard. Arbetsmiljö- och säkerhetsstandarden i svenska fartyg ligger väl över den internationella standarden. Dessa skärpta krav har i vissa fall initierats av rederinäringen, i andra fall utgör de produkten av gemensamma lösningar näringen/sjöfartsmyndigheterna. Som exempel kan nämnas bostads- och fritidsutrymmen, bullerrekommendationer etc.

De nordiska ländernas föredöme i fråga om att aktivt medverka i IMCO:s arbete har resulterat i ett mycket gott internationellt anseende. Som förslagsställarna framhåller skulle gemensamt utarbetade nordiska dokument få stor genomslagskraft i IMCO-arbetet med väsentlig betydelse för sjösäkerhetsfrågornas vidare behandling.

Föreningen instämmer också i önskvärldheten att en samordning bör eftersträvas av de nordiska bestämmelserna om säkerheten på fartyg i syfte att underlätta fartygsöverlåtelse mellan de nordiska länderna. I praktiken borde detta kunna hanteras på så sätt att vid inköp av ett fartyg från Norge till Sverige skulle de från svenska bestämmelser avvikande norska reglerna godtas i Sverige så länge inte den internationella standarden underskrides.

Förslagsställarna framhåller, att betydelsefulla olikheter föreligger mellan bestämmelserna i de nordiska länderna rörande fartygs skrov och utrustning, bostadsinredningar, brandskydd, livräddningsutrustning etc. Att samordna dessa bestämmelser torde ta lång tid i anspråk men föreningen stöder förslaget att ett ledningsorgan jämte en referensgrupp snarast tillsättes. Detta förslag skulle redan kortsiktigt få som resultat att alla nya konventioner och rekommendationer på sjöfartens område harmoniserades mellan de nordiska länderna. Detta skulle också främja samnordisk tillsyn av de nya bestämmelsernas efterlevnad.

Föreningen utgår från att förslagsställarna med begreppet "arbetsmiljö" även avser arbetarskyddet. Detta är ett område där de nordiska länderna har gått fram olika vägar — visserligen mot en gemensam målsättning men där harmoniseringen är en fråga om långsiktig planering.

I Sverige är det organiserade arbetarskyddet etablerat sedan drygt 20 år tillbaka genom ett samarbetsorgan — Sjöfartens arbetarskyddsnämnd (SAN) — där sjöarbetsmarknadens parter är representerade. Någon statlig inverkan på arbetet finnes inte även om sjöfartsverket genom av sjösäkerhetsdirektören utsedd representant deltar som observatör i nämndens arbete.

I Norge, där ett motsvarande organ bildades först 1977, samt i Finland står staten som huvudman för skyddsarbetet.

I Danmark har man lagt ansvaret för arbetarskyddet på arbetsgivaren (redaren) och den myndighet som är ansvarig för den maritima utbildningen (handelsdepartementet). I såväl den grundläggande sjömansutbildningen som vid sjöbefälsskolorna återfinns skyddsarbetet och all personal blir på så sätt uppmärksam på riskerna inom fartygsmiljön.

På svenskt initiativ har ett nordiskt samarbete inletts och ett första sammanträde med representanter från Danmark, Finland och Norge hölls redan 1977-11-28 under ordförandeskap av Anita Baecklund. Det beslöts att förbättra informationsflödet i fråga om lagstiftning, forskning och organisationsformer för arbetarskyddsverksamheten. Ett nytt samnordiskt möte med temat sjöfartens arbetsmiljöforskning skall arrangeras våren 1978.

Trafiken mellan de nordiska länderna upprätthålles av ett stort antal färjelinjer, vilka förutom passagerare transporterar stora mängder gods av skiftande slag. Bland detta gods förekommer också sådant som enligt IMCO:s regler skall betecknas som "farligt gods". Transporten regleras i

den s. k. IMDG-koden (International Maritime Dangerous Goods Code). Även bestämmelserna för landsvägs- (ADR) och järnvägstransport (RID) har viss anknytning till IMDG-koden.

För en säker sjötransport måste en noggrann dokumentering av godset göras så tidigt som möjligt för att bestämmelserna om stuvningen ombord skall kunna iakttagas. I praktiken brister emellertid dokumenteringen inte sällan, vilket utgör en potentiell sjösäkerhetsrisk. Här kan det av förslagsställarna skisserade ledningsorganet, bestående av företrädare för fartygsinspektionen i de nordiska länderna, med kraft genomdriva att IMCO:s dokumenteringsföreskrifter iakttages, inte enbart vid trafik mellan de nordiska länderna utan även på andra marknader.

Förslagsställarna har också på ett föredömligt sätt behandlat de praktiska detaljerna för ett utvidgat nordiskt samarbete på sjösäkerhetsområdet. Föreningen delar medlemsförslagets uppfattning att för såväl harmoniseringsarbetet som för utarbetandet av likartade tillämpningsbestämmelser bör en utpräglad teknisk och neutral organisation anlitas.

Förslagsställarna nämner Det norske veritas som det organ, vilket vunnit erkännande bl. a. genom ett aktivt arbete med sjösäkerhetsproblemen och genom sina betydande forskningsresurser skulle vara bäst lämpat för denna konsultuppgift. Utan att på något sätt förringa övriga klassificeringssällskap och deras insatser, vill föreningen ansluta sig till förslaget bl. a. på grund av Det norske veritas' nordiska hemhörighet och det betydande arbete organisationen utför inom den största av de nordiska handelsflottorna.

Sammanfattningsvis får Sveriges redareförening ansluta sig till förslagsställarnas hemställan, att Nordiska ministerrådet låter utreda möjligheterna att harmonisera de nordiska ländernas bestämmelser om säkerhet och arbetsmiljö inom handelsflottan samt att internationellt verka för förbättringar i dessa avseenden.

Göteborg den 30 mars 1978

Sveriges redareförening
Anita Baecklund

Sjöassuradörernas förening:

De moderna fartyg som ombesörjer internationella godstransporter representerar tillsammans med sina laster mycket höga ekonomiska värden. Både detta och nödvändigheten av en säker arbetsmiljö för de ombordanställda gör att höga krav måste ställas på fartygens såväl inre som yttre säkerhet. Den svenska handelsflottan ligger i detta avseende långt framme. Mot denna bakgrund utgår föreningen från att rådsmedlemmarnas förslag

föranleder åtgärd endast om syftet därmed bedömes kunna uppnås utan att avkall göres på nu rådande svensk sjösäkerhetsstandard.

Stockholm den 21 februari 1978

Sjöassuradörernas förening
Åke Thorstensson

Torsten Lundh

Svenska sällskapet för räddning af skeppsbrutne (Sjöräddnings-sällskapet):

Berörda myndigheter och sjöfartsorganisationer yttrar sig över de aktuella frågorna, varför vi endast ägnar oss åt de säkerhetsåtgärder, som gäller de ombordvarandes möjlighet att lämna fartyget med egna redskap eller mottaga hjälp från andra fartyg eller helikoptrar för att lämna fartyget, då så krävs efter inträffad sjöolycka.

Det gäller således utrustning och hantering av livbåtar och flottar (eventuellt speciella för tankfartyg) samt utrustning för mottagande av hjälp från fartyg, båtar eller helikopter.

En gemensam studie av denna del av säkerheten ombord kan förhoppningsvis ge positiva resultat.

Göteborg den 31 mars 1978

Svenska sällskapet för räddning af skeppsbrutne
(Sjöräddnings-sällskapet)

Hans Hansson
Ordförande

Gunnar Alverman
VD

Folksam:

Rent allmänt vill vi från Folksam konstatera att den föreslagna samordningen — under förutsättning av att svensk säkerhetsstandard beaktas — enligt vår mening skulle innebära en positiv utveckling för både de ombordanställda och den nordiska rederinäringen.

Effekten av en sådan samordning skulle sannolikt också medföra att IMCO-arbetet beträffande de internationella sjösäkerhetsfrågorna påverkades så att en liknande utveckling kunde förväntas bland övriga sjöfartsnationer. Detta skulle då kunna bidra till ett mer rättvist ekonomiskt utgångsläge i konkurrensen om frakterna och därmed på sikt förbättra de nordiska redarnas konkurrensmöjligheter.

Folksam tillstyrker således ifrågavarande utredning.

Stockholm den 1 mars 1978

Folksam
Knut Lindberg

Harry Annwall

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) åberopar i skrivelse den 4 april 1978 yttrande av den 22 mars 1978 från Sveriges fartygsbefälsför-
ening såsom sitt eget yttrande (se nedan).

Svenska sjöfolksförbundet:

Som motionärerna anför finns redan en del rekommendationer av gemensam natur utfärdade av Nordiska rådet avseende sjöfolk. När det gäller arbetsmiljö- och säkerhetsfrågor finns inga formella krav på samverkan ansvariga myndigheter emellan. Enligt förbundets uppfattning är det synnerligen tveksamt om sådana skall tillskapas. Den informella samverkan som redan existerar såväl i frågor av mera begränsad omfattning som av internationell karaktär, t. ex. i fråga om de miniminormer i säkerhetshänseende som IMCO i olika underkommittéer behandlar, anser förbundet åtminstone för dagen vara tillfyllest.

Motionärerna räknar upp några exempel på olikheter i kraven avseende fartygs skrov och fasta utrustning som man anser snarast borde harmoniseras. Det verkar vara mer än en tillfällighet att just dessa exempel angivits. Med undantag av kompassuppställning (?) berör exemplen frågor av social, säkerhetsmässig eller ur arbetsmiljösynpunkt betydelsefulla bestämmelser som för svenskt vidkommande är striktare än i övriga nordiska länder.

För att ta bostaden ombord som ett exempel kan nämnas att minimiregler för sådana finns angivna i ILO-konventionen nr 92 (rev. 1949) med tilläggsbestämmelser enligt konvention nr 133 (ratificerad av Sverige 1972). De skandinaviska länderna har var för sig kompletterat konvention nr 92 men med vissa betydelsefulla skillnader dem emellan, t. ex. vad gäller takhöjden i bostadsutrymmen. Där föreskriver de svenska bestämmelserna en takhöjd av 2,0 m i fartyg under 500 bruttoregister-ton och 2,1 m i fartyg om 500 brt eller större. Som en jämförelse kan nämnas att svensk byggnorm föreskriver en minsta takhöjd om 2,40 m. De norska föreskrifterna, takhöjd minst 2,00 m, följer å andra sidan i det närmaste ILO-konventionens norm, 1,98 m. I fråga om storleken på hytten, fria durkytan skiljer sig också dagens föreskrifter åt, vartill kan nämnas att Fartygsmiljöutred-

ningen i betänkande nr 2 (Ds K 1976: 1) föreslagit att envar ombordanställd skall ha rätt till egen hytt med särskilt hygienrum samt att golvytan på fartyg om 3.000 brt eller mera skall uppgå till minst 10 m². Tilläggas kan att utredningen, i vilken ingår representanter för såväl ombordanställda, redare och varven, avgav ett enigt betänkande. Efter remissbehandling ligger det nu hos kommunikationsdepartementet.

I det norska projektet 3S — System for sikkert skip — har också bostadsfrågan behandlats, men förslagen är av blygsammare natur. I andra frågor, t. ex. om kök ombord, är de norska bestämmelserna mera omfattande än motsvarande svenska. Om förslagsställarna i denna och andra frågor där svenska normer och bestämmelser är strängare och mera vittgående avser att Sverige skall anpassa sig till vad som gäller i övriga nordiska länder anser förbundet detta uteslutet. Motionärernas uppfattning att en samordning bör eftersträvas "också i syfte att underlätta att fartygsöverlåtelser mellan de nordiska länderna kan ske utan ändringskrav från respektive sjöfartsmyndighet" kan inte förbundet tolka på annat sätt, eftersom en överföring från svensk till annan nordisk flagg av existerande fartyg kan ske med mycket små förändringar. En överföring motsatta vägen är som nämnts ovan betydligt svårare att genomföra om inte dispensering från vissa krav, t. ex. höjden i bostäder ombord medges. Ett fartyg som inköpes från utlandet skall nämligen, enligt sjöfartsverkets ritningskungörelse (1971: A3) uppfylla fordringarna för nybyggt fartyg. Dispensinstitutet har dock tillämpats i några sådana fall efter det att berörda fackliga organisationer tillstyrkt.

Förslaget att även tillsyn av fartyg skall ske samnordiskt samt att utrymmet för personliga tolkningar och olika nationell tillämpning av i och för sig likartade bestämmelser skall elimineras genom tillskapandet av dels ett ledningsorgan med företrädare för de nordiska ländernas sjöfartsinspektioner och en referensgrupp vari skall ingå representanter för samtliga direkt berörda parter m. fl. finner förbundet inte heller varken lämpligt eller önskvärt.

Som redan nämnts förekommer ett ganska intimt samarbete myndigheterna emellan. Såvitt förbundet har sig bekant fungerar detta samarbete väl och något skäl för en formalisering av arbetet finns inte. Oavsett om Det norske veritas, DNV, någon annan organisation eller ett mellanstatligt organ för samordningsfrågor tillskapas för att samordna tillsyn och tillämpning, kommer ett genomförande att innebära icke obetydliga kostnader att bäras av skattebetalare i de nordiska länderna. Enligt förbundets mening helt onödiga kostnader dels med hänvisning till redan existerande samarbete, dels därför att eventuella personliga tolkningar därigenom inte uteslutes — såvida inte alla frågor skall avgöras av tolkningskollegiet — och dels därför att en referensgrupp av nämnt slag blir en så stor församling, även om den begränsas till en nationell representant för vardera redarna, de ombordanställdas organisationer, varven, assura-

dörer, klassificeringsanstalter, hamnmyndigheter, hälsovårdsmyndigheter m. fl. berörda parter, att effektiviteten blir därefter.

Förslaget att Det norske veritas kunde vara en lämplig organisation att handlägga harmoniseringsfrågorna är också något förvånande, eftersom arbetsmiljöfrågor av allmän natur ligger utanför dess intresseområde. Otivelaktigt har DNV hos sig samlat en förnämlig expertis på frågor som rör skrov och maskineri på fartyg. Denna klassificeringsanstalt, lika litet som andra sådana, kan dock svårligen klassificeras såsom neutral. En sådan anstalts huvuduppgift är att förse assuradörer, för såväl fartyg som last, samt befraktare med underlag för bedömning av bl. a. fartygets sjövärdighet sett ur ovannämnda synvinkel. Anstalterna genomför härför s. k. klassningar, dvs. besiktningar. I Sverige liksom i åtskilliga andra länder, har den ansvarige sjöfartsmyndigheten getts möjlighet överlåta åt klassificeringsanstalt att utföra sådana klassningar och godtar intyg som utfärdats efter sådan såsom dess eget. Fartyg skall vara utrustade med vissa certifikat för att få nyttjas till sjöfart, fartcertifikat, konstruktions-säkerhetscertifikat, utrustningssäkerhetscertifikat, fribordscertifikat, för att nämna de som är mest aktuella i detta sammanhang. Passagerarefartyg i internationell fart skall dessutom ha ett särskilt säkerhetscertifikat för passagerarefartyg. Föreskrifter om sådana certifikat, med undantag av fartcertifikat, finns angivna i SOLAS-60, på vilken lag (1965: 719) om säkerheten på fartyg bygger. Denna lag jämställer besiktning utfärdad av sju, i tillämpningskungörelsen (1965: 908) till lagen, namngivna klassificeringsanstalter med sådan utfärdad av sjöfartsverket och därmed också att anstaltens besiktningsmän utfärdar eller förnyar utgåendet certifikat.

Utöver regler om besiktningar och certifikat innehåller också SOLAS regler om brandskydd och livräddningsutrustning. Klassificeringssällskapen har egna regler om brandskydd, främsta anledningen är att sådana ger underlag för assuradörens premiesättning. DNV har på detta område gjort ett föredömligt arbete.

När det gäller livräddningsutrustning och dess upphängningsanordningar har väl DNV numera också personal med kunskaper på detta område, beroende på att Norge i IMCO åtog sig att arbeta fram nya normer för sådan då arbetet med SOLAS 74 påbörjades, varvid man engagerade DNV att delta i arbetet.

Någon kunskap eller expertis i allmänna arbetsmiljöfrågor har DNV däremot inte, detta område ligger som nämnt utanför klassificeringsanstalternas intresseområde.

Allvarligare är att det under åren funnits åtskilliga anledningar till grava anmärkningar mot fartyg som inspektör hos klassificeringsanstalt utfärdat ovannämnda säkerhetscertifikat för. Förbundet har vid några tillfällen på bekvämlighetsfartyg som ankommit till svensk hamn kunnat konstatera att t. ex. livräddningsutrustning, annan nödutrustning liksom t. ex. fallrep varit obrukbara eller behäftade med allvarliga fel och brister. Förbundet

har krävt att certifikat endast skall kunna utfärdas av ansvarig myndighet. Som framgår av Resolution nr 13, antagen vid ITF:s kongress i fjol i Dublin, är missnöjet med klassificeringssällskapens sätt att verka djupt rotat. Anstalternas nuvarande rätt att på lika basis som myndigheten få utfärda säkerhetscertifikat har också varit föremål för en interpellation i riksdagen så sent som i november månad 1977. Den avsåg det s. k. "Hilas"-fallet och den s. k. friskrivningsklausulen.

Vad ovan sagts berör inte direkt DNV och dess verksamhet, de fall förbundet haft anledning påtala har berört annan klassificeringsanstalt än DNV men förbundet har velat fästa uppmärksamheten på det såväl nationella som internationella missnöje med anstalternas verksamhet som i olika sammanhang framförts för att förklara den förvåning över valet av DNV såsom en neutral organisation som det uttryckt.

Sammanfattningsvis vill förbundet, med hänvisning till vad som sagts ovan, föreslå att LO avstyrker bifall till motionärernas förslag om en harmonisering av gällande bestämmelser av social- och arbetsmiljömässig karaktär och en formalisering av berörda myndigheters verksamhet. Förbundet anser att det hittillsvarande informella samarbetet har fungerat utmärkt i frågor av internordisk eller internationell karaktär där uppfattningarna länderna emellan varit likformad. I frågor där uppfattningarna inom de olika nordiska länderna varit skiljaktiga, såsom t. ex. var fallet vid den nyligen avslutade diplomatkonferensen i IMCO:s regi avseende tankfartygssäkerhet och havsmiljöskydd, där Norge och Sverige framförde en direkt avvisande uppfattning till införandet av krav på inertgasanläggning och tankrengöring medelst lasten av råolja, medan Danmark och Finland var positiva till förslagen, hade inte kunnat lösas genom en formalisering av samarbetet myndigheterna emellan. Även om denna och andra frågor som behandlades på konferensen fördes på ett högre plan än sjöfartsmyndighetens och till stor del berörde allmänna ekonomiska problem, var frågorna, såvitt förbundet har sig bekant, föremål för diskussioner myndigheterna emellan på ett tidigare stadium utan att man kunde enas.

I många andra IMCO-frågor samarbetar däremot myndigheterna redan och en formalisering av myndigheternas verksamhet kan inte heller av det skälet anses nödvändig. Som redan nämnts får de konventioner IMCO är förvaltare av och de rekommendationer dess församling utfärdar betraktas som minimikrav, sett ur nordisk synvinkel. Åtskilliga frågor har fått en tillfredsställande lösning genom nationell lagstiftning redan innan de kommer upp till behandling inom IMCO.

Förbundet har hittills inte berört frågan om den nationella integriteten i förhållande till motionärernas förslag. Otvivelaktigt är det dock så att den nationella myndighetens initiativförmåga och handlingsfrihet avsevärt skulle starkt beskäras om motionärernas förslag blir verklighet. Redan i dag har bl. a. från förbundet framförts missnöje mot den oftast långa

tidsperiod som åtgår innan gällande författningar moderniseras och förändrade arbetsmetoder, utrustningar eller anordningar får en ur arbetsmiljösynpunkt tillfredsställande reglering. En formalisering av myndigheternas arbete i dessa hänseenden befarar förbundet kan komma att ytterligare förlänga den nuvarande processen, eftersom uppfattningar inte enbart myndigheter utan också berörda intressenter emellan, främst arbetstagarorganisationer, redare och varv skall sammanjämkas innan regler kan utfärdas.

Det enda av motionärernas förslag förbundet kan tillstyrka är uppmaningen till de nordiska länderna att snarast ratificera SOLAS-74. Såvitt det är förbundet bekant arbetade de nordiska regeringarna med denna fråga redan innan motionärerna framlade sitt förslag, varför det egentligen är onödigt uppmana Nordiska rådet medverka därtill. Bortsett från de tillägg, i form av ett protokoll vid sidan av moderkonventionen men utformat så att det kan träda i kraft samtidigt som SOLAS-74, som beslutades av ovan nämnda konferens om tankfartygssäkerhet och havsmiljöskydd, innehåller inte SOLAS-74 alltför vittgående krav i förhållande till vad som redan i dag föreskrivs för t. ex. svenska fartyg. En ratificering får närmast ses såsom en möjlighet höja standarden på främst fartyg under bekvämlighetsflagg.

Förbundet konstaterar slutligen att motionärernas förslag mycket väl överensstämmer med de åsikter Sveriges redareförening i skrivelse till den svenska regeringen framförde för cirka ett år sedan.

Göteborg den 2 mars 1978

Svenska sjöfolksförbundet

Nils B. Andersson

Sveriges fartygsbefälsförening:

Sveriges fartygsbefälsförening har under lång tid arbetat för att forskningen inom det skeppsmedicinska området, inkluderande säkerhetsfrågor och arbetsmiljöfrågor, samordnas mellan de nordiska länderna. Föreningen anser dock att denna samordning inte bara bör gälla en harmonisering av nu gällande reglering utan dessa frågor bör, speciellt med tanke på den snabba tekniska utvecklingen, handläggas av en permanent nordisk forskningsinstitution för detta ämnesområde. Föreningen får således tillstyrka den väckta motionen men framhåller vikten av att samordningsfrågorna ges en permanent lösning.

Stockholm den 22 mars 1978

Sveriges fartygsbefälsförening

Gert Grönstedt

Sveriges varvsindustriförening:

Varvsindustriföreningen stödjer helt det framlagda förslaget och hemställer att man med skyndsamhet utvecklar och börjar tillämpa enhetliga nordiska bestämmelser om säkerhet, arbetsmiljö m. m. för fartyg. Föreningen har vid flera tillfällen de senare åren i kontakter med främst de norska och svenska sjöfartsadministrationerna fört fram förslag i denna riktning. Vi måste emellertid konstatera att de viljeyttringar om samordning som förekommit ej lett till konkreta resultat bl. a. beroende på avsaknad av lämpliga arbetsformer och brist på kontakter på lägre nivå mellan sjöfartsadministrationerna.

Förslaget om ett ledningsorgan med företrädare för sjöfartsinspektionen i de nordiska länderna samt en referensgrupp med representanter för redare, ombordanställda, varv m. fl. synes vara ett lämpligt sätt att få i gång en samordning.

Ett gemensamt nordiskt uppträdande i IMCO vore givetvis värdefullt. En annan viktig uppgift i den nordiska samverkan är en enhetlig tillämpning av internationella regler gentemot utomnordiskt tonnage, i synnerhet då s. k. substandard ships.

Vi vill också hänvisa till bifogade yttranden från Götaverken, Öresundsvarvet AB, Kockums varv, AB Oskarshamns varv och Uddevallavarvet AB (*se nedan*).

Göteborg den 30 mars 1978

Sveriges varvsindustriförening
T. Thornström

Götaverken Öresundsvarvet AB:

— — — att vi är positivt inställda till det förslag som väckts av medlemmar av Nordiska rådet beträffande samordning av de nordiska bestämmelserna om säkerhet, arbetsmiljö m. m. för fartyg.

Göteborg den 8 februari 1978

Götaverken Öresundsvarvet AB
Förkonstruktionsavdelningen
Lennart Carlsson

Kockums varv AB:

— — — har vårt fulla stöd.

Det har sedan länge varit ett starkt önskemål från vår sida att de nordiska ländernas bestämmelser om säkerhet, arbetsmiljö m. m. harmoniseras. Denna synpunkt har vid flera tillfällen framförts till sjöfartsverket och till er.

Enligt vår uppfattning bör detta harmoniseringsarbete understödjas och påskyndas i största möjliga omfattning. Vi hälsar därför med tillfredsställelse att en eventuell utredning tillsätts för att utreda möjligheterna för enhetliga nordiska bestämmelser.

Det kan dock anmärkas att utredningen bör understryka vikten av en realistisk nivå i säkerhets-, arbetsmiljö m. fl. bestämmelser så att man i det framtida harmoniseringsarbetet inte tar de mest "kostsamma" bestämmelserna från varje land och bara sammanställer dessa. Ur varvsynpunkt är det vidare viktigt att framtida nordisk standard inte avviker i nämnvärd grad från gängse god internationell standard. Det skulle, enligt vår uppfattning, vara en onödig och olycklig belastning om varven tvingades göra speciella konstruktioner eller omkonstruktioner mellan de fartygsprojekt som vi erbjuder till försäljning på den internationella marknaden och de vi erbjuder på vår nordiska marknad.

Malmö den 4 januari 1978

Kockums varv (Shipyard) AB
Projektavdelningen
Kjell Rostad

AB Oskarshamns varv:

Enhetligare regler internationellt för sjösäkerhet och arbetsmiljö ombord är önskvärt. Mera enhetliga regler inom Norden är ett steg i den riktningen. Vi biträder uppfattningen att en gemensam nordisk hållning i dessa frågor påverkar IMCO-arbetet i gynnsam riktning.

En samordning av reglerna skulle reducera ändringskostnader som uppstår om fartyg omregistreras från ett land till ett annat. Även vid nybyggnad av standardfartyg i längre eller kortare serier skulle de ändringskostnader som idag är betingade av att olika fartyg i serien har beställare från olika länder kunna undvikas.

Vi noterar med tillfredsställelse förslaget att DNV engageras aktivt i samordningsarbetet. Därigenom skulle förhoppningsvis utformning av regler och bestämmelser bli sådan att tolkning och tillämpning underlättas med bibehållande av en önskad och rimlig utvecklingstakt.

En naturlig fortsättning på samordningsarbetet vore att i högre grad delegera till klassifikationssällskapen arbetet med ritningsgranskning och kontroll vid nybyggnad, vilket borde leda till snabbare och smidigare handläggning och också en mera enhetlig tillämpning av regler och bestämmelser oavsett var i Norden som fartyget byggs.

Oskarshamn den 30 januari 1978

AB Oskarshamns varv
Fredrik Alm

Uddevallavarvet:

Frågan har vid ett flertal tillfällen diskuterats och framställningar i förslagens anda har i olika sammanhang gjorts via SVF. Det hälsas därför med tillfredsställelse att frågan kommer upp i Nordiska rådet och vi anser, att SVF med all kraft skall understödja förslaget. Den splittring och olikformighet som nu finns i de nationella bestämmelserna upplevs som ett stort handelshinder för vår verksamhet med fartygsnybyggnad och utgör en onödigt fördyrande faktor. Med de likartade arbetsförhållanden, levnadsstandard och kultur som vi har i första hand inom de nordiska länderna är det oförståeligt att vi inte kan ha gemensamma bestämmelser. Det kanske nu inte enbart är ett tillfälle att stödja förslaget att samordna bestämmelserna utan även ett tillfälle att påverka arbetet med en samordning. Vi föreslår därför följande målsättning som kan justeras och kompletteras med de andra medlemsvarvens synpunkter.

1. Hög standard med övervägt hänsynstagande och anpassning till internationella bestämmelser och internationell praxis.

2. Entydighet i utformningen så att ingen eller minimal möjlighet till subjektiva bedömningar ges.

3. Planeringen och byggandet av nya fartyg sker under en förhållandevis lång tidsperiod. Ikraftträdande och tillämpningen av nya bestämmelser skall därför ske efter ett enhetligt mönster som icke stör och fördyrar planlagda arbeten. Det vore önskvärt att kontraktsdagens bestämmelser utgjorde grund för varje fartygsnybyggnad och att inga bestämmelser fick retroaktiv verkan utom i mycket speciella fall.

4. Förutom av de nationella/internationella bestämmelserna styrs även fartygsbyggande av de s. k. klassificeringssällskapens regler. En samordning bör göras. En del av de nationella bestämmelserna skulle med fördel kunna överföras och handläggas av klassificeringssällskapen.

5. Genom en nordisk samordning skall icke nordisk sjöfart komma i ett sämre konkurrensläge än kvalificerad internationell sjöfart.

6. Redigeringen och systematiseringen av bestämmelserna skall göras "brukarvänliga" och lätthanterliga.

Uddevalla den 11 januari 1978

Uddevallavarvet AB
Birger Lindstrand

Medlemsförslag

om införande av enhetlig sommartid i de nordiska länderna

(Väckt av Poul Hartling, Per Olof Sundman och Folke Woivalin)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Scandinavian Airlines System (SAS):

SAS har vid flera tillfällen, bland annat till Nordiska rådet, lämnat sina synpunkter på införande av sommartid i Norden.

För det fall att sommartid skulle införas har från SAS' sida, som ett av de viktigaste argumenten för att undvika alltför stora ekonomiska konsekvenser, framförts starka önskemål om så långtgående internationell samordning som möjligt beträffande införande av enhetlig period för sommartid. Det skulle utan tvekan ställa till betydande problem för SAS om inte de tre skandinaviska länderna tillämpade enhetliga regler för sommartid.

För det fall att Danmark beslutar införa sommartid, önskar SAS starkt rekommendera att även regeringarna i Norge och Sverige beslutar om införande av sommartid enligt enhetliga regler, speciellt vad avser period för sommartid. Denna bör helst påbörjas 01 april och avslutas 31 oktober, vilka datum sammanfaller med den internationella flygtrafikens tidtabellsbyte. Så långt möjligt bör dessa tidpunkter samordnas med andra länder i Europa för att uppnå största möjliga enhetlighet.

SAS stöder således förslaget att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Norge och Sverige att efter beslut härom i Danmark införa sommartid enligt enhetliga regler.

Bromma den 25 januari 1978

Scandinavian Airlines System
Trafikavdelningen
Steen Larsen

Öresundsrådet har i skrivelse den 31 januari 1978 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Nordisk Turisttrafikkomite:

De nasjonale turistorganisasjoner har i denne forbindelse også fått tilsvarende positive reaksjoner fra respektive større organisasjoner og institusjoner innenfor reisebransjen. Bl. a. har det vært pekt på fordeler mht. trafikksikkerheten, større muligheter for naturoplevelser m. m.

Omvendt har bl. a. flere transportselskaper pekt på de ulemper og uheldige konsekvenser som ville oppstå for trafikken mellom Danmark og de øvrige nordiske land, hvis Danmark som EF-medlem alene skulle innføre sommertid, og ikke de øvrige nordiske land.

Oslo, 8. februar 1978

Bjørn Pahle
Turistsjef

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

I forbindelse med det av Nordiska ministerrådet avgivna betänkandet över "sommartid/ny normaltids", maj 1974, uttalade sig flera av NFS' medlemsorganisationer. Gemensamt för dessa uttalanden var en viss betänklighet över införande av sommertid.

I samband med det nu framlagda förslaget har NFS rådfrågat medlemsorganisationerna, och det framgår av de inkomna svaren att man icke finner något behov för ett isolerat genomförande av sommertid i Norden. Man pekar vidare på behovet av en närmare undersökning av medicinska och sociala aspekter vid införande av sommertid.

En situation, där man i hela EG, och därvid även Danmark, inför sommertid, innebär emellertid att Norge och Sverige kommer att ha olika tid under sommaren inte enbart i förhållande till Danmark och Finland, utan även till de flesta övriga länder i Väst-Europa. Detta bör naturligtvis leda till övervägningar av frågan i Norge och Sverige, vilket också har gjorts gällande av de svenska medlemsorganisationerna i NFS.

NFS finner emellertid icke att man bör rekommendera regeringarna i Sverige och Norge att besluta om en anpassning till eventuellt danskt införande av sommertid, vid en tidpunkt när man ännu inte har fattat beslut i Danmark eller EG.

Det synes emellertid finnas behov för en nära kontakt mellan de nordiska länderna i anknytning till diskussionerna i EG kring denna fråga, varför NFS hemställer att rekommendationen ändras i denna riktning.

Stockholm den 9 februari 1978

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forseback

Nordisk Hotell- og Restaurantforbund:

— — — anbefaler forslaget og imødeser meget gerne en beslutning herom i Nordisk Råd.

København, 16. februar 1978

Sv. Wolff-Jacobsen
Adm. direktør

D a n m a r k**Statsministeriet:**

— — — skal statsministeriet oplyse, at man i oktober 1977 har underrettet de norske og svenske myndigheder om, at den danske regerings beslutning om indførelse af sommertid er gjort afhængig af, at Forbundsrepublikken Tyskland indfører sommertid. Det blev samtidig meddelt, at regeringen er positiv over for de igangværende forhandlinger inden for De europæiske Fællesskaber om gennemførelse af fælles sommertid i medlemslandene og anser det for ønskeligt, at Norge og Sverige i givet fald også vil indføre sommertid.

København, 3. februar 1978

P. m. v.

E. b.

Ruth Christensen

Københavns Magistrat:

— — — skal man meddele, at sagen har været drøftet med de forskellige magistratsafdelinger. I den forbindelse har 5. afdeling oplyst, at gennemførelsen af forslaget vil medføre en nedgang i energiforbruget, der for elsalgets vedkommende påregnes årligt at beløbe sig til ca. 5 mill. kWh.

På denne baggrund skal man udtale, at Københavns kommune gerne ser forslaget fremmet.

København, den 9 februar 1978

Egon Weidekamp

Jørgen Paldam

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har i skrivelse den 14 februari 1978 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Industrirådet har i skrivelse den 16 januari 1978 förklarar sig tillstyrka medlemsförslaget.

Dansk Arbejdsgiverforening:

Således foranlediget skal Dansk Arbejdsgiverforening herved meddele, at der næppe vil være større vanskeligheder for en normal produktionsgang i Danmark ved indførelse af sommertid, men at vi tillægger det afgørende betydning af hensyn til trafikforbindelserne, at sommertid indføres samtidig og for samme periode i såvel EF-området som Norge og Sverige. Da medlemsforslaget netop tilstræber en sådan koordinering mellem EF-området og Skandinavien, kan Dansk Arbejdsgiverforening støtte forslaget.

København, den 8. februar 1978

Dansk Arbejdsgiverforening

Arne Lund

J. Stenbjerre

Conair A/S:

— — — at Conair kan støtte det fremsatte forslag om indførelse af sommertid i Norden. Af hensyn til nærtrafikken mellem Danmark og Sverige (vi tænker her især på trafikken over Øresund) vil det være at foretrække, at sommertid indføres på samme tidspunkt i Danmark og Sverige.

København, den 2. februar 1978

A/S Conair

E. Brodersen

Underdirektør

Danske Husmandsforeninger:

— — udtale, at man er indstillet på at affinde sig med, at der indføres sommertid i Danmark. Organisationen finder det i så fald særdeles ønskeligt, at en eventuel sommertid er overensstemmende med nabolandene, herunder også de nordiske landes sommertid, såvel hvad periodebegyndelse, periodelængde som tidsforskydning angår.

København, den 19. december 1977

P. f. v.

Jørgen Pedersen

Danair A/S:

— — — har ønske om at fremsætte en udtalelse eller stille supplerende oplysninger til rådighed, men vil henvise til den udtalelse, som utvivlsomt vil komme fra Scandinavian Airlines System.

København, den 2. december 1977

Danair A/S

Poul Erik Hansen

Sterling Airways A/S:

Sterling Airways har intet at indvende imod indførelsen af sommertid for de nordiske lande, forudsat at den indføres så betids, at det kan tages med i vor planlægning for den pågældende sommer, dvs. senest pr. 1. oktober året før indførelsen.

København, den 3. februar 1978

Sterling Airways

Anders Helgstrand

Direktør

Finland**Statsrådets kansli¹:**

— — — får statsrådets kansli konstatera, att enhetlig sommertid från Finlands synpunkt i det stora hela inte skulle medföra några betydande olägenheter och ej heller någon större fördel. På grund härav anser sig kansliet kunna förorda godkännande av medlemsförslaget.

Helsingfors den 30 januari 1978

Uolevi Hakavuori

T. f. kanslichef

Stig Segercrantz

T. f. regeringsråd

Ministeriet för inrikesärendena:

— — — att det för Finlands vidkommande inte anser några hinder föreligga för genomförandet av förslaget.

Helsingfors den 6 januari 1978

Eino Uusitalo

Minister för inrikesärendena

Eero Saario

Avdelningschef

¹ Yttrandet översatt från finska.

Trafikministeriet¹:

— — — konstaterar trafikministeriet att frågan om införande av sommartid i Danmark, Norge och Sverige är ur finsk synpunkt i trafikmässigt avseende föga betydande.

Med undantag av järnvägsstyrelsen som anser att en övergång till sommartid kunde försvåra regleringen av tidtabellerna i samband med järnvägstrafiken till och från hamnarna i Åbo, Nådendal och Vasa, har de av trafikministeriet representerade förvaltningsgrenarna i allmänhet den uppfattningen att införande av sommartid i Danmark, Norge och Sverige skulle vålla för Finland snarare nytta än omak och att man från finsk sida alltså åtminstone inte borde sätta sig emot en dylik åtgärd.

Trafikministeriet betonar dock att om ett beslut om införande av sommartid fattas, borde trafikföretagen ges tillräckligt tid för att förbereda övergången. Likaledes är det viktigt att tidsperioden för tillämpning av sommartiden är i så vidsträckta områden som möjligt, alltså också utanför de nordiska länderna, lika lång och samtidig. Ur trafikmässig synpunkt vore det fördelaktigt om tidpunkterna för ändring av normaltiden skulle sammanfalla med tidtabellsskiftena.

Helsingfors den 31 januari 1978

Reino J. Auvinen

Kanslichef

Markku Lehtinen

Sekreterare för internationella ärenden

Handels- och industriministeriet:

Redan av motiveringen till förslaget framgår, att frågan om sommartid har dryftats i de nordiska länderna både i flera repriser och i olika sammanhang. Förslaget skulle för Danmark, Norge och Sverige innebära under sommarhalvåret en anpassning till den s. k. östeuropeiska tiden, vilken ju redan tillämpas i Finland.

De stegrade energipriserna har bl. a. även lett till, att övergång till sommartid har, vid sidan av andra närmast till turismen och gränshandeln anslutna fördelar, förmodats erbjuda en möjlighet till energibesparingar. Det har beräknats att tidsförskjutningen vid införande av sommartid skulle minska på behovet av artificiell belysning i hemhushållen.

Belysningens andel av de finländska hemhushållens elförbrukning uppgår till ca 13 %, och om även personbilkonsumtionen (bensin) tas med i beräkningarna, faller belysningens andel inom hushållens totala energiförbrukning under 2 %. Den inbesparing som skulle uppnås genom minskade belysningsbehov skulle alltså ur helhetssynpunkt bli rätt ringa. Den förbättrade tillgången till service inom turism och gränshandel

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

skulle dock vara en fördel, som även fartygs- och flygtrafiken skulle under vissa förutsättningar komma att dra nytta av.

Även om handels- och industriministeriet inte finner att införandet av en sommartid skulle medföra några större möjligheter till besparingar, torde det enligt ministeriets uppfattning ej heller finnas några hinder till att man i syfte att öka medborgarnas bekvämlighet i Norden övergår till en enhetlig sommartid, om det visar sig att förslaget vinner mera omfattande anslutning på de olika ländernas håll.

Helsingfors den 30 januari 1978

Eero Rantala

Handels- och industriminister

Teuvo Airas

Tf. äldre regeringssekreterare

Luftfartsstyrelsen:

— — — konstaterar luftfartsstyrelsen, att då införandet av sommartid i Danmark, Norge och Sverige skulle betyda en anpassning till den i Finland tillämpade tiden under sommarhalvåret, har vi ingenting speciellt att anmärka i anledning av ärendet. Sett från flygtrafikens synpunkt skulle det kanske av tidtabelltekniska skäl vara fördelaktigare att låta perioden för tillämpandet av sommartiden sammanfalla med perioden för sommartidstabeller i den reguljära flygtrafiken, nämligen april—oktober.

Helsingfors den 10 januari 1978

Veli-Martti Metsälampi

Avdelningschef

Pirkko Eskuri

Avdelningssekreterare

Centralen för turistfrämjande¹:

Införande av s. k. sommartid i de övriga nordiska länderna, eller i detta fall finsk tid, skulle vara till viss nytta för turismen. Ifråga om landsvägstrafiken kan man konstatera, att tillgången till tjänster skulle förbättras efter överskridande av gränsen. Om man införde sommartid skulle en tidig gränsövergång från Finland betyda att man inte alltid behöver vänta på att grannländernas servicepunkter öppnas. Likaså skulle tiden inte i samma mån som under nu rådande tidsskillnad ställa hinder i vägen för tillgången till service då man om kvällen kommer till Finland från något nordiskt grannland.

Liknande fördelar skulle också finnas beträffande flygtrafiken. I fråga

¹ Yttrandet översatt från finska.

om båttrafiken torde tillgången på service i land inte vara lika väsentlig på grund av den tämligen långa restiden. Rederierna skulle dock inte enligt vår uppfattning ha något att invända mot övergång till sommartid, förutsatt att denna förverkligas tidigast år 1979.

Med tanke på turismens fjärrmarknadsföring skulle det vara uppenbar nytta av en gemensam nordisk sommartid. Planeringen av resor omfattande flera länder skulle underlättas.

En enhetlig sommartid kan dock även försvåra planeringen av tidtabeller. T. ex. flygturernas tidigare avgångstider från Finland kan bli ännu tidigare om samarbetsparterna förutsätter att ankomsttiden förblir densamma.

På det hela taget förhåller sig Centralen för turistfrämjande mycket positiv till den planerade reformen och anser att den framför allt skulle betyda effektivisering av de nordiska turistföretagens ömsesidiga information.

Helsingfors den 31 januari 1978

Bengt Pihlström

Direktör

Matti Höök

Marknadsföringschef

Ålands landskapsstyrelse:

Enligt landskapsstyrelsens uppfattning skulle en övergång till enhetlig sommartid i de skandinaviska länderna vara till fördel för landskapet Åland. Under sommarhalvåret skulle då dessa länder ha samma tidsberäkning som Åland och övriga Finland.

Med tanke på det livliga resandebudet med främst Sverige skulle fördelar för turismen vinnas. Därtill är turisttrafiken uppenbart livligast under sommarhalvåret. Under denna tid kan det vara nödvändigt med tidtabellskorrigeringar inom landskapet för den interna trafiken, men denna åtgärd torde ej medföra svårigheter.

För övriga samhällssektorer finner landskapsstyrelsen ej att några nackdelar behöver följa av förslaget.

Hänvisande till det anförda förordar Ålands landskapsstyrelse att sommartid enligt därom fattade särskilda beslut införs enligt enhetliga regler i de skandinaviska länderna.

Mariehamn den 24 november 1977.

Alarik Häggblom

Lantråd

Gunnar Jansson

Kanslichef

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Affärsarbetsgivarnas centralförbund:

— — — berett de nordiska arbetsgivareorganisationerna tillfälle att avgiva yttrande över ett medlemsförslag om införande av enhetlig sommartid i de nordiska länderna. Undertecknade organisationer ber att högakttningsfullt få framföra följande.

Frågan om införande av sommartid i Norden har diskuterats vid flera olika tillfällen utan att man dock fattat något beslut. Ifall man inom EG-länderna fattar beslut om att i dessa länder införa gemensam sommartid innebär detta med största sannolikhet att Danmark såsom medlem i EG kommer att införa sommartid. Ifall så sker förefaller det naturligt att man även i Norge och Sverige följer Danmarks exempel.

Förslagen om införande av sommartid i EG-länderna samt i Norge och Sverige innebär att man i dessa länder under sommarhalvåret skulle få samma tidsberäkning som Finland. För Finlands del föranleder således det föreslagna medlemsförslaget inga ändringar i tidsberäkningen.

En gemensam sommartid i de nordiska länderna medför i och för sig vissa fördelar bl. a. med tanke på samordnade öppethållningstider.

Beträffande de trafiktekniska nackdelarna av införande av sommartid hänvisar vi till Finnairs yttrande (*se Bihang*).

Med hänvisning till vad som ovan framförts föreslår vi att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Norge, Sverige och Finland att efter beslut härom i Danmark att taga upp frågan om införande av sommartid till behandling.

Helsingfors den 27 februari 1978

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund

M. Moren

Affärsarbetsgivarnas centralförbund

Pekka Merenheimo

BIHANG

PM angående medlemsförslaget om införandet av enhetlig sommartid i de nordiska länderna

(Upprättat inom Finnair den 3 februari 1978)

1) Allmänna synpunkter

Införandet av enhetlig sommartid i de skandinaviska länderna, synbarligen endast under förutsättningen att EG som helhet börjar tillämpa denna praxis, skulle för Finlands del, förutsatt att Finland bibehåller sin nuvarande normaltids, främst påverka kommunikationerna mellan Finland—Skandinavien/Västeuropa. Ur allmänhetens synpunkt skulle de passagerare som reser från Finland västerut förlora den fördel de hittills haft av tidsskillnaden, d. v. s. en tidsvinst på en timme. Ur tidtabells-

synpunkt kommer en övergång till sommartid att medföra problem såväl för den resande allmänheten som för trafikidkarna. Ur passagerarsynpunkt är en tidtabellsväxling 2 gånger i året icke önskvärd, medan åter motsvarande omställning i trafiken två gånger om året för trafikidkarnas del skulle medföra olägenheter av teknisk art med ökade omkostnader som följd. Speciellt ur Finnairs synvinkel vore det därför av största vikt att sommartidperioden skulle sammanfalla med IATA-trafikperioderna (d. v. s. 01.04—31.10), varigenom de ovan uppräknade olägenheterna i någon mån skulle kunna minskas. För att de negativa effekterna ytterligare skulle kunna begränsas måste ett beslut om ett eventuellt införande av sommartid fattas minst 18 månader före beslutet skulle träda i kraft.

Som en fördel kunde däremot nämnas de, åtminstone i princip, samordnade öppethållningstider för flyg-, resebyråer och officiella ämbetsverk som en gemensam nordisk sommartid skulle medföra, ävensom också härvidlag övergången från normaltid till sommartid och vice versa kan tänkas medföra olägenheter.

2) *Finnair och den skandinaviska trafiken*

Till åtskillnad från tidigare försök att separat införa sommartid i Norden, kommer nu olägenheterna för kommunikationssektorns del inom de skandinaviska länderna till stor del att bortfalla, genom att man nu utgår från en koordination med EG-länderna. För Finlands och Finnairs del kvarstår dock problemen.

Hur läget kommer att gestalta sig med tanke på Finnairs trafik på Skandinavien beror på hur framförallt SAS kommer att reagera inför en eventuell tidsomläggning. Bibehåller SAS sina avgångstider från de nordiska länderna till Finland oförändrade i förhållande till lokaltid vilket är det troligaste, betyder den relativt höga trafiktätheten mellan dessa länder att tidtabellerna för många rutter kommer att ligga för nära varandra eller t. o. m. ovanpå varandra, vilket ur marknadssynpunkt naturligtvis blir ohållbart. Detta kan resultera i en kännbar omläggning av trafikstrukturen mellan Finland och Skandinavien. En trafikomläggning av denna storleksordning kan för Finnairs del knappast undgå att inverka på den övriga trafiken, emedan flygplanskapaciteten för närvarande är optimalt utnyttjad. Sålunda kommer detta med all sannolikhet att medföra betydande problem och merkostnader för Finnair, förutom att konsekvenserna härav också kan bli en försämring av servicen för allmänheten.

Delvis eller helt oförändrade lokala avgångstider i de skandinaviska länderna kommer därutöver att medföra vissa problem angående anslutningsförbindelserna från Finland till och ut från de skandinaviska länderna. Ur marknadssynpunkt är det nämligen icke möjligt för Finnair att i högre grad ändra på avgångstiderna för morgonflygen från Finland. Detta kommer att få betydande konsekvenser framförallt med tanke på Finnairs trafik på Tyska Förbundsrepubliken, om en koordinerad övergång till sommartid inom EG blir ett faktum.

3) *Sammanfattning*

Det kan alltså konstateras att införande av sommartid i de skandinaviska länderna skulle medföra olägenheter såväl för den resande allmänheten som för trafikidkarna i Finland. I synnerhet för Finnair, vars

trafik till stor del riktar sig mot de skandinaviska länderna och det övriga Västeuropa, skulle en tidsutjämning såsom den nu planerade medföra betydande svårigheter av trafikteknisk art, försvagad konkurrenskraft och som en direkt följd med all sannolikhet försvagad ekonomi. Därför anser Finnair att man i högre grad än tidigare borde undersöka möjligheten av att även Finland skulle övergå till sommartid (d. v. s. GMT + 3), i det fall sommartid blir allmäneuropeisk praxis. Ur Finnairs synvinkel vore detta den bästa lösningen på de problem bolaget kommer att ställas inför om de skandinaviska länderna beslutar sig för att följa de EG anslutna ländernas exempel i denna fråga.

Teollisuuden keskusliitto — Industrins centralförbund:

Industrins centralförbund har till handels- och industriministeriet tidigare avgett sitt utlåtande om saken år 1974. Centralförbundet intog då en negativ ståndpunkt till införandet av sommartid eller alternativt en ny normaltid. Det föreslagna systemet skulle nämligen ha medfört att Finland skulle ha haft att anpassa sitt tidssystem efter de övriga nordiska länderna. Däremot motsätter sig centralförbundet icke en sådan reglering, att de övriga nordiska länderna inför den tid som följs i Finland.

I det nu inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget föreslås det, att de övriga nordiska länderna skulle införa samma tid som Finland under sommarhalvåret. Centralförbundet anser sig kunna godkänna förslaget. Det bör likväl förutsättas att övergång till en gemensam sommartid i de nordiska länderna icke får förorsaka onödiga svårigheter för trafiken.

Helsingfors den 16 januari 1978

Industrins centralförbund

Vesa Vainio

Finlands hamnförbund¹:

Styrelsen konstaterar, att införandet av sommartid i andra nordiska länder än Finland på hamnområdet skulle medföra förändringar i fartygens tidtabeller och därigenom påverka hamnverksamheten.

Det skulle inte på något sätt vara övermäktigt att anpassa sig till dessa förändringar. Sålunda skulle de inte medföra svårigheter för hamnverksamheten i Finland.

Samma arbetstid i ämbetsverk och kontor skulle underlätta kontakter.

Om även Finland på samma sätt skulle övergå framåt i tidsberäkningen, skulle de trafikmässiga synpunkterna inte förändras från det nuva-

¹ Yttrandet översatt från finska.

rande. Införande av sommartid på detta sätt kunde ha positiv verkan på elförbrukningen.

Helsingfors den 18 januari 1978

Å Hamnförbundets styrelses vägnar:

Gunnar Smeds

Lasse Terho

Finlands rederiförening:

Införande av gemensam sommartid anser vi vara helt i överensstämmelse med de allmänna målsättningarna för trafikens och turismens utvecklande i Norden. Vikten av en sådan åtgärd understryks ytterligare av att man inom EG-området troligen kommer att införa samma tidsberäkning år 1979.

Då vi förstått, att avsikten är att sommartiden skulle gälla månaderna april—september fr. o. m. år 1979 framställer vi, att beslutet måtte fattas snarast, så att tillräcklig tid ges för planering och för den information som måste lämnas den resande allmänheten samt lastlinjerederiernas kunder. Införande av sommartid innebär för bilfärjetrafiken betydande omställningar och ställer krav på flexibel anpassning även till samverkande trafikföretag, järnvägar etc. De anslutande förbindelserna med tåg, bussar och flyg är som bekant av avgörande betydelse för trafikströmmarna. Därför utgår vi från att statens järnvägar i Finland och Sverige är beredda att anpassa sina tidtabeller så, att en smidig övergång från tåg till båt och vice versa möjliggöres. Även detta samordningsarbete kräver tid för att ändamålsenliga lösningar skall kunna uppnås.

Vi förutsätter även, att myndigheterna i de nordiska länderna gör en vägande insats för att informera om denna sommartid inte bara inom Norden, utan även i alla länder som kan tänkas ha behov av sådan information.

Finlands rederiförening understöder alltså förslaget till införande av sommartid år 1979 men förutsätter, att beslutet fattas senast våren 1978 och att myndigheterna bemödar sig om att samtliga som påverkas av beslutet informeras samt är beredda till en flexibel anpassning.

Helsingfors den 11 januari 1978

Finlands rederiförening r. f.

P. Forsskåhl

L. Hagelstam

Finlands elverksförening r. f.¹:

Vi meddelar, att de övriga nordiska ländernas eventuella övergång till Finlands tid under sommarhalvåret inte påverkar elförbrukningen i Finland.

För den gemensamma användningen av det nordiska kraftöverföringsnätet skulle den nya sommartiden innebära en viss nackdel, då förbrukningstopparna mera än tidigare skulle koncentrera sig till samma tidpunkt. Detta missförhållande torde dock vara oväsentligt, eftersom sommartidens konsumtionstoppar inte är bestämmande för helhetsbehovet av elenergi.

Helsingfors den 17 januari 1978

Finlands elverksförening

Tapio Kunnas

Ålands redarförening r.f. har i skrivelse den 11 januari 1978 förklarat sig icke ha något att anföra emot medlemsförslaget.

N o r g e**Norsk arbeidsgiverforening:**

Norsk Arbeidsgiverforening har tidligere overfor norske myndigheter gitt uttrykk for at sommertid innebærer mange fordeler, selv om det medfører visse ulemper for enkelte bransjer. Videre har vi støttet tanken om sommertid hvis EF og dermed Danmark beslutter å innføre denne ordning.

Vi kan derfor gi vår tilslutning til forslaget til Nordisk Råd.

Oslo, 10. februar 1978

Norsk arbeidsgiverforening

Lars Aarvig

Norges bondelag:

Ovenfor nevnte forslag er behandlet av styret i Norges Bondelag. I forbindelse med at Norge i flere år gjennomførte sommertid, har spørsmålet vært vurdert en rekke ganger av Norges Bondelag og det har medført uttalelser til de norske myndighetene, siste gang i brev til Det kgl. sosialdepartement i 1964.

Under disse drøftingene har vi alltid kommet til den konklusjonen at

¹ Yttrandet översatt från finska.

for jordbruket vil de vansker av økonomisk og praktisk art som innføring av sommertid fører med seg, langt overstige de fordeler en slik tidsendring måtte ha for landbruksbefolkningene.

Vanskene knytter seg særlig til den forstyrrelsen av døgnrytmen som innføring og opphør av sommertid påfører husdyra og som først og fremst i mjølkeproduksjonen kan medføre redusert avkastning. Sommertid medførte også problemer under innhøstningsarbeidet fordi avlinga blir doggfri en time lenger ut i arbeidstida. For de som må ha leid arbeidshjelp, kan dette føre til mer overtid og dermed økte kostnader.

Styret i Norges Bondelag er også nå av den oppfatning at bruk av sommertid medfører ulemper for landbruket og frarår derfor forslaget om innføring av sommertid.

I dag er de vesentlige ulempene knyttet til den overgangen en får ved innføring og opphør av sommertid. Bl. a. på grunn av endret teknikk er de andre ulempene med sommertid ikke lenger så store som tidligere.

Dersom det skulle bli aktuelt å foreta en tidsendring, vil Norges Bondelag derfor subsidiært gå inn for at det innføres ny normaltid.

Oslo, 27. januar 1978

Paul M. Dalberg

Chr. Kjørven

S v e r i g e

Socialstyrelsen:

— — — får socialstyrelsen överlämna kopia av personalbyråns yttrande 1977-12-14 till handelsdepartementet jämte därvid fogade handlingar (*se Bihang*).

Stockholm den 6 februari 1978

Sven-Olof Hedengren

Malcolm Tottie

BIHANG

Skrivelse till handelsdepartementet i Sverige från socialstyrelsen angående departementspromemoria om införande av sommertid

Socialstyrelsen som 1974-12-13 avgivit yttrande till handelsdepartementet över det nordiska betänkandet angående sommertid/ny normaltid i Norden har efter att ha hört berörda byråer kommit till ett ställningstagande som i sak överensstämmer med tidigare avgivet yttrande.

Socialstyrelsen finner att de positiva effekter som en ändrad tidsberäkning skulle medföra för större delen av befolkningen i form av förbättring av det allmänna hälsotillståndet, ökad trivsel, minskning av olycksfallsrisker m. m., tycks överväga de eventuella olägenheter tidsförskjutningen skulle innebära för jordbruk och fiske.

Då ovan nämnda fördelar torde bli större vid införande av ny normaltid än vid införande av sommartid, tillstyrker socialstyrelsen i första hand förslaget om införande av ny normaltid, i andra hand förslaget om införande av sommartid i Sverige.

Stockholm den 14 december 1977

Enligt socialstyrelsens beslut

Margareta Hedelius

Statens järnvägar (SJ):

Kommunikationsdepartementet har anmodat SJ att yttra sig över ett förslag i Nordiska rådet om införande av enhetlig sommartid i de nordiska länderna.

SJ:s synpunkter på frågan återfinns i ett remissvar till handelsdepartementet 1977-10-02 (se *Bihang*).

Stockholm den 9 december 1977

Lars Peterson

BIHANG

Skrivelse till handelsdepartementet i Sverige från statens järnvägar angående införande av sommartid

Vid den utredning om sommartid i Norden som gjordes 1974 hade SJ tillfälle framföra sina synpunkter både direkt i arbetsgruppen och skriftligen. Av utredningens betänkande framgår klart vilka negativa konsekvenser införande av sommartid i Norden skulle få för järnvägarna och då framför allt för de danska. Om nu förutsättningarna ändras i så mån att sommartid införes i Danmark och länderna söder därom men inte i Sverige blir problemen likartade, men med den skillnaden att det blir SJ som drabbas av anpassningsproblemen. Det skulle i detta sammanhang föra för långt med en utförlig katalogisering av konsekvenserna men några exempel kan anföras för att belysa problemen.

På linjen Stockholm—Malmö/Helsingborg körs express- och snälltågen under dagtid i stort sett i en regelbunden entimmesrytm med vartannat tåg till/från Malmö och vartannat till/från Helsingborg med direkta vagnar till/från Köpenhamn, där anslutning finns till/från Hamburg och söderut, i vissa fall med direkta vagnar. Om olika normaltid tillämpas i Danmark och Sverige kommer tågen ”i otakt”, vilket medför onödigt långa och obekväma väntetider i Köpenhamn, vilket i sin tur kan negativt påverka det internationella resandet. Det finns visserligen

vissa möjligheter anpassa tåglägena, men eftersom tågen Stockholm—Köpenhamn och omvänt även har viktiga inhemska trafikuppgifter skulle detta i flera fall leda till försämringar av inrikesförbindelserna.

Som exempel på detta kan nämnas expresståg 9, som går från Stockholm kl. 15.52 och är en viktig reselägenhet till södra Sverige och samtidigt utgör sista förbindelsen på dagtid från Stockholm till Köpenhamn. Tåget medför sov- och sittvagn till Hamburg, varifrån man har utmärkta anslutningar vidare söderut. Vid sommartid i Danmark och Tyskland men ej i Sverige måste detta tåg läggas en timme tidigare och blir då mindre intressant för inrikestrafiken, och det kan tänkas att vagnarna till Hamburg måste köras redan kl. 14.22 från Stockholm, i vilket fall deras attraktionskraft skulle avta betydligt.

Mellan Stockholm och Köpenhamn körs två nattåg, båda med viktiga anslutningar till tåg från Köpenhamn söderut. I det tidigare av dessa tåg, som går från Stockholm 21.15 och kommer till Köpenhamn 6.36, går sommartid en direkt liggvagn till Hamburg, vilken fortsätter från Köpenhamn 6.55. En tidsförskjutning skulle innebära att denna anslutning bryts, eftersom tåget från Stockholm inte gärna kan läggas en timme tidigare. Det senare nattåget med avgång från Stockholm 23.10 och ankomst Köpenhamn 8.21 har anslutning till Skandinavien—Hollandsexpressen som går från Köpenhamn 9.15. Med hänsyn till sina inhemska trafikuppgifter — bl. a. post- och tidningstransporter — är tågets läge i Sverige låst och den — ur svensk synvinkel — senare ankomsttiden till Köpenhamn skulle innebära svårösta problem samtidigt som tåget skulle bli mindre attraktivt för resor till Köpenhamn lokalt.

Av ovanstående framgår att ett införande av sommartid eller ny normaltids i Danmark utan motsvarande åtgärd i Sverige, vore till nackdel för den internationella persontrafiken. För godstrafiken är marginalerna ofta något större, vilket kan göra att de negativa verkningarna av tidsförskjutningen inte relativt sett blir lika stora som för persontrafiken. Å andra sidan kan konsekvenserna i vissa godstågsförbindelser visa sig svåra att bemästra. I enstaka fall kan det bli fråga om förlängning av transporttiden med ett helt dygn.

Vad gäller förbindelserna mellan Norge och Danmark över Sverige är det i första hand förbindelserna Oslo—Köpenhamn och vidare söderut som drabbas och detta så mycket hårdare som antalet förbindelser är färre än de mellan Stockholm och Köpenhamn.

Trafiken med Finland beräknas inte få problem av så stor omfattning. Förbindelserna landsvägen över Haparanda—Tornio förutsätts kunna anpassas utan större svårigheter.

Vad gäller förbindelserna med DDR över Trelleborg—Sassnitz är persontrafiken där av förhållandevis ringa omfattning, och även om sommartid i Sverige men ej i DDR skulle medföra i och för sig beklagliga försämringar av förbindelserna måste detta vägas mot de betydligt större olägenheter som skulle bli följden av olika normaltids i Sverige och Danmark. För godstrafiken över Trelleborg—Sassnitz gäller i princip vad som ovan anförts om godstrafiken över Danmark.

En övergång till sommartid under viss del av året kommer för SJ att innebära vissa planerings- och trafikledningsproblem och därmed sammanhängande kostnader, vilka dock inte låter sig exakt beräknas.

Problemen blir naturligtvis mindre ju bättre samordningen är med de omgivande länderna, varvid det främst är anpassningen till Danmark, med vilket land trafiken är störst, som blir utslagsgivande.

Sammanfattningsvis får SJ uttala att det från SJ:s synpunkt är ytterst angeläget att ett eventuellt införande av sommartid i Danmark förenas med en motsvarande och samtidig förändring i Sverige och Norge. Av detta framgår också att SJ ställer sig positivt till införande av ny normalt看 (östeuropeisk tid) året runt om samma åtgärd vidtas i Danmark och Norge.

Med hänsyn till planeringen av tidtabellen och därmed sammanhängande vagnplaner m. m. är det för SJ:s del angeläget att ett eventuellt beslut om sommartid eller ny normalt看 fattas 10—12 månader före avsett ikraftträdande.

Stockholm den 2 december 1977

Lars Peterson

Statens vägverk:

Vägverket får med anledning härav uttala att verket i remissyttranden till svenska handelsdepartementet 1974-12-12 och 1977-12-09 (se *Bihang 1 och 2*) redovisat sina synpunkter i frågan. Därvid har bl. a. framhållits att beträffande verkets verksamhet ett införande av sommartid inte torde medföra några mera betydande svårigheter medan olägenheterna vid ett införande av ny normalt看 torde vara mera påtagliga. Vägverket får härutöver hänvisa till vad i de bilagda yttrandena anføres.

Stockholm den 9 januari 1978

Sven E. Sandström

S. W. Sandberg

BIHANG 1

Yttrande till handelsdepartementet i Sverige från statens vägverk angående införande av sommartid alternativt ny normalt看 i Norden

Ett införande av ny normalt看 medför för vägverkets del att verkets utomhusarbeten i ökad utsträckning måste utföras i mörker med viss försämring i effektiviteten som följd. Vad gäller verkets driftverksamhet är för närvarande cirka 4 300 man sysselsatta med utomhusarbeten. Av dessa är i genomsnitt 1 000 man beroende av dagsljus för att på ett effektivt sätt kunna utnyttja sin arbetstid.

Ökningen av antalet arbetstimmar i mörker kan uppskattas till cirka 75 000. Kostnaden för denna ej effektivt utnyttjade arbetstid uppgår till omkring 3 miljoner kronor/år i 1975 års prisnivå.

Ur trafiksäkerhetssynpunkt kan, under den del av året då vinterväglag råder, en ny normalt看 innebära såväl för- som nackdelar vad beträffar möjligheterna att bibehålla en oförändrad service utan kostnadsökningar.

Sannolikheten för att halka på grund av temperaturomslag skall uppkomma är störst under det tidsavsnitt av dygnet då den största sänk-

ningen i lufttemperaturen sker. Normalt inträffar detta strax före soluppgången. Detta innebär att åtgärderna i flertalet fall skulle kunna igångsättas under ordinarie arbetstid.

Halka förorsakad av andra orsaker än temperaturförändringar — t. ex. i samband med snöfall, underkylt regn m. m. — är ej hänförlig till viss del av dygnet utan mera slumpmässigt fördelad.

I dessa fall måste tidpunkten för vidtagande av åtgärder troligen läggas ännu tidigare än den timme som en förskjutning av normaltiden skulle innebära. Detta skulle betingas av att trafikarbetet under morgontimmarna tidigarelägges till en period med mörker i förening med halt väglag och särskilt låg trafiksäkerhet. Härav påkallade snabba åtgärder från verkets sida torde kunna vidtagas genom ett vidgat utnyttjande av övertid/förskjuten arbetstid vilket dock utöver kostnadsökningar kan komma att medföra ökade störningar i personalens dygnsrytm. I vissa fall kan följden bli att den nuvarande personalstyrkan ej blir tillräcklig.

Vid ett införande av *sommartid* skulle trafiklinjemarkeringsarbetet i någon mån påverkas negativt genom den under morgontimmarna uppträdande fuktigheten. Detta är dock av ringa betydelse eftersom arbetet ändå måste anpassas till trafikbilden och väderleksförhållandena i övrigt. Belägningsarbetet påverkas ej längre av daggbildning eftersom härför okänsliga material numera användes.

Med hänsyn till den ändring av tidsberäkningen vår och höst som ett införande av *sommartid* medför torde ett visst administrativt merarbete i samband med tillämpningen av avtal, upprättande av arbetsrapporter, program, tidsplaner och liknande bli följden.

Vad särskilt gäller byggnadsverksamheten utförs arbetet redan nu under de ljusa timmarna av dygnet. Ett införande av *sommartid* ger för den skull knappast några fördelar.

Vad gäller energiförbrukning torde någon egentlig energibesparing vid ett införande av *sommartid*/ny normaltid knappast kunna påräknas inom vägverkets verksamhetsområde vid ett bibehållande av verksamheten i normal omfattning.

Energi för uppvärmning och belysning utgör en ringa del av den totala förbrukningen som domineras av drivmedel för maskiner och fordon.

Åberopande det ovan anförda får vägverket uttala att vad gäller verkets verksamhet ett införande av *sommartid* inte torde medföra några mera betydande svårigheter medan olägenheterna vid ett införande av ny normaltid torde vara mera påtagliga.

Stockholm den 12 december 1974

Sven E. Sandström

S. W. Sandberg

Yttrande till handelsdepartementet i Sverige från statens vägverk över departementspromemoria om införande av sommartid

Vägverket avgav 1974-12-12 av handelsdepartementet 1974-09-25 infordrat yttrande över Nordiska ministerrådets utredning angående frågan om införande av sommartid alternativt ny normaltid i Norden.

BIHANG

Verket uttalade därvid — under återopande av vad i övrigt i yttrandet anfördes — att vad beträffar verkets verksamhet ett införande av sommartid inte torde medföra några mera betydande svårigheter medan olägenheter vid ett införande av ny normaltid torde vara mera påtagliga.

Vägverket finner icke nu skäl till ändring i sitt tidigare ställningstagande i frågan och får därför hänvisa till vad verket i sitt ovannämnda yttrande 1974-12-12 anför. Verket vill endast påpeka att, med ändring av vad i sistnämnda yttrande anförts rörande antalet med utomhusarbeten inom verkets driftverksamhet sysselsatta idag utgör 4 100 man (1974 4 300 man) och att kostnaden för ej effektivt utnyttjad arbetstid vid ökningen av antalet arbetstimmar i mörker vid övergång till ny normaltid i 1977 års prisnivå utgör 4,3 miljoner kronor/år (enligt det tidigare yttrandet omkring 3 miljoner kronor/år i 1975 års prisnivå.)

Stockholm den 9 december 1977

S.-G. Olhede

Sven E. Sandström

Statens trafiksäkerhetsverk:

Frågan om införande av sommartid var senast föremål för överväganden genom Nordiska ministerrådets utredning 1974 varöver verket avgivit yttrande den 4 december 1974. Därin föreslog trafiksäkerhetsverket i första hand att ny normaltid skulle införas och i andra hand, om införande av sommartid övervägdes, att denna skulle förläggas till perioden april—september. Grunderna till förslaget i yttrandet kvarstår i huvudsak oförändrade och har senast kommit till uttryck i verkets yttrande den 14 december 1977 till statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående departementspromemorian "Införande av sommartid" — DsH 1977: 2. Motiven till verkets inställning i frågan har redovisats enligt nedan.

Av bilagda diagram¹ över fördelningen av personskadeolyckorna 1976 på bebyggelseslag och 2 timmars perioder framgår, att en markant ökning av olyckorna inträffat under eftermiddagstimmarna fram till kl. 18.00. Redovisningen är inte uttömmande eftersom helt säkert uppgift saknas om trafikarbetets fördelning över dygnets olika timmar och därin ingående trafikantgrupper med antalmässig och geografisk fördelning. Av tillgängliga utredningar framgår emellertid att trafikarbetet är mindre på morgonen än under eftermiddags- och kvällstimmarna liksom att riskerna för att bli inblandad i en trafikolycka är väsentligt högre under mörker än under dagsljus. Erfarenhetsmässigt vet man också att nedsett sikt i förening med andra ogynnsamma faktorer som t. ex. halka ökar riskerna för trafikolycka. Införande av sommartid eller ny normal-

¹ Här ej tryckt.

tid skulle alltså på sätt som påvisas i departementspromemorian kunna påverka olycksutvecklingen i gynnsam riktning. Verket delar också den uppfattning som framföres där angående den gynnsamma effekten på antalet trafikolyckor där barn är inblandade.

I valet mellan sommartid och ny normaltid kommer även andra omständigheter än hänsynen till trafiksäkerheten att väga tungt. Ser man emellertid frågan enbart från trafiksäkerhetssynpunkt torde inte några väsentliga fördelar stå att vinna genom införande av sommartid, eftersom det mesta trafikarbetet under tiden april—september under alla omständigheter utföres i dagsljus. Däremot bör trafiksäkerhetsvinster kunna göras genom införande av ny normaltid. Följande exempel när det gäller trafikarbetet, nämligen resorna till och från arbetsplatsen, kan belysa detta. Exemplifieringen utgår från förutsättningen att ny normaltid införas och avser att belysa de förändringar som uppstår. Som ytterligare förutsättningar gäller att resa till arbetet startar 07.00, att hemresa startar 16.30, att restiden är 30 minuter och att för- och nackdelar bedöms med utgångspunkt i solens upp- och nedgång.

Göteborgs horisont: Resor till arbetet under mörker ökar med 48 dagar per år medan resorna från arbetet i dagsljus ökar med 62 dagar per år.

Stockholms horisont: Resorna till arbetet under mörker ökar med 54 dagar per år medan resorna från arbetet i dagsljus ökar med 47 dagar per år.

Luleå horisont: Resorna till arbetet under mörker ökar med 32 dagar per år medan resorna från arbetet i dagsljus ökar med 32 dagar per år.

Om man med bibehållande av förutsättningarna i övrigt startar resa till arbetet kl. 06.30 och resa från arbetet kl. 16.00 uppstår följande förändringar med ny normaltid.

Göteborgs horisont: Resorna till arbetet under mörker ökar med 49 dagar per år medan resorna från arbetet i dagsljus ökar med 66 dagar per år.

Stockholms horisont: Resorna till arbetet under mörker ökar med 53 dagar per år medan resorna från arbetet i dagsljus ökar med 63 dagar per år.

Luleå horisont: Resorna till arbetet under mörker ökar med 24 dagar per år medan resorna från arbetet i dagsljus ökar med 36 dagar per år.

Trafiksäkerhetsvinster skulle således uppkomma vid ny normaltid eftersom trafikmängderna i regel är större på eftermiddagen och kvällen än på morgonen, olycksfallsrisken är avsevärd större i mörker än i dagsljus och risken för olyckor dessutom är större i mörker på eftermiddagen än i mörker på morgonen.

Trafiksäkerhetsverket finner sålunda, med hänsyn till de intressen verket har att beakta, att införande av ny normaltid vore att föredra framför sommartid. Om av andra skäl en ändring av tiden begränsas till sommartid tillstyrker verket att detta förläggs till april—september.

Solna den 29 februari 1978

Statens trafiksäkerhetsverk

Per Olov Tjällgren

Luftfartsverket:

På initiativ av Nordiska ministerrådet gjordes 1974 en utredning för att undersöka förutsättningarna att införa sommartid/ny normalt看 i Norden. I yttrande 1974-11-27 över det nordiska betänkan看et konstaterade luftfartsverket, som begränsade sitt svar till att avse kommunikations-tekniska aspekter, att båda förslagen var genomförbara men att en övergång till ny normalt看 var att föredra från administrativ synpunkt framför införande av sommartid. Det övervägande antalet remissvar var dock negativa och ministerrådet fann i januari 1975 förutsättningar inte föreligga att gemensamt införa en ändrad tidsberäkning för Danmark, Norge och Sverige.

I medlemsförslaget anges att inom EG nu pågår förhandlingar i syfte att få till stånd en eventuell gemensam sommartid i EG-länderna från 1979. EG-staterna Västtyskland och Danmark är de länder som närmast påverkar vårt trafikflyg. Ett införande av sommartid i dessa länder innebär därför enligt luftfartsverkets mening att det ur trafikteknisk synpunkt är väsentligt att en motsvarande ordning enhetligt införs även i Sverige och övriga nordiska länder. Det vore samtidigt en fördel om en samordning kan ske i en ännu vidare ram.

Om sommartid införs bör en förutsättning vara att detta sker samtidigt i de olika länderna för att störningar skall kunna undvikas i kommunikationerna. Sommartidsperioden bör påbörjas och avslutas vid samma tidpunkt och då lämpligen vara mellan den 1 april och den 1 november som utgör flygbolagens normala period för sommartidtabeller. En avvikelse från denna period skulle skapa störningar och problem för trafikflyget eftersom bl. a. dess avgångs- och ankomsttider är koordinerade med andra kommunikationsmedel. Arbetet med bearbetning av tidtabeller skulle dessutom försvåras.

Av hälso- och trivselskäl får ett införande av sommartid anses lämpligt mot bakgrund av att en stor del av flygledningspersonalen vistas i mörka arbetslokaler.

Norrköping den 7 februari 1978

Luftfartsverket

Henrik Winberg

Åke Brandt

Lantbruksstyrelsen:

Lantbruksstyrelsen har 1977-12-19 avgivit yttrande till handelsdepartementet över en departementspromemoria om införande av sommartid. Styrelsen får som svar på rubricerade remiss hänvisa till bilagda kopia av detta yttrande (se *Bihang*).

Jönköping den 19 december 1977

Ingvar Widén
Generaldirektör

Karl-Axel Hansson
Avdelningsdirektör

BIHANG

Skrivelse till statsrådet och chefen för handelsdepartementet från lantbruksstyrelsen angående införande av sommartid

I yttrande 1974-11-25 i samband med remissbehandling av den av Nordiska ministerrådet initierade utredningen om sommartid eller ändrad normaltid i Norden (*Nordisk utredningsserie 1974: 4*) har lantbruksstyrelsen redovisat konsekvenserna för det svenska jordbruket av införande av sommartid. Sammanfattningsvis konstaterade lantbruksstyrelsen att införande av sommartid skulle få övervägande negativa effekter för jordbrukets del. Bland faktorer som bidrog här till framhölls de ökade svårigheterna att tillgodose kravet på låg vattenhalt i skördeprodukterna om arbetstiden till följd av tidsomläggningen skulle framflyttas en timma. Energibehovet, kostnaderna för torkning och för övertid samt riskerna för kvantitativa skördeförluster skulle öka genom en sådan åtgärd. Samma problem skulle uppstå vid en eventuellt ändrad normaltid. Införande av sommartid skulle vidare medföra omställningsproblem vår och höst, främst inom mjölkproduktionen. Även ur trivselsynpunkt ansågs de negativa effekterna komma att överväga. Om ändrad tidsberäkning trots allt genomfördes skulle ur jordbrukets synpunkt införande av ny normaltid vara att föredra framför sommartid.

Att frågan åter tagits upp skall ses mot bakgrund av att Västtyskland och Danmark sannolikt kommer att införa sommartid fr. o. m. 1979. Förutsättningarna har alltså förändrats i ett väsentligt avseende sedan 1974. För jordbrukets del är dock förutsättningarna i stort sett oförändrade. Om man bortser från störningarna i harmonin med arbetstiden inom andra samhällssektorer är det i första hand företag med anställd arbetskraft som skulle beröras av en tidsomläggning. Antalet anställda har minskat något inom jordbruket sedan 1974. Huruvida den med hjälp av anställd arbetskraft brukade arealen (som är ett bättre mått på jordbrukets känslighet för en tidsomläggning än antalet anställda) har minskat framgår ej av tillgänglig statistik.

Torkningskapaciteten inom jordbruket torde ej ha utvecklats i takt med tröskkapaciteten de senaste åren, varav följer att behovet av att

skörda under perioder med så låg vattenhalt som möjligt liksom beroendet av lejd torkningskapacitet har ökat.

Det torde stå klart att ett ökat övertidsuttag blir nödvändigt vid jordbruk med anställd arbetskraft för att så långt möjligt kompensera olägenheterna av bristen på överensstämmelse mellan arbetstid och lämplig skördetid, såvida ej ett säravtal om arbetstidens förläggning kan slutas med jordbrukets anställda. Mot bakgrund av jämlikhetssträvandena i samhället är det sannolikt att de som arbetar inom jordbruksnäringen, såväl jordbrukarna själva som de anställda, i ökad utsträckning kommer att uppfatta sin arbetstid som obekvämt vid jämförelse med sysselsatta inom andra näringsgrenar. Dessutom begränsar arbetstidslagstiftningen möjligheterna till övertidsuttag för anställda.

För mjölkproduktionens del torde konsekvenserna av en ändring närmast bli mindre allvarliga än de bedömdes bli 1974. Den genomgripande omläggning av distributionssystemet mot tankhämtning som genomförts under senare år har medfört att mjölkleveranserna numera ej på samma sätt som tidigare sker i direkt anslutning till morgonmjölkningen. Man har alltså större frihet att välja tidpunkt för denna beroende av mjölkbilsturerna. Även om olägenheterna av en förskjutning av mjölkningstiden vår och höst alltså har minskat kan man inte bortse från ett visst produktionsbortfall i samband med övergångarna. Detta torde dock ej böra tillmätas någon avgörande betydelse i sammanhanget.

I ett eventuellt val mellan sommartid och ny normalt看, måste bl. a. olägenheterna med sommartid för mjölkproduktionen beaktas. Å andra sidan skulle en permanent förskjutning av arbetstiden innebära en viss olägenhet genom att mera arbete skulle få utföras i mörker. I princip torde en framflyttning av arbetstiden med en timma under hela året vara att föredra ur jordbrukets synpunkt.

Med hänvisning till ovan framförda synpunkter avstyrker lantbruksstyrelsen förslaget till införande av sommartid i Sverige. Skulle en ändring trots allt genomföras finner lantbruksstyrelsen en övergång till ny normalt看, dvs en framflyttning av tiden med en timma under hela året, vara att föredra.

Jönköping den 19 december 1977

Ingvar Widén
Generaldirektör

K.-A. Hansson
Avdelningsdirektör

Kommerskollegium:

Till besvarande av remissen får kollegiet härmed överlämna kopia av sitt yttrande denna dag till statsrådet och chefen för handelsdepartementet över en inom departementet upprättad promemoria angående införandet av sommartid (se *Bihang*).

Stockholm den 15 december 1977

O. G. Lindqvist

Britt Berg

BIHANG

Skrivelse till handelsdepartementet i Sverige från kommerskollegium angående införande av sommartid

— — — Överlämnande från handelskammaren i Örebro inkommet yttrande (se *Bihangsbilaga*) i ärendet får kollegiet anföra följande.

Kollegiet har tidigare yttrat sig över Nordiska ministerrådets utredning 1974 och därvid på anförda skäl ställt sig positivt till införande av ny normaltid under förutsättning att sådan samtidigt införs i Danmark och Norge. Vid behandling av frågan i detta och senare sammanhang har emellertid hittills ansetts att förutsättningar saknats att gemensamt i Danmark, Norge och Sverige införa ändrad tidsberäkning. Genom att förslag om införande av sommartid nu diskuteras inom EG-länderna kommer frågan i ett annat läge. Särskilt Västtysklands ställningstagande kommer att få avgörande betydelse för Nordens del. Om Västtyskland inför sommartid fr. o. m. 1979, kommer sannolikt Danmark att följa efter. Om så sker, torde det vara svårt för Sverige och Norge att av bl. a. trafiktekniska skäl underlåta att införa motsvarande tidsberäkning.

Vid val mellan alternativen sommartid och ny normaltid anser kollegiet att ny normaltid i och för sig vore att föredra med hänsyn till att man därigenom undviker en besvärlig omställning två gånger om året. En förutsättning synes emellertid vara att också Danmark och flertalet västeuropeiska länder övergår till ny normaltid, vilket inte förefaller sannolikt med hänsyn till att frågan inte aktualiserats inom EG.

Avslutningsvis vill kollegiet framhålla att om sommartid införs bör detta ske vid samma tidpunkt och gälla för samma period, varom beslut kan komma att fattas inom EG.

Stockholm den 15 december 1977

O. G. Lindqvist

Britt Berg

BIHANGSBILAGA

Skrivelse från handelskammaren för Örebro och Västmanlands län angående införande av sommartid

— — — får härmed uttala att ny normaltid ur näringslivets synvinkel är att föredra framför sommartid samt att en övergång till annan tid inte bör ske med mindre flertalet länder i Västeuropa samtidigt ansluter sig till den nya ordningen.

Örebro den 13 december 1977

H.-G. Grefberg

Arbetsmarknadsstyrelsen:

I rubricerat medlemsförslag aktualiseras frågan om införande av en-
hettlig sommartid i de nordiska länderna. Frågan behandlades i ett be-
tänkande från Nordiska rådet 1974 över vilket arbetsmarknadsstyrelsen
avgett remissyttrande.

Bakgrunden till att frågan om införande av sommartid åter aktuali-
serats är de förhandlingar mellan EG-länderna som pågår i syfte att
eventuellt få till stånd gemensam sommartid i dessa länder från 1979,
vilket således innebär att Danmark står inför beslut att införa sommar-
tid. I rubricerat medlemsförslag föreslås därför att Nordiska rådet re-
kommenderar regeringarna i Norge och Sverige att efter beslut härom i
Danmark införa sommartid enligt enhetliga regler.

Enligt de bedömningar som gjorts av vilka konsekvenser införandet
av sommartid kan få, har framför allt pekats på effekterna för transport-
sektorn vad gäller förbindelserna med utlandet, viss energibesparing,
ökad trafiksäkerhet samt positiva hälsoeffekter. Ändrad tidsberäkning
anses medföra vissa olägenheter för jordbruk och fiske. Sysselsättnings-
aspekterna har i stort sett inte berörts i de utredningar som hittills be-
handlat frågan. Enligt styrelsens mening är det därför önskvärt att effek-
terna på arbetsmarknaden av införande av sommartid belyses närmare,
inte minst vad gäller transportsektorn, jordbruk och fiske samt turist-
näringen. De direkta sysselsättningseffekterna av införande av sommar-
tid tycks dock inte vara av den storleksordningen att de har större be-
tydelse vid sammanvägningen av för- och nackdelar med en sådan tids-
omläggning. Styrelsen anser därför att frågan om införande av sommar-
tid väsentligen får bedömas från andra synpunkter än de arbetsmark-
nadsstyrelsen skall företräda. Styrelsen vill dock, liksom förslagsställarna,
framhålla vikten av att en eventuell tidsomläggning samordnas med nor-
diska och andra berörda länder.

Solna den 7 februari 1978

Arbetsmarknadsstyrelsen

Bertil Rehnberg

Ragnar Gussing

Bo Jangenäs

Arbeterskyddsstyrelsen har i skrivelse den 20 februari 1978 förklarat
sig icke ha något att erinra mot medlemsförslaget.

Energisparkommittén:

Kommittén har nyligen haft i uppdrag att yttra sig över promemoria
upprättad inom handelsdepartementet om införande av sommartid (Ds H

1977: 2). Beträffande det framlagda medlemsförslaget vill energisparkommittén därför hänvisa till sitt yttrande över denna promemoria (se *Bihang*).

Som framgår av detta bedömer kommittén de undersökningar som gjorts av energispareffekterna vid en omläggning av tidsberäkningen som bristfälliga. Klart är dock att de eventuella energibesparingarna är mycket marginella. Därför måste, åtminstone i dagsläget, andra samhälleliga hänsynstagande vara utslagsgivande för ett ställningstagande till en sådan omläggning.

Om flera näralliggande nationer genomför omläggningen samtidigt blir dock situationen något annorlunda, vilket framgår av det bifogade yttrandet. Om Västtyskland och Danmark inför sommartid är det därför sannolikt att energihushållningskålen starkare skulle tala för en motsvarande svensk omläggning.

Stockholm den 31 januari 1978

Energisparkommittén

Erik Grafström

Ordförande

Ulf Karlsson

Huvudsekreterare

BIHANG

Skrivelse till statsrådet och chefen för handelsdepartementet i Sverige från energisparkommittén angående departementspromemoria om införande av sommartid

1. Disposition av energisparkommitténs yttrande

Utgångspunkten för yttrande är konsumtionsutvecklingen på energiområdet efter 1975 års riksdagsbeslut. Därefter har kommittén inskränkt sig till att diskutera de effekter en ändrad tidsberäkning kan ha på den framtida energikonsumtionen. Slutligen tar kommittén upp frågan om omfattningen av en förändring i tidsberäkningen.

2. Bakgrund

I det energipolitiska beslutet 1975 utgick riksdagen från 1973 som referensår. Enligt energisparkommitténs konsumtionsrapport 1977-06-22 blir den årliga genomsnittliga ökningen — inklusive prognosen för 1977 — 0,7 % för den totala energitillförseln och 4,1 % för elförbrukningen.

Även med beaktande av att de senare åren präglats av en lågkonjunktur bör man kunna dra slutsatsen att de riktlinjer som uppsattes i 1975 års energipolitiska beslut — en årlig genomsnittlig ökning av 2 % för den totala energitillförseln respektive 6 % för elkraftstillförseln för perioden 1973—1985 — sannolikt ej kommer att överskridas. Med en fortsatt aktiv energihushållningspolitik bör, enligt kommitténs uppfattning en ytterligare dämpning av ökningstakten ligga inom räckhåll.

Även om konsumtionsutvecklingen kan hållas inom ramen för de mål som uppställt i 1975 års energipolitiska beslut skapar osäkerheten om det framtida energiförsörjningsläget ett behov av att ytterligare nedbringa energikonsumtionstillväxten. Energisparkommittén kommer i fortsättningen av detta remissvar att diskutera sannolikheten av att nå en nedgång i energikonsumtionen genom en förändring i tidsberäkningen.

3. *Energibesparing*

I promemorian hänvisas till flera olika beräkningar om möjligheterna att minska energiförbrukningen vid en förändring av tidsberäkningen.

Dessa möjligheter har bedömts mycket olika. I USA har man t. ex. uppskattat dem till 3 % av elektricitets- och värmeförbrukningen, i Frankrike till 1 % och i Västtyskland till 0,1—0,2 %. Det är också uppenbart, konstateras i promemorian, att möjligheterna till besparingar beror på en rad faktorer. En faktor är respektive lands geografiska läge — fördelarna avtar relativt sett ju längre från ekvatorn landet ligger. En annan är energikonsumtionens fördelning på olika ändamål — industrins konsumtion och eluppvärmning påverkas i mindre grad än belysningen. Slutligen inverkar också fördelningen mellan olika kraftkällor och det sätt på vilket omläggningen genomförs.

I samband med en utredning inom Nordiska ministerrådet 1974 uppskattade Statens vattenfallsverk den möjliga besparingen till 0,5 % av den svenska elförbrukningen vid införande av ny normaltid. Vid sommartid under april—september skulle besparingen bli 0,3 %.

Energisparkommittén anser att det är oklart vilka de faktiska effekterna är på energiförbrukningen vid en förändring i tidsberäkningen.

En viss nedgång i energiåtgången för belysningsändamål förefaller rimlig. Redan här kan dock skäl finnas för en viss osäkerhet.

Vid en omläggning till ny normaltid kommer antalet mörka timmar under normal arbetstid att öka. Fler av de timmar som infaller under fritiden kommer dock att ligga under den ljusa delen av dygnet. En slutlig värdering av effekterna förutsätter därför kunskap om de genomsnittliga skillnaderna i artificiella belysningsbehov under arbetstid respektive fritid. Det är troligt att energiåtgången för belysning är något större under arbetstidens mörka timmar än under fritidens.

Om en viss nedgång i konsumtionen av energi för belysning betraktas som given måste dock en beräkning ske av eventuella konträra effekter. Bland annat pekar norska erfarenheter på en tydlig förlängning av turistsäsongen. En timmes tidsförskjutning under sommaren betyder att mörkrets inbrott i stora delar av Norden i september skulle komma att ske vid samma tidpunkt som med nuvarande tidsberäkning är vanlig i augusti. Det är sannolikt att en sådan förlängning av turistsäsongen skulle vara en faktor som ökar energikonsumtionen.

Det är inte heller uteslutet att ljusare kvällar skulle locka till en ökning av nöjesbilismen även på kortare sträckor.

I övrigt kan den initiala besparingen motverkas av nödvändigheten att sätta in extra tåg- och flygförbindelser, ökat behov av uppvärmning av lokaler, ökat friluftsliv och därmed ökat transportbehov. Behovet av artificiell torkning av vissa skördeprodukter skulle också kunna öka.

Energisparkommittén kan därför instämma i promemorians slutsats, att det inte torde vara möjligt att med visshet fastslå om en ändrad tidsberäkning medför en energibesparing. Sannolikheten talar dock för att

en viss besparing sker. Denna är störst vid ändrad normaltids och blir vid sommartid större ju längre period som omfattas.

En förutsättning för att precisera den inverkan en omläggning av tidsberäkningen kan ha på energiekonomin kräver därför avsevärt mer ingående analyser.

I nuläget kan därför kommittén konstatera att ett beslut i denna fråga knappast torde kunna motiveras av energihushållningsskäl. Andra faktorer, som energisparkommittén inte har anledning att bedöma, torde därför vara det som måste avgöra beslut i dagsläget.

Eventuella energispareffekter torde dock bli större om flera närstående nationer genomför omläggningen samtidigt. Om enbart Västtyskland och Danmark övergår till ny tidsberäkning uppstår samma problem som vid en nordisk eller enbart svensk övergång. I en sådan situation torde det därför vara mer sannolikt att energihushållningssynpunkterna talar för en omläggning även av den svenska tidsberäkningen.

4. Avslutning

Enligt energisparkommitténs mening bör andra samhälleliga hänsynstaganden än energisparandet vara utslagsgivande vid ett beslut om omläggning av tidsberäkningen. Ett ställningstagande till energibesparings-effekterna förutsätter avsevärt noggrannare undersökningar än de som nu är tillgängliga.

I den mån nettobesparingseffekter skulle inträda vid en omläggning av tidsberäkningen är det dock rimligt att anta att dessa ökar ju längre tid av året den förändrade tidsberäkningen gäller. De största effekterna skulle således uppträda vid en övergång till ny normaltids. Den osäkerhet som kommittén gett uttryck åt gör dock för närvarande att kommittén inte från energisparsynpunkt önskar ta ställning till om en eventuell förändring borde avse sommartid eller normaltids.

Stockholm den 13 december 1977

Energisparkommittén

Erik Grafström

Ulf Karlsson

Delegationen för arbetstidsfrågor:

Delegationen för arbetstidsfrågor, DELFA, tillkallades enligt Kungl. Maj:ts beslut den 20 juni för vissa uppgifter inom arbetstidsområdet.

Arbetsmarknadens huvudorganisationer är företrädade i delegationen.

Delegationen har den 31 maj 1976 avgett en rapport Kortare arbetstid — När? Hur? (SOU 1976: 34). Med utgångspunkt från remissvaren fortsätter delegationen sitt arbete.

I direktiven till arbetstidsdelegationen sägs att delegationen skall arbeta under stor öppenhet och stimulera till debatt. Mot denna bakgrund utgav delegationen i november 1977 en bearbetning av SCB:s månatliga arbetskraftsundersökningar "Deltidsarbetets utveckling" (Ds A 1977: 7).

Det av delegationen hittills redovisade arbetet och de nu pågående undersökningarna har i enlighet med delegationens uppgift inte lett till

något ställningstagande från delegationen till frågan om tidpunkten, omfattningen och inriktningen av kommande arbetstidsreformer. Vidare har delegationen dag som ovan avstått från att yttra sig över promemorian "Införande av sommartid" (Ds H 1977: 2) utarbetad inom handelsdepartementet. Med hänsyn härtill avstår delegationen för arbetstidsfrågor från att yttra sig.

Stockholm den 29 december 1977

På delegationens för arbetstidsfrågor vägnar:

Ingemar Eliasson
Ordförande

Ann-Charlotte Hagberg
Sekreterare

Sveriges lantbruksuniversitet:

Huvuddelen av verksamheten inom Sveriges lantbruksuniversitet påverkas inte negativt av ett införande av sommartid under april—september.

Det område där en tidsförskjutning av en timme medför påtagliga nackdelar är inom egendomsdrift och fältförsöksverksamhet. Vallskörd och skördetröskning kan inte påbörjas förrän dagen torkat. Detta medför att övertidsuttag för skördearbete kommer att öka och därigenom även skördekostnaderna. Svårigheterna minskas dock något genom den alltmer ökade mekaniseringen.

För universitetets övriga verksamhet kan förslaget beräknas få vissa positiva effekter.

Ultuna den 6 februari 1978

Lennart Hjelm

Hans Lindén

Svenska kommunförbundet:

Införande av sommartid eller ny normalt看 kan för de intressen Kommunförbundet har att företräda medföra såväl för- som nackdelar.

Från idrotts- och fritidssynpunkt kan en framflyttning av tiden med en timma under hela eller delar av året innebära att de kommunala fritidsanläggningarna utnyttjas bättre under en längre tid av dagen. Vidare torde utomhusanläggningarna kunna utnyttjas under en längre tid av året.

Om man skall döma av de erfarenheter som vanns under den tid som Norge hade sommartid (1959—1965) så kommer ett införande i Sverige att ha stor betydelse för turismen i form av förlängning av säsongerna,

vilket skulle förbättra ekonomin och utnyttjandegraden vid flertalet övernattningsanläggningar.

För skolans del kan anföras vissa såväl nackdelar som fördelar. En olägenhet ur trafiksäkerhetssynpunkt är att barnen under längre tid måste gå till skolan i mörker. Men det kan kanske uppvägas av att de i större utsträckning får gå hem i dagsljus. För skolbarnens del bör det vidare vara av betydelse att — särskilt under våren och hösten — få vistas utomhus i dagsljus längre tid än vad som nu är möjligt, samt att risken för trafikolyckor minskar i dagsljus.

Från hälso- och miljövårdssynpunkt kan göras gällande att den allmänna folkhälsan kan förbättras, dels genom ökad utevistelse efter arbetsdagens slut med åtföljande rikare tillfällen till rekreation, dels på grund av den allmänstimulerande direktverkan på den mänskliga organismen som sol- och dagsljus har.

För de kommunala trafikföretagen kan en övergång till sommartid innebära att vissa tabell- och tjänstgöringsjusteringar måste företas när sommartid införs respektive upphör. Liknande problem gäller även inom social- och sjukvård, renhållningsverksamhet m. m.

För övriga kommunala verksamhetsområden kan inte anföras särskilda för- eller nackdelar av att införa sommartid eller ny normaltid. Här kan dock finnas avtalstekniska problem som måste lösas.

Om Danmark och Västtyskland inför sommartid eller ny normaltid som antas i utredningen skulle förmodligen stora svårigheter uppstå mellan dessa länder och Sverige. Styrelsen förordar därför att sommartid eller ny normaltid införs i Sverige på samma sätt och under samma perioder som i Danmark och Västtyskland.

Stockholm den 16 december 1977

Svenska kommunförbundet

Karl Boo

Ralph Lédel

Landstingsförbundet:

Landstingsförbundet har den 21 november 1974 och den 15 december 1977 avgett yttranden över ett nordiskt betänkande om införande av sommartid i Norden respektive en promemoria i samma ämne från handelsdepartementet. Landstingsförbundet vill härmed hänvisa till tidigare remissvar där man ställer sig positiv till ändrad tidsberäkning (se *Bihang 1 och 2*).

Landstingsförbundet

Börje Hörnlund

Rune Carlsson

**Skrivelse till handelsdepartementet i Sverige från Landstingsförbundet
angående sommartid/ny normaltid i Norden**

I likhet med utredningen anser styrelsen det vara svårt att göra en korrekt och heltäckande värdering av de för- och nackdelar som kan anföras för olika verksamhetsområden. Styrelsen vill dock peka på några områden där ändrad tidsberäkning kan medföra konsekvenser för landstingen.

Utredningen menar att införande av sommartid eller ändrad normaltid skulle medföra minskad energikonsumtion genom bättre utnyttjande av dagsljuset. Styrelsen anser dock att den besparing som landstingen skulle kunna uppnå genom minskat belyningsbehov torde vara obetydlig. Sannolikt uppvägs besparingarna inom vissa områden av ökningarna inom andra.

För kommunikationssektorn har utredningen främst visat på de problem som uppstår för den internationella trafiken. Styrelsen vill emellertid även peka på att övergång till sommartid innebär merarbete för de landstingskommunala trafikföretagen genom att vissa tabell- och tjänstgöringsjusteringar måste företas när sommartid införs respektive upphör.

Styrelsen delar uppfattningen att ökad utevistelse med åtföljande rikare tillfällen till rekreation och den allmänstimulerande direktverkan på den mänskliga organismen som sol- och dagsljus har bör ha betydelse för att förbättra den allmänna folkhälsan. En övergång till ny normaltid torde i detta avseende ge större fördelar eftersom sommartid kan medföra omställningsproblem för vissa människor.

Enligt utredningen torde antalet trafikolyckor i Sverige minska med ca 75 personskador per år vid sommartid och med ca 125 per år vid ny normaltid. Utifrån de intressen förbundet har att bevaka är det enligt styrelsens uppfattning utomordentligt viktigt att varje tillfälle till åtgärder i syfte att minska antalet trafikolycksfall noga övervägs. En övergång till ny normaltid torde ge större fördelar i detta avseende än ett införande av sommartid.

För skolväsendets del kan anföras såväl fördelar som nackdelar. En olägenhet är att skoldagen i vissa delar av landet skulle under vinterhalvåret i stor utsträckning infalla under dygnets mörka timmar. För eleverna bör det däremot vara av stor betydelse att — särskilt under våren och hösten — kunna vistas utomhus i dagljus längre tid än vad som nu är fallet.

Sammanfattningsvis vill styrelsen framhålla att det från landstingskommunal synpunkt främst är två argument som talar för ett införande av en ändrad tidsberäkning, nämligen dels möjligheterna till en förbättrad folkhälsa, dels en sannolik minskning av antalet trafikolycksfall.

Stockholm den 21 november 1974

Landstingsförbundet

Kurt Ward

Rune Carlsson

BIHANG 2

Skrivelse till handelsdepartementet i Sverige angående införande av sommartid

Landstingsförbundet avgav den 21 november 1974 yttrande till departementet över ett nordiskt betänkande Sommertid/Ny normaltids i Norden. Styrelsen vill inledningsvis hänvisa till sitt tidigare remissvar, där man ställde sig positiv till ändrad tidsberäkning.

Sedan dess har det tillkommit ytterligare argument för en förändring. Om Sverige bibehåller nuvarande tidsberäkning och Västtyskland och Danmark inför sommartid skulle detta skapa stora olägenheter för kommunikationssektorn, vilka kan undanröjas genom införande av sommartid också i Sverige.

Genom att införa sommartid eller ny normaltids kan man dessutom i skiftande grad uppnå andra fördelar såsom en förbättrad folkhälsa samt en minskning av antalet trafikolycksfall, vilket framhållits i det tidigare yttrandet.

Stockholm den 15 december 1977

Landstingsförbundet

Börje Hörnlund

Rune Carlsson

Sveriges industriförbund:

Förbundet har tidigare avgivit yttranden i fråga om sommartid (1962-07-19, 1974-04-23, 1974-12-12, 1978-01-03). Sedan dess har inte, enligt Förbundets mening, förutsättningarna för industrins del ändrats. De i tidigare yttranden framförda ståndpunkterna kvarstår

Sammanfattningsvis kan sägas att införandet av sommartid (eller ändrad normaltids) skulle för industrins del — såvitt kan bedömas — få vare sig entydigt positiva eller negativa konsekvenser. En tidsomläggning förändrar i princip ej förutsättningarna för driften vid landets företaget, nationellt sett.

Förbundet finner det likväl angeläget framhålla att en internationell samordning är angelägen. Om hela vår (väst-) europeiska omvärld går över till en enhetlig tid vore det förvisso opraktiskt — eller klart olämpligt — om Sverige ej anpassade sig härtil.

Förbundet har således inga invändningar att resa mot medlemsförslaget — även om det i första hand endast syftar till en anpassning till sommartids-systemet och ej det möjligen i framtiden påkallade normaltids-systemet.

Betr. mer detaljerade synpunkter hänvisas till bilagda två tidigare yttranden i frågan (1974-04-23, 1974-12-12) (se *Bihang 1 och 2*).

Stockholm den 1 februari 1978

Sveriges industriförbund

Bo Helmerson

Nina Holmström

BIHANG 1

Skrivelse till handelsdepartementet i Sverige från Sveriges industriförbund angående nordiskt betänkande om sommartid/ny normaltid i Norden

Förbundet har vid två tidigare tillfällen — 19 juli 1962 samt 23 april 1974 — avgivit yttrande i frågan och vill i första hand återropa vad som där framförts (senaste yttrandet biläggas).

I det senare yttrandet från förbundet framfördes att införandet av östeuropeisk tid under hela året eller under sommarhalvåret ej skulle — såvitt kan bedömas — medföra några entydigt positiva eller negativa konsekvenser för industrins del. Förutsättningarna för driften vid landets företag skulle ej nämnvärt påverkas av en tidsomläggning. Förbundet vidhåller detta. Det må likväl framhållas, att förbindelsemöjligheterna mellan industrin och kunder i Europa kan komma att försämrats. Kontorstiden i Sverige ligger i allmänhet redan nu före den i Frankrike, England och Tyskland. Den gemensamma telefontiden förkortas vid en omläggning således ytterligare. Dessa svårigheter går dock förhoppningsvis att övervinna.

Förbundet kan icke beräkna de samhällsekonomiska kostnaderna för den omställning av hela samhällsapparaten som blir nödvändig vid en tidsomställning. Fritids-, trivsel- och hälsofördelarna kan för övrigt svårigen uppskattas ekonomiskt. Troligen skulle en — från dessa synpunkter — ny normaltid vara att föredra framför införande av sommartid. Förbundet menar ändå att båda alternativen beträffande tidsomläggningen är tänkbara — under förutsättning att en internationell samordning göres.

Av vad förbundet kunnat utröna blir effekterna från energibesparingsynpunkt (främst elenergin) vid en tidsomställning ej av nämnvärd betydelse. Statens vattenfallsverk har beräknat energibesparingen till 0,3 % (sommartid) resp. 0,5 % (normaltid). Den ekonomiska besparing som här finns att göra (40—60 MSkr/år i hela Norden enligt utredningens uppskattning) kan sannolikt ej uppväga de kostnader som en omställning måste innebära.

Förbundet vill avslutningsvis blott understryka att den avgörande förutsättningen för en tidsomläggning är att en internationell samordning sker (enbart en nordisk är ej tillfyllest).

Stockholm den 12 december 1974

Sveriges industriförbund

Bo Helmerson

Nina Holmström

BIHANG 2

Skrivelse till arbetsmarknadsdepartementet i Sverige från Sveriges industriförbund angående nordisk utredning om sommartid eller ändrad normaltids (östeuropeisk tid)

Under det dryga decennium som förflutit sedan införandet av sommartid eller östeuropeisk tid började övervägas har förutsättningarna härför ej väsentligen förändrats. Förbundet yttrade sig i denna fråga den 19 juli 1962 och kvarstår i det föreliggande yttrandet i princip vid de ståndpunkter som då intogs.

För industrins del skulle införandet av östeuropeisk tid under hela året eller under sommarhalvåret ej — såvitt kan bedömas — få några vare sig entydigt positiva eller negativa konsekvenser. En tidsomläggning skulle i huvudsak ej förändra förutsättningarna för driften vid landets företag.

En av de positiva effekter av en tidsomläggning som åberopas från flera håll i samhället är den hälsomässiga. En utökning av exponeringstiden för solljuset medför i sig en eftersträvansvärd effekt. Dock får man beakta det faktum att arbetstidsförkortningen redan fortskridit så långt att betydelsen från medicinsk synpunkt ej blir särskilt anmärkningsvärd.

Beträffande de energiekonomiska aspekterna har förbundet ej kunnat finna att elkonsumtionen nämnvärt skulle ändras vid övergång till sommartid. En övergång till östeuropeisk tid (året om) skulle sannolikt ur energibesparingssynvinkel medföra en viss marginell besparing på grund av minskat belysningsbehov.

Effekten av de föreslagna tidsomläggningsalternativen torde emellertid kunna bli varierande inom samhällets olika sektorer. Så skulle exempelvis järnvägs- och båtförbindelserna med kontinenten troligen komma att kräva tätare tidtabellskiften och i viss mån medföra längre färdtider. Jordbruket och närstående branscher skulle få förskjutningar i skördetider och arbetsrytm.

Effekterna av förslaget beträffande kommunikationerna (trafiksäkerheten), jordbruket, skogsbruket, turismen och de medicinska fördelarna saknar förbundet möjlighet att bedöma.

Införande av s. k. sommartid, dvs. framflyttande av tiden med en timme under tiden 1 april—1 oktober, förefaller för industrins del inte möta några större hinder. Om Danmark antager förslaget om införande av sommartid kan det ur vissa branschers synvinkel snarare komma att framstå som angeläget att vi följer det danska exemplet. Flygtransporterna — som ofta sker under tidspress — går via Kastrup, Köpenhamn. Vissa transportproblem skulle då kunna uppkomma om diskrepans föreligger i de danska och svenska förhållandena.

För den händelse statsmakterna stannar för alternativet om införande av östeuropeisk tid under hela året bör emellertid enligt förbundets mening införandet ske först efter en internationell (mellaneuropeisk) samordning. En enhetlighet i detta avseende (inom Europa) ser förbundet som en nödvändig förutsättning för tidsomläggningen.

Förbundet vill i detta sammanhang även erinra om möjligheten att i enskilda företag — i de fall och under de tidsperioder där så skulle be-

finnas vara lämpligt — i större utsträckning än vad som nu är fallet på eget initiativ genomföra en tidigareläggning av verksamheten.

Sammanfattningsvis menar förbundet

att de båda tidsomläggningarna i stort ej skulle medföra vare sig för- eller nackdelar för industrin

att en övergång till östeuropeisk tid kräver en internationell samordning samt

att införande av sommartid för industrins del skulle vara tänkbar — framför allt om man inriktar sig på en provotid på exempelvis två år.

Stockholm den 23 april 1974

Sveriges industriförbund

Bo Helmerson

Nina Holmström

Lantbrukarnas riksförbund:

Förslaget från Nordiska rådet har föranletts av ett medlemsförslag om införande av enhetlig sommartid i de nordiska länderna väckt av delegater från Danmark, Sverige och Finland. Förslaget anknyter i allt väsentligt till en redovisning som Handelsdepartementet i Sverige lämnat i en PM om införande av sommartid. Förslaget har främst föranletts av att Danmark såsom medlem i EG står inför beslut om införande av sommartid samtidigt med övriga EG-länder. Förslagsställaren betonar att införande av sommartid kommer för de skandinaviska länderna att innebära att samma tidsberäkning kommer att ske för samtliga Nordens länder under sommarhalvåret, vilket måste ses som en fördel särskilt ur resandes synvinkel men även av befolkningen i gränstrakterna.

Förbundet vill inte betvivla att sådana fördelar kan redovisas. Påståendet i medlemsförslaget, att de svårigheter som skulle uppstå för jordbruket vid en ändrad tidsberäkning har minskat genom jordbrukets mekanisering, är emellertid felaktigt. Som redovisas i förbundets remissvar till handelsdepartementet om införande av sommartid har tvärtom den moderna skördetekniken ökat problemen med daggförekomst på fälten. En tidsförskjutning med en timme är alltså ur jordbrukets synpunkt en klar nackdel som medför ökade kostnader under skördetiden.

Förbundet har i sitt remissvar till handelsdepartementet närmare utvecklat hur jordbruket berörs vid ett beslut om införande av sommartid (*se Bihang*).

Då införande av sommartid för jordbrukets del enbart synes med-

föra nackdelar och inga påtagliga fördelar, får förbundet avstyrka förslaget om införande av sommartid.

Stockholm den 14 december 1977

Lantbrukarnas riksförbund

Erik Jonsson

Birger Isacson

BIHANG

Skrivelse till handelsdepartementet i Sverige från Lantbrukarnas riksförbund angående införande av sommartid

Handelsdepartementet har i sin översikt lämnat en värdefull sammanfattning över tidigare behandling av denna fråga: En redovisning för försöksverksamhet med sommartid, den svenska riksdagens och Nordiska Rådets befattning med ämnet redovisas. Betydande problem med införande av sommartid har vid varje tillfälle frågan gjorts till föremål för remissbehandling anmälts av en rad remissinstanser. Efter hand har den tekniska och sociala utvecklingen i samhället medfört förändrade attityder till frågan om sommartid. En framträdande argumentering mot sommartid har varit de praktiska problem som uppstår i Sverige om sommartid införs som en isolerad företeelse för vårt land. Gemenskapen med Norden och Europa i övrigt har härvid starkt betonats. Om EG-länderna nu står inför införande av sommartid, kommer med sannolikhet många remissinstanser att säga ja till följsamhet även för Sveriges vidkommande.

För lantbrukets del kvarstår de rent väderleksbetingade problemen. Dessa har tidigare av LRF anförts som skäl för ett nej till införande av sommartid. Förbundet hänvisar därvid till sitt remissyttrande 1974-04-17 till arbetsmarknadsdepartementet samt remissvar 1974-10-31 till handelsdepartementet.

De problem som uppstår för jordbruket belyses på ett korrekt sätt i remisshandlingens överväganden pkt 6: 6. LRF vill särskilt understryka att vid skörd av såväl vall som spannmål är daggförekomsten en realitet som måste in i tidsaspekten. Ny teknik som införts vid vallfoderberedning har förstärkt tidsaspekten. Den moderna vallskördetekniken bygger på förtorkning på fältet. Det gäller såväl vid ensilering som skulltorkning av vallfoder. Metoderna har avlöst tidigare vanligast förekommande hässjningsmetodik. Denna skördeteknik var mindre daggkänslig men har nu måst ge vika av hänsyn till arbetskostnaderna. Praktiskt taget all spannmål skördas i dag med skördetröska. Även denna skördemetodik bygger på att skörden kan påbörjas först när daggen har torkat av från fälten. Som redovisas i remisshandlingens är den lämpligaste skördetiden med hänsyn till daggförekomsten i större delen av Sverige mellan kl. 11.00 och 18.00 under augusti månad. När skördearbetet måste utsträckas under senare tid av hösten blir daggproblemet allt mer påtagligt. Normalt skördas större delen av spannmålen i Mellansverige och Norrland under september månad.

En tidsförskjutning av en timme innebär med den nu använda skördemetodiken påtagliga nackdelar. Vid införande av sommartid måste lantbruket helt naturligt anpassa sin arbetstid till samhället i övrigt. Effekterna kommer alltså under skördetiden att slå fullt ut i form av mera obekväma arbetstid och overtidsersättning för anställd arbetskraft. För gårdar med anställd arbetskraft kommer problemen att vara speciellt påtagliga. Undersökningar visar att redan nu tas den overtid ut under sommartid som arbetslagstiftningen medger.

Sammantaget kommer införande av sommartid att innebära problem för lantbruket, speciellt under skördetid. Ökade kostnader är ofrånkomliga och några som helst fördelar för jordbruksbefolkningen kan inte anföras. Med hänsyn härtill avstyrker LRF införande av sommartid.

Stockholm den 14 december 1977

Lantbrukarnas riksförbund

Erik Jonsson

Birger Isacson

Svenska arbetsgivareföreningen:

Föreningen hade 1974 tillfälle att yttra sig över ett betänkande avgivet av en inom nordiska ministerrådet tillsatt utredning för undersökning av förutsättningarna att införa sommartid eller ny normaltid i Norden. Föreningen anförde i sitt remissyttrande att man inte kan peka på några betydande fördelar i form av minskade produktionskostnader för näringslivet och endast marginella effekter på energiförbrukningen av en ändrad tidsberäkning. Det kan därför ifrågasättas om vinsterna av att införa sommartid eller ny normaltid är av en sådan storleksordning att de motsvarar kostnaderna för de relativt omfattande omställningar av hela samhällsmaskineriet som en ändrad tidsberäkning medför. Föreningen avstyrkte mot denna bakgrund såväl sommartid som ny normaltid. En ny normaltid vore dock i och för sig att föredra framför införande av sommartid.

Enligt föreningens uppfattning har bilden av effekterna på näringslivets produktionskostnader av ett införande av sommartid eller ny normaltid inte förändrats sedan 1974.

Den ovan nämnda utredningen behandlade frågan om ändrad tidsberäkning i Sverige, Norge och Danmark. En slutsats var att ett isolerat införande av sommartid i Norden skulle medföra kommunikationsmässiga olägenheter, framför allt i den internationella trafiken. Detta förhållande skulle således tala mot ett införande av sommartid enbart inom Norden.

Under 1970-talet har emellertid ett antal europeiska stater infört sommartid. Ett förslag om sommartid fr. o. m. 1979 i Västtyskland är under

behandling. Enligt en dansk fullmaktslag kan regeringen besluta om införande av sommartid efter hörande av folketingets näringsutskott.

Kommunikationstekniska skäl talar givetvis för att även Sverige skulle införa sommartid enligt enhetliga normer vid en utveckling utomlands som den ovan beskrivna. För den händelse ett enhetligt sommartidssystem införs i hela Västeuropa vore det enligt föreningens mening olämpligt om Sverige inte anpassade sig härtill. Av särskild betydelse är i detta sammanhang samordningen med Danmark och Tyskland.

Det är dock mycket väsentligt att sommartiden inte förläggs markant olika i olika länder. En bristande harmonisering vad avser periodvalet torde förorsaka inte oväsentliga olägenheter för kommunikationssektorns del. Om inte en harmonisering härvidlag kan uppnås torde de kommunikationstekniska fördelarna av ett allmänt införande av sommartid avsevärt reduceras.

De hittills tillämpade sommartidssystemen i Västeuropa har inte varit samordnade och detta synes inte heller bli fallet för 1978. I avvaktan på att harmoniseringssträvandena leder till mera påtagliga resultat bör enligt föreningens mening frågan om införande av sommartid inte omedelbart aktualiseras för Sveriges del.

Stockholm den 13 februari 1978

Svenska arbetsgivareföreningen

Lars-Gunnar Albåge

Arne Sandell

Linjeflyg:

Bolaget hänvisar till sitt yttrande i samma ärende till handelsdepartementet. Skrivelsen bifogas i kopia (*se Bihang*).

Bromma den 30 november 1977

Linjeflyg aktiebolag

Sten Sandberg

BIHANG

Skrivelse till handelsdepartementet i Sverige från Linjeflyg angående införande av sommartid

Ett införande av sommartid kan för bolaget medföra vissa smärre problem, exempelvis i fråga om besättningsplanering. Dessa problem är emellertid inte av den arten att bolaget anser sig böra avstyrka förslaget.

LIN har därför intet att invända mot att sommartid alternativt ny normaltid införes i Sverige.

Bromma den 24 november 1977

Linjeflyg Aktiebolag

Sten Sandberg

Svenska lantarbetareförbundet

— — — vill förbundet hänvisa till det yttrande som avgavs till handelsdepartementet 1977-11-30. I ärendet har därefter inget inträffat som givit förbundsstyrelsen anledning att ompröva ställningstagandet. Vi bifogar därför detta yttrande (*se Bihang*).

Stockholm den 7 februari 1978

Svenska lantarbetareförbundet

Börje Svensson

BIHANG

Skrivelse till handelsdepartementet i Sverige från Svenska lantarbetareförbundet angående införande av sommartid

Förbundet har i denna fråga avgivit yttrande vid ett flertal tillfällen och senast under 1974 till utredningen om sommartid eller ändrad normaltid i Sverige den 9/4 samt till Handelsdepartementet den 29/11. Vid båda dessa tillfällen avstyrkte förbundet såväl införande av sommartid som införande av ändrad normaltid. Förbundet har i stort samma synsätt idag som vid de tidigare tillfällena. Förutsättningarna är dock idag något annorlunda än 1974 och vi vill därför något utförligare motivera vår inställning.

I promemorian belyses först utvecklingen i Sverige och de övriga nordiska länderna, 1962 års svenska utredning samt nordiska ministerrådets utredning 1974. Man övergår sedan till att belysa olika slag av för- och nackdelar med sommartid resp. normaltid. En av de väsentligare anledningarna till diskussionen om sommartid eller ändrad normaltid är möjligheten att spara energi vid en omläggning. De besparingar som olika beräkningar påvisar synes dock vara av så liten omfattning att det är tveksamt om inte andra effekter i samband med en omläggning kan "ta ut" vinsterna.

Hälsoeffekter, bättre trivsel och fördelar för turistnäringen är frågor som anses ligga i den positiva vågskålen för sommartid eller ny normaltid. Andra delfrågor är arbetstiden, trafiksäkerheten och kommunikationerna. Förbundet går inte närmare in på att kommentera de olika frågorna var för sig, utan vill istället ta upp de frågor som rör jordbruket och de för- och nackdelar som sommartid eller ändrad normaltid här kan innebära.

Förbundet vill då först erinra om de avgivna synpunkterna den 9/4 och 29/11 1974. I dessa yttranden avstyrker förbundet införandet av såväl sommartid som ändrad normaltid. Motiveringarna då var att vid sommartid skall omställning ske två gånger per år, vilket inte minst för mjölkningsarbetet är en olägenhet. Vid införande av ändrad normaltid kommer man inom jordbruk och även inom trädgårdsanläggningsbranschen att tvingas arbeta ett större antal timmar i mörker, då helt övervägande delen av arbetet är förlagt utomhus.

Situationen är exakt densamma även nu. Förbundets ståndpunkter är därför också i stort sett oförändrade till de framförda frågeställningarna. Framför allt synes alternativet med införande av sommartid vara olämplig. Den omställning till nya tider som måste ske i produktionen kommer att vålla besvärigheter och irritation. Detta torde f. ö. inte gälla bara jordbruket utan i stort sett hela arbetslivet. Den totala ökning av antalet mörkertimmar till vilka arbetstid blir förlagd kan knappast verka stimulerande och heller inte ha en positiv effekt på hälsotillståndet.

En omläggning till ändrad normaltid synes i och för sig mer tilltalande än införande av sommartid. Dock kvarstår för jordbrukets del de negativa effekterna med ett större antal mörkertimmar. Samma gäller för trädgårdsanläggningsbranschen. Även i denna bransch sker arbetet utomhus med anläggning av gräsmattor och planteringar m. m. inom bostadsområden samt arbete med anläggning av kyrkogårdar och golfbanor. Redan nu vållar den mörka årstiden svårigheter, då möjligheter till anordnande av belysning saknas på många arbetsplatser.

För jordbrukets del torde det komma att medföra ett ökat uttag av övertidsarbete i samband med framför allt skörden. På grund av daggbildning är man hänvisad till en viss tidsbundenhet i detta arbete.

Givetvis kan sådana faktorer som energihushållning, ökad turism och kommunikationerna med grannländerna m. m. vara av mycket stor betydelse. Med hänsyn till de relativt begränsade vinster som synes kunna bli verkliga förefaller det förbundet tveksamt om de positiva effekterna ens totalt sammantagna överstiger de negativa vid en omläggning till ändrad normaltid. För de områden som faller inom förbundets verksamhetsfält synes de negativa faktorerna klart överväga. Med anledning av detta vill förbundet, nu liksom tidigare, avstyrka såväl införande av sommartid som ändrad normaltid.

Stockholm den 30 november 1977

Svenska lantarbetareförbundet

Börje Svensson

Medlemsförslag

om filialundervisning vid Nordiska hälsovårdshögskolan

(Väckt av Bertil Jonasson, Magnús Kjartansson, Bror Lillqvist, Petter Savola och Raino Westerholm)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan:

Nordiska hälsovårdshögskolan genomgår för närvarande en omdaning och utveckling i och med att professorer i socialmedicin, epidemiologi och biostatistik samt hälso- och sjukvårdsadministration nyligen tillsatts. Samtliga tre professorer tillträder sina befattningar 1978-07-01. Styrelsen har därför ej haft tillfälle att diskutera medlemsförslaget med de tre ämnesföreträdarna.

Styrelsen är i princip positiv till förslaget, vilket dock i medlemsförslaget är mycket allmänt utformat. Innan definitiv ställning tas till förslaget måste en hel del olösta frågor såsom filialundervisningens omfattning, fördelningen av lärarkrafter, urvalet av elever, språkfrågorna, kostnadsaspekten m. m. närmare bearbetas. Styrelsen räknar med att frågan görs till föremål för närmare utredning.

Göteborg den 24 april 1978

På styrelsens vägnar

Sven-Olof Hedengren
Ordförande

Komitén för sykehusadministratorens nordiske samarbeide:

Kommittén för sjukhusadministratörernas nordiska samarbete har dryftat förslaget och sjukvårdsadministratörernas föreningar i de fem nordiska länderna har också haft ärendet till behandling.

Alla länder är överens om att man bör försöka utveckla verksamheten i Nordiska hälsovårdshögskolan (*se nedan*).

De norska, finska, svenska och isländska föreningarna anser att filial-

undervisning kan vara ett värdefullt komplement. Den danska föreningen motsätter sig spridning av högskolans resurser.

Reykjavík, den 17 maj 1978

Davíð Á. Gunnarsson

D a n m a r k

Indenrigsministeriet:

I en over sagen afgivet udtalelse har *sundhedsstyrelsen* oplyst, at spørgsmålet om filialundervisning ved Nordiska hälsovårdshögskolan har været drøftet i styrelsen for højskolen, uden at der blev taget endelig stilling. Sundhedsstyrelsen finder på denne baggrund, at endelig stillingen fra dansk side må afvente styrelsens holdning til spørgsmålet.

Ud over at kunne tilslutte sig det af sundhedsstyrelsen anførte finder indenrigsministeriet det hensigtsmæssigt, at der indhentes erfaringer med den omlægning og udvidelse af undervisningen ved højskolen, der er sket med virkning fra 1. januar 1978, forinden der tages stilling til spørgsmålet om filialundervisning.

København, den 19. april 1978

P. m. v.

E. b.

Jørgen Varder

Amtsrådsforeningen i Danmark:

I denne anledning skal man meddele, at det må være Amtsrådsforeningens opfattelse, at idégrundlaget for Nordiska hälsovårdshögskolans virksomhed må være, at der kan være behov for fællesnordisk uddannelse på områder, hvor der i det enkelte land kun findes få potentielle deltagere, eller på områder, hvor der ikke i hvert af de nordiske lande findes tilstrækkeligt kvalificerede undervisere. På denne baggrund må Amtsrådsforeningen mene, at en filialundervisning på de enkelte landes højskoler og universiteter, som ikke kan have de ovenfor nævnte motivationer, principielt er i uoverensstemmelse med högskolans idégrundlag og derfor fjerner dens virksomhed fra det oprindelige udgangspunkt.

Hertil kommer yderligere, at man fra dansk side må stille sig tvivlende over for forslaget påstand om, at der i de forskellige nordiske lande findes et klart behov for øget samnordisk undervisning også ved andre højskoler og universiteter. Dette er i hvert fald næppe tilfældet i Danmark,

hvor man i forvejen har vanskeligt ved at fremskaffe deltagere til undervisningen på högskolan i Göteborg. De fra finsk side fremførte betragtninger understreger vel et undervisningsbehov, men man har vanskeligt ved at se, at de specielle finske interesser ikke lige så godt kan tiigodeses ved en national finsk undervisning (evt. med udlån af lærere fra hälsovårdshögskolan) som ved en lokalt placeret samnordisk undervisning i högskolans regie.

Endelig må man stille sig tvivlende over for, om der kan opnås administrative eller andre væsentlige fordele ved at lade högskolan varetage administrationen af en lokalt placeret undervisning. Tværtimod kan man befrygte vanskeligheder ved at tilpasse högskolans undervisningstilrettelæggelse i den nationale uddannelsesstruktur.

Af disse grunde må Amdtsrådsforeningen være af den opfattelse, at der næppe for tiden er grundlag for — og fra dansk side ikke ønske om — at den foreslåede etablering af filialundervisning iværksættes.

København, den 14. april 1978

Erling Tiedemann

P. Andersen-Rosendal

Kommunernes Landsforening:

I denne anledning skal man meddele, at landsforeningen ikke har bemærkninger til medlemsforslaget, idet man finder, at den foreslåede filialundervisning på forsøgsbasis også vil kunne medvirke til at belyse behovet for og mulighederne for en udvidelse af virksomheden også på andre undervisningsområder.

Landsforeningen vil derfor gerne til sin tid underrettes om, hvorvidt den foreslåede filialundervisning etableres, og om foreløbige resultater af denne undervisningsvirksomhed.

København, den 24. april 1978

Jens Mathiasen

O. Ingvartsen

Københavns magistrats 2. afdeling:

I denne anledning skal magistraten, efter at have indhentet udtalelser fra direktoratet for Københavns hospitalsvæsen og miljø- og levnedsmiddelkontrollen i København, udtale, at behovet for at lade kommunens personale deltage i højskolens uddannelser er beskedent, og at man derfor vil anse det for mere hensigtsmæssigt at sende eventuelle deltagere

til Göteborg fremfor at etablere filialundervisning her i landet.

Magistraten finder således ikke at kunne anbefale, at forslaget fremmes.

København, den 12. april 1978

Alsing Andersen

A. Johansen

Frederiksberg kommunes socialdirektorat har i skrivelse den 27 januari 1978 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Den almindelige danske Lægeforening:

Lægeforeningen finder forslagets tanker anbefalelsesværdige, da det åbner mulighed for afholdelse af kurser i de enkelte lande og yderligere formentlig også for en udvidelse af skolens emnekreds og for kortvarige kurser.

København, den 14. marts 1978

P. h. v.

Francis Zachariae

E. Trier

Dansk Tandlægeforening:

— — — ønsker Dansk Tandlægeforening primært at give udtryk for, at den efteruddannelsesvirksomhed, der foregår på Nordiska Hälsovårdshögskolan i Göteborg, efter foreningens opfattelse er værdifuld, bl. a. som følge af, at faggrupper fra de nordiske lande får mulighed for gensidig inspiration og udveksling af erfaringer.

Foreningen kan imidlertid ikke på det foreliggende grundlag vurdere, om den foreslåede opsplnitning af undervisningen er i overensstemmelse med ideen bag hälsovårdshögskolan som fællesnordisk projekt.

Foreningen savner endvidere i medlemsforslaget de fornødne oplysninger for at kunne bedømme, om den i forslaget nævnte filialundervisning vil kunne interferere med den i Danmark etablerede kursusvirksomhed i socialodontologi.

Dansk Tandlægeforening må således anmode om en nærmere redegørelse for medlemsforslagets følgevirkninger, inden foreningen kan tage stilling til forslaget.

København, den 15. juni 1978

For hovedbestyrelsens forretningsudvalg

Jesper Grønlund
Sekretariatschef, tandlæge

J. Soetmann
Kontorchef

Dansk Sygeplejeråd:

En udvidelse af virksomhedsområdet for hälsovårdshögskolan i Göteborg til at omfatte også universiteter og højskoler andre steder i Norden er bl. a. begrundet med, at der i Finland for tandlægenes vedkommende er stillet krav om, at tandlægerne har gennemgået kursus ved højskolen i Göteborg, som en forudsætning for, at de kan blive specialtandlæger.

For sygeplejerskernes vedkommende er der ikke tale om lignende kompetencegivende kurser.

Dansk Sygeplejeråd har i en udtalelse af 9.4.1976 til indenrigsministeriet som betænkning om "Nordiska Hälsovårdshögskolans framtida verksamhet" udtalt, at det specialkursus for sygeplejersker, der er foreslået i betænkningen, ikke kan tilbyde sygeplejersker en uddannelse, der ligger på et højere niveau end den uddannelse, der allerede finder sted ved Danmarks Sygeplejerskehøjskole, og at uddannelsen ikke vil komme på højde med den undervisning, sygeplejersker kan få ved universiteter i USA, Canada og England.

Såvidt Dansk Sygeplejeråd er orienteret, danner betænkningens uddannelsesforslag grundlag for den undervisning, der nu tilbydes på højskolen i Göteborg, og på denne baggrund kan Dansk Sygeplejeråd ikke anbefale, at der etableres filialundervisning for såvidt angår specialkursus for sygeplejersker.

København, den 3. juli 1978

Dansk Sygeplejeråd
Kirsten Stallknecht
Formand

Eva Holm Christensen
Sekretariatschef

Foreningen af Sygehusadministratorer i Danmark (FSAD):

FSAD finder det tilfredsstillende, at undervisningskapaciteten ved højskolen er blevet udbygget fra og med år 1978 med den hensigt at forbedre videreuddannelsen af hälso- og sjukvårdspersonale af forskellig slags.

Det er imidlertid foreningens opfattelse, at en spredning af uddannelsen ved at udvide virksomhedsområdet til at omfatte også universiteter og højskoler på andre steder i Norden vil føre til en u hensigtsmæssig udnyttelse af de forøgede ressourcer på bekostning af den tilsigtede udbygning af uddannelserne ved skolen i Göteborg.

FSAD betragter videreuddannelsen ved højskolen som en naturlig overbygning på de sygehusfaglige uddannelser, der er etableret eller som kan forventes etableret i de enkelte nordiske lande. Det er nødvendigt, at højskolens uddannelsesstandard fortsat søges udvidet og forbedret og at skolen herunder optager nye uddannelsesopgaver i takt med den tekniske og ledelsesmæssige udvikling inden for sygehussektoren. Foreningen tillader sig i denne forbindelse at erindre om, at Komiteen for Sygehusadministratorernes nordiske Samarbejde tidligere har stillet forslag om, at der etableres specialkurser beregnet for egentlige sygehusadministratorer alene. En sådan udbygning er ikke blevet mindre påkrævet i den forløbne tid siden forslaget fremsættelse i 1976 og kan fortsat anbefales optaget på højskolens program.

Samtidig skal det påpeges, at det fællesnordiske miljø, der i Göteborg er tilvejebragt ved at bringe sygehuspersonale fra de forskellige nordiske lande sammen i en gensidigt befrugtende udveksling af ideer og synspunkter, må anses for at være særdeles værdifuldt. Tanken om at sprede uddannelserne på den foreslåede måde kan befrygtes at udvikle sig henimod en ufrugtbar seperatisme, som en nok så fast ledelse fra højskolens side næppe vil kunne imødegå. Målet må efter FSAD's mening være at søge uddannelsen ved højskolen yderligere styrket og i takt hermed være en spore for standardforbedringer af etablerede uddannelser på nationalt niveau.

Selv om man kan forstå, at man i Finland af sprogmæssige og strukturelle grunde kunne ønske en filialuddannelse placeret på finsk grund, må FSAD af de foran anførte grunde, og fordi forslaget næppe er praktisk realisabelt, advare mod dets gennemførelse.

Vejle, den 24. april 1978

Hans Christensen

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet hänvisar i skrivelse den 17 mars

1978 till medicinalstyrelsens yttrande av den 20 februari 1978 (se nedan).

Helsingfors universitet, konsistoriet, hänvisar i skrivelse den 5 april 1978 till medicinska fakultetens utlåtande av den 29 mars 1978 (se nedan).

Helsingfors universitet, medicinska fakulteten:

Tanken är inte ny utan har framkastats i programmet för utbyggnad av Nordiska hälsovårdshögskolan på basen av vilket högskolan har utvidgats och fått tre professorer.

En tanke värd allt understöd är att de nämnda professorerna skulle resa till universitet runtom i Norden och där hålla korta kurser. Dessa kurser kunde då vara öppna också för andra än studerande vid medicinska fakulteter (grund- och fortbildning).

Medicinska fakulteten vid Helsingfors universitet anser att medlemsförslaget är värt allt stöd och inväntar noggrannare planer för filialundervisningen.

Helsingfors den 29 mars 1978

Kalle Achté
Prodekanus

Tuula Peltola
Tf. fakultetssekreterare

Åbo universitet:

Universitetet ställer sig positivt till förslaget om filialundervisning vid Nordiska hälsovårdshögskolan. Förhandlingar borde inledas med högskolan i Göteborg om de praktiska arrangemangen och om bl. a. ekonomiska och organisatoriska frågor. Enligt universitetets åsikt är undervisningssamarbete av detta slag en lönsam form av nordiskt samarbete. Universitetet anser emellertid att man noggrant bör överväga vilken högskolas undervisningsprogram ifrågavarande verksamhet bäst lämpar sig för (t. ex. Tammerfors och Kuopio).

Åbo den 31 mars 1978

Osmo Ikola
Rektor

Kari Hyppönen
Byråchef

Uleåborgs universitet, medicinska fakulteten:

Sakkunniga från de olika nordiska länderna och länder utanför Norden har fungerat som lärare och undervisningsspråket har varit svenska, norska, danska och engelska. Detta har ofta inneburit svårigheter för de finländska deltagarna. Det finns ett behov av vidareutbildning. Som nytt undervisningsämne må nämnas specialisering till specialtandläkare. Skolan ökade vid ingången av år 1978 antalet lärarbefattningar och undervisningskapaciteten. Man kan nu vänta sig ett ökat deltagarantal från varje land och förkortad väntetid för intagning.

Även om 1—2 månaders studier i Göteborg vållar vissa svårigheter är studierna dock att rekommendera eftersom deltagarna då har bättre möjligheter att dryfta gemensamma problem. Trots att förhållandena i de olika länderna skiljer sig från varandra är problemen dock i stor utsträckning likartade.

Då hälsovårdshögskolan i Göteborg nu strävar till att utsträcka undervisningen till högskolor i det övriga Norden kan förslaget tillstyrkas i försökssyfte. Undervisningen skulle ske i form av filialundervisning under administration av Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg och under överinseende av de nordiska samarbetsorganen vid universitet och högskolor med för ändamålet lämpad undervisning. De inhemska språken skulle vara huvudsakliga undervisningsspråk.

Medlemsförslaget är emellertid inte tillräckligt detaljerat för att man skall kunna bedöma vad filialundervisningen skulle innebära i praktiken: hur skall resurserna ordnas, vem ansvarar för planering och förverkligande, vad skulle undervisning under högskolan i Göteborg men vid något annat universitet betyda i praktiken, hur skulle studerandena utses och på vilket språk skulle undervisningen ske. Först då dessa frågor har utretts kan vi i egentlig mening ta ställning till förslaget.

Uleåborg den 16 mars 1978

Juha Kukkonen
Fakultetssekreterare

Tammerfors universitet:

Då Nordiska hälsovårdshögskolan på sin tid grundades räknade man med att ett befolkningsunderlag på 25 miljoner förutsatte en högklassig hälsovårdshögskola. Hälsovården har byggts ut under efterkrigstiden och personalen har ökat. Också de administrativa uppgifterna på hälsovårdens område har ökat och blivit mer komplicerade. Det vore alltså motiverat att det skulle finnas en läroinrättning i nivå med den i Göte-

borg per ungefär fem miljoner invånare. Under det rådande ekonomiska läget är det emellertid sannolikt inte förnuftigt att grunda separata högskolor i varje nordiskt land.

Under de senaste årtiondena har folkhälsovården utvecklats i någon mån olika i de nordiska länderna. Gemensam utbildning motsvarar inte till alla delar helt de olika ländernas behov. I utbildningshänseende vore det ändamålsenligt att man i den högre hälsovårdsundervisningen och i undervisningen i miljöhygien skulle tillämpa ett gemensamt kärnprogram och därtill differentierade program som motsvarar de nationella förhållandena.

Vid den nordiska hälsovårdshögskolan sker undervisningen på svenska, norska och danska och undantagsvis också på engelska. Ingen undervisning ges på finska. För finländska deltagare innebär det oöverkomliga svårigheter att följa med undervisning på danska trots att det förutsätts att de studerande har åtminstone tillfredsställande kunskaper i svenska. Med tanke på finländarna vore det viktigt, också med hänsyn till jämlikhetsprincipen, att en del av undervisningen kunde ske på finska.

Tammerfors universitet anser att medlemsförslaget vid Nordiska rådet, som syftar till en partiell uppsjälkning av verksamheten vid Nordiska hälsovårdshögskolan på de nordiska länderna, i hög grad är värt understöd med tanke på det ökade utbildningsbehovet och folkhälsoarbetets differentiering i de olika nordiska länderna samt med hänsyn till språkliga faktorer.

Sedan år 1971 har det vid fortbildningscentralen vid Tammerfors universitet ordnats fortbildning på hälsovårdens område. I praktiken motsvarar målsättningen den som uppställts för undervisningen i Göteborg. Målgruppen har utgjorts av personalen inom den öppna hälsovården. Det har dessutom förekommit efterfrågan på utbildning av sjukhusadministratörer och epidemiologisk utbildning för tandläkare, men hittills har universitetet inte kunnat anta denna utmaning.

Utgående från det framlagda medlemsförslaget vore det möjligt att koordinera hälsovårdsutbildningen vid fortbildningscentralen vid Tammerfors universitet och hälsovårdshögskolan i Göteborg. Man kunde eventuellt åstadkomma en gemensam kursplan och utbyte av lärare. En decentralisering av den nordiska högskolan skulle dessutom innebära samnordiska anslag också för "satellit-högskolorna".

Tammerfors den 7 april 1978

Lauri Seppänen

Prorektor

Yrjö Silo

Förvaltningsdirektör

Kuopio högskola:

Vid Kuopio högskola utbildas personal för många olika akademiska uppgifter på hälsovårdens område. De som utexamineras från högskolans samtliga sex utbildningsprogram (farmaci, odontologi, kemi-biokemi, medicin, medicinsk fysik, miljöhygien) har också behov av administrativ utbildning på hög nivå för att kunna sköta ledande poster inom hälsovården. Hittills har endast hälsovårdshögskolan i Göteborg funnits men endast en del av de intresserade har på grund av kostnader, språksvårigheter och studiesociala hinder kunnat delta i undervisningen där. Bristerna inom den administrativa sektorn av hälsovården har endast i ringa mån kunnat avhjälpas genom att en professur i hälsovårdsadministration och planering har inrättats vid högskolan. Denna professor kommer huvudsakligen att ansvara för kandidatutbildningen på hälsovårdens område från och med ingången av år 1979.

Vid Kuopio högskola har man pekat på behovet att utveckla detta område, vilket även framgår av vissa forskningsprojekt och internationella symposier i anslutning till hälsovårdsadministration. Högskolan är redo att delta i planering och genomförande av både nationell och internationell vidareutbildning på hälsovårdens område. Vid Kuopio högskola ges i detta nu grund-, fort- och vidareutbildning på alla de områden av hälsovården med undantag av veterinärmedicin för vilka hälsovårdshögskolan i Göteborg är avsedd.

Kuopio högskola anser att det är nödvändigt att vidareutbildningen på hälsovårdens område i Norden utvecklas så att det blir lättare att få utbildning inom olika yrkes- och språkområden. Kontakterna mellan den nationella enheten och högskolan i Göteborg borde så vitt möjligt förverkligas så att man får till stånd en koordinering och så att undervisning kunde ges också vid de nationella enheterna. De nationella enheterna kunde på några av hälsovårdens delområden (t. ex. miljöhygien) t. o. m. åta sig ett större ansvar än det nationella.

Kuopio högskola ställer sig alltså positivt till en utbyggnad av den administrativa undervisningen på hälsovårdens område och föreslår att Nordiska rådet ger Kuopio högskola fullmakter att inleda förhandlingar med hälsovårdshögskolan i Göteborg om filialundervisning på hälsovårdsadministrationens område vid Kuopio högskola. Samtidigt borde man sträva till att utreda vilka resurser som behövs för undervisningen och de administrativa kopplingarna.

Kuopio den 5 maj 1978

Tapani Vanha-Perttula

Rektor

Virpi Mäki

Studiesekreterare

Finlands akademi, statens medicinska kommission:

Såsom det påpekas i motiveringen har Nordiska hälsovårdshögskolans ställning stärkts från och med början av år 1978 i och med att antalet lärarbefattningar ökades och undervisningskapaciteten förstärktes. På finländskt håll har man ställt sig mycket kritisk till hälsovårdshögskolans verksamhet och den nu genomförda reformen har inte skett i enlighet med de principer som man förutsatte på finländskt håll under det förberedande skedet. Då emellertid beslut har fattats om en kändbar ökning av skolans resurser och om en utvidgning av dess verksamhet är det i detta skede svårt att effektivera ett långsiktigt och ändamålsenligt utnyttjande av verksamhetsplaneringen och resurserna.

Statens medicinska kommission anser att man i detta skede inte bör gå in för nyarrangemang som permanent filialundervisning. Å andra sidan borde hälsovårdshögskolans nya resurser inte stramt bindas vid högskolans egna projekt utan också kunna utnyttjas bl. a. för motsvarande områden vid Kuopio högskola och Tammerfors universitet. Då forskningsverksamheten väl har kommit igång vid hälsovårdshögskolan kunde dess lärar- och forskarresurser utnyttjas för vetenskaplig fortbildning speciellt med beaktande av varje enskilt lands behov av internationell undervisning för forskare och lärare.

I motiveringen till medlemsförslaget nämns bl. a. att specialisering till specialtandläkare i Finland skulle förutsätta att man genomgått kurs vid högskolan i Göteborg, där väntetiden för intagning är lång. I fråga om detta bör det påpekas att kursen inte längre är obligatorisk och att den kan ersättas med studier i hemlandet.

Helsingfors den 21 april 1978

Eino Heikkinen
Ordförande

Tuuli Tukiainen
Tf. sekreterare

Medicinalstyrelsen¹:

I motiveringen till medlemsförslaget anföres, att specialisering till specialtandläkare i Finland förutsätter en kurs i Göteborg. Detta påstående torde grunda sig på en missuppfattning, eftersom kursen i Göteborg endast är en av de alternativa utbildningsformerna och inte en obligatorisk del av utbildningen.

Å andra sidan måste man medge att Finland har behov av fort- och vidareutbildning för folkhälsoarbetet och hälsovårdsadministrationen.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Dessa problem är dock till största delen nationella och borde lösas utan nordisk hjälp. Avsikten är också att i vårt land utveckla den ovannämnda utbildningen inom ramen för de redan existerande organisationerna.

Administrativt torde det dessutom vara mycket svårt att anordna utbildning på filialbasis vid Finlands högskolor.

Med stöd av det ovan sagda anser medicinalstyrelsen att det inte är sakligt motiverat att stöda det väckta medlemsförslaget.

Ett yttrande med samma innehåll har avgivits också till social- och hälsovårdsministeriet.

Helsingfors den 20 februari 1978

Erkki Kivalo
Överdirektör

M. Parmala
Överläkare

Finlands fackförbunds centralorganisation, FFC rf.¹:

Såsom det konstateras i medlemsförslaget, ger Nordiska hälsovårds-högskolan i Göteborg vidareutbildning för hälso- och sjukvårdspersonal. Utbildningen i synnerhet i administrativa frågor har varit viktig även för finska deltagare.

Medlemsförslaget tar dock upp de problem som finns för närvarande. Det största problemet är de långa resorna, speciellt för deltagare från andra länder än från Sverige, otillräcklig kapacitet samt ibland möjligen språkproblem.

En utvidgning av hälsovårdshögskolans utbildning också till andra nordiska länder bör åtminstone kunna prövas. I första skedet kunde man i de nationella universitetens och högskolornas program inta undervisningsstoff, som är bundet till exempel till den nationella lagstiftningen. I andra skedet kunde man utveckla arbetsfördelningen mellan olika yrkeskategorier och läroämnen så att ett medlemsland toge ansvaret för en viss sorts utbildning.

Finlands fackförbunds centralorganisation FFC rf. anser alltså medlemsförslaget angeläget och tillstyrker, att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet dess genomförande.

Helsingfors den 2 juni 1978

Finlands fackförbunds centralorganisation FFC rf.

Simo Elomaa

Lauri Kaarisalo

¹ Yttrandet översatt från finska.

Tjänstemannaorganisationernas centralförbund TOC¹:

I Finland pågår som bäst en omfattande revidering av mellanstadieutbildningen och högskoleexamina. Likaså håller man på att planera vidareutbildning inom hälsovård vid högskolorna. Enligt TOC bör utbildningsresurserna i vårt land i detta skede inriktas på effektivt genomförande av dessa reformer.

Nyttan av högskolan i Göteborg för Finlands del motsvarar inte de av finska högskolerådet krävda uppgifter, på basen av vilka man bättre kan bedöma filialundervisningens ändamålsenlighet. Nyttan och kostnaderna av filialundervisningen har helt lämnats okalkylerade i medlemsförslaget.

Enligt TOC kunde samarbetet i anslutning till den samnordiska undervisningen utvecklas med andra medel, om den vidareutbildning som Nordiska hälsovårdshögskolan ger inte anses vara tillräcklig. Hälsovårdspersonalen kunde till exempel ha möjlighet att delta i den yrkesutbildning som anordnas vid högskolor och mellanstadieläroverk i andra nordiska länder alltefter de ämnen som särskilt intresserar de olika länderna. Vidareutbildningsprogrammen för högskolan i Göteborg och högskolor i andra nordiska länder kunde till vissa delar vara gemensamma. Också samarbetet mellan lärare vid högskolan i Göteborg och högskolor i andra nordiska länder kunde fördjupas bl. a. i form av gästföreläsare, utvecklande av gemensamt läromaterial och utnyttjande av forskningsresultat.

På grund av de ovannämnda synpunkterna anser TOC det inte ändamålsenligt att i detta skede påbörja filialundervisning under Nordiska hälsovårdshögskolan i Finland.

Enligt TOC bör nyttan av Nordiska hälsovårdshögskolan för Finlands del uppföljas noggrant med hänsyn till att utvecklandet av vårt lands skolsystem också behöver tillräckliga resurser.

Helsingfors den 8 juni 1978

Tjänstemannaorganisationernas centralförbund TOC

Oso Laakso
Ordförande

Bjarne Lindholm
Forskningssekreterare

Akava r. y.:

Akavas åsikt om filialundervisning vid Nordiska hälsovårdshögskolan är utformad på basen av utlåtanden från organisationens mest centrala medlemsförbund inom hälsovårdssektorn (se *Bihang*).

Akavas medlemsorganisationer inom hälsovårdssektorn förhåller sig i

princip positiva till ett förverkligande av filialundervisning vid Nordiska hälsovårdshögskolan. Det positiva ställningstagandet omfattar dock speciella mål och åsikter om tillämpningen inom de olika medlemsorganisationernas egna sektorer. Av denna orsak anser Akava det vara ändamålsenligt att hänvisa till medlemsorganisationernas sakkunnigutlåtanden till den del det gäller detaljer.

På basen av ovanstående förhåller sig Akava positivt till utvecklandet av filialundervisning vid Nordiska hälsovårdshögskolan.

Helsingfors den 27 april 1978

Akava r. y.

S. Apajalahti
Ordförande

Jaakko Kähönen
Utredningschef

BIHANG

Sammandrag av Akavas medlemsorganisationers utlåtanden om filialundervisning vid Nordiska hälsovårdshögskolan:

Finlands läkarförbund

Finlands läkarförbund förhåller sig positivt till förslaget om utbildning enligt satellitprincipen och anser att projektet bör inledas som försök.

Läkarförbundet anser dock inte att undervisningen bör decentraliseras i så hög grad att verksamheten inom den centrala enheten omöjliggörs. Högskolan bör bevaras som ett samnordiskt centrum för undervisning och utveckling av hälsovårdens administration på högsta nivå. Ifall högskolans verksamhet fördelas jämnt mellan de olika nordiska länderna skulle detta innebära en urvattning av dess grundläggande samnordiska idé. Högskolan bör bevara sin karaktär av "smältugn" för idéer och system från de olika nordiska länderna, ett centrum som kan utgöra en syntes av samnordisk växelverkan. Däremot skulle antagligen en decentralisering av undervisningen kunna skapa närmare förbindelser med de olika ländernas hälsovårdssystem. I det fallet anser Finlands läkarförbund att mycket återstår att önska.

Finlands tandläkarförbund

Tandläkarförbundet påpekar att specialisering inom tandvården i Finland förutsätter en månads specialiseringskurs vid Nordiska hälsovårdshögskolan. Till kursen antas dock endast sex finländska tandläkare per år och därför har man i Finland kunnat kompensera den med studier på approbaturnivå i epidemiologi och statistik vid universiteten i Finland. En bättre lösning skulle dock vara att Nordiska hälsovårdshögskolan skulle anordna filialundervisning i Finland.

Förbundet anser det dock vara viktigt att man även i fortsättningen

ordnar samnordisk utbildning i Göteborg. Inom tandvården behövs bl. a. dylik gemensam undervisning i form av kurser som behandlar internationell tandvård och därtill ansluten forskning.

Finlands veterinärförbund

Veterinärförbundet anser att man genom filialundervisning bättre än i detta nu kunde beakta de olika nordiska ländernas nationella behov. Språkliga och ekonomiska synpunkter och möjligheterna att garantera ett tillräckligt antal studieplatser är också faktorer som talar för en filialundervisning.

Enligt förbundet borde den grundläggande undervisningen som t. ex. undervisning i epidemiologi och biostatistik fortfarande ges i Göteborg. De nationella särdragen inom administrativa och miljöhygieniska frågor skulle däremot lämpa sig ytterst väl för filialundervisning. De grundläggande studierna och den kompletterande undervisning som ges som filialundervisning borde dock tillsammans utgöra en helhet med klara utbildningsmål och den borde planeras med beaktande av de olika ländernas speciella behov.

Finlands ergoterapeuter

Ergoterapeuterna förhåller sig positiva till filialundervisning vid Nordiska hälsovårdshögskolan men betonar att det för deras egen del inte är motiverat med filialundervisning i Finland. De nordiska ergoterapeutförbunden har år 1976 gemensamt riktat en anhållan till Nordiska rådet om att det skulle anordnas fortbildning för ergoterapeuterna vid Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. De finländska ergoterapeuterna är få till antalet och har knappa ekonomiska resurser. De anser att man kan garantera en tillräckligt högklassig och mångsidig undervisning i Göteborg, som dessutom både geografiskt och språkligt utgör en lämplig utbildningsplats för större delen av de nordiska ergoterapeuterna.

Suomen kunnallisliitto (Finlands kommunförbund)¹:

Suomen kunnallisliitto (Finlands kommunförbund) har redan den 15.3.1976 i sitt yttrande om betänkandet gällande nämnda hälsovårdshögskolas utveckling föreslagit, att vikt lägges vid att man även i Finland bör försöka få till stånd utbildning av samma typ och på samma nivå som vid Nordiska hälsovårdshögskolan.

Eftersom hälsovården är ett område där de nordiska länderna har ett fast samarbete även på praktisk nivå — bland annat med tanke på den gemensamma arbetsmarknaden för sjukvårdspersonal — är det motiverat att genomföra gemensam utbildning inom ramen för hälsovårdshögskolan. Fastän det även i Finland nu för tiden ges vidareutbildning inom hälsovårdsområdet, till exempel i samband med högskolor, ser Suomen kunnallisliitto inget hinder för att enligt förslaget planera igångsättande av vidareutbildning på filialbasis under Nordiska hälsovårdshögskolan även i andra nordiska länder. Härvid bör man sär-

¹ Yttrandet översatt från finska.

skilt klarlägga hur denna utbildning skall anknytas till den vidareutbildning som redan finns på området för att undvika dubbelarbete. Likaså bör man redan av kostnadsskäl undvika att decentralisera utbildningen för mycket.

Helsingfors den 21 april 1978

Suomen kunnallisliitto

Pentti Vataja

Avdelningschef

Aila Lind

Jurist

Finlands stadsförbund¹:

Strävan att utvidga Nordiska hälsovårdshögskolans undervisning så att undervisningen delvis kan ges annorstädes än i Göteborg, vid för ändamålet lämpliga universitet och högskolor, kan i princip anses vara värd understöd. Man kan anta, att i synnerhet finska studerande kan dra större nytta av undervisningen, om de nordiska undervisningsresurserna är tillgängliga i det egna landet. I någon mån torde situationen vara likadan även i de övriga nordiska länderna utom i Sverige.

En tanke bakom verksamheten vid Nordiska hälsovårdshögskolan är dock uttryckligen koordineringen av de nordiska resurserna och till och med deras centralisering. Fastän man kunnat öka högskolans resurser, finns det knappast ännu möjligheter till mycket omfattande decentralisering av verksamheten. Med tanke på lärar- och andra resurser kan man konstatera, att resurskraven beträffande prestationer stiger ganska kraftigt, om undervisningen decentraliseras i större mån.

För vissa kursers del kan man säkert anse decentraliseringen, filialundervisningen, vara av stor nytta, att det är motiverat att starta sådan undervisning. Igångsättande av filialundervisningen torde dock förut-sätta utredning av saken och försöksverksamhet. På basen av medlemsförslaget torde det vara motiverat att fästa högskolans uppmärksamhet vid filialundervisningen och be högskolan om en utredning om de förutsättningar, inom ramen för vilka denna är möjlig, samt om hur filialundervisningen i allmänhet påverkar högskolans nuvarande undervisningsverksamhet.

Helsingfors den 4 juli 1978

Martti Uotila

Avdelningschef

Torsten Widén

Bitr. avdelningschef

Finlands svenska kommunförbund:

Av medlemsförslaget framgår att hälsovårdspersonalen från en del nordiska länder på grund av språksvårigheter inte kan tillgodogöra sig den högklassiga undervisningen som ges i Nordiska hälsovårdshögskolan. Bl. a. med anledning härav borde undervisning enligt förslaget ske i respektive land, men under överinseende av hälsovårdshögskolan i Göteborg. Enligt förbundets byrå är detta förslag ett utslag av isoleringssträvanden, som inte överensstämmer med den nordiska tanken och en gemensam nordisk arbetsmarknad.

Helsingfors den 2 maj 1978

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Erik Nylund

Sairaalatalousyhdistys r. y. — Sjukhusekonomiföreningen i Finland:

Då Nordiska hälsovårdshögskolan grundades i Göteborg, var ett av motiven att koncentrera resurserna, eftersom varje enskilt nordiskt land inte kunde ställa upp med högt kvalificerade utbildare, med vars hjälp man i varje enskilt land skulle kunnat åstadkomma det som man samfällt kunde åstadkomma i en gemensam högskola.

En sådan rationell syn på användningen av lärarkrafterna bör alltför vara vägledande, enligt vår mening.

Man kan förstås påvisa att förhållandena är olika i olika nordiska länder, och därför kräver olika former av utbildning på vissa områden. Men det är betydelsefullt att sådan undervisning, som är erforderlig i studierna i samtliga nordiska länder, kan ges samfällt i Göteborg. Det är också berikande och stimulerande att uppleva olikheter i de nordiska länderna genom de erfarenheter, som kontakterna de studerande emellan ger i Göteborg. Det kan t. o. m. ge stimulans åt utvecklingen inom våra resp. länder, ty allt man upplever positivt vill man gärna anamma.

Väntetiden påstås vara alltför lång (vad kan begreppet betyda?), då det gäller specialisering till specialtandläkare. Varför då inte sträva till att väga efterfrågan och utbud mot varandra, så man får jämvikt och kan tillfredställa behoven?

Vistelsen i Göteborg 1—2 månader är enligt vår uppfattning mycket acceptabel, då man väger bortavaron hemifrån mot den ökade utbildning man får i stället under denna tid. Om man i hemlandet skulle ordna kurser och räkna med kortare perioder, är detta förknippat med många organisatoriska problem.

Vad som däremot är besvärligt för de finsktalande, är att de ofta har svårigheter att förstå svenska och norska och ännu svårare att förstå danska. Detta kunde dock avhjälpas genom att importera språkkunniga lärare från Finland till Göteborg.

Vi motsätter oss inte att enskilda kursavsnitt eller delar av kurser anordnas vid högskola eller universitet i Finland, men de skall i så fall organisatoriskt tillhöra Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. Vi är mycket bestämda på den punkten, att ett sådant arrangemang inte får leda till en splittring av Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. Idén med en gemensam högskola är alltför fin för att låta den "smulas sönder inifrån". Därför bör den undervisning som man vill förlägga i de olika nordiska länderna i planeringsskedet mycket noga prövas från fall till fall, särskilt då beaktande de konsekvenser sådana beslut kan få för den fortsatta framtida verksamheten i Göteborg.

Därför emotser vi att alla möjligheter tages tillvara att utveckla verksamheten i Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg.

Vasa den 11 mars 1978

Saira-alatalousyhdistys r. y.
På styrelsens vägnar
Holger Strandberg
Ordförande

I s l a n d

Foreningen af islandske fysioterapeuter:

— — — vil vi bemærke, at vi er meget positivt indstillede for en sådan fællesnordisk videreuddannelse. Derimod vil vi gerne vente med at give en udtalelse indtil resultatet af Nordisk råds undersøgelser foreligger.

Reykjavík i maj 1978

På foreningens vegne
Anna Kristjánsdóttir
Sekretær

N o r g e

Sosialdepartementet:

Sosialdepartementet har bemærket de behov for undervisning av helsepersonell som Den nordiske hälsovårdshögskolen ved sin undervisningsform ikke dekker.

Departementet er også enig i at det som en forsøksordning bør kunne etableres en form for filialundervisning, hvorved visse hindringer som følger av det nåværende opplegg vil kunne elimineres, det vil si at man i høyere grad oppsøker elevenes hjemland og derved kan oppnå mindre ventetid for opptak, mindre reiser for elevene, mindre språkvansker, kortere permisjoner og mindre fravær fra hjem og familie.

Samtidig må rimelige elementer av nordisk preg, søkes bevart i de forskjellige opplegg.

En forsøksordning etter et slikt opplegg må imidlertid avklares noe nærmere, uten at man dermed bør gi seg inn i nytt og årelangt utredningsarbeid. På den annen side mener Sosialdepartementet at de tre professorene som nå er tilsatt og skal tiltre i nær fremtid må få noen tid på å etablere undervisningen ved skolen i Göteborg, før skolen med rimelighet kan gi seg i kast med et slikt forsøksopplegg som filialundervisningen innebærer.

Oslo, 10. mai 1978

R. Ryste

Knut Munch -Sjøgaard

Norsk sykehusadministrasjons landsforbund — NSL:

Etter at saken har vært behandlet av NSL's arbeidsutvalg kan opplyses at vårt forbund ser med interesse på det fremsatte medlemsforslag.

Da opptaksmulighetene ved Nordiska hälsovårdshögskolan er svært begrenset, foreligger det et klart behov for økt undervisningstilbud. Hvis ikke dette kan skje i Göteborg, vil filialundervisning i Norge være et alternativ som bør undersøkes nærmere. Det vil imidlertid være viktig å beholde det nordiske perspektivet på utdanningen.

Ved å legge deler av studiet f. eks. til Norge, vil man kunne øke kapasiteten i Göteborg. Det kunne skje ved at man hadde oppstartingsfasen og avslutningsdelen ved skolen i Göteborg, mens mellomliggende perioder ble avviklet i de respektive land. Det må dog forutsettes at Nordiska hälsovårdshögskolan har ansvaret også for den delen av opplegget som skjer i andre land.

Norges kommunal- og sosialskole driver som kjent en nasjonal grunnutdanning i helse- og sykehusadministrasjon. En eventuell filialundervisning for norske sykehusadministratorer må derfor forutsettes å ligge på universitets- eller høyskolenivå. Målgruppen bør være identisk med de som har anledning til å bli medlem av NSL. Prioritet ved opptag bør være personer som ikke har gjennomgått kurs nr. 1 i helse- og sykehusadministrasjon, eller et med dette likestilt kurs på Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg.

I det oversendte forslag om "filialundervisning" er antydnet at en eventuell oppstartning bør skje på forsøksbasis. NSL er enig i dette. For Norges vedkommende antar vi at et forsøksopplegg med filialundervisning bør finne sted i Oslo. Bl. a. av hensyn til rekruttering av lærerkrefter antas det fordelaktig om oppstartingen av en filialundervisning finner sted i nærheten av Norges kommunal- og sosialskole. Vi finner for øvrig på nåværende tidspunkt ikke å kunne uttale oss bindende om de nærmere detaljer ved opplegget av et forsøksprosjekt.

Dersom det skulle bli aktuelt å arrangere filialundervisning på forsøksbasis i Norge, vil Norsk sykehusadministrasjons landsforbund være interessert i å bli tatt med på råd under planleggingen.

Oslo. 20. mars 1978

Nils Grønbeek Johnsen

Formann

Thor Egeland

Sekretær

Norske kommuners sentralforbund:

Norske kommuners sentralforbund kan ikke på det nåværende tidspunkt se fordelene av å opprette filialundervisning ved den nordiske helsehøyskolen i Göteborg.

Sentralforbundet vil avvente resultatene av forslaget til omorganisering av helsehøyskolen, som ble foreslått i en innstilling avgitt av en nordisk arbeidsgruppe i 1975, før man eventuelt går inn på en diskusjon om nye organisasjonsplaner.

Oslo. 27. april 1978

Sverre Krogh

Formann

Kjell T. Evers

Den norske lægeförening:

Den nordiske helsehøyskolen synes for tiden å være inne i en konsolideringsfase der ett av de vesentlige siktemål er å høyne utdannelsens kvalitet. Samtidig er Nordisk Råd i ferd med å skaffe seg oversikt over de eksisterende utdannelsesstilbud innen helsesektoren i Norden. Dessuten er store deler av videre- og etterutdanningsaktivitetene i denne sektoren allerede i utpreget grad desentralisert, kfr. Danmark og Norge.

Den norske lægeforening finner det noe vanskelig på grunnlag av ovennevnte forslag å se hva slags type undervisning det siktes mot og også hvilken gruppe helsepersonell undervisningen er tenkt rettet mot. Behovet for slike tiltak synes heller ikke klart nok beskrevet.

På denne bakgrunn kan vi for vår del ikke anbefale forslaget om filialundervisning.

Oslo, 5. april 1978

Den norske lægeforenings sentralstyre

Etter bemyndigelse

Harry Martin Svabø

Generalsekretær

Stein Lage Strand

Den norske tandlægeforening:

Man oppfattet bakgrunnen for forslaget slik at gjennomgått kurs ved den Nordiske helsehøyskolen er et av de krav som stilles ved utdanning til spesialtannleger (spesialister) i Finland. Dette skaper kjøproblemer for de finske tannleger som ønsker spesialistutdanning og for myndighetene. Til dette kommer at undervisningen ved den Nordiske helsehøyskolen naturlig nok ikke er skreddersydd for finske forhold.

For hovedstyret var det rimelig å ta utgangspunkt for vurderingen i den tilsvarende situasjon i Norge, som stort sett synes å være tilfredsstillende.

Ved den Nordiske helsehøyskolen gis undervisning på det området som vi kaller samfunnsodontologi (Public Dental Health). En del nordmenn vil studere i Göteborg, men de fleste vil søke slik utdanning her i landet. Det skal her bemerkes at formelt er slik utdanning ikke noen kvalifikasjonsbetingelse her i landet, men reelt legges det stor vekt på utdannelsen ved f. eks. besettelse av ledende stillinger.

Det finnes to slike utdannelser i Norge. 1. Det norske Helsedirektorat arrangerer regelmessig 7 ukers kurs for tannleger knyttet til den offentlige tannhelsetjeneste (Bygdøykursene). 2. Institutt for samfunnsodontologi ved Det odontologiske fakultet ved Universitetet i Oslo tar opp et visst antall tannleger for ett-årig videreutdanning i samfunnsodontologi.

For Tandlægeforeningens hovedstyre virker det umiddelbart hensiktsmessig om rent nasjonale behov søkes dekket i det enkelte land når omfanget der er så stort at en slik løsning er rasjonell. Det synes å være et riktigere prinsipp enn å dimensjonere en nordisk utdanningsemulighet gjennom filialundervisning, slik at alle lands behov dekkes på denne måte. Dette hindrer ikke at den Nordiske helsehøyskole bør bevares som

en felles nordisk utdanningsmulighet, bl. a. for å sikre den nordiske kontakt- og inspirasjonsmulighet som denne skolen representerer.

Oslo, 6. mars 1978

Den norske tannlægeforening

Arne Sollund
Generalsekretær

Norsk sykepleierforbund:

Norsk sykepleierforbund anser det som meget positivt at Nordisk Råd tar opp til vurdering å få i gang filialundervisning i tilknytning til universitet eller høyskole i andre nordiske land.

Norsk sykepleierforbund betrakter tilbudet ved Nordiska hälsovårdshögskolan som spesielt verdifullt fordi det er et av de få tverrfaglige utdanningstilbud for helsepersonell. Vi har kontaktet flere sykepleiere som har benyttet seg av ett eller flere av tilbudene ved Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. Erfaringer disse sitter igjen med er meget positive.

Norsk sykepleierforbund mener at en styrking av utdanningstilbudet ved opprettelse av filialer i andre nordiske land vil bety øket kapasitet og gjøre tilbudet tilgjengelig for flere.

Vi ser meget positivt på at organisasjonene blir forespurt i denne sak, og ser frem til et godt samarbeid såvel i planleggingsfasen som i den videre utvikling av arbeidet.

Oslo, 7. april 1978

Norsk sykepleierforbund

Kjell-Henrik Henriksen
Formann

Ruth-Turid Pettersen
Avdelingssjef

S v e r i g e

Socialstyrelsen:

Omorganisationen av verksamheten vid Nordiska hälsovårdshögskolan, i huvudsak i överensstämmelse med den nordiska arbetsgruppens förslag (Nordiska hälsovårdshögskolans framtida verksamhet, Stockholm 1975), inleddes den 1 januari 1978. Med hänsyn härtill och till den tid det kan komma att ta att genomföra denna omorganisation och kunna konstatera hur verksamheten tillgodoser ställda anspråk är socialstyrelsen inte

beredd att tillstyrka en utvidgning av verksamhetsområdet för hälsovårdshögskolan i Göteborg till att omfatta filialundervisning på försök.

Stockholm den 17 april 1978

Enligt socialstyrelsens beslut

Gunnar Wennström

Universitets- och högskoleämbetet:

UHÄ har lämnat universiteten och karolinska institutet tillfälle att yttra sig i ärendet. Yttranden har inkommit från universiteten i Linköping och Göteborg samt Karolinska institutet (*se nedan*). UHÄ överlämnar de inkomna yttrandena och får för egen del anföra följande.

UHÄ tillstyrker i princip medlemsförslaget om filialundervisning vid Nordiska hälsovårdshögskolan. UHÄ vill dock — i likhet med medicinska fakultetsnämnden och linjenämnden för läkarlinjen vid universitetet i Linköping och medicinska fakultetsnämnden vid universitetet i Göteborg — framhålla det angelägna i att innehavarna av de tre nyinrättade professurerna vid hälsovårdshögskolan ges möjlighet att först bygga upp sin verksamhet innan beslut om grad och typ av filialundervisning träffas.

I medlemsförslaget nämns särskilt de problem som rör Finlands deltagande i undervisningen vid högskolan. UHÄ ansluter sig till vad medicinska fakultetsnämnden vid universitetet i Göteborg föreslår, nämligen att någon eller några av hälsovårdshögskolans hittillsvarande kursutbud arrangeras vid någon utbildningsort i Finland. Däremot anser UHÄ att man av tidigare angivna skäl bör avvakta med vidare decentralisering av hälsovårdshögskolans undervisning.

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningsdirektören Paalzow efter föredragning av förste byråsekreteraren Sandberg.

På UHÄ:s vägnar

Gudrun Paalzow

Christina Sandberg

Skolöverstyrelsen:

Förslaget om filialundervisning vid Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg överensstämmer med intentionerna i den svenska högskole-reformen, att befintliga resurser på olika orter bör utnyttjas. SÖ vill också erinra om att akademisk undervisning på universitetsfilialorter inte är något nytt inom Sverige.

SÖ tillstyrker förslaget men vill samtidigt understryka vikten av att

idén med samnordisk undervisning inte får förfelas. Det bör också uppmärksammas vad ett eventuellt beslut om filialundervisning kan få för konsekvenser för de redan befintliga resurserna (lärare, lokaler m. m.) i Göteborg.

SÖ vill också i detta sammanhang erinra om sitt yttrande 1974-12-02 över remiss angående samnordisk vidareutbildning av sjuksköterskor där SÖ framhöll att även andra personalkategorier hade behov av högre utbildning.

Stockholm den 18 april 1978

På skolöverstyrelsens vägnar

Alice Lindström

Svea Eklund

Stockholms universitet har i skrivelse den 23 mars 1978 förklarat sig avstå från yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Karolinska institutet, rektorsämbetet hänvisar i skrivelse den 10 april 1978 till yttrande från hygieniska institutionen av den 17 mars 1978 (se nedan).

Karolinska institutet, hygieniska institutionen:

Institutionen finner det i likhet med förslagsställaren önskvärt att fort- och vidareutbildning på filialbasis under Nordiska hälsovårdshögskolan skall kunna ske vid andra universitet och högskolor i Norden.

För hygieniska institutionens del är det angeläget att framhålla att regelbunden utbildning inom epidemiologi, särskilt inom ämnesområdet miljömedicin, helt saknas i Sverige. Lärare från hygieniska institutionen har vid upprepade tillfällen anmodats hålla vecko- eller fjortondagarskurser, i framför allt epidemiologisk metod. Kursdeltagarna har bl. a. utgjorts av länsläkare, hälsovårdskonsulenter, företagsläkare och skyddsingenjörer, och skett på uppmaning av socialstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen eller Svenska arbetsgivareföreningen. Denna typ av undervisning har vunnit uppskattning och enligt avnämarna fyllt ett stort behov.

Hygieniska institutionen är för sin del och under förutsättning att administration och kostnadsutveckling kan ske på tillfredsställande sätt villig att medverka till en utveckling och eventuell permanentering av detta undervisningsprogram.

Även inom ämnesområdet toxikologi, och framför allt då metalltoxikologi, har institutionen medverkat i den för närvarande pågående toxikologiutbildningen inom karolinska institutets ram. I den mån sådana kurser kommer att anordnas vid andra institutioner inom eller

utom institutet ställer sig hygieniska institutionen positiv till att medverka på sätt som hittills skett.

Stockholm den 17 mars 1978

Rune Cedertöf

Fil. dr, docent vik. univ. lektor

Uppsala universitet, rektorsämbetet har i skrivelse den 6 april 1978 förklarat sig avstå från yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Universitetet i Linköping, medicinska fakultetsnämnden, linjenämnden för läkarlinjen:

I anledning av att Nordiska hälsovårdshögskolans resurser förstärks fr. o. m. 1978 med bl. a. tre professorer har förslag väckts om filialundervisning på andra orter i Norden. Härvid har särskilt framhållits behovet av fort- och vidareutbildning inom folkhälsoområdet anpassad för finländska förhållanden.

Fakultetsnämnden och linjenämnden för läkarlinjen anser att det i och för sig motiverade förslaget om filialundervisning är för tidigt väckt, då man måste ge de nya befattningshavarna vid Nordiska hälsovårdshögskolan tid och möjlighet att först bygga upp sin verksamhet i Göteborg, innan man beslutar om grad och typ av filialundervisning. På längre sikt borde dock en sådan kunna komma till stånd som ett led i det naturliga samarbete beträffande både forskning och undervisning som kan förutsättas växa fram mellan hälsovårdshögskolan och dess intressenter och avnämare i de olika nordiska länderna.

Linköping den 10 april 1978

På medicinska fakultetsnämndens och linjenämndens för läkarlinjen vägnar

Ove Groth

Håkan Johanson

Lunds universitet, linjenämnden för läkarlinjen har genom protokollsutdrag den 14 mars 1978 förklarat sig avstå från yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Göteborgs universitet, rektorsämbetet:

— — — får rektorsämbetet härmed överlämna och hänvisa till bifogade yttranden av medicinska fakultetsnämnden och linjenämnden

för tandläkarlinjen. Odontologiska fakultetsnämnden och linjenämnden för läkarlinjen har beslutat avstå från att avge yttrande.

Göteborg den 17 april 1978

Enligt uppdrag
Carin Thelning Broberg

Göteborgs universitet, medicinska fakultetsnämnden:

Tanken bakom den vetenskapliga upprustningen av den Nordiska hälsovårdshögskolan har varit att förstärka den vetenskapliga grunden för den undervisning som meddelas. Förhoppningarna har härvid varit att söka få till stånd en forskning inom högskolans arbetsområden som särskilt tar sikte på komparativa studier mellan de nordiska länderna. På så vis kan erfarenheter från dessa länder systematiseras och relateras till varandra för att man skall ta till vara de bästa principerna för bedrivande av hälso-, sjuk- och socialvård. Via den nya anknytningen till Nordiska ministerrådet synes möjligheter föreligga för att till hälsovårdshögskolans forskare kanalisera uppdragsforskning från ett forum där hälso-, sjuk- och socialvård diskuteras som gemensam nordisk angelägenhet på regeringsnivå och ämbetsverksnivå.

En undervisning som baseras på sådan forskning bör bedrivas inte endast vid hälsovårdshögskolans kurser i Göteborg, utan som föreslås i nu aktuellt medlemsförslag vid olika utbildningsorter i Norden. Mot den bakgrunden kan man alltså tillstyrka förslaget.

De nya professorerna vid hälsovårdshögskolan tillträder inte sina befattningar förrän till sommaren. Ovannämnda perspektiv är därför inte aktuellt utan kan dröja något eller några år. Fråga uppkommer då om man skall avvakta eller redan nu planera för en decentraliserad undervisning. Det bör i sammanhanget framhållas att Finland i förhållande till den egentliga efterfrågan på hittillsvarande undervisning blivit under-representerad till följd av språkbarriären mot övriga nordiska länders lärare och elever.

Denna omständighet gör att fakultetsnämnden finner det väl motiverat att utan dröjsmål försöksvis arrangera någon eller några av hälsovårdshögskolans hittillsvarande kursutbud vid någon utbildningsort i Finland. Däremot bör vidare decentralisering till övriga nordiska länder anstå till dess att forskningsunderlag för kurser med mera specifikt kunskapsinnehåll kan erbjudas från hälsovårdshögskolan.

Göteborg den 5 april 1978

Petter Karlberg

Barbro Strand

Göteborgs universitet, sektorn för utbildning för vårdyrken, linjenämnden för tandläkarlinjen:

Linjenämnden finner förslaget om försöksverksamhet vara välmotiverat och då särskilt med hänsyn till specialtandläkarutbildningen i Finland.

Göteborg den 20 mars 1978

Bengt Magnusson

Bengt Hultén

Umeå universitet, rektorsämbetet har i skrivelse den 13 april 1978 förklarat sig avstå från yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Landstingsförbundet:

Styrelsen anser att Nordiska hälsovårdshögskolan fyller en viktig uppgift. Den erbjuder kvalificerad undervisning inom hälso-, sjuk-, socialvård och angränsande områden. Den ger en rad olika yrkeskategorier tillfälle att studera gemensamt och ta del av varandras inom olika verksamhetsområden gjorda erfarenheter. Att de studerande kommer från hela Norden möjliggör fruktbara jämförelser mellan system, metodik och resultat i de olika länderna.

Genom högskolereformen 1977 fick Sverige en enhetlig högskola. Detta var ett stort steg framåt för högre studier och forskning. Utbildningarna blev jämförbara. Den ena etappen följer på den andra. Resurserna splittras inte.

Nordiska hälsovårdshögskolan ligger utanför detta system. Detta har nackdelar, men är en följd av dess nordiska karaktär. Att ansluta den till den svenska högskolan skulle fjärma skolan från de övriga nordiska ländernas högre studier. Hittills har skolans fördelar från svensk sida ansetts väga tyngre än nackdelarna.

Nu har föreslagits att verksamhetsområdet för hälsovårdshögskolan i Göteborg skall utvidgas till att omfatta också universitet och högskolor på andra orter i Norden. Till detta ställer sig styrelsen tveksam. Filialer i de övriga nordiska länderna skulle antagligen rekrytera huvuddelen av sina studerande från det land där de är lokaliserade. En av hälsovårdshögskolans viktigaste egenskaper — den internordiska studerandesammansättningen — skulle därigenom motverkas. I Sverige skulle filialer vara ett steg tillbaka från en enhetlig högskola.

Det är tänkbart att skälen — exempelvis de språkliga — för en filial-

verksamhet i Finland väger tyngre än i de övriga nordiska länderna. Om önskemålet om en filial där är starkt vill styrelsen därför inte motsätta sig att man ytterligare utreder frågan. I Sverige har filialer knappast någon framtid.

Stockholm den 27 april 1978

Börje Hörnlund

Rune Carlsson

Sveriges läkarförbund:

Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg har nyligen omorganiserats och arbetar fr. o. m. den 1 januari 1978 under nya förutsättningar. Bl. a. har som påpekas i föreliggande förslag högskolan tillförts ett antal nya lärarbefattningar och därigenom ökad undervisningskapacitet.

Läkarförbundet vill i och för sig inte avvisa tanken på en fort- och vidareutbildning på filialbas men anser att en sådan utvidgning av högskolans uppgifter bör få anstå i avvaktan på närmare erfarenheter av högskolans nyligen genomförda omorganisation.

Stockholm den 21 april 1978

Sveriges läkarförbund

Nils Broberg

Sveriges tandläkarförbund:

Det är glädjande att kunna konstatera att den Nordiska hälsovårdshögskolan motsvarar ett samnordiskt behov och att till följd härav högskolan från och med 1978 tillförts nya lärarbefattningar för att uppfylla kraven på ökad undervisningskapacitet. Samtidigt måste beklagas att denna samnordiska högskola inte i samma omfattning och med samma utbyte kan utnyttjas av finländska vidarestudieranden, bland annat på grund av lärarkårens uppenbart ensidigt språkliga sammansättning.

I den mån nyss antydda problem och svårigheter kan motverkas genom en högskolans filialundervisning vid andra universitet och högskolor i Norden — och mycket tyder på detta — föreligger starka skäl för att på förslaget sätt sprida undervisningen till flera orter.

Tandläkarförbundet vill således varmt tillstyrka en försöksverksamhet med filialundervisning i enlighet med förslagsställarnas hemställan.

Stockholm den 7 mars 1978

Sveriges tandläkarförbund

Lars Sandberg

Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund:

Enligt vår mening är det risk att hela den grundläggande idén med Nordiska hälsovårdshögskolan förfaller om undervisningen skulle splittas på olika högskolor och universitet. De skäl som framförs för en sådan ändring måste nog övervägas och konsekvenserna måste diskuteras igenom ordentligt. Att det är så långa väntetider för dem som söker till kursen för specialisttandläkare lär bero på att det är en så liten grupp denna utbildning riktar sig till att kursen inte kan ordnas så ofta. Det förhållandet blir antagligen inte bättre om kursen förlägges till någon högskola i Finland.

I medlemsförslaget framhålles vidare att det kan vara svårt för sjukvårdspersonal att bege sig till en 1—2 månader lång utbildning i ett annat nordiskt land. Vi anser att det måste bli riktigare och mera rationellt att man i resp. nordiskt land skapar bättre möjligheter för de sökande att studera vid Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg än att tillskapa filialundervisning i andra länder. Resurserna kommer annars att splittas och idén med en gemensam nordisk utbildning försvinna. Man bör väl också avvakta och se vad den ökade kapaciteten vid högskolan i Göteborg kommer att betyda innan man gör något försök med filialundervisning.

Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund

Karin Christiani
Utbildningssektionen

Yrkesförbundet svenska sjukvårdstjänstemän (SST):

SST finner det vara synnerligen värdefullt om filialundervisning kan genomföras icke minst mot den bakgrund som anförts från finländskt håll.

SST tillstyrker sålunda medlemsförslaget om filialundervisning och anser att Finland bör prioriteras om det läget skulle uppstå, att filialundervisningen icke kan byggas ut i hela Norden och på en gång.

Trelleborg den 2 mars 1978

Å Yrkesförbundet svenska sjukvårdstjänstemäns — SST:s — vägnar

Olof Andersson
Sjukhusdirektör — SST:s ordförande

Medlemsförslag

om samnordiska åtgärder mot onykterhet till sjöss

(Väckt av Eric Carlsson, Rolf Sellgren, Seppo Westerlund och Rolf Wirtén)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

Remissinstans, förutom NFS, är Nordisk Union för Alkoholfri Trafik.

NFS meddelar mot denna bakgrund att man inte har några kommentarer till förslaget, som anses ligga utanför NFS intresseområde.

Stockholm den 29 mars 1978

Nordens fackliga samorganisation
Lennart Forseböck

Nordisk union för alkoholfri trafik (NAUT):

Medlemsförslaget aktualiserar en synnerligen viktig säkerhetsfråga till sjöss. Samordningssträvanden inom Norden när det gäller att komma till rätta med onykterheten till sjöss har förekommit tidigare. Under slutet av 1950- och början av 1960-talet förekom överläggningar mellan kommittéer i Danmark, Finland, Norge och Sverige, som arbetade med hithörande frågor. Dessa överläggningar resulterade emellertid inte i allmängiltiga promilleregler. Som skäl angavs bl. a. att en ändamålsenlig blodprovstagning inte alltid kunde äga rum till sjöss. Det uppgavs också att man inte heller kunde bortse från det faktum att handelsflottans och i viss mån även fiskeflottans personal inte bara tjänstgör ombord utan också bor och tillbringar det mesta av fritiden där.

Nu har emellertid Finland infört promillelagstiftning till sjöss, Norge har det beträffande den yrkesmässiga trafiken. Förslag om sådan lag-

stiftning har också förekommit i andra nordiska länder. I Sverige underströk första lagutskottet i samband med behandlingen av proposition 1966: 145 med förslag till ändring i sjölagen vikten av att utredning om alkoholkoncentrationen i gärningsmannens blod användes som ett led i bevisningen om berusningsgraden.

Enligt NUAT:s mening talar starka skäl för att promilleregler införes i sjötrafiken. Till lands har sådan lagstiftning numera accepterats av samtliga nordiska länder. En motsvarande harmonisering av lagstiftningen till sjöss skulle säkerligen främja nykterheten och därmed säkerheten.

Genom att föreskriva blodprov som underlag för fastställande av straffbarhetsgräns nås klarhet och stadga i lagstiftningen. En fast nedre promillegräns torde verka preventivt genom att den inte ger utrymme för den enskilde att själv bedöma om och när han är olämplig att utföra vad som åligger honom efter alkoholförtäring. NUAT anser vidare att en promillegräns vid en viss fastställd koncentration av alkohol i kroppen ger en rättssäkerhetsgaranti genom att fastlägga en gräns mellan strafffrihet och straffbarhet.

Av den statistik som föreligger framgår klart att nykterhetstillståndet till sjöss inte är tillfredsställande. Situationen är särskilt oroande i fråga om fritidsbåtarna. Med hänsyn till brister i rapporteringen av tillbud och olyckor som inte lett till personskador finns god grund att anta att sådana händelser beroende på alkoholpåverkan är mera talrika än vad den officiella statistiken anger. Beträffande biltrafiken har konstaterats att det s. k. mörkertalet är mycket högt. Detsamma torde gälla även trafiken till sjöss. Det stora antalet smitningsförseelser vid landtrafik anses till mycket stor del bero på att inblandade förare varit alkoholpåverkade. Man kan analogt med detta förutsätta att även vid båtolyckor med alkoholpåverkade personer är de skyldiga angelägna att göra upp i godo och undvika rapportering.

Med de särskilda förhållanden som råder till sjöss, är det uppenbart att det ofta är små marginaler som inverkar på förloppet av en inträffad olycka. Även en ringa alkoholpåverkan kan då vara av avgörande betydelse. Väderförhållanden med svåra bedömningssituationer, balansproblem på små båtar och den ständiga drunkningsrisken är förhållanden som talar för att riskerna med alkoholförtäring inom båtlivet inte kan bedömas vara mindre än på land.

Enligt NUAT:s mening har förutsättningarna att beivra överträdelser av en promillelagstiftning ökat avsevärt under senare tid, då vi fått bättre tekniska hjälpmedel för att påvisa alkohol i utandningsluften. Sådana hjälpmedel bör naturligtvis komma till användning för att kontrollera lagstiftningens efterlevnad. Den verksamhet med "alcotest" som förekommit till lands har omfattats mycket positivt av allmänheten. Med de särskilda övervakningsproblem som finns till sjöss kan NUAT tänka

sig att rätten att ta utandningsprov skulle kunna utsträckas även till annan välutbildad personal än polisen, t. ex. tulltjänstemän.

Även om de trafiknykterhetsproblem som sammanhänger med den nordiska färje- och båttrafiken ligger något utanför medlemsförslaget vill NUAT ändå fästa Nordiska rådets uppmärksamhet på dessa. Den ymniga alkoholutskänknings på färjor och båtar, som går mellan de nordiska länderna, utgör en allvarlig trafiksäkerhetsrisk. Fordonsförare — såväl när det gäller privatbilister som yrkesförare — frestas ofta att inta alkohol och sedan köra sina fordon. Det är därför viktigt att åtgärder för att begränsa alkoholutskänknings i den samnordiska trafiken snarast vidtas.

Under återopande av ovannämnda tillstyrker NUAT medlemsförslaget och anser att målsättningen i arbetet måste vara att i Norden införa enhetliga promille regler om trafiknykterhet till sjöss.

Stockholm den 30 mars 1978

Nordisk union för alkoholfri trafik

Thorleif Karlsen
Generalsekreterare

Valeri Surell
President

D a n m a r k

Handelsministeriet, Søfartsafdelingen:

Spiritus som årsag til ulykker til søs udgør et alvorligt problem, som man er opmærksom på såvel for fritidssejlad som for erhvervssejlad.

De tilfælde, hvor der forekommer sejlad i spirituspåvirket tilstand, kommer i reglen til handelsministeriets kundskab i forbindelse med søulykker, hvor det efter den gældende sølovs § 318 og sømandslovens § 68 er muligt at straffe en skibsfører eller en sømand, såfremt han foranlediger grundstødning, forlis eller anden søulykke ved grov fejl eller forsømmelse i tjenesten. Efter de samme lovbestemmelser er det endvidere muligt at straffe skibsførere og sømænd, der udfører arbejde om bord i et skib i en stilling af væsentlig betydning for sikkerheden, såfremt de har nydt spiritus eller andre rusmidler i et sådant omfang, at de er ude af stand til at udføre deres tjeneste på fuldt betryggende måde. De nævnte bestemmelser bliver i fornødent omfang også anvendt, når det konstateres, at fritidssejlere har sejlet i beruset tilstand. Bestemmelserne blev indsat ved sølovs- og sømandslovsændringerne i 1973. Ved udformningen af bestemmelserne søgte man at tage hensyn til søens særlig forhold, og man undlod at indføre faste promillegrænser, idet et skib i modsætning til en bil og et fly ud over at være sømandens arbejdsplads også er hans hjem og det sted, hvor han tilbringer sin fritid. Det var derfor ikke formålet med bestemmelsen at indføre et reelt

spiritusforbud i alle danske skibe. Man ønskede dog at kriminalisere det forhold, at en sømand, der udfører arbejde om bord i en stilling af væsentlig betydning for sikkerheden, og her kan der være tale om såvel officerer som det menige mandskab, f. eks. en udkigsmand, nyder spiritus eller andre rusmidler i et sådant omfang, at han er ude af stand til at udføre sin tjeneste på fuldt betryggende måde. Selv om det kan være vanskeligt at sondre mellem fritid og arbejde om bord på et skib, idet enhver kan være nødt til med et øjeblikks varsel at skulle træde i funktion, er den typiske overtrædelse af denne bestemmelse det tilfælde, hvor en sømand, uanset at han ved, at han skal tiltræde en vagt, nyder spiritus i et sådant omfang, at han ikke vil være i stand til at udføre vagttjenesten på fuldt betryggende måde, og dog tiltræder vagten eller under denne nyder spiritus i det nævnte omfang.

Det vil efter handelsministeriets opfattelse — bl. a. på grund af vanskelighederne ved at foretage en klar sondring mellem de forskellige former for sejlads — ikke være muligt at have forskellige bestemmelser, som finder anvendelse på henholdsvis erhvervssejlads og fritidssejlads.

På baggrund af det her anførte og det praktiske problem, der foreligger, idet muligheden for en konstatering af foreliggende beruselse vil være mindre til søs end på landjorden, idet det som regel ikke vil være muligt at få gennemført en spiritusprøve på et tilstrækkelig tidligt tidspunkt, er handelsministeriet betænkeligt ved at indføre faste promillegrænser.

Det tilføjes i øvrigt, at en påvirkning af fritidssejlernes indstilling til alkohol i forbindelse med sejlads sker gennem information og propagandakampagner, der udføres af Søsportens Sikkerhedsråd.

København, den 28. marts 1978

P. m. v.

E. b.

E. Lysgaard

Danmarks Rederiforening:

— — — at spørgsmålet om fritidsbåde ikke i den sammenhæng, som er anført i forslaget, vedrører Danmarks Rederiforening.

Vi foreslår derfor, at De tager spørgsmålet op med Søsportens Sikkerhedsråd, Handelsministeriet, Slotsholmsgade 12, 1216 København K, hvor blandt andet Dansk Sejlunion og Dansk Motorbådsunion er repræsenteret.

København, den 4. januar 1978

Danmarks Rederiforening

J. T. Degerbøl

Dansk Politiforbund:

Fra Dansk Politiforbunds side har vi ingen bemærkninger til det fremsendte forslag.

I øvrigt kan vi oplyse, at alle problemer vedrørende dette spørgsmål af de enkelte politimestre tilstilles Søsportens Sikkerhedsråd, handelsministeriet.

København, den 25. januar 1978

P. f. v.
Fl. Bay-Jensen

Fællessekretariatet:

Medlemsforslaget tager i sin udformning nærmest sigte på ombordværende i småbåde, lystfartøjer o. l., og der kan måske her være behov for en stramning af gældende regler om en samordning af nordisk lovgivning på dette område.

For såvidt angår spørgsmålet om anvendelse af alkoholiske drikke o. l. i danske handelsskibe kan det oplyses, at skibsledelsen i kraft af sin myndighed over skibet og alle ombordværende erfaringsmæssigt er i stand til at øve en regulerende indflydelse på indtagelsen.

Vi mener ikke, at der er behov for indførelse af generelle restriktioner eller særlige bestemmelser omfattende danske handelsskibe. Misbrug af alkohol o. l. vil normalt blive opfanget af restriktioner i det enkelte skib, hvor misbrug måtte opstå.

København, den 3. februar 1978

S. Bøje Larsen

Assurandør-Societetet har i skrivelse den 18 april 1978 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Rådet for større Færdelssikkerhed har i skrivelse den 24 april 1978 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Sammenslutningen af danske Havne har i skrivelse den 17 februari 1978 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Søsportens Sikkerhedsråd:

Af Dansk Sejlunion er Søsportens Sikkerhedsråd gjort bekendt med medlemsforslag A 518/t til Nordisk Råd om fællesnordiske forholdsregler mod beruselse til søs, idet unionen har fundet det rettest, at rådet afgiver en udtalelse i sagen.

I denne anledning skal man udtale, at efter det for Søsportens Sikkerhedsråd foreliggende kan man kun i et ringe antal af de hændelser, der i Danmark registreres i forbindelse med udøvelse af søsport, angive spiritus som årsag til hændelsen. Efter det foreliggende er der også kun i enkelte tilfælde rejst straffesag imod søsportsudøvere for beruselse.

Søsportens Sikkerhedsråd er bekendt med den af handelsministeriet afgivne udtalelse til sagen, og man er enig i, at det vil være meget uheldigt med to forskellige strafferegler for den samme forseelse begået henholdsvis under erhvervssejlads og under fritidssejlads. Rådet kan derfor allerede af denne grund ikke anbefale, at der indføres faste promillegrænser for fritidssejlads.

København, den 31. marts 1978

P. r. v.

E. b.

N. Mogensen

Sekretær

Finland

Ministeriet för inrikesärendena, polisavdelningen:

Enligt den gällande lagstiftningen i Finland är fylleri i sjötrafik straffbart bland annat om blodalkoholhalten överstiger 1,5 promille. För fylleri i sjötrafik kan dömas fartygs förare, befälhavare, styrman, lots och annan i tjänst på fartyg varande person, som manövrerar fartyget eller handhar uppgift av väsentlig betydelse för fartygets trafiksäkerhet. Promillegränsen beträffande fylleri i sjötrafik är relativt hög, men stadgandet innehåller också ett annat självständigt kriterium beträffande fylleri i sjötrafik, nämligen att den berusades förmåga till de prestationer uppgiften kräver är nedsatt och omständigheterna är sådana, att gärningen är ägnad att äventyra annans säkerhet. Också överlämnande av fartyg till berusad är straffbart.

Den 1 april 1977 trädde också i kraft lag angående ändring av lagen om beslag och rannsakan i brottmål, som möjliggör, att polisman kan ålägga person som verkar i förenämnda uppgift att undergå prov, som utföres för konstaterande av huruvida denne möjligen förtärt alkohol eller intagit annat rusmedel, även om han inte skulle vara misstänkt för brott. Stadgandet kan tillämpas både genom prov med alkotestballong och genom andra, motsvarande prov enligt metoder som eventuellt kommer att utvecklas. Den som vägrar undergå prov är därför bara skyldig att underkasta sig klinisk undersökning samt tagande av blodprov.

Ministeriet för inrikesärendena anser, att förslagen om att vidtaga samnordiska åtgärder mot onykterhet till sjöss, att undersöka möjligheterna att införa en enhetlig lagstiftning i de nordiska länderna angående fylleri i sjötrafik samt att utöka informationen om riskerna angående onykterheten i sjötrafiken för båtägarna är ändamålsenliga.

Helsingfors den 10 januari 1978

Eino Uusitalo

Minister för inrikesärendena

Raimo Turkki

Polisöverinspektör

Arbetskyddsstyrelsen:

I vårt land inträffade senaste år 99 båtolyckor med dödlig utgång och 112 personer miste livet i dem. Man kan påvisa att i 50 procent av dessa fall alkoholen varit en bidragande orsak till olyckan. Endast i 24 procent av olycksfallen hade alkoholen bevisligen ingen andel i det inträffade. Ovan nämnda siffror visar att ifall man inte alls använde alkohol när man rör sig på sjön, kunde olyckorna eventuellt ha varit en fjärdedel av deras antal under år 1977 och att man sålunda kunde ha besparats förlusten av närmare 80 människoliv.

I Finland är lagstiftningen beträffande alkoholbruk vid förande av fritidsbåt strängare än i de övriga nordiska länderna. Men med den har dock inte uppnåtts den säkerhetsnivå som lagstiftaren avsett. Detta visar att enbart en strängare lagstiftning inte förbättrar saken väsentligt, utan att det även fördras en effektiv tillsyn av lagens iakttagande.

Det bör även beaktas, att alkoholpåverkade båtförare som rör sig på sjön inte riskerar endast sin och sina medpassagerares säkerhet, utan att de även kan förorsaka risker för sjöfolk som har sitt arbete på sjön, dykare, flottningarbetare och andra.

Enligt arbetskyddsstyrelsens uppfattning borde i de nordiska länderna, där båttrafiken speciellt under sommarmånaderna är livlig över gränserna, lagstiftningen rörande sjötrafiken vara enhetlig och om den borde givas effektiv information. På det här området borde man fästa större uppmärksamhet än förut vid tillsynen över iakttagandet av lagarna, varvid även verkan av lagstiftningen skulle öka så, att alkoholmissburket som riskerar säkerheten i båttrafiken skulle minska. Detta medför även ökade resurser för tillsynen.

Helsingfors den 1 mars 1978

Jaakko Riikonen

Generaldirektör

Reino Kanerva

Byråchef

Ålands landsskapsstyrelse har i skrivelse den 20 april 1978 förklarat sig förorda medlemsförslaget.

Sjöförsäkringsbolagens förening:

Båttrafiken över gränserna i de nordiska länderna har under senare år i betydande grad vuxit och kommer sannolikt i framtiden att bli ännu livligare. Enhetliga nordiska bestämmelser rörande båttrafik skulle underlätta myndigheternas arbete och göra det lättare för båtfolket att känna till bestämmelserna. På denna grund anser vi att man bör understöda strävandena till en enhetlig nordisk lagstiftning rörande båttrafik, även när det är fråga om onykterhet till sjöss. Vi önskar dock nämna, att enligt de erfarenheter medlemsbolagen i Sjöförsäkringsbolagens förening haft har det ytterst sällan varit fråga om onykterhet i samband med de båtskador man haft att reglera.

Personer som har båten som hobby och som hör till båtorganisationer och försäkrar sin båt, känner i allmänhet väl till alkoholens faror till sjöss. De talrika drunkningsfall, där alkoholen bidragit till olyckan, finns på helt annat håll. Enligt drunkningsstatistiken är det små roddbåtar, ofta i dåligt skick och utan någon som helst räddningsutrustning, som utgör den främsta riskgruppen. Sådana båtar berör t. ex. lagen om onykterhet till sjöss av 1.4.1977 inte alls. Vi tror också, att en effektiv och omfattande upplysning, som borde påbörjas redan i skolans lågstadium, är den enda metoden, om man vill få människorna att ändra inställning till frågan om alkoholbruk till sjöss.

Helsingfors den 26 april 1978

Sjöförsäkringsbolagens förening

Lars Beckman

Finlands nykterhetsorganisationers förbund:

Bruket av alkoholdrycker inom sjötrafiken utgör ett märkbart faromoment. I Finland är åtminstone hälften av alla sjötrafikolyckor med dödlig utgång sådana vid vilka alkoholen kunnat påvisas vara olycksorsaken. Endast en fjärdedel av sjötrafikens drunkningsfall är 1977 var sådana där alkoholen inte hade andel. Å andra sidan finns det inga detaljerade uppgifter om i vilken mån alkoholen varit orsak eller medverkande faktor vid olyckor med större fartyg. Enligt uppgifter gällande enskilda fall torde alkoholens andel även i dessa olyckor vara betydande.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Den 10 december 1976 fick Finland bestämmelser om trafikonykterhet som kompletterar strafflagen och enligt lagen betraktas det som ett bestraffbart brott att framföra motorfordon och fartyg på väg, skenor, i luften och till sjöss, då man druckit alkohol eller använt annat berusande medel.

Detta har ändå inte skett enligt enhetliga grunder. I det rusmedelspolitiska program som Finlands nykterhetsrörelse den 25 november 1972 godkände fordrade man att framförande av motorfordon eller fartyg på vägar, skenor, till sjöss eller i luften under påverkan av alkohol eller annat berusande medel skulle förbjudas på enhetliga grunder. I den nuvarande lagstiftningen är den fällande gränsen för trafik på väg, skenor och till sjöss 0,5 promille men inom sjötrafiken 1,5 promille. Såsom nämnes i medlemsförslaget kan man bestraffa för onykterhet till sjöss fastän blodets alkoholhalt är lägre förutsatt att den berusades förmåga att framföra båten är försämrad och förhållandena är sådana att förfarandet försätter andras säkerhet i fara. Inom spår- och lufttrafiken kan man döma för onykterhet även om blodets alkoholhalt är lägre än 0,5 promille om man kan påvisa att vederbörandes förmåga att genomföra uppgiften försämrats. I lagen om lufttrafik har man ännu särskilt förbjudit att utföra uppgiften om vederbörandes blodalkoholhalt av alkoholinmundigandet stigit.

Enligt förbundets åsikt finns det ingen orsak till att sätta den fällande gränsen inom sjötrafiken högre än inom trafiken på vägar, skenor och inom lufttrafiken. En person som i berusat tillstånd framför såväl ett litet som stort fartyg utgör en alldeles för stor fara för medresenärerna och manskapet för att man inom sjötrafiken kunde tillåta en högre fällande gräns än inom den övriga trafiken.

Bland dem som rör sig till sjöss på olika fartyg råder en djupt rotad uppfattning om att bruk av alkoholdrycker till sjöss hör till saken. För att få en ändring i denna farliga tradition behövs såväl lagstiftningsåtgärder som kraftigt upplysnings- och informationsarbete.

Om man kan åstadkomma en mera likformad lagstiftning inom Norden och om de olika nordiska länderna samarbetar för att sprida den rätta kunskapen och beteendemodellen kan man i hög grad öka tryggheten inom sjötrafiken.

Största delen av sjötrafikens drunkningsolyckor sker i trafiken med småbåtar och alkoholen har del i åtminstone hälften av dessa olyckor.

Enligt förbundets åsikt borde också roddbåtar, segeljollar och med dem jämförbara båtar omfattas i trafiknykterhetslagstiftningen. Upplysningsarbetet bör också sträcka sig till dem som rör sig med småbåtar.

Suomen raittiusjärjestöjen liitto — Finlands nykterhetsorganisationers förbund r. y. understöder medlemsförslaget om nordiska åtgärder för att förhindra onykterhet inom sjötrafiken och framför att man i

alla nordiska länder också inom sjötrafiken inför en tillräckligt låg fäl-
lande gräns och att de nordiska länderna i samarbete startar en konti-
nuerlig informationskampanj för att främja nykterheten till sjöss.

Helsingfors den 31 mars 1978

Suomen raittiusjärjestöjen liitto —
Finlands nykterhetsorganisationers förbund r. y.

Hannu Tulkki
Ordförande

Martti Voipio
Generalsekreterare

Finlands hamnförbund¹:

Förbundets medlemsstäder har en enhetlig hamnordning, som gäller inom städernas hamnområden.

Trafiken är livlig på dessa hamnområden i synnerhet på handelsfar-
tygens farleder och i deras närhet. Personer, som har förtärt alkohol el-
ler annars har nedsatt körförmåga, utgör inom hamnområdena alltså
ett riskmoment som är större ju mera nedsatt körförmågan är.

Enligt förbundet är det därför viktigt, att man ingriper i missförhål-
landet även genom detta medlemsförslag, då ärendet härigenom får
ökad publicitet.

Den promillegräns, som gäller i Finland och som föreslagits i andra
nordiska länder, måste anses vara för hög i trafiken inom hamnområ-
den.

Helsingfors den 13 mars 1978

Å hamnförbundets styrelses vägnar:
Gunnar Smeds

Lasse Terho

Finlands sjöräddningssällskap:

1. Vi berör enbart rattonykterhet i båttrafik.
2. På basen av statistiken om drunkningsolyckor i samband med båt-
trafik anser vi, att åtgärder bör vidtagas för att förbättra nykterheten.
3. Den i Finland i april 1977 i kraft trädde lagen, enligt vilken ratt-
onykterhet till sjöss är straffbar om blodalkoholhalten överstiger 1,5

¹ Yttrandet översatt från finska.

promille, anser vi vara berättigad på grund av sin flexibilitet, vilket är nödvändigt på grund av förhållandena på sjön. Det som är betänkligt i lagen är, att den icke gäller passagerare i båtar och icke alls roddbåtar, segeljollar o. d. Olycksstatistiken i Finland utvisar att drunkningsolyckorna i båttrafik till övervägande del inträffar med mindre båtar och senaste år 24 från roddbåtar. I en liten och rank båt är en berusad passagerare minst lika farlig för säkerheten som en berusad förare.

Dessutom bör observeras att 2/3 av drunkningsolyckor inträffar på insjöar och 1/3 vid kusterna, varav större delen i inre skärgården. Övervakningen av båttrafiken, där större delen av olyckorna inträffar, är i det närmaste omöjlig.

4. Hänvisande till ovanstående anser vi, att upplysningsverksamheten bör intensifieras varvid tyngdpunkten bör vara riskerna av alkoholförtäring i samband med förande av båt och även vid vistelse ombord. I andra rummet kommer gällande bestämmelser, med ev. straffpåföljder.

5. Största fördelen med den nya lagen om rattonykterhet är, att övervakande myndigheter nu har fastställda normer att följa och att det har resulterat i ökat antal brottsanmälningar.

6. På grund av den livliga båttrafiken mellan de nordiska länderna bör bestämmelserna om rattonykterhet om möjligt vara enhetliga.

Helsingfors den 23 mars 1978

Paul J. Lammi

Finlands rederiförening:

Onykterhet till sjöss medför utan tvivel risker för både liv och egendom och bör därför så effektivt som möjligt bekämpas. En strängare lagstiftning härvidlag har säkert en förebyggande inverkan. En i hela Norden enhetlig lagstiftning angående trafikonykterhet till sjöss innebär, att upplysningen kan göras effektivare samtidigt som innebörden får mera tyngd.

Finlands rederiförening stöder därför förslaget om, att möjligheterna till att införa enhetlig lagstiftning i de nordiska länderna angående trafikonykterhet till sjöss, skulle undersökas.

Helsingfors den 29 december 1977

Finlands rederiförening r. f.

Per Forsskåhl

Lennart Hagelstam

Suomen poliisien liitto r. y.¹ (Finlands polisförbund):

Från den finländska polisens sida övervakas trafiken på de till riket hörande kustvattnen samt på insjövattnen genom rörliga polisen och de lokala polismyndigheterna.

För övervakningsuppgifterna har vanligen avdelats bestämda båt-polismän, som utgör sjötrafikkontrollen varje år under seglationsperioden, dvs. den tid då farvattnen är isfria. Till båtpolisernas uppgifter hör, utom övervakningen av sjötrafiken, också alla andra polisiära uppgifter till sjöss, såsom övervakningen av jakt och fiske, spaning efter försvunna, sjuktransporter, sjöräddningsuppdrag, brott till sjöss och på öar samt eldsvådor och transporter. De fall av fylleri i sjötrafiken som uppdragas genom övervakningen är en sektor av båtpolisens uppgifter.

Före ikraftträdandet den 1.4.1977 av det nya 23:e kapitlet i strafflagen, i vilket stadgas om straff för fylleri i sjötrafik samt för överlämnande av fartyg till berusad, fanns ett straffstadgande om s. k. roderfylleri i sjölagens 236:e paragraf. Ordalydelsen av stadgandet i paragrafen var likväl sådan, att dess tillämpning vid praktiska övervakningsuppdrag medförde svårigheter. Eftersom detta sakförhållande blev allmänt bekant försvagades straffstadgandets förebyggande effekt och bidrog till att öka bl. a. småbåtsägarnas benägenhet att framföra sina farkoster berusade.

Med ingången av april 1977 trädde en ny lag i kraft i Finland (Förf. 960/1976), enligt vilken en person, som framför något fartyg, sedan han förtärt alkohol eller intagit annat rusmedel i sådan mängd, att hans förmåga till de prestationer uppgiften kräver är nedsatt eller alkoholhalten i hans blod medan uppgiften handhas eller därefter är minst 1,5 promille, och är omständigheterna sådana, att gärningen är ägnad att äventyra annans säkerhet, skall han för fylleri i sjötrafik dömas till böter eller till fängelse i högst två år. För fylleri i sjötrafik dömes även fartygs befälhavare, styrman, lots och annan person i tjänst på fartyg, som efter att ha intagit ovan avsedd mängd alkohol eller rusmedel och under sådana förhållanden som däri sägs manövrerar fartyget eller handhar uppgift av väsentlig betydelse för fartygets trafiksäkerhet. Med fartyg avses icke roddbåt, segeljolle eller annan med dem jämförbar farkost.

Utöver de ovannämnda stadgandena kriminaliserades också överlämnande av fartyg till berusad.

Om ikraftträdandet av de nya stadgandena om fylleri i sjötrafik informerades båtägarna och allmänheten genom pressen, radion och televisionen samt båtorganisationerna. Polisen har konstaterat att den bästa informationskanalen för fritidsbåtägare är båtorganisationer, som ställer krav på sina medlemmar och förpliktat dem att följa de gällande stadgandena.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Den nya lagstiftningen med sina promilleregler har underlättat polisens arbete i Finland vid övervakningen av sjötrafik vid konstaterandet av den s. k. roderfylleristens skuld. Likaså har man kunnat observera ökad nykterhet i sjötrafiken, fastän saken statistiskt kan kontrolleras först sedan lagen varit giltig under flera år.

Småbåttrafiken från andra nordiska länder till Finland och i motsatt riktning är livlig under tid av öppet vatten. Fastän stadgandena om fylleri i sjötrafik i andra nordiska länder skiljer sig från stadgandena i Finland, kunde man inte under 1977 års seglationsperiod observera speciella problem för båttrafikanters del som kommit till Finland från andra nordiska länder.

Enligt Finlands polisförbund vore det angeläget att för främjande av nykterhet i båttrafiken undersöka, om det är möjligt att i alla nordiska länder införa en enhetlig lagstiftning om fylleri i sjötrafik.

Helsingfors den 16 mars 1978

Suomen poliisien liitto r. y.

Olavi Martikainen

Ordförande

Kaarlo Toivonen

Sekreterare

Finlands motorbåtsförbund r. f.:

Finlands motorbåtsförbund r. f. har en mycket positiv inställning till undersökningen nämnd i förslaget. Förbundet ser inga hinder för strävan efter att bearbeta samnordiska reglerna i frågorna av trafiken till sjöss. Undersökningen borde dock basera sig på att följa den lag, som trädde i kraft i Finland den 1.4.1977, nr. 960/1976 och på de erfarenheter, som fåtts av lagen. Förbundet kommer att ge allt sitt stöd till undersökningen och hoppas att bli informerad i alla skeden av undersökningens progress.

Man kan dock icke betrakta Nordiska rådets medlemsförslag som grundlag av undersökningen, på vilken utlåtelsebegäran baserar sig. Förslaget innehåller felaktigheter och saker som icke hör till detta ärende i så stor mån.

Finlands motorbåtsförbund finner dock viktigare än att utveckla legislation gällande onykterhet till sjöss, till ökningen av allmänna medborgaruppfostran. Huvuddelen av olycksfall äger rum med små båtar, vilka legislationen icke kan nå. Förbundet vill speciellt understöda detta arbete med sin verksamhet.

Helsingfors den 28 mars 1978

Finlands motorbåtsförbund

Veikko Virtakoski

Verksamhetsledare

Finlands seglarförbund:

Vi har först ett års erfarenheter av lagen 960/1976, som trädde i kraft 1.4.1977. Seglarförbundet har icke haft skäl att behandla frågan efter sommarsäsongen enär vi icke fått veta om ett enda åtal för båtfylleri eller motsvarande bland förbundets medlemsföreningar.

Enär i förslaget konstateras att alkoholen varit orsaken till flera olyckor med dödlig påföljd inom båttrafiken önskar förbundet hänvisande till den officiella drunkningsstatistiken framhålla att nästan samtliga drunkningsfall, där alkoholen har haft en andel skett med roddbåtar eller med dem motsvarande öppna motorbåtar och olycksplatsen har oftast varit insjövattnen.

Såsom utlåtande önskar Finlands seglarförbund framhålla följande:

a) Förbundet önskar icke i princip motsätta sig införande av promillegränser i övriga nordiska land men dessa borde icke göras absoluta,

b) Finlands lag 960/1976 har en klar lucka då fylleri i de farliga småbåtarna icke anses som en straffbar handling. Statistiskt sker majoriteten av olyckorna just inom denna kategori och

c) förslagets sista stycke säger bl. a. "även då man befinner sig ombord" vilket väl avser en passagerare (icke föraren) på en båt under gång. Förbundet motsätter sig att alkoholbegränsning skulle utsträckas att gälla även passagerare.

Förbundet anser att förslaget blir synnerligen haltande om den verkliga risksektorn, roddbåtarna och motsvarande småbåtar lämnas utanför.

Slutligen anser förbundet att promillegränsen icke får göras strängare än gällande finsk lag stadgar.

Helsingfors den 7 mars 1978

Finlands seglarförbund

Raimo Aromaa

Verksamhetsledare

Ålands redarförening r. f.:

— — — meddelar vi högaktningfullt att föreningen ej har något att erinra emot att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna att införa enhetlig lagstiftning i de nordiska länderna angående trafikonykterhet till sjöss.

Mariehamn den 4 april 1978

Ålands redarförening r. f.

Justus Harberg

N o r g e**Justis- og politidepartementet:**

Som nevnt i brev 20. januar 1978 fra Handelsdepartementet til Sjøfartsdirektoratet, er spørsmålet om eventuelle promillebestemmelser ved ferdsel til sjøs til vurdering i det såkalte Lien-utvalget. Dette utvalget ventes å avgi innstilling tidligst til sommeren, og det er vanskelig å ta noe standpunkt til saken før dette foreligger. Dette utvalget behandler imidlertid bare fritidsbåter. Etter Justisdepartementets oppfatning kan det også være behov for bestemmelser for kystfarten for øvrig, jf at det bare er passasjertrafikken som omfattes av bestemmelsene om tvangsmessig avhold. Den øvrige trafikken rammes utelukkende av forbudet mot beruselse i straffelovens §§ 422 og 426. En skjerpelse av reglene her kan for øvrig være aktuell i forbindelse med revisjon av straffelovens bestemmelser om forbrytelser og forseelser i sjøfartsforhold.

Oslo, 26. mai 1978

Etter fullmakt

Karin M. Bruzelius

Ingse Stabel

Miljøverndepartementet:

Spørsmålet om promillebestemmelser ved bruk av fritidsbåter er omtalt i Båtlivutvalgets mandat. Utvalgets utredning ventes å foreligge i løpet av våren. Miljøverndepartementet har derfor på det nåværende tidspunkt ikke tilstrekkelig grunnlag for å uttale seg om medlemsforslag A 518/t.

Vi antar imidlertid at Sjøfartsdirektoratet eventuelt vil kunne formidle synspunkter fra utvalget hvis utvalget finner det ønskelig å uttale seg om forslaget på det nåværende tidspunkt.

Oslo, 29. mars 1978

Etter fullmakt

Richard G. Fort

Halvard P. Johansen

Ruteskibenes rederiforening:

Saken ble behandlet i rederiforeningens styremøtet forleden. Vår forening vil sterkt støtte Nordisk Råds anbefaling til Nordisk Minister-

råd om å undersøke mulighetene for å innføre enhetlig lovgivning i de nordiske land angående "trafikonykterhet til sjøs".

Oslo, 28. april 1978

Ruteskibenes rederiforening
Vincent Galtung

Avholdsfolkets landsnemnd:

På bakgrunn av den voldsomme økning i småbåttrafikken de seinere år og de undersøkelsesresultater som foreligger og som klart viser at en meget stor del av dødsulykkene til sjøs skyldes alkohol, — særlig gjelder dette småbåter til fritidsbruk, — er det åpenbart nødvendig å komme fram til lovbestemmelser og kontrollordninger såvidt mulig på linje med de regler og den praksis som gjelder for vegtrafikken. I NOU 1977: 74 om Ulykkesforebyggende arbeid er det gjengitt utdrag fra en undersøkelse dr. Andreas Skulberg har gjennomført og som omfatter alle drukningsulykker i 1973. Denne undersøkelsesrapporten viser at 47 prosent av alle voksne som druknet dette året var påvirket av alkohol. Hele 64 % av voksne som druknet under bading var alkoholpåvirket.

Det problem man her står overfor gjelder i det alt vesentlige alkoholbruk og alkoholpåvirkning blant båtførere. Andre rusgifter, medikamenter, m. v., er i denne sammenheng av underordnet betydning. Betegnelsen på det problemet som er tatt opp, bør derfor etter vårt syn være "... fellesnordiske tiltak mot misbruk av alkohol ved ferdsel til sjøs".

Det må kunne lovfestes klare promilleregler for båtførere på linje med de regler som gjelder for førere av andre motoriserte framkomstmidler. Men gjennomføringen av en effektiv kontroll er utvilsomt vanskeligere i sjøtrafikken enn i vegtrafikken. Det må også trekkes opp klare grenser for hvilke kategorier av sjøtrafikanter promillereglene skal omfatte, straffereaksjoner, m. v.

Med de nye registrerings- og avgiftsbestemmelser som nå blir satt i verk i Norge, vil det sannsynligvis bli lettere å gjennomføre et system med promillebestemmelser og oppfølging av disse innenfor småbåtområdet, men det behøves i alle fall ganske omfattende utredninger som grunnlag for ev. bestemmelser.

Det må også — som forslagsstillerne anfører — legges vekt på intensivt informasjon til båteiere og båtførere.

Det ville sjølsagt være ønskelig med ensartede bestemmelser for de nordiske land, men viktigere enn ensartethet, — f. eks. når det gjelder fastsettelse av promillegrense, — er at det i våre land blir gjennomført bestemmelser som kan komme promillekjøringen til sjøs til livs.

En promillegrense på 1.5 som synes å være aktuell i Finland og Sverige, vil trolig være altfor høy i Norge. Sannsynligvis vil en i Norge holde seg til samme promillegrense som i vegtrafikklovgivningen, nemlig 0.5. Psykologisk og informasjonsmessig vil ensartethet innen det enkelte land når det gjelder f. eks. promillegrenser, være viktigere enn å komme fram til samme grense for alle, eller de fleste, nordiske land.

Avholdsfolkets landsnemnd vil på denne bakgrunn støtte forslaget om å undersøke mulighetene for å innføre en enhetlig lovgivning i de nordiske land angående bestemmelser mot alkoholpåvirkning i sjøtrafikk, dog slik at det primære siktemål må være å komme fram til effektive lovgivnings- og kontrollordninger i de enkelte land. Det bør videre være et siktemål å harmonisere reglene på nordisk plan, men da i retning av de mest effektive regler: Mer direkte sagt: Det bør ikke komme på tale at et land gjør sine regler mindre strenge eller fastsetter en høyere promillegrense for å oppnå nordisk ensartethet. Derimot bør den eller de som har mindre strenge regler, harmonisere i motsatt retning.

Det viktigste som etter vårt syn kan gjøres med denne saken på nordisk plan nå, er å få iverksatt de utredninger som ev. lovbestemmelser må bygge på, og slike utredninger bør med fordel kunne gjennomføres innenfor rammene av nordisk samarbeid.

Oslo, 14. mars 1978

Avholdsfolkets landsnemnd

Alf-Cato Gaaserud

Formann

Øystein Søråa

Hovedsekretær

Kongelig norsk motorbåt-forbund:

De regler og bestemmelser som gjelder for ferdsel på sjøen i dag, oppfanger alle straffbare forhold som en fritidsbåteier eventuelt kan komme ut for.

Det er vanligvis tre lov-bestemmelser som nyttes, nemlig:

1. § 17 i Lösgjengerloven av 31. mai 1900.
2. § 422 2 ledd i Straffeloven av 22. mai 1902.
3. Sjöveisreglene.

Vår småbåtflåte består i dag av ca. 380 000 fartöyer. Dette tall innbefatter alt som flyter.

90 % av denne flåte er ute av drift eller ligger på land i vinterhalvåret — oktober/april. Med andre ord en minimal trafikk og risikopreget seilas i denne tid. De resterende 6 måneder — sommerhalvåret, er denne armada av småbåter i trafikk.

Hvordan ser statistikken for "rattfylleri" blant sjøfarende ut?

Av de saker som har vært behandlet av våre 6 skipsinspektører i Norge i de senere år, må en kunne si at det er lite "rattfylleri" på sjøen i dag og at det gir liten indikasjon på å innføre en spesiell "vegtrafikklov" for båtførere.

Dette med å innføre nye lover og bestemmelser uten å kunne håndheve dem har lite for seg. Ved innføring av nye bestemmelser kreves det et ganske annet kontroll- og administrasjonsapparat enn det som eksisterer i Norge i dag.

Ser man på vår langstrakte kyst, vil KNMF stille et spørsmålstegn om de forventede resultater vil svare til de ekstrautgiftene som en strengere kontroll vil medføre.

Våre naboland, spesielt Sverige, er ved hjelp av Kustbevakningen, Tull og Polis, bedre rustet til å innføre nevnte bestemmelser som foreslått av Nordisk Råd.

Når det gjelder de årlige drukningsulykker med båt, er nesten samtlige av disse i forbindelse med overfylte små båter, som ved spesielle anledninger og dager krysser fjord og sund, eller fra land til øy eller omvendt. Dette kan ikke tilskrives den vanlige båttrafikken.

Disse drukningsulykker skyldes som regel menneskelig svikt eller bedømmelse på grunn av alkohol.

Dette er det vanskelig å gjøre noe annet med enn å intensivere informasjon og opplysning om at folk må ta mer vare på sitt eget liv.

KNMF har et nært samarbeid med alle institusjoner som har med sjøen å gjøre.

Oslo, 1. februar 1978

Kongelig norsk motorbåt-forbund

Adolf Theien

Formann

Arna Wikdal

Sekretær

Sjøassuranderernes centralforening:

— — — Vi forstår at likelydende henvendelse er sendt Skadeforsikringsselskapenes Forening.

Henvendelsen dreier seg i første rekke om tiltak mot misbruk av rusgifter ved ferdsel til sjøs i fritidsbåter. Da forsikrings spørsmål vedr. fritidsbåter behandles av Skadeforsikringsselskapenes Forening, finner vi det naturlig at nevnte forening besvarer henvendelsen på vegne av forsikringsnæringen.

I sjøfartsforhold forøvrig finnes det som bekjent norske bestemmelser om misbruk av alkohol gitt av Sjøfartsdirektoratet.

Oslo, 3. januar 1978

Sjøassurandørernes centralforening

John Nielsen

Adm. direktør

Skadeforsikringsselskapenes forening:

I de siste årene har antall lystbåter øket sterkt. Vi antar at det ved siste årsskifte var ca. 380 000 lystbåter i Norge. Veksten i lystbåtflåten har medført en økning i trafikk tettheten i kystfarvannene. Samtidig synes det å ha vært en utvikling i retning av større og teknisk sett mer kompliserte lystbåter. Disse forhold gjør at det idag stilles større krav til førerne av lystbåter enn tidligere. Vi mener derfor at det er behov for lovgivning vedrørende bruk av rusgifter ved ferdsel til sjøs.

Vårt syn kommer også til uttrykk i forsikringsvilkårene for lystbåtforsikring. Vi har der unntatt kaskoskade som den sikrede eller den som er ansvarlig for fartøyet har voldt på grunn av selvforskyldt rus fremkalt ved alkohol eller andre midler.

Det foregår et tildels betydelig misbruk av rusmiddel ved ferdsel til sjøs og vi ser det som en fordel om man kan begrense omfanget av dette misbruket gjennom lovgivning, men vil påpeke at dersom en slik lov skal virke tilfredsstillende, må myndighetene ha det nødvendige apparat for å håndheve den. Dersom loven skulle vise seg å bare bli en "papirbestemmelse", vil den bidra til å undergrave folks respekt for lovene.

Oslo, 28. februar 1978

Skadeforsikringsselskapenes forening

Bransjegruppe motorvogn

Johan Lindtvedt

Iflg. fullmakt

S v e r i g e

Sjøfartsverket:

Frågan om straff för onykterhet till sjöss behandlades ingående vid 1967 års riksdag. I enlighet med ett i propositionen 1966: 145 framlagt förslag infördes i sjölagen, som 325 §, en särskild straffbestämmelse för

onykterhet till sjöss. Enligt stadgandet, som saknade motsvarighet i tidigare sjölag, skall den som på fartyg fullgör uppgift av väsentlig betydelse för säkerheten till sjöss och är så påverkad av starka drycker eller annat berusningsmedel, att det måste antagas, att han icke på betryggande sätt kan utföra vad som därvid åligger honom, dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Beträffande förhistorien till nämnda stadgande kan vara anledning i förevarande sammanhang erinra om följande. Den år 1958 tillkallade sjölagskommittén har, i samarbete med motsvarande kommittéer i Danmark, Finland och Norge, företagit översyn av sjölagen (1891: 35 sid. 1). I ett år 1965 avlämnat delbetänkande (SOU 1965: 18) behandlades bl. a. ansvarsbestämmelserna, däribland frågan om ansvar för onykterhet till sjöss. Kommitténs förslag i sistnämnda avscende hade tillkommit efter samråd med 1957 års trafiknykterhetskommitté. Kommitténs förslag anknöt inte straffbarheten till en viss alkoholkoncentration i gärningsmannens blod utan till sådan onykterhet som manifesteras genom att den berusade inte kan fullgöra vissa åligganden på betryggande sätt. Därvid avsågs endast sådana åligganden vilkas behövliga fullgörande är av väsentlig betydelse från säkerhetssynpunkt.

I den förenämnda propositionen 1966: 145 redovisade föredragande statsrådet sjölagskommitténs förslag och uppgav att förslaget tillstyrkt eller lämnats utan erinran av så gott som samtliga remissinstanser. För egen del anförde statsrådet följande.

Liksom det stora flertalet remissinstanser ansluter jag mig till tanken att sjölagen bör innehålla en särskild straffbestämmelse för onykterhet till sjöss. En sådan bestämmelse torde i princip vara lika motiverad här som till lands och i luften. Till skillnad från rattfylleribestämmelsen innehåller den av kommittén föreslagna bestämmelsen inte någon promilleregulering. Även i denna del har förslaget vunnit så gott som allmän anslutning under remissbehandlingen. Jag delar kommitténs mening att det finns starka skäl för att avstå från en sådan regel. Som kommittén framhållit råder starkt skiftande trafikförhållanden till sjöss. Vitt skilda slag av fartyg och sysslor ombord ställer även olika höga krav i nykterhetshänseende. Det säger sig också självt att en ändamålsenlig blodprovstagning ingalunda alltid kan äga rum. Det kan inte heller bortses från att handelsflottans och i viss mån även fiskeflottans personal inte bara tjänstgör ombord utan också bor och tillbringar det mesta av fritiden där. Med hänsyn till dessa särpräglade förhållanden på sjön skulle en promilleregulering kunna leda till en alltför onyanserad straffrättsskipning. Mot den av kommittén föreslagna regeln, som härför sig till sådan berusning att vederbörande inte kan fullgöra sina åligganden på betryggande sätt, har dock i några remissyttranden invänts att den ger anledning till bevissvårigheter. För att såvitt möjligt undvika sådana och en alltför restriktiv tillämpning av bestämmelsen förordar jag den jämkningen att straffbarhet skall föreligga när vederbörande är så påverkad av alkoholhaltiga drycker eller annat berusningsmedel att det måste antas att han inte på betryggande sätt kan utföra vad som åligger honom.

Stadgandet i 325 § sjölagen är, såsom uttryckligen påpekats i förarbetena, tillämplig på all sjöfart. Det är dock uppenbart att stadgandet främst är inriktat på förhållandena inom handelssjöfarten och yrkesfisket. Enligt sjöfartsverkets mening har såvitt avser dessa former av sjöfart intet inträffat som motiverar ändring av ansvarsbestämmelserna. De nyss citerade uttalandena av föredragande statsrådet har enligt verkets mening alltjämt full giltighet.

Vad beträffar fritidsbåttrafiken kan förhållandena möjligen antas vara annorlunda. Sjöfartsverket har inte företagit någon egen undersökning i detta avseende men har tagit del av det yttrande som avgivits av sjösäkerhetsrådet, dvs. det organ i Sverige som särskilt ägnar sig åt fritidsbåttrafikens säkerhetsfrågor. Sjösäkerhetsrådet erinrar bl. a. om att den år 1970 tillsatta utredningen om fritidsbåtfrågor, som enligt sina direktiv bl. a. hade att överväga frågan om s. k. promillegränser borde införas vid trafik med fritidsbåtar, i sitt betänkade "Båtliv" (SOU 1974: 95) avvisade denna tanke. Rådet, som säger sig sedan 1971 ha mycket noga studerat polisens utredningar och rapporter om samtliga fritidsbåtolyckor med dödlig utgång, har i detta material inte funnit några omständigheter som kan förändra fritidsbåtsutredningens ställningstaganden. Snarare har det allt större material som nu finns ytterligare stärkt utredningens motiv för att avvisa förslag om promilleregler i fritidsbåttrafiken.

Sjöfartsverket, som inte har anledning ifrågasätta riktigheten av sjösäkerhetsrådets bedömning, har sålunda icke funnit anledning frånga det ställningstagande som i nordiskt samarbete gjordes i förevarande fråga i slutet av 1960-talet. Sjöfartsverket kan sålunda inte tillstyrka det remitterade medlemsförslaget.

Norrköping den 9 mars 1978

Bc Järmark

Peter Bursewitz

Generaltullstyrelsen:

Förslaget syftar till att åstadkomma enhetlig lagstiftning i de nordiska länderna angående trafikonykterhet till sjöss med målsättning att införa enhetliga promillegränser i likhet med vad som gäller för förare av motorfordon. Förslagsställarna synes anse att åtgärder av här avsett slag i första hand är påkallade för småbåttrafiken. I vart fall berörs ej alls handelssjöfarten i förslaget.

Det är i och för sig önskvärt med enhetliga nordiska bestämmelser då det gäller rattfylleri till sjöss. Enligt styrelsens uppfattning bör emellertid sådana bestämmelser göras allmängiltiga d. v. s. gälla för alla slags fartyg och båtar innefattande såväl handels- som fritidsfartyg

oavsett storlek. Vidare bör alla personer ombord som fyller en i säkerhetsavseende väsentlig funktion vara underkastade bestämmelserna i likhet med vad som gäller i Sverige enligt 325 § sjölagen.

Enligt förslaget skulle ett första steg för att främja trafiknykterhet till sjöss vara en intensifierad och utbyggd information till båtägare om gällande bestämmelser och allmänna risker som är förenade med alkoholförtäring ombord. Målsättningen bör dock vara att införa enhetliga promilleregler om trafiknykterhet till sjöss.

Styrelsen är positiv till en utbyggnad av informationen enligt förslaget men ställer sig tveksam till införande av promilleregler för trafiknykterhet till sjöss.

Tullverkets befattningshavare med fritidsbåtsverksamheten avser i första hand på kustbevakningen ankommande uppgifter i fråga om övervakning av fritidsbåtarnas framförande till sjöss med till denna uppgift hörande tillsyn av att gällande bestämmelser efterföljs. Tillämpningen av 325 § sjölagen har hittills ej vållat några större problem för kustbevakningen som under den sista tioårsperioden ingripit i 102 fall av misstänkt trafiknykterhet till sjöss. Kustbevakningspersonal har jämlikt (Kk 1964: 834) om förordnande för tullpersonal att ombesörja viss polisbevakning samma rätt som polisman att ingripa mot misstänkta fall av brott mot 325 § sjölagen men saknar däremot befogenhet att besluta om blodprovstagning, något som styrelsen anser vara mindre tillfredsställande.

Frågan om införande av promillegränser har senast behandlats av Fritidsbåtsutredningen i sitt betänkande Båtliv (SOU 1974: 95) under kapitel 6. Utredningen har efter redovisning av sina överväganden ej funnit skäl föreslå införande av promilleregler vid framförande av fritidsbåtar.

Generaltullstyrelsen anser att de motiv som utredningen framfört mot införande av promilleregler alltjämt är giltiga och kan f. n. ej tillstyrka förslaget i denna del utan föreslår att erfarenheterna av den nyligen genomförda finska lagstiftningen på detta område avvaktas innan ytterligare åtgärder övervägs.

Stockholm den 27 april 1978

Generaltullstyrelsen
Lennart Eriksson

G. Ekström

Sjösäkerhetsrådet:

Frågan om en promilleregler vid onykterhet till sjöss har diskuterats flera gånger i svenska riksdagen bl. a. 1967 i samband med ändring av sjölagen och den därvid införda 325 §. Paragrafen stadgar om straff

för den som på fartyg fullgör uppgift av väsentlig betydelse för säkerheten till sjöss och som därvid är så påverkad av alkoholhaltiga drycker eller annat berusningsmedel att det måste antagas att han inte på betryggande sätt kan utföra vad som därvid åligger honom. Trafikbrottslagens stadganden på samma område har i princip samma lydelse men med den viktiga begränsningen att det endast gäller föraren av fordonet. Vid införandet av 325 § SJL avvisades tanken på en promilleregulering till sjöss, främst med hänsyn till de speciella förhållanden som råder för yrkes-sjömän och fiskare. Lagutskottet uttalade emellertid att "Med hänsyn till bl. a. det starkt växande antalet snabbgående fritidsbåtar kan det också vara av intresse att utvärdera behovet av en promillegräns för förare av sådana båtar."

Kungl. Maj:t bemyndigade 1970-06-26 chefen för jordbruksdepartementet att tillsätta en utredning om fritidsbåtfrågor och utredningen fick 1971-12-17 i uppdrag att överväga "frågan om s. k. promillegränser bör införas vid trafik med fritidsbåtar". Utredningen, som avgav sitt betänkande (Båtliv SOU 1974: 95) i december 1974, avvisade tills vidare införandet av promillegränser till sjöss och motiverade sitt ställningstagande med mycket tunga sakskalet.

Sjösäkerhetsrådet, som sedan 1971 mycket noga studerat polisens utredningar och rapporter om samtliga fritidsbåtolyckor med dödlig utgång, har i det material som framkommit efter det fritidsbåtutredningen avgivits inte funnit några omständigheter som kan förändra ställningstagandena. Snarare har det än större material som nu finns ytterligare stärkt fritidsbåtutredningens motiv för att avvisa förslag om promilleregler i fritidsbåttrafiken.

Det bärande motivet till en alkohollagstiftning med promillegränser i landtrafiken torde vara den risk som en alkoholpåverkad förare utgör för omvärlden, s. k. tredjemansskada. Samma risk har antagits uppkomma i fritidsbåttrafiken med ett ökat antal snabbgående båtar men så har ej skett. Sjösäkerhetsrådet gjorde hösten 1977 en genomgång av under mer än sex år insamlade utredningar och rapporter om dödsolyckor med fritidsbåtar. Av 500 olyckor med 594 omkomna personer utgjorde 1 1/2 (en och en halv) procent kollisioner mellan fritidsbåtar. Ingen person har under denna tid påkörts i vattnet och dödats av annan båt än den egna förlösa båten.

Det är riktigt att nära 50 % av alla som omkommit vid fritidsbåtolyckor varit alkoholpåverkade. Över 50 % av olyckorna är emellertid singelolyckor eller olyckor där alla i båten omkommit varför här inte funnits någon att lagföra.

Hittills har endast båtens förare beaktats vid diskussion om en ev. promilleregulering. Enligt sjösäkerhetsrådets uppfattning måste då också klargöras vem som är förare. Två exempel ur verkligheten kan visa problemet: Två personer, en nykter och en spritpåverkad paddlar kanot.

P. g. a. paddlarnas ovana vid flytetyget kantrar kanoten; den nyktre som ej är simkunnig sjunker direkt medan den spritpåverkade räddas. Vem var förare? Två personer, båda onyktra, är ute i en roddbåt. Båtens ägare sitter i aktern och dirigerar hur den andre skall ro. Roddaren följer inte anvisningarna, varför båtägaren reser sig häftigt för att överta årorna. Härvid kantrar båten och båda hamnar i vattnet och börjar simma mot land. Båtägaren drunknar medan roddaren klarar sig. Vem var förare? I båda dessa fall torde straff kunnat utdömas enligt 325 § SJL med dess nuvarande lydelse.

Sjösäkerhetsrådet anser att nuvarande lag väl fyller sitt syfte. Fritidsbåtutredningens motiv mot ett införande av promilleregler i fritidsbåttrafiken har stärkts ytterligare under de år som gått sedan utredningen avgavs.

Sjösäkerhetsrådet delar förslagsställarnas uppfattning att den första — och viktigaste — åtgärden är en intensifierad och utbyggd information dels om gällande bestämmelser, dels om de allmänna risker som är förknäpade med alkoholpåverkan i båt, inte bara för förare utan över huvud taget vid vistelse i båt. Rådets egna undersökningar visar att det i botten på olycksstatistiken finns en rätt stor andel personer med svåra alkohol- och sociala problem. Rådet vill understryka att för denna kategori hjälper varken upplysning eller promilleregler. För alla andra räcker det med upplysning. Tidigare utredningar har också klart visat att det i praktiken endast i undantagsfall går att övervaka promillegränser till sjöss. Sjösäkerhetsrådet avstyrker därför det framlagda förslaget.

Stockholm den 7 mars 1978

P. Simonsson
Ordförande

B. Björkgren
Sekreterare

Svenska hamnförbundet:

Motionärerna har aktualiserat en fråga som enligt hamnförbundets mening är av största vikt för sjösäkerheten. I motionen slås fast att spritkonsumtion är orsak till många dödsolyckor i båttrafiken. Detta är en iakttagelse som i högsta grad bekräftas av tillgänglig statistik över inträffade olyckor med fritidsbåtar i Sverige. Enligt den senaste tillgängliga statistiken kan ca 50 % av olyckorna hänföras till onykterhet hos förare eller passagerare.

Förutom de risker som onykterhet till sjöss innebär för båtförarna själva och medföljande personer nämner motionärerna dess störnings-effekter på miljön. Hamnförbundet vill för sin del även trycka på den

störande inverkan som värdslöshet i trafiken från fritidsbåtar kan ha för annan trafik i farlederna. Även om handelsfartygen inte löper egna skaderisker vid en eventuell kollision med fritidsbåt får man räkna med att fartygen kan tvingas till undanmanövrar, som indirekt kan innebära risker av annat slag, t. ex. grundstötningar eller kollision med tredje fartyg.

Mot bakgrund av det sagda har hamnförbundet förståelse för alla konstruktiva förslag som kan leda till en minskad onykterhet till sjöss. Det måste emellertid anföras tveksamhet mot motionärernas förslag att detta skall ske genom promilleregler liknande dem som gäller för landsvägstrafiken. Sådana regler måste för att få avsedd verkan kombineras med en effektiv kontroll och övervakning. De områden i vårt land som skulle behöva övervakas är mycket stora eftersom småbåtstrafiken till stor del försiggår i insjöar och i skärgårdarna. Enligt hamnförbundets mening är det inte möjligt att till rimliga kostnader åstadkomma sådan övervakning.

Sjölagens (SFS 1967: 48) 325 § stadgar emellertid att bötes- eller fängelsestraff kan utdömas vid sådan onykterhet till sjöss varigenom säkerheten äventyras. Paragrafen gäller även fritidsbåtar och hamnförbundet ifrågasätter därför om inte denna lagbestämmelse kombinerat med de internationella sjövägsreglernas och sjötrafikförordningens trafikföreskrifter bör i och för sig ge en tillräcklig legal grund för att stävja sådan alkoholförtäring till sjöss, som kan innebära risker för andra.

Det bör i sammanhanget pekas på den energiska informationsverksamhet om bättre sjövätt som sedan ett flertal år bedrivits i vårt land och där nykterhetsupplysningen utgör ett viktigt led. Förslag har vidare förts fram om separering av fritidsbåttrafiken från viktiga farleder för den större sjöfarten. Båda dessa aktionslinjer bör kunna leda till större trafiksäkerhet till sjöss och hamnförbundet förordar för sin del att ifrågavarande verksamhet intensifieras hellre än att lagbestämmelser införas om promillegränser till sjöss.

Stockholm den 10 mars 1978

Svenska hamnförbundet

Bengt Tengroth

Knut-Inge Larsson

Svenska försäkringsbolags riksförbund:

Enligt riksförbundets uppfattning bör åtgärder i syfte att förebygga onykterhet i sjötrafiken ha en framskjuten plats i samhällets alkoholpolitiska överväganden. Framför allt är detta motiverat av den ökande trafiken med fritidsbåtar. En onykter båtförare utgör en allvarlig sä-

kerhetsrisk — både för eget och andra människors liv och för egendom.

Antalet av båtförsäkringsbolagen utredda skador (ansvars- och sakförsäkring), där onykterhet direkt kunnat påvisas, uppges vara relativt lågt. Några slutsatser kan emellertid inte dras om i vilken mån alkoholförtäring förekommit i samband med skador.

Sjösäkerhetsrådet har kommit fram till att ca 50 % av vid fritidsbåtolyckor förolyckade personer har varit alkohelpåverkade. Denna siffra förefaller vara väl hög men oaktat detta ställer sig riksförbundet tveksamt till om man — såsom framföres i förslaget till Nordiska rådet — skall införa en promillegräns för att etablera straffbar trafikonykterhet till sjöss. Förbundet vill erinra om att denna fråga varit föremål för diskussioner vid flera tidigare tillfällen. Bl. a. togs den upp av sjölagskommittén i ett betänkande 1965 (SOU 1965: 18). Däri framfördes att svårigheter kunde vara förenade redan med att välja promillegräns, eftersom starkt skiftande trafikförhållanden samt skilda slag av fartyg och sysslor ombord rimligen ställer olika krav i nykterhetshänsende. Från praktiska utgångspunkter satte kommittén i fråga om ändamålsenlig blodprovstagning skulle kunna äga rum annat än i undantagsfall. Rent principiellt framhölls att det måste beaktas att handelsflottans och i viss mån även fiskeflottans personal inte bara tjänstgör ombord utan även bor ombord och tillbringar det mesta av sin fritid där. På både dessa och andra grunder avvisade sjölagskommittén tanken på en promillegräns och föreslog i stället en bestämmelse av innebörd att till straff skulle dömas var och en, som på fartyg fullgör tjänst av väsentlig betydelse för säkerheten till sjöss och därvid är så påverkad av alkoholhaltiga drycker eller annat berusningsmedel att han inte kan fullgöra sina åligganden på betryggande sätt. Kommitténs förslag stöddes i proposition till riksdagen och återfinns nu i sjölagen 325 §. Riksförbundet delar dessa sjölagskommitténs bedömningar och anser att en promillegräns från både praktisk och principiell synpunkt är olämplig även vid trafik med fritidsbåtar. Det vore inte heller enligt förbundets realistiskt att genomföra en lagstiftning om trafikonykterhet till sjöss, vilken enbart tar sikte på trafiken med fritidsbåtar. Enligt förbundets uppfattning kan sjölagens 325 § utan större svårighet tillämpas även för denna trafik. Det kan tilläggas att med den svenska sjölagens 325 § överensstämmande regler även finnes i övriga nordiska länders sjölagsstiftning.

Av det sagda har framgått att riksförbundet inte anser att skäl för närvarande finns att komplettera eller ändra de nordiska ländernas lagstiftning i vad avser trafikonykterhet till sjöss. Däremot delar riksförbundet förslagsställarnas mening att ett första steg för att främja trafiknykterheten till sjöss bör vara intensifierad och utbyggd information till båtägarna dels om gällande bestämmelser, dels om de allmänna risker som är förenade med alkoholförtäring såväl i samband med förande av fritidsbåt som vid vistelse ombord. Det skulle vara önskvärt om

en sådan information kunde utarbetas i samband mellan de nordiska länderna.

Stockholm den 30 mars 1978

Svenska försäkringsbolags riksförbund

Sven-Thorsten Frostell

Styrelsens ordförande

Richard Schönmeyr

Verkställande direktör

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF):

Även om frågorna om säkerhet till sjöss ligger utanför NTF:s egentliga verksamhetsområde finns vissa beröringspunkter. Det är därför naturligt att strävan att främja nykterheten i trafiken även utsträcks till att gälla nykterheten till sjöss. Vidare kan regler när det gäller trafiknykterheten till sjöss få en viss positiv återverkan när det gäller nykterheten i trafiken och vice versa.

NTF lämnar därför förslaget om att Nordiska ministerrådet skall undersöka möjligheterna att införa enhetlig lagstiftning i de nordiska länderna angående trafiknykterhet till sjöss utan erinran.

Stockholm den 2 mars 1978

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande

C.-G. Hammarlund

Bertil Grönberg

Sveriges redareförening:

I förslaget pekas på att vissa olikheter föreligger i de nordiska ländernas lagstiftning om trafiknykterhet till sjöss. Det gäller framför allt möjligheten att tillämpa den s. k. promilleregeln vid lagföreläggning av den som har uppträtt onyktert. Denna möjlighet föreligger när det gäller trafik till sjöss f. n. endast i Finland.

I förslaget yrkas att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna att införa enhetlig lagstiftning i länderna angående trafiknykterhet till sjöss.

Föreningen vill erinra om att frågan om att införa en sådan promille-regel har tagits upp vid åtskilliga tillfällen i den svenska riksdagen. Se-

nast har ämnet behandlats i lagutskottets betänkande 1977 78: 12 med anledning av motion om lagstiftningen rörande onykterhet i trafik till sjöss.

Innehållet i medlemsförslaget visar, att förslagsställarna uppenbarligen har haft den ökande fritidsbåttrafiken i tankarna. Handelssjöfarten nämns över huvud taget inte i förslaget.

Föreningen kan i sitt yttrande i första hand yttra sig endast över förhållandena inom handelsflottan. I denna del kan inte något nytt sägas ha tillförts sedan den ingående behandlades i Sjölagskommitténs betänkande (SOU 1965: 18) Fartygs befälhavare, Gemensamt haveri och dispasch, Ansvarsbestämmelser m. m., i propositionen 1966: 145 med förslag till ändringar i bl. a. sjölagen och i första lagutskottets betänkande (1 LU 1967: 3) med anledning av propositionen. Föreningen vill hänvisa till dessa uttalanden och anser möjligheten att ingripa med stöd av 325 § sjölagen tillräcklig för handelsflottans vidkommande.

Med tanke på den tätande fritidsbåttrafiken också i de leder som handelssjöfarten begagnar kan medlemsförslaget emellertid få betydelse för de intressen som föreningen har att bevaka.

Sjösäkerhetsrådets statistik över fritidsbåtsolyckor visar otvetydigt att alkoholkonsumtion är orsak till många dödsolyckor i fritidsbåttrafiken. Sannolikt förorsakar den också en rad andra olyckor till sjöss med lindrigare utgång. Väl kan sägas att flertalet av dessa olyckor med dödlig utgång har tillkommit vid färder med små fritidsbåtar i relativt begränsad fart i småsjöar där handelssjöfart normalt inte förekommer. Men för handelsfartygens säkra framförande i farlederna utmed kusterna och i de större insjövattnen är det viktigt, att också fritidsbåtarna framförs på ett från sjösäkerhetssynpunkt tillförlitligt sätt. Ansvarigt befäl på handelsfartygen måste kunna utgå ifrån att fritidsbåtarna iakttar de väjningsregler som de internationella sjövägsreglerna föreskriver.

Under senare år har tillkommit en hel del material i denna fråga när det gäller fritidsbåtförare. Sålunda har fritidsbåttutredningen i sitt betänkande (SOU 1974: 95) Båtliv, Samhälle och fritidsbåtar ingående behandlat frågan. Vidare arbetar med bl. a. hithörande problem sedan några år en samnordisk arbetsgrupp på föranledande av Nordiska rådets rekommendation nr 15/1972 angående enhetliga bestämmelser i Norden rörande fritidsbåtar och trafiken med dessa. Arbetsgruppen har den 29 december 1977 skrivit till Nordiska ministerrådet och begärt ett ställningstagande om gruppen skulle permanentas för att löpande kunna utreda samnordiska fritidsbåtfrågor. Denna arbetsgrupp skulle kunna vara ett lämpligt organ att skyndsamt undersöka den fråga medlemsförslaget tar upp.

En betydelsefull och svår fråga i sammanhanget är polismyndighetens möjligheter att effektivt kontrollera sjötrafiknykterheten. Eftersom s. k. promilleregeln nu har funnits i Finland över ett år, bör vissa erfarenheter

ha vunnits och det finns sannolikt material att hämta där. Också från utomnordiska länder bör upplysningar gå att hämta.

Vid åtskilliga tillfällen har dragits fram att färder med fritidsbåt förenas med s. k. båtliv i gästhamnar och skyddade vikar etc. Båten begagnas då som bostad och ett förbud mot alkoholförtäring i en förtöjd båt kan inte ställas upp. Ändrade väderleksförhållanden etc. skulle kunna nödvändiggöra en kortare förflyttning av båten efter alkoholförtäring. På så sätt skulle uppstå konflikt med en promilleregulering. Enligt föreningens uppfattning kan detta resonemang inte motivera att lagstiftaren avstår från den bevisregel som promillebestämmelsen innebär. Sådana kortare förflyttningar av säkerhetsskäl kan inte behöva ske i tättrafikerade leder, med hög fart eller dylikt.

På nu anförda grunder vill föreningen påstå att behov inte föreligger att vidga möjligheterna att ingripa mot onykterhet inom handelsflottans fartyg. Däremot tillstyrker föreningen att frågan om att införa en promilleregulering för sjötrafik i första hand med fritidsbåtar tas upp till ytterligare behandling. Som föreningen redan har påpekat finns redan en lämplig samnordisk arbetsgrupp för en sådan utredning. Det synes föreningen nödvändigt att gruppen därvid får en fastare sammansättning och ytterligare direktiv. Eftersom frågan om lagstiftning rörande onykterhet vid trafik till sjöss med fritidsbåt kommer att tas upp inom vederbörande departement i Sverige i samband med pågående beredning av fritidsbåtoutredningens förslag i nyssnämnda betänkande Båtliv, Samhälle och fritidsbåtarna, föreslås, att arbetsgruppen anmodas hålla nära kontakt med svenska myndigheter i frågan.

Göteborg den 2 maj 1978

Sveriges redareförening

Lennart Sjöstedt

Svenska polisförbundet:

Fritidsbåtarnas antal har under senare år ökat markant. Denna ökning visar inga tecken på att avta. Den härav föranledda trafiktätheten ställer större krav på sjösäkerheten. Förhållandet på sjön har under senare år förändrats så väsentligt att det i dag på vissa platser kan sägas vara fullt jämförbart med den trafikintensitet som förekommer på landsvägarna.

En bidragande orsak till det ökade antalet olyckor till sjöss kan dels hänföras till det ökade antalet snabbgående båtar och dels alkoholpåverkan hos båtförare. Belägg för det sistnämnda framgår av sjösäkerhetsrådets statistik. Erfarenheterna från den övervakande polispersonalen säger dock att alkoholpåverkan bär skulden till fler olyckor än vad som framgår av statistiken.

För att komma tillrätta med detta problem måste man som Nordiska rådet föreslår, intensifiera och bygga ut informationen till båtägare dels om gällande bestämmelser och dels riskerna med alkoholpåverkan till sjöss.

Promillegränsen på sjön har vid ett flertal tillfällen diskuterats, bland annat i samband med motioner till Sveriges riksdag samt inför 1967 års sjölagsändring. Sjölagskommittén ansåg sig då icke kunna föreslå promillegräns på grund av de särpräglade förhållandena på sjön. I stället föreslogs den nuvarande lydelsen i § 325 sjölagen.

Bewisningen har vid många tillfällen varit besvärlig vid överträdelse av omnämnda lagparagraf. Svenska polisförbundet anser med anledning härav att den lag, som den 1 april 1977 antogs i Finland angående rattfylleri/onykterhet till sjöss, bör vara normgivande för övriga nordiska länder.

Förslaget om en gräns av 1,5 promille bör kunna komplettera bestämmelserna i § 325 sjölagen. Förbundet instämmer i medlemsförslaget att promillegränsen inte bör gälla för roddbåtar, segeljollar eller med dem jämförbara farkoster.

Polisförbundet förutsätter att det tänkta lagförslagets efterlevnad inte får ifrågasättas. Med anledning härav måste de resurser, som i dag står till sjöpolisens förfogande, kraftigt förstärkas.

Förslaget till yttrande har från förbundet föregåtts av en remiss till medlemmar inom sjöpolisverksamheten.

Stockholm den 20 mars 1978

Svenska polisförbundet

Sture Wendin

Förbundsordförande

Bo Alén

Ombudsman

Folksam har i skrivelse den 29 mars 1978 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Sveriges läkarförbund:

I pågående aktivt nordiskt samarbete både på trafiksäkerhets- och småbåtsområdena är det naturligt, framhåller motionärerna, att bland säkerhetsfrågorna till sjöss frågan om riskerna med onykterheten i sjötrafiken också tas upp till övervägande. Detta torde otvivelaktigt vara en angelägen fråga enär enligt företagna undersökningar spritkonsumtionen i mycket hög grad visat sig vara orsak till inträffade dödsfall i samband med båtolyckor. Väsentligt är emellertid, vilket också i med-

lemsförslaget understrykes, att även åtgärder vidtas för en intensifierad och utbyggd information till båtägarna om de risker som är förenade med alkoholförtäring i samband med förande av fritidsbåt.

Läkarförbundet har ingen erinran emot motionärernas förslag om rekommendation till Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna att införa enhetlig lagstiftning i de nordiska länderna angående trafikonykterhet till sjöss.

Stockholm den 30 mars 1978

Sveriges läkarförbund
Bo Hjern

K. V. Eriksson

Sveriges fartygsbefälsförening:

Frågan om införande av promilleregler vid onykterhet till sjöss har vid ett flertal tidigare tillfällen varit föremål för behandling varvid förslaget avvisats. Fartygsbefälsföreningen delar helt förslagsställarnas synpunkter att åtgärder bör vidtas för att stävja onykterhet till sjöss. Föreningen som i detta ärende främst har att tillvarata de intressen som angår de ombordanställda på svenska handelsfartyg finner emellertid att de ansvarsbestämmelser som införts i 325 § i sjölagen får anses vara väl ägnade och fullt tillräckliga för att tillvarata de intressen som utgör grunden för den nu aktuella framställningen.

Införande av en motsvarande bestämmelse till den finska torde enligt föreningens uppfattning medföra betydande praktiska svårigheter och ett orimligt krav på den styrman ombord som normalt ansvarar för sjukvården ombord. Den praktiska tillämpningen av förslaget torde innebära att det ankommer på den sjukvårdsansvarige att genomföra de blodprovstagningar på arbetskamrater som blir följden av förslaget.

Med återopande av vad ovan anförts får Sveriges fartygsbefälsförening avstyrka bifall till förslaget.

Stockholm den 24 maj 1978

Sveriges fartygsbefälsförening
Gert Grönstedt

Svenska maskinbefälsförbundet:

Förbundet anser att man inom olika områden rörande sjösäkerhetslagstiftning i Norden skall eftersträva enhetliga regler.

Förbundet delar uppfattningen i medlemsförslaget om införande av enhetlig lagstiftning i de nordiska länderna angående trafikonykterhet till sjöss.

Stockholm den 28 april 1978

Svenska maskinbefälsförbundet

Folke Havik

Sjösportens samarbetsdelegation:

— — — Svenska båtunionen har fört besvarandet vidare till Sjösportens samarbetsdelegation, SSD, som utgör de tre svenska riksorganisationernas gemensamma organ för bl. a. remisser från olika myndigheter.

Fritidsbåtutredningen som 1974 avgav sitt betänkande "Båtliv — samhället och fritidsbåtarna" (SOU 74: 95) har ägnat frågan uppmärksamhet och därvid konstaterat att vid fritidsbåtolyckor under 1973 drunknade 106 personer. 53 st. var alkoholpåverkade, dvs. 50 %. Andelen olyckor där alkoholpåverkan kan ha haft betydelse synes därigenom vara skrämmande hög. En närmare analys visar emellertid att det helt övervägande antalet olyckor skett i samband med metning eller annat fiske från små båtar och oftast i smärre insjöar. SSD har uppfattningen att sådana fall av onykterhet icke vare sig kan kontrolleras effektivt eller kan komma att omfattas av en eventuell lagstiftning.

Större fritidsbåtar särskilt sådana som är beboeliga, fungerar även som bostad under stor del av sommaren och det kan ifrågasättas om en lagstiftning mot trafikonykterhet till sjöss kan omfatta stillaliggande båt eller om det därvid går att få stöd för inskränkningar i allmänt rättsmedvetande.

Fritidsbåtutredningen ansåg att 325 § sjölagen väl fyller sitt syfte. I SSD svar på fritidsbåtutredningens betänkande anfördes följande, vilket vi ber att här få återge:

SSD delar utredningens uppfattning (s 82—84) att

— 325 § sjölagen väl fyller sitt syfte

— en promilleregler ej kan bli effektiv utan en mycket omfattande och kostnadskrävande utbyggnad av bevakningsresurser.

SSD stöder även utredningens förslag om en starkt intensifierad information dels om 325 § sjölagen, dels om de konsekvenser som är förknäpade med alkoholförtäring ombord i båt. SSD är däremot kritisk mot att nykterhetsinformation skall gå ut selektivt över ett båtregister. Information av denna typ bör nå alla, inte bara båtägare. Nykterhetspropaganda i detta sammanhang bör därför samordnas med övrig nykter-

hetspropaganda och ske över massmedia samt bekostas av allmänna medel.

Stockholm den 2 februari 1978

Sjösportens samarbetsdelegation

Svenska båtunionen

Sven Nylander

Svenska kryssarklubben

Bert Hammarström

Svenska seglarförbundet

Bernt Bergkvist

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

Finland

Sjöfartsstyrelsen¹:

I medlemsförslaget föreslås en undersökning av möjligheterna att införa enhetlig lagstiftning i de nordiska länderna angående trafikonykterhet till sjöss. Man kan naturligtvis i princip vara ense om, att stadgandena angående medborgarnas vardagliga liv i alla nordiska länder borde överensstämma så långt det är möjligt i praktiken. Detta gäller i princip också föreliggande fråga, i synnerhet med tanke på den allt livligare båttrafiken.

Frågan kan dock visa sig bli svårare än man kanske kan ana i förväg. Förhållandena i fråga om den egentliga, yrkesmässiga sjöfarten är naturligtvis i huvuddrag likadana i alla nordiska länder. Sådillvida är kravet på enhetlig lagstiftning motiverat och skulle det endast gälla yrkesmässig sjöfart, skulle det vara relativt lätt genomförbart. Frågan är dock betydligt svårare i fråga om fritidsbåttrafiken och annan trafik på vatten. Kustvatten, skärgårdar och insjövatten är så pass olika i de olika nordiska länderna, att deras betydelse inte helt kan lämnas utan betraktande vid behandlingen av onykterhet till sjöss. På vissa områden i de nordiska länderna färdas man knappast till sjöss i något annat syfte än i förvärvssyfte, vare sig det gäller egentlig handelssjöfart eller fiske. Även formerna och betydelsen av fritidsbåttrafiken varierar betydligt mellan olika länder, men i synnerhet för vår del måste man hålla i minnet den dagliga sjötrafik, som hos oss både i skärgården och i insjöområden hör till befolkningens vardag. Den är kanske inte yrkesmässig sjötrafik, men inte heller fritidsbåttrafik i ordets vanliga bemärkelse. Man borde kunna beakta dessa olika variationer i sjötrafiken vid planeringen av

¹ Yttrandet översatt från finska.

gemensam lagstiftning. Likaså borde också lagstiftningen bygga på riktiga antaganden om befolkningens allmänna alkoholförbrukning och beteende.

Vid förberedelsen av vår nuvarande lagstiftning konstaterades även i sjöfartsstyrelsen, att onykterhetsfallen i sjötrafiken till natur och betydelse kan variera i mycket större skala än t. ex. i vägtrafiken. Emedan mycket differentierade och mångskiftande stadganden inte ansågs vara möjliga, beslöt man sig för ett ganska enkelt stadgande som lämnar utrymme för bedömning. Om man tar hänsyn till hur mycket den nya lagstiftningen blivit påtalad, måste man bereda sig på skarpa meningskiljaktligheter även på nordisk nivå. Härvid måste man se till, att man inte enbart i syfte att nå nordisk enhetlighet underkastar sig sådan lagstiftning som vi själva anser vara mindre lämplig i våra förhållanden.

Sjöfartsstyrelsen anser sig kunna förorda det i medlemsförslaget anförda förslaget med de ovannämnda reservationerna.

Helsingfors den 26 september 1978

Vid förfall för generaldirektören

Tauno Niklander

Överdirektör

Oso Siivonen

Chefen för sjöfartsavdelningen,
sjöfartsrådet

Norge

Miljøverndepartementet:

Utvalget har ikke funnet grunn til å foreslå endrede regler vedrørende båtføreres bruk av fritidsbåt i beruset tilstand. Utvalget forutsetter økt informasjon til båteiere og båtbrukere om lovverket og rettspraksis, slik at de domsavgjørelsene som foreligger kan få sin tilsiktede generalpreventive virkning.

Utvalget uttaler videre at dersom noen myndighet skulle finne det påkrevet med en nøyere definert grense for beruselse, bør en slik definisjon bli ens i Norden.

Utredningen vil med det første bli sendt til høring, og behandlingen av utredningen og de innkomne uttalelser vil ventelig skje 1. halvår 1979. Departementet finner likevel på det nåværende tidspunkt å ville gi uttrykk for at meget taler for å fastsette en promillegrense også for ferdsel med fritidsbåter.

Oslo, 15. august 1978

Etter fullmakt

Richard G. Fort

Trond A. Lie

Medlemsförslag

om nordisk industrialiseringsfond för Färöarna

(Väckt av Sverrir Hermannsson, Magnús Kjartansson och Erlendur Patursson)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

Inom NFS har en särskild arbetsgrupp tillsatts med uppgift att granska de industripolitiska frågorna och utarbeta förslag till åtgärder. Därvid kommer även till viss del olika regionalpolitiska stödåtgärder av betydelse för den industriella utvecklingen i olika regioner att granskas. Så snart utredningen genomförts och förelagts NFS' styrelse kommer NFS att informera Nordiska rådet om behandlingens resultat.

NFS vill med anledning härav avstå från att yttra sig över medlemsförslag A 519/e men vill samtidigt påpeka att medlemsförslaget bör ses i ett samlat nordiskt regional- och industripolitiskt perspektiv.

Stockholm den 25 juli 1978

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forseback

Nordisk Andelsforbund översänder med skrivelse den 21 juni 1978 uttalande från medlemmen *Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger* (se nedan).

D a n m a r k

Statsministeriet:

— — — skal man meddele, at det med skrivelserne fulgte, for Nordisk Råd fremsatte medlemsforslag, sag A 519/e, om en nordisk industrialiseringsfond for Færøerne har været forelagt det færøske landsstyre, rigsombudsmanden på Færøerne og Det rådgivende udvalg vedrørende

Færøerne, der har afgivet vedlagte udtalelser af henholdsvis 11. august 1978 og 16. august 1978 samt 5. maj og 29. september 1978. Endvidere har handelsministeriet afgivet vedlagte udtalelse af 12. juni 1978 (*se nedan*).

På baggrund af det i udtalelserne anførte er det statsministeriets opfattelse, at der ikke for tiden er behov for at søge etableret nye finansieringskilder for færøsk industri og energiforsyning.

København, den 27. oktober 1978

Anker Jørgensen

Inger Skydsgaard
Fuldmægtig

Handelsministeriet:

I denne anledning skal man meddele, at handelsministeriet kan henholde sig til skrivelse af 5. maj 1978 fra Det rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne, hvori Udvalget fastholder sin konklusion fra januar 1977, at der ikke for tiden kan anses at være behov for nye finansieringskilder — ud over de eksisterende — til finansiering af investeringer i færøsk industri og fiskeri.

For god ordens skyld skal det tilføjes, at denne holdning også er i overensstemmelse med Danmarks principielle holdning i spørgsmålet om en Nordisk Regionalfond.

København, den 12. juni 1978

P. m. v.

E. b.

Käte W. Andreassen
Fuldmægtig

Rigsombudsmanden på Færøerne:

— — — fremsender man hermed i fotokopi en udtalelse over sagen af 11. august 1978 fra Færøernes landsstyre (*se nedan*).

Herværende embede kan for sit vedkommende henvise hertil, idet man samtidig skal tillade sig at pege på de i skrivelse herfra af 30. november 1972 anførte betragtninger vedrørende medlemsforslag om en nordisk industrifond for Færøerne (A 376/e), jfr. skrivelse herfra af 28. maj 1977 (A 499, statsministeriets j. nr. 93-22-832).

Ud over de i nævnte skrivelser anførte betragtninger er der for så vidt angår spørgsmålet om finansiering af udbygningen af energiforsyningen grund til at nævne, at der er muligheder for sådan finansiering af midlerne i den ved lov nr. 28 af 29. januar 1964 om en investeringsfond

m. v. som ændret ved lov nr. 217 af 27. maj 1970 og lov nr. 153 af 31. marts 1976 oprettede fond.

Tórshavn, den 18. august 1978

Leif Groth

Føroya Landsstýri:

Under henvisning hertil bemærkes, at det foreliggende forslag er det tredje medlemsforslag til Nordisk Råd om nordisk økonomisk støtte til udbygning af industrien på Færøerne. I forbindelse med medlemsforslaget A 499/e fra november 1976 udtalte landsstyret i skrivelse af 28. marts 1977 til hr. rigsombudsmanden tilslutning til de i medlemsforslaget fremførte hovedsynspunkter om behovet for udbygning af industrien på Færøerne i konsekvens af de nye og ændrede vilkår for det færøske fiskerierhverv i forbindelse med fiskerigrænseudvidelserne i Nordatlanten.

Landsstyret pegede i samme skrivelse til hr. rigsombudsmanden på den afgørende sammenhæng, der var mellem på den ene side udbygningen af industrien og på den anden side sikringen af den nødvendige produktion af elektrisk energi.

Den siden da stedfundne udvikling på Færøerne giver landsstyret anledning til yderligere at understrege det stadig mere presserende behov for investeringer i energiproduktionen som en forudsætning for virkeliggørelse af den udbygning og alsidiggørelse af industrien på Færøerne, der omtales i medlemsforslaget.

Landsstyret ser med velvilje på de skridt, som i det nordiske samarbejde måtte blive taget til støtte for forbedring af leve- og trivselsmulighederne på Færøerne, herunder forslaget om en industrialiseringsfond for Færøerne.

Landsstyret ønsker imidlertid at påpege den helt centrale betydning for det færøske samfunds udviklingsmuligheder, som en løsning af energiproblemet er udtryk for. Landsstyret finder, at der her er tale om en opgave, som man nærer forhåbning om, at de andre nordiske lande vil være velvilligt indstillet over for at bidrage til løsningen af både teknisk og økonomisk.

Det tilføjes, at landsstyret ikke for nærværende ønsker at tage stilling til det finansielle grundlag, som den foreslåede industrialiseringsfond tænkes baseret på.

Tórshavn, den 11. august 1978

Atli Dam
Lagmand

Det rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne:

Det rådgivende udvalg kan for så vidt angår de i landsstyrets skrivelse indeholdte betragtninger vedrørende bistand til finansiering af industriinvesteringer henvise til de bemærkninger, udvalget fremkom med i sin skrivelse af 5. maj 1978 (se *Bihang*). For så vidt angår betragtningen om udbygning af energiforsyningen skal man henvise til rigsombudsmandens skrivelse af 16. august 1978, hvor mulighederne for lån i Investeringsfonden for Færøerne omtales.

Tórshavn, den 29. september 1978

P. u. v.

N. V. Skak-Nielsen

Lars Teit Hansen

BIHANG

Det rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne skrivelse til statsministeriet:

Statsministeriet har i en skrivelse af 3. april 1978 (j.nr. 93-22-848) anmodet det rådgivende udvalg vedrørende Færøerne om en udtalelse i anledning af lagtingsmedlem E. Paturssons forslag til Nordisk Råd om en nordisk industrialiseringsfond for Færøerne. I den anledning skal man udtale følgende:

I udvalgets udtalelse af 17. januar 1977 om medlemsforslag nr. A 499/e om nordisk finansieringsstøtte til færøsk økonomi gives der en udførlig redegørelse for eksisterende finansieringskilder såvel som den sandsynlige udvikling i behovet for finansieringsbistand i de kommende år. Det konkluderes, at der ikke for tiden kan anses at være behov for yderligere bistand til finansiering af industriinvesteringer og investeringer i fiskerfartøjer på Færøerne.

Udviklingen gennem det sidste år har ikke ændret væsentligt ved forudsætningerne for analysen i denne redegørelse. De afsluttede fiskeri-aftaler lader formode, at behovet for omlægninger i færøsk fiskeri næppe vil komme så hurtigt og heller ikke vil blive af så betydeligt et omfang, som man tidligere havde kunnet frygte.

Der har ikke i det forløbne år været generelle tendenser til stigning i investeringer i fiskeindustri, i værftsindustri eller erhvervsinvesteringer iøvrigt, som ikke har kunnet finansieres gennem eksisterende kanaler.

Udvalget må derfor fastholde sin konklusion fra januar 1977; der foreligger for øjeblikket næppe behov for nye finansieringskilder — ud over de eksisterende — til finansiering af investeringer i færøsk industri og fiskeri.

Tórshavn, den 5. maj 1978

P. u. v.

N. V. Skak-Nielsen

Lars Teit, Hansen

Provinshandelskammeret har i skrivelse den 29 mars 1978 förklarat sig icke ha några bemärkningar i anledning av medlemsförslaget.

Industrirådet har i skrivelse den 17 juli 1978 meddelat, att medlemsförslaget icke föranleder något yttrande.

Den danske Bankforening:

I anledning heraf skal vi oplyse, at vi er opmærksomme på, at blandt andet strukturproblemerne inden for det færøske fiskerierhverv vil medføre, at der i de kommende år vil være meget betydelige finansieringsopgaver i det færøske samfund. I tilslutning hertil skal vi pege på, at også investeringsbehovet i forbindelse med en nødvendig udbygning af Færøernes energiforsyning vil være meget væsentligt i de nærmeste år, i hvilken sammenhæng det bemærkes, at omkostningerne til elforsyning er særligt tyngende for det færøske erhvervsliv.

Vi er klar over, at de førnævnte finansieringsopgaver under alle omstændigheder vil kræve en væsentlig kapitalimport og finder det afgørende, at finansieringsbehovene kan dækkes i nødvendigt omfang. Bankforeningen finder det imidlertid principielt betænkeligt, såfremt en del af finansieringsbehovene søges dækket på den i forslaget skitserede måde.

København, den 9. juni 1978

A. Skjoldager

Dansk Arbejdsgiverforening har i skrivelse den 27 april 1978 forklarat sig avstå från uttalande i anledning av medlemsförslaget.

Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger:

Den nordiske andelsbevægelse har tradition for udstrakt samarbejde på indkøbs-, produktions- og eksportområdet. Dette sker ud fra en opfattelse af, at Norden i mange henseender har fælles interesser, som bedst varetages ved en samlet indsats.

Vi finder det derfor som et prisværdigt initiativ at foreslå en fælles-nordisk løsning på et strukturelt problem som det, Færøerne står overfor.

Albertslund, den 26. april 1978

Gunnar Christensen
Førstedirektør

Danmarks Sparekasseforening har i skrivelse den 20 april 1978 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Danmarks Rederiforening har i skrivelse den 13 april 1978 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

F i n l a n d

Ministeriet för utrikesärendena¹:

Ministeriet för utrikesärendena anser det uppenbart att ett industrialiseringsbehov föreligger på Färöarna och att kapitalfrågan vid denna industrialisering har en nyckelroll. Ministeriet kan därför omfatta de synpunkter som framlagts i medlemsförslaget.

Frågan om hur erforderligt kapital skall uppbringas bör emellertid allsidigt undersökas. I princip kan såväl finansiering genom Nordiska investeringsbanken genom intäkter från återbetalning av lånet för den nordiska industrialiseringsfonden för Island och på rent nationell basis komma i fråga. Innan definitivt beslut i ärendet fattas, bör dessa synpunkter samt riktlinjerna för den föreslagna investeringsfonden närmare undersökas.

Helsingfors den 14 juni 1978

Paavo Rantanen
Avdelningschef

Bo Göran Eriksson
Sektionschef

Finansministeriet¹:

Enligt ministeriet borde dylika ärenden avgöras inom ramen för Nordiska investeringsbankens organisation. Om man beslutar om väsentliga specialanordningar, bör man beakta också Ålands och Nordkalottens intressen. Till direkt finansiering genom statens budget under åren 1978 och 1979 är de statsekonomiska möjligheterna mycket begränsade.

Helsingfors den 27 juni 1978

Esko Rekola
Minister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands bank:

Ett motsvarande förslag om nordiskt finansieringsstöd till färöisk ekonomi har framförts vintern 1977. Finlands bank konstaterade då i sitt utlåtande att ett arrangemang av detta slag ur finländsk synpunkt kan jämföras med utvecklingskrediter fastän det här är fråga om ett nordiskt projekt som riktar sig mot ett område med hög inkomstnivå. Sålunda borde vid ställningstagandet iakttas att ramen för statens budget är snäv. Vikten av projektet borde avvägas genom jämförelse med t. ex. motsvarande andra utvecklingssamarbetsprojekt i statsförslaget.

Eftersom det nu framförda medlemsförslaget i princip inte avviker från det tidigare, konstaterar Finlands bank, att ovan anförda synpunkter fortfarande är relevanta.

I förslaget nämns inte hur omfattande industrialiseringsfond man önskar grunda, men Islands industrialiseringsfonds hela grundkapital, d. v. s. det räntefria lånet på 14 milj. US-dollar, beräknas i sin helhet att utgöra bara en del av grundkapitalet. Såvitt totalbehovet är samma som i medlemsförslaget vilket framfördes vintern 1977, med andra ord ca 70 milj. US-dollar, skulle de från Islands industrialiseringsfond erhållna medlen utgöra bara en femtedel av grundkapitalet.

Av motiveringarna att döma planeras denna fond uppenbarligen relativt stor. Beträffande den färöiska ekonomin må nämnas att slutsumman av dess budget löper sig till ca 80 milj. US-dollar år 1978. Bruttonationalprodukten var år 1977 ca 330 milj. US-dollar eller 8 000 US-dollar per capita, medan den t. ex. i Finland samtidigt var ca 6 300 US-dollar per capita. I förhållande till den färöiska ekonomin och de andra nordiska finansieringsarrangemangen är detta projekt rätt omfattande.

Att vidareplacera de från Islands industrialiseringsfond under åren 1980—1995 ledigblivande medlen t. ex. till gagn för Färöarna kunde eventuellt motiveras med nordiska argument. Finlands andel av detta grundkapital utgör 2,7 milj. US-dollar. Då användningen av de från Islands industrialiseringsfond ledigblivande medlen övervägs, är det skäl att ta detta projekt jämsides med andra alternativ i beaktande, ifall dessa medel vill förbehållas för nordiska ekonomiska samarbetsprojekt. Å andra sidan lär reserverandet av ett särskilt anslag för projektet i fråga vara mindre motiverad.

Helsingfors den 9 juni 1978

Finlands bank

Pentti Uusivirta

Bankdirektör

Kari Pekonen
Avdelningschef

Ålands landskapsstyrelse:

— — — och beslutat ställa sig positivt till förslaget eftersom behov av kapital för en strukturförändring i näringslivet på Färöarna föreligger. Den föreslagna fonden kan även ses som ett viktigt led i de regionalpolitiska strävandena i Norden.

Mariehamn den 6 juni 1978.

Karl Sundblom

Vicelantråd

Tor Mattsson

Avdelningschef

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund (AFC):

Vi hänvisar till ett brev från Svenska arbetsgivareföreningen i ovan rubricerade fråga daterat 14.4.78 och meddelar att även AFC avstår från eget yttrande.

Helsingfors den 25 april 1978

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund

Internationella ärenden

Jaakko Koskimies

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC har i skrivelse den 9 maj 1978 meddelat att förbundet avstår från att avge yttrande över medlemsförslaget.

I s l a n d**Industriministeriet:**

— — — meddeler ministeriet, at det fuldtud støtter at de nordiske lande forener sig om at fremme industrien i Færøerne. Eftersom det fornævnte forslag forudsætter oprettelsen af en industrialiseringsfond for Færøerne, der delvis skal få som startkapital tilbagebetalingen af Nordisk Industrialiseringsfond for Islands startkapital, jfr. lov nr. 9 af den 13. februar 1970, vil ministeriet meddele følgende.

Forslaget forudsætter at tilbagebetalingen af industrialiseringsfondens startkapital begynder 1980. Ifølge overenskomsten om fondens stiftelse bestemmes det, at fra det 10. år skal fonden efter bestyrelsens nærmere beslutning successivt i de næste 15 år uden rente tilbagebetale til Danmark, Finland, Norge og Sverige beløb svarende til de af landene indbetalte bidrag. Bidragene skal være fuldt tilbagebetalt ved udgangen af det 25. år efter fondens oprettelse. Det er derfor fondens bestyrelse der bestemmer hvordan startkapitalen skal tilbagebetales.

Industrialiseringsfonden har helt fra dens begyndelse spillet en vigtig rolle i udviklingen af teknik og industri i Island og bidraget til at lette industriens tilpasning til Islands tilslutning til EFTA. Det er åbenbart, at den endnu har en stor mission at opfylde og der vil i den nærmeste fremtid blive fuldt behov for al den kapital den disponerer over. Ministeriet anser det for naturligt, at fondens styrelse tager hensyn til dette når drøftelser begynder og bestemmelser træffes om startkapitalens tilbagebetaling.

Ministeriet er af den mening, at oprettelsen af en fond på den måde det forudsættes i det førnævnte forslag, d. v. s. delvis gennem tilbagebetalingen af Industrialiseringsfondens startkapital indebærer en så stor usikkerhed, at den kun kan blive til et begrænset gavn for at fremme industrialiseringen i Færøerne. Ministeriet mener derfor, at det er nødvendigt at finde andre udveje der hurtigere og mere effektivt kan fremme industrien i Færøerne.

Reykjavík, den 19. juni 1978

Gunnar Thoroddsen

Páll Flygenring

Islands Seddelbank

I forslaget forudsættes det, at den del af den Nordiske industrialiseringsfond for Islands startkapital, der ifølge overenskomsten skal tilbagebetales til Danmark, Finland, Norge og Sverige, med andre midler bliver anvendt til at oprette den omtalte fond.

Industrialiseringsfondens lokaler er i Islands Seddelbanks bygning og banken yder den forskellige tjenesteydelser. Iøvrigt hører fonden under en selvstændig styrelse med repræsentanter fra alle de nordiske lande.

I fondens stiftelseoverenskomst står der følgende:

Fra det 10. år skal fonden efter bestyrelsens nærmere beslutning successivt i de næste 15 år og i overensstemmelse med den ovennævnte fordeling uden rente tilbagebetale til Danmark, Finland, Norge og Sverige beløb svarende til de af landene indbetalte bidrag. Bidragene skal være fuldt tilbagebetalt ved udgangen af det 25. år efter fondens oprettelse.

Ifølge denne artikel er det fuldtud i fondbestyrelsens magt at bestemme hvornår og hvorledes tilbagebetalelserne skal finde sted. I denne forbindelse må bestyrelsen nødvendigvis tage hensyn til fondens likviditet til enhver tid og efterspørgsel efter lån. En disposition af tilbagebetalingerne som beskrevet i førnævnte medlemsforslag er derfor næppe realistisk eftersom det under uændrede forhold vil dreje sig om uvisse og uregelmæssige betalinger.

Angående den idé at oprette en særlig industrialiseringsfond for Færøerne kan Islands Seddelbank kun henvise til erfaringen af Industrialiseringsfonden. Denne har spillet en vigtig rolle i forbindelse med at fremme eksportindustrien og styrke den industri, der som resultat af toldnedsættelser, står i en hårdere konkurrence med importen. Fonden har også haft sin andel i at øge Islands og de andre nordiske landes forbindelser især hvad angår teknik- og specialisters tjenesteydelser. Overhovedet kan man sige, at oprettelsen af fonden er et godt eksempel på et frugtbringende nordisk samarbejde.

Reykjavík, den 23. juni 1978

N o r g e

Finans- og tolldepartementet:

Etter Finansdepartementets oppfatning bør etablering av et fond for industriell utvikling på Færøyene ses i sammenheng med det mer omfattende spørsmål om å etablere et nordisk regionalpolitisk program. En er kjent med at et slikt program er under vurdering i Nordisk embetsmannskomiteé. Dersom programmet blir realisert, vil det være naturlig at former for industrialiseringsstøtte til Færøyene vil være et av de prosjekter som da kommer under overveielse. Finansdepartementet ser det som et viktig poeng at eventuell støtte til Færøyene må være resultat av en prioritering mellom konkurrerende tiltak i Norden.

Vedrørende finansieringen av industrialiseringsfondet, forutsetter medlemsforslaget særskilte bevilgninger i årene 1978 og 1979 og at det i de påfølgende 15 år gjøres innskott til fondet svarende til inngående avdrag fra det nordiske industrialiseringsfond for Island. Finansdepartementet vil se på det som prinsipielt betenkelig, og også ulogisk, om en på denne måten knytter sammen avdragsbetaling i ett fond med innskott i et annet fond. Gjennom et slikt finansieringsopplegg vil fordeling av støtte etter behov bli motvirket.

Oslo, 8. august 1978

Etter fullmakt
Bjørn Frisholm

Inger Aarskog Jensen

Departementet for handel og skipsfart:

Handelsdepartementet ser betydningen av at det opprettes et industria-

liseringsfond for Færøyene og mener derfor at Norge bør støtte tanken dersom de andre nordiske land går inn for et slikt syn.

Det bør imidlertid presiseres at det er viktig at et fond blir brukt til å bygge ut annen industri enn fiskeforedlingsindustri.

Oslo, 1. juni 1978

Ivar Stugu (e. f.)
Underdirektør

Odvar Mosnesset
Byråsjef

Industridepartementet:

Industridepartementet nærer visse prinsipielle betenkeligheter ved at det på nordisk basis etableres et fond som øremerkes for den industrielle utvikling på Færøyene. Færøyene hører med til dansk jurisdiksjon, og den industrielle utvikling der bør derfor primært være et dansk ansvar. Som det fremgår av forslaget, benyttes det da også danske distriktsutbyggingsmidler for fremme av den økonomiske utvikling på Færøyene.

Såvidt vi kjenner til arbeider nå Nordisk embetsmannskomite for regionalpolitikk (Närp) med spørsmålet om etablering av et nordisk regionalpolitisk program. Utvalget skal bl. a. vurdere etableringen av et regionalpolitisk fond for Nordkalotten, men det er mulig at et eventuelt fond også vil omfatte andre geografiske områder i Norden med samme behov som Nordkalotten.

Det vil være naturlig at et eventuelt nordisk regionalpolitisk fond bør kunne benyttes for å stimulere den industrielle utvikling på Færøyene.

Oslo, 26. juli 1978

Etter fullmakt
Per-Chr. Endsjø

Leif A. Hegna

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Spørsmålet om opprettelse av et nordisk industrialiseringsfond på Færøyene bør etter Kommunaldepartementets mening ses i sammenheng med spørsmålet om opprettelse av et nordisk regionalpolitisk fond.

I 1973 ble det fremmet et forslag om et nordisk regionalpolitisk fond på Nordkalotten. Etter remissbehandling ble forslaget behandlet av Nordisk Råds økonomiske utvalg. Dette foreslo at "Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å undersøke forutsetningene for å opprette et fond for regionalpolitisk samarbeid innen Nordkalottområdet". Utvalget gikk inn for at avgrensningen av fondets geografiske

virkeområde bør inngå i utredningsmandatet og likeledes de koordineringsproblemer et fond vil kunne gi opphav til.

I medlemsforslaget og de vurderinger som lå til grunn for dette understrekes at det ikke er avsatt midler for regionalpolitisk samarbeid. Denne vurdering ga et godt bilde av forholdene i 1973 da forslaget ble fremmet. Mye har imidlertid skjedd siden da. I 1975 fikk Nordisk embetsmannskomite for regionalpolitikk (NÄRP) midler på ministerrådets budsjett. Tilsvarende finansieres Nordkalottkomiteens (NKK) virksomhet over ministerrådets budsjett fra årsskiftet 1974/75. Dessuten har finansieringskilder som Nordiske investeringsbanken og Industrifondet blitt etablert.

NÄRP har fått i oppdrag av ministerrådet å vurdere spørsmålet om opprettelse av et nordisk regionalpolitisk fond, herunder et regionalpolitisk fond for Nordkalotten i sammenheng med et utredningsarbeid som skal avsluttes ved årsskiftet 1978/79. I utredningen vurderes omfang, innretning, organisering m. v. av det nordiske regionalpolitiske samarbeidet og koordineringen av samarbeidet med andre sektorer. Utredningen skal danne grunnlag for et nytt regionalpolitisk handlingsprogram.

Spørsmålet om et nordisk regionalpolitisk fond ble behandlet av de regionalpolitiske ministrene på møte i Oslo 24. april 1978 der NÄRP's utredningsarbeid ble diskutert. I referatet fra møtet heter det bl. a.:

”Frågan om regionalpolitiska stödåtgärder diskuterades särskilt. Därvid enades man om att i utredningsarbetet skulle i första hand prioriteras alternativet att utnyttja Nordiska ministerrådets budget och i andra hand alternativet att utnyttja befintliga nordiska institutioner. Detta skulle inte utesluta alternativet med en regionalpolitisk fond från utredningsarbetet, men detta alternativ skulle förverkligas endast om de två förstnämnda alternativen visade sig olämpliga eller otillräckliga.”

Uansett spørsmålet om et fond vil en viktig side ved utredningen være å påpeke betydningen av at samarbeidet innen alle sektorer i størst mulig grad tar hensyn til de regionalpolitiske målene. Tilsvarende må eksisterende nordiske organ påvirkes. Det gjelder først og fremst Investeringsbanken, Industrifondet og Kulturfondet. Et alternativ til et spesielt fond kan være å utvikle disse institusjoners regionalpolitiske innretning, f. eks. et industrifond knyttet til Nordiske investeringsbanken som kunne nyttes til bl. a. å realisere risikofylte utviklingsprosjekter. Utredningen vil videre vurdere i hvilken grad mangel på kapital i den nasjonale støttepolitikken kan avhjelpes ved en eller annen form for refinansiering fra Nordiske investeringsbanken. Dette vil eventuelt forutsette fortsatte vurderinger sammen med berørte institusjoner.

På bakgrunn av det som er sagt ovenfor mener Kommunal- og arbeidsdepartementet at forslag om et nordisk industrialiseringsfond for

Færøyene bør vurderes i sammenheng med den ovennevnte NÄRP-utredningen som vil foreligge i begynnelsen av 1979.

Oslo, 26. juni 1978

Odd Hansson

Reidar Mørk

Norges bank:

Norges bank erkjenner at det foreligger et behov for en videre utbygging av Færøyenes næringsliv for å gjøre det mindre ensidig avhengig av fiske og fangst. På flere måter står Færøyene her overfor liknende problemer som enkelte distrikter i de nordiske land forøvrig.

Imidlertid er Norges bank i tvil om opprettelsen av et ytterligere industrifond vil være en egnet fremgangsmåte til å håndtere disse generelle og mer langsiktige strukturproblemer i Færøyenes næringsliv, tatt i betraktning at det allerede eksisterer flere slike fonds på Færøyene, foruten det danske Egnsudviklingsfond. Det ville etter Norges banks syn være mer hensiktsmessig om en utvidet finansiell innsats for industriutbygging på Færøyene kunne skje gjennom allerede eksisterende finansieringsordninger og med kapitaltilførsel i ordinære former.

En overføring til Færøyene av de avdragsbetalinger som Island heretter skal foreta på det nevnte lånet på 14 mill. US dollar, synes ikke å være en riktig bruk av disse midler. Lånet hadde sin bestemte bakgrunn i Islands inntreden i EFTA, som en kompensasjon for den midlertidige konkurranse- og betalingsmessige merbelastning som dette medlemskap ville påføre Islands økonomi.

Oslo, 29. mai 1978

Norges bank
Knut Getz Wold

Arne Lie

Norges industriforbund:

Vi har ingen bemerkninger til selve forslaget om å opprette et industrialiseringsfond for Færøyene, men ville gjerne få anledning til å komme tilbake til saken når eventuelle retningslinjer for anvendelsen av

Fondets midler og det samarbeide som må forventes i forbindelse med prosjektene blir diskutert.

Oslo, 17. april 1978

Norges industriforbund

R. Roem Nielsen

Vise-adm. direktør

Norsk arbeidsgiverforening har i skrivelse den 2 maj 1978 forklarat sig icke ha några kommentarer till medlemsförslaget.

Den norske bankforening har i skrivelse den 26 maj 1978 forklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

S v e r i g e

Kommerskollegium:

Stockholms handelskammare, Handelskammaren i Göteborg-Västsvenska handelskammaren samt Skånes handelskammare har beretts tillfälle att avge yttrande över medlemsförslaget. Inkomna remissvar bifogas (*se nedan*). Handelskamrarna har i princip inget att erinra mot det presenterade förslaget. Stockholms handelskammare framhåller, att inrättandet av en särskild nordisk industrialiseringsfond för Färöarna sannolikt skulle ge förutsättningar för en ökad samverkan med Nordiska investeringsbanken. Skånes handelskammare vill emellertid ifrågasätta, om inte den sedan fyra år verksamma Nordiska industrifonden skulle kunna ges i uppdrag att bidra till den åsyftade utvecklingen. Västsvenska handelskammaren ansluter sig till de synpunkter som framförts av Skånes handelskammare.

Kollegiet vill hänvisa till tidigare yttrande i samma ärende (1972-12-07, dnr 743)¹ samt anföra följande. Färöarna är i motsats till moderlandet Danmark inte anslutna till EG. Färöarna kan därför inte komma i åtnjutande av gemenskapens regionalpolitiska stöd. Sedan kollegiets föregående remissvar har inrättats dels Nordiska industrifonden och dels Nordiska investeringsbanken för finansiering av ekonomiska projekt av gemensamt nordiskt intresse. I första hand borde undersökas om dessa instanser kan bidra med finansieringen av projekten på Färöarna. Skulle dessa organ helt eller delvis inte kunna medverka i den åsyftade om-

¹ Se Nordiska rådet, 20:e sess., Supplementband, s. 777.

vandlingen, bör i första hand utredas, om inte Färöarna kan komma i åtnjutande av regionalpolitiskt stöd på nordisk basis. Såväl förslag om erhållande av regionalstöd som det eventuella inrättandet av en särskild investeringsfond bör dock föregås av en utredning om det faktiska investeringsbehovet. Utredningen bör resultera i en detaljerad investeringsplan.

I likhet med medlemsförslaget vill kollegiet erinra om Nordiska rådets rekommendation nr 23/1974 om utredning av en regionalpolitisk fond för Nordkalotten, vilken vid rådsbehandlingen enligt utskottsordföranden antydningssvis även skulle kunna omfatta andra nordiska glesbygdsområden. Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP) har under 1977 dessutom påbörjat en utvärdering av de regionalpolitiska samarbetet mellan länderna. Kommitténs arbete beräknas bli klart i början av 1979 och utmynna i förslag till program för och organisation av det fortsatta nordiska regionalpolitiska samarbetet. Mot bakgrund härav anser kollegiet, att frågan om speciell industrialiseringsfond för Färöarna bör anstå, tills ämbetsmannakommitténs arbete slutförts. Detta hindrar dock inte att det enligt ovan nödvändiga utredningsarbetet om investeringsbehov och plan över vilka arbeten som bör prioriteras snarast igångsättes så att resultatet kan bedömas samtidigt med att ämbetsmannakommitténs program föreligger.

Stockholm den 11 augusti 1978

O. G. Lindqvist

Bo Berger

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) har i skrivelse den 19 maj 1978 förklarat sig icke ha något att erinra i anledning av medlemsförslaget.

Statens industriverk:

Som följd bland annat av fiskegränsutvidgningarna i Nordatlanten krävs en anpassning av den färöiska näringsstrukturen, vilken ställer stora krav på kapital. Detta bildar bakgrunden till förslaget om inrättande av en särskild nordisk industrialiseringsfond för Färöarna. Förslaget måste ses i relation till Nordiska rådets uppgifter på det regionalpolitiska området. I det följande utgår industriverket från att det anses föreligga tillräckliga motiv för att som ett inslag i regionalpolitiken stödja det färöiska näringslivet. Den fråga som skall diskuteras är om en industrialiseringsfond är ett lämpligt sätt framför andra att utforma detta stöd.

Det färöiska näringslivet baseras till övervägande delen på fiske. Där-

utöver förekommer en del odling samt en relativt omfattande fåravel. Det är således fisk och ull som skulle kunna bilda underlag för industriell produktion på Färöarna, och som har utgjort basen för den existerande inhemska industrin. En modernisering av existerande anläggningar samt en ytterligare vidareförädling av produkter baserade på dessa råvaror skulle vara tänkbara industriella utvecklingsprojekt. Dessa bör huvudsakligen bygga på existerande företagsstruktur, som av naturliga skäl är starkt småföretagsdominerad (landet har en folkmängd på ca 40 000 invånare).

Erfarenheter av värde för en bedömning av förslaget kan hämtas från Nordisk industrialiseringsfond för Island som tillkom i samband med bildandet av EFTA. Fonden har haft en nordisk styrelse och har på så sätt kunnat förmedla erfarenheter från samtliga nordiska länder av värde för den isländska industrin. Fonden har inte endast bedrivit utlåningsverksamhet utan också reserverat en del av medlen för mjukare lån och bidrag till aktiviteter av mer företagsservicebetonad karaktär som branschutredningar, utbildnings- och rådgivningsinsatser och samverkansprojekt. Erfarenheterna av detta arbete har varit positiva. Kunskande och erfarenheter från övriga nordiska länder har härigenom kommit den isländska industrin till del. Detta gäller såväl produktionstekniskt som organisatoriskt och administrativt.

Om man överför dessa erfarenheter på förslaget till en nordisk industrialiseringsfond för Färöarna torde en motsvarande stimulans kunna vinnas för den färöiska industrin och näringslivet i övrigt. Det man bör ta fasta på är således att fonden inte endast skall fungera som kreditinstitut utan även ha visst utrymme för speciella projekt av typen bidrag till konsultinsatser, etablering av speciella servicefunktioner lämpade för småföretag och liknande insatser.

Industriverket vill därför för sin del inte motsätta sig förslaget att till skapa en industrialiseringsfond efter detta mönster, under förutsättning att övriga nordiska länder stöder förslaget och under förutsättning att det anses i övrigt förenligt med Nordiska rådets verksamhet inom det regionalpolitiska fältet.

Stockholm den 11 maj 1978

Eric Pettersson

Leif Magnusson

Sveriges riksbank har genom översändande av protokollsutdrag av den 22 juni 1978 låtit meddela att fullmäktige i riksbanken avstår från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Styrelsen för teknisk utveckling:

De frågor som tas upp i medlemsförslaget berör endast perifert de uppgifter som ankommer på STU.

Då STU har begränsad erfarenhet från finansiering av industrialisering och regionalpolitiska åtgärder vill STU hänvisa till Nordisk industrifond som i någon mån har de uppgifter som beskrivs i medlemsförslaget. Erfarenheter bör lämpligen inhämtas från instanser och myndigheter med regionalpolitiska uppgifter.

Stockholm den 20 juni 1978

För Styrelsen för teknisk utveckling

André Teikmans

Sveriges exportråd har i skrivelse den 22 december 1978 förklarat sig icke ha något att erinra mot medlemsförslaget.

Stockholms handelskammare:

— — — Ett syfte med den föreslagna nordiska fonden skulle vara att påskynda industrialiseringen av Färöarna. Sannolikt skulle också inrättandet av en fond ge förutsättningar för en ökad samverkan med Nordiska investeringsbanken.

Stockholms handelskammare har för sin del inget att erinra mot det framlagda förslaget.

Stockholm den 31 maj 1978

Stockholms handelskammare

Sven Swarting

Skånes handelskammare:

— — — Ett syfte med den föreslagna nordiska fonden skulle vara att påskynda industrialiseringen av Färöarna. Handelskammaren vill ifrågasätta om inte den sedan fyra år verksamma Nordiska industrifonden skulle kunna ges i uppdrag att bidra till en sådan utveckling. Handelskammaren har för sitt vidkommande i övrigt ingen erinran mot förslaget.

Malmö den 12 juni 1978

Skånes handelskammare
omfattande Skåne och Södra Halland

Lars C. G. Samzelius

Handelskammaren i Göteborg — Västsvenska handelskammaren har i skrivelse den 20 juni 1978 förklarat att man ansluter sig till de synpunkter som framförts av Skånes handelskammare (se ovan).

Sveriges grossistförbund:

Förslaget att de nordiska länderna skall ställa kapital till förfogande för att möjliggöra ökad industrialisering på Färöarna är enligt vår mening beaktansvärt. Det är rimligt att de nordiska länderna bidrar till att utveckla det färöiska näringslivet, inte minst för att minska landets ensidiga beroende av fisket.

Om det i medlemsförslaget tänkta sättet att kanalisera kapitalet till Färöarna är det lämpligaste undandrar sig vårt bedömande. Vi nöjer oss därför med att i princip tillstyrka förslaget och förutsätter att det praktiska tillvägagångssättet blir föremål för särskild utredning.

Stockholm den 15 juni 1978

Sveriges grossistförbund

Iwan Ahlström

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) har i skrivelse den 14 april 1978 förklarat sig vilja avstå från att yttra sig.

Sveriges redareförening har i skrivelse den 11 april 1978 förklarat sig avstå från yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Svenska bankföreningen har i skrivelse den 1 juni 1978 förklarat sig icke ha några synpunkter att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Medlemsförslag

om yrkesutbildning för ungdom m. fl. grupper

(Väckt av Erling Dinesen, Gylfi P. Gíslason, Knut Johansson, Sture Palm, Ulf Sundqvist och Bernhardt Tastesen)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska rådet, social- och miljöutskottet:

I medlemsförslaget förordas en kartläggning av de lagar och regler på yrkesutbildningens område som kan verka hindrande för arbetskraftens fria rörlighet i Norden. Social- och miljöutskottet har tidigare behandlat denna fråga i sitt betänkande över ministerrådsförslaget *B 18/s* om program för nordiskt samarbete på arbetsmarknadsområdet vid rådets 1:a extra session i november 1975. Utskottet anförde följande:

Utskottet har tidigare berört frågan (om utbildning av vissa yrkesgrupper) med ministerrådet och därvid betonat vikten av att gemensamma regler för yrkesutbildning etableras både för tjänstemän och andra yrkesgrupper. Därvid bör redan på området befintliga utredningar, till exempel rörande arbetsförhållandena inom byggnadsindustrin, kunna komma till användning. Arbetstagarnas möjligheter att utnyttja 1954 års överenskommelse blir inte reell om inte yrkesutbildningen betraktas som likvärdig i de nordiska länderna. Om migrerande nordiska medborgare erhåller sämre ekonomiska villkor än inflyttningslandets egna arbetstagare blir den gemensamma nordiska arbetsmarknaden en illusion.

Dessa synpunkter finner utskottet har fortsatt aktualitet.

Att yngre åldersgrupper bör tillförsäkras arbete eller meningsfull utbildning, såsom framhålles i medlemsförslaget, kan utskottet instämma i. Likaså bör utbildning och yrkespraktik samordnas.

En utredning bör komma till stånd om möjligheterna till en harmonisering av yrkesutbildningen i de nordiska länderna. Mycket talar för att denna bör ske branschvis.

Social- och miljöutskottet uttalade sig vid Nordiska rådets 26:e session för att ett nordiskt handlingsprogram i syfte att komma till rätta med den alltmera stigande ungdomsarbetslösheten borde utarbetas. I sitt betänkande över 1978 års ministerrådsberättelse underströk utskottet att

allt borde göras för att bekämpa ungdomsarbetslösheten. Utskottet finner att de i medlemsförslaget A 520/k föreslagna åtgärderna är ägnade att verka i denna riktning och tillstyrker därför den föreslagna kartläggningen på yrkesutbildningsområdet. Syftet bör vara att nå fram till en harmonisering av uppläggnings- och innehåll av yrkesutbildningen.

Tórshavn den 17 augusti 1978

För Nordiska rådets social- och miljöutskott

Asbjörn Haugstvedt

Förman

Nordisk skolesamarbeid:

Det nordiske samarbeidet omkring 16—19 åringenes utdanning har hittil vært av en relativt begrenset karakter. En årsak er begrensede ressurser. Men hovedårsaken er nok at utviklingen i de nordiske land når det gjelder 16—19 åringenes utdanning, og særlig yrkesutdanningen, har vært av en så ulik karakter, at det har vært vanskelig å få en oversikt over området.

Alle nordiske land har sin egen tradisjon og struktur på dette området, og det har vært naturlig å konsentrere samarbeidet omkring grunnskolen der det har skjedd en nokså lik utvikling både i spørsmål om struktur og målsetting.

Av de samnordiske tiltak som har vært iverksatt, kan nevnes følgende:

1. En kartlegging av 16—19 åringenes utdanningssituasjon i Norden. Rapporten ble først publisert i Nordisk utredningsserie (*NU 13/74*) og er nå revidert og vil foreligge i ajourført utgave i løpet av 1978.

2. Bilmekanikerutbildningen i Norden (*NU 1976: 19*). Rapporten er en oversikt og en jämföring av gjeldende læreplaner og en dröfting av didaktiske og metodiske spørsmål i bilmekanikerutdanningen i Norden. Rapporten inneholder også forslag til videre harmonisering av bilmekanikerutdanningen i de nordiske land.

3. Rapporten Specialundervisningens elever (*NU 1976: 18*) inneholder en oversikt over undersøkelser angående spesialundervisningens elever etter avsluttet obligatorisk skolegang i de nordiske land.

4. Det ble i 1977 fra Nordisk ministerråds disposisjonsmidler bevilget 30 000 kr. til Nordisk el-utbildningskommitté for utarbeidelse av kurs- og undervisningsplaner for nordiske kurs i sterkstrømsforskrifter.

5. Forslag til samnordiske tiltak når det gjelder videreutdanning av yrkeslærere. Kontaktgruppens forslag vil bli behandlet på ministerrådets møte 5. juni 1978 i Jyväskylä, Finland.

6. Prosjektprogrammet for 16—19 åringenes utdanning. Høsten 1976 (*MR 5/76*) vedtok ministerrådet at det skal skje en rask utbygging av samarbeidet omkring 16—19 åringenes utdanning, spesielt med sikte

på yrkesutdanning. Prosjektprogrammet, som omfatter 6 delprosjekter, ble vedtatt på ministerrådets møte i januar 1978 (MR 1/78).

Følgende delprosjekter vil bli iverksatt i 1978:

- Nordisk studie (rapport) angående arbeidsmarkeds/utdanningspolitiske tiltak mot ungdomsarbeidsløsheten. Studien tar sikte på å evaluere de tiltak som er iverksatt i 4 områder i Danmark, Finland, Norge og Sverige.
- Nordisk læremiddelsamarbeid for 16—19 åringenes utdanning, spesielt med sikte på a) små faggrupper b) innvanderundervisning
- Rapport om problemer angående 16—19 åringenes utdanning i utkantstrøk (glesbygd)
- Utvikling av rutiner for informasjons- og dokumentutveksling mellom de nordiske land.

Følgende prosjekt planlegges iverksatt i 1979:

- Forholdet mellom teori og praksis i 16—19 åringenes utdanning
En tar sikte på å lage en rapport om den forsøksvirksomhet som drives i de nordiske land når det gjelder kobling mellom skole/arbeidsliv.

Følgende prosjekt planlegges iverksatt i 1980:

- Utvikling av metodikk for nordisk samarbeid i yrkesfagene.
En vil forsøke å utarbeide en modell for nordisk samarbeid innenfor yrkesfagene på lengre sikt.

Forutsetningen for arbeidskraftens frie mobilitet er at lover, forordninger og instruksjoner på arbeidsmarkedet ikke utgjør en hindring, og at yrkesutdanningen så langt det er mulig er harmonisert. På bakgrunn av dette, kan en kartlegging av de læreplanmessige forskjeller som eksisterer i hovedbransjene, være til stor nytte. Som nevnt ovenfor er et slikt arbeid allerede forsøksvis utført når det gjelder bilmekanikerutdanningen.

I den utstrekning grunnutdanningen viser for store forskjeller, kan en iverksette kompletterende etterutdanningskurser som vil kvalifisere for tjenestegjøring i et annet nordisk land. Slike etterutdanningskurser kan også inneholde informasjon om autorisasjonsbestemmelser, lover og instruksjoner i de andre nordiske land.

Når det gjelder en systematisk, bransjevis gjennomgang av lover og instruksjoner, samt arbeidsmarkedsavtaler og autorisasjon, er dette en sak som naturlig synes å sortere under Nordisk Ministerråd i Oslo, nærmere bestemt Nordisk Arbeidsmarkedsutvalg. En kan i denne sammenheng antyde et mulig samarbeid mellom sekretariatene i København og Oslo.

København, 2. juni 1978

På ledningsgruppens vegne
Gustav Skuthälla

Lisbeth Rudemo

Nordens fackliga samorganisation — NFS:

NFS har vid olika tillfällen behandlat yrkesutbildningsfrågor, bl. a. i samband med avgivande av yttrande över Nordiska ministerrådets förslag till samarbetsprogram för arbetsmarknadsområdet. I detta yttrande framhölls av NFS att

NFS anser att en nordisk samordning bör eftersträvas för all yrkesinriktad utbildning, inte enbart av arbetsmarknadsutbildningen. Detta är för övrigt en fråga som de nordiska yrkessekretariaten genomgående tillmäter stor praktisk betydelse. I samtliga nordiska länder bör samma kompetenskrav gälla för motsvarande yrkesutövare, samma principer för rekrytering och utbildning.

NFS har vidare i en särskild rapport redovisat sin syn på vissa utbildningspolitiska frågor. I NFS' "Program för samarbete inom utbildningsområdet" sägs att

I detta sammanhang bör även påpekas att den gemensamma nordiska arbetsmarknaden skapar behov av jämförbara yrkesutbildningar som kan användas i samtliga nordiska länder utan behov av kompletteringar. Frågan om gemensamma nordiska yrkeskompetensbevis, grundade på skolmässig utbildning eller praktik, har vid upprepade tillfällen behandlats av de fackliga nordiska yrkessekretariaten och krav på åtgärder har framförts till berörda myndigheter.

Denna rapport med riktlinjer för utbildningssamarbetet har redovisats för Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete, bl. a. vid en konferens i Köpenhamn i maj 1977.

Som framgår av det ovan anförda sammanfaller medlemsförslag A 520/k helt med NFS' syn på dessa frågor. Det är därför av stort intresse för NFS att åtgärder snarast vidtas i enlighet med medlemsförslag A 520/k. NFS förutsätter även att de nordiska fackliga organisationerna ges tillfälle att medverka vid det framtida arbetet med dessa frågor.

Stockholm den 12 juni 1978

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forsebäck

Sten Lindahl

Föreningarna Nordens Förbund:

De frågor som medlemsförslaget tar upp har nyligen behandlats vid föreningarna Nordens seminarier om ungdomsarbetslöshet, varav ett hölls på Biskops-Arnö i augusti 1977 och det senaste på Åland i maj 1978. Ett genomgående tema vid dessa seminarier har varit det krav

på kvalificerad yrkesutbildning för unga som medlemsförslaget aktualiserar, liksom att praktisk yrkesutbildning måste likställas med teoretisk och ges adekvata resurser.

Förbundet konstaterar att den rådande arbetslöshetssituationen inte minst bland ungdom, leder till ökad uppmärksamhet på en rad för de nordiska ländernas arbetsmarknad gemensamma problem, vilka snarast bör bli föremål för konkreta åtgärder på ett samnordiskt plan. Förbundet ansluter sig också till förslagsställarnas värdering att skillnader i yrkesutbildning och kompetensregler är klara hinder vid ett utnyttjande av den fria nordiska arbetsmarknaden. I förbundets nyligen antagna handlingsprogram uttrycks det aktuella problemet sålunda: "Formella kompetenskrav måste harmoniseras så att icke arbetskraftens rörlighet spärras av formella olikheter i principerna för rekrytering och utbildning".

I ett Norden där det industripolitiska samarbetet över riksgränserna blir alltmer omfattande, är de idéer som tas upp i medlemsförslaget sannolikt relevanta för många industrigrenar och inte enbart för byggnadsbranschen. Förbundet tillstyrker därför att en kartläggning av rådande lagar och regler för den grundläggande yrkesutbildningen i Norden snarast kommer till stånd enligt de riktlinjer som medlemsförslaget anger.

Stockholm den 7 juni 1978

Reidar Carlsen

Ordf. i Föreningarna Nordens Förbund

Åke Landqvist

Nordiska förbundet för studie- och yrkesvägledning:

Vi finner det något oklart vart Nordiska rådet egentligen syftar med sin rekommendation. Är syftet att öka arbetskraftens rörlighet, eller att öka ungdomars möjlighet till meningsfull yrkesutbildning?

Om syftet är det första, måste man göra klart för sig i vems intresse det ligger att arbetskraften är rörlig. Frågan är om detta är ett huvudproblem för majoriteten av ungdomar i våra länder. Vi befinner oss ännu långt ifrån målsättningen i nordiska arbetarrörelsens program från 1976, där man betonar vikten av arbete eller meningsfull utbildning för varje ung människa.

Rörelsefrämjande åtgärder borde, som vi ser det, inte i första hand vara ett utbildningsproblem, utan en fråga om att undanröja anställningshinder av administrativ, facklig eller annan art.

Om däremot syftet är en reformering av den grundläggande yrkesutbildningen, måste arbetet utgå från en analys av behovet i de olika

länderna. Frågan är om det då är en likformighet man bör eftersträva. Kanske är det snarare så att det måste finnas en variation av utbildningsmöjligheter för att tillgodose ungdomars olika behov, såsom lärlingsutbildning direkt i arbetslivet, skolmässig utbildning av varierande längd med större eller mindre inslag av praktiskt arbete. möjligheter till återkommande utbildning etc. Det är väsentligt att utbildningen inte får betraktas som en väntsal till arbetslivet, utan utbildningen skall vara en naturlig del av arbetslivet, där ungdomar får känna sig delaktiga.

Kanske borde Nordiska rådets arbete inrikta sig på att ta till vara olika positiva erfarenheter och utvecklingstendenser i våra länder.

Av förslaget framgår att arbetet redan pågår bl. a. i NBTF. Man bör observera att det enda målet för yrkesutbildning inte kan vara att förse arbetsmarknaden med tillgång på kvalificerad arbetskraft. För oss som arbetar med vägledning är ett annat mål viktigare, nämligen att ta till vara den enskildes resurser och ge honom en sådan utbildning att han själv kan påverka sina villkor i arbetslivet. Detta mål har stor betydelse för demokratiseringen av arbetslivet. Utbildningen har ett värde även för den som kanske inte kan bli en kvalificerad yrkesman. En målarutbildning t. ex. behöver ju inte bara ge en skicklig målare. Den kan också ge ett duktigt färghandelsbiträde, eller en individ som har utvecklats och fått kunskaper som är värdefulla för honom.

Nordiska förbundets medlemmar kommer med intresse att följa den fortsatta handläggningen av frågor som har med den grundläggande yrkesutbildningen att göra, samt hoppas att få ta del av de förslag som Nordiska rådets arbete med dessa och likartade frågor kommer att resultera i.

Kode den 31 maj 1978

För Nordiska förbundet för studie- och yrkesvägledning

Ingrid Thomasson

Ordförande

Ingrid Eriksson

Sekreterare

Nordiska textilläraryrkesförbundet (NTF):

NTF anser förslaget vara av stor betydelse, då arbetskraftens rörlighet på det textila området är stor.

En harmonisering av textilslöjden i grundskolan anser vi bör genomföras för att kunna förverkliga en rörlig grundläggande yrkesutbildning inom Norden. Harmoniseringen bör omfatta både studiernas längd och innehåll, för att bilda en gemensam bas för fortsatta yrkesstudier.

Det gläder oss, att det i medlemsförslaget fordras, att den yrkesmäs-

siga grundutbildningen jämställs med den gymnasiala och tekniska utbildningen. Denna fordran kan verkställas endast om de praktiska ämnen i grundskolan värderas lika med de teoretiska och studeras obligatoriskt genom hela grundskolan.

På detta sätt får de unga redan i grundskolan grunderna till en fortgående arbetsfostran, och de som väljer teoretiska studier får möjlighet till en objektiv bedömning av praktiskt arbete.

NTF vill tillstyrka

att föreslagen kartläggning av reglerna för grundläggande yrkesutbildning genomföres.

Vi vill i detta sammanhang betona vikten av att en harmonisering inom Norden av ämnet textilslöjd i grundskolan genomföres.

Lynby den 15 april 1978

På NTF's vägnar
Esther Skou

D a n m a r k

Undervisningsministeriet:

— — — oversender man herved en af undervisningsministeriet, direktoratet for erhvervsuddannelserne, udarbejdet udtalelse (*se nedan*), der samtidig dækker arbejds-, indenrigs- og handelsministeriernes synspunkter.

København, den 31. maj 1978

P. m. v.
E. b.
E. Noer
Fuldmægtig

Undervisningsministeriet, Direktoratet for Erhvervsuddannelserne:

Det foreliggende medlemsforslag synes at have to intentioner:

- dels at pege på principper, som bør lægges til grund ved reformer af erhvervsuddannelserne i de enkelte lande, således at unødvendige hindringer for reel videreudvikling af det fællesnordiske arbejdsmarked undgås,
- dels at udvirke en kortlægning af de enkelte landes lov- eller aftalebestemte regler, som direkte eller indirekte udgør hindringer for arbejdskraftens frie bevægelighed mellem de nordiske lande.

Begge intentioner synes at ligge i forlængelse af såvel opfattelser som initiativer, der tidligere har fundet udtryk i rapporter, og som — om end endnu i relativt beskedent omfang — er blevet omsat til praktiske foranstaltninger.

Medlemsforslaget refererer med tilslutning en udtalelse, som blev vedtaget på en konference i Nordiska byggnads- og træarbejterefederation (NBTF) i maj 1976.

Denne udtalelses synspunkter er i betydelig udstrækning sammenfaldende med de synspunkter, som ligger til grund for lov nr. 289 af 8. juni 1977 om erhvervsfaglige grunduddannelser (EFG). Herom kan henvises til

a) Betænkning nr. 612 om erhvervsfaglige grunduddannelser (afgivet i april 1971). Især betænkningens bilag 1 er i denne forbindelse af interesse.

b) Betænkning nr. 764 om revision af lov om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser (afgivet i januar 1976). Her er kapitel I—IV formentlig af størst interesse.

c) Bemærkningerne i det lovforslag, som lå til grund for ovenfor nævnte lov. (Lovforslag nr. 129, folketingsåret 1976—77, 2. samling).

Ved overvejelser om gennem fremtidige reformer af de grundlæggende erhvervsuddannelser at tilstræbe en højere grad af ensartethed bør det haves for øje, at de grundlæggende erhvervsuddannelser i de enkelte nordiske lande udgør en del af de respektive landes samlede uddannelsessystem. Sammenhængen hermed har man for Danmarks vedkommende haft for øje ved udformningen af den ovenfor omtalte EFG-lovgivning. Denne sammenhæng knytter sig såvel til grundskolen som til de øvrige uddannelser for 16—19-årige og til de egentligt videregående uddannelser og har betydning både for overgangsmuligheder mellem de enkelte uddannelsesretninger og for videreuddannelsesmuligheder.

Nogen kortlægning af erhvervsmæssige uddannelser er i øvrigt allerede sket. Her skal nævnes nogle eksempler.

I Nordisk udredningsserie 1976: 19 er "Bilmekanikerutbildningen i Norden" således kortlagt.

Nordisk udredningsserie 13/74 "De gymnasiale uddannelser i Norden" gennemgår i store træk også nogle erhvervsuddannelser og refererer herunder også igangværende reformarbejder. Denne redegørelse er i dag delvis forældet.

Nordisk el-udbildningskomité (NEUK), som er sammensat af repræsentanter for arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer i de fem nordiske lande, har i 1977 udarbejdet en rapport om nordiske el-grunduddannelser. Til dette arbejde er der ydet støtte fra Nordisk Ministerråd.

I NU-serien, som i fællesskab udgives af Nordisk Råd og Nordisk

Ministerråd, er i 1977 udkommet "Arbetsmarknadsutbildningen i Norden" (B 1977: 27). Denne rapport er udarbejdet af en projektgruppe, som er nedsat af Nordiska Arbetsmarknadsutskottets (NAUT's) underutskott för arbetsmarknadsservice. Rapporten kortlægger det lovgivningsmæssige grundlag for og organisationen af de enkelte nordiske landes systemer for arbejdsmarkedsuddannelserne.

På embedsmandsplan er der jævnlige kontakter mellem de nordiske landes skolemyndigheder, som har de erhvervsuddannelser, som i Danmark henhører under undervisningsministeriet, direktoratet for erhvervsuddannelserne, som arbejdsområde. Formålet hermed er foruden erfarings- og synspunktsudveksling at finde frem til uddannelsesområder, hvor en fællesnordisk uddannelse inden for de givne rammer kan tilrettelægges.

Især er man opmærksom på områder, hvor de enkelte landes antal af uddannelsessøgende er så beskedent, at der også økonomisk er fordele ved kun at tilrettelægge uddannelsen i et enkelt af de nordiske lande. Som eksempel på områder, hvor bestræbelser i overensstemmelse med det nævnte synspunkt har medført nogle praktiske resultater, kan nævnes formeruddannelsen, glaspudderuddannelsen, skorstensfejeruddannelsen og uddannelsen af farveriasistenten.

En systematisk kortlægning af forskelligheder i uddannelserne og af sådanne lov- eller aftalebestede regler, som kan udgøre hindringer for arbejdskraftens frie bevægelighed mellem de nordiske lande, vil være et nyttigt led i videreudviklingen af det fællesnordiske arbejdsmarked.

Tilsvarende er der på embedsmandsplan regelmæssige kontakter mellem de myndigheder, som har søfartsuddannelserne som arbejdsområde. Det er i Danmark handelsministeriet. Egentlig hindring for arbejdskraftens frie bevægelighed på søfartsuddannelsens lavere niveau findes vel ikke, såfremt de pågældende opfylder de respektive krav om obligatorisk uddannelse. Man anser det for hensigtsmæssigt, at en nærmere kortlægning af spørgsmålet foretages.

For så vidt angår de arbejdsmarkedsuddannelser, som i Danmark er henlagt til arbejdsministeriets arbejdsområde, er der med udgangspunkt i et af Nordisk Ministerråd (arbejdsministrene) den 26. november 1975 vedtaget handlingsprogram udfoldet bestræbelser for at opnå større overensstemmelse vedrørende indholdet i arbejdsmarkedsuddannelserne og for at udvikle og bedre udnytte de fælles uddannelsesressourcer.

Den foranmtalte rapport om "Arbetsmarknadsutbildningen i Norden" er tilvejebragt med henblik på at skabe et grundlag for gennemførelsen af dette handlingsprogram.

I fortsættelse heraf har NAUT af de af Ministerrådet bevilgede midler til arbejdsmarkedsområdet for 1978 godkendt et nyt projekt om internordisk samplanering af arbejdsmarkedsuddannelser inden for enkelte uddannelsesområder med begrænset markedsbehov og rekrutte-

ringsunderlag. Opgaven er herefter at finde frem til konkrete uddannelsesområder, hvor det er muligt og hensigtsmæssigt inden for de givne rammer at tilrettelægge fælles eller koordinerede uddannelser. Der fokuseres i dette arbejde på områder, hvor der fra hvert enkelt af landene er så få uddannelsessøgende, at det er fordelagtigt at gennemføre uddannelsen i kun ét land, på områder, hvor et enkelt af landene er i besiddelse af en faglig ekspertise og erfaring (uddannelsesmæssig know-how), og på områder, hvor gensidig accept af en formel uddannelseskompetence er en forudsætning for den arbejdsøgendes overtagelse af den pågældende funktion i de andre lande (f. eks. de certifikatgivende uddannelser). Som et praktisk realiseret eksempel på sådanne harmoniseringsmuligheder kan nævnes et svensk-dansk samarbejde om uddannelse af danske arbejdere til papirindustrien på den svenske papirindustriskole i Markaryd.

For så vidt angår de i Danmark under arbejdsministeriet hørende arbejdsmarkedsuddannelser må en vedtagelse af rekommandationen anses for mindre påkrævet.

I tilfælde af en rekommandation af medlemsforslaget vil bestræbelser på dets gennemførelse antagelig hensigtsmæssigt kunne koordineres med det projektprogram for de 16—19-åriges uddannelse, som blev vedtaget på Nordisk Ministerråds møde den 16. januar 1978.

Endelig skal erindres om, at Nordisk Ministerråd (undervisnings- og kulturministrene) på sit møde den 14. marts 1977 har vedtaget en rekommandation, som opfordrer de enkelte landes myndigheder til at tage initiativ til at udarbejde en administrativ praksis, som gør det muligt at optage nordiske unge i grundskolen og i uddannelseinstitutioner på det gymnasiale trin, uden at ansøgeren eller hans forældres faste bopælsland lægger hindringer i vejen herfor.

København, den 30. maj 1978

P. d. v.

E. b.

Preben Holm
Studielektor

Danmarks Handelsskoleforening:

— — — udtale, at de i forslaget indeholdte synspunkter og intentioner efter foreningens opfattelse allerede i betydeligt omfang er tilgodeset i den lovgivning om erhvervsfaglige grunduddannelser, som er gennemført her i Danmark.

Foreningen kan umiddelbart tilslutte sig, at man viderefører en fælles-nordisk indsats efter disse retningslinjer.

København, den 30. mai 1978

Helge Sindal
Direktør

Teknisk Skoleforening:

I denne anledning skal skoleforeningen udtale, at den kan erklære sig enig i de fremsatte generelle betragtninger, samt, at den finder, at de i Danmark gennemførte EFG-uddannelser i vid udstrækning opfylder disse.

For en ordens skyld skal skoleforeningen bemærke, at den finder det mest hensigtsmæssigt i Danmark, at den egentlige erhvervsuddannelse fortsat varetages af erhvervsskolerne, hvilket selvsagt ikke udelukker et vist praktisk samarbejde med gymnasium og andre skoleformer.

Endvidere finder man, at der i visse tilfælde kan være tale om, at en uddannelse efter basisåret ikke ubetinget skal have to års varighed. Der kan være tale om uddannelser, som er af lidt kortere varighed. Omvendt vil der i næsten alle øvrige tilfælde være tale om en længere efterfølgende periode.

Odense, den 6. juni 1978

Holger Voigt-Petersen

F i n l a n d

Undervisningsministeriet¹:

— — — har undervisningsministeriet ombett yrkesutbildningsstyrelsen, skolstyrelsen och delegationen för emigrantärenden att inkomma med utlåtande i Nordiska rådets ovannämnda medlemsförslag (se nedan).

Undervisningsministeriet förenar sig i princip om detta medlemsförslag om yrkesutbildning för ungdom m. fl. grupper. Enligt ministeriets uppfattning har den i vårt land pågående mellanstadierformen samma syften som understrukits i medlemsförslaget. I samband med reformen har man däremot inte nämnvärt fäst uppmärksamhet vid de hinder som försvårar arbetskraftens fria rörlighet mellan de nordiska länderna. Undervisningsministeriet anser att saken borde utredas i samarbete

¹ Yttrandet översatt från finska.

mellan undervisnings- och arbetskraftsmyndigheterna samt arbetsmarknadsorganisationerna.

Ministeriet kommer dock att ta slutlig ståndpunkt till medlemsförslaget först i det skede, då initiativet behandlas i de samarbetsorgan som inrättats med stöd av det nordiska kulturavtalet.

Helsingfors den 14 september 1978

Jaakko Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Yngre regeringssekreterare

Social- och hälsovårdsministeriet¹:

Social- och hälsovårdsministeriet konstaterar att förslaget gäller frågan om arbetskraftens rörlighet, vilken bör anses vara principiellt viktig. Från svensk sida har enligt uppgift även tidigare motsvarande initiativ tagits om byggnadsarbetarnas grundutbildning. Social- och hälsovårdsministeriet anser, att man vid behandlingen av medlemsförslaget bör utreda förutsättningarna att inta den föreslagna kartläggningsuppgiften i andra pågående nordiska kartläggningar av yrkesinriktad grundutbildning och fortbildning i Norden.

Helsingfors den 8 maj 1978

Pirkko Työläjärvä
Social- och hälsovårdsminister

Kirsti Valvio
Sekreterare för internationella ärenden

Arbetskraftsministeriet¹:

Syftet med det utredningsarbete, som föreslås i medlemsförslaget, är att garantera medborgarna i de nordiska länderna bättre möjligheter att flytta från ett nordiskt land till ett annat. Därför behandlar arbetskraftsministeriet medlemsförslaget så, att betoningen kommer att ligga på de arbetskraftspolitiska aspekterna. Ministeriet vill dock inledningsvis konstatera, att det är överens beträffande de synpunkter om utbildningsfrågor som presenteras i medlemsförslagets motiveringsdel. Samtidigt vill ministeriet framhålla, att ett nordiskt samarbete för utvecklande av utbildning och utbildningspolitik har pågått sedan flera år tillbaka. Som exempel kan nämnas gymnasie- och yrkesutbildningsprojekten samt

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

vuxen- och fortbildningsprojekten, vilka lyder under kultur- och undervisningsministerierna. Ett omfattande projekt rörande arbetsmarknadsutbildningen pågår som bäst under Nordiska arbetsmarknadsutskottets (NAUT) ledning. Arbetskraftsministeriet anser, att det utredningsarbete som görs i samband med de ovannämnda projekten täcker de utbildningspolitiska utredningsbehov som omtalas i medlemsförslaget.

De regler och bestämmelser som gäller grundutbildningen tycks inte ha varit till hinder för arbetskraftsrörligheten inom Norden; antalet finländare som utvandrat till andra nordiska länder, och i synnerhet till Sverige, torde vara bevis nog. Det förefaller uppenbart, att den flyttandes placering i arbete som motsvarar hans utbildning inte avgörs av om yrkesexamina i Norden motsvarar varandra eller inte. — Den flyttandes språkkunskaper är den avgjort viktigaste faktorn.

Den ekonomiska och sociala utvecklingen är inte på samma nivå i de olika nordiska länderna. Detta leder till att den gemensamma nordiska arbetsmarknadsmekanismen fungerar så, att de länder som har en högre levnadsstandard i egenskap av invandringsländer kan dra nytta av flyttningsrörelsen, medan länderna med lägre levnadsstandard får finna sig i utflyttningslandets roll. Detta överensstämmer inte med 1954 års arbetsmarknadsavtals mål, enligt vilka arbetskraftsrörligheten mellan länderna skall vara till nytta för den sociala och ekonomiska utvecklingen i samtliga medlemsländer. En rätlinjig tillämpning i syfte att nå medlemsförslagets mål kan leda till ett resultat som strider mot de mål som nämns i ingressen till avtalet om en gemensam nordisk arbetsmarknad. Genom olika utredningar har det kunnat påvisas, att de mobilitetsfrämjande åtgärderna under nuvarande förhållanden, och i synnerhet för Finland, haft mest negativa verkningar ur social synpunkt.

Arbetskraftsministeriet ställer sig positivt till alla sådana initiativ i Nordiska rådet, vilka har till syfte att uppnå en balanserad ekonomisk och social utveckling, och skapar förhållanden där individerna inte nödgas lämna sitt hemland på grund av arbetslöshet samt främjar återvandringen och i allmänhet utvecklar den nordiska arbetsmarknaden så, att alla nordiska länder kan dra likvärdig nytta av den.

Arbetskraftsministeriet anser, att medlemsförslagets mål vad gäller rörlighetens främjande inte överensstämmer med ovannämnda mål. Arbetskraftsministeriet kan inte betrakta medlemsförslaget såsom förenligt med Finlands intressen och kan därför inte understöda medlemsförslagets verkställande.

Helsingfors den 12 maj 1978

Arvo Aalto
Minister

Ilse Koli
Byråchef

Skolstyrelsen¹:

Medlemsförslaget baserar sig på NBTF:s yttrande och framför de principer, enligt vilka de ungas inträde på arbetsmarknaden bör skötas på samhällets ansvar, så att var och en kan tillförsäkras arbete och meningsfull utbildning. I medlemsförslaget hemställs, att man som en konkret åtgärd för att uppnå detta bör börja samordna yrkesutbildningen i Norden.

Skolstyrelsen förenar sig med de ovannämnda huvudtankarna och konstaterar, att förslaget till sina huvudlinjer påminner om de pågående planerna i Finland beträffande reviderad utbildning på mellanstadiet.

I Finland har både de centrala skolmyndigheterna och arbetsmarknadsorganisationerna tagits med i både den kvantitativa och kvalitativa planeringen av mellanstadiereformen.

Kännedomen om arbets- och näringslivet har i samband med Finlands gymnasiereform konstaterats vara nödvändig. Praktiska åtgärder för att sköta saken dryftas som bäst i skolstyrelsen av en arbetsgrupp för arbetsuppföstran.

Yrkesutbildningen och utbildningen i gymnasiet bör koordineras så att man undviker onödig dubblering t. ex. i teoriundervisningen. Yrkesutbildningsplatserna för sådana elever som har gymnasieutbildning som grundutbildning bör planeras och utökas.

Helsingfors den 15 maj 1978

Erkki Aho
Överdirektör

Tuomo Häyhä
Byråchef

Yrkesutbildningsstyrelsen¹:

Yrkesutbildningsstyrelsen konstaterar att de allmänna riktlinjerna för yrkesutbildningens utveckling, som nämns i motiveringarna till medlemsförslaget, i rätt hög grad kommer att förverkligas i samband med förnyelsen av mellanstadieutbildningen i Finland. De reformer som berör yrkesutbildningen i de nordiska länderna går alla i samma riktning, oberoende av att yrkesutbildningens organisation och administration delvis är olika i olika länder. Yrkesutbildningsstyrelsen har flera gånger bl. a. till undervisningsministeriet och till sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete föreslagit att det nordiska samarbetet skulle utvecklas så att det även täcker yrkesutbildningens verksamhetsfält i sin helhet. Genom nordiskt samarbete kan man på lång sikt förenhetliga yrkesut-

¹ Yttrandet översatt från finska.

bildningens struktur och innehåll. De framställningar Finland gjort angående behovet av utökat nordiskt samarbete inom yrkesutbildningen har under de senaste åren i växande mån tagits i betraktande i kultursekretariatets verksamhet.

I det igångvarande nordiska projektet som berör utbildningsfrågor för 16—19-åringar bör man enligt yrkesutbildningsstyrelsens uppfattning vidareutveckla den utredning som berör yrkesutbildningens delområden, vilket också är ägnat att förenhetliga de olika utbildningsområdena.

Eftersom nordiskt samarbete enligt yrkesutbildningsstyrelsens uppfattning inte nödvändigtvis leder till att utbildningen i de olika länderna blir likadan, då ju de nationella synpunkterna i olika länder varierar, anser yrkesutbildningsstyrelsen det viktigt att man med det snaraste får till stånd utredningar om i vilken mån yrkesexamina motsvarar varandra. I fortsättningen skulle detta förbättra möjligheterna för personer som avlagt en viss yrkesexamen att få arbete enligt sin utbildning i ett annat nordiskt land. Yrkesutbildningsstyrelsen konstaterar slutligen att dess förvaltningsområde inte i allmänhet styrs av sådana lagar eller avtal som skulle hindra arbetskraft som erhållit yrkesutbildning att fritt röra sig mellan de nordiska länderna. De stadganden som eventuellt begränsar möjligheterna för en person som erhållit yrkesutbildning i ett annat nordiskt land att arbeta i Finland har avfattats av det ministerium som svarar för ifrågavarande förvaltningsområde, och de siktar i allmänhet till att garantera tryggheten för yrkesutövaren och hans/hennes klienter. Den enda begränsning som gäller yrkesutbildningen torde vara de bestämmelser som gäller kompetensvillkoren för lärare vid yrkesläroanstalter. I dem stadgas att dispens måste erhållas för utnämning till tjänst i fråga om yrkesexamen avlagd i något annat land än Finland. Yrkesutbildningsstyrelsen anser det inte i detta skede möjligt att jämställa utländska examina med motsvarande finländska utan regler och avtal angående motsvarigheten av olika yrkesexamina.

Helsingfors den 17 maj 1978

Seppo Oinonen

Generaldirektör

Helena Taxell

Överinspektör

Delegationen för emigrantärenden¹:

Delegationen för emigrantärenden förenar sig om medlemsförslagets initiativ om att skillnader mellan de nordiska länderna i fråga om yrkesutbildning, dess innehåll o. d. samt olika kompetenskrav försvårar ar-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

betsplaceringen för medborgare från andra länder och förhindrar förverkligandet av den gemensamma fria nordiska arbetsmarknaden.

I fråga om jämställdhet för den enskilda medborgaren på arbetsmarknaden anser delegationen det viktigt att förverkliga olika åtgärder som syftar till att avskaffa ojämlikhet. Åtgärder som främjar den gemensamma nordiska fria arbetsmarknaden har dock tidigare medfört allvarliga skador i och med att den möjliggjort och mycket kraftigt understött emigrationen för Finland.

Sålunda anser delegationen för emigrantärenden, att de hinder som ännu finns kvar på den gemensamma nordiska arbetsmarknaden bör avskaffas så småningom och med eftertanke. Dessutom understryker delegationen att man vid förberedandet av nya åtgärder för att främja den gemensamma nordiska arbetsmarknaden åtminstone i fråga om de väsentligaste åtgärderna bör utreda och utvärdera deras inverkan på emigrationen.

Helsingfors den 6 maj 1978

Delegationen för emigrantärenden

Marketta Rytönen

Sekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

Ålands landskapsstyrelse omfattar klämförslaget om genomförande av "en kartläggning av sådana i lag eller avtal fastställda regler med anknytning till den grundläggande yrkesutbildningen, vilka utgör ett hinder för arbetskraftens fria rörlighet de nordiska länderna emellan".

Landskapsstyrelsen konstaterar med tillfredsställelse, att de aktuella planerna på en gymnasialstadiereform i Finland och på Åland i sig innebär ett närmande till principerna för motsvarande utbildning i övriga Norden. Landskapsstyrelsen vill dock framhålla att nordisk enhetlighet bör aktivt eftersträvas också vid det konkreta förverkligandet av reformen.

Landskapsstyrelsen vill slutligen aktualisera följande detaljökemål:

1. yrkesbenämningarna borde bringas i större överensstämmelse mellan de nordiska länderna (t. ex. tekniker-ingenjör),

2. yrkesutbildningen i de nordiska länderna borde byggas upp så att avlagd examen i ett nordiskt land, automatiskt medför allmän nordisk kompetens inom branschen i fråga,

3. kartläggningen borde inbegripa en översikt över de områden där kompletterande studier kan bli nödvändiga, t. ex. i fråga om lagstiftningen i annat land,

4. information borde utgå för kännedom till hela Norden om att undervisningen på Åland är helt svenskspråkig, varför en examen avlagd på Åland innebär, att vederbörande behärskar svenska.

Landskapsstyrelsen har begärt yttrande från Yrkesutbildningsrådet på Åland.

Mariehamn den 17 oktober 1978

Alarik Häggblom
Lantråd

Börje Lång
Skolinspektör

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Affärsarbetsgivarnas centralförbund:

Vad gäller den nordiska arbetsmarknaden och främjandet av dess funktionsduglighet, anser Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Affärsarbetsgivarnas centralförbund att den av olika orsaker inte hittills fungerat på ett sätt som rättvist skulle gagna alla rådets medlemsländer.

Arbetskraftens rörlighet har haft en synnerligen ensidig inriktning. Dessutom har emigrationen från Finland, jämfört med tidigare, kommit att i allt högre grad omfatta yrkeskunnig arbetskraft med längre och högre utbildning. Denna utveckling har varit ägnad att, bl. a. på grund av den emigrerande arbetskraften, ytterligare stöda oss i vår uppfattning om den obalans som råder på den samnordiska arbetsmarknaden.

Emigrationen håller sålunda på att bli allt mera selektiv. Enligt vår uppfattning beror detta på att ett normalt väl skött företag eller en inrättning strävar till en så effektiv verksamhet som möjligt. Detta konkretiseras i personalrekryteringen så, att man strävar till att värva sådan arbetskraft som har den största yrkesskickligheten och den bästa utbildningen också från andra nordiska länder.

Det finns knappast skäl att med samnordiska krafter främja ett urval som sker på sådant sätt. Risken att så sker föreligger i fråga om alla slag av kartläggningar och utredningar som i företagen kan utnyttjas för utarbetande av urvalsdirektiv och rekryteringsmetoder.

Bestämmelserna om yrkesutbildningen i de olika nordiska länderna har knappast utformats helt slumpmässigt, utan återspeglar nog snarare olikheterna i kultur, behov och förhållanden. Därför anser undertecknade centralorganisationer, som representerar Finlands arbetsgivare, att man inte borde utnyttja de gemensamma nordiska forskningsresurserna till detta slags utredningar, vilkas verkningar är oklara. Framför allt borde resurserna tas i anspråk för att skapa klarhet i hur den nordiska arbetsmarknaden kunde bringas att fungera rättvisare, så att de olika ländernas nationella långsiktiga intressen beaktas.

Helsingfors den 30 maj 1978

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund

Pentti Somerto

Affärsarbetsgivarnas centralförbund

Jarmo Pellikka

N o r g e**Kirke- og undervisningsdepartementet:**

Fagutdanningen i Norge kan foregå på forskjellig måte, og noe ulikt etter hvilken aldersgruppe det dreier seg om:

- a) Utdanningen skjer ved bedriften.
- b) Utdanningen skjer ved skolen.
- c) Utdanningen er en kombinasjon av disse.

Ad a) Under denne kategori faller utdanningen i to grupper:

- 1. De som går inn på lærekontrakt.
- 2. De som går inn i arbeid uten lærekontrakt.

Ad 1. Her skal det være skriftlig kontrakt med lærlingen, og kontrakten skal godkjennes av lærlingsnemnda.

Bedriften sørger for allsidig opplæring i henhold til opplæringsplan, og sørger for lærlingens pliktige skoleundervisning.

Ad 2. De som er over 20 år kan gå inn på lærekontrakt dersom de ønsker det. De som ikke gjør dette, men som ønsker å avlegge fagprøve, må ha 25 % lengre praksis i faget enn læretiden.

Ordningen under a) gjelder yrkesfag bortsett fra handels- og kontor-fag.

Ad b) Her går elevene full fagutdanning ved skolen og med avsluttende prøve og eventuelt fag/svennebrev.

Elevene kan i enkelte tilfelle være utplassert i bedrifter for kortere eller lengre tid, men dette er ikke obligatorisk.

Når det gjelder spørsmålet om mobilitet kan det oppstå vansker i fag som har faste opplæringsordninger, fordi fagutdanningen fra et annet land i enkelte tilfeller ikke blir godkjent i Norge. Fagets utøvere vil avgjøre i hvert enkelt tilfelle om kandidaten fra det andre landet har tatt fagprøve med samme vanskelighetsgrad. Dette kan i enkelte tilfelle virke som en hindring for fritt arbeidsmarked. Det er således på enkelte områder behov for samordning av yrkesutdanningen i Norden slik det allerede er forsøkt for bilmekanikeropplæringen, jfr. Nordisk utredningsserie 1976: 19.

Når det gjelder utdanning i industri og bygg- og anleggsvirksomheten, har det store antall beskjeftigede ikke annen utdanning enn den de får på de enkelte arbeidsplasser..

Elever som vil utdanne seg innen handels- og kontor-fag, kan nå få denne utdanningen bare i den videregående skolen. Studieretningen for handels- og kontor-fag består av ettårig grunnkurs og kurs I og II, alle med avsluttende eksamen. Elevene kan velge om de vil fortsette på videregående kurs I og deretter eventuelt videregående kurs II, som begge er årskurs. Mulighetene for valg av fag/linjer er liften på grunnkurset, mens de videregående kursene innebærer spesialisering innenfor økonomiske fag. Avsluttende eksamen etter videregående kurs II gir adgang til, på visse vilkår, å søke opptak ved universitet/høgskoler.

Ad c) Opplæringstiden kan her variere noe i skolen, da også i bedriften.

Tas det første grunnleggende året i skolen, blir dette til vanlig godkjent som 12 måneders fradrag i læretiden, og det gjenstår da 24 måneder i bedrift i de fag der læretiden er 3 år.

Tas videregående kurs I på skole, gir dette 10 måneders fradrag i læretid, og 14 måneder står igjen ved samme eksempel.

Ikke alle yrkesfag er kommet inn under lærlingloven.

Ordningen under c) gjelder yrkesfag unntatt handels- og kontorfag.

Departementet ser positivt på medlemsforslaget og vil tilrå at de spørsmålene det her gjelder blir tatt opp med de store organisasjonene innen arbeidslivet for å nedfelle tanken om bedre samordning i de enkelte bransjer, eventuelt oppmuntre til direkte bransjerådskontakt mellom landene.

Oslo, 14. juli 1978

Etter fullmakt

Olav Hove

Olav Nyhamar

S v e r i g e

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen är i princip positiv till en gemensam nordisk arbetsmarknad. I de överenskommelser som för närvarande finns för vissa kategorier av hälso- och sjukvårdspersonal ingår villkor för meddelande av legitimation och behörighetskrav för innehav av tjänst.

Socialstyrelsen tillstyrker genomförandet av en kartläggning av de hinder som finns att uppnå en rörlighet av arbetskraften mellan de nordiska länderna. Socialstyrelsen vill dock understryka att föreskrifter för verksamhet inom häso- och sjukvård, behörighetsbestämmelser m. m. kan bli aktuella.

Stockholm den 30 maj 1978

På socialstyrelsens vägnar

Gunnar Wennström

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

Grundläggande yrkesutbildning av det slag som remitterade medlemsförslaget närmast åsyftar anordnas inte inom högskolans ram. Enligt statsmakternas beslut år 1975 om reformering av högskoleutbildningen (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) skall emellertid högskoleutbildningen — förutom att bedrivas på vetenskaplig grund och att ge kritisk skolning — normalt syfta till att ge de kunskaper och färdigheter som fordras för yrkesverksamhet inom något — ofta brett — område av arbetslivet.

Allmänna föreskrifter om verksamheten inom högskolan meddelas i högskolelagen (1977: 218). Bland annat föreskrivs i denna lag (7 §), att utbildningen inom högskolan skall planeras med hänsyn till samhällets behov av utbildade och individernas behov och önskemål. I samma paragraf stadgas även att, när utbildningen planeras, åtgärder skall vidtagas som främjar att utbildningen kan ingå i en växling mellan studier och yrkesverksamhet (återkommande utbildning).

Allmänna föreskrifter om utbildningen inom högskolan ges i högskoleförförordningen (1977: 263). Grundläggande högskoleutbildning skall enligt 2 kap. 9 § denna förordning bedrivas på linjer och på enstaka kurser. Enligt 3 kap. 1 § finns inom grundläggande högskoleutbildning allmänna, lokala och individuella linjer samt påbyggnadslinjer. I fråga om allmän linje stadgas (3 kap. 4 §) att sådan linje skall utformas så, att den förbereder för verksamhet inom ett visst yrkesområde eller en viss sektor av arbetslivet, och om lokal linje (3 kap. 25 §) att sådan linje bör förbereda för verksamhet inom ett visst yrkesområde eller en viss sektor av arbetslivet.

När det gäller tillträde m. m. till högskolan ges de grundläggande reglerna i 10—13 §§ högskolelagen. I 10—11 §§ denna lag stadgas dels om rätt för den som uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor att bli antagen som studerande till utbildning inom högskolan (10 §), dels om viss begränsning i antalet studerande som får antagas till viss utbildning inom högskolan (11 §). I 12 § högskolelagen ges vissa föreskrifter om antagande av utlänning, som ej är bosatt i landet eller som har bosatt sig här i huvudsakligt syfte att få utbildning, som studerande till utbildning inom högskolan, medan 13 § bemyndigar regeringen eller myndighet som regeringen utser att meddela föreskrifter om urval bland sökande, om plats ej finns för alla sökande när antalsbegränsning råder.

Med stöd av 13 § högskolelagen har regeringen i 5 kap. högskoleförförordningen meddelat föreskrifter om behörighet och urval till grundläggande högskoleutbildning. I fråga om innehållet i dessa föreskrifter, som omfattar 59 paragrafer, torde få hänvisas direkt till författningstexten. Av dessa föreskrifter framgår att, vid urval till allmänna och lokala utbildningslinjer samt till enstaka kurser, kvotering av behöriga sökande kan komma i fråga.

UHÄ vill i detta remissvar även peka på de föreskrifter som ges i 7 kap. högskoleförförordningen om tillgodoräknande av prov. Enligt 8 § detta kapitel har studerande, som vid universitet eller motsvarande läroanstalt i Danmark, Finland, Island eller Norge har gått igenom viss utbildning med godkänt resultat, rätt att tillgodoräkna sig detta för motsvarande grundläggande högskoleutbildning här i landet. Föreskrifter om tillgodoräknande av utbildning i nordiskt land skall enligt denna paragraf meddelas av UHÄ eller styrelsen för Sveriges lantbruksuniversi-

vet. UHÄ har för sin del meddelat sådana föreskrifter 1977-11-14. Dessa föreskrifter, som bifogas här, är intagna i UHÄ-FS 1977: 220. (se Bihang).

Stockholm den 10 maj 1978

På UHÄ:s vägnar

Olof Moll

Hans Åke Karlström

BIHANG

Föreskrifter om tillgodoräknande av utbildning i nordiskt land

Enligt 7 kap. 8 § högskoleförordningen (1977: 263) har studerande, som vid universitet eller motsvarande läroanstalt i Danmark, Finland, Island eller Norge har gått igenom viss utbildning med godkänt resultat, rätt att tillgodoräkna sig detta för motsvarande grundläggande högskoleutbildning här i landet. Föreskrifter om tillgodoräknande av utbildning i nordiskt land skall meddelas av universitets- och högskoleämbetet eller styrelsen för Sveriges lantbruksuniversitet. När dessa föreskrifter meddelas skall beaktas de beslut om nordisk tentamensgiltighet som kan ha meddelats.

UHÄ föreskriver följande.

1 Föreskrifterna avser tillgodoräknande för grundläggande högskoleutbildning inom de statliga högskoleenheterna i fråga om vilka UHÄ är central förvaltningsmyndighet. UHÄ beaktar i föreskrifterna i tillämpliga delar de beslut angående nordisk tentamensgiltighet som Nordiska ministerrådet har meddelat 1975-06-12.

2 Föreskrifterna gäller i de fall, där en studerande vill tillgodoräkna sig sådan utbildning i nordiskt land som anges i 7 kap. 8 § högskoleförordningen för att här i landet kunna utfå utbildningsbevis, som avser en eller flera kurser eller en fullständig allmän eller lokal utbildningslinje.

3 För att tillgodoräknande skall kunna ske måste den studerande ha blivit i vederbörlig ordning antagen som studerande i sådan grundläggande högskoleutbildning, inom vilken han vill fortsätta sina studier.

4 Studerande, som vill tillgodoräkna sig utbildning med stöd av dessa föreskrifter, har att anhänga därom hos rektorsämbetet vid den högskoleenheten, där han avser att ansöka om utbildningsbevis. Han skall bifoga de betygsavskrifter, studieplaner och övriga handlingar, med vilka han vill styrka sin ansökan.

5

Vid tillämpningen av dessa föreskrifter skall rektorsämbetet beakta normalstudietiden för de tentamensprov och andra motsvarande prestationer som den studerande dels har fullgjort vid en eller flera läroanstalter i annat nordiskt land, dels har att fullgöra här i landet.

Beräkningen av den studerandes studietid här i landet skall av rektorsämbetet grundas på skillnaden mellan ovan angivna normalstudietider.

6

Vid tillämpningen av punkt 5 andra stycket skall den studerandes återstående studietid beräknas med hänsyn tagen till å ena sidan det ämnesmässiga innehållet i de tentamensprov och andra motsvarande prestationer som har fullgjorts och å andra sidan den studerandes studiemål. Härvid skall gälla att inte annan ämnesmässig överensstämmelse skall krävas än sådan som är av avgörande betydelse för nämnda studiemål.

7

Rektorsämbetet har att, innan beslut om tillgodoräknande meddelas, i mån av behov inhämta yttrande i ärendet från vederbörande linjenämnd och institution.

8

Rektorsämbetet skall upprätta ett studieprogram för sökanden. Detta kan, alltefter sökandens studiemål, avse en eller flera kurser. När sökandens studiemål är att gå igenom en hel allmän eller lokal utbildningslinje, skall programmet ange vilka kurser som skall gås igenom för att utbildningsbevis skall kunna utfärdas.

9

Tillgodoräknande enligt dessa föreskrifter får inte avse mera än fem sjättedelar av det poängtal som det avsedda utbildningsbeviset skall ange.

10

Vid rektorsämbetets handläggning av ärende enligt dessa föreskrifter skall ämbetet iakttaga de mål och riktlinjer som enligt högskoleförordningen och andra föreskrifter av regeringen eller UHÄ finns angivna för den berörda utbildningens omfattning, inriktning och huvudsakliga innehåll.

11

I utbildningsbeviset redovisas, i den utsträckning som rektorsämbetet finner lämplig, den utbildning i annat nordiskt land som blivit tillgodoräknad på följande sätt.

På originalspråket införs dels vederbörlig ämnesbeteckning (motsvarande), dels beteckning på ifrågavarande kurs eller kurser.

Vidare anges det poängtal som kursen eller kurserna skall anses omfatta, vitsordet (vitsorden), kursen (kurserna) samt, där så är möjligt, datum för de olika vitsorden och läroanstaltens namn.

12

Rektorsämbetet har att meddela de ytterligare föreskrifter och anvisningar som behövs i fråga om handläggningen av ärende enligt dessa föreskrifter.

Övergångsbestämmelse

I fråga om handläggningen av ärende om tillgodoräknande av utbildning vid fakultet (motsvarande) i annat nordiskt land för studerande som före utgången av mars 1977 har påbörjat utbildning vid sådan statlig läroanstalt som den 1 juli 1977 gick upp i högskoleenhet skall, så länge den studerande genomgår utbildning enligt äldre föreskrifter, de av UKÄ 1976-06-14 meddelade bestämmelserna om tillgodoräknande av prov vid universitet eller motsvarande läroanstalt i Danmark, Finland, Island eller Norge tillämpas. Rektorsämbetet äger göra de avsteg från bestämmelserna som kan föranledas av föreskrifterna i högskoleförordningen och förordningen (1977: 459) om införande av högskoleförordningen.

Stockholm den 14 november 1977

Hans Löwbeer

Hans Åke Karlström

Skolöverstyrelsen (SÖ):

Medlemsförslaget innebär en rekommendation att Nordiska rådet och ministerrådet skall engagera sig när det gäller att stödja och komplettera de fackliga organisationernas ansträngningar att nå fram till ökad harmonisering inom yrkesutbildningens område i Norden. En första insats föreslås därvid bli att genomföra en kartläggning av sådana i lag eller avtal fastställda regler med anknytning till den grundläggande yrkesutbildningen, vilken utgör ett hinder för arbetskraftens fria rörlighet de nordiska länderna emellan.

SÖ delar i allt väsentlig den uppfattning som redovisas i förevarande medlemsförslag och utgår från att berörda parter får tillfälle att lämna synpunkter på det åtgärdsprogram som utarbetats med stöd av planerade kartläggning. Vidare utgår SÖ från att erforderliga och aktuella uppgifter till underlag för föreslagen kartläggning och analys infordras först sedan beslut om utredningsarbetet fattats. SÖ är givetvis beredd biträda med aktuella uppgifter när så fordras, men begränsar sig i detta läge till ovanstående principuttalande.

Stockholm den 9 juni 1978

På skolöverstyrelsens vägnar

Lennart Teveborg

Sten Hagander

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS):

Styrelsen anser i likhet med förslagsställarna att de olikheter i yrkesutbildning som i dag finns mellan de nordiska länderna kan vålla problem och utgöra hinder för arbetskraftens fria rörlighet. Det vore därför

värdefullt om en enhetlighet på yrkesutbildningens område mellan de nordiska länderna kunde uppnås.

Styrelsen har inga invändningar mot de allmänna principerna för yrkesutbildningens uppläggning som Nordiska byggnads- och träarbetare-federationen uttalat sig för 1976 och som förslagsställarna anser tillämpliga även för övriga branscher.

Styrelsen tillstyrker förslaget att, som ett första led i strävan att uppnå enhetlighet de nordiska länderna emellan när det gäller yrkesutbildningen, en kartläggning kommer till stånd av de regler och avtal som finns fastställda i lag och avtal och som har anknytning till den grundläggande yrkesutbildningen. Det är angeläget att de resultat som kommer fram vid en sådan kartläggning blir tillgängliga för dem som har behov av information av detta slag. Bland annat i yrkesvägledningssammanhang skulle en sådan kartläggning vara värdefull.

Solna den 10 juni 1978

På arbetsmarknadsstyrelsens vägnar

Ingrid Jonshagen

Ingrid Eriksson

Svenska arbetsgivareföreningen:

För vissa yrkeskategorier förekommer bestämmelser i lagar och avtal inom utbildningsområdet som kan utgöra ett hinder för en rörlighet på den nordiska arbetsmarknaden.

Inom vissa branschområden har i ett nordiskt samarbete mellan arbetsmarknadens parter inventering av yrkesutbildningsförhållandena i de olika länderna genomförts. Avsikten med dessa åtgärder har varit att i möjligaste mån åstadkomma en harmonisering av yrkesutbildningen inom Norden. Vissit material finns således att tillgå. Huvuddelen av arbetsmarknaden är dock obearbetad i detta avseende, varför en total kartläggning blir en omfattande uppgift.

Svenska arbetsgivareföreningen vill emellertid tillstyrka en kartläggning av sådana i lag eller avtal fastställda regler med anknytning till den grundläggande yrkesutbildningen, vilka utgör ett hinder för arbetskraftens fria rörlighet de nordiska länderna emellan.

I Sverige pågår för närvarande en utredning om den gymnasiala utbildningen. Ett underlag av den nu föreslagna arten kan vara av stort värde för utredningens fortsatta arbete.

Stockholm den 18 maj 1978

Svenska arbetsgivareföreningen

Folke Haldén

Björn Grünwald

Medlemsförslag om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare

(Väckt av Aimo Ajo, Elsi Hetemäki-Olander, Ingrid Sundberg, Per Olof Sundman, Ulf Sundqvist, Mirjam Tuominen och Marjatta Väänänen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska rådet, social- och miljöutskottet:

1954 års överenskommelse om en gemensam nordisk arbetsmarknad tillhör de förnämsta resultaten av efterkrigstidens nordiska samarbete. Rätten att fritt välja arbete och vistelseort i Norden har tillagts stort värde. Med stöd av denna överenskommelse har under de drygt två decennier som förflutit sedan dess ingående omkring en miljon flyttningar skett mellan de nordiska länderna. När 1954 års överenskommelse ingicks gjordes två undantag. Vissa yrkeskategorier för vilka krav på särskilda kompetensvillkor eller auktorisation uppställts samt fria näringsidkare kom att undantagas. Detta nödvändiggjorde ingåendet av ett antal specialöverenskommelser om inrättandet av en gemensam arbetsmarknad för läkare, tandläkare, sjuksköterskor, farmaceuter och sjukgymnaster. Inom ramen för det av ministerrådet — social- och hälsovårdsministrarna — år 1977 antagna nordiska samarbetsprogrammet på social- och hälsovårdsområdet utreds för närvarande möjligheterna till att utvidga den gemensamma nordiska arbetsmarknaden till ytterligare ett tjugotal yrkesgrupper. Bland dessa märks optiker, barnmorskor, arbetsterapeuter, psykologer, socionomer, tandtekniker m. fl. Social- och miljöutskottet har vid flera tillfällen uttalat sig positivt om denna utvidgning och förordat att utredningen borde ske med skyndsamt. Med anledning av en skrivelse från Skandinaviska transportarbetarfederationen från november 1977 har utskottet uttalat sig för etablerandet av en gemensam nordisk arbetsmarknad för sjömän.

Social- och miljöutskottet finner att starka skäl föreligger för att förorda att en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare etableras. Detta skulle ytterligare stärka den nordiska gemenskapen samt medverka till ett flexibelt utbyte av arbetskraft mellan de nordiska länderna. I likhet

med vad som gäller för nämnda kategorier av social- och hälsovårds-personalen måste kunskaper i inflyttningslandets språk föreligga liksom kännedom om relevanta bestämmelser på undervisningsområdet.

För närvarande synes visst utbyte av lärare ske mellan de nordiska länderna. Detta utbyte sker, med undantag för Norge, via ett dispensförfarande. Möjligheterna för flyttande nordiska lärare att erhålla ordinarie tjänster i ett nordiskt grannland är därmed begränsade, med åtföljande otrygghet i anställningen. Krav på inhemskt medborgarskap föreligger.

Utskottet finner, att det bör ges möjlighet för lärare att tjänstgöra i ett annat nordiskt land i likhet med de ordningar som har genomförts för andra yrkeskategorier till exempel inom social- och medicinalområdet. I den utsträckning som det i dag uppställs krav på medborgarskap för att utöva läraryrket bör det övervägas om andra anställningsformer kan komma till användning. Dock bör etablerandet av en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare innebära att dessa tillförsäkras motsvarande löne- och anställningsvillkor som inflyttningslandets egna medborgare.

Tjänstgöring i annat nordiskt land bör tillmätas samma meritvärde som anställning i inflyttningslandet. Ett ytterligare skäl för inrättandet av en nordisk arbetsmarknad för lärare är behovet av lärare för hemspråksundervisning. I Sverige finns t. ex. omkring 50 000 finskspråkiga barn som har berättigade krav på möjligheter till hemspråksundervisning.

Av skäl som ovan anförts finner utskottet det naturligt att förordna att en gemensam nordisk arbetsmarknad etableras också för lärare. Nära till hands ligger att detta, såsom varit praxis, sker genom ingåendet av en nordisk konvention.

Tórshavn den 17 augusti 1978

För Nordiska rådets social- och miljöutskott

Asbjörn Haugstvedt
Förman

Nordiskt skolsamarbete:

Vid Nordiska rådets 26:e session i Oslo den 17—22 februari 1978 väcktes förslag om konvention om nordisk arbetsmarknad för lärare. Förslaget har tillställts ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete för uttalande.

Ledningsgruppen anför i ärendet följande:

Enligt kulturavtalets artikel 3 punkt g, skall avtalsparterna åstadkomma ömsesidigt erkännande av examina, delexamina och andra pres-

tationsbeskrivningar. Examensgiltighetsproblemet för lärare har varit till behandling i kulturavtalets organ ett flertal gånger. Ledningsgruppen hänvisar till behandlingen i rådgivande kommittén för undervisning våren 1976 vari kommittén konstaterade att det i princip finns tre lösningsmodeller.

1. Hela lärarkompetensproblemet tas upp som helhet och utreds,

2. Det fastslås att lärare som undervisar på samma stadium i de enskilda länderna är kompetenta också utanför hemlandet i motsvarande klasser,

3. En nordisk kommitté tillsätts som bedömer varje fall och gör inställning för nationella myndigheter.

Rådgivande kommittén förordade alternativ 3. Förslaget förkastades dock i den fortsatta behandlingen i kulturavtalets organ. Sedan dess har ärendet vilat.

Enligt ledningsgruppens bedömning rör det sig om en relativt begränsad grupp lärare som önskar utnyttja bestämmelserna om den fria nordiska arbetsmarknaden. Gruppen har dock ökat sedan lagen om hemspråksundervisning trädde i kraft i Sverige. Även i de svenska skolorna i Finland har ett ökat antal lärare från Sverige tjänst i dag.

Det har visat sig vara stora problem för de som sökt lärartjänst i annat nordiskt land. Ledningsgruppen hänvisar till bilagda skrivelser från lärare som stött på hinder.

Det är fråga om att få examen från hemlandet, liksom tidigare anciennitet erkänd. Härtill kommer att enskilda länder kräver medborgarskap för rätt till ordinarie tjänst.

Enligt ledningsgruppens bedömning är det knappast ändamålsenligt med ytterligare utredningar i ärendet. Ledningsgruppen hänvisar till rapporten "Lärarytelse i Norden" som publicerats våren 1978. Rapporten ger tillräcklig grund för fortsatta överväganden.

Ledningsgruppen tillsluter sig förslaget om nordisk konvention för lärare där utbildning konstaterats vara likvärdig, men understryker att denna lösningsmodell är helt beroende av nationella beslut om examensgiltighet för lärare som erhållit sin utbildning i annat nordiskt land. En sådan konvention bör därför utgå från principen om gemensamt erkännande av examina för lärare med nödvändiga preciseringar utgående från de bestämmelser som existerar nationellt.

Till den del konventionen skulle beröra medborgarskapskrav och dylikt bör den utarbetas i samråd med ministerrådssekretariatet i Oslo.

København den 2 juni 1978

På ledningsgruppens vägnar

Gustav Skuthälla

Lisbeth Rudemo

Finsk-svenska utbildningsrådet:

— — — Utbildningsrådet får efter hörande av Ledningsgruppen för svensk-finskt samarbete i utbildningsfrågor avge följande yttrande.

På grund av den stora invandringen från Finland till Sverige har Sverige ett stort behov av finsktalande lärare från förskola till vuxenutbildning. Den svenskspråkiga befolkningen i Finland och de återvändande barnen från Sverige medför ett behov av svensktalande lärare i Finland.

Från främst pedagogiska, men även från sociala och kulturella synpunkter, anser Finsk-svenska utbildningsrådet det angeläget att möjligheterna att i ett nordiskt land anställa lärare från annat nordiskt land på allt sätt underlättas, i första hand mellan Sverige och Finland. Anställningstryggheten för dessa lärare bör enligt utbildningsrådets uppfattning också säkerställas och jämsställas med den anställningstrygghet som respektive lands egna lärare åtnjuter.

Utbildningsrådet förutsätter att de sökande lärarna behärskar landets språk i den omfattning som tjänsten fordrar och att detta också på lämpligt sätt dokumenteras.

Utbildningsrådet anser att en nordisk konvention om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare vore ett värdefullt bidrag till en fri nordisk arbetsmarknad. Den skulle såsom framhållits i förslaget förbättra anställningstryggheten för berörda lärare och bl. a. härigenom underlätta rekryteringen. Utbildningsrådet tillstyrker förslaget främst från pedagogiska utgångspunkter.

Det är dock utbildningsrådets uppfattning att frågan om en nordisk konvention även bör analyseras utifrån de juridiska och tekniska problem som är förknippade med en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare.

Mot denna bakgrund har utbildningsrådet svårt att i dag ta ställning till huruvida behovet av tvåspråkiga lärare i Finland och Sverige bäst kan tillgodoses genom en konvention om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare eller om därtill ytterligare behövs bilaterala överenskommelser mellan Finland och Sverige.

Haparanda den 6 juni 1978

Jan Stiernstedt
Ordförande

Kalervo Siikala
Viceordförande

Matti Kenttä
Sekreterare

Nordens fackliga samorganisation — NFS:

NFS har i många olika sammanhang uttalat sig för att det nordiska arbetsmarknadssamarbetet bör utvidgas och förbättras. Krav på ökat

fackligt inflytande på arbetsmarknadssamarbetet har framförts, bl. a. i yttrande över Nordiska ministerrådets handlingsprogram för arbetsmarknadssamarbetet som antogs av Nordiska rådet i december 1975. I detta yttrande påpekas även riskerna med en helt spontan och oplanerad rörlighet mellan de nordiska ländernas arbetsmarknader.

Det kan i detta sammanhang noteras, vilket också görs i medlemsförslaget, att Nordiska kulturkommissionen redan 1967 rekommenderade de nordiska regeringarna att varje land skulle införa bestämmelser med sådant innehåll att vid tillsättandet av tjänst i offentlig skola, lärarutbildning från annat nordiskt land inom ifrågavarande utbildningsområde skulle räknas som kvalificerande samt att vederbörande skolmyndighet fastställer de krav som borde ställas på kunskaper i landets eget språk. Även denna princip med ökad nordisk samordning av yrkeskompetens och behörighetskrav har sedan länge hävdats av NFS.

Det måste emellertid konstateras att målet att skapa en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare icke uppfyllts, bl. a. beroende på bestämmelser i vissa länders grundlagar om tjänstemäns och befattningshavares medborgarskap.

NFS vill med anledning av det ovan anförda ansluta sig till medlemsförslag A 521/k om en nordisk konvention om nordisk arbetsmarknad för lärare.

Stockholm den 15 juni 1978

Nordens fackliga samorganisation

Gunnar Nilsson

Lennart Forsebäck

Nordiska akademikerrådet:

Nordiska akademikerrådet som är ett internordiskt samarbetsorgan anser att en öppen nordisk arbetsmarknad är ägnad att stärka den nordiska gemenskapen samtidigt som den möjliggör flexibla överföringar av arbetskraft. Akademikerrådet rekommenderar dock inte en helt öppen arbetsmarknad inom sådana yrkesområden där utbildningen i de olika länderna väsentligt avviker från varandra både till längd och innehåll, inte heller när det gäller yrken som förutsätter fullständiga färdigheter i landets språk samt grundlig kännedom om dess samhällsliv och historia.

Inom undervisningssektorn har man inte infört en gemensam nordisk arbetsmarknad. I Danmark, Finland och Sverige har man tillämpat ett dispensförfarande, vilket ansetts erbjuda tillräckliga möjligheter att anställa lärare från andra nordiska länder. I Norge har lärare från annat nordiskt land samma teoretiska möjligheter som norska lärare att söka anställning förutsatt att a) deras ämnesstudier och pedagogiska ut-

bildning är likvärdig med norska lärares, b) de behärskar norska, c) de avlägger en tilläggsexamen. I praktiken har norska lärare vanligen företräde framför utländska vid tjänsteutnämningar.

Inom de nordiska länderna varierar lärarutbildningen fortfarande i hög grad både när det gäller längd och innehåll trots ansträngningar från Nordiska rådet att åstadkomma en harmonisering. Det finns heller ingen samnordisk normering när det gäller att jämföra examina som avlagts i de olika länderna. Så länge lärarutbildning och övrig utbildningspolitik inte är bättre harmoniserad ställer sig Akademikerrådet tveksamt till en samnordisk arbetsmarknad för lärare.

Akademikerrådet förutsätter dessutom att en eventuell konvention rörande gemensam nordisk arbetsmarknad föregås av utredningar över tillgång och efterfrågan på lärare i olika stadier och olika ämnen i alla nordiska länder. Målet bör dock vara att varje land i främsta hand utbildar lärare för eget behov med inriktning på de krav som ställs på lärarna i det egna landets skolor.

Akademikerrådet är dock medvetet om att det i många fall är nödvändigt med ett flexibelt utbyte av lärare som t. ex. lärare för hemspråksundervisning av invandrabarn. Därför betonar Akademikerrådet att man borde komma till ett enhetligt förfarande när det gäller de utländska lärarnas sociala rättigheter. Man borde utreda avlöningsgrunderna för både formellt kompetenta och inkompetenta lärare. Socialskyddet borde vara detsamma som för ordinarie tjänsteinnehavare. Tjänstgöring som lärare i ett annat nordiskt land borde få räknas som tid som berättigar till ålderstillägg enligt samma grunder som i det egna landet. Uppsägningsskyddet för lärare som verkar inom olika nordiska länder borde också förbättras och förenhetligas.

Med ovan framförda som motivering rekommenderar Nordiska akademikerrådet att man tillsvidare bibehåller dispensförfarandet för lärare från annat nordiskt land, men att man förenhetligar och tryggar de sociala förmånerna vid tjänstgöring som lärare i annat nordiskt land.

Helsingfors den 6 juni 1978

För Nordiska akademikerrådet

Enligt uppdrag
Mona Hallbäck

Föreningarna Nordens Förbund:

Svårigheterna att inkludera även nordiska lärare i den fria och gemensamma arbetsmarknaden illustreras väl av medlemsförslagets översikt av utvecklingen under de 15 år som förflutit sedan Nordiska rådet 1962 antog en rekommendation i frågan. Uppenbart är att det dispens-

system som tillämpas vid anställning av nordiska lärare inte ger den anställningstrygghet som erfordras för ifrågavarande lärargrupper och att det följaktligen är ytterst angeläget att problemet nu tacklas med hjälp av en övergripande konvention. Förbundet har för övrigt i sitt nyligen antagna handlingsprogram "Nordisk framtid" formulerat målet att en nordisk arbetsmarknad för lärare bör genomföras.

Förbundet vill i detta sammanhang konstatera, att de oregelbundenheter som kan registreras vad gäller nordiska lärares anställningsförhållanden vid tjänst i ett grannland i hög grad kan tillskrivas det förhållandet att skolsystemen och därmed också lärarutbildning och anställningsvillkor avspeglar de nationella olikheter som finns. Ett fortsatt arbete i syfte att harmonisera skolsystemen i Norden skulle sannolikt underlätta för lärare att utan större svårigheter ta tjänst i ett grannland.

Förbundet vill också kommentera de speciella krav på lärarresurser som kommer att uppstå i Sverige sedan lagen om hemspråksundervisning trätt i kraft. Den i medlemsförslaget förordade konventionen om nordisk arbetsmarknad för lärare skulle få stor betydelse för arbetsituationen för den finskspråkiga lärarkategori det här gäller. Samtidigt måste starkt understrykas, att en effektiv utbildning för dessa lärare också måste tillskapas, eftersom den nu tillgängliga utbildningskapaciteten i Sverige inte på långt när är till fyllest.

Under hänvisning till vad som här anföres ber förbundet att få tillstyrka medlemsförslaget.

Stockholm den 7 juni 1978

Reidar Carlsen

Ordförande i Föreningarna Nordens Förbund

Ake Landqvist

Förbundssekreterare

Nordiske Lærerorganisationers Samråd (NLS):

Begrundelsen for forslaget om en nordisk konvention om nordisk arbejdsmarked for lærere synes efter det anførte at bygge på to hensyn: det ene et almindeligt ønske om at styrke det nordiske fællesskab, det andet et ønske om at sikre en kvalificeret undervisning i hjemsproget for børn af indvandrere fra andet nordisk land.

Det er samrådets opfattelse, at disse to hensyn er af væsensforskellig karakter og bør tilgodeses hver for sig.

Det førstnævnte hensyn vedrører behovet for, at de nordiske landes skoleelever bibringes et bredere kulturelt grundlag end hidtil ved udvidet kontakt med andre nordiske landes sprog og derigennem får forståelse og fornemmelse for betydningen af det nordiske fællesskab.

Det sidstnævnte hensyn vedrører behovet for, at elever, der er rykket

ud af deres hjemlige miljø, dels bevarer tilknytningen dertil ved kvalificeret undervisning i deres eget sprog og kulturgrundlag, dels i det hele taget sikres et uddannelsesniveau svarende til, hvad der nås i deres hjemland. Dette sidste rummer således et meget væsentligt socialt aspekt.

Samrådet vil ikke afvise, at en nordisk konvention om nordisk arbejdsmarked for lærere kan have en betydning for, at de anførte hensyn kan blive bedre tilgodeset på langt sigt, og for så vidt kan man anbefale forslaget til vedtagelse.

Imidlertid skal man ikke undlade at påpege, som det allerede er gjort i begrundelsen for medlemsforslaget, at en egentlig vedtagelse af en sådan konvention i de nordiske parlamenter synes at være forbundet med store vanskeligheder.

Årsagerne hertil synes for en dels vedkommende at være åbenbare og bero på i visse tilfælde forfatningsbestemte, i andre lovbestemte, forudsætninger for opnåelse af ansættelsen, eksempelvis nærmere konkretiserede uddannelseskraav.

Da disse bestemmelser har til formål at opstille forudsætninger for adgang til lærerstillinger for det enkelte lands egne borgere, må det være forbundet med indlysende vanskeligheder at udarbejde og få vedtaget en konvention, der generelt undtager lærere fra andet nordisk land fra disse forudsætninger.

På denne baggrund skal samrådet tillade sig at pege på følgende:

Man er bekendt med, at der i samtlige de nordiske landes skolelovgivning er hjemmel til konkret dispensation fra en række generelle ansættelsesbetingelser.

Endvidere er der i samtlige de nordiske lande hjemmel til at indgå aftaler mellem myndigheder og organisationer om tjenestevilkår for ansættelse som lærere.

Det må derfor antages, at der også uden en konvention om fælles arbejdsmarked vil være gode muligheder for at udvide anvendelsen af lærere fra andet nordisk land inden for de enkelte landes undervisningsvæsen under forudsætning af, at det sker under en vis styring fra de centrale myndigheders side.

Nordiske Lærerorganisationers Samråd har på givne foranledning i skrivelse af 20. januar 1978 til Nordisk Ministerråd redegjort for sin stilling til spørgsmålet om fælles nordisk arbejdsmarked for lærere således:

"Gennem sekretariatet for nordisk kulturelt samarbejde er Nordiske Lærerorganisationers Samråd informeret om, at Nordisk Ministerråd, undervisnings- og kulturministrene, har besluttet at tage spørgsmålet om fælles nordisk arbejdsmarked for lærere op til behandling.

Således foranlediget tillader samrådet sig herved at rette henvendelse om denne sag til undervisningsministrene i de fem nordiske lande.

Samrådet har løbende drøftet spørgsmålet om lærernes mulighed for beskæftigelse i andet nordisk land såvel ud fra organisationsmæssige synspunkter som ud fra fællesnordiske undervisningsmæssige og aktuelt kulturelle synspunkter. Samrådet har udarbejdet en brochure med konkrete, praktiske oplysninger om mulighederne for sådan tjeneste, og de enkelte organisationer har givet vejledning og anden form for bistand til lærere fra andet nordisk land, der ønskede at søge beskæftigelse.

På baggrund af de førte drøftelser og med henvisning til den service over for medlemmerne på dette område, som organisationerne allerede har udført i en årrække, skal samrådet herved udtale sin absolut positive holdning til spørgsmålet om øget udveksling af lærere mellem de nordiske skolevæsener, og man er overbevist om, at en sådan udveksling vil være til gavn for udvidelse af fællesnordisk sprogforståelse og af det kulturelle fællesskab.

Samrådet anser det imidlertid for nødvendigt, at lærerudvekslingen planlægges og styres under hensyntagen til en række omstændigheder af tjenstlig, uddannelsesmæssig og anden art, samt at en sådan planlægning og styring sker på baggrund af forhandlinger mellem ministerrådet og NLS og på baggrund af aftaler om tjenstlige vilkår m. m. med de enkelte organisationer i NLS.

Sådanne forhandlinger og aftaler vil være organisationernes forudsætning for medvirken, men tillige må det antages at indebære et incitament for lærere til at søge ansættelse i andet nordisk land og dermed blive af væsentlig betydning for udviklingen af elevernes kendskab til nordiske sprog og nordiske samfundsforhold.”

Samrådet kan med henvisning til foranstående bemærkninger fortsat henholde sig til det i skrivelsen anførte.

Nordiske Lærerorganisationers Samråd er et samarbejdsorgan mellem følgende lærerorganisationer i de fem nordiske lande:

Danmarks Lærerforening,

Norsk lærerlag,

Lärarnas fackorganisation, Finland,

Svenska Finlands lärarförbund,

Landssamband Framhaldsskolakennara, Island

Samband Islenskra Barnakennara,

Svenska facklärarförbundet,

Sveriges lärarförbund,

og omfatter som sådant lærerorganisationer, hvis medlemmer primært virker i de nordiske landes obligatoriske undervisningsområde, elevårgange 6.—16. år.

København, den 8. maj 1978

Jørgen Jensen

D a n m a r k**Undervisningsministeriet:**

Efter den danske grundlov er dansk indfødsret en betingelse for ansættelse som tjenestemand. Dette har navnlig betydning inden for folkeskolens område, hvor lærer-/overlærerstillinger forudsættes besat med tjenestemænd. Ansættelse som timelærere, vikarer og faglærere kræver ikke dansk indfødsret.

For at overtage undervisning af fastere karakter i folkeskolen er det — i henhold til folkeskoleloven — endvidere normalt en betingelse, at den pågældende har dansk lærereksamen. Der er imidlertid efter loven mulighed for at give dispensation, og som tidligere oplyst er undervisningsministeriets dispensationspraksis over for ansøgere med uddannelse fra de andre nordiske lande særdeles smidig, idet dog tages hensyn til ansøgernes færdigheder i dansk. Man er indstillet på at fastholde denne linie. Det har på ny været overvejet, hvorvidt læreruddannelse i de andre nordiske lande med hensyn til ansættelse i folkeskolen automatisk skulle kunne sidestilles med læreruddannelse gennemført i Danmark, men man finder, at den gældende dispensationspraksis ikke giver anledning til vanskeligheder, og at der derfor ikke er tilstrækkelig begrundelse for en ændring af den bestående lovgivning.

Med hensyn til ansættelse som lærer i gymnasieskolen (overenskomstansættelse) er statsborgere i de andre nordiske lande ligestillet med danske statsborgere, såfremt de har en læreruddannelse svarende til den, der i Danmark giver adgang til ansættelse som lærer i gymnasieskolen, herunder det for fastansættelse krævede kursus i praktisk undervisningsfærdighed med tilhørende prøve.

Lærere, der har fået deres uddannelse i et af de andre nordiske lande, kan ligeledes ansættes i de frie skoleformer samt som vikarer og faglærere i folkeskolen.

De danske arbejds-, indenrigs- og justitsministerier har ingen særlige bemærkninger haft til forslaget.

København, den 22. maj 1978

P. m. v.

E. Goldschmidt

/E. Noer
Fuldmægtig

Kommunernes Landsforening har i skrivelse den 27 april 1978 forklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse den 31 maj 1978 forklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Danmarks Lærerforening hänvisar i skrivelse den 21 juni 1978 till yttrande från Nordiska lärarorganisationernas samråd av den 26 maj 1978 (se ovan).

Gymnasieskolernes Lærerforening:

— — — mener ikke, at forslaget vil have større betydning for danske gymnasielærere, da deres ansættelse sker på overenskomtbasis.

København, den 18. april 1978

Uffe Gravers Pedersen

Skole og Samfund har i skrivelse den 28 augusti 1978 förklarat sig icke på nuvarande tidpunkt kunna ta ställning till medlemsförslaget.

Gymnasieelevernes Landsorganisation:

Desværre ligger denne sag umiddelbart uden for vort arbejdsområde, og derfor kan Gymnasieelevernes Landsorganisation som sådan ikke tillade sig at fremkomme med en udtalelse i forbindelse hermed. Personligt må jeg udtrykke glæde, hvis det lykkes at skabe større nordisk samarbejde også på gymnasieområdet.

Selv om vi ikke kan tage stilling til denne sag, må det pointeres, at Gymnasieelevernes Landsorganisation er stærkt interesseret i et eventuelt samarbejde i kommende gymnasiesager, og vi vil til enhver tid gerne fremkomme med udtalelser i sager, der ligger inden for vort arbejdsområde.

København, den 10. juni 1978

Gymnasieelevernes Landsorganisation

P. o. v.

Frants Dalgaard-Knudsen

Faglig konsulent

Finland

Arbetskraftsministeriet¹:

I medlemsförslaget konstateras, att 1954 års avtal om en gemensam nordisk arbetsmarknad inte gäller sådana yrkes- och specialområden,

¹ Yttrandet översatt från finska.

på vilka de nordiska länderna tillämpar särskilda kompetenskrav samt att man har strävat till att utvidga den nordiska arbetsmarknaden genom att ingå separata arbetsmarknadsavtal. Medlemsförslagets upphovsmän anser, att lärarna intar en central ställning bland de yrkesgrupper som inte ännu har en gemensam nordisk arbetsmarknad.

I medlemsförslaget motiveras åstadkommandet av ett avtal om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare bl. a. med att personer, som med dispensarrangemang verkar som lärare i ett annat land inte är jämställda med värdlandets egna medborgare.

Arbetskraftsministeriet anser, att alla missförhållanden som gäller lön, sociala förmåner och anställningstrygghet absolut bör avhjälpas och att ifrågavarande lärare skall ges samma ställning som lärare som är medborgare i landet eller som fått sin utbildning i detta land.

Som ytterligare motiveringar framförs i medlemsförslaget den nordiska flyttningsrörelsens stora omfattning samt den lag om hemspråksundervisning för invandrabarn som i fjol trädde i kraft i Sverige och som har ökat behovet av lärarkrafter från de länder som de flesta invandrarna härstammar från. I Norden gäller detta främst Finland och Danmark.

Arbetskraftsministeriet kan inte dela uppfattningen, enligt vilken det utvecklingsbehov som gäller utbildning och lärarkapacitet i de olika länderna, skulle kunna tillgodoses med hjälp av en gemensam nordisk arbetsmarknad. Då det gäller finska invandrabarns hemspråksundervisning och lärarbehov i Sverige, anser arbetskraftsministeriet att det är nödvändigt att denna undervisning snarast möjligt fås i gång, men ministeriet anser det varken önskvärt eller skäligt att man med hjälp av ett avtal skulle sträva till aktiv rekrytering av lärarkrafter från Finland. Enligt ministeriets mening ankommer utbildningen av lärare på invandringslandet. Arbetskraftsministeriet betonar, att problemet bör lösas genom att utbilda lärare bland de finländare som redan befinner sig i landet.

Det ovannämnda förfarandet underlättar dock inte den nuvarande situationen. Arbetskraftsministeriet anser därför, att man bör dryfta frågan hur de finska lärare som redan befinner sig i Sverige bättre än hittills kunde utnyttjas för undervisning av invandrare på ett sådant sätt som motsvarar lärarnas utbildning. För att underlätta den nuvarande situationen vore det kanske nödvändigt att överväga lärarutbyte mellan länderna eller andra tidsbestämda åtgärder. I dessa fall skall villkoren för arbetsförhållandet vara identiska med inhemska lärares och lärartjänsterna skall besättas genom arbetskraftsbyråns förmedling.

Arbetskraftsministeriet är ovilligt att understöda motioner, vilka kan antas öka flyttningsrörelsen från Finland. Arbetskraftsministeriet anser det dock vara nödvändigt att lärarnas kompetensfordringar definieras

och förenhetligas i de nordiska länderna, så att de missförhållanden som gäller anställningsförhållanden med det snaraste avhjälps.

Helsingfors den 12 maj 1978

Arvo Aalto
Minister

Ilse Koli
Byråchef

Länsstyrelsen i Vasa län, skolavdelningen¹:

När man granskar situationen från Finlands synpunkt måste man konstatera att, med stöd av de nuvarande stadgandena, en utlänning inte kan utnämnas till lärartjänst i skolstyrelsen underlydande skolor. Strävan till den i medlemsförslaget föreslagna smidigheten är särskilt i fråga om de nordiska länderna i princip acceptabel, i synnerhet med tanke på det fasta samarbetet och växelverkan mellan de nordiska länderna på olika områden. Enligt länsstyrelsens uppfattning borde man omsorgsfullt förbereda utvidgningen av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden till att gälla undervisningsområdet och före utvidgningen borde man bl. a. fastställa

- a) giltigheten av examina och vitsord som ger lärarkompetens till olika skolformer
- b) kraven på lärarnas språkkunskaper med tanke på vårt lands tvåspråkighet.

Dessutom borde man fordra att lärare som fått sin lärarutbildning i annat nordiskt land gör sig förtrogen med sin skolforms undervisnings- och uppfostringsmål (läroplan) liksom med skolförvaltningen (vitsord i skolförvaltning).

De ovannämnda närmast formella frågorna kan lösas med hjälp av stadganden. Saken är dock enligt länsstyrelsen betydligt svårare, när man granskar den med tanke på skolans uppfostrings- och undervisningsuppgift. I elevfostran bör skolan sträva till gott samarbete med hemmen. Skolan och hemmen borde ha likadana uppfostringsmål. Överföringen av kulturtraditionen till nya generationer anses vara en av skolans uppgifter i undervisningsarbetet. Viktigt är också att undervisningen och undervisningsmålen har kontakter till det omgivande samhället. Även om de nordiska länderna har ganska mycket gemensamt, bl. a. för kulturtraditionens del, är varje lands kulturella värden och samhällseliga faktorer dock så pass särpräglade att det är svårt för en utlänning att fördjupa sig i dem, åtminstone i den mån som lärarens arbete skulle förutsätta. Läraren bör också fullständigt behärska språket i det land där han undervisar. Denna faktor torde utgöra ett nästan övermäktigt hinder för lärare från andra nordiska länder att arbeta i

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

finskspråkiga skolor. Enligt länsstyrelsens åsikt ger en språkkurs eller en kurs i det andra landets samhälle icke en sådan saklig kompetens som bör fordras av den läraren.

Enligt länsstyrelsens mening är det nödvändigt att understryka, att lärarens uppgift till några delar innehållsmässigt och till målen avviker från uppgifter på nästan alla andra områden.

Mot bakgrund av det ovan sagda framför länsstyrelsen som sin uppfattning, att man allmänt taget inte kan anse det som ändamålsenligt att genom ändring av stadgandena om formella kompetensvillkor ge läraren behörighet till lärartjänster i ett annat land. Som undantag kunde kanske tas några ämneslärar- eller lektorstjänster i mellanstadie-läroverk och möjligen på grundskolans högstadium, där de ovannämnda begränsande faktorerna inte torde vara särskilt viktiga.

Eftersom en helhetslösning uppenbarligen torde ta tid i anspråk, borde man justera den nuvarande situationen medelst dellösningar, bland vilka åstadkommandet av stadgeändringar intar en central plats, så att de nordiska länderna ömsesidigt mildrar stadgandena om rätten för dem som har en nordisk lärarutbildning att på vissa villkor bli utnämnda till lärartjänster i Norden.

Länsstyrelsen i Vasa län finner det vara önskvärt att de i medlemsförslaget om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare nämnda principerna utvecklas genom att beakta de ovannämnda synpunkterna.

Vasa den 12 maj 1978

Pekka Nieminen
Avdelningschef

Eino Luoma
T. f. skolinspektör

Statskontoret¹:

— — — nöjer sig statskontoret med att konstatera för pensionsrät- tens del att en överenskommelse träffats mellan Finland, Norge, Sverige och Danmark den 18.12.1973 om samordning av pensionsrätt enligt dessa länders statliga pensionsordningar (avtalls serie nr 20/1974).

Helsingfors den 31 maj 1978

Grels Teir
Överdirektör

Erkki Liukkonen
Avdelningschef

Abo akademi:

Det förslag om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare som nu väckts gäller alla kategorier av lärare. Omedelbar nytta av en dylik

¹ Yttrandet översatt från finska.

reform skulle de lärare få som redan är anställda i annat nordiskt land. De skulle efter reformen komma i åtnjutande av alla de sociala förmåner som en ordinarie tjänst medför. En dylik nordisk jämställdhet finner Åbo akademi positiv.

Förslaget bör kunna verkställas i fråga om lärare som utbildats för undervisning av invandrarbarn, dvs. de s. k. hemspråklärarna. Behovet av finska hemspråklärare i Sverige är stort. Trots att reformen här skulle medföra en ansenlig utvandring av kvalificerad arbetskraft från Finland till Sverige, finner Åbo akademi det riktigt att stöda sådana åtgärder som är ägnade att förbättra den finskspråkiga minoritetens ställning i Sverige.

Åbo akademi finner det dock inte möjligt att godkänna generell kompetens för lärare att verka i annat nordiskt land. Exempelvis kan det inte vara ändamålsenligt att ge en klasslärare från annat land behörighet att undervisa i skolans undervisningsspråk (modersmålet), om lärarens utbildning inte innehållit sådana kurser som i det mottagande landet ger behörighet till lärtjänst. Läget skiljer sig från ämne till ämne. Det bör sålunda vara lättare att genomföra en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare t. ex. i matematik än i historia och samhällslära.

Kravet på goda kunskaper i skolans undervisningsspråk kan inte frångås. Likaså kan i många fall kunskaper om lagstiftning, läroplaner och deras innehåll, allmänna kulturmönster m. m. vara nödvändiga för att lärare från annat nordiskt land framgångsrikt skall kunna fungera som lärare. Härom bör speciella direktiv utarbetas.

Åbo akademi finner det nödvändigt att närmare utreda ovan nämnda frågor, liksom även konsekvenserna av ett eventuellt beslut om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare. Först därefter kan ett principbeslut fattas.

Åbo den 12 maj 1978

För Åbo akademi

Kurt Nyholm

Rektor

Roger Broo

Förvaltningsdirektör

Jyväskylä universitet¹:

Medlemsförslaget tar mycket klart upp dimensionerna av de svårigheter i utbildningen, som förorsakas av den omfattande gemensamma

¹ Yttrandet översatt från finska.

nordiska arbetsmarknaden. Störst har flyttningsrörelsen varit från Finland till Sverige, och i början av 1976 fanns i Sverige 69 753 finskspråkiga personer under 19 år. Flyttningsrörelsen mellan Finland och Sverige kan antas fortsätta i stor omfattning, vilket medför problem både för utflyttnings- och inflyttningslandet. Flyttningsrörelsen mellan Danmark och Sverige är också omfattande i dag. I framtiden kan oljan antas medföra flyttning till Norge. Eftersom det inte finns noggrann statistik över elevantalet och lärarbehovet på olika skolstadier och skolområden i olika nordiska länder, borde man utföra en grundlig samnordisk utredning, där problemen för skolutbildningen på grund av flyttningsrörelsen skulle kartläggas i sin helhet, behovet av hemspråksundervisning och lärare i alla nordiska länder utredas samt ett uppföljningssystem utvecklas för att tillfredsställa den ständiga efterfrågan på hemspråksundervisning.

De barn som bor i andra nordiska länder har större problem på grund av språk- och andra svårigheter än barnen i hemlandet och därför borde man få så kompetenta och högklassiga personer som möjligt till dessa lärartjänster. En gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare kunde i viss mån stödja uppnåendet av detta framför allt för Finland viktiga mål genom att ge lärare från annat nordiskt land bättre ekonomiska och sociala förmåner än nu.

En gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare måste närmast ses som ett behov att få kompetenta s. k. hemspråkslärare, men den kan utvidgas också till andra undervisningsuppgifter. Härvid borde man ta hänsyn till att i Finland, på grund av modersmålstimmanas internationellt sett ringa antal, varje lärare har ett ovanligt stort ansvar i modersmålsundervisningen. Likaså intar i många ämnen (historia, samhällskunskap, geografi) läromedel som gäller det egna landet en viktig plats. Därför måste man kräva att alla lärare fullständigt behärskar undervisningsspråket, och utländska lärare bör på sätt som särskilt stadgas ådagalägga den kännedom om Finlands förhållanden som ingår i kompetensvillkoren för lärare som avlagt sin examen i Finland. Av utländska lärare måste man också fordra kännedom om vårt lands skollagstiftning.

Mot bakgrund av det ovasagda är det enligt Jyväskylä universitet motiverat att snarast genomföra en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare.

Jyväskylä den 16 maj 1978

Kalevi Heinilä
Rektor

Erkki Tuunanen
Tj.f. planerare

Skolstyrelsen¹:

Enligt folkskolelagens 56 § kan till tjänst inom folkskoleväsendet (grundskolan) utnämnas endast finsk medborgare. Om tjänsteinnehavarens övriga behörighetsvillkor stadgas i förordning. Även utnämning till lärare vid statens läroverk förutsätter enligt 5 § förordningen om lärarnas kompetensfordringar (620/48) finskt medborgarskap. Detta gäller ej vid utnämning till lärare i främmande språk. Att fullständigt behärska skolans undervisningsspråk är dessutom ett allmänt kompetenskrav. Kompetensfordringar för lärare vid kommunala och privata läroverk (gymnasier) är enligt 21 § förordningen om dessa skolor (444/70) desamma som för motsvarande lärare vid statens läroverk.

Innehavare av ordinarie lärartjänst vid grundskola har rätt till lön på indragningsstat, vilket torde försvåra utnämning av medborgare från annat land än från Finland till ordinarie lärartjänst vid grundskola. Enligt skolstyrelsens uppfattning föreligger däremot inget hinder för att ändra de allmänna behörighetskraven för grundskolans och läroverkets (gymnasiets) lärare så, att förutom finska medborgare även medborgare från andra nordiska länder kan förordnas att handha befattning som extra ordinarie lärare eller befattning med avtalslön vid grundskola eller läroverk. Detta förutsätter dock att stadgandena ändras så att nya extra ordinarie befattningar vid grundskolan samt befattningar med avtalslön vid grundskolan och läroverket inrättas. Även medborgare från andra nordiska länder skulle temporärt kunna få möjlighet att handha tjänst som ordinarie lärare vid grundskolan, då närmast i svenskspråkiga skolor.

Enligt skolstyrelsens uppfattning bör det dock alltid förutsättas att läraren fullständigt behärskar skolans undervisningsspråk. Detta gäller ej lärare i främmande språk och i det andra inhemska språket.

Ett mindre strikt fasthållande vid kravet på medborgarskap och definition av lärarnas examensgiltighet skulle medföra ökad smidighet och rörlighet i tjänster och befattningar vid svenskspråkiga skolor i Finland samt för lärare i det andra inhemska språket vid finskspråkiga skolor i Finland. Enligt till buds stående statistik saknar 11,5 procent av innehavarna av lärartjänster vid svenskspråkiga grundskolor och 5,3 procent av alla innehavare av lärartjänster vid grundskolan formell kompetens. Dessutom saknar över 50 procent av timplärare på heltid formell kompetens. Situationen torde förbättras i början av 1980-talet i och med att å ena sidan den svenskspråkiga lärarutbildningen ökar och å andra sidan elevårskullarna minskar. Genom den utvidgade hemspråksundervisningen i Sverige kommer kanske behovet av tvåspråkiga lärare under de närmaste åren att öka betydligt.

På ovan nämnda grunder anser skolstyrelsen det ändamålsenligt att

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

utvidga den gemensamma arbetsmarknaden till att gälla även lärare. Detta bör dock ske under den förutsättningen att man samtidigt sörjer för och enas om samarbete även vid planeringen inom lärarkåren, i synnerhet om lärarnas grundutbildning motsvarar lärarbehovet till de delar lärarnas rörlighet från ett land till ett annat är omfattande.

Helsingfors den 5 april 1978

Erkki Aho
Överdirektör

Lauri Laurila
Överinspektör

Yrkesutbildningsstyrelsen:

Yrkesutbildningsstyrelsen anser det viktigt att man skapar en samnordisk arbetsmarknad för lärare. De i medlemsförslaget nämnda problemen har ökat i takt med flyttningsrörelsen mellan de nordiska länderna. Utvecklingen av utbildning på finska språket för de i Sverige bosatta finländska emigranterna förutsätter att man också i Finland rekryterar lärare som behärskar finska. Vad dessa lärares rättsskydd beträffar är det nödvändigt att den i Finland erhållna lärarutbildningen jämföras med motsvarande examen i Sverige, vilket för sin del skulle garantera denna lärargrupp samma rättigheter som andra lärare i Sverige innehar. Å andra sidan har flyttningsrörelsen, närmast mellan Sverige och Finland, också lett till att finländska medborgare i allt större utsträckning avlägger examina i Sverige, återkommer till hemlandet och därefter söker tjänst som lärare. Också vad dessa personers rättsskydd beträffar är det angeläget att likartade nordiska examina skulle vara sinsemellan jämbördiga. Dessutom bör nämnas att det till de svenskspråkiga läroanstalterna i Finland, yrkesläroanstalter inberäknade, kommer ansökningar till lärtjänster främst från de övriga nordiska länderna, till vilka vederbörande inte kan erhålla ordinarie utnämning utan dispensförfarande, och vederbörande kan inte heller tillgodoräkna sig annorstädes erhållen erfarenhet av läraruppgifter vid beräkning av ålderstillägg etc.

Yrkesutbildningsstyrelsen är för sin del redo att medverka till att man med det snaraste kartlägger de nuvarande hindren för en samnordisk arbetsmarknad för lärarna och avlägsnar dem i samtliga nordiska länder och speciellt i Finland.

I de kompetensvillkor som för närvarande gäller tjänsterna inom yrkesutbildningen borde man avlägsna det krav som förutsätter att man till ordinarie tjänst vid statlig läroanstalt inte, utom i vissa undantagsfall, kan utnämna annan än finländsk medborgare. Dessa undantag omfattar

bl. a. lärarbefattningar i främmande språk i skolorna. Detta grundar sig på regeringsformens § 84 och förutsätter alltså att denna ändras.

För kommunala och privata yrkesläroanstalter har motsvarande stadgande inte införts. Man har dock i allmänhet ansett att en tjänst eller befattning som skulle besättas med någon annan än en finländsk medborgare bör vara sådan att den åtminstone inte i nämnvärd mån omfattar utövning av offentlig makt. Denna begränsning berör i praktiken sålunda åtminstone rektorstjänsterna vid kommunala läroanstalter. Yrkesutbildningsstyrelsen konstaterar att lärarexamina i de olika nordiska länderna skiljer sig från varandra. Yrkesutbildningsstyrelsen anser det viktigt att man med det snaraste får till stånd utredningen om i vilken mån yrkesexamina motsvarar varandra. I fortsättningen skulle det förbättra möjligheten till arbete enligt utbildning i olika nordiska länder. Yrkesutbildningsstyrelsen har tidigare i olika sammanhang framhållit detta. Yrkesutbildningsstyrelsen anser det inte i detta skede möjligt att jämställa lärarexamen avlagd i annat nordiskt land med motsvarande finska examen utan att anvisningar angående motsvarigheten av olika examina utarbetas. Särskilt bör utredas hur språkolikheterna påverkar samnordiskt lärarutbyte.

Slutligen bör man klargöra hur en i Finland verksam lärare kan räkna sig till godo ålderstillägg, pension och eventuella övriga sociala förmåner från offentlig tjänsteutövning i annat nordiskt land.

Helsingfors den 17 maj 1978

Seppo Oinonen
Generaldirektör

Helena Taxell
Överinspektör

Ålands landskapsstyrelse:

På Åland fungerar allt sedan grundskolan infördes i viss utsträckning en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare. Sålunda tjänstgör årligen ett 30-tal lärare från Sverige vid landskapets skolor och ett antal åländska ungdomar utbildar sig till lärare vid lärarhögskolor i Sverige för att sedan tjänstgöra vid landskapets skolväsende.

Landskapsstyrelsen har genom att inta speciella stadganden i landskapets grundskolförordning försökt så långt det är möjligt jämställa de nordiska lärarna i fråga om kompetens och anställningsförhållanden. Det generella finländska kravet på medborgarskap för rätt att utnämnas till ordinarie tjänsteinnehavare medför dock för lärarna från de övriga nordiska länderna en sämre anställningstrygghet. Enligt landskapsstyrel-

sens uppfattning är krav på medborgarskap största hindret för att vidareutveckla en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare på Åland.

Vidare har landskapsstyrelsen kunnat konstatera att det synbarligen föreligger svårigheter i alla nordiska länder att på längre sikt dimensionera utbildningen av lärare så, att balans råder mellan behov av och tillgång på utbildade lärare. En gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare vore en utjämnande faktor i detta avseende.

Med beaktande av ovan relaterade erfarenheter och det behov som föreligger för det åländska skolväsendet, förordar landskapsstyrelsen medlemsförslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att åstadkomma en nordisk konvention om nordisk arbetsmarknad för lärare.

Landskapsstyrelsen har inbegärt yttranden av:

- Ålands lärarförening r. f.
- Direktionen vid Ålands lyceum
- Direktionen vid Ålands sjöfartsläroverk
- Direktionen för Ålands handelsläroverk
- Direktionen för Ålands sjömannsskola
- Direktionen för Ålands tekniska skola (se Bihang)

Mariehamn den 11 juli 1978

Gunnar Sundlöf
Landskapsstyrelseledamot

Lennart Winqvist
Utbildningschef

BIHANG

Ålands sjömannsskola:

Direktionen har vid sammanträde den 3 maj haft ärendet till behandling och därvid beslutat framhålla följande:

- Direktionen stöder förslaget.
- Direktionen har konstaterat att förslaget i huvudsak beaktar språklärare i grundskolan.
- Direktionen efterlyser en utredning över examina för facklärare i de nordiska länderna.

Mariehamn den 12 maj 1978

På direktionens vägnar:

Karl-Johan Edlund
Ordförande

Göte Sundberg
Sekreterare

Ålands tekniska skola:

Direktionen stöder i princip förslaget när det gäller tillsättande av lärare, men konstaterar samtidigt att det nu gällande dispensförfarandet hittills tillämpats med framgång. Direktionen anser dock att en vidare utveckling av systemet kunde bli till nytta för tekniska skolans lärarerekrytering. Om gemensamma nordiska kompetensfordringar införs bör kunskap i skolans undervisningsspråk ingå i dessa.

Mariehamn den 20 april 1978

På direktionens vägnar

Erling Gustafsson
Ordförande

Ålands handelsläroverk:

Direktionen för Ålands handelsläroverk diskuterade vid möte i handelsläroverket 1978-04-17 behovet av en konvention mellan de nordiska länderna om nordisk arbetsmarknad för lärare.

Direktionen ansåg, att en dylik konvention kunde vara till nytta, men ville i dagens läge ändå ställa sig avvaktande inför frågan.

Mariehamn den 24 april 1978

Direktionen för Ålands handelsläroverk

Roger Rothberg
Ordförande

Gunda Karlsson
Sekreterare

Ålands sjöfartsläroverk:

— — — har direktionen för Ålands sjöfartsläroverk fattat beslut vid sammanträde den 19.04.1978 om att förorda ett sådant samarbete enligt Nordiska rådets medlemsförslag.

Mariehamn den 24 april 1978

På direktionens vägnar

Per-Axel Gustafsson
Ordförande

Direktionen vid Ålands lyceum:

Vid möte den 13 dennes har direktionen för Ålands lyceum diskuterat frågan om en gemensam nordisk lärarmarknad och ställer sig i princip positiv till tanken på en sådan, men önskar påpeka, att ett stort inflöde

av utländska lärare kan ha speciella konsekvenser för ett så litet område som Åland. Den åländska identiteten kan lätt komma i skuggan av en i och för sig riktig internationalism.

Mariehamn den 25 april 1978

För direktionen vid Ålands lyceum

Helmer Granholm

Ordförande

Börje Karlsson

Sekreterare

Ålands lärarförening r. f.:

Styrelsen är i princip positiv till förslaget. Vi konstaterar att Ålands lärarförening redan tidigare väckt förslag om ökad anställningstrygghet för de inom landskapet arbetande rikssvenska lärarna genom att föreslå något slag av flerårsförordnande. Det väckta förslaget är dessutom ett led i det utökade nordiska samarbetet.

De nordiska ländernas varierande lärarutbildning kan skapa problem vid besättandet av tjänsterna och därför bör en utvärdering och jämförelse angående lärarbehörigheten ske.

Vi stöder därför tanken på en särskild nordisk kommitté med uppgift att behandla examensgiltighetsproblem vid anställning av för- och grundskollärare i annat nordiskt land.

Mariehamn den 25 april 1978

Nils Holmström

Ordförande

Kurt Lindh

Sekreterare

Finlands stadsförbund:

Enligt 84 § regeringsformen för Finland kan i finsk statstjänst med vissa undantag endast finsk medborgare anställas. Enligt högsta förvaltningsdomstolens tolkning kan till kommunal tjänst utses även annan än finsk medborgare, om till tjänsten inte hör utövande av offentlig makt. I lärartjänst är det knappast fråga om utövande av offentlig makt. Dessutom berörs lärartjänster av i speciallagstiftning föreskrivna behörighetsvillkor och kompetensfordringar.

Finlands Stadsförbunds centralbyrå anser att förslaget om en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare som sådant är värt understöd. För Finlands del kan enligt nuvarande lagstiftning inte företas avgö-

rande ändringar i det rådande systemet. Speciallagstiftningen för undervisnings- och bildningsväsendet fordrar förutom facklig kompetens att vederbörande behärskar språket inom ämbetsområdet.

I samband med den anhängiga totalreformen av skollagstiftningen borde ställning fattas även till lagstiftningsfrågorna i anslutning till en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare.

För att utreda de allmänna principerna för etablering av en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare borde en nordisk kommission tillsättas. Det är viktigt att utreda hur många lärare från ett annat nordiskt land de olika nordiska länderna behöver. På grund av Sveriges flyttningsöverskott torde behovet i detta land vara störst, i synnerhet efter det lagen om hemspråksundervisning för invandrarbarn trädde i kraft 1.7.1977. Dessa lärare utgör en skild grupp, vars utbildning borde ägnas speciell uppmärksamhet.

Sysselsättningsläget är dåligt för vissa lärargrupper i Finland. Detta har medfört att lärare flyttat i synnerhet till Sverige för att sköta tillfälliga undervisningsuppgifter, fastän den utländska verksamhetens inverkan på lärarens anställningsvillkor inte har utretts. Finlands statsförbunds centralbyrå finner det ytterst viktigt, att bestämmelserna om lärarnas anställningsvillkor i de nordiska länderna förenhetligas så, att tjänstgöring i ett annat nordiskt land kan tillgodoräknas då ålders-tillägg, årsförhöjning och pension bestämmes. Vid beredningen av en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare, bör beaktas att det inte är ändamålsenligt för Finland att ensidigt utbilda lärare för de övriga nordiska länderna, trots att Finland är ett land med utvandring.

Helsingfors den 26 juni 1978

Eino Österman
Biträdande direktör

Jyrki Kivistö
Avdelningschef

Suomen kunnallislitto (Finska kommunförbundet)¹

Behovet av en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare är uppenbart. Detta både på grund av omfattande och mångsidigt samarbete mellan de nordiska länderna på samhällslivets olika områden och i synnerhet av behovet på undervisningsområdet, som i hög grad ökas genom den i Sverige antagna hemspråksundervisningen för invandrarbarnen. För att trygga och likställa lärarnas ställning i Norden på den gemensamma nordiska marknaden är åstadkommandet av en gemensam ar-

¹ Yttrandet översatt från finska.

betsmarknad med vägledande rekommendationer alltså för närvarande aktuellt.

När man skapar arbetsmarknad på undervisningsområdet bör man enligt kommunförbundet utgå ifrån, att de samnordiska lärarnas rättsliga ställning tryggas och att man då som utgångspunkt har deras likställighet med det egna landets lärare, under förutsättning att läraren uppfyller de gemensamt godkända behörighetskraven. Anställningsförhållandets villkor och avlöning bör också likställas med motsvarande villkor för det egna landets lärare.

För lärarutbildningens del bör enligt kommunförbundet förutsättas att en nordisk lärare i eget land fått utbildning på motsvarande nivå samt vidareutbildning, där läraren orienteras i respektive lands läroplan, placeringslandets skollagstiftning och de centrala samhällsuppfattningarna. Man bör också förutsätta att läraren har tillräckliga kunskaper i respektive lands språk.

Helsingfors den 9 maj 1978

Suomen Kunnallisliitto

Eero Koivukoski

Bitr. direktör

Eetu Taskinen

Läroverkssekreterare

Finlands svenska kommunförbund:

Skapandet av en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare är synnerligen angeläget. Härvid borde man sträva till att skapa ett system som skulle kunna fungera utan dispensförfarande.

Det förekommer redan ett rätt livligt utbyte av lärare länderna emellan, speciellt mellan Finland och Sverige. På grund av den kraftiga emigrationen från Finland till Sverige, har det uppstått ett stort behov av finskspråkiga lärare i Sverige. För närvarande är situationen rätt ohållbar. Det är naturligt att lärarna på grund av sin osäkra ställning i allmänhet inte stannar länge i sin tjänst. För att hemspråksundervisningen i Sverige skall kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt, är det nödvändigt att finskspråkiga lärare får rätt till ordinarie tjänst.

I Finland har endast finsk medborgare rätt till ordinarie lärartjänst. Undantag från detta utgör dock utnämningens rätt till lärartjänst i främmande språk. Inte ens dispensförfarandet kan således tillämpas i Finland, på grund av kravet på medborgarskap. De lärare från Sverige som verkar i Finland är således i behov av större anställningstrygghet.

Eftersom i Finland försiggår ett omfattande arbete i avsikt att revidera grundskole- och gymnasie­lagstiftningen, vore det skäl att i detta

förberedande arbete beakta förslaget om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare.

Helsingfors den 23 maj 1978

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Margareta Nygård

Samverkande bildningsorganisationerna:

De Samverkande organisationerna anser det vara ytterst önskvärt, att de nordiska lärarna ingår avtal om gemensamma arbetsmarknader som motsvarar de som slutits av många andra yrkesgrupper såsom t. ex. läkarna, sjukskötarna och farmaceuterna. De Samverkande organisationerna stöder rådets uppfattning att då man ämnar utvidga de yrkesgrupper som hör till de gemensamma arbetsmarknaderna, bör man i första hand beakta lärarna.

De Samverkande bildningsorganisationerna har redan under flera års tid fäst allvarlig uppmärksamhet vid invandrarnas utbildningsfrågor i Sverige och speciellt betonat invandrarbarnens rätt till undervisning på sitt modersmål. Flera seminarier som behandlat frågan har organiserats både i Sverige och Finland. Vid dessa har också betydelsen av vuxenutbildning på modersmålet behandlats. I dessa sammanhang har den stora bristen på lärare som behärskar det finska och svenska språket framgått. Detta är ett faktum som torde fortgå ännu flera år, kanske årtionden. Ett samnordiskt arbetsmarknadsavtal skulle väsentligen underlätta lärarnas förflyttning mellan länderna och därmed hjälpa lösandet av lärarfrågan.

De Samverkande bildningsorganisationerna anser, att ett öppnande av gemensamma arbetsmarknader kommer att bli fördelaktigt för alla parter. I framtiden borde man understöda möjligheterna att få också andra yrkesgrupper än de akademiska, t. ex. tekniker, merkonomer, socialarbetare m. fl. inom ramen för gemensamt avtal.

Helsingfors den 1 juni 1978

Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö —
Samverkande bildningsorganisationerna r.y.

Timo Toiviainen
Ordförande

Helena Kekkonen
Generalsekreterare

Lärarnas fackorganisation LFO:

Lärarnas fackorganisation LFO förhåller sig positivt till nordiskt samarbete inom olika områden och anser det vara viktigt att den nordiska samhörigheten utvecklas och förstärks. Inom de flesta områden är en öppen samnordisk arbetsmarknad ägnad att stärka denna samhörighet, samtidigt som den möjliggör en rörlig arbetskraft i enlighet med vad sysselsättningen och andra faktorer förutsätter. LFO anser dock att ett helt fritt arbetsmarknadssystem inte är lämpligt inom sådana yrkesområden där utbildningen väsentligt avviker från motsvarande utbildning i ett annat land beträffande längd eller innehåll, eller inom yrkesområden där språkliga färdigheter och kännedom om ifrågavarande lands samhällsliv och historia är en ovillkorlig förutsättning för att man skall kunna sköta tjänsten eller befattningen.

Inom undervisningssektorn har man inte infört en samnordisk arbetsmarknad, utan man har i de flesta länder tillämpat ett dispensförfarande som man ansett ge tillräckliga möjligheter att anställa lärare från annat nordiskt land.

LFO anser att dispensförfarandet fortfarande är ett funktionsdugligt och tillräckligt system inom undervisningssektorn. I grundskolan har fostran fått en ökad andel av skolans totala målsättning. Inom undervisningssektorn krävs dessutom god kännedom om såväl själva landet som den lokala förvaltningen och samhällsstrukturen. Det är också viktigt att man behärskar språket i ifrågavarande land. Lärarutbildningen är olika i de olika nordiska länderna och det finns ingen samnordisk normering för vad examina motsvarar i de andra länderna.

Det nuvarande dispensförfarandet för dock med sig olägenheter, som snabbt borde korrigeras så att man på denna punkt kunde komma till ett enhetligt förfarande i alla nordiska länder. Man borde utreda avlöningen för både kompetenta och icke kompetenta lärare, socialskyddet borde vara detsamma som för ordinarie tjänsteinnehavare eller befattningshavare. Tjänstgöring inom olika nordiska länder borde få räknas som tid som berättigar till ålderstillägg och periodtillägg enligt samma grunder som för lärarna från ifrågavarande land.

Uppsägningskyddet för lärare som verkar inom olika nordiska länder borde också förbättras och förenhetligas.

Helsingfors den 25 maj 1978

Lärarnas fackorganisation LFO

Voitto Ranne

Ordförande

Aslak Lindström

Avdelningschef

Aune Blümchen

Sekreterare för skolärenden

Förbundet hem och skola i Finland r.f.:

Förbundet förenar sig med förslagsställarna om att Nordiska rådet skall rekommendera Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att åstadkomma en nordisk konvention om nordisk arbetsmarknad för lärare.

Då man skapar nya bestämmelser om en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare bör man fästa särskild uppmärksamhet vid:

1. Lärarnas anställningstrygghet. Välkvalificerade lärare söker inte tjänster i annat nordiskt land om anställningstryggheten i mottagarlandet är sämre än i det egna landet.

2. Stadgandena om provår bör gälla även för lärare från annat nordiskt land.

3. Lärarutbildningen borde harmoniseras så att utbildningsnivån är så likvärdig som möjligt i de nordiska länderna.

4. Varje land bör utarbета en handledning där gällande skollagstiftning m. m. presenteras.

5. Varje land bör ha rätt att fastställa de krav på kunskaper i landets språk som anses nödvändiga.

6. Fastän målet för skolans fostran är rätt lika i de nordiska länderna skiljer sig medel och värderingar rätt betydligt. Nya synsätt och arbetsmetoder kan medföra stimulerande förnyelseimpulser, men kan också väcka anstöt och kritik.

Ett önskemål är därför att lärare från annat nordiskt land bereds tillfälle att presentera sig och sina arbetsmetoder för både elever och föräldrar.

Helsingfors den 2 maj 1978

Förbundet hem och skola i Finland r.f.

Agneta von Essen

Ordförande

Mary Nybergh

Förbundssekreterare

N o r g e**Kirke- og undervisningsdepartementet:**

Medlemsforslaget har vært lagt fram for følgende institusjoner m. m. til uttalelse: Kommunal- og arbeidsdepartementet, Akademikernes fellesorganisasjon, Norsk tjenestemannslag, Statstjenestemannsforbundet, Norsk faglærerlag, Norsk lektorlag, Norsk lærerlag og Lærerutdanningsrådet.

Det er innkommet svar fra alle instanser med unntak av Norsk lektorlag og Norsk lærerlag. De innkomne uttalelser følger vedlagt (*se nedan*). Eventuelle nye uttalelser i saken vil bli ettersendt.

Som det fremgår, gir de fleste sin tilslutning til forslaget om å arbeide for å få i stand en konvensjon om et felles nordisk arbeidsmarked for lærere.

Kirke- og undervisningsdepartementet viser til det som er uttalt i premissene for medlemsforslaget når det gjelder Norge. Formell lærerutdanning fra annet nordisk land som i varighet og innhold svarer til norsk lærerutdanning, har siden 1959 gitt undervisningskompetanse i norsk skole uten krav om norsk statstilhørighet. Etter det forslag til forskrifter som nå er under vurdering, vil lærer fra annet nordisk land som hittil måtte dokumentere visse kunnskaper i norsk i skrift og tale ved undervisning på grunnskolenivå.

Kirke- og undervisningsdepartementet vil i prinsippet støtte medlemsforslaget.

Oslo, 2. juni 1978

Etter fullmakt

Olav Hove

Olav Nyhamar

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Kommunaldepartementet har lagt medlemsforslaget om et felles nordisk arbeidsmarked for lærere fram for Arbeidsdirektoratet. Direktoratet har gitt sin vurdering i brev av 26. april 1978 (*se nedan*).

Kommunaldepartementet slutter seg til Arbeidsdirektoratets vurderinger.

Oslo, 2. mai 1978

Etter fullmakt

Hans Arisholm

Kjartan Strompdal

Lærerutdanningsrådet:

Medlemsforslaget om felles nordisk arbeidsmarked for lærere er reist av en svensk-finsk gruppe i Nordisk råd i desember 1977. Det blir innledningsvis pekt på at de nordiske landene — etter at kravet om oppholds- og arbeidstillatelse ble avskaffet i 1954 — har bestrebet seg på å utvide det nordiske arbeidsmarkedet så langt det har vært mulig. Av yrkesgrupper der det er inngått spesielle avtaler om nordisk arbeids-

marked, nevnes leger, tannleger, sykepleiere og farmasøyter. Det antas at lignende avtaler etterhvert vil bli inngått også for andre grupper.

Lærere er en viktig yrkesgruppe som foreløpig ikke har fordelene som et felles nordisk arbeidsmarked innebærer. Nordisk råd gikk i 1962 inn for dette (med unntak av Island) og anmodet regjeringene i de nordiske landene om at det ble utarbeidet forskrifter for dette formålet. Kunnskaper i de respektive lands språk, historie og samfunnsforhold ble ansett for vesentlige.

Spørsmålet ble utredet av den nordiske kulturkommisjon som avgav en innstilling i 1967. Konklusjonen var at hvert land burde innføre regler om at lærerutdanning fra annet nordisk land ble godkjent under forutsetning av at denne ble supplert med tilleggsprøve som det var opp til de sentrale skolemyndigheter i hvert enkelt land å fastsette. Innstillingen ble behandlet i 1970 og resulterte i at nordisk kulturutvalg anbefalte at saken ble tatt opp til ny vurdering ved en senere anledning.

Når spørsmålet nå tas opp på nytt, argumenteres det spesielt med at situasjonen på mange måter er en helt annen enn den var i 1970, spesielt fordi det i Sverige i 1976 ble vedtatt en lov om morsmålsopplæring for innvandrerbarn.

I det foreliggende forslaget blir situasjonen i de enkelte land kort beskrevet med hensyn til utbredelsen av og behovet for lærere med utdanning fra annet nordisk land. Når det gjelder godkjenningsregler blir det pekt på at "minst problematisk synes situasjonen i *Norge* vara, men också där har det rått en viss oklarhet i frågan".

Lærerutdanningsrådet har ved flere tidligere anledninger behandlet spørsmålet om godkjenning av lærere med utenlandsk utdanning og kravene om tilleggsprøver for disse. Sekretariatet arbeider for tiden med en revisjon av innholdet i tilleggsprøvene. På et møte i Kirke- og undervisningsdepartementet våren 1977 der Lærerutdanningsrådet var representert med Sigmund Sunnanå og Lars Møllerud, ble forholdene omkring inter-nordisk godkjenning drøftet. Særlig var man i departementet stemt for at tilleggsprøver for denne lærerkategorien burde sløyfes i sin helhet. En del spørsmål forble imidlertid ubesvart, bl. a. om svensk småskolelärareksamen eller lågstadielärareksamen uten videre bør gi allmennlærerkompetanse, dvs. for alle trinn i grunnskolen.

Lærerutdanningsrådet støtter forslaget fra Nordisk råd om å arbeide for å få i stand en nordisk konvensjon om et felles nordisk arbeidsmarked for lærere. Lærerutdanningsrådet viser for øvrig til Rådets tidligere uttalelser om godkjenning av utenlandsk lærerutdanning i Norge.

Oslo, 25. mai 1978

Etter fullmakt

Dagfinn Trømborg

Lars Møllerud

Arbeidsdirektoratet:

Arbeidsmarkedsituasjonen for lærere i Norge kan for tiden grovt karakteriseres slik: I de fleste byer og større steder ligger tilbudet høyere enn etterspørselen, mens steder i utkantstrøk fortsatt melder om vansker med å få besatt ledige stillinger tilfredsstillende.

Som det går fram av medlemsforslaget i Nordisk råd, har Norge — i motsetning til andre nordiske land — allerede langt på veg likestilt lærerutdanning i disse land med norsk lærerutdanning.

Mot bl. a. denne bakgrunn vil Arbeidsdirektoratet for sitt vedkommende støtte forslaget om at forholdene samordnes og legges bedre til rette for et felles nordisk arbeidsmarked for lærere. En vil i denne forbindelse tilføye at selv om arbeidsmarkedsituasjonen skulle bli vanskeligere for norske lærere, vil en konvensjon om felles nordisk arbeidsmarked på dette felt i praksis neppe gi vesentlige uheldige utslag.

De retningslinjer som allerede er gitt om det nordiske formidlings-samarbeidet, samt en eventuell framtidig effektivisering av disse (jfr. Naut-rapport 1977), synes i det vesentlige tilfredsstillende hva angår den formidlingsmetodiske og informasjonstekniske siden av denne saken — jfr. rundskriv HA 1/74/06 og rundskriv HA 9/73/06.

Når det gjelder de krav arbeidsgiver (her skolemyndighetene i de nordiske land) må stille til arbeidstakerne, bør dette utredes og vurderes i nordisk sammenheng slik at stillingskravene kan presenteres på en mest mulig ensartet, enkel og oversiktlig måte for alle interesserte (bl. a. lærere, skoler og arbeidsformidling). Et slikt samordnet opplegg bør selvsagt i første rekke utformes av de nordiske skole- og undervisningsmyndighetene i samarbeid — jfr. som veiledende eksempel rundskriv F- 179/73 fra Kirke- og undervisningsdepartementet.

Oslo, 26. april 1978

Reidar Danielsen

Inger Marie Eieland

Norske kommuners sentralforbund:

Norske kommuners sentralforbund kan ikke se at omhandlede medlemsforslag vil medføre vesentlige endringer i forhold til de ordninger som en har i de nordiske land i dag. Norske kommuners sentralforbund stiller seg for øvrig positiv til prinsippet om et felles nordisk arbeidsmarked, og har ut fra dette ikke noe å merke ved at det blir utarbeidet en rekommendasjon slik at også lærerpersonalet kommer inn under denne ordningen.

Oslo, 12. mai 1978

Karl Walter Tvetter

Harald Lie

Akademikernes fellesorganisasjon har i skrivelse den 18 maj 1978 meddelat att de icke avser att avge eget uttalande.

Norsk tjenestemannslag:

Norsk tjenestemannslag har hatt forslaget fra Nordisk Råd vedrørende ovennevnte sak ute til vurdering. Av de uttalelser vi har fått inn — går det fram at våre medlemsgrupper stiller seg positiv til et felles nordisk arbeidsmarked for lærere.

Det er videre ikke kommet noen merknader til medlemsforslagets form og innhold.

Vi slutter oss derfor til de vurderinger som er kommet inn og går inn for at det etableres et felles nordisk arbeidsmarked for lærere.

Oslo, 12. mai 1978

Norsk tjenestemannslag

J. W. Skibsted

Sverre Worum

Statstjenestemannsforbundet:

Vi kan ikke se at forslaget berører de spesielle fagområder eller studieretninger som våre tilsluttede organisasjoner representerer, nemlig i hovedsak de maritime skoler. Stafo har forøvrig ikke noe å bemerke til forslaget.

Vi vil ikke unnlate å gjøre oppmerksom på at vi ikke har noen avtale med noe nordisk land om gjensidig godkjenning av sertifikater for skips-offiserer.

Oslo, 5. mai 1978

Aage Lagem

Formann

K. B. Berthelsen

Norsk lektorlag:

Det synes som om det viktigste motiv for de svenske og finske forslagsstillere har vært å skape bedre undervisningstilbud for finstaltende barn i Sverige. Et annet motiv synes å være ønsket om å skape tryggere tilsetningsforhold for finske lærere i Sverige og for svenske lærere i svensktalende deler av Finland. Norsk Lektorlag vil derfor finne det rimelig at man ved vurdering av forslaget legger særlig vekt på synspunkter fra de lærergrupper/organisasjoner som ville bli særlig berørt av den endring i nåværende situasjon forslaget eventuelt vil resultere i.

Av forslaget fremgår det at de restriksjoner som eksisterer for nordiske lærere ved tilsettingen i Norge, er færre enn dem norske (nordiske) lærere møter i de øvrige nordiske land.

Følgelig skulle vi i Norge bare ha behov for et åpnere arbeidsmarked for lærere i den utstrekning norske lærere ønsker, men ikke får tilsetting i de øvrige nordiske land.

Om det eksisterer et slikt ønske fra norske lærere, er ikke vi kjent med.

I prinsippet er nordiske og andre utenlandske søkere til lærerstillinger i Norge likestilt med norske lærere bortsett fra opplagte restriksjoner av følgende art: a) Deres faglige og pedagogiske utdanning må være ekvivalent/likeverdig med norske læreres, b) De må videre beherske norsk, c) og de må ha avlagt en tilleggsprøve (Tilleggsprøva for faglærere med utdanning fra utlandet).

Men reelt er de likevel i den situasjon at ved opptak til utdanningsinstitusjoner i Norge (i tilfelle de må søke supplerende utdanning for å fylle alle kompetansekrav) vil disse søkere ofte være lavt prioritert.

Det er liten grunn til å anta at denne situasjonen vil bli annerledes om en fikk en konvensjon om felles nordisk arbeidsmarked i forhold til de gjeldende rekommendasjoner, som synes å fungere etter intensjonen.

Rent prinsipielt, og når vi legger ideelle målsettinger til grunn, bør vel et nordisk, ja for den saks skyld et internasjonalt, fritt arbeidsmarked for lærere være ønskelig.

For imidlertid å kunne tilrå et åpnere nordisk arbeidsmarked for lærere, er det nødvendig å se på de nordiske lands utdanningspolitikk på området, elevtallsprognosene og arbeidsmarkedssituasjonen slik den er for lærere av forskjellige kategorier i de enkelte nordiske land.

Sikre prognoser over lærerbehovet i de nordiske land bør foreligge. I en situasjon med balanse i lærertilgang/lærerbehov i enkelte land og overproduksjon i andre ville en konvensjon om felles nordisk arbeidsmarked for lærere i verste fall bare bidra til en uønsket flytting av et overskuddsproblem fra et nordisk land til et annet.

Et viktig prinsipielt og reelt argument mot å etablere en konvensjon er imidlertid at *selve lærerutdanningen* er så forskjellig fra land til land innenfor Norden. Dette er blitt meget klart etter de anstrengelser som er gjort av Nordisk Råds sekretariat i København med tanke på en harmonisering av lærerutdanningen i Norden. I den utredning som nylig er publisert NU 1977: 37 "Lærerutdanningen i Norden" kommer ulikhetene særdeles tydelig frem. Det samme gjelder den oversikt som finnes i skrift "Lærerutdanning ved universitet/høgskole i Norden" utgitt 1977 av Lärarnas Riksförbund, Lärarnas Fackorganisation, Gymnasieskolernes Lærerforening, Félag Menntaskolakennara og Norsk Lektorlag.

Inntil lærerutdanningen blir bedre harmonisert, bør en derfor være

tilbakeholden med å skape et fritt felles arbeidsmarked for lærere i Norden.

Eliers kan vi peke på at flere av de behov man ønsker å imøtekomme ved etablering av en konvensjon for et felles nordisk arbeidsmarked for lærere antakelig kan dekkes på andre måter. Det bør kunne opprettes avtaler på nordisk basis så fleksible at de fremmer utveksling av lærere mellom de nordiske land. Dette kan være ønskelig for spesielle lærergrupper, f. eks. innen sterkt yrkesspesialiserte studieretninger/linjer på mellomtrinnet (16—19 år), dvs. typiske faglærere.

Målsettingen bør likevel være at hvert land skal kunne utdanne faglærere (ämneslärare) og allmennlærere for eget behov.

I tillegg til de nevnte grupper kommer lærere for fremmedspråklige elever. Den i forslaget nevnte svenske lov om morsmålundervisning for innvandrerbarn øker behovet for lærere med tospråklig bakgrunn. Det samme gjør den norske departementale regel om at forholdene i kommunene skal legges til rette for morsmålundervisning for fremmedspråklige elever så langt som mulig (R. skr. 7/77).

Med et øket behov for tospråklige lærere, som behersker skandinavisk og et så fjerntliggende språk som f. eks. urdu, hindi, svahili eller tyrkisk, skulle det være åpenbart at et skandinavisk samarbeide med utveksling av erfaringer og muligheter for arbeide i flere land for dette personale, skulle falle naturlig innenfor et nordisk perspektiv.

Et eventuelt videre arbeid for fritt nordisk arbeidsmarked for lærere må etter Norsk Lektorlags oppfatning bygge på følgende forutsetninger:

1) Prognoser over fremtidig lærerbehov må utarbeides og lærerutdanningen dimensjoneres slik at hvert lands behov for lærere dekkes gjennom egen lærerutdanning.

2) Kravet til kunnskap om og ferdighet i norsk som tale-, skrift- og litterært språk må stilles tilstrekkelig høyt.

3) Lærernes utdanningsnivå må samsvare med de trinn de skal undervise.

Oslo, 14. juni 1978

For Norsk lektorlag

Kari Henriksen

Norsk faglærerlag:

Etter Norsk faglærerlags mening gir de gjeldende regler tilstrekkelige muligheter for tilsetting av lærere fra annet nordisk land, og en ser følgelig ingen grunn til endringer.

Oslo, 19. april 1978

Hans G. Syvertsen

Formann

S v e r i g e**Socialstyrelsen:**

Socialstyrelsen har varit positiv till en gemensam nordisk arbetsmarknad för personal verksam inom hälso- och sjukvård.

Socialstyrelsen vill därför tillstyrka att en nordisk arbetsmarknad genomförs även för lärare och att Nordiska ministerrådet utreder förutsättningarna härför.

Stockholm den 29 maj 1978

På socialstyrelsens vägnar

Gunnar Wennström

Statens personalpensionsverk (SPV):

I anslutning till bl a tidigare undertecknade konventioner om gemensam nordisk arbetsmarknad, träffades den 18 december 1973 överenskommelse mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge om samordning av pensionsrätt enligt statliga pensionsordningar. Överenskommelsen föranledde för svensk del att bestämmelser om samordning med pensionsrätt p g a statsanställning i annat nordiskt land togs in i 7 § statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR). Huvuddelen av de i SPR och anslutning därtill meddelade föreskrifterna gäller numera enligt allmänt pensionsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän, slutet den 9 december 1974, som kollektivavtal för innehavare av tjänst som avses i avtalet, exempelvis tjänst som lärare vid grundskola och gymnasieskola.

I 5 § tilläggsbestämmelserna till SPR regleras närmare under vilka förutsättningar och på vilket sätt samordningen skall ske. Sålunda gäller som villkor för samordning att anställningshavaren vid avgången från svensk statstjänst innehaft anställning av i reglementet avsett slag under minst 10 år. Är denna förutsättning uppfylld innebär samordningen att anställning med pensionsrätt p g a statlig pensionering i annat nordiskt land tillgodoräknas som tjänstår för svensk statlig pension, varvid samtliga rättigheter till egen- och familjepensionsförmåner skall överlåtas till svenska staten.

Enligt SPV:s mening finns i gällande föreskrifter inte något hinder för tillämpning av här berörda bestämmelser på lärare som övergått från statligt pensionsreglerad anställning i annat nordiskt land till läraranställning eller annan anställning med statlig pensionsrätt i Sverige.

Sundsvall den 12 juni 1978

I. Wetterblad

Anders Neijbert

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

Det nuvarande förfarandet för att lärare från ett nordiskt land skall kunna erhålla tjänst i annat nordiskt land har i normalfallet skett genom dispens. Denna dispensgivning har tillämpats generöst av beslutande myndighet. Då erfarenheterna av denna personal är goda och det knappast heller i övrigt uppstått några större problem finns det inga egentliga skäl att bibehålla ett generellt dispensförfarande under förutsättning att de sökande har fullständig lärarutbildning. Det innebär otrygghet för de enskilda och en administrativ belastning utan påtagliga fördelar för beslutande myndighet.

Som påpekats i medlemsförslaget kan för Sveriges del en sådan utvidgning av den gemensamma arbetsmarknaden verksamt bidra till att underlätta ett konsekvent genomförande av hemspråksundervisningen.

Då utbildningarnas behörighetsområden inte överensstämmer helt mellan de nordiska länderna kan vissa problem uppstå, men dessa torde inte vara större än att de kan lösas i varje enskilt fall. För att främja en snabb anpassning för de lärare som tar anställning i annat nordiskt land än hemlandet vill UHÄ föreslå att Nordiska rådet undersöker förutsättningarna att skapa korta introduktionskurser i det land i vilket läraren skall verka. Sådana kurser bör innehålla samhällsorientering och information om värdlandets skolväsende.

Slutligen vill UHÄ peka på att de bestämmelser som reglerar utländska lärares anställning i Sverige inte är fullt så generösa som framgår av medlemsförslaget sid 3. Författningarnas svårtillgänglighet talar snarast för att det nuvarande dispensförfarandet upphör. UHÄ vill således instämma i medlemsförslaget att försöka åstadkomma en nordisk konvention om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare.

Stockholm den 8 juni 1978

På UHÄ:s vägnar

Ingemar Nilsson

Eivor Johansson

Skoldverstyrelsen (SÖ):

SÖ har förståelse för åsikten att lärarna i Norden bör erhålla gemensam arbetsmarknad. SÖ har dock anledning förmoda, att betydande svårigheter föreligger att nå en överenskommelse härom och finner det tveksamt om de önskade effekterna kan uppnås genom en konvention.

Som framgår av förslaget tillämpas i Sverige dispensförfarande för

sökande till lärartjänst som ej genomgått reguljär svensk utbildning, men som av SÖ bedöms ha annan för tjänsten godtagbar utbildning och erfarenhet inom det område dispensen avser. SÖ prövar därvid — om den sökande inte är svensk — även om sökanden har tillfredsställande kunskaper i svenska. Det bör påpekas, att SO regelmässigt har en generös bedömning när det gäller sökande med examen från annat nordiskt land. Dispensförfarandet har enligt SÖ:s mening fungerat väl. SÖ är övertygad om att lärare som skulle omfattas av en konvention också skulle erhålla SÖ:s dispens.

I detta sammanhang vill SÖ göra en korrigerig av vissa felaktiga påståenden i förslaget beträffande anställning av lärare. I förslaget sägs bl a:

De som fått sin lärarutbildning utanför Sverige kan enligt svensk lag fungera som extraordinarie lärare på grundskolans lågstadium. Lärare utan egentlig lärarutbildning, men som handhar lärarbefattningar, fungerar som vikarier eller timlärare med ett förordnande på ett år åt gången. Timlärare som förordnats att handha samma befattning i tre år har uppsägningsskydd.

Som framgår av skolförordningen [(1971: 235) i dess lydelse enligt SFS 1975: 269] 17 kap 47 e och g §§ anställs alltid icke behöriga lärare tills vidare längst till viss tidpunkt under terminen. För extraordinarieanställning fordras dispens eller behörighetsförklaring, vilket stadium det än är fråga om. (Däremot krävs ej svenskt medborgarskap.)

Enligt SÖ:s mening har i Sverige inte någonting hänt som fört frågan om en gemensam nordisk lärararbetsmarknad närmare en lösning sedan frågan senast utreddes. SÖ har emellertid ingen erinran mot att frågan om en konvention utreds på nytt.

Stockholm den 29 maj 1978

Lennart Orehag

Björn Wittboldt

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS):

Som motionärerna anger råder i Norden inte en gemensam arbetsmarknad för lärare. Detta medför att endast ett begränsat antal lärarplatser förmedlas över nationsgränserna.

Under senare år har till arbetsförmedlingen anmälts följande platser i Norden (utom Sverige)

År	Land	Antal platser	
1973	Finland (ej Åland)	1	
	Norge	59	
	Åland	55	Summa 115
1974	Norge	15	
	Åland	9	Summa 24
1975	Åland	40	Summa 40
1976	Åland	52	Summa 52
1977	Åland	58	Summa 58

Därutöver anmäls årligen ett begränsat antal lediga platser vid de svenska skolorna i utlandet. Åren 1973 och 1974 anmäldes ett stort antal platser inom det västtyska och schweiziska skolväsendet.

Under senare år har ett ökande antal utländska lärare, främst från Danmark och Finland, sökt arbete i Sverige genom lärarförmedlingen i Malmöhus och Stockholms län.

I Sverige kännetecknas lärarnas arbetsmarknad av brist på behöriga sökande. Särskilt markant är bristen i fråga om hemspråklärare och speciallärare samt lärare i yrkesinriktade och estetiskt-praktiska ämnen. Införandet av en gemensam nordisk lärararbetsmarknad bör på sikt kunna medverka till en ökad tillgång på behöriga sökande. I den fortsatta beredningen av medlemsförslaget bör beaktas förslagen i budgetpropositionen 1978, bil. 12 och riksdagens arbetsmarknadsutskotts betänkande 1977/78: 22.

Solna den 18 maj 1978

På arbetsmarknadsstyrelsens vägnar

Gunnar Olderin

Tom Örjan Nilsson

Statens invandrarverk (SIV):

Statens invandrarverk (SIV) anser att en nordisk konvention om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare vore värdefull såväl för lärarna själva som för de elever som behöver dessa lärare. Det gäller dock att lösa problemen med att fastställa lärarnas språkliga kompetens.

En viss sammanjämkning av de olika ländernas läroplaner och undervisningsmetoder kan krävas för att minska risken för att en lärare som skall arbeta i ett annat land än det där läraren ifråga fått sin utbildning kan komma att undervisa på ett felaktigt eller problemskapande sätt.

En kortsiktig lösning kan vara att det ordnas kurser, där man behandlar likheter respektive olikheter länderna emellan. Kännedom om respektive länders historia och samhällsliv kan komma in där.

Förslagsställarna nämner att någon beräkning av hur många elever som önskar hemspråksundervisning ännu inte har gjorts i Sverige. Vidare saknas beräkningar av lärarbehovet. Beträffande de elever som önskar hemspråksundervisning finns uppgifter i statistiska centralbyråns (SCB:s) reguljära statistik. Redan den s. k. invandrargruppen gjorde vissa beräkningar av lärarbehovet (Förslag om åtgärder för invandrabarnen i förskola, grundskola och gymnasieskola Ds U 1975: 13, sid. 115). Ett senare exempel på beräkningar finns i skolöverstyrelsens (SÖ:s) långtidsbedömning för budgetåren 1978/79—1982/83 (SÖ:s petite budgetåret 1978/79, band 3, sid. 39 f). I förslaget nämns att uppskattningsvis 12 000 finska barn går i förskola i Sverige. Den uppgiften stämmer inte med socialstyrelsens (SoS:s) statistik (PM 1977: 12, sid. 24 f) utan torde gälla samtliga finska barn i förskoleåldern.

Det finns åtskilligt som talar för en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare — det skulle bl. a. stärka den nordiska gemenskapen och de svenska lärarna i Finland skulle få en större anställningstrygghet. Vidare talar ett framgångsrikt genomförande av hemspråksreformen i Sverige och hänsynen till de barn som återvänder till sina hemländer från Sverige för en konvention. De återvändande barnen behöver hjälp av både svenskspråkiga och tvåspråkiga lärare.

SIV tillstyrker därför förslaget att vidta åtgärder för att åstadkomma en nordisk konvention om nordisk arbetsmarknad för lärare.

Norrköping den 6 juni 1978

Statens invandrarverk

Kjell Öberg

Ulf Ebbeson

Svenska kommunförbundet:

Behovet av hemspråksundervisning i Sverige har under de senaste åren ökat markant och i samband med den s. k. hemspråksreformen accentueras lärarbehovet ytterligare. Styrelsen ställer sig därför positiv till de ansträngningar som görs för att underlätta rekrytering och anställning av lärare från övriga nordiska länder. Likaså anser styrelsen det värdefullt att svenska lärare kan utnyttjas för undervisning i t. ex. Finland för att tillgodose de återvändande elevernas behov.

Genom tillkomsten av särskilda statligt avtalsreglerade tjänster 1978-01-01 (lärare 22, hemspråk) har behörighetsvillkor fastställts för lärare

i ungdomsskolan. Dessa behörighetsvillkor syns väl korrespondera med den kompetens som kan förväntas av utbildade lärare från de andra nordiska länderna. Det bör dock observeras att erforderliga kunskaper i svenska språket är ett nödvändigt behörighetsvillkor.

Genom Kungl. Maj:ts beslut 1970-06-17 meddelas för övriga lärarkategorier vissa bestämmelser om behörighet för lärare som undervisar finskspråkiga elever. Genom skolförordningen 15 kap. 21 § kan skolöverstyrelsen förklara även annan behörig.

Genom 15 kap. 12 § skolförordningen kan även finska ingå i kombination av ämnen. Enligt styrelsens uppfattning erfordras endast vissa smärre justeringar av dessa förordningar för att samtliga nordiska språk skall ifrågakomma.

Det framgår inte av förslaget om även förskollärare och annan personal på det kommunala avtalsområdet, t. ex. fritidspedagoger, avses. Styrelsen vill emellertid framföra att beträffande denna kategori finns inga avtalsmässiga hinder för anställning i Sverige.

I detta sammanhang vill styrelsen också anföra de problem som är förknippade med svenska kommuners annonsering i finska tidningar efter lärare. Det Finsk-svenska samarbetsrådet i arbetsmarknadsfrågor har träffat en överenskommelse om tillståndsgivning till svenska kommuner för annonsering enligt en särskild ordning, nämligen

a) Den svenska kommunen vänder sig till länsarbetsnämnden med en anhållan om att få annonsera i finska tidningar efter lärare.

b) Länsarbetsnämnden vidarebefordrar anhållan till AMS.

c) AMS vänder sig till finska Arbetskraftsministeriet med kommunens anhållan och får det begärda tillståndet.

d) Tillståndet meddelas via länsarbetsnämnden till kommunen.

Enligt styrelsens uppfattning är detta en alltför krånglig väg. Det bör därför i detta sammanhang undersökas vilka förenklingar som kan göras.

Stockholm den 26 maj 1978

Svenska kommunförbundet

Karl Boo

Randolph Norberg

Landstingsförbundet:

Landstingsförbundet har i annat sammanhang uttalat sig för en gemensam nordisk arbetsmarknad för en rad kategorier av hälso- och sjukvårdspersonal. Som skäl har bl. a. åberopats den likvärdiga kunskapsnivån. Det bör enligt landstingsförbundets uppfattning vara ett

naturligt steg i utvecklingen att nu verka för ett genomförande av en gemensam arbetsmarknad också för lärare.

Landstingsförbundet tillstyrker att frågan utreds inom ramen för Nordiska ministerrådets arbete.

Stockholm den 18 maj 1978

Landstingsförbundet

Börje Hörnlund

Rune Carlsson

Lärarnas riksförbund (LR):

Medlemsförslaget synes främst vara motiverat av behovet att rekrytera hemspråklärare för de finska barnen i svenska skolor. Med den utgångspunkten borde det vara av intresse att i första hand rikta uppmärksamheten på åtgärder som är erforderliga för denna speciella rekrytering. En första åtgärd borde då vara att kartlägga tillgång och efterfrågan på hemspråklärare i finska i svenska skolor och därefter överväga lämpliga åtgärder för att få balans på denna del av den svenska lärarmarknaden. Ett led i dessa överväganden kunde vara att pröva i vilken mån gällande svenska behörighetsbestämmelser för lärare i hemspråk (lärare 22) lägger hinder i vägen för rekrytering av tvåspråkiga (finska/svenska) lärare med lärarutbildning i Finland.

Förbundet har inledningsvis velat peka på denna möjlighet att avgränsa det arbete som kan initieras av föreliggande medlemsförslag. En sådan avgränsning skulle göra det möjligt att relativt snabbt få fram praktiskt hanterbara förslag rörande de problem som av allt att döma är mest angelägna för förslagsställarna.

När det sedan gäller den större frågan om en eventuell konvention rörande gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare, förutsätter LR att densamma blir föremål för en grundlig utredning med beaktande av såväl undervisnings- som arbetsmarknadssynpunkter. Därvid är det enligt förbundets mening viktigt att beakta följande, som främst gäller LR:s medlemmar.

Varje land måste ha erforderliga prognosinstrument för bestämning av landets tillgång och efterfrågan på lärare i olika ämnen. Målsättningen bör vara att varje land skall kunna utbilda dessa lärare för eget behov med ledning av gjorda prognoser och med inriktning på de krav som ställs på lärarna i det egna landets skolor.

Lärarna skall ha en utbildning, som motsvarar kraven på det eller de stadier eller årskurser, där de skall undervisa. I de fall, då lärarnas arbetsområden i de skilda länderna inte sammanfaller, bör en prövning

ske av deras utbildning. Då lärare i sitt hemland har utbildning och behörighet för flera stadier, är det alltså inte utan vidare givet, att vederbörande vid anställning i ett annat nordiskt land skall ha sin tjänstgöring förlagd till motsvarande stadier i detta senare lands skolsystem. En prövning i sak bör göras av den utbildning som vederbörande har i sitt hemland och för vilket stadium i anställningslandet, som denna utbildning bör ge behörighet.

Lärare från andra nordiska länder, som söker anställning i svenska skolor, skall ha erforderliga kunskaper i svenska samt kännedom om svenska skolförhållanden. I förekommande fall erfordras särskilda kurser för detta ändamål.

Meritvärderingsanvisningarna i de olika länderna måste ses över, om en gemensam nordisk arbetsmarknad skall skapas.

Lärarnas riksförbund avvaktar med att ta ställning till utformningen av en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare, tills den ovan begärda utredningen föreligger. Förbundet förutsätter vidare att vederbörande svenska instanser vid den fortsatta handläggningen av denna fråga beaktar informations- och förhandlingsskyldigheten enligt MBL samt de avtal som har eller kommer att slutas med utgångspunkt i denna lag.

Stockholm den 25 maj 1978

Lärarnas riksförbund

Göran Kalin

Nils Hultquist

Riksförbundet hem och skola (RHS):

RHS har ingenting att invända mot att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att åstadkomma en nordisk konvention om nordisk arbetsmarknad för lärare. RHS förutsätter därvid att konventionen kommer att innehålla bestämmelser om att det ankommer på vederbörande centrala skolmyndighet att fastställa de krav som bör ställas på kunskaper i landets eget språk.

Stockholm den 15 juni 1978

Riksförbundet hem och skola (RHS)

Bengt Börjeson
Förbundsordförande

Lars Hildeberg
Förbundssekreterare

Riksförbundet finska föreningar i Sverige:

Riksförbundet konstaterar, att 1954 års överenskommelse om gemensam nordisk arbetsmarknad har öppnat vida arbetsmarknader för olika befolkningsgrupper i de nordiska länderna.

Samtidigt konstaterar Riksförbundet finska föreningar i Sverige, att utanför överenskommelsens praktiska tillämpning har dock bl. a. hamnat grundskolelärarna. Detta beror närmast på, att lärarexamen i de olika nordiska länderna vid övergång till ett annat nordiskt land inte motsvarar varandra. För att lärarexamen skulle ge behörighet till personen i fråga att verka som lärare i vilket nordiskt land som helst, föreslår riksförbundet att Nordiska rådet beslutar rekommendera sina medlemsländers regeringar, att de snarast möjligt vidtar de åtgärder som ärendet fodrar och att Nordiska rådets medlemsländer genom lagändringar garanterar lärarna rätten att flytta i de nordiska länderna och verka som likvärdiga lärare i vilket medlemsland som helst inom Nordiska rådet.

Med anledning av hemspråkslagen, som trädde i kraft 1.7.1977, anser Riksförbundet Finska föreningar i Sverige, att Sverige även i praktiken måste förverkliga sina officiella målsättningar vad gäller invandrar- och allmän skolpolitik genom att erkänna de sverigefinska barnens modersmål som ett jämställt läroämne och undervisningsspråk med de svenska barnens modersmål, så att utgångspunkten även vid de sverigefinska barnens skolundervisning är barnens egna förutsättningar och behov.

Med hänvisning till det ovannämnda, anser riksförbundet att statmakterna och kommunerna fullföljer sin skyldighet att öka och kraftigt förstärka sin information om de sverigefinska barnens rätt att studera på sitt modersmål samt att informera föräldrarna om modersmålets betydelse för barnen. Som en åtgärd kan ses en fortsatt och saklig information.

Riksförbundet påpekar vidare, att kommunerna måste på ett mera effektivt sätt ombesörja sin skyldighet enligt hemspråkslagen, att hålla kontakten med de lokala invandrarföreningarna.

Riksförbundet konstaterar, att lagen om hemspråksundervisningen inte fungerar tillfredsställande i Sverige. En av orsakerna är bl. a. den stora bristen på tvåspråkiga lärare. Antalet lärare som utbildas i Sverige för att undervisa sverigefinnar är inte tillräckligt för att täcka behovet.

Enligt förslaget finns det i nuläget ca 50 svenska lärare i Finland, som inte kan få ordinarie lärartjänst beroende på sitt medborgarskap. Riksförbundet föreslår, att medborgarskapet ej får utgöra ett hinder vid lärartjänstens fastställande eller i samband med andra rättigheter som bl. a. anställningstryggheten, utbildningen eller sociala förmåner. I Sverige arbetar flera finländare i läraryrket, trots att de saknar formell lärar-kompetens. Riksförbundet föreslår, att till dessa lärare för invandrar-

barnen snarast anordnas fort- och kompletteringsutbildning för erhål- landet av formell behörighet. Riksförbundet anser, att Sverige-finska utbildningsrådet skulle uppfölja de sverigefinska lärarnas ställning utifrån de avtal i skolfrågorna som Sverige och Finland tillsammans kommer att underteckna.

Finland och Sverige måste särskilt uppmärksamt följa de återvändande barnens skolgång och vid behov med gemensamma beslut vidta åtgärder som underlättar skolgången. Riksförbundet konstaterar, att denna begäran om yttrande ej har översänts till de i Sverige verksamma lärarorganisationerna, d. v. s. De sverigefinska lärarnas förening och Sveriges lärarförbund. Till sist konstaterar riksförbundet, att motionärernas förslag är bra och understryker att frågan behandlas utan dröjsmål.

Stockholm den 11 juli 1978

Riksförbundet finska föreningar i Sverige

Arvi Tervalampi

Ordförande

Aatos Kosonen

T. f. generalsekreterare

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

Finland

Undervisningsministeriet¹:

— — — har undervisningsministeriet bett yrkesutbildningsstyrelsen, Finlands svenska kommunförbund, Förbundet Hem och Skola i Finland rf, Helsingfors universitet, Jyväskylä universitet, Kotija kouluyhdistysten liitto ry, skolstyrelsen, lärarutbildningsrådet, Lärarnas fackorganisation, Sveriges finska lärarförening, Delegationen för emigrantärenden, Finlands stadsförbund, Suomen kunnallisliitto (Finlands kommunförbund), länsstyrelsen i Nylands län, länsstyrelsen i Vasa län, Samverkande bildningsorganisationerna rf, Åbo akademi och Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete att inkomma med yttrande i det ovan nämnda vid Nordiska rådet väckta medlemsförslaget (*se nedan*).

Undervisningsministeriet fäster speciell uppmärksamhet vid de synpunkter som anförts i yttrandet från Delegationen för nordiskt kulturellt

¹ Yttrandet översatt från finska.

samarbete. Ministeriet kommer dock att ta slutlig ståndpunkt till ifrågasvarande förslag först i det skede då initiativet behandlas i de samarbetsorgan som upprättats med stöd av det nordiska kulturavtalet.

Helsingfors den 13 november 1978

Jaakko Numminen

Kanslichef

Matti Gustafson

Kultursekreterare

Arbetskraftsministeriet, delegationen för emigrantärenden¹:

Såsom framgår av medlemsförslaget omfattar den gemensamma fria nordiska arbetsmarknaden ännu inte alla yrkesgrupper och områden. Därför är vissa yrkesgrupper, t. ex. lärare, ojämförbara på arbetsmarknaden i ett annat land. Ett fullständigt förverkligande av en gemensam nordisk arbetsmarknad har begränsats av bl. a. de kompetens- och andra utbildningskrav som nationell lagstiftning ställt på tjänster och befattningar. I praktiken har man dock i detta avseende så småningom med olika nationella stadgändringar och dispensförfaranden åstadkommit viss förbättring. På individnivån har man alltså ännu inte nått enhetlig jämlikhet utan det förekommer fortfarande stora skillnader mellan olika yrkesgrupper.

Delegationen för emigrantärenden anser att man med olika åtgärder bör öka värdet av medborgare från olika länder och olika yrkesgrupper på arbetsmarknaden i ett annat land.

Fastän delegationen för emigrantärenden anser att en utvidgning av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden från individens synpunkt är en positiv företeelse är åtgärder som syftar till utvidgad fri arbetsmarknad ur samhällets synpunkt inte enbart positiva.

Framför allt för Finlands del ökades emigrationen på sin tid som följd av tillkomsten av den fria gemensamma nordiska arbetsmarknaden i kombination med skillnaden i levnadsstandard mellan Finland och Sverige till en storleksordning som var skadlig från samhällets synpunkt och medförde för Finland stora ekonomiska och samhälleliga skador.

Eftersom det i medlemsförslaget är fråga om ett relativt snabbt förverkligande av den fria arbetsmarknaden, om också för en ganska liten yrkesgrupps del, torde inte heller denna kunna förverkligas utan att migrationen medför nackdelar för samhället, framför allt när det är fråga om en yrkesgrupp med lång utbildning.

Därför anser delegationen för emigrantärenden att en fri gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare o. d. yrkesgrupper borde förverkligas småningom närmast genom att man utvecklar de nationella stadgandena

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

varvid man till stor del undviker de nackdelar som en hastigt utvidgad arbetsmarknad sannolikt skulle medföra.

Om man ändå skulle överväga att avskaffa de ovannämnda inskränkningarna genom samnordiska avtal borde man före ingåendet av ett avtal göra en utredning om avtalets för- och nackdelar för Finland.

Helsingfors den 6 maj 1978

Marketta Rytönen

Sekreterare för delegationen för emigrantärenden

Läraryttrandesrådet¹:

Rådet ställer sig i princip positivt till gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare, men anser att den i praktiken innebär betydande problem. Stadgandet i regeringsformen enligt vilket en utlännning i Finland kan accepteras endast som lärare i främmande språk är ur skolans pedagogiska synpunkt i princip betydande eftersom skolans uppgift bl. a. är att forma och bevara en nationell identitet. Dessutom måste man beakta att det finns skillnader i läraryttrandesutbildningen i Norden som kommer att framhävas i samband med examensreformen.

Det finns många finska lärare i Sverige bl. a. som hemspråklärare. För de övriga nordiska ländernas del är frågan om gemensam nordisk arbetsmarknad för finska lärare obetydligare. I Sverige har en finsk lärare möjlighet att få en extra ordinarie lärarbefattning som motsvarar hans eller hennes utbildning. Därför anser man vederbörligen i Sverige att principen om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare redan förverkligats där.

På grund av det ovan sagda gäller Nordiska rådets medlemsförslag i synnerhet det finländska skolväsendet i vars tjänst medborgare från de övriga nordiska länderna och de som avlagt sin examen vid de nordiska högskolorna borde ha möjlighet att komma smidigare än nu. Rådet anser att man i Finland borde tillsätta en arbetsgrupp att utreda saken. På basen av dess förslag kan man tillsätta den i Examensgiltighetskommitténs betänkande (1974: 74) avsedda intygsgivande nämnden samt förbereda de stadganden och avtal som behövs.

I Finland skulle den gemensamma nordiska arbetsmarknaden för lärare påverka i första hand svenskspråkiga skolor. Skolmyndigheterna borde ha möjlighet att utfärda bestämmelser om antagande av utlänningar som lärare. Detta är enligt rådets uppfattning nödvändigt bl. a. därför att ingen skola kan skötas enbart av utländska lärare. En utländsk lärare torde endast i undantagsfall kunna ge undervisning i elevernas modersmål och i samhällsorienterande ämnen.

I finskspråkiga skolor begränsas användningen av utländska lärare av
Yttrandet översatt från finska.

att lärare i grundskolan och gymnasiet enligt gällande stadganden bör ha fullständiga kunskaper i skolans undervisningsspråk. Enligt rådets uppfattning kan man pruta på detta krav endast i undervisningen i främmande språk.

Språkundervisningen kunde dra nytta av om man inom det kommunala skolväsendet kunde ha för skolorna gemensamma lärouppgifter för eleverna i främmande språk, för vilket ändamål man kunde antaga lärare som behärskar dessa språk som infödda. Om dessa lärare skulle sköta endast en del av klassens timmar i språkundervisningen, kunde man kanske helt avstå från kravet på kunskaper i skolans undervisningsspråk.

Nordiska kulturkommissionen rekommenderade år 1967 att man vid besättandet av en lärartjänst skulle anse att en i ett annat nordiskt land erhållen lärarutbildning ger behörighet till tjänsten. På grund av skolväsendets och lärarutbildningens utveckling kan denna rekommendation om särskilda behörighetsvillkor inte förverkligas som sådan. Vissa förbättringar är dock möjliga.

De som avlagt sin lärarexamen utomlands kan i Finland erhålla behörighet till läraruppgifter med dispens av statsrådet eller undervisningsministeriet. Det skulle bli enklare att konstatera behörigheten, om den av examensgiltighetskommittén föreslagna nämnden skulle ge ett intyg över den inbördes motsvarigheten mellan den utländska examen och de inhemska examina samt över möjliga krav på tilläggsprestationer, eller om dispensförfarandet skulle utvecklas på motsvarande sätt. Utan ett klart och rikskoordinerat förfarande vid konstaterandet av examinas inbördes motsvarighet skulle skolnämnderna och länsstyrelserna möta oöverstigliga tolkningssvårigheter vid besättandet av tjänster. Dessutom behövs ett sådant förfarande på grund av sökandenas rättssäkerhet och Finlands egen lärarutbildning. Utvecklingen på vissa undervisningsområden visar, att en gemensam nordisk arbetsmarknad kunde försvåra anordnandet av lärarutbildningen och planeringen av dess omfattning i vårt land.

Lärarutbildningsrådet anser det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare i princip vara möjligt att förverkligas. Saken är dock förknippad med flera problem vilkas lösningsmodeller noga bör utredas. Eftersom reformens inverkan i Finland i första hand skulle riktas på de svenskspråkiga skolorna borde i synnerhet det svenskspråkiga skolväsendet och i synnerhet skolmyndigheterna i landskapet Åland deltaga i beredningen av saken.

Helsingfors den 8 maj 1978

Veikko Kiuru
Ordförande, högskolerådet

Antti Ranta-Knuutila
Sekreterare, planerare

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete¹:

Delegationen finner att lärarutbildningen i vart och ett av länderna både till metoder och innehåll är så pass likartad att skapandet av en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare inte bör vålla svårigheter. En ordinarie innehavare av lärartjänst i grundskolan har rätt till lön på indragningsstat, vilket torde försvåra utnämning av annan än finsk medborgare till ordinarie tjänst vid grundskola. Delegationen anser det vara viktigt att de allmänna behörighetskraven för tjänster vid grundskola och läroverk samt vid yrkesskolor ändras så att förutom finska medborgare även medborgare från de övriga nordiska länderna kan bli förordnade att handha extra ordinarie lärarbefattning eller lärarbefattning med avtalslön vid grundskola eller läroverk eller ordinarie tjänst vid ett statligt läroverk.

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete anser som ändamålsenligt att utvidga den gemensamma nordiska arbetsmarknaden till att gälla även lärare, dock under förutsättning att man samtidigt sörjer för och överenskommer om samarbete gällande planeringen av lärarkåren, i synnerhet lärarnas grundutbildning så att den motsvarar lärarbehovet i de delar lärarnas rörlighet från ett nordiskt land till ett annat är betydande.

Helsingfors den 9 november 1978

Kalervo Siikala
Ordförande

Fredrik Forsberg
Sekreterare

Helsingfors universitet, konsistoriet, hänvisar i skrivelse den 3 maj 1978 till pedagogiska sektionens yttrande av den 19 april 1978 (se nedan).

Helsingfors univervitet, pedagogiska sektionen¹:

En gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare är för Finlands vidkommande en betydelsefull sak. En gemensam arbetsmarknad skulle för vårt lands del gälla i första hand samarbetet mellan Sverige och Finland, ty i Sverige finns för närvarande tiotusentals barn i skolåldern eller yngre. För dem har man visserligen redan under tio års tid rekryterat lärare från Finland, men detta har inte kunnat trygga tvåspråkig undervisning och inte heller undervisning i finska för alla invandrarbarn. Det är också

¹ Yttrandet översatt från finska.

skäl att konstatera, att svenska lärare funnits i tjänst hos skolväsendet i Finland i svenska skolor. För återvändande barn är det åter viktigt att de får en bra grundutbildning i Sverige.

Det finns dock ännu många sidor i frågan om en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare. De gäller behörighet till tjänst och tjänsternas inbördes motsvarighet mellan de olika länderna, utnämning till tjänst, den rättsliga ställningen och avlöningen i hela dess vidd. Det torde vara motiverat att undersöka även lärarutbildningsfrågan. Kraven på språkkunskaper och orientering om vederbörande land, i synnerhet dess skolväsen, förutsätter planerings- och utredningsarbete.

Samtidigt som sektionen förenar sig till förslaget om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare vill den för sin del ytterligare understryka i synnerhet att kraven på språkkunskaper bör definieras, att examensgiltigheten bör utredas samt betona vikten av att eventuellt åstadkomma en harmonisering på lärarutbildningsområdet.

Helsingfors den 19 april 1978

Erkki A Niskanen

Dekanus

Eila Rekilä

Fakultetssekreterare

Sveriges finska lärarförening¹:

Sveriges finska lärarförening konstaterar med anledning av ett blivande avtal om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare att den inte under de gällande stadgandena förverkligas enligt jämlikhetsprincipen.

I Sverige kommer en lärare som avlagt sin examen i Finland alltid att få en hemspråklärartjänst (tjänst 22) oberoende av utbildningen. Under denna titel faller förskollärare, folk- och grundskollärare samt olika ämneslärare. De kommer inte att få samma lärartjänster som lärare som avlagt en svensk examen: förskollärartjänster, låg- och mellanstadieförskollärartjänster, ämneslärartjänster på grundskolans högstadium eller i gymnasieskolan eller speciallärartjänster (lärare 1—21, 101—181), utan deras titel är hemspråklärare (lärare 22).

Om åter en lärare som erhållit sin utbildning i Sverige flyttar t. ex. till Finland får han eller hon en tjänst på samma nivå som motsvarande lärare med finsk lärarutbildning.

I Sverige finns dessutom 2-årig hemspråklärarutbildning, som enligt vår uppfattning inte kan motsvara utbildningen i något annat nordiskt land. Den är kortare än lärarutbildningen i allmänhet. Denna utbildning räcker enligt vår uppfattning inte till lärarbehörighet i de övriga nordiska

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

länderna. Även i Sverige torde lärare med denna utbildning bilda en ny grupp dit också sådana lärare räknas som på dispens av Skolöverstyrelsen i Sverige erhållit behörighet till tjänst 22.

Göteborg den 14 maj 1978

Sveriges finska lärarförening

Erling Wuopio

Seppo Lammi

Leila Ratia

Koti- ja kouluyhdistyksen liitto ry¹ (Hem- och skola-föreningarnas förbund)¹:

I Norden har frågan om invandrabarnens skolgång blivit ett allvarligt problem. De värsta följderna av den problematiska situationen är, förutom bristen på lärare som kan barnens språk, barnens isolering och emotionella störningar på grund av språkoförmåga.

Det stora antalet finska invandrabarn i Norden visar klart att lärarbehovet inte kan tillfredsställas med dispensförfarande. Endast genom att utvidga den gemensamma nordiska arbetsmarknaden till att gälla också lärare kan den av Sveriges riksdag i maj 1976 antagna lagen om hemspråksundervisning för invandrabarn verkställas även för de finska invandrabarnens del.

Kapaciteten för utbildning av hemspråklärare, som för närvarande i Sverige och Finland är sammanlagt cirka 100 per år, är för liten.

Koti- ja kouluyhdistysten liitto har konstaterat att invandrabarn som återvänt till Finland ofta har allvarliga svårigheter att anpassa sig till hemlandets skolsystem. Friare rörlighet för lärare på den nordiska arbetsmarknaden skulle minska dessa problem och underlätta lärarekryteringen även för barn som återvänt till Finland.

På grund av de ovannämnda synpunkterna understöder Koti- ja kouluyhdistysten liitto det i december 1977 vid Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare.

Helsingfors den 9 maj 1978

Koti- ja kouluyhdistysten liitto ry

Jorma Waronen

Ordförande

Anja Lehtinen
Verksamhetsledare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Medlemsförslag

om pröpttande av en nordisk flyghaverikommission

(Väckt av Ralf Friberg, Sven Mellqvist och Rolf Sellgren)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Scandinavian Airlines System (SAS):

Den nuvärende status på området inden för Norden kan beskrives kort som fölger:

- en fritstående kommission har fungeret gennem længere tid i Norge
- Statens haverikommission er etableret i Sverige pr. 1. juli 1978
- i Danmark forberedes etablering af en fritstående kommission
- i Finland nedsættes en kommission i hvert enkelt tilfælde

Med de nævnte foranstaltninger har man villet sikre en helt objektiv undersøgelse af samtlige aspekter, som vedrører havarier og alvorlige farer for flyveulykker.

En omstilling som foreslået kræver en arbejdsindsats i de enkelte lande, som forventes at give en tidsmæssig effekt. SAS vil derfor foreslå, at den videre udvikling, som fremføres i forslaget, afventer erfaringer af allerede besluttede foranstaltninger. Et passende tidspunkt for genoptagelse af problemstillingen kan være begyndelsen af 1980'erne.

Efter SAS' bedømmelse findes der i øjeblikket tilstrækkelig fagkundskab i de enkelte lande for undersøgelse af indtrufne havarier. Det vurderes, at en senere etablering af den foreslåede overnational kommission ikke får negativ effekt på det objektive undersøgelsesarbejde. Der er al anledning til at antage, at de nationale kommissioner angagerer den ekspertise, som et givet tilfælde kan kræve, selv om denne må engageres eksternt.

Forslaget afsluttes med en anbefaling om undersøgelse af mulighederne for at etablere en fællesnordisk flyhavarikommission. SAS anser, at det vil være i fællesnordisk interesse at foretage en undersøgelse vedrørende sagen på et passende tidspunkt til trods for, at betydelige vanskeligheder kan forudses. SAS skal derfor tilbyde at medvirke i denne un-

dersøgelse, hvor synspunkter kan fremføres baseret på egne og andres erfaringer og overvejelser samt eksterne kontakter af forskellig karakter.

Scandinavian Airlines System

Technical & Operations

Björn Törnblom

Viceadministrerende direktør

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

NFS vill, mot bakgrund av inhämtade uttalanden av sina medlemsorganisationer, uttrycka sitt stöd till förslaget.

NFS har av en arbetsgrupp, bestående av representanter för Norsk jern- og metalarbejderforbund, Svenska transportarbetareförbundet samt Dansk metalarbejderforbund, mottagit bilagda synpunkter och förslag till uppbyggnad av kommissionen (*se Bihang*). NFS hemställer om att man vid den vidare behandlingen av medlemsförslaget tar hänsyn till de anförda synpunkterna och förslagen.

Stockholm den 4 september 1978

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forsebäck

BIHANG

(Utarbetat den 1 juni 1978 av Dansk Metalarbejderforbund, Norsk jern- og metalarbejderforbund och Svenska transportarbetareförbundet)

Som svar på henvendelse fra NFS vedrørende ovenstående kan det meddeles, at spørgsmålet har været behandlet i en arbejdsgruppe, der beskæftiger sig med flysikkerhedsproblemer.

Arbejdsgruppen er nedsat af Norsk metalarbejderforbund, Svenska transportarbetareförbundet og Dansk Metalarbejderforbund.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at en nordisk flyhavarikommision vil være et godt udgangspunkt for et tættere samarbejde på det flysikkerhedsmæssige område. Arbejdsgruppen mener i øvrigt, at mere ensartede retningslinier i de forskellige lande absolut er ønskelig. På baggrund af det til Nordisk Råd udarbejdede forslag omkring anvendelse af en nordisk flyhavarikommision er arbejdsgruppen af den mening, at det vil være hensigtsmæssigt, om en sådan flyhavarikommision også ville kunne udtrykke sig om flysikkerhedsspørgsmål over for luftfartsmyndighederne.

Med en sådan baggrund anser arbejdsgruppen det for nødvendigt, at organisationerne har sæde dels i kommissionen og dels i den arbejdsgruppe, som måtte blive nedsat til at udarbejde forslag til sammensætning af en kommission, idet spørgsmål som berører organisationernes medlemskreds i de fleste tilfælde vil være berørt i forbindelse med spørgsmål om flysikkerheden.

D a n m a r k**Ministeriet for offentlige arbejder:**

I medlemsforslagets s. 1, 3. afsnit, er beskrevet, at havariundersøgelser i Danmark sker ved luftfartsvæsenet, med en adgang for ministeren for offentlige arbejder til i særlige tilfælde at afholde undersøgelsen ved en særlig undersøgelseskommission ("§ 138-kommissionen"). Samtidig er det angivet, at en ændring heri overvejes.

Den nævnte ændring er allerede gennemført, idet folketinget ved vedtagelse af lov nr. 198 af 3. maj 1978 har besluttet, at havariundersøgelser med virkning fra 1. januar 1979 skal udskilles fra luftfartsvæsenet og henlægges til en selvstændig institution under ministeriet for offentlige arbejder, Havarikommissionen vedrørende Civil Luftfart. Samtidig nedlægges "§ 138-kommissionen". Etableringen af dette uafhængige havariundersøgelsesorgan er primært sket for at imødegå den kritik, der inden for de senere år har været rejst i anledning af, at det er luftfartsvæsenet, der undersøger flyvehavari, idet det er blevet påpeget, at luftfartsvæsenet på den ene eller anden måde — f. eks. som tilsynsførende med luftfartsselskaberne eller som udøver af flyveledelse — kan tænkes at være involveret i de omstændigheder omkring et havari, som bør undersøges. Etableringen skyldes således ikke som angivet i medlemsforslaget, at arbejdet har været "en betydelig belastning for en lille organisation".

Allerede under folketingets behandling af den nævnte lovændring har ministeren for offentlige arbejder i skrivelse af 22. februar 1978 haft lejlighed til at kommentere medlemsforslaget, således som det i februar 1978 forelå i udkast. Ministeren anførte herunder bl. a., at det første led i forslaget, nemlig udveksling af eksperter, er overflødigt, idet muligheden for at anvende udenlandske sagkyndige allerede består i praksis og i øvrigt bliver lovfæstet ved lovændringen. Ministeren fandt i øvrigt ikke, at medlemsforslaget burde få indflydelse på folketinges behandling af lovændringen.

På denne baggrund skal man efter brevveksling med justitsministeriet og handelsministeriet herved meddele, at der for Danmarks vedkommende ikke findes at være behov for oprettelse af en fællesnordisk havarikommission.

København, den 16. august 1978

P. m. v.

E. b.

Ebbe Nielsen

Assurandør-Societetet:

Vi er enige i, at de nationale havarikommissioner belastes urimeligt, når der indtræffer større flyveulykker, og at det derfor med henblik på at opnå en effektivisering af havariundersøgelsesarbejdet vil kunne være hensigtsmæssigt at oprette en nordisk flyvehavarikommission, selv om man dog næppe skal regne med nogen egentlig besparelse herved.

Vi er ligeledes enige i, at kommissionen også bør søge at identificere potentielle risici i luftfartssystemet, men er af den opfattelse, at der ikke bør ske nogen sammenblanding mellem havarikommissionens og luftfartsdirektoratets arbejdsområder, og vi finder således ikke, at der bør påhvile havarikommissionen noget medansvar for flyvesikkerheden. En sådan adskillelse af arbejdsområderne vil på den anden side ikke være til hinder for et samarbejde mellem de to organer.

Vi gør samtidig opmærksom på, at forsikringsselskabernes legale interesse i havariundersøgelser bør tages op, således at forsikringsselskaberne sikres fuld indsigt i de havariundersøgelser, der udføres, helst sådan, at de implicerede forsikringsselskaber repræsenteres i kommissionen i de enkelte tilfælde, men under alle omstændigheder således, at forholdet mellem havarikommissionen og forsikringsselskaberne formaliseres.

København, den 19. september 1978

P. k. v.

H. O. Thulstrup

M. Bojesen-Koefoed

Conair A/S:

— — — tilslutter sig forslaget om en nordisk havarikommission, og at vi i øvrigt ikke vil fremsætte udtalelser.

Dragør, den 28. august 1978

A/S Conair

O. Møllerud

Operations Chef

Danair A/S hänvisar i skrivelse den 2 maj 1978 till yttrande från Scandinavian Airlines System av den 24 juli 1978 (se ovan).

Sterling Airways A/S har i skrivelse den 11 juli 1978 meddelat, att företaget icke har några kommentarer till medlemsförslaget.

Kabinepersonaleforeningen af 1966 henviser i skrivelse den 24 augusti 1978 till yttrande av den 14 augusti 1978 från Ansattes Fælles Samråd (se nedan).

Ansattes Fælles Samråd (AFS):

Det er AFS' opfattelse, at en nordisk flyhavarikommission vil være et godt udgangspunkt for et tættere samarbejde på det flysikkerhedsmæssige område. AFS mener i øvrigt, at mere ensartede retningslinier i de forskellige lande er absolut ønskeligt. På baggrund af det til Nordisk Råd udarbejdede forslag omkring anvendelse af en nordisk flyhavarikommission er AFS af den mening, at det vil være hensigtsmæssigt, om en sådan flyhavarikommission også ville kunne udtrykke sig om flysikkerhedsspørgsmål over for luftfartsmyndighederne.

Med en sådan baggrund anser AFS det for nødvendigt, at repræsentanter for organisationerne har sæde dels i kommissionen og dels i den arbejdsgruppe, som måtte blive nedsat til at udarbejde forslag til sammensætning af en kommission, idet spørgsmål, som berører organisationernes medlemskreds i de fleste tilfælde vil være berørt i forbindelse med spørgsmål om flysikkerheden.

Kastrup, den 14. august 1978

AFS — Danmark

Niels-Erik Hansen

Repræsentanter for danske Erhvervspiloter:

Nedennævnte organisationer, der repræsenterer samtlige danske erhvervspiloter, finder, at der med A 522/t er taget et yderst positivt initiativ, der på et vigtigt område kan udvide det allerede etablerede samarbejde inden for skandinavisk luftfart.

Forslaget bør efter vor mening fremmes fra dansk side, selv om der netop er sket en reorganisering omkring havariundersøgelser her i landet. Dette initiativ til samling af ressourcerne håber vi vil muliggøre et hurtigt og effektivt udredningsarbejde under udnyttelse af størst mulig ekspertise, men ikke mindst håber vi, at det præventive flyvesikkerhedsarbejde vil blive styrket hermed.

Vi stiller naturligvis med glæde vore erfaringer til rådighed for eventuelt videre arbejde med forslaget.

København, den 26. juli 1978

Hellqvist

Flyvebranchens Fællesråd

(Oläsl. namn)

Dansk Flyvelederforening

(Oläsl. namn)

Mærsk Air Pilotforening

Georg Petersen

Dansk Pilotforening

Finland

Justitieministeriet¹:

I förslaget redogörs för nordiska undersökningssystemen i dag. För Finlands del är det dessutom skäl att nämna, att vid justitieministeriet 1974 blivit färdig en utredning "Förslag till utredning av storolyckor" (lagstiftningsavdelningens vid justitieministeriet publikation 17/1974). Där föreslås upprättande av en enhetlig, permanent undersökningskommission vid storolyckor för undersökning av alla slags storolyckor. Utlåtanden om förslaget har inskaffats från olika instanser, ur vilka har publicerats ett sammandrag "Utlåtandena om förslaget till utredning av storolyckor" (lagstiftningsavdelningens vid justitieministeriet publikation 15/1975). Justitieministeriet har än så länge inte tagit slutgiltigt ståndpunkt till vilka åtgärder som skall vidtagas med anledning av det nämnda förslaget.

För Sveriges vidkommande är det skäl att komplettera de i förslaget nämnda uppgifterna såtillvida att Statens haverikommission har påbörjat sin verksamhet den 1 juli 1978. Kommissionen är ett permanent organ och den undersöker alla flygolyckor — både inom civil- och militärflyget. Frågan om utvidgande av kommissionens befogenhet t. ex. till att gälla undersökning av sjöolyckor tas senare till särskild utredning.

Det tycks alltså vara så, att man vid undersökningen av olyckor både i Finland och Sverige strävar till en nationellt mera centraliserad undersökningsorganisation som täcker olika områden. Förslaget om upprättande av en nordisk flyghaverikommission tycks till vissa delar strida mot denna strävan.

Artikel 26 i den internationella luftfartskonventionen (11/49) som man också i förslaget hänvisar till, understryker fördragsslutande staters suveränitet vid undersökningars utförande. Enligt artikeln skall ju den stat där olyckan har inträffat utföra, inom ramen för sina egna lagar, undersökning av förhållandena under olyckan enligt en metod som den internationella civila luftfartsorganisationen eventuellt förordat. Vidare bör enligt artikeln staten där fartyget har registrerats ges möjlighet att ställa observatörer att närvara vid undersökningen, och staten som utför undersökningen skall ge en redogörelse för undersökningen och dess resultat till denna stat.

Den ovannämnda bestämmelsen i konventionen torde dock inte hindra att staten, där olyckan har inträffat, anlitar även något annat lands experter i undersökningen eller inom ramen för sina lagar godkänner som undersökningens anställare ett överstatligt undersökningsorgan.

Den ovannämnda suveränitetsfrågan måste dock i detta sammanhang granskas närmast för Finlands lagstiftnings vidkommande. Grundprin-

¹ Yttrandet översatt från finska.

cipen i Finlands lagstiftning är i detta avseende klar: sådana här undersökningar tillkommer Finlands egna myndigheter, och en främmande stat eller överstatliga myndigheter har inte utan särskilda stadganden i Finlands lagstiftning möjlighet att anställa sådan undersökning i Finland.

Vid övervägande om det för Finlands vidkommande är acceptabelt att anförtro sådana här undersökningsuppgifter åt ett samnordiskt organ, måste saken granskas både ur lagstiftningens synpunkt och ur ändamåls- och synpunkter.

Enligt den gällande luftfartslagen (595/64) 60 § 3 mom. skall, angående förhör och andra undersökningar som verkställas av undersöknings- och granskningskommissionen med anledning av flygolycka, äga tillämpning vad som gäller om förhör och undersökningar anställda av polisen. Tillämpandet av detta stadgande om en samnordisk undersökningskommission skulle uppenbarligen påkalla ordning för stiftande av grundlag, eftersom man då på finskt territorium skulle ge ett överstatligt organ förvaltningsrätt som direkt riktas mot finska medborgare.

Undersökningen måste förstås nödvändigtvis inte anordnas noggrant enligt den gällande luftfartslagen. I varje fall är det dock väsentligt, att forskarna i samband med undersökningen har rätt att erhålla uppgifter av myndigheter, samfund och medborgare. Anordnande av detta liksom forskarnas andra befogenheter skulle medföra för det överstatliga organets del svåra juridiska problem, och frågans legislativa reglering kan av flera orsaker visa sig vara en grundlagsfråga.

Vid övervägandet av sakens ändamålsenlighet måste man avgöra, om nyttan av upprättandet av en samnordisk kommission för Finland blir så stor, att det lönar sig att genomföra anordnandet, fastän det delvis betyder begränsning av statens suveränitet.

Justitieministeriet finner det inte motiverat att ta en slutlig ståndpunkt till initiativets ändamålsenlighet. Utredning av flygolyckornas undersökning beträffande olika nordiska länder och i synnerhet undersökning av möjligheter till nordiskt samarbete torde vara nyttig för alla parter. Justitieministeriet föreslår dock till övervägande, om man samtidigt, ifall en sådan undersökning föreslås, också borde beakta undersökning av andra slags storolyckor. Fastän justitieministeriet tvivlar på möjligheter att förverkliga en samnordisk kommission, finner det viktigt, att nordiskt samarbete gällande undersökning av flygolyckor och även andra olyckor utvecklas och effektivteras.

Helsingfors den 15 augusti 1978

Antti Kivivuori
Avdelningschef

Markku Tyynilä
Lagstiftningsråd

Ministeriet för inrikesärendena:

Såsom av medlemsförslaget framgår har undersökningen av flygolyckor redan en längre tid varit ordnad i Finland. En medlem av undersökningskommissionen för utredning av flygolyckor har alltid, då någon förolyckats eller skadats svårt eller då egendomsskadorna varit stora, varit en med brottsrannsakan förtrogen polisman. En polismedlem har även alltid kallats att medverka i arbetet då polisens sakkunskap av andra orsaker ansetts vara erforderlig. Polismedlemmarna i en undersökningskommission är permanent utsedda på förhand, varför de redan har en ansenlig allmän erfarenhet av att undersöka flygolyckor.

Ministeriet för inrikesärendena har ytterligare i Polisens orderblad nr 1/74 gett polisen direktiv med tanke på eventuella flygolyckor.

Under den tid polisen varit representerad i undersökningskommissionen har visserligen endast en större olycka inträffat (Mariehamn, år 1963). Systemet har därför inte behövt tillämpas i samband med några verkligt stora olyckor.

De svårigheter som i medlemsförslaget konstaterats existera torde dock förekomma främst inom andra undersökningsområden och i internationella frågor. Till de sistnämnda skulle till exempel höra de fall, då ett finskt flygplan fullsatt med finska resenärer skulle förstöras någonstans i utlandet eller då motsvarande olycka skulle drabba ett utländskt plan i Finland.

I medlemsförslaget torde dock avses endast fall som inträffar inom de nordiska ländernas områden. Fastän ministeriet för inrikesärendena anser att undersökningsförfarandet vid flygolyckor för polisens del är i ordning och att polisen i nordiska frågor kan komma till rätta med normala samarbetsmetoder, anför ministeriet dock, med beaktande av de många övriga faktorer som ansluter sig till undersökning av flygolyckor, såsom frågor rörande luftfart, teknik och flygmedicin, att den i medlemsförslaget avsedda undersökningen av möjligheterna att uppätta en gemensam nordisk flyghaverikommission för utredning av större flygolyckor vore befogad. Undersökningen behöver inte nödvändigtvis leda till ett positivt resultat, men skulle uppenbarligen erbjuda möjligheter att inhämta rikliga kunskaper, vilket skulle gagna även utvecklandet av de nuvarande systemen.

Ministeriet för inrikesärendena anser likväl en förutsättning för en framgångsrik undersökning vara, att även ministeriets representant bereds tillfälle att delta däri.

Ministeriet för inrikesärendena konstaterar, delvis i anknytning till ärendet, att nordiskt samarbete redan har inletts i en specialfråga som

ansluter sig till olyckorna, nämligen identifiering av olycksoffer. I detta skede är det dock ännu fråga främst om utbyte av kunskap och erfarenhet samt utveckling av systemen.

Helsingfors den 17 augusti 1978

Eino Uusitalo
Minister för inrikesärendena

Kyösti Jousimaa
Polisöverinspektör

Trafikministeriet¹:

I Nordiska rådets ovannämnda medlemsförslag betonas betydelsen av intensifiering och utveckling av det nordiska samarbetet i frågor rörande undersökning av flygolyckor. Med tanke på detta föreslås som en första målsättning att utvidga möjligheterna att utnyttja sakkunniga från annat nordiskt land för undersökning av flygolyckor som inträffat i eget land. Som en andra målsättning på längre sikt skulle enligt förslaget tillsättande av en samnordisk haverikommission för utredning av större flygolyckor övervägas.

I fråga om den första målsättningen konstaterar trafikministeriet att ett informellt, direkt samarbete mellan luftfartsmyndigheterna i de nordiska länderna är redan för nuvarande väl etablerat också i frågor rörande undersökning av flygolyckor. Det kontinuerliga samarbetet speciellt i dessa frågor sker i de årliga haveriutrednings- eller AIG-mötena. Delvis samma frågor behandlas också inom de nordiska luftfartsmyndigheternas arbetsgrupper som förbereder luftvärdighets- och operativa bestämmelser.

Den finska luftfartsmyndigheten har positiva erfarenheter av det nordiska samarbetet också i enskilda fall av utredning av flygolyckor. Sålunda har till exempel från annat nordiskt land erhållits utlåtanden och teknisk utredningshjälp i samband med undersökning av olycksfall som inträffat i Finland. Allmänt kan därför konstateras att svårigheter inte har förekommit därför att erforderlig sakkunnig hjälp inte skulle ha erhållits från de andra nordiska länderna inom ramen för de tekniska resurserna.

Det förefaller sålunda som om det nuvarande samarbetet mellan de nordiska luftfartsmyndigheterna erbjuder tillräckliga möjligheter att utnyttja sakkunnig hjälp från annat nordiskt land.

I fråga om den andra målsättningen konstaterar trafikministeriet att de finska erfarenheterna inte tyder på att det vore motiverat att tillsätta en samnordisk haverikommission för utredning av större flygolyckor. Dylika flera länders gemensamma organ finns det veterligen

¹ Yttrandet översatt från finska.

inte heller i internationella civila luftfartsorganisationens (ICAO) andra medlemsstater. Inom ICAO har saken undersökts närmast som en kostnadsfördelningsfråga, men dess behandling har tills vidare avbrutits.

I detta sammanhang bör uppmärksamhet fästas vid artikel 26 i den internationella luftfartskonventionen som omnämnes också i medlemsförslagets motiveringar och enligt vilken utförande av undersökning av flygolyckor åligger den stat inom vars territorium olyckan har skett. En eventuell samnordisk kommissions ansvar och ställning i förhållande till en enskild stat inom vars territorium en olycka har skett skulle därför också kräva en omsorgsfull klarläggning av internationella rättsnormer.

I medlemsförslaget föreslås att undersökningskommissionen skulle ges också vissa informations- och uppföljningsuppgifter. Denna verksamhet utövas dock redan för närvarande av både luftfartsmyndigheterna och delvis de berörda nationella undersökningsorganen. Enligt trafikministeriets uppfattning skulle tillsättande av en undersökningskommission knappast medföra någon betydande förbättring jämfört med den nuvarande situationen; däremot vore risken för dubbelarbete uppenbar.

Trafikministeriet anser medlemsförslagets grundtanke, utvecklingen av en rättvis och saklig utredning, vara synnerligen positiv. Likaledes vill trafikministeriet betona den nytta som kan åstadkommas genom att förena och koordinera de nordiska resurserna. Av ovan anförda skäl anser trafikministeriet dock inte att det vore nödvändigt att upprätta en särskild nordisk undersökningskommission för större flygolyckor.

Helsingfors den 6 september 1978

Reino J. Auvinen
Kanslichef

Markku Lehtinen
Sekreterare för
internationella ärenden

Finnair Oy:

1. Undersökning av flygolyckor enligt finländsk lag

Flyglagens paragrafer 56, 57, 58, 59, 60 och 61 innehåller stadganden om undersökning av flygolyckor. En flygolycka utreds av en undersökningskommission som sedan utredningen slutförts överlämnar handlingarna till granskningsnämnden för flygolyckor.

Luftfartsstyrelsen utnämner undersökningskommissionen för en flygolycka i varje enskilt fall. Undersökningskommissionen har till uppgift att ge utlåtande om olyckans orsaker och förorsakad skada. Undersökningskommissionen bör även ge utlåtande om åtgärder för undvikande

av framtida olyckor. Flygsäkerhetens höjande är alltså en av huvuduppgifterna vid undersökningen av en flygolycka.

Stadsrådet utser medlemmar till granskningskommissionen för 5 år åt gången. Granskningskommissionen ger sitt utlåtande om samma saker som undersökningskommissionen och dessutom utlåtande om rättsliga åtgärder. Om granskningskommissionen anser att någon gjort sig skyldig till straffbar handling bör en kopia eller ett sammandrag av utredningshandlingarna tillställas åklagare. Saken behandlas därvid vid lägre rätt.

2. Kritik av nuvarande undersökningsförfarande

Utredningsförfarandet i samband med flygolyckor kan bedömas från antingen saklig eller formell grund.

Sakligt fordras av undersökningskommissionen både kännedom om undersökningsförfarandet samt tillräcklig kännedom om flygets olika aspekter såsom teknik, operativ verksamhet, medicin m. m.

Allmänt taget finns det tillräckligt med flygsakkunniga i Finland om man beaktar luftfartsstyrelsen, flygbolagen och flygvapnet. Ett undantag utgör sådan teknisk expertis, som behövs för att undersöka några utländska flygplanstyper, som opererar i Finland men inte registrerats i Finland.

Det finns även i Finland personer, som skolats för att undersöka flygolyckor. Vår sakkunskap är i detta avseende dock inte i nivå med de ledande flygländernas.

Den formella sidan av flygolyckornas undersökning är mera problematisk. Enligt luftfartslagens § 59 bör vid undersökningen av flygolyckor beaktas vad som stadgats om domarjäv.

Det är möjligt att i Finland bilda en undersökningskommission som i en snäv tolkning uppfyller gällande stadganden om domarjävighet. Alla aktiva flygsakkunniga är dock i tjänst vid flygbolagen, flygvapnet, luftfartsstyrelsen eller annan flygverksamhet. Det är svårt att finna en utredare som inte står i beroendeförhållande till någon av flygets organisationer.

Speciellt intressant är luftfartsstyrelsens ställning. För det första utnämner luftfartsstyrelsen undersökningskommissionen. Luftfartsstyrelsen har i ökad omfattning begynt använda sina egna tjänstemän som medlemmar i undersökningskommissioner. För det andra är luftfartsstyrelsens uppgift tudelad. Luftfartsstyrelsen kontrollerar flygverksamheten i egenskap av myndighet. Luftfartsstyrelsen är även ett verkställande organ. Den bygger och underhåller flygfält, handhar flygledning, väderleks- och räddningstjänst samt ansvarar för navigationsapparater och förbindelsetjänst. Då en flygolycka skett kan orsaken lika väl stå att finna inom luftfartsstyrelsens ansvarsområde som hos det bolag som

utövar flygverksamheten eller hos flygaren. Om härvid luftfartsstyrelsens egen personal undersöker olyckan, undersöker den på sätt och vis sin egen organisations verksamhet.

För att uppnå objektivitet vid undersökningen och för att beakta olika sidor av sakerna har man i USA prövat ett system där man med avsikt i undersökningskommissionen väljer in medlemmar ur olika intressegrupper (flygbolaget, flygarna, flygledarna osv.). Ordförande samt endast ett par medlemmar är oberoende. (I Finland har samma förfarande tillämpats vid arbetsdomstolarna).

Åtminstone i princip är det i ett litet land svårt att uppfylla kravet på undersökningens objektivitet.

3. Samnordisk utredning av flygolyckor

Allmänt taget bör undersökningskommissionens opartiskhet och objektivitet betonas.

Dessutom bör varje stats nationella suveränitet betonas. Sålunda borde åtminstone undersökningsledningen av en flygolycka skötas av landets flygmyndigheter. Detta förutsätter även ICAO's stadganden.

Såsom i medlemsförslaget påpekas räcker varje lands resurser väl till att undersöka olyckor inom allmänflyget, men i fråga om stora flygolyckor kan det uppkomma kapacitetsbrist i berörda land. De facto räcker inte ens de nordiska resurserna utan man måste be flygfabriken och det lands myndigheter som typgodkänt flygplanet i fråga om hjälp.

Vi betonar vikten av samarbete i flygsäkerhetsfrågor såväl mellan nordiska myndigheter som mellan flygbolagen.

Med anledning av ovensagda föreslår vi högaktningfullt att ett nordiskt sakkunnigorgan skulle bildas som skulle bestå av representanter för såväl myndigheter som flygbolagen, varvid dessa skulle kunna utses till medlemmar eller sakkunniga i undersökningskommissioner. Där emot ställer vi oss i detta skede tveksamma till grundandet av en övernationell nordisk undersökningskommission för flygolyckor.

Helsingfors-Vanda flygstation den 7 augusti 1978

Finnair OY

Tero Mustakallio
 Chef för flygverksamheten

Martti Uotinen
 Flygsäkerhetschef

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen konstaterar inledningsvis att frågor rörande luftfart och luftsäkerhet ligger utanför de åländska självstyrelsemyndig-

heternas behörighetsområde. Till detta område hör däremot frågor rörande polisväsendet samt brand- och räddningsväsendet, vilka indirekt berörs av förevarande medlemsförslag. I det följande anföras endast några allmänna synpunkter på frågan.

Flygtrafiken på landskapet Åland är relativt livlig. Dels trafikeras landskapet av reguljärflyg med flera anslutningar till finska fastlandet och Sverige varje dag, dels bedrivs inom landskapet en tät trafik med mindre flygplan, både halvreguljärt och i beställningstrafik. Härtill kommer att flygtrafikleden Storkholm—Helsingfors går över Åland. I Mariehamn finns ett flygfält för reguljär trafik och i Kumlinge har nyligen ett mindre fält färdigställts.

För en region som Åland framstår samarbete över gränserna och utbyte av fackkunskap som en naturlig företeelse. Detta gäller självfallet även flygsäkerhetssamarbetet. Om man sålunda genom de föreslagna insatserna kan öka flygsäkerheten och utredningsberedskapen är initiativet värt fullt understöd. Vid en eventuell flygolycka på Åland kan det under vissa omständigheter tänkas vara lättare och mera ändamålsenligt att sända utredningsexpertis från Sverige än från riket. I sammanhanget kan även anföras att utredningsorganen bör ha en s. a. s. språklig beredskap för utförande av sina uppdrag. Uppstår kommunikationsproblem mellan utredare och övriga berörda kan utredningen i värsta fall försenas med olyckliga konsekvenser. Även med tanke härpå kan förslaget ha särskild betydelse för Åland.

Landskapsstyrelsen finner det centrala i medlemsförslaget ligga i tanken på att utnyttja grannländernas expertis vid utredningar och i det preventiva och informativa arbete som kan utföras på samnordisk bas. Huruvida ett särskilt permanent organ behöver grundas för att nå dessa effekter undandrar sig däremot landskapsstyrelsens bedömning.

Mariehamn den 22 augusti 1978

Alarik Häggblom
Lantråd

Lars Ingmar Johansson
Kanslisekreterare

Finska försäkringsbolagens centralförbund har i skrivelse den 6 juni 1978 förklarat sig icke ha något att erinra i anledning av medlemsförslaget.

N o r g e

Justis- og politidepartementet:

Justisdepartementet vil for sin del ikke ha noe å bemerke til at det kommer i stand et bedre samarbeid mellom de nordiske land når det gjelder undersøkelser av flyulykker, men en finner at det er endel betenkeligheter forbundet ved å la dette få form av en fast nordisk flyhaverikommisjon. Det er i selve den arbeidsform som et kollektivt undersøkelsesorgan må anvende innebygget visse svakheter, hvorav faren for at utredningene vil ta lang tid er den mest fremtredende. Etter det man tidligere har sett når det gjelder norske forhold har da også tempoet i utredningene i noen tilfelle ført til kritikk fra enkelte hold. Derksom undersøkelseskommissjonen skal ha medlemmer fra samtlige nordiske land er det vanskelig å unngå at den blir temmelig tallrik. Dessuten vil medlemmene bo langt fra hverandre og langt unna ulykkesstedet og visse forskjeller når det gjelder språk og bakgrunn for øvrig vil gjøre seg gjeldende. Det vil derfor være fare for at en nordisk kommisjon vil bruke lengere tid på utredningene enn det som er tilfelle ved den gjeldende norske ordning. Justisdepartementet finner også grunn til å nevne at kommisjonens utredning vil ha stor betydning for utfallet av sivile rettskrav og eventuelle straffesaker som knytter seg til ulykkestilfellet. Det har derfor også betydning for rettssikkerheten at de som forestår undersøkelsene og fremlegger resultatet har kjennskap til de rettsregler og saksbehandlingsregler som gjelder i landet.

Etter Justisdepartementets oppfatning fremtrer det som en smidigere ordning at den nasjonale undersøkelseskommisjon suppleres med eksperter utenfra når det i det enkelte tilfelle måtte foreligge behov for det. Etter det kjennskap man har til den norske kommisjonens virksomhet, har denne allerede — foruten å kunne be om bistand fra medlemmer av det faste norske ekspertutvalget — også anledning til å søke annen sakkyndig bistand såvel innenlands som utenlands. Det vil her både kunne være tale om bistand fra enkeltpersoner og fra offentlige og private institusjoner som sitter inne med spesielt utstyr og kunnskap til å foreta undersøkelser, prøver eller vurderinger i tilknytning til granskingen av ulykken. Det kan imidlertid ikke ses bort fra at det vil medføre fordeler å ha oppnevnt et særskilt nordisk ekspertutvalg. Dette vil kunne bidra til å skape oversikt over den ekspertise som hvert enkelt land rår over og til å sikre rask bistand utenfra hvor slik bistand er nødvendig eller ønskelig.

Når det gjelder behovet for at det blir utvekslet erfaringer mellom dem som utfører ulykkesutredningene i de forskjellige nordiske land er Justisdepartementet ikke kjent med hvorledes dette i dag er ivaretatt. Man antar imidlertid at såvel skriftlig utveksling av informasjon som personlige kontakter vil være av verdi både for dem som skal utføre

disse oppgaver og med sikte på at de erfaringer som gjøres blir gjort kjent for de rette personer og instanser som et ledd i forebyggelsen av nye ulykker.

Oslo, 7. august 1978

Etter fullmakt

E. Smedsrud

Jon Karlsrud

Samferdselsdepartementet:

Samferdselsdepartementet har innhentet uttalelser fra Justisdepartementet, Luftfartsverket og Flyhavarikommisjonen (*se ovan resp. nedan*). Disse uttalelser vedlegges. De peker alle i retning av et samarbeid som i første rekke tar sikte på utveksling av eksperter i de tilfelle hvor det anses formålstjenlig, samt utveksling av erfaringer.

Oslo, 21. august 1978

Etter fullmakt

John H. Paxal

Luftfartsverket:

1. Saken var fra svensk side satt på saklisten for OPS-utvalgets 172. møte 20.—21.6.78. Man konstaterte at fremstillingen fra Nordisk Råd A 522/t avsnitt 3 og 6 ikke er ajour med utviklingen i Danmark og Sverige. I Danmark får man fra 1.1.79 egen flyhavarikommisjon, i Sverige fra 1.7.78. Den svenske kommisjonen skal behandle både sivile og militære ulykker. Den danske kommisjonen vil, i likhet med den norske, kun behandle havarier med sivile fly.

Under OPS-møtet fikk man gjenpart av det danske luftfartsdirektoratets uttalelse av 20.2.78 til Ministeriet for offentlige arbejder. Videre ble det opplyst at den danske regjering har besluttet ikke å sette i gang ytterligere utredning.

Fra svensk side ville tilrådingen få den samme konklusjon som den danske.

2. Luftfartsverket kan heller ikke se noen umiddelbare fordeler ved en nordisk flyhavarikommisjon. Den primære hensikt som anført av Nordisk Råd, skulle være utvidet adgang til å utnytte sakkyndige fra annet nordisk land. Adgangen til å få hjelp fra andre lands eksperter er allerede organisert gjennom ICAO.

3. Nordisk Råd nevner at en nordisk kommisjon også kunne ha som oppgave å utrede potensielle sikkerhetsrisiki i luftfartssystemet. En slik

virksomhet skulle utgjøre et supplement til den preventive virksomhet som drives av luftfartsmyndighetene og flyselskaper.

Etter Luftfartsverkets oppfatning vil ikke en nordisk kommisjon ha bedre forutsetninger for dette analysearbeid enn luftfartsmyndighetene og deres allerede etablerte samarbeidsorganer. ICAO har nå i sin databank et verdensomfattende materiale som blir brukt til spesielle sikkerhetsanalyser dels i ICAO-regi dels på anmodning fra medlemslandene, se vedlegg.

4. På grunn av de opplysningene som fremkom under OPS-møtet, har en ikke funnet det nødvendig å innhente uttalelse fra SAS.

Konklusjon

Luftfartsverket vil fraråde at det nå settes i gang utredning om en nordisk flyhavarikommisjon.

Oslo, 12. mai 1978

Etter fullmakt

Sverre Holsten

Avdelingsdirektør

M. Ulvatne

Flyhavarikommisjonen:

De nordiske land vil alle hver for seg fra 1. januar 1979 ha egne faste kommisjoner for undersøkelse av luftfartsulykker, idet Danmark som det siste landet fra denne dato oppretter en permanent kommisjon. I Sverige ble en tilsvarende fast kommisjon opprettet fra 1. juli d. å. Mandat og arbeidsområdet til de enkelte nordiske lands kommisjoner kan divergere litt, men den overordnede målsetting for alle er å klarlegge årsakene til luftfartsulykker og derigjennom bidra til å høyne flysikkerheten.

Flyhavarikommisjonen vil tro at det nå må være riktig å se tiden an og først høste erfaringer med disse nasjonale kommisjoner før man eventuelt utreder spørsmålet om en nordisk flyhavarikommisjon. Forutsetningsvis må man anta at de nordiske land hver for seg ikke vil ha særlige vanskeligheter med å administrere og gjennomføre undersøkelser av større ulykker. En annen sak kan være om det enkelte lands kommisjoner har den ekspertise innen sin egen organisasjon som trenges ved de forskjellige undersøkelser. Det nordiske luftfartssamarbeidet er imidlertid så godt utviklet at det anses å være enkelt å utveksle eksperter landene imellom når dette er formålstjenlig. Forslagsstillerne sier at den første målsetting bør være å utvide muligheten til å benytte sakkyndige fra annet nordisk land. Denne målsetting synes fullt ut å kunne bli nådd gjennom tilføring av slik sakkyndighet til de respektive nasjonale kommisjoner.

Forslaget forutsetter at en eventuell nordisk flyhavarikommisjon skal arbeide med store luftfartsulykker. Sannsynligheten for at det skal innrette store luftfartsulykker i norden er små, og statistisk sett må det regnes å gå lang tid mellom hver gang det hender. Det synes derfor urasjonelt og lite hensiktsmessig å etablere en fast nordisk kommisjon for å undersøke et meget begrenset antall ulykker. Man må ha grunn til å tro at en nordisk flyhavarikommisjon vil bli tung å administrere og man har reelt sett ikke dekning for å hevde at den faglig skulle bli bedre enn de nasjonale kommisjonene.

Flyhavarikommisjonen vil ikke utelukke at det kan være visse fordeler med å opprette en nordisk flyhavarikommisjon. Imidlertid synes det mer hensiktsmessig å innlede og opprettholde et nært samarbeid mellom de enkelte nasjonale kommisjoner. Derved kan man utveksle erfaring og sakkunnskap som muligens kan bidra til bedre å løse de oppgaver som kommisjonsarbeidet innebærer.

Oslo, 31. juli 1978

Wilhelm Mohr

Norsk flygerforbund:

— — — er dette av Norske ruteflygeres forening forelagt Norsk flygerforbund. Årsaken er at fire av de fem foreningene som sto bak utformingen av brev av 21. januar 1976 til Det Kgl. Samferdselsdepartement, nå er tilsluttet Norsk Flygerforbund.

Nærværende brev kan således betraktes som en samlet innstilling fra en ikke uvesentlig gruppe av yrkesflygere i Norge.

Norsk flygerforbund bekrefter med dette de synspunkter som ble fremsatt i brevet av 21. januar 1976 og som er referert i St.p.r.p. nr. 134 (1975—76) pkt. 4.6.

I pkt. 3 i brevet fremholder vi følgende som ikke er referert i proposisjonen:

Vi mener at den fremtidige løsning må ligge i en felles skandinavisk/nordisk flyhavarikommisjon. En slik løsning vil muliggjøre en frittstående kommisjon med den nødvendige økonomiske og personellmessige bakgrunn. I denne forbindelse vil vi også påpeke at en i Stockholm har Flygtekniska försöksanstalten (FFA) som sammen med den Kungliga Tekniska Høgskolan er sterkt engasjert i flysikkerhetsspørsmål. Dette vil kunne danne kjernen i en fremtidig felles skandinavisk/nordisk løsning.

Det er NF's syn at ved å samordne ressursene vil man kunne oppnå et langt mer effektivt apparat som — om ulykker skulle intreffe — har mulighet for å utrede disse innen rimelig tid.

Videre bør en skandinavisk/nordisk flyhavarikommisjon være den instans som *objektivt* overvåker flysikkerhetsmessige aspekter på bakgrunn av informasjoner gjennom internasjonale kontakter på verdensbasis. En lignende ordning har man f. eks. i U.S.A. i National Transport Safety Board (NTSB).

For såvel nasjonale myndigheter som for flyselskapene vil muligens en slik kommisjon være uvurderlig som konsulent i spørsmål vedrørende flysikkerhet.

Med henvisning til St.prp. nr. 134 (1975—76), pkt. 5.4.1. vil vi understreke at NF har helt konkrete synspunkter på sammensetningen av en Flyhavarikommisjon og at forbundet også har gitt klart uttrykk for dette syn i korrespondansen med norske myndigheter, men for oss virker det imidlertid som om dette syn ikke har vunnet gehør. NF finner det derfor vanskelig på dette stadium å ta noe konkret standpunkt. Vi håper imidlertid å bli holdt underrettet om sakens videre gang og gir da gjerne detaljert uttrykk for våre synspunkter.

Oslo, 29. juni 1978

Norsk flygerforbund

Inge E. Austad

Ordfører

Braathens SAFE:

Som kjent er ansvaret for havari-utredninger i Norge fordelt mellom den av Samferdselsdepartementet oppnevnte, faste flyhavarikommisjon og Luftfartsverket. Flyghavarikommisjonens ansvarsområde er havari med død eller betydelig skade på person til følge og/eller betydelig skade på eiendom utenfor fartøyet. Det gjelder ingen begrensninger i kommisjonens ansvar i relasjon til det involverte fartøy's størrelse.

Luftfartsverket er ansvarlig for alle utredninger hvor det bare er skade på fartøyet. Når særlige grunner foreligger, kan Samferdselsdepartementet bestemme at Flyhavarikommisjonen også foretar undersøkelser i det siste tilfelle.

Vår oppfatning av behovet for en nordisk flyhavarikommisjon er følgende:

1) Den flyhavarikommisjonen vi har idag, arbeider tilfredsstillende med havarier som omfatter småfly (under 5 700 kg og/eller 10 passasjer seter).

2) Luftfartsverkets undersøkelser hvor det bare er materiell skade, kan også sies å være tilfredsstillende.

Ved havarier hvor større luftfartøyer er involvert, er den nuværende bemanning i Flyhavarikommisjonen ikke tilstrekkelig. Bemanningen må

i disse tilfeller utvides med personell fra utvalgte, faste luftfartssakkyndige. Av konkurransemessige og andre grunner som har sammenheng med den sakkyndiges ordinære stilling, er det imidlertid visse problemer knyttet til bruk i utredningsarbeidet av eksperter fra utvalget.

Ved luftfarts-ulykker hvor større luftfartøyer er involvert, er vi av den samme oppfatning som medlemsforslaget når det gjelder første målsetting, nemlig at man bør angi et utvalg av faste luftfartssakkyndige fra samtlige nordiske land. Et slikt utvalg av faste luftfartssakkyndige bør kunne utnyttes i de nasjonale flyhavarikommisjoner ved større fly-ulykker. Man bør også bestrebe seg på å ha et sentralt utredningsorgan som kan overvåke potensielle flysikkerhetsmessige aspekter på bakgrunn av informasjoner gjennom nordiske eller andre internasjonale kontakter.

Når det gjelder en sammensatt nordisk flyhavarikommisjon, så er ett av problemene med flyhavari-utredninger at det tar meget lang tid å få utredningene ferdige. Vi tror ikke at dette blir forbedret ved en nordisk flyhavarikommisjon. Tvert imot tror vi at med en så utvidet og tungvint kommisjon som dette nødvendigvis må bli, vil utredningsarbeidet ta adskillig lengre tid enn idag. Likeledes vil de forskjellige nasjonale lovbestemmelser kunne differere på svært mange områder.

Efter vår mening bør derfor nasjonale havarikommisjoner fortsatt fungere, men sakkyndig personell bør kunne assistere fra et felles nordisk utvalg.

Oslo, 11. juli 1978

N. A. Ringdal
Direktør

Widerøe's flyveselskap A/S:

Vi er klar over viktigheten av å gjøre undersøkelser vedrørende havarier og å finne frem til konklusjoner hvorfor et havari inntraff. Hvis et av de skandinaviske land ikke sitter inne med tilstrekkelig ekspertise ved et havari, bør et samarbeide finne sted med det land som har fagfolk på den flytype som er i bildet.

De forskjellige skandinaviske land har sine egne lover og bestemmelser når det gjelder luftfart, og hvorvidt man på en slik bakgrunn kan danne en felles skandinavisk havarikommisjon vet vi ikke.

Vi mener det er mer praktisk at hvert land har sin egen kommisjon, men at man som nevnt samarbeider når det viser seg nødvendig.

Oslo, 14. juni 1978

Pr. pr. Widerøe's Flyveselskap A/S
Per Bergsland
Adm. direktør

Sverige

Rikspolisstyrelsen:

Rikspolisstyrelsen har utifrån de intressen som den har att företräda intet att erinra mot det i skrivelsen omnämnda förslaget.

Stockholm den 3 juli 1978

Rikspolisstyrelsen

Lennart Printz

Gerald Maxén

Försvarets haverikommission:

Inträffade i civil luftfart en olycka av viss omfattning skulle enligt den före den 1 juli 1978 gällande ordningen för varje tillfälle tillsättas en kommission för undersökning av händelsen. Haverikommissionen tillsattes av luftfartsverket. Chefen för kommunikationsdepartementet kunde utse en eller flera ledamöter i haverikommissionen eller, t. ex. vid större olycka, förordna en särskild undersökningskommission. En sådan har endast tillsatts vid fyra tillfällen — senast vid Cessnaolyckan i februari i år i närheten av Gävle-Sandvikens flygplats.

För försvarets vidkommande utreddes sedan mitten av 1960-talet allvarligare olyckor av försvarets haverikommission. Mindre allvarliga olyckor eller tillbud till olyckor utreds av chefen för flygvapnet eller i vissa fall av annan militär myndighet. Försvarets haverikommission hade till skillnad från civila haverikommissioner permanent utsedda ledamöter.

Organisationsformerna för utredning av allvarligare civila och militära luftfartsolyckor byggde på principen att kommissionsledamöterna skulle ha utredningsverksamheten som bisyssla.

F. n. inträffar inom den civila och militära luftfarten i Sverige varje år ca 30 allvarligare olyckor — olyckor med dödlig utgång eller eljest av allvarlig art. Antalet olyckor bedöms inte komma att öka i framtiden. Haveriernas komplexitet kan dock komma att öka och därigenom kravet på utredningsresurser.

Den 9 mars 1978 beslöt riksdagen i enlighet med förslagen i propositionen 1977/78: 88 att en fristående permanent central myndighet — statens haverikommission — skulle inrättas för utredning av allvarligare civila och militära luftfartsolyckor. Myndigheten påbörjade sin verksamhet den 1 juli 1978.

Statens haverikommission skall utreda större civila och militära haverier och tillbud där väsentliga flygsäkerhets- och andra samhällsintressen

berörs. Kommissionen bör i princip svara för utredning av olyckor som medför att någon avlider eller får allvarlig kroppsskada.

Vid statens haverikommission finns fyra tjänster. Tjänstemännen vid kommissionen är haveriutredare på heltid och företräder juridisk (2), teknisk (1) och operativ (1) sakkunskap. Kommissionen knyter för varje särskild utredning den ytterligare expertis till sig som bedöms nödvändig för aktuell typ av haveri. Kommissionen är ett s. k. kaderorgan som utgör kärnan i en kvalificerad expertgrupp. Tjänstemännen vid kommissionen leder en verksamhet som fortlöpande engagerar ett stort antal experter.

Inte minst mot bakgrunden av att utredningsverksamheten blir allt mer komplicerad på grund av den tekniska utvecklingen är det av största vikt att kommissionen har tillgång till högt kvalificerade experter. Det är ej heller ovanligt att i större haveriutredningar anlitas utländska experter exempelvis från luftfartsmyndigheter eller från flygplantillverkare.

För försvarets vidkommande är möjligheten att anlita utländsk expertis begränsad av bl. a. sekretesskäl. Förutsättningar torde följaktligen inte föreligga att inrätta en nordisk haverikommission för militära haverier.

På det militära flygområdet har emellertid under senare år ett fruktbarande utbyte av flygsäkerhetserfarenheter etablerats mellan det svenska flygvapnet och de nordiska ländernas flygvapen, i vilka av Saab-Scania tillverkade krigsflygplan av typ 35, Draken, ingår (Danmark och Finland). Utbytet är härvid begränsat enbart till driftserfarenheter från flygning med nämnda flygplantyp.

I övrigt får hänvisas till det yttrande som statens haverikommission avger i saken.

Stockholm den 10 augusti 1978

Göran Steen

Statens haverikommission:

Inträffade i civil luftfart en olycka av viss omfattning skulle enligt den före den 1 juli 1978 gällande ordningen för varje tillfälle tillsättas en kommission för undersökning av händelsen. Haverikommissionen tillsattes av luftfartsverket. Chefen för kommunikationsdepartementet kunde utse en eller flera ledamöter i haverikommissionen eller, t. ex. vid större olycka, förordna en särskild undersökningskommission. En sådan har endast tillsatts vid fyra tillfällen — senast vid Cessnaolyckan i februari i år i närheten av Gävle-Sandvikens flygplats.

För försvarets vidkommande utreddes sedan mitten av 1960-talet allvarligare olyckor av försvarets haverikommission. Mindre allvarliga olyckor eller tillbud till olyckor utreds av chefen för flygvapnet eller i vissa

fall av annan militär myndighet. Försvarets haverikommission hade till skillnad från civila haverikommissioner permanent utsedda ledamöter.

Organisationsformerna för utredning av allvarigare civila och militära luftfartsolyckor byggde på principen att kommissionsledamöterna skulle ha utredningsverksamheten som bisyssla.

För närvarande inträffar inom den civila och militära luftfarten i Sverige varje år ca 30 allvarigare olyckor — olyckor med dödlig utgång eller eljest av allvarlig art. Antalet olyckor bedöms inte komma att öka i framtiden. Haveriernas komplexitet kan dock komma att öka och därigenom kravet på utredningsresurser.

Den 9 mars 1978 beslöt riksdagen i enlighet med förslagen i propositionen 1977/78: 88 att en fristående permanent central myndighet — statens haverikommission — skulle inrättas för utredning av allvarigare civila och militära luftfartsolyckor. Myndigheten påbörjade sin verksamhet den 1 juli 1978.

Statens haverikommission skall utreda större civila och militära haverier och tillbud där väsentliga flygsäkerhets- och andra samhällsintressen berörs. Kommissionen bör i princip svara för utredning av olyckor som medför att någon avlider eller får allvarlig kroppsskada.

Vid statens haverikommission finns fyra tjänster. Tjänstemännen vid kommissionen är haveriutredare på heltid och företräder juridisk (2), teknisk (1) och operativ (1) sakkunskap. Kommissionen knyter för varje särskild utredning den ytterligare expertis till sig som bedöms nödvändig för aktuell typ av haveri. Kommissionen är ett s. k. kaderorgan som utgör kärnan i en kvalificerad expertgrupp. Tjänstemännen vid kommissionen leder en verksamhet som fortlöpande engagerar ett stort antal experter.

Inte minst mot bakgrunden av att utredningsverksamheten blir allt mer komplicerad på grund av den tekniska utvecklingen är det av största vikt att kommissionen har tillgång till högt kvalificerade experter. Det är ej heller ovanligt att i större haveriutredningar anlitas utländska experter exempelvis från luftfartsmyndigheter eller från flygplanstillverkare.

I svenska civila haverikommissioner som utrett exempelvis tillbud inom SAS flygverksamhet har ej sällan företrädare för dansk eller norsk luftfartsmyndighet deltagit. I utredningar som rör SAS bevakas bl. a. operativa frågor av det lands pilotförening till vilket aktuell pilot hör.

Förutsättningar för ett ännu intimare samarbete i haveriutredningar har också förbättrats genom de reformer som skett eller väntas ske i Norge och Danmark. I Norge är sedan något år tillbaka en från luftfartsmyndigheten fristående flyghaverikommission verksam. Från den 1 januari 1979 beräknas en liknande kommission ha tillskapats i Danmark.

Från statens haverikommissions sida har planerats att så snart som möjligt ta kontakt med motsvarande organ i andra nordiska länder för

att undersöka möjligheterna att utnyttja sakkunniga från annat nordiskt land. I inledningsskedet är också angeläget för statens haverikommission att riktlinjer övervägs för ett informationssystem mellan de nordiska haveriutredningsorganen rörande flygsäkerhetsfrågor och utredningsmetodik m. m.

Då de reformer som aktualiserats i de nordiska länderna ännu inte varit i verksamhet någon längre tid är det enligt statens haverikommissionens mening angeläget att avbida en viss tids erfarenhet av den nya verksamheten innan en undersökning verkställs rörande möjligheterna att upprätta en gemensam nordisk flyghaverikommission för utredning av flygolyckor.

Förslaget avstyrkes.

Stockholm den 31 augusti 1978

Göran Steen

Luftfartsverket:

Den redovisning över nuvarande förhållanden i de nordiska länderna, som lämnas i medlemsförslaget är inte längre helt aktuell.

Sålunda har beslut fattats i Danmark om att inrätta en permanent, särskild haverikommission från 1979-01-01. Denna blir fristående från luftfartsdirektoratet.

Den fasta kommissionen i Norge är nyligen reorganiserad och förstärkt.

I Sverige har från 1978-07-01 inrättats statens haverikommission med uppgift att undersöka svårare civila och militära luftfartsolyckor.

Samarbetet mellan de nordiska luftfartsmyndigheterna är synnerligen väl utvecklat. Smidiga och informella former har etablerats för att myndigheternas samlade kompetens skall kunna utnyttjas på bästa sätt. Den första målsättningen för en nordisk kommission — att utvidga möjligheterna att utnyttja sakkunniga från annat nordiskt land — är redan tillgodosedd i det löpande samarbetet mellan myndigheterna. Det föreligger inga problem att i en haverisituation överenskomma om erforderlig assistans myndigheterna emellan. Exempelvis tillsattes för några år sedan i svensk regi en skandinavisk kommission för att utreda ett tillbud med ett svensktregistrerat SAS-flygplan.

Man bör ha anledning räkna med att stora haverier i Norden inte skall behöva inträffa med mindre än några års mellanrum och förhoppningsvis alltmera sällan.

Att sätta upp en permanent, nordisk kommission för att utreda så sällsynta händelser förefaller inte rationellt och ändamålsenligt.

Enligt luftfartsverkets mening bör man nu avvakta erfarenheterna av

den nya haveriutredningsorganisation, som etablerats i några av länderna. Om de särskilda haveriutredningsorganen i Norden får i uppdrag att etablera erforderliga kontakter inbördes och samverka på motsvarande sätt som luftfartsmyndigheterna, finns all anledning att utgå ifrån att dessa organ liksom myndigheterna kan bistå varandra vid behov utan att någon nordisk flyghaverikommission formellt upprättas.

Norrköping den 7 juli 1978

Luftfartsverket
Luftfartsinspektionen
Lars-Erik Nordström

Svenska försäkringsbolags riksförbund:

Förslaget innebär ett etappvis ökat samarbete mellan de nordiska länderna när det gäller utredning av flyghaverier. Kontakter bör enligt förslagsställarna först tas med sikte på att utveckla ett närmare samarbete om haveriutredningar. Möjligheterna att utnyttja sakkunniga från annat nordiskt land bör utvidgas. På längre sikt bör man enligt förslaget överväga frågan om en gemensam haverikommission för utredning av större flygolyckor. För utredning av haverier med små flygplan kan de nationella resurserna vara tillräckliga.

Riksförbundet ställer sig för sin del positivt till grundtanken om ett nordiskt samarbete vid utredningen av flyghaverier. Man kan dock ställa sig tveksam till det praktiska behovet i dagens läge av de åtgärder som föreslås. Om förslaget syftar till att bredda och förbättra tillgången på expertis vid större flyghaverier kan konstateras att behovet redan är tillgodosett genom det expertutbyte och utbyte i övrigt av erfarenheter som äger rum mellan de nordiska länderna på det aktuella området. Vid haverier där viktiga erfarenheter står att vinna förekommer dessutom alltid möjligheten för grannländerna att sända observatörer. Så skedde t. ex. vid Kälvestaolyckan 1977.

Härtill kommer den invändningen att behovet av expertis och andra utredningsresurser i vissa fall kan vara lika stort vid haverier med små plan som med stora. Förslaget skulle alltså i och för sig behöva en bredare inriktning.

Stockholm den 14 juli 1978

Svenska försäkringsbolags riksförbund

Sven-Thorsten Frostell
Styrelsens ordförande

Richard Schönmeyr
Verkställande direktör

Folksam hänvisar i skrivelse den 1 september 1978 till Svenska försäkringsbolags riksförbunds yttrande av den 14 juli 1978 (se ovan).

Linjeflyg (LIN):

LIN är positiv till förslaget men ser svårigheter i gruppens samarbete i föreslagen form.

LIN anser däremot att ett reglerat nordiskt samarbete i denna fråga bör ge respektive länder ett bra och effektivt utbyte av erfarenheter inom detta område.

Den preventiva verksamhet som föreslås bör kunna utövas även med denna reviderade form av förslaget.

Stockholm i augusti 1978

Linjeflyg aktiebolag

Flygavdelningen

Kjell Nilsson

Sf. flygchef

Scanair:

Med hänsyn till den i Sverige per 1978-07-01 etablerade statens haverikommission för utredning inom såväl den civila som militära sektorn, den i Norge befintliga fristående haverikommissionen samt i Danmark pågående förberedelser för inrättandet av en fristående haverikommission, bedömer Scanair att den samlade erfarenheten från dessa kommissioner bör avvaktas innan förberedelser för upprättandet av en samnordisk flyghaverikommission påbörjas.

Det är vidare Scanairs uppfattning att man genom de vidtagna åtgärderna säkerställer objektiv utredning av alla aspekter som tillhör haverier och svåra tillbud. Det är också SCANAIRS uppfattning att erforderlig expertis finnes tillgänglig inom respektive länder och för den händelse speciell expertis i något fall skulle krävas, de nationella kommissionerna anlitar sådan speciell expertis även om dylik hjälp måste anskaffas utifrån.

Mot bakgrund av ovanstående förordar Scanair, att arbetet med upprättandet av en nordisk haverikommission tillsvidare skjuts på framtiden.

Stockholm den 4 augusti 1978

Scanair

H. Engström

Vice verkst. direktör

Svensk pilotförening (SPF):

En flyghaverikommission skall ha personella och materiella resurser för att kunna arbeta snabbt och effektivt. Kommissionens arbete måste vara fristående till respektive länders luftfartsverk, jämför USA där NTSB är oberoende av FAA.

Svensk pilotförening ser i ett nordiskt samarbete i första hand möjligheten till ökade tekniska resurser, exempelvis upprättande av gemensam databank, laboratorier m. m.

I Sverige har i dagarna statens haverikommission startat sitt arbete. Den har Svensk pilotförenings fulla förtroende. Statens haverikommission har befogenhet att knyta nödvändiga experter till sitt utredningsarbete. Svensk pilotförening ställer sig positiv till att sakkunniga från annat nordiskt land bör kunna utnyttjas, men ser heller inget hinder i att även utomnordiska sakkunniga tillfrågas.

Svensk pilotförening önskar avvakta upprättandet av en gemensam nordisk haverikommission till dess erfarenheter vunnits från den nyligen upprättade statens haverikommission.

Svensk pilotförening

Erik G. Levin

Medlemsförslag

om ett nordiskt dataråd

(Väckt av Erik Adamsson och Gylfi Þ. Gíslason)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk dataunion:

NDU är positivt inställd till förslaget och de tankar som redovisas däri. Det finns flera faktorer som talar för att de problem och förhållanden som berörs i förslaget är av den karaktär att de med fördel lämpar sig för en gemensam nordisk bearbetning.

På ärendets nuvarande nivå är det emellertid — enligt NDU:s mening — inte möjligt att ta ställning till om förslaget om inrättande av ett nordiskt dataråd bör realiseras eller inte. Det erfordras en klarläggande utredning som behandlar bl. a. följande delfrågor:

- rådets arbetsuppgifter
- rådets sammansättning, organisation och status
- former för rådets samarbete med såväl nationella som nordiska organ och organisationer
- budget.

Förslagsställarna delar uppenbarligen denna uppfattning eftersom deras förslag i första hand syftar till "att undersöka möjligheten att . . .".

NDU tillstyrker att den nämnda undersökningen kommer till stånd. Om Nordiska rådet så finner lämpligt är NDU dessutom beredd att medverka i undersökningen genom att utse en eller flera personer ur medlemskretsen — personer med stor erfarenhet och kunskap om ADB-tekniken och dess användning i Norden.

Grundtanken i det framlagda medlemsförslaget, nämligen att det finns ett behov av en offentlig debatt om datoriseringen i samhället (fördelar, nackdelar, risker m. m.) mellan användare, beslutsfattare och opinionsbildare ligger mycket nära NDU:s policy. Sålunda har NDU de senaste åren initierat tre nordiska seminarier på detta tema: "Personvård" i Oslo 1975, "Datorerna och samhällets sårbarhet" i Köpenhamn 1977 samt "Datapolitik" som kommer att äga rum i Helsingfors i slutet av augusti detta år. I seminarierna möts datoranvändare, politiker, massmedia och myndigheter. Antalet deltagare är ungefär 100 med en ganska jämn fördelning mellan de nordiska länderna.

Seminariet "Datapolitik" har som sista programpunkt en paneldiskussion med följande ledrubriker:

- är det behov av koordinerande organ
- är det behov av nordiskt samarbete på detta område
- exempel på utredningsarbete, försöksverksamhet och samarbetsprojekt av gemensamt intresse i de nordiska länderna.

Det är som synes punkter som ligger mycket nära de frågor som behandlas i det framlagda förslaget till Nordiska rådet. Det är vidare rimligt att antaga att resultatet av seminariet kan utgöra ett värdefullt block i den tidigare nämnda undersökningen om möjligheterna att inrätta ett nordiskt dataråd.

Det vore därför utomordentligt värdefullt om hrr Erik Adamsson och Gylfi Þ. Gíslason kunde medverka i seminariet och NDU vill framföra en inbjudan till dessa båda att delta — och en förhoppning att så är möjligt.

NDU:s projektledare för seminariet, rasjonaliseringsleder Per Scott vid Rikstrygdeverket i Oslo, har tidigare informerat Nordiska rådet om detta seminarium och även inbjudit rådet att sända parlamentariker som deltagare däri. Sedan de första kontakterna har tidpunkten för seminariet ändrats, från den 25—26 maj till den 21—22 augusti 1978.

Stockholm den 31 maj 1978

Nordiska dataunionen

Gunnar Hedelin

Ordförande i NDUs arbetsutskott

Nordens fackliga samorganisation — NFS:

— — — — —
 Vi kan i dag konstatera en mycket snabb tillväxt av datoranvändningen i arbetslivet både i omfattning och då det gäller olika slag av tillämpning.

- Datorerna börjar bli vanliga inom alla branscher. Exempelen på tillämpningar växer kraftigt såväl i den direkta industriproduktionen som på kontoren, inom handeln och i privat och offentlig service.
- Datorerna utnyttjas i en rad olika funktioner i företagens och förvaltningarnas verksamhet. Inte minst blir de vanliga i styrsystem i arbetslivet. Datorerna kan utnyttjas för styrning av de anställda och de kan brukas för att styra olika verktyg och maskiner i produktionen.
- Datorerna används i ökad utsträckning i de produkter som tillverkas med åtföljande krav på annan typ av yrkesskicklighet för de arbetande.

Det finns ett starkt behov att uppmärksamma olika effekter av informationsteknologin exempelvis på sysselsättningen och arbetsmiljön, cen-

tralisering och decentralisering av beslutsfattande och effekter på arbetsinnehåll för olika löntagargrupper.

Bl. a. mot denna bakgrund beslutade NFS' styrelse vid sitt möte den 1 juli 1977 att tillsätta en arbetsgrupp med uppgift att närmare granska datateknikens konsekvenser för löntagarna. Arbetsgruppen arbetar för närvarande med en rapport om datafrågor i Norden. Denna rapport skall presenteras vid en konferens i NFS' regi om datorerna i arbetslivet och tillsammans med vid konferensen framkomna synpunkter utgöra underlag för ett nordiskt handlingsprogram i datafrågorna.

Enligt NFS' mening är det väsentligt att värderingar och målsättningar såsom ökad demokrati i arbetslivet och god arbetsmiljö får ligga till grund för och direkt påverka hur enskilda datasystem utformas i framtiden.

Det finns mot denna bakgrund behov av att kunna utbyta erfarenheter och föra en debatt kring dessa frågor på nordiskt plan. NFS vill därför ställa sig positiv till inrättandet av ett nordiskt dataråd.

Däremot kan NFS inte ställa sig bakom den inriktning och sammansättning som datarådet enligt medlemsförslaget skall få. Enligt NFS' uppfattning bör ett nordiskt dataråd få till uppgift att, förutom de administrativa funktioner som angetts i medlemsförslaget, också behandla frågor i anslutning till medbestämmande och data, sysselsättning och data samt data och arbetsmiljö.

NFS anser att rådet inte skall vara ett forum för debatt mellan experter och politiker och NFS är tveksam till att dataexperter överhuvudtaget bereds plats i rådet. Eftersom datoriseringen i arbetslivet framför allt får konsekvenser för löntagarna på en rad olika plan, förutsätter NFS att representanter för de fackliga organisationerna i Norden samt NFS inbjuds att låta sig representeras i datarådet.

Stockholm den 20 juni 1978

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forsebäck

Generalsekreterare

D a n m a r k

Finansministeriet, administrationsdepartementet:

Administrationsdepartementet har ikke bemærkninger til selve forslaget. Man finder dog, at forudsætningen for at det foreslåede råd kan fungere efter hensigten må være, at det kan arbejde på basis af tilsvarende nationale organer og i samarbejde med disse.

Der findes for tiden ikke noget tilsvarende organ i Danmark. Der har i det danske folketing i 1977 været fremsat to forslag om oprettelse af

et særligt råd, der kunne tilvejebringe materiale om edb-anvendelsens samfundsmæssige konsekvenser. Det ene forslag, fremsat af det radikale venstre, blev ikke vedtaget i den netop afsluttede folketingssamling. Det andet forslag, fremsat af retsforbundet, nåede kun at komme til førstebehandling i den forløbne samling. Det er således ikke endeligt afklaret om der vil blive oprettet et dansk råd af den nævnte karakter. Administrationsdepartementet finder på denne baggrund, at overvejelserne om oprettelse af et nordisk dataråd foreløbig bør afvente en afklaring af om der bliver gennemført lovgivning i Danmark på dette område og dermed en politisk afklaring af det ønskelige i oprettelsen af rådgivende organer på dette område.

Administrationsdepartementet følger i øvrigt udviklingen på edb-området, og man vil i forbindelse hermed overveje andre muligheder for at foretage en vurdering af edb-anvendelsens samfundsmæssige bivirkninger, således at beslutningstagerne løbende kan forsynes med nødvendigt materiale om disse virkninger forud for planlægningen og iværksættelsen af offentlige edb-anvendelser, som kan have væsentlige samfundsmæssige konsekvenser.

København, den 19. juni 1978

P. m. v.

E. b.

Jens Ulrik Dalgaard

Handelsministeriet:

Handelsministeriet finder, at medlemsforslaget er præmaturo, idet de politiske overvejelser om at oprette et tilsvarende dansk råd endnu ikke har ført til en afklaring. En sådan afklaring må anses for en forudsætning for at tage stilling til, om der er et behov for et nordisk dataråd og hvilke opgaver et Nordisk Råd i givet fald kunne tildeles.

København, den 10. juli 1978

P. m. v.

E. b.

Erling Oxenbøll
Fuldmægtig

Indenrigsministeriet:

Med skrivelse af 17. april 1978 (Ø.P.2.5.F.114.k/857) har udenrigsministeriet oversendt en fra Nordisk Råds danske delegation modtaget skrivelse samt det i skrivelsen nævnte medlemsforslag, sag A 523/j, om et nordisk dataråd, til indenrigsministeriet, idet udenrigsministeriet har udbedt sig en udtalelse. Samtidig er finansministeriet og handelsministe-

riet afkrævet udtalelser i den samme sag, og indenrigsministeriet er opfordret til at koordinere besvarelsene fra de 3 ministerier.

Det er senere oplyst over for indenrigsministeriet, at justitsministeriet den 16. juni 1978 ligeledes er afkrævet en udtalelse i samme sag.

Det framgår af besvarelses fra finansministeriet og handelsministeriet, at disse ministerier ikke mener, at der på nuværende tidspunkt er grundlag for at kunne tage stilling til forslaget, bl. a. fordi spørgsmålet om oprettelse af et dansk dataråd, som også blev drøftet under behandlingen i folketinget af justitsministeriets 2 registerlovsforslag, ikke er afklaret.

Indenrigsministeriet kan for sit vedkommende henholde sig til disse udtalelser.

Handelsministeriet, finansministeriet, administrationsdepartementet, justitsministeriet og indenrigsministeriets 4. sundhedskontor er underrettet om foranstående.

København, den 21. juli 1978

P. m. v.
Henrik Nielsen

Justitsministeriet *hänvisar i skrivelse den 21 juli 1978 till yttrande av den 19 juni 1978 från datainspektionen i Sverige (se nedan).*

Amtsrådsforeningen i Danmark *har i skrivelse den 20 juni 1978 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.*

Kommunernes Landsforening:

Medlemsforslaget har været forelagt landsforeningens bestyrelse. Man konstaterede her, at forslag af beslægtet karakter — om end afgrænset til nationalt plan — indgår i to private lovforslag, der for tiden behandles i Folketinget. Det drejer sig dels om Retsforbundets forslag til lov om oprettelse af et EDB-vurderingsråd (lovforslag nr. L 125), dels om Det radikale Venstres forslag til lov om personregistre (lovforslag nr. L 75), der foreslår etablering af et dataråd.

Det var bestyrelsens opfattelse, at det forekommer vanskeligt at vurdere behovet for de foranstaltninger, der er indeholdt i forslaget til Nordisk Råd, så længe udfaldet af Folketingets drøftelse af de to nævnte forslag ikke er kendt. Med henvisning til denne usikkerhed fandt man, at der ikke for tiden er tilstrækkeligt grundlag til at afgive en udtalelse.

København, den 1. juni 1978

Jens Mathiasen

O. Ingvartsen

Den danske Bankforening:

Vi skal i den anledning henvise til det arbejde, der i øjeblikket foregår i Folketingets retsudvalg med henblik på udformningen af den kommende danske registerlovgivning. Vi er bekendt med, at det indgår i udvalgets overvejelser, om der skal etableres et dataråd på national basis, og efter vor opfattelse bør dette spørgsmål være afklaret, forinden man tager endelig stilling til oprettelse af et fællesnordisk dataråd.

Vi skal endvidere påpege, at det forekommer os væsentligt, at der ikke på nordisk plan tages en beslutning, der virker præjudicerende på Danmarks deltagelse i de drøftelser, der foregår inden for De europæiske Fællesskaber om udviklingen på dette område.

København, den 12. maj 1978

A. Skjoldager

Henning Birch

Erhvervslivets Råd for elektronisk Databehandling (EDB-rådet):

Fra EDB-rådets side skal man henlede opmærksomheden på de drøftelser, der for nærværende finder sted i Folketingets Retsudvalg i forbindelse med gennemførelse af en dansk registerlovgivning.

Heri indgår overvejelser om etablering af et dansk dataråd, og EDB-rådet finder det derfor naturligt, at sådanne overvejelser er afsluttede, før der tages stilling til en eventuel etablering af et nordisk dataråd.

Man skal endvidere henlede opmærksomheden på, at et eventuelt nordisk dataråds beføjelser bør harmoniseres såvel med de enkelte nordiske landes bestræbelser for etablering af nationale dataråd som med de overvejelser, der for nærværende foregår i EF-regie.

København, den 19. maj 1978

EDB-rådet
Henning Gade

Ejvind Næsborg

Danmarks Sparekasseforening:

Vi skal i den anledning meddele, at foreningen har forståelse for motiverne til dette forslag. Vi er dog tilbøjelige til at mene, at formålet

bedre tilgodeses ved afholdelse af ad hoc-seminarer eller lignende om konkrete emner fremfor etablering af det mere permanente forum.

København, den 17. august 1978

Klaus Koch

F i n l a n d

Justitieministeriet¹:

Syftet med medlemsforslaget är att åstadkomma ett forum för debatt och kommunikation mellan politiker och dataexperter samt att främja den offentliga debatten om datateknikens ställning i samhället.

Datatekniken har på justitieförvaltningens område redan utnyttjats i de nordiska länderna i över tio år. Samarbetet mellan justitieministerierna har på den praktiska nivån i detta hänseende varit livligt och nyttigt. Främjandet av samarbets- och erfarenhetsutbytet har också ingått i många internationella organisationers program.

För den teoretiska forskningen rörande ADB-juridik har i Norden Stockholms universitet och Oslo universitet haft det närmaste ansvaret. Båda har en mindre enhet för ADB-juridik. Begreppsapparaten är ännu delvis ostabiliserad. Man talar till exempel om ADB-juridik, rättsinformatik och rättskybernetik. Avgränsningen av området har ännu inte heller slutförts.

En av de mest omfattande och nyaste utredningarna på detta område är den svenska juris doktorn Peter Seipels avhandling, *Computing Law, Perspectives on a New Legal Discipline*, som utkom i december 1977. Där har framförts tanken, att ADB-juridiken som ett nytt rättsområde omfattar en stor mängd juridiska frågor, som är förknippade med växelverkan mellan datamaskinen och samhället. Sålunda skulle den till exempel omfatta sådana frågor som dataskydd, lagstiftningens lämplighet för ADB, lagring av juridiskt material och informationsökning samt många avtals-, upphovsrätts- och ansvarsfrågor i anslutning till ADB.

Enligt det inledningsanförande som doktor Seipel nyligen hållit i Finland för representanter för de juridiska fakulteterna och diskussionen efter detta, förefaller det som om samarbete mellan de nordiska universiteterna på ADB-forskningens område inom den närmaste framtiden skulle utvidgas. Av de internationella organisationerna stöder åtmins-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

tone Europarådet aktivt undervisningen i ADB-juridik vid universitet och högskolor.

Eftersom det på ADB-juridikens område redan finns både nordiska och andra internationella samarbetsformer, förefaller det ur justitieförvaltningens synpunkt som om det inte föreligger direkt behov att genomföra det medlemsförslag om ett nordiskt dataråd, om vilket yttrande inbegärts. ADB-juridiken omfattar dock även i vid bemärkelse endast en del av de ärenden som tillhör den allmänna ADB-politiken, som i Finland hör till finansministeriets verksamhetsområde. Det kan tänkas att genomförandet av förslaget ur allmän ADB-politisk synpunkt skulle kunna anses nödvändigt.

Helsingfors den 22 maj 1978

Kai Korte
Kanslichef

Heikki Immonen
Lagstiftningsråd

Ministeriet för inrikesärendena:

Antalet olika slags ADB-system som innehåller personuppgifter har under senare år ökat betydligt. Med beaktande av den risk dessa system kan medföra för den enskilda medborgarens intimitetsskydd skall både lagstiftning och andra åtgärder, vilka syftar till intensifiering av intimitetsskyddet vid registrering av information, anses påkallade. Eftersom problemen med informationsskydd i de nordiska länderna är likartade, borde man få lagstiftningen angående datafrågor i alla de nordiska länderna så enhetlig som möjligt.

I det förslag som är föremål för detta utlåtande har framförts de problem och risker, vilka den ökade registreringen av information, utvidgningen av automatisk databehandling samt användningen av datorlagrad information för olika behov, kan medföra. På basen av förslaget är det dock osäkert, om man för att avvärja nackdelarna och missbruket i anknytning till datatekniken skulle få avsedd hjälp av ett nordiskt dataråd, som är ett rådgivande organ utan beslutanderätt samt ett forum för debatt mellan dataexperter och politiker. Ministeriet för inrikesärendena anser att det inte är oundgängligt att inrätta ett separat organ för att kunna framkalla och utveckla en offentlig debatt i enlighet med medlemsförslagets mål.

Målen för ett nordiskt dataråd som föreslås bli inrättat borde klargöras noggrannare än vad som framställts i förslaget. Likaså borde man

mera ingående definiera de uppgifter som man planerat för rådet. Först därefter kunde man noggrannare ta ställning till behovet av ett dataråd samt till om de uppgifter som planerats för rådet lika bra skulle kunna skötas av redan existerande organ.

Om man anser det nödvändigt att tillsätta ett nordiskt dataråd, borde man, då man överväger dess sammansättning, tillräckligt uppmärksamma att även andra än i datatekniken bevandrade experter blir representerade. Flera specialområden, av vilka polis-, hälsovårds- och socialmyndigheterna kan nämnas, har i sina register grannlaga uppgifter som skall hemlighållas och som anknyter till både samhällets och den enskilda medborgarens intressen och rättigheter.

Helsingfors den 19 juni 1978

Eino Uusitalo
Minister för inrikesärendena

Eero Saario
Avdelningschef

Finansministeriet:

I Nordiska rådet har uppgjorts ett medlemsförslag om inrättandet av ett nordiskt dataråd. För ärenden som ansluter sig till databehandling har i förslaget utformats ett omfattande forum för beredning och debatt mellan dataexperter och representanter för politiskt beslutsfattande. Enligt förslaget vill man separat utreda om uppgifterna kan läggas på ett redan befintligt organ eller om ett särskilt sekretariat behöver inrättas.

Finansministeriet understöder, att den i medlemsförslaget framlagda problematiken skulle utredas. I förslaget har nämnts flera skäl varför samhället borde fästa större uppmärksamhet, än för närvarande är fallet, på den snabba ökningen av databehandlingens och datautbytetts inverknings på bl. a. den enskildes integritet, samhällets sårbarhet och förverkligandet av en demokratisk beslutsprocess. Man kan förena sig med de framförda synpunkterna.

Det är onekligen skäl, att utvidga de nordiska debatterna angående dessa frågor. De problem som den nya teknologin medför är relativt likartade i alla fem länderna. Kulturens och samhällskonstruktionens likhet gör det också möjligt att överväga likartade lösningar för gemensamma problem. Frågan är således närmast den, hur man effektivast skulle ordna kontakterna.

Ministeriets åsikt är, att medlemsförslagets idé om inrättandet av ett nytt organ vore förhastad i detta skede.

Utan att närmare gå in på de begränsningar som det rådande ekonomiska läget ställer på inrättandet av nya organisationer, är det uppenbart, att problemställningen ännu inte uppnått sådant skede, att man kunde ge det föreslagna rådet ett tillräckligt klart och allmänt förstått mandat. Det kan dessutom ifrågasättas, om det överhuvudtaget vore möjligt, att ge rådet sådana tämligen långt gående rättigheter, att skaffa information från offentliga myndigheter, privata institutioner och enskilda, som nämnts i förslaget.

Finansministeriet anser, att det inom varje nordiskt land först borde avgöras, med hjälp av vilket slags organisationer den automatiska databehandlingens riksomfattande utveckling borde undersökas och följas och hur den vid behov borde försöka styras. Naturligtvis kan länderna dra nytta av varandras erfarenheter. Delegationen för ADB-området — ett nationellt dataråd — har verkat i Finland sedan år 1975. Om man också inom de övriga nordiska länderna kunde påvisa det organ eller den organisation, till vilka nämnda frågor hör, skulle det föreslagna nordiska samarbetet kanske naturligtast kunna arrangeras i form av nämnda organisationers samverkan inom ramen för Nordiska rådet.

Helsingfors den 19 juni 1978

Paul Paavela
Finansminister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

Folkpensionsanstalten¹:

Folkpensionsanstalten använder och registrerar i stor omfattning uppgifter om privata personer inom ramen för sina arbetsuppgifter. Folkpensionsanstaltens eget datasystem har utvecklats i samarbete mellan experter och beslutsfattare. Allmänt taget torde man dock kunna konstatera, att ADB-organisationen i någon mån är benägen att isolera sig från anstaltens övriga organisation. Detta har delvis sin grund däri att datatekniken och dess utnyttjande bildar sitt eget specialområde, om vars metoder och verksamhet utomstående i allmänhet inte har tillräckliga kunskaper.

På ADB-området har man inte uppnått en reglering, som kan ske i samarbete med alla behöriga, fastän behovet har varit allmänt känt. Behovet av ett organ med mångsidig kännedom och erfarenhet är alltså

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

uppenbart, och diskussionerna däri mellan olika intressekretsar skulle uppenbarligen kunna bli nyttiga och föra grupper som ser saken från olika håll närmare varandra. Diskussionens viktiga roll bör därför påtalas närmare i sammanhanget. Språkfrågan borde härvid få en jämlik lösning. Utan rätten att använda sitt modersmål når man inte från Finlands sida jämställdhet.

Enligt folkpensionsanstaltens uppfattning borde rådet närmast ha till uppgift att fungera som ett rådgivande organ. För att rådets rekommendationer dock skulle bli balanserade och användbara, skulle rådet behöva tillräckliga faktauppgifter, vilkas anskaffning kan bli svår i praktiken.

Folkpensionsanstalten måste utöver sitt eget bruk tillhandahålla data för i lagen stadgade ändamål. I sammanhanget har frågan om nödvändigheten av mångdubbel registrering av uppgifter kommit fram. Ändamålsenlig skötsel av sakerna förutsätter också att man undviker onödiga dubbelfunktioner i datamaskinbruket. För decentraliserad, osammanförbar registrering talar dock kraftigt bl. a. säkerhetssynpunkter. Vid lösningen av denna typ av problem når man resultat endast med förfaringssätt som rättvist beaktar olika intressegrupper.

På grund av ovan anförda synpunkter och för att saken skall utredas allsidigt stöder folkpensionsanstalten fortsatta förberedelser av det väckta medlemsförslaget.

Helsingfors den 12 juli 1978

Jaakko Pajula
Generaldirektör

Antero Esko
T.f. avdelningschef

Befolkningsregistercentralen:

Utformningen av stadganden om skydd för den personliga integriteten har i likhet med grundfrågorna för individens dataskydd över huvud taget varit föremål för särskild utredning under de senaste åren, såväl internationellt som i vårt eget land.

I det medlemsförslag från Nordiska rådet som nu är föremål för utlåtande påpekas vissa synpunkter och risker som kan föranledas av den ökande registreringen av data, den automatiska databehandlingens kraftiga ökning samt av att upptagna data utnyttjas för många olika behov. Vad beträffar det nordiska dataråd som föreslagits inrättat borde man inledningsvis med större noggrannhet än i medlemsförslaget specificera dess mål och avgränsa de uppgifter som åligger rådet. Efter dessa åt-

gårder vore det lättare att avgöra, huruvida inrättandet av ett dataråd är påkallat, eller om de uppgifter man ämnat tilldela detta bättre skulle kunna handhas på åtgärd av redan existerande organ.

I förslaget betonas speciellt betydelsen av offentlig debatt och av att sakkunnigutlåtanden offentliggörs. Nämnda omständigheter kan förvisso betraktas som viktiga då man dryftar vilka krav som i framtiden skall ställas på datasystemen för att datateknikens snabba utveckling skall försiggå på ett ur samhällets synpunkt godtagbart sätt. Enligt befolkningsregistercentralens åsikt är det inte obetingat nödvändigt att inrätta ett särskilt organ för att väcka och sprida offentlig debatt av sådan beskaffenhet som målsättningen för medlemsförslaget.

Det är enligt befolkningsregistercentralens uppfattning viktigt, att den offentliga debatten utsträcks till att gälla databehandlingssystemen i deras helhet. Vissa delfrågor i databehandlingen skall på ändamålsenligt sätt förenas med denna debatt. I det föreslagna datarådet skulle det, ifall ett sådant inrättas, vara befogat att förutom tekniska sakkunniga i inskränkt bemärkelse medta personer som bär ansvar för att databehandlingssystemen och datasystemen utvecklas.

Det har i förslaget anförts, att det råd som eventuellt inrättas borde tillförsäkras sådana rättigheter, att det kan erhålla erforderliga uppgifter av offentliga myndigheter, enskilda inrättningar och personer. Emedan rådet å andra sidan dock vore avsett att bli ett organ som närmast väcker debatt och ger råd, skulle det knappast behöva extraordinära rättigheter att erhålla uppgifter.

Befolkningsregistercentralen anser, att det före en detaljerad specificering av det föreslagna datarådets uppgiftsområde ej är möjligt att ta ställning till rådets behövlighet och ej heller skäl att skrida till åtgärder för att inrätta rådet.

Helsingfors den 12 maj 1978

Hannu Tulkki
Överdirektör

Veikko Hynninen
Byråche

Statistikcentralen¹:

När växande datamaterial deponeras i datorer och när maskinernas betjäningssförmåga fortlöpande utvecklas, måste växande uppmärksamhet ägnas också förhindrandet av missbruk och styrning av de sätt, på

¹ Yttrandet översatt från finska.

vilka tekniken används. Ett gemensamt organ för politiker och dataexperter kunde troligen främja dessa syften. Sådant samarbete behövs emellertid i första hand på det nationella planet. Ett samnordiskt organ skulle knappast på ett effektivt sätt ge resultat, eftersom det inte tillräckligt nära skulle förmå påverka de nationella organ, som skall ombesörja praktiska åtgärder.

Helsingfors den 18 juli 1978

Georg Luther
Avdelningschef

Matti Vallaskangas
Tjfbyråchef

Statens datamaskincentral¹:

Det är i och för sig värt understöd att förutsättningarna för debatt mellan politiker och dataexperter förbättras. En möjlighet är att anordna debatten enligt det ovannämnda förslaget.

I motiveringen till förslaget har enligt datamaskincentralens uppfattning ADB-teknikens och dess utvecklings inverkan på samhället över-skattats. Den automatiska databehandlingen är endast en metod som kan utnyttjas i informationsproduktionen inom samhällets olika sektorer. Det är inte sannolikt att utnyttjandet av ADB-tekniken skulle leda till ett teknokratiskt samhälle i stället för till ett demokratiskt samhälle. Påståendet att ökat beroende av datamaskiner minskar samhällets förmåga att motstå våld och skadegörelse är inte heller motiverat. Om man i en debatt koncentrerar sig på ovannämnda ämnen, skulle det kunna leda till en debatt för debattens skull och till och med onödigt bromsa utnyttjandet av ADB-tekniken.

Utnyttjandet av ADB visar, liksom andra motsvarande automatiseringsåtgärder inom produktionen, särdrag som det är nödvändigt att offentligt debattera om. Enligt datamaskincentralens synpunkt utgör till exempel trygghet av den personliga integriteten, inverkan av utnyttjande av ADB på sysselsättningen samt synpunkter i anslutning till samhällets sårbarhet ett nyttigare mål för debatt mellan politiker och dataexperter. Som följd av ett omfattande utnyttjande av ADB kunde bland annat en relativt liten personmängd förorsaka även större störningar i samhällets verksamhet. Det är därför önskvärt, att politikerna klarlägger dataområdets verksamhetsmål och -begränsningar samt krav på datasystem och deras utnyttjande. En offentlig debatt på nordisk nivå förutsätter dock motsvarande debatt på nationell nivå.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Datamaskincentralen förenar sig till den i medlemsförslaget framförda synpunkten om behovet av ett nordiskt dataråd och dess ställning samt finner det viktigt, att även dataexperter deltar i förberedningen av ärenden som föreligger till behandling i rådet.

Esbo den 19 juni 1978

Jukka I. Wallenius
Överdirektör

A. J. Ryhänen
Produktionschef

Ålands landskapsstyrelse:

— — — meddelar landskapsstyrelsen att förslaget omfattas från landskapets sida.

Med tillfredsställelse har landskapsstyrelsen uppmärksammat syftemålen med framställningen.

Mariehamn den 17 maj 1978

Alarik Häggblom
Lantråd

Nils Lampi
Landskapskamrer

Industrins centralförbund:

— — — — —
Framställarna av medlemsförslaget anser att den snabba utvecklingen inom datatekniken under den senaste tiden framkallat ett tilltagande beroende av datamaskinen i samhället. En sådan utveckling har i de olika nordiska länderna lett till liknande problem, vad gäller medborgarnas integritetsskydd och samhällets sårbarhet som det ökade beroendet föranleder samt sociala verkningar till följd av den okontrollerade tekniska utvecklingen.

Utnyttjandet av den automatiska databehandlingen medför betydande ekonomiska och sociala möjligheter. Det är sannolikt att användningen av ADB med anledning härav i framtiden kommer att utsträckas till nya områden. Detta innebär även att riskerna i anslutning till datatekniken ökar. Under dessa förhållanden anser Industrins centralförbund det väckta förslaget om utredning av möjligheterna att grunda ett nordiskt dataråd motiverat.

Förutom att problemen på nationell nivå liknar varandra, framhävs betydelsen av nordiskt samarbete när det gäller att lösa samhällsproblem i anslutning till datateknikens utveckling. Den utveckling som på senare tid ägt rum inom dataöverföringstekniken har gjort det möjligt att överföra lagrade data över nationella gränser och utföra databehandlingsuppgifter i datacentralen som befinner sig i en annan stat. Detta innebär att problem i anslutning till registrering och behandling av data icke mer kan lösas enbart inom ramen för nationell lagstiftning eller rekommendation. Å andra sidan inverkar en över gränserna skeende dataöverföring på olika länders ekonomiska, sociala och tekniska relationer.

Uppenbarligen bildar frågor i anslutning till internationell dataöverföring ett viktigt uppgiftsfält för det nordiska dataråd som eventuellt kommer att grundas. Då dessa frågor redan är under behandling inom olika internationella organisationer och å andra sidan olika stater redan har bildat egna organisationer för att utreda interna problem i anslutning till datamaskiner, borde det grundligt utredas på vilket sätt ett eventuellt nordiskt dataråds verksamhet flexibelt och med undvikande av dubbelarbete skall anknytas till redan existerande organisationers verksamhet.

Helsingfors den 19 juni 1978

Industrins centralförbund

Juhani Ristimäki

Bankföreningen i Finland:

Enligt medlemsförslaget skulle det nordiska datarådet vara ett forum för offentlig debatt inriktad på att utveckla och utnyttja datateknik samt ge beslutsfattare bakgrundsmaterial i ovannämnda frågor. Data-rådet är tänkt som ett organ utan beslutande funktion och ett forum för debatt mellan experter och politiker.

I Finland finns redan nu t. o. m. två organ som sköter de i medlemsförslaget nämnda frågorna, nämligen Finska dataförbundet och en ADB-delegation som fungerar under finansministeriet. Finska dataförbundet är medlem av Nordiska dataunionen, varför det nordiska samarbetet också har skötts via denna kanal. Även ADB-delegationens sekretariat torde upprätthålla tillräckliga nordiska kontakter. Enligt Bankföreningens uppfattning har i nämnda organ tagits upp alla aktuella och allmänna frågor som har med datateknik att göra. När det gäller en utredning av problemen angående utnyttjandet och utvecklandet av

datateknik, ser det ut som om det för Finlands del således redan skulle finnas tillräckligt med verksamhetsorgan och nordiska kontakter.

Man lägger också i medlemsförslaget märke till att i det föreslagna datarådets verksamhet, angående nämnda undersöknings-, dokumentations-, kommunikations- och administrativa funktioner, har inte närmare påpekats vilka saker de skulle beröra. Ytterligare har i förslaget påvisats problem som kan uppstå genom en begränsning av datarådets verksamhetsområde, både beträffande existerande rådgivande och kontrollerande organ och politiska och administrativa organisationer. Sålunda borde ett klargörande angående inrättandet av ett nordiskt dataråd snarare beröra behovet av ett sådant än möjligheterna att inrätta ett dylikt.

Förslaget om inrättandet av ett nordiskt dataråd torde mera ha utgått från den politiska sektorns informations- och kommunikationsbehov än från näringslivets, förvaltningens eller ADB-områdets behov. Åtminstone från Finlands sida sett förefaller det motiverat att överväga om inte de nämnda politiska beslutsfattarnas informations- och kommunikationsbehov kunde tillgodoses via redan existerande organs verksamhet och inom de organisatoriska ramar som dessa organ erbjuder.

Såvida ett nordiskt dataråd kommer att inrättas, förenar vi oss i den i medlemsförslaget nämnda uppfattningen, att det bör vara ett rådgivande organ utan beslutsrätt. Vidare föreslår vi, att man i utredningen om inrättandet av ett nordiskt dataråd koncentrerar sig på de behov som visat sig på de konkreta problemområdena. För det nordiska datarådet bör inte ett sekretariat inrättas som sköter sådana uppgifter som redan handhas av existerande organ. Däremot kunde ett eventuellt dataråds verksamhet basera sig på i de nordiska länderna eller annorstädes gjorda eller kommande forskningar eller problemlösningssmodeller i fråga om datateknik.

På basen av ovanstående framhåller i högaktningfullt, att

a) med beaktande av redan befintliga utredande organ som sköter de nordiska kontakterna, förefaller det inte särskilt nödvändigt med ett nordiskt dataråd,

b) man vid utredningen om inrättandet av ett dataråd borde koncentrera sig på de behov, som de konkreta problemen eventuellt visat samt

c) såvida ett nordiskt dataråd inrättas, borde dess verksamhet gagna forskningen på ADB-området i de nordiska länderna och även annorstädes.

Helsingfors den 5 maj 1978

Bankföreningen i Finland

Veikko Makkonen

Raimo Ilaskivi

Finska dataförbundet¹:

I princip anser vi att förslaget bör understödhas. Ändå tror vi att största delen av de frågor som berörs i förslagstexten trots sin betydelse är sådana, att ett organ av föreslagen natur knappast kan inverka på dem i betydande grad. Då det enligt vår uppfattning sannolikt finns andra mera realistiska arbetsobjekt, borde rådets roll och betydelse klarläggas i undersökningen utgående från dess verkliga verksamhetsmöjligheter.

Det ADB-branschråd (atk-alan neuvottelukunta), som nu verkar för tredje året och fungerar under finansministeriet i Finland, har säkert erhållit värdefull erfarenhet av en dylik verksamhet på nationell nivå. Det är ändamålsenligt att utnyttja denna erfarenhet inom ramen för undersökningen.

Helsingfors den 5 juni 1978

Finska dataförbundet
Kalevi Kontinen

Suomen lakimiesliitto — Finlands juristförbund r. y.:

— — — Enligt medlemsförslaget skulle datarådet fungera som forum för debatt och kontakterna mellan de politiska beslutsfattarna och ADB-experterna.

Enligt juristförbundet behövs ett nordiskt samarbete såväl mellan beslutsfattarna som experterna, då ADB-systemens vidare utveckling planeras och i samband med att datamaskinteknikens ställning i samhället också mera allmänt övervägs. Detta är speciellt viktigt, därför att utbytet de nordiska länderna emellan av uppgifter, insamlade med tillhjälp av ADB, har blivit allt mera omfattande, bl. a. som en följd av de gemensamma arbetsmarknaderna.

Enligt juristförbundets mening borde man, då man planerar lagstiftning om utnyttjandet av ADB-tekniken och om förhindrande av missbruk av denna teknik, de nordiska länderna emellan sträva till en så långt gående enhetlighet som möjligt i lagstiftningshänseende.

Datarådet kunde då, i egenskap av ett rådgivande organ, vara ett nyttigt debattforum för experter och politiker.

Juristförbundet understryker vidare att man, samtidigt som man utarbetar stadganden i syfte att skydda ADB-registrerade uppgifter och

¹ Yttrandet översatt från finska.

databanker mot risken för missbruk, i de nordiska länderna borde sträva till gemenskap på normnivå, även i syfte att trygga enskilda personers intimitetsskydd vid registrering av ADB-uppgifter.

Helsingfors den 31 maj 1978

Suomen lakimiesliitto — Finlands juristförbund r. y.

Erkki Ailio
Styrelseordförande

Tapio Elvilä
Verkst. direktör

Norge

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Forbruker- og administrasjonsdepartementet er enig i at utnyttelsen av EDB-teknologien ikke kan vurderes som rent teknisk/administrativt spørsmål vedrørende forvaltningens og samfunnets måte å fungere på.

Det er ønskelig med en grundig debatt om EDB-spørsmål som tar opp ulike samfunnsmessige og forvaltningspolitiske sider ved utnyttelsen av teknologien. Forbruker- og administrasjonsdepartementet har i denne sammenheng bedt Rådet for databehandling i staten og Statens rasjonaliseringsdirektorat om å vurdere og analysere slike sider ved EDB-bruk. Forbruker- og administrasjonsdepartementet vil eventuelt også aktivisere andre miljøer i denne sammenheng. I St.meld. om R-direktoratets virksomhet i 1977 har Forbruker- og administrasjonsdepartementet fremhevet en del slike problemstillinger, blant andre:

- I hvilken grad kan bruken av EDB komme til å påvirke de primære mål for virksomheten.
- Kan bruk av EDB fremme eller hemme utviklingen mot erklærte samfunns mål?
- Vil utviklingen komme alle til gode, eller vil den kunne påvirke maktfordelingen mellom samfunnsgrupper?
- Vil avhengigheten av EDB-baserte arbeidsopplegg og styrings-systemer gjøre forvaltningen mer sårbar?
- På vilken måte kan kvaliteten i databehandlingssystemene og en rimelig driftsstabilitet best sikres?
- Hvordan influerer bruk av EDB på de politiske organers styringsmuligheter. Foryrkkes forholdet mellom politikere og ekspert?
- Har brukerne tilstrekkelig kontroll med utviklingen og bruken av databehandlingssystemer?
- Vil utstrakt bruk av EDB lede til spesielle organisasjonsformer og strukturer?
- Vil en kapitalintensiv, automatisert teknologi kunne føre til særlige problemer for visse typer arbeidskraft?

En diskusjon av disse spørsmål har startet opp i norske forskningsmiljøer, da særlig i forbindelse med Hovedkomitéen for norsk forskning

og Norsk regnesentral. I OECD har som kjent Committee on Information, Computer & Communication Policy satt i gang forskningsprosjekter innenfor feltet.

Vi er i tvil om det er påkrevet med et nordisk dataråd som skal arbeide med slike spørsmål.

For det første er problemstillingene så lite avklart og debatten kommet så kort på nasjonalt plan at en diskusjon på nordisk nivå vanskelig kan bidra vesentlig på dette felt.

For det andre er behovet for å se disse spørsmål i internasjonal sammenheng i stor utstrekning ivaretatt gjennom det allerede etablerte arbeidet i OECD og Europarådet.

For det tredje bør behovet for nordisk samordning og erfaringsutveksling kanaliseres gjennom etablerte, nasjonale institusjoner ved at disse tar kontakt med tilsvarende organer i de andre nordiske land.

Konklusjon:

Forbruker- og administrasjonsdepartementet er enig i at de problemstillinger som reises i forslaget er viktige, men er enig med Justisdepartementet i at det er tvilsomt om det er nødvendig eller hensiktsmessig med et nytt organ på dette området.

Oslo, 12. juni 1978

Etter fullmakt
Oddvar Lie

Didrik Dyrnes

Forsvarsdepartementet:

Forsvarsdepartementet er enig i Justisdepartementets foreløpige konklusjon om at det på nåværende tidspunkt ikke synes å være behov for å etablere et nordisk dataråd.

Oslo, 6. juni 1978

Etter fullmakt
Chr. von Krogh
Ekspedisjonssjef

Kjeld Borgersrud
Byråsjef

Industridepartementet *hänvisar i skrivelse den 29 maj 1978 till Justisdepartementets yttrande av den 19 juni 1978 (se nedan).*

Justis- og politidepartementet:

Justisdepartementet har forelagt medlemsforslaget om et nordisk data-råd for følgende instanser: Forbruker- og administrasjonsdepartementet, Forsvarsdepartementet, Industridepartementet, Statistisk sentralbyrå, Rasjonaliseringsdirektoratet, Avdeling for EDB-spørsmål ved Institutt for privatrett ved Universitetet i Oslo, Televerket, Den norske dataforening, Rådet for databehandling i staten, Norsk arbeidsgiverforening, Landsorganisasjonen i Norge, Hovedkomitéen for norsk forskning. Det er kommet svar fra alle uten Statistisk sentralbyrå (*se ovan resp. nedan*).

Ved utsendingen ga *Justisdepartementet* uttrykk for følgende som sitt foreløpige syn:

Departementets foreløpige standpunkt er at det er tvilsomt om det er nødvendig eller hensiktsmessig med et nytt organ på dette område. Når det gjelder *personvernsspørsmål*, er forholdet at det i flere av de nordiske land enten allerede er eller i nær framtid vil bli etablert egne nasjonale tilsynsmyndigheter. Det synes mest rasjonelt at kontakten mellom de nordiske land om disse spørsmål skjer direkte gjennom disse organer. Når det gjelder de øvrige aspekter ved EDB-teknikken som er berørt i medlemsforslaget, antar vi at det samarbeidet som måtte finnes ønskelig kan ivaretas av allerede etablerte nasjonale institusjoner eller organisasjoner, og ved at disse hver for seg etablerer den ønskelige kontakt med tilsvarende organisasjoner eller institusjoner i andre nordiske land.

De fleste av høringinstansene — alle uten Den norske arbeidsgiverforening og Den norske dataforening — har i hovedtrekkene sluttet seg til dette syn. Justisdepartementets syn er etter dette at det på det nåværende tidspunkt neppe er hensiktsmessig å opprette et slikt nordisk dataråd som omtalt i forslaget.

Oslo. 19. juni 1978

Stein Rognlien

Kirsti Coward

Statens rasjonaliseringsdirektorat:

R-direktoratet vil påpeke betydningen av at det skapes en konstruktiv debatt om de positive og negative konsekvenser ved innføring av EDB. I denne sammenheng er det særlig viktig at politikere, EDB-eksperter og representanter fra den offentlige forvaltning kan drøfte problemene i

fellesskap. Debatten mellom disse grupper bør imidlertid skje i fora som er sammensatt med utgangspunkt i de enkelte og spesielle emner og ikke kanaliseres til et felles råd slik som det foreliggende forslag skisserer. En spredning på spesielle emner vil etter R-direktoratets mening kunne skape muligheter både for en større fordypning, samtidig som flere interesserte får anledning til å delta. På dette grunnlag vil R-direktoratet støtte departementets standpunkt om at det er tvilsomt at det er nødvendig eller hensiktsmessig med et nytt organ på dette området.

Denne sak er også fremlagt for Rådet for databehandling i staten, som har samme syn som R-direktoratet.

Oslo, 23. mai 1978

Leif Skare

Universitetet i Oslo, Institutt for privatrett, Avdeling for EDB-spørsmål:

Avdelingen vil først og fremst fremheve behovet for at spørsmål om samfunn og databehandlingsteknologi blir diskutert på det nordiske plan. Det har betydning at de nye politiske spørsmål og vurderinger som oppstår i forbindelse med den nye teknologien, blir vurdert i et nordisk perspektiv, bl. a. for å sikre en best mulig koordinering og avverge unødvendige forskjeller mellom de nordiske land. Det har også betydning at de nordiske land deler erfaringer seg imellom, og sammen vurderer forholdet til den internasjonale utvikling og den stilling de nordiske land bør ta i internasjonale samarbeidsorganer som f. eks. OECD og Europarådet.

Avdelingen vil gjerne også fremheve at Nordisk råd har spilt en positiv rolle i forbindelse med initiativ til nordiske konferanser, særlig i samarbeid med Nordisk dataunion. Disse konferansene — om personvern og om samfunnets sårbarhet — har vært verdifulle anledninger til å summere opp utviklingen i de enkelte nordiske land, og til å kartlegge utviklingen i syn på sentrale spørsmål. De har utvilsomt spilt en rolle f. eks. i harmonisering av de enkelte lands "personvern"-lover.

Imidlertid er avdelingen tilbøyelig til å være enig i det foreløpige syn departementet har gitt uttrykk for i sin henvendelse, og stiller seg tvilende til hvorvidt det er hensiktsmessig med et nytt organ. Det er viktig at spørsmålene blir sett i sammenheng og diskutert av de organer og personer i de enkelte land som arbeider med dem. Etablering av et råd kan virke mot sin hensikt, og stenge diskusjonen inne i en institusjonell ramme.

En diskusjon også på det nordiske plan synes imidlertid helt nødven-

dig. Det er viktig at denne diskusjonen ikke utvikler seg til å bli en dialog mellom enkelte nasjonale institusjoner — som f. eks. de enkelte "datatilsyn" — men at det åpnes mulighet for å ta opp tema som går på tvers av etablerte institusjonsgrensene. For avdelingen er det også naturlig å fremheve ønsket om at slike konferanser ikke må forbeholdes administrasjonen, men også være åpne for forskere som arbeider innenfor feltet. Man må søke veier til å utvikle en nordisk diskusjon om forholdet mellom datamaskinteknologi og samfunn, selv om man ikke går til opprettelse av et eget organ for dette formål.

Som en mulig løsning vil avdelingen antyde at man i hvert av de nordiske land peker ut en nasjonal institusjon som har ansvar for initiativ og koordinering når det gjelder slike nordiske konferanser. Det ville muligens være en fordel om de enkelte institusjoner ikke arbeidet innenfor samme felt — man kunne f. eks. tenke seg ett datatilsyn, én forskningsinstitusjon, én forvaltningsenhet (f. eks. et departement) og én bedrift/organisasjon fra databehandlingsmiljøet. Kontaktmøter mellom slike "kontaktinstitusjoner" kunne være et billig og effektivt middel til å planlegge fremtidige nordiske konferanser, og derved sikre en fortsatt systematisk utvikling av den nordiske debatten.

Oslo, 26. mai 1978

Knut S. Selmer

Teledirektoratet:

Et eventuelt nordisk dataråd skulle være et forum for debatt og kommunikasjon mellom politikere og dataeksperter fra de nordiske land. Datarådet er ment å virke som en sentral der ønskelig informasjon om de aktuelle områder samles og danner grunnlag for debatt.

Televerket vil i likhet med Justisdepartementet peke på at det nødvendige samarbeid om datateknikk, personvern, datasikring m. v. mest rasjonelt kan skje gjennom direkte kontakter mellom myndigheter og institusjoner i de respektive land.

Vi er derfor prinsipielt enige i Justisdepartementets foreløpige standpunkt og finner det tvilsomt om det er behov for et nytt organ på dette feltet.

Oslo, 24. mai 1978

For generaldirektøren
O. Døschner

Helle Wester

Hovedkomiteen for norsk forskning:

Saken har vært forelagt for medlemmene i Hovedkomiteens databehandlingsutvalg. På basis av kommentarer fra enkelte medlemmer kan vi støtte Justisdepartementets synspunkt om at det ikke synes å være behov for å etablere et spesielt nordisk organ til å beskjeftige seg med de antydte problemområder, bl. a. personvernspørsmålet. Vi går ut fra at personvernspørsmål vil ivaretas gjennom etablering av samarbeid og kontakt mellom det norske datatilsyn og tilsvarende organer i andre nordiske land. Vi vil i denne forbindelse nevne den fleksible og uformelle kontakt som er blitt utviklet mellom nordiske lands delegater i tilknytning til internasjonalt, særlig OECD's, samarbeid innen datapolitikk, etter et nordisk møte i Oslo som på Hovedkomiteens initiativ ble arrangert i januar 1971.

Medlemsforslaget går imidlertid ut på å ta opp datapolitiske problemer i langt større bredde enn det de nasjonale tilsynsmuligheter skal ivareta, bl. a. sikkerhets- og sårbarhetsproblemer, internasjonal datakommunikasjon og sosiale konsekvenser av datautviklingen. Det foreligger åpenbart behov for å vurdere disse problemer i større sammenheng og i et langsiktig perspektiv.

Dette synes å være i tråd med den utvikling som har skjedd i OECD og som førte til etablering i 1977 av en spesiell arbeidsgruppe for informasjon, databehandling og kommunikasjonspolicy (ICCP). Den nye gruppe, som er tilknyttet OECD's forskningspolitiske komite (CSTP), vil bl. a. sette søkelyset på de sosiale konsekvenser av datautviklingen. En rekke av de øvrige prosjekter som iverksettes av ICCP tangerer de problemområder som er nevnt i medlemsforslaget.

Når det gjelder vurderingen av de samfunnsmessige konsekvenser av datautviklingen vil vi særlig påpeke at omtrent halvparten av aktivitetene i det moderne samfunn har å gjøre med informasjonsbehandling i en eller annen form. Den raske datatekniske utvikling vi er inne i vil måtte tas i betraktning ved fastsettelse av sentrale politiske spørsmål, som sentralisering versus desentralisering, administrativ effektivitet i relasjon til medbestemmelse, sikkerhets- og sårbarhetsspørsmål, dataoverføring over landegrensene osv.

Problemene vil berøre en rekke offentlige organers kompetanseområde, og bør åpenbart bli vurdert i større sammenheng. Det synes derfor riktig at det på nasjonal basis etableres et organ (Råd el. 1.) som på bredt grunnlag kan danne seg et helhetsbilde av datautviklingen og søke å formulere retningslinjer for en fremtidsrettet nasjonal politikk på området. Vi vil anta at samarbeid mellom slike organer, i likhet med det mer eller mindre uformelle nordiske samarbeid som er utviklet på andre

områder, vil kunne danne et tilstrekkelig grunnlag for Nordisk Råds befatning med datapolitiske spørsmål.

Oslo. 1. juni 1978

E. Fjellbirkeland

Helge Skjeseth

Landsorganisasjonen i Norge:

— — — Vi er enig med Departementet i den vurdering at det neppe er nødvendig eller hensiktsmessig med et nytt organ på dette området. Vi er enig i behovet for offentlig debatt om personvernspørsmålet og samfunnets sårbarhet ved utvidet bruk av datateknikk, men antar at denne debatt vil kunne føres uten opprettelse av et nordisk dataråd.

Oslo. 22. mai 1978

Landsorganisasjonen i Norge

Tor Halvorsen

Kai Aagaard

Norsk arbeidsgiverforening:

1. Generelt

Utnyttelse av de datateknologiske muligheter i vårt samfunn skaper utfordringer på mange områder samtidig. For såvel enkeltpersoner som grupper er det vanskelig å øyne perspektivene i alle retninger av den utvikling vi er inne i. For aktivt og positivt å kunne styre den videre utvikling blir det viktig å etablere en plattform av tilstrekkelig innsikt og oversikt i samfunnet til at politiske avgjørelser kan treffes, ikke utelukkende ut i fra de til enhver tid tilgjengelige teknologiske muligheter, men ut i fra en avveiet vurdering av de mange og komplekse sammenhenger som eksisterer.

N. A. F. har ved flere tidligere anledninger understreket behovet for en bredere samfunnsdebatt i tilknytning til den utvikling som skjer med utgangspunkt i datateknologien. Senest gjorde vi dette i våre uttalelser i forbindelse med forarbeidene til den nylig vedtatte lov om personregistre. Det er vår oppfatning at personvernspørsmålene burde inngått som *et* element i en samfunnsdebatt vedrørende vårt stadig mer "systemorienterte" samfunn. Vi må etter vår oppfatning erkjenne at vi i liten utstrekning har maktet å få den tilstrekkelige bredde i diskusjonene med

utgangspunkt i personvern. N. A. F. mener derfor at utgangspunktet for den nødvendige debatt videre formelt sett må være en overordnet "datapolitikk" med rom for vurderinger i alle retninger. For at en slik debatt skal tjene sin hensikt, blir det viktig at forskjellige grupper, med ulik bakgrunn og ulike interesser, blir engasjert, ikke utelukkende i debatt med seg selv, men på tvers av interesser og roller. Det er naturlig å tenke på grupper som f. eks. politikere, eksperter, leverandører/producenter, brukere i forskjellige kategorier.

2. Områder for diskusjon

Vi vil stikkordmessig få nevne en del områder som i varierende grad og på forskjellige nivåer vil måtte kreve politiske avgjørelser i årene fremover.

— Samfunnets sårbarhet.

En del oppmerksomhet er allerede rettet mot dette problemfeltet. Forslagsstillerne har også beskrevet dette.

— Næringsstruktur.

Forskyvninger i eksisterende næringsstruktur som følge av at forutsetningene for sentrale næringer/bransjer forandres på sikt ved gjennomgripende utnyttelse av datateknologi i kombinasjon med kompetanse og teknologi på andre områder.

— "Jobbstruktur" i bedrift og samfunn.

Forskyvninger på dimensjonen med intellektuelt/abstrakt arbeid på den ene side og manuelt arbeid på den andre. Konsekvenser for inndivid og samfunn. Oppbygning av fag.

— Sysselsetting — Teknologisk arbeidsløshet.

Direkte og indirekte styrings-, informasjons- og overvåkningssystemer på dagens nivå, gir innenfor mange næringer smakebiter på hvilken utvikling vi går i møte. Perspektivene kan virke skremmende med det tempo vi i dag har i utviklingen. Mange motstridende hensyn må balanseres.

— Styringsform — bedrift/samfunn.

Balansering av sentralisert og desentralisert styring. Effekter, alternativer, virkemidler.

— Demokrati og arbeidsmiljø.

Utfordringer for utviklingen av demokratiet på samfunnsplan og på bedriftsplan. Nye muligheter? Bevisst utnyttelse av teknologiske muligheter for reduksjon av miljøbelastninger på forskjellige samfunnssektorer, eksternt/internt.

— Opplæring/utdannelse.

Hvordan forberede de unge på det samfunn de vil møte? Hvordan få eksisterende innsikt og kunnskap på de aktuelle områder til enhver tid formidlet via vårt utdannelsessystem? Fagopplæring i dag

for morgendagens situasjon — en utfordring. Formelle ordninger. Læremidler.

— Forskning i tilknytning til datateknologi. Hva slags forskning skal vi prioritere? Hvor store midler skal vi bruke og hvordan skal vi organisere forskningen.

— Utvikling av dataindustrien.

I hvilken utstrekning skal det satses på nasjonal dataindustri? Avklaring av roller i en industri som kommer til å stå sentralt i utviklingen fremover.

Listen er ikke ment å skulle være uttømmende, men antydende. De enkelte områder er ikke entydig definert i forhold til hverandre; de er tildels overlappende. De fleste av områdene involverer spørsmål og problemer som det på samfunnsplanet i total forstand er knyttet aktivitet og engasjement til. Meningen med å trekke dem frem i sammenheng med den voksende datateknologisering, er en understrekning av at denne utviklingen har altfor store konsekvenser i mange retninger til at den skal behandles isolert. Bevisstgjøringen av perspektivene i dette er nødvendig.

I tillegg til de nevnte områdene kommer selvfølgelig personvernsspørsmålene og også spørsmålene omkring dataforbrytelser.

3. Situasjonen i Norge

Som i flere andre land har vi de senere år fått en relativt bred debatt på samfunnsplan vedrørende personvernsspørsmålene. Lovregulering og opprettelse av offentlig tilsynsmyndighet skal sikre den videre utvikling på dette området. I de senere faser av denne utviklingen har man til en viss grad lykkes med kontakten mellom politikere, eksperter og brukere.

På de øvrige områder har engasjement, interesse og aktivitet frem til i dag vært knyttet til svært begrensede grupper. Diskusjon i brede lag har det vært svært få tilløp til. På de områder hvor man har hatt et begrenset engasjement, har man kunnet konstatere en gradvis bedring av kontakten mellom eksperter og brukere, uten at man kan hevde å ha kommet så svært langt. Meget av den diskusjon som skjer, finner fortsatt sted innenfor egen gruppe på ekspertensidens såvel som på brukersiden. Kontakten til politikerne har vært svært ubetydelig under enhver omstendighet. Vi kan med andre ord ikke hevde å ha kommet svært langt i retning av den brede diskusjon på vide felter som vi innledningsvis understreket betydningen av. Dette betyr imidlertid ikke at Norge ligger tilbake for andre land såvel i som utenfor Norden, snarere tvert i mot sett fra vår utsiktspost.

4. Det konkrete forslag

Som allerede antydnet mener Norsk arbeidsgiverforening at en bredere diskusjon i samfunnet av de perspektiver som melder seg slik forslags-

stillerne har beskrevet, er ønskelig og nødvendig i dagens situasjon. Vi mener det er vesentlig at det treffes tiltak for å sikre at kontakt opprettes mellom de grupper som må stå sentralt i den videre konstruktive debatt. Vi har i absolutt forstand nådd kort i dette i Norge, selv om vi relativt sett ligger langt fremme.

N. A. F. vil støtte tanken om et nordisk dataråd i tillit til at dette kan være en spore til den ønskede diskusjon i bredden på det nasjonale såvel som på det nordiske plan. Vi tror at sosiale, kulturelle og økonomiske likheter gjør at vi burde ha fordeler av å trekke på hverandre innen Norden på et felt som i mange sammenhenger kommer til å bli stilt i fokus. Man kan stille spørsmål ved om vi ikke allerede er i ferd med å utvikle en egen "datakultur" i Norden med de lover og avtaler som allerede er etablert — virkemidler og mål som i noen grad skiller oss fra andre. Spesielle retningslinjer, egne metoder og teknikker hva system- og organisasjonsarbeidet angår forsterker inntrykket.

N.A.F. er enig med Justisdepartementet hva angår kontakt vedrørende personvernspørsmålene. Med etablerte nasjonale tilsynsmyndigheter på dette området vil det være naturlig at kontaktene på nordisk plan går gjennom disse organer. Vi tror imidlertid ikke at ønskelige effekter på de øvrige områder lar seg dekke gjennom disse organer.

Til antagelsen om at ønskelig samarbeide på de øvrige områder kan ivaretas av allerede etablerte nasjonale institusjoner eller organisasjoner, stiller vi oss meget skeptiske. Slik kontakt ville forsterke en utvikling med kontakt primært innen egen gruppe og mangle de umiddelbare drivkrefter i en diskusjon på tvers av grupper som alle hver på sin måte har en sentral rolle. Innfallsvinkler, synspunkter og perspektiver vil lett få sin avgrensning av gruppens naturlige interesseområde. Det er ikke meningen å si at slik kontakt ikke er ønskelig. Den kan imidlertid neppe sies å være tilstrekkelig. Erfaringene så langt kan dessuten neppe sies å understøtte antagelsen om at ønskelig kontakt lar seg ivareta uten ytterligere formaliseringer. Vi tror at visse formaliseringer er nødvendige forutsetninger for ønsket resultat.

N.A.F. mener det må være relevant å vurdere eksisterende organer med tanke på kombinasjoner. Vi er også klar over at avgrensningen av et felt for et eventuelt dataråd kan by på problemer med de vide områder vi har antydnet. Allikevel mener vi at forslaget med de mange positive virkninger det kan være snakk om, bør utredes nærmere.

Oslo, 7. juni 1978

Norsk arbeidsgiverforening

Kaare N. Selvig

Den norske bankforening:

1. Idet vi står foran introduksjonen av en særegen norsk datalov, vil vi avvente konsekvensene av denne loven før vi vurderer behovet for et eventuelt nordisk dataråd. Etter hva vi forstår på det nåværende tidspunkt, skulle denne loven godt dekke behovet for en kommunikasjon mellom politikere og datateknikere.

2. Innføringen av det nordiske datanettet vil øke behovet for kontakt og diskusjon over landegrensene. Da det imidlertid ennå vil ta tid før dette systemet er operativt, vil vi også avvente denne utviklingen før vi vurderer behovet på nytt.

3. Til slutt vil vi anføre at vi finner formålet for løst definert, og at vi derfor har liten tro på at det vil bli et effektivt og konstruktivt råd.

Den norske bankforening vil med dette ikke avskrive et slikt råd for all fremtid. Skulle betingelsene endre seg, er vi villige til å diskutere saken på nytt.

Oslo, 19. juni 1978

Den norske bankforening

Sverre W. Rostoft

Adm. direktør

Sparebankforeningen i Norge:

Vi mener motiveringen i medlemsforslaget er meget prisverdig. Vi legger imidlertid merke til at et slikt råd i hovedsaken skal ha karakteren av et diskusjonsforum mellom politikere og teknikere. Det er vel derfor neppe å forvente at det får den gjennomslagskraft som er ønskelig på dette område. I tillegg kommer at etter vår vurdering bør en avvente erfaringene fra praktiseringen av den norske dataloven nylig vedtatt av Stortinget, og erfaringer høstet i forbindelse med det nordiske datanettet.

Vår uttalelse går derfor ut på at en ikke oppretter et nordisk dataråd. Det bør imidlertid være mulig å vurdere spørsmålet på nytt senere.

Oslo, 19. juni 1978

For Sparebankforeningen i Norge

Berit Klemetsen

Egil Sundbye

Den norske dataforening:

Den Norske Dataforenings Hovedstyre har med stor interesse lest medlemsforslag i Nordisk Råd om etablering av et nordisk dataråd.

Vi anser kontakten mellom politikere og det offentlige på den ene side og datafolk på den annen for å være så viktig at det i vedtektenes § 1.3 om formål sies i punkt c):

å belyse spørsmål vedrørende Foreningens interessefelt overfor norske offentlige myndigheter, andre faglige sammenslutninger og allmennheten bl. a. for å bidra til at den offentlige informasjonsspredning om data-teknikkens faktiske forhold, dens muligheter og problemer, blir vederheftig og faglig tilfredsstillende.

Dette har vi søkt å oppfylle ved at det hvert semester er holdt spesielle møter hvor foreningen har invitert parlamentarikere og personer fra sentralforvaltningen og de store næringsorganisasjoner til informasjon og meningsutveksling om sentrale og aktuelle spørsmål i forbindelse med edb i videste forstand, herunder sosiale og samfunnsmessige konsekvenser. Møtene har hatt god oppslutning.

Sammenslutningen av de nordiske foreninger, Nordisk Dataunion, har hvert år arrangert seminarier for en engere krets av særlig politikere, men også næringslivsrepresentanter fra alle de nordiske land.

Årets seminar foregår i Åbo 21—22 august og omhandler "Data-politikk", med nettopp et eventuelt dataråd eller andre måter å opprettholde kontakten på som et sentralt tema.

Nordisk Dataunion, som Den Norske Dataforening er medlem av, har meddelt Nordisk Råd att dataunionen finner forslaget om et nordisk dataråd interessant og verd en videre overveielse som man gjerne bidrar til.

Ikke minst forberedelsen av Åbo-seminariet har vist hvor brede og uensartede de problemområder er som berøres av moderne datateknikk og som derfor kan gjøres til gjenstand for "datapolitisk" behandling. For noen problemområder (personvern, sysselsettingsspørsmål etc.) synes den praktiske nordiske kontakt å kunne ivaretas godt på andre måter enn gjennom et nordisk dataråd. Men vi har forståelse for synet i medlemsforslaget om at "den offentliga debatten bör inriktas på de långsiktiga perspektiven och inte som i dag ofta fixeras till dagsaktuella händelser". Vi antar at man i hvert fall bør avvente den avklaring Åbo-seminaret kan gi før man tar endelig standpunkt til forslaget.

Det er forøvrig kjent at "Utvalget for desentralisering og effektivisering av den offentlige databehandling" (Elgsåsutvalget) antakelig vil legge fram forslag om et nasjonalt dataråd, bl. a. til erstatning av det nåværende "Rådet for databehandling i staten". Det er usikkert om et

nordisk dataråd vil kunne erstatte behovene for tilsvarende organer på det nasjonale plan.

Oslo, 31. mai 1978

Den norske dataforening
Svein A. Øvergaard
Formann

S v e r i g e

Datainspektionen:

Det översända förslaget vidgar perspektivet från persondatafrågor till bl. a. säkerhetsproblemen och den politiska styrningen av den långsiktiga datatekniska utvecklingen och användningen av denna teknik i samhället.

Det föreslagna rådet skulle bli ett forum för debatt mellan experter och politiker. Dess funktion skulle bli rådgivande och inte beslutande samtidigt som det skulle få rättighet att erhålla informationer både från myndigheter, privata institutioner och enskilda.

Datainspektionen finner anledning erinra om tidigare medlemsförslag och rekommendation från Nordiska rådet om nordiskt samarbete angående persondatafrågor. Med anledning härav tillsatte det nordiska justitieministermötet i oktober 1975 den i det nu översända medlemsförslaget nämnda samnordiska arbetsgruppen.

Denna arbetsgrupp fick till uppgift

- att kartlägga formerna för persondataflödet i Norden
- att analysera problem av rättslig natur som kan uppkomma i samband därmed samt
- att föreslå åtgärder för att anpassa lagstiftningen i de enskilda medlemsländerna i syfte att lösa sådana problem.

Arbetsgruppen slutförde sitt uppdrag med en rapport daterad den 17 februari 1977. I rapporten gjordes, mot bakgrund av bl. a. de propositioner som våren 1977 lades fram för Folketinget och Stortinget samt det uppdrag som i Sverige lämnats datalagstiftningskommittén, den bedömningen att förutsättningar förelåg för en tillfredsställande anpassning av lagstiftningen i Norden. Samtidigt föreslogs bl. a. att det nordiska samarbetet borde återupptagas när lagstiftning på persondataområdet

genomförts i medlemsländerna. I samband därmed borde formerna för ett framtida nordiskt samarbete övervägas mot bakgrund av då vunna erfarenheter och utvecklingen inom det övriga internationella samarbetet på dataområdet. Arbetsgruppen anförde vidare, att vid denna tidpunkt också kunde övervägas om samarbetet borde utvidgas till att omfatta flödet över gränserna av annan information än persondata.

Lagstiftningsläget är, såvitt bekant, alltså i viss otakt. I Sverige pågår datalagstiftningskommitténs översyn av datalagen. Ett delbetänkande väntas under sommaren 1978. I Danmark och Norge har i dagarna datalagstiftning antagits. I Finland har en departemental arbetsgrupp i slutet av 1977 lämnat sin slutrapport och nya direktiv avvakts. I Island torde alltså kommittéarbete pågå.

Samtidigt har vid sidan av intresset för persondata- och integritetsfrågorna andra områden inom komplexet datorerna och samhället börjat uppmärksammas på nationell nivå i Norden. I Sverige har regeringen dels tillsatt en expertkommitté, den s. k. sårbarhetskommittén, med uppgift att utreda samt föreslå åtgärder som berör samhällets ökade sårbarhet, dels lär en parlamentarisk kommitté med uppdrag att utreda datoriseringens arbetsmarknadseffekter komma att tillsättas. Sårbarhetskommittén väntas publicera ett delbetänkande under sommaren 1978. I vart fall beträffande sårbarhets- och säkerhetsproblemen har visst utredningsarbete bedrivits i Danmark, Finland och Norge. Såvitt gäller persondata är säkerhetsfrågorna en uppgift för datainspektionen. Det kan förmodas att motsvarande myndigheter som väntas bli inrättade i Danmark och Norge med anledning av den nya lagstiftningen även kommer att ha denna uppgift. Samtidigt kan nämnas att den svenska regeringen enligt uppgift lär lägga fram en mera allmän datapolitisk proposition under hösten 1978.

Vid sidan av nationella åtgärder pågår ett intensivt internationellt samarbete.

Inom Europarådet, där Finland ej är medlem, pågår arbete med en persondatakonvention samtidigt som en rekommendation utarbetas beträffande medicinska databanker.

Inom den gemensamma marknaden, där Danmark som enda nordiskt land är medlem, har tillsatts en arbetsgrupp som har till uppgift att lösa dataflödet mellan Europakommissionens medlemsländer. Ett utskott inom Europaparlamentet har också börjat ägna frågorna uppmärksamhet.

OECD utarbetar för närvarande riktlinjer för dataflödet över gränserna mellan medlemsländerna. I första hand prioriteras persondatafrågorna, men uppdraget omfattar även andra data. Samtidigt diskuteras i ett brett perspektiv frågor av social, ekonomisk och teknisk natur.

Mot denna bakgrund finns många skäl till ett ökat nordiskt samarbete. I första hand finns självfallet skäl att lösa gemensamma nordiska

problem. t. ex. i samband med den nära förestående driftstarten av det första publika internationella datanätet, dvs. det allmänna nordiska datanätet. De rent tekniska frågorna behandlas i och för sig i en för de nordiska televerken gemensam arbetsgrupp och på standardiseringsområdet förekommer också samarbete, men det finns — som framgår av bl. a. medlemsförslaget — en mängd ytterligare frågor att diskutera. Ett ökat nordiskt samarbete skulle dessutom kunna ha betydelse för den verksamhet som bedrivs i övriga internationella organ. Informellt förekommer självfallet kontakter i samband med arbetet i bl. a. Europarådet och OECD, men ett fastare samarbete i Norden skulle sannolikt vara av värde även i dessa sammanhang.

Datainspektionen finner det däremot tveksamt att nu inrätta ett särskilt Nordiskt dataråd, eventuellt även med eget sekretariat. Skälen till denna tvekan är flera. Det pågår för närvarande så många utredningsaktiviteter som kan komma att påverka ett sådant råds funktioner och sammansättning. Vidare torde en rättighet för rådet att inhämta informationer på sätt som föreslagits komma att kräva särskilda lagstiftningsåtgärder.

I datainspektionen finns både parlamentarisk representation samt juridisk och teknisk expertis. Det finns anledning att anta att motsvarande myndigheter eller andra organ i övriga nordiska länder får likartad sammansättning. Tills vidare dominerar i ett bredare internationellt sammanhang persondatafrågorna, men i det norska förslaget till datalagstiftning skyddas även juridiska personer.

Datainspektionen ifrågasätter därför om det inte inledningsvis kan vara lämpligare att utnyttja resurserna hos ovan nämnda nationella organ, som också tillhör eller kommer att tillhöra det begränsade antal som redan har insyn och tillgång till information från samtliga samhällssektorer. Säkerhetsaspekterna beträffande persondata är inte nämnvärt artskilda från övriga säkerhetsfrågor. I mån av behov skulle företrädare för andra intressen kunna adjungeras. Enligt datainspektionens uppfattning borde Nordiska rådets sekretariat kunna fullgöra de administrativa funktionerna i detta sammanhang samt vara sammankallande.

Datainspektionen vill slutligen erinra om de seminarier som under senare år anordnats i samverkan mellan Nordiska dataunionen och Nordiska rådet. Regelmässigt har till dessa inbjudits parlamentariker, tekniker, jurister, tillverkare och användare av datorer, företrädare för massmedia m. fl. Nästa seminarium anordnas i augusti 1978 och kommer att behandla "Hvorfor Datapolitikk — Hvordan?". Enligt datainspektionens erfarenheter har detta väl fyllt funktionen av ett informellt debattforum.

Sammanfattningsvis föreslår datainspektionen att det formella nordiska samarbetet snarast möjligt återupptas på dataområdet, men att det

inledningsvis sker genom samarbete mellan företrädare för de myndigheter som har eller väntas få ansvaret för persondatafrågorna.

Stockholm den 19 juni 1978

Ján Freese

Televerket:

De nordiska teleförvaltningarna har sedan många år ett väl utbyggt och väl fungerande samarbete inom många delområden av televerksamheten. Datakommunikationssektorn är ett område där detta samarbete varit särskilt intensivt. Ett av de praktiska resultaten härav är att teleförvaltningarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige nu står i begrepp att idriftsätta identiska datanät som har specificerats och upphandlats i intimt samarbete. Även den vidare utvecklingen av dessa näts möjligheter och service diskuteras inom det nordiska telesamarbetet.

Televerket har vidare som diskussions- och samrådspartner till Datainspektionen medverkat i arbetet med att skapa ett homogent regelsystem för dataflödet över nationsgränserna. I detta arbete har en nordisk gemenskap utgjort en naturlig plattform för det vidare arbetet mot en större omvärld.

Televerket ser därför inte beträffande de delar av dataverksamheten för vilka verket har att ansvara — telekommunikationerna — något behov av nordiskt formbundet samarbete utöver det som beskrivits ovan.

Televerket är självfallet berett att medverka i arbetet, om ett nordiskt dataråd enligt medlemsförslaget skulle tillskapas av andra skäl. Skulle ytterligare symposier, seminarier etc komma att anordnas på det nordiska planet, medverkar televerket givetvis om så anses önskvärt.

Farsta den 16 juni 1978

Tony Hagström

Ingemar Wåhlström

Statistiska centralbyrån (SCB):

Inledningsvis vill SCB hänvisa till sitt remissvar 1976-04-12 angående ett medlemsförslag till Nordiska rådets 25:e session (A472/j) om en nor-

disk konvention om gemensamma regler för godkännande av data-system på ADB som innehåller personuppgifter m. m.¹ SCB ställde sig i sitt yttrande från allmänna synpunkter positiv till en enhetlig grund för lagstiftningen på detta område, som ett led i det allmänna nordiska samarbetet, och ansåg att en konvention som innefattade allmänna grundprinciper torde vara en god grund för en enhetlig behandling av personregistren. Den samnordiska arbetsgrupp som haft till uppgift att lösa de med denna fråga sammanhängande problemen har emellertid gjort den bedömningen att det för närvarande inte finns behov av ett formellt nordiskt samarbete baserat på en konvention.

Beträffande det nu aktuella förslaget om inrättande av ett nordiskt dataråd såsom det skisserats i medlemsförslaget ställer sig SCB ur allmän synpunkt positiv. Det framstår som önskvärt att främja en framtidsinriktad nordisk datapolitik, inte minst med hänsyn till den snabba utvecklingen på ifrågakommande område. De politiska besluten måste också grundas på överväganden ur ett långsiktigt perspektiv. För SCB:s del är det med hänsyn till betydelsen för statistikproduktionen den långsiktiga utvecklingen och styrningen på ADB-området som är särskilt intressant. Manuell behandling av statistiska primärmaterial hör numera till sällsyntheterna i SCB:s verksamhet.

I fråga om rådets kompetens skall detta enligt förslaget icke ha någon beslutande funktion utan vara ett forum för debatt mellan experter och politiker och ge dessa bakgrundsmaterial angående utnyttjande av data-teknik i samhället samt förmedla information till allmänheten och bereda möjlighet till offentlig debatt. En sådan funktions- och kompetensbeskrivning förefaller väl avvägd. Det framstår därvid också som angeläget att rådet genom analyser kan peka på de administrativa konsekvenserna av lagförslag och lagändringar.

Vad angår rådets sekretariat måste frågan om sammansättningen tillmätas stor vikt. Sekretariatet bör enligt SCB:s uppfattning inte ges en renodlad specialistsammansättning där problemen ses ur en snäv data-synvinkel, utan det bör även kunna bistå med en allmän rådgivning.

Avgränsningen av rådets verksamhetsområde gentemot existerande rådgivande och kontrollerande organ, respektive politiska och administrativa insatser, bör utredas i syfte att uppnå en lämplig balans och för undvikande av onödigt dubbelarbete. I detta sammanhang kan erinras om den samrådsgrupp för datafrågor som har tillsatts av den svenska regeringen under ordförandeskap av statsrådet Ingemar Mundebo och med framstående cheftjänstemän och politiker som medlemmar. Gruppen har även ett sekretariat. Denna samrådsgrupp synes i betydande utsträckning ha en likartad karaktär som det föreslagna nordiska data-rådet.

¹ Se Nordiska rådet, 25:e sess., Supplementband, s. 342.

Vidare har den svenska datainspektionen förutom sin tillståndsgivnings- och tillsynsfunktion en informationsfunktion gentemot allmänheten och offentliga myndigheter och institutioner. Den lag, datalagen, som är grunden för inspektionens verksamhet, är f. n. föremål för översyn av datalagstiftningskommittén.

Det kan också erinras om att det nyligen i Sverige tillsatts en statlig kommitté (Dir. 1977: 56) för utredning av problemen kring datasystemens sårbarhet.

De förut omnämnda organen fyller således många av de funktioner som det nordiska datarådet skulle erhålla, men enligt SCB:s bedömning vore det föreslagna organet likväl värdefullt som ett forum för kommunikation och informationsutbyte mellan de nordiska länderna.

Slutligen förtjänar att framhållas att de fackliga organisationerna särskilt har uppmärksammat den ökade datoriseringen och dess konsekvenser ur arbetsmiljöaspekter. TCO:s arbetsgrupp för datafrågor har 1976 publicerat en rapport, "Datorn i arbetslivet", som ger en motivering för den fackliga bevakningen av datafrågorna och försöker strukturera och ge visst bakgrundsmaterial inom de problemområden som befunnits särskilt angelägna att belysa. Vidare antogs 1976 av landssekreteriatet LO:s handlingsprogram för företagsdemokrati och data. En LO-rapport finns i ett sammandrag, "Företagsdemokrati och data". I detta sammanhang kan också nämnas en rapport från försvarets forskningsanstalt (FOA-C rapport) från november 1975, "Datorkommunikation för människor".

Stockholm den 15 juni 1978

För statistiska centralbyrån
Edmund Rapaport

Carl Robert Böös

Statskontoret:

Inom Norden finns inom många områden ett väl utvecklat samarbete i datafrågor.

Televerket i de nordiska länderna har ett sedan gammalt etablerat samarbete rörande telekommunikation.

Inom standardiseringsområdet arbetar de nordiska standardiseringsorganen inom ramen för ett avtal kallat INSTA internordisk standardisering. Inom detta arbete tas även standardiseringsfrågor rörande ADP upp.

Scannet är en organisation inom Nordforsk som syftar till att göra databaserad dokumentation lättare tillgänglig.

Något råd av det slag som föreslås finns inte tidigare inom Nordiska rådets organisation. Om ett råd inrättas bör formerna för rådets arbete utredas närmare.

De frågor som rådet enligt förslagsställaren främst bör ta upp rör inte de tekniska problemen utan allmänna frågor som ställs i samband med användning av ADB, exempelvis datasystems sårbarhet, integritetsfrågor och frågor rörande överföring av data över gränserna.

Statskontoret ifrågasätter om inte symposier av det slag som anordnats på Voxenåsen 1976 rörande integritetsfrågor och i Köpenhamn 1977 rörande samhällets sårbarhet i samband med ADB och som även är planerat till augusti 1978 i Åbo med ämnet "Varför datapolitik och hur" tills vidare fyller det behov av diskussioner som förslagsställarna önskar få till stånd.

Dessa symposier anordnas av Nordisk dataunion i samråd med Nordiska rådet. Statskontoret finner det rimligt, då pågående utredningar i de nordiska länderna med direktiv att se över lagstiftningen på dataområdet, att tillsätta en ämbetsmannakommitté med uppgift att åstadkomma en harmonisering av lagstiftningen i Norden.

Stockholm den 16 juni 1978

Enligt statskontorets beslut

G. Lindeberg

Datamaskincentralen för administrativ databehandling (DAFA):

Med stort intresse har jag tagit del av medlemsförslaget om ett nordiskt dataråd. I förslaget pekas på vikten av att den ökade utvecklingen av datatekniken sker på ett från samhällets synpunkt acceptabelt sätt och inte bara som en automatisk följd av de ökade tekniska möjligheterna. Då jag som teknisk chef vid den statliga dataservicebyrån DAFA har ansvaret för den datatekniska utvecklingen vid denna myndighet, ser jag ofta behovet av att på ett tidigt stadium kunna få diskutera de samhällspolitiska effekterna av nya tekniker. Likaså ser jag i min roll som ordförande i DAFA:s säkerhetskommitté ett stort behov av ett organ för debatt kring datasäkerhetsfrågor av olika slag.

Jag skulle därför med stor tillfredsställelse hälsa inrättandet av ett nordiskt dataråd, och är även beredd att aktivt medverka i ett sådant i den händelse rådet så finner lämpligt.

Stockholm den 19 juni 1978

DAFA

Per Hasselskog

Styrelsen för teknisk utveckling:

De internationellt och gemensamt intressanta frågorna på dataområdet ökar för närvarande både i omfång och betydelse. En rad samrådsmöjligheter finns, t. ex. i frågor beträffande nationella datalagar, dataflöden över gränserna, makroanalys av informationssektorn, information för små/medelstora företag m. m. där OECD:s s. k. ICCP-grupp berörs. Sverige deltar där mycket aktivt. Även andra samrådsmöjligheter existerar, t. ex. inom Nordforsk, där STU är särskilt aktivt berörd. Den Nordiska dataunionen kompletterar möjligheterna.

Med hänsyn härtill vill STU ifrågasätta om tiden är den rätta för inrättande av ett nordiskt dataråd enligt förslaget. Det förefaller snarast lämpligt att i nuvarande skede inta en avvaktande hållning i frågan, med möjlighet att återkomma vid tillfällen då de särskilt nordiskt betonade datafrågorna ytterligare ökat i betydelse.

Stockholm den 20 juni 1978

Jan Olof Carlsson

Tomas Ohlin

SINFODK (Statens råd för vetenskaplig information och dokumentation):

SINFODK har koncentrerat en stor del av sitt stöd till forsknings- och utvecklingsinsatser i fråga om vetenskaplig och teknisk information och dokumentation (IoD) på datorbaserade system för lagring och återvinning av information. SINFODK har också avsatt resurser för utveckling av datoriserade IoD-nätverk, d. v. s. förbättrade möjligheter till kommunikation mellan terminal och olika informationsbärande datorer. Internordiska SCANNET är det främsta resultatet av insatserna på nätverksområdet.

Vad gäller det nordiska perspektivet synes samråds- och debattkanalerna vara väl utbyggda. Nämnas kan bl. a. det nordiska IoD-samarbetets organisation NORDINFO, televerkens samarbete, det förut nämnda SCANNET och NORDFORSK:s nämnd för datateknik samt de nordiska standardiseringsorganens samarbete. Återkommande initiativ tas också av bl. a. Nordisk dataunion för att fylla behovet av samnordisk diskussion om datorutvecklingens särskilda problematik.

Erfordras ytterligare samarbetsinitiativ bör enligt SINFODK:s mening

de större principfrågorna med fördel kunna diskuteras i Nordiska rådet och de mindre angelägenheterna tas upp i de former som t. ex. de ansvariga för pågående offentligt nationellt lagstiftnings- och utredningsarbete kan enas om.

Med hänsyn till att det nordiska samarbetet inom området är väl utvecklat finner SINFDOK inte behov föreligga av det föreslagna särskilda nordiska datarådet.

Stockholm den 28 juni 1978

Enligt uppdrag

Sten Berglund

Datalagstiftningskommittén (DALK):

I de nordiska länderna pågår arbete som syftar till att införa eller se över nationell lagstiftning på persondataområdet. I första hand gäller det frågor om skyddet för den enskildes personliga integritet. I vart fall i Sverige arbetar för närvarande vid sidan härav flera utredningar med andra problem som har samband med automatisk databehandling, t. ex. med frågor om säkerhet, om sårbarhet och om struktur. En särskild utredning om ADB-teknikens inverkan på arbetslivet och därmed sammanhängande frågor planeras. Även frågan om ett nordiskt samarbete när det gäller flödet över gränserna av persondata och annan information har nyligen varit föremål för övervägande. På sikt torde man sträva efter att i Sverige lägga fast ett mera allmänt datapolitiskt program, som innehåller vissa generella riktlinjer när det gäller t. ex. samordningen mellan ADB-system, standardiseringsfrågor, struktur, säkerhet och sårbarhet.

Enligt DALK:s mening behövs utan tvekan ett nordiskt samarbete rörande frågor av den art som nämnts nyss och ett sådant arbete pågår också mellan berörda departement och myndigheter i respektive land. På sikt kan även enligt DALK:s mening ett mera permanent organ för överläggningar i gemensamma frågor vara av värde. Till dess nationell lagstiftning på persondataområdet genomförts och ett mera allmänt datapolitiskt program föreligger i de nordiska länderna, synes dock samarbete i första hand böra bedrivas i hittills gängse former.

DALK motsätter sig inte inrättandet av ett nordiskt dataråd i enlighet med det remitterade förslaget, såsom ett forum för debatt mellan experter och politiker. I första hand förordar emellertid kommittén att

frågan får anstå i avvaktan på ett stabilare läge när det gäller datalagstiftningen i berörda länder.

Stockholm den 5 juni 1978

Anders Wijkman

Torbjörn Nilsson

Sårbarhetskommittén (SÅRK):

I förslaget nämns, som en viktig delfråga i anslutning till datatekniken, säkerhets- och sårbarhetsaspekterna.

SÅRK skall enligt sina direktiv ta upp många av de frågor som berörs i medlemsförslaget. Sommaren 1978 ämnar SÅRK avge en delrapport. Utredningsarbetet skall därefter fortsätta och i ett senare slutbetänkande kommer mera detaljerade förslag till lösningar att ges.

Enligt SÅRK:s mening är det viktigt att ett omfattande och brett nordiskt samarbete sker inom de områden som nämns i medlemsförslaget. Många av de problem som tas upp är gemensamma för de nordiska länderna. Man bör dock inte glömma att det finns vissa skilje-linjer i de säkerhetspolitiska utgångspunkterna.

Nordiskt samarbete vad gäller nu diskuterade frågor sker idag genom berörda departement och myndigheter i respektive land. Dessutom sker samarbete genom olika informella organ som t. ex. Nordisk dataunion. SÅRK, som snart avslutat den första etappen i sitt utredningsarbete, har på nuvarande ståndpunkt svårt att se vilka fördelar ett nordiskt dataråd skulle medföra. Enligt SÅRK:s mening bör därför, åtminstone tills vidare, nordiskt samarbete bedrivas i hittills gängse former.

Stockholm den 8 juni 1978

Allan Eriksson

Bengt Siverson

Svenska kommunförbundet:

Utvecklingen inom dataområdet innebär och kommer att innebära djupgående förändringar av samhällslivet. Dessa förändringar berör

många olika samhällsområden. Den allmänna debatten har ofta koncentrerats till frågor om den personliga integriteten. Det är angeläget att denna debatt utvidgas till att även avse datateknikens betydelse för samhällsutvecklingen i stort. Återverkningar på arbetsmiljön, sysselsättning, utbildningsbehov och på tillgång till information för olika grupper och intressenter är exempel på områden som bör belysas i den allmänna debatten.

I nuläget är det främst experter som har möjlighet att göra konsekvensanalyser och som kan presentera olika utvecklingsalternativ. Det är angeläget att kvalificerat informationsunderlag framtas för att underlätta en allmänpolitisk debatt om datateknikens betydelse och nyttjande i samhället. Med hänsyn till de likartade förhållandena i de nordiska länderna skulle ett sådant underlag kunna tas fram på nordisk basis. Underlaget behövs för diskussion mellan experter och politiker, men det är också viktigt att frågorna förs ut till en bredare allmänhet.

Styrelsen delar alltså motionärernas bedömning beträffande lämpligheten av ett nordiskt samarbete på detta område, men är tveksam till det befogade i att inrätta ett särskilt samrådsorgan för denna uppgift.

Stockholm den 16 juni 1978

Svenska kommunförbundet

Karl Boo

Lars Malmsten

Landstingsförbundet:

Inledningsvis kan konstateras att användningen av ADB-tekniken under de senare åren kännetecknas av en snabb utveckling. Datoriseringen har medfört att informationsbehandling och informationsflöde fått en omfattning som tidigare var otänkbar.

En kraftig ökning av överföring av data, t. ex. över det allmänna telenätet, kan förväntas ske dels inom respektive land och dels mellan de nordiska länderna.

Politikerna har ett stort ansvar när det gäller att ställa krav på framtida datasystem så att utvecklingen sker på ett från samhällets synpunkt acceptabelt sätt. I den offentliga debatten saknar politikerna ofta den fackkompetens som behövs och kan därmed ha svårt att inse alla konsekvenser av föreslagna alternativ.

Förbundsstyrelsen finner att det vore värdefullt om ett nordiskt data-råd inrättas där politiker och experter kan diskutera datateknikens roll

i samhället. Det är då viktigt att rådet medverkar till att skapa en bred och för allmänheten tillgänglig debatt.

Stockholm den 18 maj 1978

Landstingsförbundet
Börje Hörnlund

Rune Carlsson

Sveriges industriförbund:

I olika sammanhang har Industriförbundet sökt stödja de ansträngningar som gjorts i syfte att främja ett nordiskt samarbete på ADB-området. Också för framtiden talar många skäl för nära nordiskt samarbete. En stark ökning av flödet av information över det egna landets gränser gör det t. ex. naturligt att i möjligaste mån söka samordna den nordiska lagstiftningen på området. Helt nyligen har Norge antagit en datalag och Danmark förutses under året slutbehandla ett lagförslag om integritetsskydd.

Som en följd härav kommer att inrättas tillsyns- och tillståndsorgan med bred samhällspolitisk förankring liknande den svenska datainspektionen. En grund synes sålunda ha lagts för ett närmare internordiskt samarbete av den art som förslaget syftar till. Innan slutlig ställning tas till inrättande av ett särskilt dataråd, synes det mot denna bakgrund vara välbetänkt att något avvakta hur samarbetsformerna kommer att kunna utvecklas inom den ram som datalagstiftningen i Norden lägger fast.

Stockholm den 15 juni 1978

Sveriges industriförbund
Ingvar Petzäll

P. G. Vinge

Svenska bankföreningen:

Bankföreningen anser med hänsyn till förekommande dataflöde över gränserna att internationellt samarbete på detta område är värdefullt. Särskild anledning föreligger att sådant samarbete äger rum mellan de nordiska länderna. Detta har hittills också skett, genom berörda myndigheter, internordiska arbetsgrupper och organisationer.

I de övriga nordiska länderna pågår arbete på lagstiftning på data-

området. Det kan förutses att även där inrättas myndigheter närmast motsvarande den svenska datainspektionen. I datainspektionens styrelse finns parlamentariker och experter; motsvarande myndigheter i de övriga nordiska länderna får förutsättas bli sammansatta på liknande sätt. Om så blir fallet, synes ett organiserat samarbete mellan dessa myndigheter kunna tillgodose de syften, som avses med det remitterade förslaget; ett sådant samarbete kan självfallet äga rum i sådana former att även Nordiska rådet kan både väcka samarbetsfrågor och bli fortlöppande underrättat om pågående arbete. Med en sådan lösning, som i vart fall till en början bör prövas, behöver inte något särskilt sekretariat eller någon annan särskild administrativ anordning inrättas för tillgodoseende av det angivna syftet.

Stockholm den 29 maj 1978

Svenska bankföreningen
C. G. Källner

BILAGA 3

I efterhand inkommet yttrande

D a n m a r k

Industrirådet:

I Danmark har folketinget den 25. maj 1978 vedtaget lovforslag om private registre og om offentlige myndigheders registre. Begge love træder i kraft den 1. januar 1979. Formålet med forslagene er især at værne mod en overhåndtagende registreringsvirksomhed, navnlig EDB-registrering. Ved loven oprettes et registertilsyn bestående af et råd og et sekretariat. Registertilsynet skal sikre overholdelsen af de to love, der i vidt omfang har karakter af retlige standarder, hvis indhold nærmere skal fastlægges i praksis gennem afgørelse af konkrete sager.

Såvel i erhvervslivet som hos offentlige danske myndigheder må kræfterne på dette område efter Industrirådets opfattelse anvendes på at få registerlovene til at fungere på en hensigtsmæssig måde. Efter Industrirådets opfattelse er tiden derfor ikke moden til oprettelse af et nyt organ på dette område i nordisk regie.

Såfremt et eventuelt nordisk dataråd skulle tillægges egentlige undersøgelsesbeføjelser, ville regler herom formentlig desuden rejse en række problemer af forfatningsretlig art.

København, den 19. juni 1978

Ove Munch

Steen Neerstrand

Medlemsförslag

om valutapolitiskt och monetärt samarbete i Norden

(Väckt av Kjell-Olof Feldt, Gylfi Þ. Gíslason, Knut Johansson, Reiulf Steen och Ulf Sundqvist)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation — NFS:

NFS har haft förslaget på underremiss hos sina medlemsorganisationer och vill med de inkomna svaren som grund avge följande yttrande.

Nordens fackliga samorganisation har under de senaste åren ingående arbetat med den internationella ekonomiska politiken och som en väsentlig del härav också problem beträffande den ostabila valutasituationen inom OECD-området. Den nordiska fackföreningsrörelsens synpunkter har bl. a. konkretiserats i dokumentet "NFS och den internationella ekonomin", som NFS' styrelse antog vid sitt sammanträde i november 1977.

I detta dokument fastslås, att det finns behov för bättre kontroll av spekulativa kapitaltransaktioner, att de multinationella företagens prisättning och kapitaltransaktioner närmare bör utredas, att en internationell omställningsfond bör etableras för att möta problem inom branscher som drabbas av nedgång i produktion och sysselsättning, samt att en internationell råvarufond bör etableras för att stabilisera råvarupriserna.

I dokumentet fastslås vidare, att det flytande valutakurssystemet, såsom det har fungerat under de senaste åren, inte har varit något lämpligt medel för lösningar av de ekonomiska och sysselsättningsmässiga problemen. Det finns behov för en nyorientering baserad på ett effektivt regeringssamarbete efter ovannämnda riktlinjer. Det är likaledes viktigt att säkra en bättre kontroll av den internationella kreditförmedlingen. Det sistnämnda skall ses mot bakgrunden av den mycket betydande förskjutning som har skett beträffande de privata bankernas roll på den internationella kreditmarknaden.

Ett isolerat nordiskt samarbete är inte till fyllest för att uppnå en lösning av de grundläggande problemen, men kan i sig självt vara nyttigt

med tanke på de nära relationer som existerar mellan de nordiska länderna, inte minst på handelsområdet. Det är emellertid lika viktigt att se medlemsförslaget som ett led i ett gemensamt nordiskt agerande i internationella sammanhang på det valutapolitiska området.

Nordens fackliga samorganisation kan därför ge sitt stöd för förslaget, i det att organisationen samtidigt understryker betydelsen av en gemensam nordisk strategi vid de förestående diskussionerna om en nyorientering i det internationella valutasamarbetet.

Stockholm den 15 juni 1978

Nordens fackliga samorganisation
Gunnar Nilsson

Lennart Forsebäck

Nordisk Andelsforbund översänder med skrivelse den 21 juni 1978 yttrande från medlemmen Keskusosuusliike OTK (se nedan).

D a n m a r k

Økonomiministeriet:

ad a). Som det vil være bekendt, er der på det økonomiske område regelmæssige kontakter mellem de nordiske lande. Man kan i denne forbindelse henvise til, at de nordiske finansministre normalt mødes 2 gange om året, samt at de nordiske centralbankchefer mødes mindst en gang om året. Herudover afholdes der normalt på embedsmandsniveau 2—3 møder om året i Det nordiske finansielle udvalg og 2 møder om året i Det nordiske konjunkturanalyseudvalg; specielt for det første af disse udvalg gælder det, at de valutapolitiske spørgsmål er et centralt element i de emner, der drøftes ved udvalgets møder. I kraft af den regelmæssige mødevirksomhed er der nære kontakter mellem de personer, der deltager i de forskellige udvalg. Efter økonomiministeriets opfattelse er der derfor ikke noget behov for udbygning af den eksisterende komitéstruktur, idet den nuværende struktur — og ikke mindst den historisk nære kontakt mellem de nordiske centralbanker — betyder, at der er de fornødne kontakter og organer til at formidle det valutapolitiske samarbejde mellem de nordiske lande.

ad b). I medfør af artikel IV i den reviderede valutafondoverenskomst, der trådte i kraft 1. april 1978, er medlemslandene forpligtet til at undgå konkurrerende devalueringer. Da artikel IV herudover indeholder retningslinier for overvågning af medlemslandenes valutakurspolitik, kan man, da alle de nordiske lande er medlemmer af valutafonden, argumentere for, at der på internationalt niveau skulle være skabt den fornødne sikkerhed for at undgå konkurrerende devalueringer; der er imidlertid endnu ikke grundlag for at bedømme konsekvenserne af de

nye internationale bestemmelser på valutakursområdet. Man har i det efterfølgende søgt at belyse grundlaget for et nordisk valutakurssamarbejde uden hensyn til resultaterne af artikel IV-samarbejdet i valutaforbundens regie.

Man kan her henvise til, at det europæiske valutasamarbejde, "slangesamarbejdet", rummer en garanti for, at der ikke blandt medlemslande foretages "konkurrerende devalueringer" (d. v. s. devalueringer, der går ud over de grænser, som betinges af forskelle i udviklingen i priser og omkostninger). Danmarks og Norges deltagelse i slangesamarbejdet bevirker, at der ikke for disse landes valutaer er noget behov for regler, der minimerer risikoen for konkurrerende devalueringer. Efter at Sverige i august 1977 suspendede sin deltagelse i det europæiske valutasamarbejde, har valutakurspolitikken været baseret på et ønske om at stabilisere den "effektive kurs" for den svenske krone. Den omstændighed, at slangevalutaernes kurs øver en væsentlig indflydelse på denne effektive kurs, mindsker risikoen for, at der sker store udsving i kursen mellem svenske kroner på den ene side og norske og danske kroner på den anden side. Kursfastsættelsen for finmark finder sted efter lignende principper som i Sverige — dog er påvirkningen fra slangevalutaernes kurs noget mindre end i Sverige. Islands valutakurspolitik har i de sidste år været stærkt påvirket af den omstændighed, at pris- og lønstigningerne i Island normalt har været væsentlig stærkere end i de øvrige nordiske lande. Dersom prisstigningstakten i Island forbliver højere end i de øvrige nordiske lande, kan dette gøre det u hensigtsmæssigt — for både Island og de øvrige nordiske lande — at have et formaliseret samarbejde på valutakursområdet.

Efter økonomiministeriets opfattelse ville den mest hensigtsmæssige måde til at undgå konkurrerende devalueringer mellem de nordiske lande være, at Sverige på ny blev knyttet til slangesamarbejdet. Under de nuværende ret så forskelligartede principper for valutakurspolitikken vil det efter økonomiministeriets opfattelse ikke være hensigtsmæssigt at skabe specielle regler for konkurrerende devalueringer inden for de nordiske landes kreds. Den betydelige indbyrdes samhandel taler imidlertid for, at man ved anvendelse af de eksisterende organer (bl. a. finansministermøderne og centralbanksamarbejdet) ved uformelle kontakter søger at sikre en efter omstændighederne rimelig grad af sikkerhed imod anvendelse af konkurrerende devalueringer de nordiske lande imellem.

ad c). Da der eksisterer et udstrakt samarbejde om de nævnte spørgsmål, anser økonomiministeriet det ikke for formålstjenligt at udarbejde en redegørelse om mulighederne for en bedre samordning af valutapolitikken imellem de nordiske lande. For det tilfældes skyld, at der skulle opnås enighed om at udføre et udredningsarbejde på dette område, er man af den opfattelse, at dette med fordel vil kunne udføres af Det nordiske finansielle udvalg.

Handelsministeriet, budgetdepartementet og Danmarks Nationalbank har erklæret sig enig i ovenstående synspunkter.

København, den 14. juni 1978

Per Hækkerup

Danmarks Nationalbank:

Sagen har været drøftet mellem Økonomiministeriet, Handelsministeriet, budgetdepartementet, og Nationalbanken. Økonomiministeriet har den 14. juni 1978 fremsendt en udtalelse om forslaget, som vil tilgå Dem gennem Udenrigsministeriet (*se ovan*). Nationalbanken har erklæret sig enig i udtalelsen og henviser i øvrigt til denne.

København den 16. juni 1978

Danmarks Nationalbank

Internationalt Kontor

Henning Dalgaard

Torsten Gersfelt

Provinshandelskammeret:

Provinshandelskammeret kan tilslutte sig en udbygning af de forudgående nordiske konsultationer i valutapolitiske spørgsmål.

Provinshandelskammeret finder derimod ikke, at der er realpolitisk grundlag for forslagene 2. og 3., så længe kun to af de nordiske lande er medlemmer af den europæiske valutaslange, medens de øvrige nordiske lande står udenfor.

København, den 19. juni 1978

Mogens Aasted

B. Kremer

Dansk Arbejdsgiverforening:

Dansk Arbejdsgiverforening deler til fulde den i medlemsforslaget rejste interesse for at finde frem til midler, der effektivt kan bekæmpe de økonomiske og beskæftigelsesmæssige problemer, som de nordiske lande sammen med en række andre industrialiserede nationer befinder sig i.

Dansk Arbejdsgiverforening deler endvidere den grundopfattelse, at et øget internationalt samarbejde er en fundamental betingelse i forbindelse med forsøgene på at bekæmpe de fælles problemer.

Specielt med hensyn til valutapolitisk samarbejde finder Dansk Arbejdsgiverforening det afgørende nødvendigt, at dette samarbejde hviler på et bredt, internationalt grundlag. Norden er en del af Europa, og de europæiske valutaproblemer er igen snævert knyttet til de øvrige vestlige økonomiers udvikling.

Dansk Arbejdsgiverforening finder derfor, at de forsøg, der senest på det europæiske topmøde i København den 7.—8. april i år er gjort på at intensivere det europæiske monetære samarbejde, må fortsættes med henblik på at opnå en øget valutarisk stabilitet både inden for EF og på verdensplan.

I konsekvens heraf mener Dansk Arbejdsgiverforening, at et nordisk valutasarbejde bør finde sted inden for rammerne af et bredt, europæisk monetært samarbejde og ikke begrænset til et isoleret nordisk fænomen.

København, den 16. juni 1978

Dansk Arbejdsgiverforening

C. J. Clemmensen

Danmarks Sparkasseforening har i skrivelse den 20 april 1978 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Den danske Bankforening:

Forslaget lægger op til, at de nordiske lande skal oprette et system for konsultationer og samråd i valutapolitiske spørgsmål, at der skal skabes regler, som minimerer risikoen for såkaldte konkurrencedevalueringer, og at der skal søges en bedre samordning af valutapolitikken, der kan bidrage til fuld beskæftigelse samt fortsat og stabil økonomisk vækst.

Den danske Bankforening skal i denne anledning udtrykke generel sympati over for, at den økonomiske politik i almindelighed og valutapolitikken i særdeleshed koordineres mellem de europæiske lande. Disse synspunkter har været hovedafgørende for de foranstaltninger, som i en årrække er foretaget inden for rammerne af De europæiske Fællesskaber. I tilknytning hertil skal ikke mindst peges på det såkaldte slangesamarbejde mellem en række EF-centralbanker, hvortil også Norge og indtil for nylig Sverige er tilknyttet.

Det er Den danske Bankforenings opfattelse, at en videreudbygning af det økonomiske samarbejde i Europa bedst vil kunne nyde fremme, såfremt det bygges op i eller i tilknytning til De europæiske Fællesskaber.

På denne baggrund er det Den danske Bankforenings opfattelse, at et øget valutapolitisk og monetært samarbejde de nordiske lande imellem, som ikke hviler på et udvidet samarbejde med EF-landene, kun bør gennemføres, i den udstrækning det ikke medfører en risiko for, at samarbejdsbestrebelseerne i De europæiske Fællesskaber får første prioritet.

Blandt de første skridt med henblik på et øget nordisk samarbejde kunne således peges på, at Sverige atter tilsluttede sig slangesamarbejdet.

København, den 13. april 1978

Bendt Hansen

A. Skjoldager

Finland

Ministeriet för utrikesärendena¹:

Utrikesministeriet har i princip en positiv inställning till åstadkommandet av fastare valutapolitiskt och monetärt samarbete de nordiska länderna emellan än i dag, ty stabila valutapolitiska förhållanden mellan de nordiska länderna liksom mellan de nordiska valutorna och de viktigaste faktureringsvalutorna i utrikeshandeln bidrar till en jämnare och rikare utveckling av den internationella handeln. Dagens valutamarknader med sina kraftiga kursfluktuationer försvagar prognostiseringen av handelsströmmarna och fördröjer sålunda utrikeshandelsutveckling samtidigt som de också har en negativ inverkan på prisutvecklingen.

Sedan man avstått från fasta valutakurser kan den osäkerhet och de risker, som följer av kursförändringar, i några fall anses vara till och med större än tullars och icke-tariffära handelshinders inverkan på små öppna folkhushållningar, där utrikeshandels andel av totalproduktionen är relativt stor, men vars inverkan på utvecklingen av den internationella valutamarknaden är nästan obefintlig.

Alla ansträngningar för att koordinera valutapolitiken bättre än i dag är värda understöd. Man borde möjligast snarast vidta praktiska åtgärder för att vidareutveckla konsultations- och samarbetssystemet de nordiska länderna emellan.

Helsingfors den 14 juni 1978

Paavo Rantanen
Avdelningschef

Pertti A. O. Kärkkäinen
Byråchef

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finansministeriet¹:

Finansministeriet är av samma åsikt som medlemsförslagets framställare att det ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna trots sin omfattning fortfarande kan utvecklas både utåt och inåt. Ministeriet har inget att anmärka om den analys som ingår i medlemsförslaget av de nordiska ländernas ekonomiska problem och det nordiska samarbetets nuläge.

Medlemsförslagets framställare föreslår, att ett förhandlingssystem upprättas för valutapolitiska frågor. Finansministeriet anser att de redan befintliga samarbetsorganen även i framtiden förmår upprätthålla nödvändiga konsultationer och samråd. Nordiska ämbetsmannakommittén för valutafrågor och finansiella frågor handlägger ärenden av detta slag och kan inom ramen för sitt mandat också behandla dem mera ingående. Ämbetsmannakommittén är också ett lämpligt organ att bereda medlemsförslagsställarnas andra förslag, enligt vilket regler och överenskommelser skulle skapas, som minimerar risken för konkurrensdevalveringar de nordiska länderna emellan. Som sitt tredje förslag föreslår medlemsförslagets framställare, att det utreds hur de nordiska länderna på i medlemsförslaget nämnda områden kan lägga grunden för en bättre samordning av valutapolitiken. Finansministeriet anser en analys av dessa frågor önskvärd. Det skulle vara ändamålsenligast att utföra den som en del av en mer omfattande utredning av den internationella ekonomins läge och intensifieringen av det ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna, vilken på nordiska rådets initiativ och i enlighet med ministerrådets i år fattade beslut torde påbörjas inom den närmaste framtiden. Ministerrådets sekretariat skulle fungera som utredningens koordinerare, och som övervakare skulle fungera finans- eller motsvarande ministerier.

Ett valutapolitiskt samarbete äger redan nu rum i ganska vid utsträckning mellan de nordiska centralbankerna. Exempelvis vid bestämmande av skedda förändringar i den konkreta valutans externa värde iakttas förhandsanmälningsförfarandet.

Beträffande de nordiska ländernas uppträdande som låntagare på olika kapitalmarknader kan man konstatera, att finansministeriet har kontinuerlig kontakt med motsvarande myndigheter i de övriga nordiska länderna. Samarbetet på detta område ämnar man vidare utveckla och fördjupa.

Helsingfors den 4 juli 1978

Esko Rekola
Minister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Handels- och industriministeriet¹:

Det nuvarande valutakurssystemet bygger på tillämpningen av s. k. flytande kurser, och t. ex. finska markens utländska värde bestäms medels ett valutaindex. I valutaindexet ingår valutorna för de tretton länder som är Finlands viktigaste handelspartners. En ändring i vilken som helst av dessa valutor återspeglas i indexet genom en däri ingående vikt. Denna åter beror på den andel som ifrågavarande land har av vår utri- keshandel. Beroende på valutaindexets karaktär kan indextalet t. ex. håll- las oförändrat även då kurserna för flera valutor samtidigt ändras, för- utsatt att ändringarna sker i motsatta riktningar. De enskilda valutornas i markbelopp angivna växelkurser kan sålunda variera dagligen rätt av- sevärt.

Flytande valutakurser har ökat osäkerheten inom den internationella handeln. I synnerhet i fråga om faktureringsvalutor medför kursförsvag- ningar problem för exporthandeln. De betalningar som man mottar för levererade exportvaror kan till följd av kursutvecklingen bli i markbe- lopp mätt mindre än man förväntat. Trots att en kursstegring för dylik valuta kan å andra sidan ge extra exportinkomster, är den dock ägnad att skapa osäkerhet inom företagets planeringsverksamhet, exempelvis vid prissättning av framtida exportaffärer. En kursförändring kan även höja priset på de importinsatser som används för producering av viss exportvara och alltså på detta sätt försvaga priskonkurrensläget för den slutliga produkten.

Vår exports konkurrenskraft kan stödjas, förutom genom en målmed- veten allmän ekonomisk politik — och härunder speciellt en god in- komst- och prispolitik — genom en valutakurspolitik som syftar till att den finska markens yttre värde skall kunna hållas så stabilt som möjligt i förhållande till de viktigaste handelsvalutorna. Detta bl. a. minskar kostnadstrycket utifrån samt bildar å andra sidan en stadig grundval för långsiktspaneringen av den ekonomiska politiken. Då handeln med de nordiska länderna utgör närmare en fjärdedel av vårt totala handelsut- byte och då det redan finns en fri nordisk arbetsmarknad, kan med- lemsförslaget anses som motiverat med hänsyn till såväl exportens pris- konkurrensförmåga som den samhällsekonomiska konkurrenskraften. Dessutom kunde man genom det föreslagna samarbetet förbättra vår in- dustris konkurrensförmåga i tredje länder samt förstärka industrins ut- vecklingsbetingelser även i andra former t. ex. vid investeringars finan- siering och vid det effektiva utnyttjandet av råmaterial och energi.

Å andra sidan är landets inre ekonomiska utveckling av avgörande betydelse för utvecklandet av exportens priskonkurrensförmåga. Då t. ex. inom hela fabriksindustrin de inhemska råmaterialen och halvfabrikaten tillsammans med arbetskraftskostnaderna svarar för drygt femtio pro-

¹ Yttrandet översatt från finska.

cent av produktionens bruttovärde, förutsätter folkhushållets balanserade utveckling dels åtgärder, som syftar till en förhöjd produktivitet, dels en sådan ekonomisk politik, varigenom den inhemska pris- och kostnadsutvecklingen upprätthålls inom av produktivitetens utvecklingen och de konkurrerande ländernas genomsnittliga prisutveckling tillåtna gränser. Endast på detta vis kan man trygga realinkomsternas stegring och därigenom på längre sikt även behålla arbetskraften i det egna landet. Detta är också en förutsättning för bibehållandet av en yttre jämvikt samt iakttagandet av en stabil valutakurspolitik.

Handels- och industriministeriet anser fördenskull, att huvudvikten vid utvecklandet av nordiskt valutapolitiskt och monetärt samarbete i första hand borde läggas just på skapandet av ett konsultationssystem av den art som man nu föreslagit. Inom ramen för dylikt system kunde man även främja övriga i medlemsförslaget berörda frågor. Genom konsultationssystemet kunde man bl. a. minska möjligheten av sådana kursförändringar, som siktar på ett förstärkt konkurrensläge för det egna landet och som det således kan bli en hel serie av då andra länder söker genom liknande åtgärder återvinna den fördel som de mist. Ytterligare skulle ett dylikt konsultationssystem skapa förutsättningar för utredandet av möjligheterna till samarbetets effektivisering.

Helsingfors den 22 juni 1978

Handels- och industriminister

Eero Rantala

Handels- och industriminister

Kalervo Hentilä

Avdelningschef

Finlands bank:

Finlands bank är av den uppfattningen att ett utvecklande av det nordiska samarbetet även på valutapolitikens område skulle vara till nytta för beslutsfattandet också inom den finländska ekonomiska politiken. I detta avseende är medlemsinitiativet välkommet.

Konsultations- och samarbetsarrangemangen de nordiska länderna emellan i valutapolitiska frågor är redan nu organisatoriskt rätt väl utvecklade och etablerade. Det nordiska finansutskottet, som upprättades på initiativ av Nordiska rådet, fungerar framför allt som ett samarbetsforum för valutafrågor i anslutning till Internationella valutafonden. I utskottet är bl. a. alla de nordiska ländernas centralbanker representerade. Utskottet sammankommer 2—3 gånger per år. Under dessa möten diskuteras i allmänhet även de enskilda ländernas valutapolitiska pro-

blem och de ekonomiska utsikterna. Största delen av utskottets arbetstid upptas för närvarande av utarbetandet av de nordiska ställningstaganden till internationella valutafrågor som skall framföras i direktionen för Internationella valutafonden.

De nordiska centralbankernas ledning samlas dessutom en gång per år till ett nordiskt centralbanksmöte, varvid man diskuterar riktlinjerna för de olika ländernas ekonomiska politik inklusive valutapolitik, det ekonomiska läget och det nordiska samarbetet, t. ex. i valutafonden. Sammanträffandena mellan olika nordiska ministrar utgör ett annat inslag i ett närmare ekonomiskt samarbete. Det bör ytterligare konstateras att ett avtal sedan år 1962 funnits mellan de nordiska centralbankerna. Enligt avtalet kan länderna ge varandra valutastöd för att stärka valutareserverna. Detta avtal förnyades senast den 1.2.1976.

Banden mellan de nordiska länderna är starka även på det ekonomiska planet, och därför återverkar varje nordiskt lands valutapolitiska åtgärder på de övriga nordiska länderna. På grund härav har man i allmänhet strävat till att i ett så tidigt skede som möjligt meddela övriga nordiska länder om betydelsefulla åtgärder, som t. ex. ändringar i valutakurserna. Av naturliga skäl kan man självfallet inte lämna dylika upplysningar så mycket tidigare än åtgärden träder i kraft. Likaså ställer lagstiftningen åtminstone i Finland hinder i vägen för uppgifter om valutakursförändringar innan ett definitivt beslut fattats.

Finlands bank anser att åtminstone den väsentliga stommen till ett samarbete mellan de nordiska länderna i valutapolitiska frågor föreligger. En förbättring av systemets funktionsduglighet och ändamålsenlighet kan eftersträvas och Finlands bank är för sin del beredd att ge sitt stöd åt en utveckling av systemet.

Enligt medlemsförslaget borde dessutom skapas ett avtal och stadganden ägnade att minimera risken för s. k. konkurrensdevalveringar de nordiska länderna emellan. Ifrågavarande stadganden skulle inte skilja sig innehållsmässigt från de skyldigheter medlemskapet i Internationella valutafonden redan innebär för de nordiska länderna. Enligt första punkten i fjärde artikeln av fondens fördragsartiklar förbinder sig varje medlem att samarbeta med fonden och de övriga medlemmarna för att befordra ett stabilt växelkurssystem. Varje medlem bör i synnerhet undvika att manipulera växelkurser eller det internationella valutasystemet i syfte att förhindra betalningsbalansanpassning eller att vinna oberättigade konkurrensfördelar. Härmed föreligger redan de i medlemsförslaget nämnda stadganden som förhindrar konkurrensdevalveringar, och därmed torde officiella nordiska avtalsarrangemang på denna punkt vara både överflödiga och svåra att genomföra.

Ovan konstaterades att de nordiska länderna enligt Finlands banks uppfattning traditionellt har ett nära valutapolitiskt samarbete och att kontaktkanalerna redan är etablerade. Det konkreta samarbetet har

emellertid i någon mån försvårats av det faktum att systemet med fasta växelkurser övergetts och de valutapolitiska riktlinjerna i de nordiska länderna under de senaste åren delvis skilt sig från varandra genom att Danmark och Norge anslutit sig till systemet med gemensamt flytande kurser, dvs. EG-ländernas s. k. valutaorm, medan Sverige och Finland valt att hålla sig till en mera oberoende valutakorg. Likaså har de nordiska ländernas betalningsbalanssvårigheter försatt samarbetet i en ny situation. Genom att utreda förutsättningarna för en bättre koordinering av valutafrågorna skulle man sålunda kunna bidra till ett smidigare samarbete. Finlands bank är av den åsikten att detta bäst kunde ske inom ramen för föreliggande samarbetsformer.

Helsingfors den 20 juni 1978

Pentti Uusivirta
Bankdirektör

Kari Nars
Direktör

Centralhandelskammaren¹:

Centralhandelskammaren har bekantat sig med medlemsförslaget och dess motiv. Om sitt ställningstagande till förslaget, framför Centralhandelskammaren följande.

Enligt Centralhandelskammarens åsikt kan det nordiska valutasamarbetet förbättras genom att man ökar och utvecklar samarbetet mellan centralbankerna. Med beaktande av valutapolitiken och kursavslutens karaktär måste man emellertid fortsättningsvis förlita sig till det obundna samarbetet mellan centralbankerna, som i dag fungerar rätt bra. Enligt Centralhandelskammarens uppfattning finns det inget skäl att betvivla centralbankernas sakkunskap att sköta penningpolitiken.

Skapandet av ett sådant koordineringssystem, som fördröjer t. ex. valutakursavsluten, får enligt Centralhandelskammarens åsikt inte komma i fråga. Redan inom ramen för det nuvarande systemet får man vänta för länge på beslut, vilket förorsakar kännbara problem för företagens betalningstrafik, såsom hände t. ex. i samband med den senaste devalueringen i Finland.

Enligt Centralhandelskammaren är det inte skäl att tala om devalueringskonkurrens mellan de nordiska länderna. Önskar man emellertid ett fastare nordiskt valutasamarbete, blir man enligt Centralhandelskammarens åsikt tvungen att begagna sig av ett liknande samarbetsystem som man prövat inom EEC. Olika händelserna inom den ekonomiska utvecklingen förorsakar emellertid stora problem för ett fastare samarbete, vilket man bl. a. kunnat konstatera i fråga om den s. k. valutaormen.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Med ett valutapolitiskt samarbete mellan de nordiska länderna uppnår man enligt Centralhandelskammarens åsikt inte den i medlemsförslaget motiv framförda målsättningen för sysselsättningen. Penningvärdet liksom även sysselsättningen påverkas av inkomst- och den ekonomiska politikens framgång, och fel som begåtts kan inte korrigeras genom att man koncentrerar det penning- och valutapolitiska samarbetet.

Med hänvisning till ovannämnda understöder Centralhandelskammaren att samarbetet mellan de nordiska centralbankerna utvidgas i den grad som det med hänsyn till centralbankernas uppgifter är nödvändigt och ändamålsenligt samt under förutsättning att den utländska betalningstrafiken inte försakas skada. Förutsättningarna för en ekonomisk tillväxt och ett fast penningvärde bör emellertid skapas inom sektorerna för inkomst- och ekonomisk politik.

Helsingfors den 5 juni 1978

Centralhandelskammaren

Veikko Makkonen

Chefdirektör

Sakari Yrjönen
Verkställande direktör

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 21 juni 1978 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund:

I medlemsförslaget motivering konstateras att utsikterna för en snabb förbättring av det internationella konjunkturläget inte ter sig överväldigande ljusa. Trots detta varierar både den ekonomiska situationen och tillväxtutsikterna starkt från land till land. Det är klart att inte heller de nordiska länderna kan ställa in sig enbart på att invänta ett allmänt internationellt uppsving eller draghjälp från de starkare länderna. Varje land bör i främsta rum försöka stärka sin ekonomi genom egna aktiva ekonomisk-politiska åtgärder.

I förslaget motiveringar konstateras vidare att det gemensamma grundproblemet för de nordiska länderna är hur sysselsättningen och löntagarnas levnadsvillkor skall kunna tryggas utan orimligt stora bytesbalansunderskott och utan en oacceptabelt hög utländsk skuldbörda. Enligt vår uppfattning kan dock inte detta problem lösas enbart genom de valutapolitiska och monetära åtgärder som framförs i medlemsförslaget.

Den i förhållande till övriga produktionskostnader snabbare ökningen av arbetskraftskostnaderna har i väsentlig grad påverkat nedgången i sysselsättningen både i Finland och i övriga länder. Till följd härav har efterfrågan på arbetskraft som en produktionsfaktor minskat. Vidare åstadkommer importen från utvecklingsländerna, i och med den av FN uppskisserade nya ekonomiska världsordningen, ett starkt tryck på de olika ländernas bytesbalans. För att övervinna detta krävs kraftanstängningar och en betydligt bättre lönsamhet i näringslivet än för tillfället, samt resurser för det nödvändiga utvecklandet av en konkurrenskraftig produktionsverksamhet.

Då målet är att trygga löntagarnas levnadsstandard måste man även ta sikte på att den aktiva befolkningens inkomstandel av tillväxten i framtiden blir större än vad den varit på sista tiden.

För att det i medlemsförslaget nämnda grundmålet skall uppnås, förutsätts en sådan ekonomisk politik och ekonomisk utveckling att det inte skulle finnas behov att ändra valutakurserna. I allmänhet kan omfattande devalveringar, som i flera länder sker samtidigt i ett läge då den internationella efterfrågan är svag, vara ägnade att öka inflationen i de olika länderna och fördjupa depressionen.

Ifall det ändå anses nödvändigt att vidta ändringar i valutakurserna borde man på förhand försäkra sig om att kursändringen inte ger upphov till motåtgärder mot landet ifråga, som t. ex. konkurrerande devalveringar, importbegränsningar och andra handelshinder. Dyliga åtgärder kan ytterligare försämra det allmänna läget och rubba redan instabila valutamarknader.

Bland annat med tanke på eventuella motåtgärder kan inte stora engångsdevalveringar anses vara godtagbara. Om t. ex. en devalvering anses vara ofrånkomlig, bör enligt vår uppfattning ett visst mått av godkännande erhållas från de länder vars ekonomi kursändringen närmast kommer att beröra.

Undertecknad organisation understöder i princip det i medlemsförslaget nämnda systemet för konsultationer och samråd. Det avsedda valutapolitiska samarbetet mellan centralbankerna finns redan. Enligt vår uppfattning bör samarbetet utvecklas inom jämförelsevis lösa ramar, så att varje land självständigt kan tillämpa den ekonomiska politik som dess specialproblem kräver. Samtidigt konstaterar vi att ett utbyggt samarbete på nordisk nivå kunde underlätta mindre länders — såsom de nordiska — anpassning till ändringar på världsmarknaden. Samverkan i valutapolitiska frågor borde intensifieras, t. ex. då störningar inträffar på valutamarknaden.

Samarbetet kan dock inte minska varje lands ansvar att i främsta rum själv aktivt utveckla sitt produktionsliv och föra en sådan ekonomisk politik som stöder produktionen. Samarbete kan däremot utövas i bedömningen och koordineringen av de olika nordiska ländernas ekono-

misk-politiska åtgärder. Detta är ännu viktigare då man beaktar arbetskraftens fria rörlighet inom Norden.

Sammanfattningsvis kan konstateras att undertecknad centralorganisation ser utvecklandet av det valutapolitiska samarbetet i Norden som en positiv sak. I detta avseende är det även skäl att göra utredningar. Att klä samarbetet i stadgar och avtal bör nog övervägas, med beaktande av det ekonomisk-politiska spelrum som varje land behöver för att kunna sköta de egna specialproblemen. Slutligen vill vi framhålla att lösningar och samarbete endast i de frågor som nämns i medlemsförslaget inte är tillräckliga för att lösa det grundproblem som tas upp i medlemsförslaget.

Helsingfors den 19 juni 1978

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund

Matti Korhonen

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC:

I världen finns det för närvarande inget enhetligt internationellt valutasystem och valutapolitiska störningar förekommer ideligen. Nordiska rådets strävan till att lugna ned situationen åtminstone vad de nordiska länderna beträffar är lätt att förstå.

Den långt utdragna internationella konjunkturförsämringen har föranlett en ökning av protektionistiska åtgärder i flera länder. Nordiskt samarbete och samnordiskt uppträdande gentemot andra länder skall fortfarande effektivteras på olika ekonomiskpolitiska områden, där gemensamma målsättningar och intressen existerar.

Valutapolitiken är en viktig del av den ekonomiska politiken. Den skall dock icke betraktas åtskild från den övriga ekonomiska politiken och dess utövande kan lyckas endast om den inriktas att löpa parallellt med linjerna för de övriga ekonomiskpolitiska strävandena. Av flera skäl har den ekonomiska politik, som drivits i de nordiska länderna, icke varit och kommer säkerligen icke heller att bli likriktad. Då problem och deras bästa lösningsalternativ icke är desamma i de nordiska länderna i varje särskild beslutfattningssituation, kan en alltför långtgående gemensam valutapolitik inte åstadkommas. En situation, där de nordiska länderna skulle börja tävla med varandra i anställandet av devalveringar, får man givetvis inte låta uppstå. För att undvika denna konkurrenssituation behövs likväl inte nya normer eller samarbetsystem. Förhandlingskontakterna mellan de nordiska länderna är redan i detta nu synnerligen goda och förtroendefulla.

Affärsarbetsgivarnas centralförbund understöder fortsatt utvecklande av samarbete mellan de nordiska länderna också i valutapolitiska och

monitära frågor. En sådan situation, där de nordiska länderna genom inbördes konkurrerande devalveringar skulle sträva till att i varje land för sig lösa sina egna problem, kan givetvis inte godkännas. Den valutapolitik som drivs bör likväl vara till den grad flexibel att konflikter mellan den och den av varje land särskilt utövade allmänna ekonomiska politiken inte uppstår.

Helsingfors den 12 juni 1978

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC r.f.

E. Oinas

Industrins centralförbund¹:

I motiveringen till förslaget konstateras mycket riktigt att utsikterna för en snabb förbättring av det internationella konjunkturläget inte ter sig särskilt ljusa. Det oaktat varierar både det ekonomiska läget och tillväxtutsikterna mycket länderna emellan. Det är klart, att inte heller de nordiska länderna kan börja vänta på en allmän internationell högkonjunktur och stöda sig på de starka s. k. lokomotivländernas draghjälp. Varje land bör sträva till att förstärka sin ekonomi i första hand med egna aktiva ekonomiskpolitiska åtgärder.

I motiveringen till förslaget konstateras, att det gemensamma grundproblemet för de nordiska länderna är hur sysselsättningen och löntagarnas levnadsstandard skall kunna värnas utan orimligt stora betalningsunderskott och en oacceptabelt hög internationell skuldbörda. Detta problem kan dock enligt vår uppfattning inte lösas endast med de i medlemsförslaget nämnda valutapolitiska och monetära åtgärderna.

Till den nedsatta sysselsättningen har både i Finland och även i andra länder väsentligt medverkat den relativt större tillväxten av arbetskraftskostnader än andra produktionskostnader. Som följd av detta har efterfrågan på arbetskraft som produktionsfaktor minskat. Vidare medför importen från utvecklingsländerna med den av FN planerade nya ekonomiska världsordningen ett starkt tryck mot betalningsbalansen i olika länder. Dess övervinnande förutsätter av produktionsverksamheten större ansträngningar och väsentligt större lönsamhet än nu samt resurser för den nödvändiga utvecklingen av konkurrenskraftig produktionsverksamhet.

När man har som målsättning tryggande av löntagarnas levnadsstandard måste man också se till, att aktivbefolkningens inkomstandel av tillväxten i framtiden blir större än under den senaste tiden.

Uppnåendet av det i medlemsförslaget nämnda grundmålet skulle förutsätta en sådan ekonomisk politik och ekonomisk utveckling, att

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

det inte skulle finnas behov av ändringar av valutapolitiken. I allmänhet kan omfattande devalveringar samtidigt i flera länder under låg internationell efterfrågan vara ägnade att öka inflationen i olika länder och fördjupa depressionen.

Om valutakursändringar dock anses vara nödvändiga, borde man i förväg försäkra sig om att kursändringar inte medför motåtgärder mot landet i fråga. Till sådana åtgärder hör bl. a. konkurrensdevalveringar, importbegränsningar o. a. dyl. handelshinder. Dessa åtgärder kan föra den allmänna situationen i allt sämre riktning och rubba den även annars instabila valutamarknaden.

Bl. a. på grund av möjliga motåtgärder kan stora valutakursändringar inte anses vara acceptabla. Om det t. ex. anses vara nödvändigt att genomföra en devalvering, borde den enligt vår uppfattning i viss grad accepteras av de länder, vars ekonomi kursändringen nära berör.

Undertecknad organisation anser i princip det i medlemsförslaget nämnda utvecklandet av konsultations- och samarbetssystemet värt understöd. Valutapolitiskt samarbete mellan centralbankerna i dessa länder finns redan. Samarbetet borde enligt undertecknad organisation utvecklas inom relativt vida ramar, för att man samtidigt skall kunna följa självständig tillämpning av en sådan ekonomisk politik som varje lands särproblem kräver. Samtidigt konstaterar vi, att ökat samarbete på nordisk nivå skulle bidra till sådana små länders som de nordiska ländernas anpassning till ändringar på världsmarknaden. Det valutapolitiska samarbetet borde ökas till exempel under störningar på valutamarknaden.

Samarbetet kan dock inte minska varje lands ansvar för att i första hand självständigt utveckla sitt produktionsliv och bedriva sådan ekonomisk politik som stöder detta. Samarbete kan däremot bedrivas när det gäller bedömningen och koordineringen av olika nordiska länders ekonomiskpolitiska åtgärder. Detta är desto viktigare med tanke på arbetskraftens fria rörlighet i Norden.

Sammanfattningsvis är utvecklandet av det valutapolitiska samarbetet mellan de nordiska länderna positivt och i detta syfte är det också skäl att utarbeta utredningar. Att skapa regler och överenskommelser för samarbetet borde noggrant övervägas med hänsyn till det spelrum som varje land behöver för att sköta sina egna särproblem. Slutligen vill vi konstatera, att avgöranden och samarbete endast i de i medlemsförslaget nämnda frågorna inte räcker till att lösa det i förslaget nämnda grundproblemet.

Helsingfors den 8 juni 1978

Industrins centralförbund

Juhani Ristimäki

Bankföreningen i Finland:

Motiveringarna för det till Nordiska rådet inlämnade medlemsförslaget om valuta- och penningpolitiskt samarbete är tämligen allmänna och delvis motsägande. Som motiv för de föreslagna åtgärderna anges ideologiska skäl, ömsesidigt beroende och speciellt de problem som den långvariga ekonomiska depressionen medfört. På basen av nämnda skäl hänvisar man till ett behov av att öka det valutapolitiska samarbete, som redan länge pågått. Dessa motiveringar förutsätter enligt vår mening dock inte de åtgärder, som utgör innehållet i det egentliga medlemsförslaget.

I motiveringarna konstateras hur valutasamarbetet på den praktiska verksamhetens nivå har förändrats under de flytande kursernas tid. Med undantag av Finland har de andra nordiska länderna deltagit i det europeiska valutasamarbetet. Valutakurspolitiken har man under svåra ekonomiska förhållanden, speciellt med tanke på den internationella konkurrenskraften, varit tvungen att förverkliga på ett smidigt sätt i de olika nordiska länderna, utifrån de egna utgångspunkterna.

De störningar, som förorsakats av den internationella lågkonjunkturen drabbar de nordiska länderna på olika sätt. Den ekonomiska strukturen, beroendet av importenergi, beredvilligheten att med reserveringar utjämna de problem, som konjunkturförändringarna medfört och många andra faktorer, som påverkar ekonomipolitikens uppbyggnad och riktning, är i så måtto annorlunda trots talrika förenande faktorer. Det går därför inte att finna ett tillräckligt underlag för en detaljerad koordinering av valuta- och penningpolitiken. Av motsvarande orsaker har man inte kunnat åstadkomma ett nytt och enhetligt internationellt valutasystem efter det Bretton Woods system rasade ihop. Den internationella situationen avspeglar sig även på den nordiska valutamarknaden.

Inrättandet av ett debatt- och samarbetsystem de nordiska länderna emellan kring valutapolitiska frågor kan enligt vår mening inte medföra någon väsentlig förbättring och förändring i det nuvarande systemet. Inom ramen för ett debattforum kan man knappast få till stånd regler och överenskommelser, som minimerar risken för s. k. konkurrerande devalveringar mellan de nordiska länderna. Trots att de nordiska länderna på grund av den utdragna lågkonjunkturen har varit tvungna att upprepade gånger justera sina valutors yttre värde, kan man inte se detta som ett tecken på konkurrerande devalveringar eller en ökning av risken för dylika. Grundorsakerna till devalveringarna står att söka i den misslyckade ekonomipolitik som förts i vart och ett av länderna.

Det kommunikations- och datautbyte, som hittills har skett mellan de nordiska länderna i nämnda frågor, kan ytterligare utvecklas och göras smidigare. Vi anser dock inte för troligt, att man gemensamt skulle kunna diskutera eller enas om devalveringsbeslut redan på grund av de

svårigheter ett utdraget beslutsfattande skulle förorsaka penningmarknaden. Ett fattande av devalveringsbeslut har efter det valutalagen förändrats blivit påtagligt mera komplicerat jämfört med tidigare praxis.

Debatt- och samarbetsystem kan utvecklas till de delar med vars hjälp det är möjligt att effektivera ett gemensamt framträdande på internationellt forum. Dessa system ökar dock ej valutornas stabilitet i Norden. Valutornas stabilitet kan upprätthållas endast genom en lyckad ekonomipolitik och speciellt genom en dämpning av inflationen.

Valutapolitiken kan knappast samordnas mellan de nordiska länderna sålunda, att den skulle befrämja den fulla sysselsättningen samt en fast och fortsatt tillväxt, emedan utgångspunkterna och problemen till dessa delar är mycket olikartade i de olika nordiska länderna. Valuta-, penning- och centralbankspolitiken eller ett framträdande på den internationella kreditmarknaden har inte heller en så central betydelse när det gäller att uppnå nämnda målsättningar som vissa andra ekonomiskpolitiska medel som t. ex. beskattning eller inkomstpolitik. Vi anser, att man för att uppnå nämnda målsättningar eller för att befrämja dem gemensamt i de nordiska länderna borde utförligt utreda betydelsen av alla centrala ekonomiskpolitiska medel.

Helsingfors den 2 juni 1978

Bankföreningen i Finland

Veikko Makkonen

Styrelsens ordförande

Raimo Ilaskivi

Verkst. direktör

Keskusosuusliike OTK:

De nordiska länderna är på många områden inom industrin och utrikeshandeln i förhållande till världsmarknaden mycket nära konkurrenter. Med detta som utgångspunkt är det klart, att utvecklandet av ett valuta- och penningpolitiskt samarbete i varje nordiskt land skapar förutsättningen för en mer balanserad nationalekonomisk företagsverksamhet än för närvarande samt ett uppnående av full sysselsättning. Vi kan därför från vår sida helt instämma med såväl utgångspunkterna i förslaget som i åtgärderna.

Vi hoppas att man skall avancera i saken så framgångsrikt som möjligt.

Helsingfors den 20 april 1978

Keskusosuusliike O T K

Eero Salovaara

I s l a n d**Udenrigsministeriet:**

— — — meddeles hermed, at dette sagsområde ikke sorterer under udenrigsministeriet. Ministeriet kan derfor ikke udtale sig om spørgsmålet.

Reykjavík, den 21. april 1978

P.m.v.

Olafur Egilsson

N o r g e**Finans- og tolldepartementet:**

— — — Finansdepartementet vil for sitt vedkommende uttale følgende:

1. Medlemsforslaget går inn for at det bør opprettes et fast og effektivt fungerende system for konsultasjoner og samråd i valutapolitiske og monetære spørsmål. Finansdepartementet vil i den forbindelse vise til de rutinemessige finansministermøter som nå avholdes hvor både valutapolitiske og monetære spørsmål drøftes i den utstrekning landenes regjeringer finner behov for det. En vil også vise til det nordiske samarbeidet som foregår i tilknytning til det internasjonale valutafond (IMF) f. eks. i Nordisk finansielt utvalg. Utover dette tas det kontakt i dette spørsmål direkte mellom landene når det er hensiktsmessig.

2. Medlemsforslaget går videre inn for at arrangement for konsultasjoner etterstreber en størst mulig valutastabilitet mellom de nordiske valutaer og at en søker å skape regler og overenskomster som minimaliserer risikoen for såkalte konkurransedevalueringer mellom de nordiske land. Finansdepartementet viser til at regjeringens prinsipielle synspunkt er at en tilstreber størst mulig valutastabilitet i Norden og at en arbeider videre for økt stabilitet på dette området. På den annen side må en erkjenne at både Danmark og Norge er medlemmer av det europeiske valutapolitiske samarbeid og at de andre nordiske land ikke deltar i dette samarbeidet. De regler som gjelder for dette samarbeidet setter derfor grenser for utformingen av eventuelle regler og overenskomster mellom de nordiske land, men en vil gjennom de nevnte konsultasjoner likevel minimalisere risikoen for såkalte konkurransedevalueringer de nordiske land imellom.

3. I forslaget reises det spørsmål om å utrede hvordan de nordiske land gjennom sin pengepolitikk, opptreden på de internasjonale kapitalmarkeder og et utbygget samarbeid mellom sentralbankene i Norden, kan legge grunnlaget for en bedre samordning av valutapolitikken som er forenlig med målet om full sysselsetting og stabil økonomisk vekst. Finansdepartementet vil igjen vise til at de nordiske lands ulike forhold til det europeiske valutasarbeid setter grenser for hvilken samordning som kan finne sted på dette området. Finansdepartementet går imidler-

tid ut fra at de konsultasjoner, som er nevnt, over tid vil bidra til å klar-
gjøre grunnlaget for bedre samordning av valutapolitikken.

Oslo, 8. august 1978

Etter fullmakt
Bjørn Frisholm

Inger Aarskog Jensen

Departementet for handel og skipsfart:

Handelsdepartementet er enig i at det valutapolitiske og monetære samarbeid fortsatt bør innta en sentral plass i det nordisk økonomiske samarbeid i sin alminnelighet og i at man gjennom samarbeidet på dette område må søke å oppnå størst mulig valutamessig stabilitet innenfor Norden.

Til første del av forslaget vil vi vise til at det foregår regelmessige drøftelser av disse spørsmål i allerede etablerte organer, bl. a. i Det nordiske finansielle utvalg. Etter Handelsdepartementets mening vil en styrkelse av samarbeidet best kunne skje i tilknytning til dette utvalg.

Til forslaget om å etablere et regelverk som minimaliserer risikoen for konkurrerende devalueringer mellom de nordiske land vil vi bemerke at hensynet til konfidensiell behandling og behovet for raske beslutninger om justering av valutakurser kan gjøre det vanskelig å fastsette formaliserte rutiner. Vi viser forøvrig til at det allerede er etablert samarbeidsrutiner mellom finansministrene og sentralbanksjefene i de nordiske land for å behandle spørsmål av denne art.

En eventuell utredning i henhold til siste del av forslaget vil ventelig best kunne skje i regi av Embetsmannskomiteen for valutaspørsmål og finansielle spørsmål.

Oslo, 9. juni 1978

For Handelsministeren
A. Skarstein
Departementsråd

Steinar Sørbotten
Ekspedisjonssjef

Norges bank:

I medlemsforslaget foreslås å opprette et system for konsultasjoner og samråd mellom de nordiske land i valutapolitiske spørsmål. Norges bank er av den oppfatning at dette i dag ivaretas i tilstrekkelig grad av de eksisterende samarbeidsorganer, herunder Det Nordiske Utvalg for Fi-

nansielle spørsmål. Hva spesielt angår samråd forut for beslutninger om valutakursendringer som skal treffes av de valutapolitiske myndigheter i de enkelte land, mener Norges bank at dette vanskelig kan skje i organiserte former etter på forhånd fastlagte fremgangsmåter. Avgjørelse i slike saker må skje raskt og må behandles med den største diskresjon under det nåværende valutasystem.

Det foreslås også å utarbeide et sett av regler og bestemmelser for å redusere sannsynligheten for såkalte konkurrerende devalueringer mellom de nordiske land. Norges bank vil i denne sammenheng peke på at den reviderte avtale om Det Internasjonale Valutafond og forskrifter gitt med hjemmel i denne, inneholder bestemmelser som skal regulere disse forhold. Særskilte avtaleforhold om dette mellom de nordiske land innbyrdes vil neppe kunne bidra med noe utover Valutafondets avtaleverk og de overvåkingsordninger som der vil bli fulgt.

I medlemsforslaget foreslås for øvrig å utrede hvordan de nordiske land kan legge grunnen for en bedre samordning av valutapolitikken som kan bidra til full sysselsetting og fortsatt stabil økonomisk vekst. Norges bank er enig i at valutapolitikken bør behandles i sammenheng med den økonomiske politikken forøvrig, med full sysselsetting som siktemål. En viser i denne sammenheng til Norges banks brev til Finansdepartementet av 10. oktober 1977 om samordning av nordiske tiltak mot arbeidsløshet og inflasjon, for full sysselsetting og stabile priser.

En eventuell utredning om valutapolitiske spørsmål bør inngå som en del av utredningen av den internasjonale økonomiske situasjon etter Ministerrådets beslutning av 19. februar 1978. Det vil være naturlig at Det nordiske Finansielle Utvalg i så fall står for denne del av arbeidet.

Oslo, 29. mai 1978

Norges bank
Knut Getz Wold

Arne Lie

Norges industriforbund:

Norges industriforbund ser positivt på en utvidelse av det nordiske samarbeid og vil anbefale medlemsforslaget om valutapolitisk og monetær samordning.

Vi vil imidlertid føye noen kommentarer til enkelte av de punkter som blir tatt opp i medlemsforslaget.

De nordiske land har i etterkrigstiden hatt felles syn på mange vitale økonomisk-politiske spørsmål og det er dessuten en stor likhet landene i mellom når det gjelder den faktiske økonomiske utvikling. Disse fellestrekk kan sies å ha vært både et resultat av og en forutsetning for det nordiske samarbeid som har ført til at disse landene i internasjonal sam-

menheng har fremstått som en forholdsvis homogen gruppe. Som det fremholdes i medlemsforslaget har de nordiske land også i forbindelse med de siste årenes alvorlige internasjonale konjunkturtilbakeslag prøvd å opprettholde den fulle sysselsetting. Vi er enige i at dette har vært en riktig linje og at de nordiske land på dette område kan og bør påvirke andre land til å føre en lignende politikk, men vi føler oss noe usikre på hvor langt en slik politikk bør drives.

Sverige og Norge er de to land som de siste årene mest konsekvent har prøvd å opprettholde den fulle sysselsetting — og som også har fått de største kostnadsproblemene. Den svenske politikken ble lagt om: i mer restriktiv retning i begynnelsen av fjoråret og Norge har fulgt etter nå i år. Etter Norges Industriforbunds mening illustrerer dette de begrensninger den internasjonale utvikling legger på de nordiske lands handlefrihet. Den svenske og den norske politikken reddet på kort sikt mange arbeidsplasser men bidro til å svekke den langsiktige konkurranseevnen.

Som et ledd i gjenopprettelsen av konkurranseevnen har begge landene foretatt devalueringer. Norges Industriforbund er av den oppfatning at man bør tilstrebe stabile vekselkursrelasjoner — i første rekke mellom de nordiske land, men gjerne også i en større sammenheng. Vi synes likevel at den senere tids paritetsforandringer mellom de nordiske lands valutaer må sees som en nødvendig konsekvens av den politikk som har vært ført på andre områder enn det valutapolitiske. Uten en nordisk samordning av politikken når det gjelder andre sentrale økonomiskpolitiske målvariabler vil det heller ikke finnes grunnlag for en samordning av valutapolitikken. Det vil være urasjonelt å presse det nordiske samarbeid videre ved prinsippvedtak om samordning av valutapolitikken, dersom de enkelte land ikke er beredt til å akseptere de konsekvenser dette har for deres nasjonale økonomiske politikk. Et regelverk som skal redusere risikoen for konkurrerende devalueringer vil dessverre ha lite for seg hvis ikke politikken på sentrale områder er samordnet landene i mellom. Men da reduseres også i tilsvarende grad behovet for et slikt regelverk.

Oslo, 5. juni 1978

Norges industriforbund

Jan Didriksen

Adm. direktør

Norsk arbeidsgiverforening:

Når det gjelder målsettingen, er det alminnelig enighet om det ønskelige i å unngå at de nordiske land skaper vanskeligheter for hverandre

gjennom valuta- og pengepolitikken. Dette vil lett bli resultatet hvis hvert land søker å beskytte seg selv mot konjunktursvikten uten hensyn til andre land. Et samarbeid for å unngå slike virkninger er derfor ønskelig.

To nordiske land er imidlertid idag bundet av forskjellige avtaler gjennom medlemskap i EF og i valutaslangen, mens de andre står mere fritt. Det synes derfor vanskelig å gjennomføre en bindende avtale på nordisk basis uten å komme i konflikt med de gjeldende forpliktelser.

Vi heller derfor til den oppfatning at samarbeidet på dette område må begrenses til mere uformelle kontakter.

Oslo, 20. juni 1978

Norsk arbeidsgiverforening

Kaare N. Selvig

Den norske bankforening:

— — — vil vi få bemerke at vi ved en rekke anledninger har gitt uttrykk for vårt prinsipielle positive syn på det internasjonale samarbeide. Vi kan imidlertid ikke se at forslaget om å opprette et system for konsultasjoner og samråd i valutapolitiske og monetære spørsmål kan være formålstjenlig da dette må kunne varetas innen det nåværende internordiske samarbeide på sentralbankområdet.

— — — — —

Oslo, 26. maj 1978

Johan Wahl

Norges rederforbund:

— — — — —

Skipsfartsnæringen har fått store problemer p. g. a. de store valutafluktasjoner i den siste 10-årsperioden, og finner det derfor ønskelig med internasjonalt samarbeid som tar sikte på å skape mer stabile forhold på valutamarkedene. Vi kan imidlertid ikke se at en gjennomføring av det foreliggende forslag vil ha merkbare positive konsekvenser for valutamarkedene. Vi vil spesielt påpeke følgende:

— Det eksisterer allerede et godt utnyttet system for konsultasjoner og samråd mellom de nordiske land i valutapolitiske spørsmål.

— På bakgrunn av den omfattende konsultasjon som finner sted mellom de nordiske land om økonomiske, inklusive valutariske, spørs-

mål, skulle det ikke være påkrevet med offisielle og institusjonaliserte konsultasjoner i direkte forbindelse med en forestående valutakursending. Vi vil her spesielt peke på faren for lekkasjer fra slike konsultasjoner, som kan føre til betydelige tap for de nordiske sentralbanker.

— Valutafondet har allerede regler som skal forhindre konkurrerende devalueringer, og de nordiske land er allerede fullt ut enige om at slike devalueringer må unngås.

— I forslaget fremheves at man må søke å oppnå størst mulig valutastabilitet i Norden. Dette er i og for seg ønskelig, men det må oppnås ved en generell koordinering av den økonomiske politikk. Om inflasjonstakten er meget forskjellig i de nordiske land, bør valutakursene tilpasses dette, slik at man ikke får uønskede forvriddningseffekter i handelen mellom landene.

— Forslaget ber om en utredning om hvorledes en bedre samordning av valutapolitikken kan bidra til full sysselsetting og fortsatt stabil økonomisk vekst. Det skulle være unødvendig å ta dette opp, idet det er en selvfølge i de nordiske land at valutapolitikken legges opp nettopp ut fra hensynet til disse målsetninger.

Oslo, 2. juni 1978

Norges rederforbund

David Vikøren

Adm. direktør

S v e r i g e

Konjunkturinstitutet:

Institutet delar förslagsställarnas syn att det nära ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna är av mycket stort värde och att det skulle vara olyckligt om de påfrestningar världsekonomin har utsatts för under 1970-talet skulle medföra en försvagning av detta.

Den internationella ekonomiska integrationen torde de facto ha gått väl så långt inom det nordiska området som inom någon annan region med flera suveräna stater. Denna integration har emellertid i förhållandevis ringa grad drivits fram genom institutionaliserat mellanstatligt samarbete. I stället har geografisk närhet och kulturgemenskap medfört en automatisk tendens till integration av marknaderna för varor, tjänster och arbetskraft. Ett institutionaliserat mellanstatligt samarbete har ofta vuxit fram i marknadsintegrationens släpång och har ofta stött på politiska hinder förknippade med olikheter i utrikespolitisk orientering eller rädsla för strukturella påfrestningar. Dessa hinder har av naturliga

skäl drabbat framför allt de stora samlade lösningarna av typ nordisk tullunion och Nordek, så att hela det vittförgrenade och djupgående samarbetet i stor utsträckning kommit att vila på avtal för delområden och direktkontakter mellan myndigheter och organisationer.

Förslagsställarnas första krav på ett system för konsultationer och samråd i politiska frågor ligger således väl i linje med den institutionella inriktning det nordiska samarbetet har fått och det kan i själva verket ifrågasättas om inte ett sådant system redan finns, ehuru inte formellt avtalat. Institutet vill därmed inte utesluta möjligheten att det skulle finnas skäl att ytterligare institutionalisera samarbetet på denna punkt.

Beträffande tanken på att införa en långtgående formaliserad samordning av valuta-, penning- och utlandsupplåningspolitiken i syfte att uppnå stabilare växelkursrelationer inom det nordiska området, vilket är innebörden av den andra och tredje föreslagna åtgärden, vill institutet emellertid peka på de hinder som alltid tidigare stått i vägen för sådana samarbetslösningar och som fortfarande torde föreligga. Det är inte någon tillfällighet att Danmark som enda nordiska land är medlem i EG och att Finland över huvud taget aldrig deltagit i ormsamarbetet. Dessa skillnader har utrikespolitiska och strukturella orsaker, vilka det kräver en betydande politisk ansträngning att övervinna. Frånsett sådana problem som är förknippade med eventuella målskillnader kvarstår avsevärda olikheter i uppsättningen av användbara medel.

En annan allmän reservation som institutet tidigare anfört i sin remiss på ett tidigare framlagt medlemsförslag från Nordiska rådet¹ är att en internationell samordning av t. ex. den ekonomiska politiken inte alltid är eftersträvansvärd, ens när den är möjlig rent politiskt. Olikheter i geopolitiskt läge och därmed utrikespolitisk orientering, i ekonomisk struktur och i nationella värderingar, sådana dessa kommer till uttryck i den inhemska politiska processen i varje land, leder inte så sällan till att en samordning skulle vara förenad med kostnader som överstiger vinsterna. Samma effekt kan också uppkomma genom det rent tekniska problemet att en samordning ibland kan vara så tidsödande och kräva så stora politiska och administrativa insatser att kostnaderna överstiger vinsterna av det skälet.

I det konkreta fall det här gäller kan det således tänkas att en samlad nordisk lösning på problemet att anpassa de nordiska ländernas kostnadsläge i en situation med avtagande världsinflation och internationell lågkonjunktur skulle vara mindre framkomlig än nationella särlosningar. Utgångsläget för en sådan anpassning varierade ju mycket kraftigt mellan länderna i flera olika avseenden. Det danska EG-medlemskapet, den norska oljan, de för Sverige kännbara strukturbakslagen i varv, stål och

¹ Konjunkturinstitutets yttrande 1977-10-27 över medlemsförslag om gemensamma nordiska åtgärder mot arbetslöshet och inflation (A 510/e); se Nordisk Råd, 26. sesj., Supplementband, s. 399.

järnmalm, skillnader i parlamentariskt läge och fackföreningsstruktur, tänkbara skillnader i möjligheterna till utlandsupplåning osv. har sannolikt gjort utgångspunkterna för den nödvändiga kostnadsanpassningen så olika att en nordisk samordning av denna framstår som svår att genomföra i det uppkomna läget.

Å andra sidan kan anföras att stabila eller rent av fasta växelkurser mellan de nordiska valutorna — såsom förslagsställarna hävdar — utgör ett eftersträvansvärt mål på grund av den långtgående ekonomiska integrationen i området. Detta kan tala för förslaget att förutsättningarna för en valutapolitisk samordning med detta syfte utreds. Historisk erfarenhet och ekonomisk forskning från det senaste årtiondet pekar på att man då kommer att finna att det krävs en ganska långtgående beredskap att samordna stabiliseringspolitiken för att stabila växelkursrelationer inom Norden skall uppnås. Problemet kompliceras ytterligare därav att internordiska förskjutningar i bytesvillkor och råvarupriser — exempelvis vad gäller olja, skogsindustri samt lantbruksprodukter — kan få återverkningar på valutamarknaden. En sådan samordning av stabiliseringspolitiken som förslagsställarna tänkt sig kräver sannolikt vidare att klara spelregler etableras och att samarbetet institutionaliseras hårdare. Huruvida de yttre och inre politiska förutsättningarna för detta är tillstädes har institutet inte kompetens eller anledning att uttala sig om.

Stockholm den 21 juni 1978

Lars Lindberger

Nils Lundgren

Kommerskollegium:

Stockholms handelskammare, Handelskammaren i Göteborg-Västsvenska handelskammaren och Skånes handelskammare samt Landsorganisationen (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF) har beretts tillfälle avge yttrande över medlemsförslaget. Inkomna remissvar bifogas (*se nedan*). SAF har avstått från eget yttrande och LO har hänvisat till tidigare avlämnat svar till Nordens fackliga samorganisation. Stockholms handelskammare och Skånes handelskammare, till vars yttrande även Handelskammaren i Göteborg-Västsvenska handelskammaren anslutit sig, har inget att invända mot förslaget om ett system för konsultationer och samråd mellan de nordiska länderna i valutapolitiska frågor. Man ifrågasätter emellertid om inte Norden utgör ett för litet område för valutapolitisk samordning och Skånes handelskammare menar att handelssynpunkterna talar för

att samarbete bör ske med länderna inom EG och EFTA. TCO tillstyrker den i medlemsförslaget framförda hemställan om åtgärder och påpekar att mot bakgrund av de gemensamma förhållanden som präglar de nordiska länderna bör ett stärkt samarbete i Norden på angivna områden ha goda förutsättningar att snabbt kunna komma till stånd och bli effektivt. Kollegiet vill för egen del anföra följande.

Det kan konstateras att de nordiska ländernas internationella valutapolitiska samarbete naturligen i första hand sker inom ramen för organisationer som omfattar en vidare länderkrets. På ett analogt sätt har frihandeln på industrivaruområdet i Norden åstadkommit inom en vidare ram, som numera omfattar EFTA- och EG-länderna. Som framhålls av motionärerna utsätts dock det internationella valutapolitiska samarbetet för påfrestningar, vilka ökat sedan det s. k. Bretton Woods-systemet brutit samman. Det är därför enligt kollegiets mening välbetänkt, att söka en närmare samverkan de nordiska länderna emellan på det ekonomisk-politiska och valutapolitiska området, särskilt i syfte att bevara förutsättningarna för det omfattande handelsutbytet i Norden. En sådan samverkan bör dock ges sådana former att det underlättar och ej försvårar ett deltagande i ett vidare valutapolitiskt samarbete med andra länder. Kollegiet vill i detta sammanhang erinra om sitt motsvarande yttrande över ett i Nordiska rådet tidigare väckt förslag angående gemensamma nordiska åtgärder mot inflation och arbetslöshet (1977-11-03, dnr 590).¹ Kollegiet förordar häri att diskussioner upptas på regeringsplanet de nordiska länderna emellan angående effekterna på övriga nordiska länders ekonomi av sådana stödinsatser till den egna industrins hjälp, som medlemsregeringarna vidtar av sysselsättningskäl.

Stockholm den 30 juni 1978

Rutger Croneborg

Christer Arvíus

Sveriges riksbank:

Enligt fullmäktiges mening finns det redan ett väl utbyggt och effektivt fungerande system för nordiskt samråd på detta område. Vad gäller valutamarknadsfrågor äger i stort sett dagliga kontakter rum mellan de nordiska centralbankernas utrikesavdelningar. Vidare innebär den gemensamma nordiska representationen i Internationella valutafonden (IMF) att en löpande samordning sker via centralbankerna i monetära frågor som behandlas inom IMF:s ram. Valutapolitiska överläggningar sker vid regelbundna möten i Nordiska finansutskottet samt vid de år-

¹ Se *Nordisk Råd*, 26. sesj., *Supplementband*, s. 402.

liga nordiska centralbanksmötena. Dessutom sker täta kontakter mellan nordiska centralbanksrepresentanter på olika nivåer bl. a. i anknytning till de månatliga sammanträdena i Internationella regleringsbanken (BIS).

Detta löpande och nära samråd har inte förändrats av det förhållandet att de nordiska länderna har valt olika växelkursarrangemang. Viktigare valupolitiska åtgärder, som t. ex. Sveriges utträde ur det europeiska valutasamarbetet, har alltid föregåtts av kontakter mellan representanter för regeringarna och centralbankerna i de nordiska länderna, och det ter sig för fullmäktige som självklart att så kommer att ske även i fortsättningen.

Fullmäktige vill i detta sammanhang även peka på att Nordiska ministerrådet genom beslut den 21 maj 1974 upprättade Nordiska ämbetsmannakommittén för valutafrågor och finansiella frågor med uppgift att bistå ministerrådet i nordiska och internationella valutafrågor. I praktiken betyder detta att Nordiska finansutskottet kan inkallas och mötas som ämbetsmannakommitté, då denna kommitté åläggs särskilda uppgifter av ministerrådet.

Mot bakgrund av vad som nu anförts ser fullmäktige inget behov av att ytterligare institutionalisera eller på annat sätt skapa ett fastare system för det nordiska samrådet i valupolitiska frågor. Det redan existerande systemet fyller högt ställda krav härvidlag.

I medlemsförslaget förordas för det andra att regler och överenskommelser skapas som minimerar risken för s. k. konkurrensdevalveringar mellan de nordiska länderna. Fullmäktige vill här framhålla att den reviderade valutafondstadga som helt nyligen trädde i kraft innehåller detaljerade bestämmelser på växelkursområdet. Såväl i artikel IV i denna stadga som i de riktlinjer som antagits i anslutning till artikel IV ingår som ett centralt åtagande att ett medlemsland skall undvika att manipulera sin växelkurs för att vinna oberättigade konkurrensfördelar gentemot andra medlemsländer. Samtliga nordiska länder har godtagit den reviderade fondstadgan och är därigenom bundna av bestämmelserna i nämnda artikel. Eftersom det sålunda föreligger ett entydigt internationellt åtagande för de nordiska länderna har fullmäktige svårt att se värdet av en särskild nordisk överenskommelse på denna punkt.

För det tredje bör man enligt medlemsförslaget skyndsamt utreda hur de nordiska länderna kan lägga grunden för en bättre samordning av valupolitiken som kan bidra till full sysselsättning samt fortsatt och stabil ekonomisk tillväxt. Fullmäktige har noterat att det program som nyligen antagits av Nordiska ministerrådet bl. a. tar sikte på att klarlägga förutsättningarna för utvidgat nordiskt samråd vad gäller den ekonomiska politiken i stort. Frågan torde därför komma att behandlas inom den närmaste framtiden i olika nordiska fora. Vidare fattade Nor-

diska ministerrådet i februari 1978 beslut om en utredning rörande den internationella ekonomiska situationen.

Stockholm den 22 juni 1978

Å Fullmäktiges vägnar:

Torsten Bengtson

R. Sparve

Mot beslutet reserverade sig *Erik Wärnberg, Birger Nilsson och Gunnar Sträng* och anförde:

Vi anser att det framlagda förslaget bör upptas till behandling i Nordiska ministerrådet med avsikt att realisera i medlemsförslaget av den 11 januari 1978 framförda yrkanden.

Sveriges exportråd har i skrivelse den 22 december 1978 förklarat sig icke ha något att erinra mot medlemsförslaget.

Stockholms handelskammare:

Lösningar till valutapolitiska och monetära frågor bör enligt Handelskammarens uppfattning sökas i ett vidare internationellt samarbete omfattande flera länder än de nordiska. Koordinering och samordning bör i första hand sökas med länderna inom EFTA och EG.

Handelskammaren har ingen invändning mot förslaget om ett system för konsultationer och samråd mellan de nordiska länderna i valutapolitiska frågor. Sådant samråd kan utgöra ett naturligt led i de nordiska ländernas förberedelser för överläggningar i ett vidare internationellt sammanhang. Handelskammaren ifrågasätter emellertid om Norden inte utgör ett för litet område för en valutapolitisk samordning med de syften som finns angivna i förslaget.

Stockholm den 7 juni 1978

Stockholms handelskammare

Sven Swarting

Skånes handelskammare:

— — — Enligt handelskammarens uppfattning är det angeläget att de nordiska länderna samarbetar i valutapolitiska frågor. Avgörande är emellertid att Sverige i hithörande frågor samarbetar med de länder med vilka det huvudsakliga handelsutbytet sker. Denna ståndpunkt talar för att ett samarbete, utöver med de nordiska länderna, bör ske med länderna inom EG och EFTA. Ett samrådsförfarande i valutapolitiska

och monetära frågor inom Norden kan dock ses som ett led i ett sådant vidare samarbete. I detta hänseende har Handelskammaren inget att erinra mot vad som anförs i medlemsförslaget. Handelskammaren ställer sig dock tveksam till det förhållandevis rigida system för valutasamarbete mellan de nordiska länderna som förordats i medlemsförslaget.

Malmö den 12 juni 1978

Skånes handelskammare
omfattande Skåne och södra Halland
Lars C. G. Samzelius

Handelskammaren i Göteborg — Västsvenska handelskammaren *hänvisar i skrivelse den 20 juni 1978 till Skånes handelskammares yttrande av den 12 juni 1978 (se ovan).*

Sveriges grossistförbund:

Det är rent allmänt värdefullt att de nordiska länderna samråder med varandra i frågor av ekonomisk-politisk karaktär. Vi utgår för övrigt från att så redan sker i betydande omfattning.

Vi ifrågasätter dock om det är ändamålsenligt att — såsom förslagsställarna önskar — upprätta ett system för hur detta samråd skall ske. Ett sådant system måste rimligen, om det skall vara meningsfullt, byggas upp på formella grunder och kan därmed leda till en stelhet i relationerna länderna emellan som knappast kan vara önskvärd.

Vi menar för vår del att samarbetet bör utvecklas efter hittillsvarande, mera formlösa grunder, och vi anser därför inte att medlemsförslaget bör föranleda någon åtgärd från Nordiska rådets sida.

Stockholm den 15 juni 1978

Sveriges grossistförbund
Iwan Ahlström

Sveriges industriförbund:

Vi instämmer helt i de syften med ett mer samordnat ekonomiskt-politiskt agerande som framhålls i motionen. I den mån så är möjligt är det naturligtvis av stort intresse att de nordiska länderna gemensamt kan minska störningar från den internationella ekonomiska utvecklingen i form av snabba prisstegringar, låg efterfrågan m. m. Det är också an-

geläget för samarbetet inom Norden att vad som kan uppfattas som konkurrensdevalveringar undviks. I och med att Sverige lämnat samarbetet inom den s. k. valutaormen torde emellertid vissa förskjutningar i de relativa växelkurserna vara oundvikliga. Större växelkursjusteringar kommer däremot självfallet att vara mycket ensartade företeelser.

De samrådsförfaranden som kan motiveras i samband med växelkursjusteringar och i den fortlöpande ekonomiska politiken måste emellertid betraktas som en integrerad del i de enskilda regeringarnas ansvarsområden. Vi utgår ifrån att ett kontinuerligt, öppet och förtroendefullt samarbete redan existerar på denna punkt och att detta samarbete fortlöpande vidareutvecklas. Av principiella och praktiska skäl anser vi därför att den remitterade motionen inte bör föranleda någon åtgärd.

Stockholm den 26 juni 1978

Sveriges industriförbund

Jan Bröms

Kerstin Wallmark

Tjänstemännens centralorganisation:

Utgångspunkten för förslaget om ett vidgat valutapolitiskt och monetärt samarbete i Norden är det angelägna i att nå fram till en gemensam syn på den ekonomiska politikens utformning och så långt möjligt söka avskärma Norden från internationell inflation och arbetslöshet. Kraven har som bakgrund den utdragna internationella lågkonjunktur som under en rad år haft negativa återverkningar på de nordiska länderna.

De nordiska länderna förenas av en rad faktorer som ett omfattande varuutbyte, en fri nordisk arbetsmarknad och stor likhet i politiska värderingar och sociala målsättningar. Ett vidgat nordiskt samarbete skulle ge större tyngd åt de små ländernas möjligheter att hävda sina intressen i internationella sammanhang samtidigt som det skulle underlätta de enskilda nordiska ländernas ansträngningar att hålla den ekonomiska aktiviteten och sysselsättningen uppe.

Upprätthållandet av valutapolitisk stabilitet i Norden måste betraktas som ett viktigt mål för den ekonomiska politiken — särskilt efter Bretton Woods-systemets sammanbrott.

Medlemsförslaget förordar att ett fast och effektivt fungerande system för konsultationer och samråd i valutapolitiska och monetära frågor upprättas och att inom ramen för detta system sådana arrangemang eftersträvas som medför största valutapolitiska stabilitet i Norden. Ett av syftena skulle vara att söka minimera risken för s. k. konkurrerande devalveringar de nordiska länderna emellan. Vidare föreslås att det utredes hur de nordiska länderna genom sin penningpolitik, genom sitt upp-

trädande på de internationella kreditmarknaderna och genom ett utbyggt samarbete centralbankerna emellan kan lägga grunden för en bättre samordning av valutapolitiken för att därigenom bidra till uppnåendet av full sysselsättning samt fortsatt och stabil ekonomisk tillväxt.

TCO har sedan länge haft uppfattningen att det är synnerligen angeläget att få till stånd en kontroll av den internationella valutapolitiska utvecklingen. Vid TCO-kongressen 1973 behandlades och godkändes en rapport¹ vari krävdes bl. a. att "ett kraftfullt och målmedvetet internationellt kreditmarknads- och valutapolitiskt samarbete måste inledas". I 1976 års kongressrapport "Internationell facklig samverkan för ekonomisk utveckling och social rättvisa" framhölls bl. a. att "om inte regeringarna har full kontroll över kapitalrörelserna och kan förhindra valutaspekulationer . . . behärskas valutaströmmarna av marknadskrafterna, som i detta fall representeras av de internationella storbankerna och de multinationella företagen". Härutöver kan nämnas att TCO tillsammans med FIET vid TUACs konsultation med OECDs IIME-kommitté våren 1978 krävt att OECD utarbetar ett bindande instrument för de multinationella bankerna.

Mot bakgrund av de gemensamma förhållanden som präglar de nordiska länderna bör ett starkt samarbete i Norden på angivna områden ha goda förutsättningar att snabbt kunna komma till stånd och bli effektivt. TCO tillstyrker den i medlemsförslaget framförda hemställan om åtgärder.

Stockholm den 17 maj 1978

Tjänstemännens centralorganisation (TCO)

Lennart Bodström

Hans Engman

Landsorganisationen i Sverige:

LO har under en lång följd av år på olika sätt stött strävandena till ett utvidgat nordiskt samarbete. Det torde knappast råda någon tvekan om att ett ökat internationellt samarbete och ökad samordning när det gäller den ekonomiska politiken idag ter sig angelägnare än någonsin. Erfarenheterna av de senaste årens ekonomiska problem i industriländerna pekar entydigt på att skall dessa kunna lösas på ett för de breda medborgargrupperna gynnsamt sätt måste gemensamma och samordnade åtgärder vidtas. Som påpekas i medlemsförslaget måste det därför betecknas som synnerligen olyckligt om det ekonomiska samarbetet inom

¹"Företagandets internationalisering — välfärdshot eller framstegsgaranti?" TCO-Prisma, Lund 1973.

Norden skulle komma att försvagas i detta läge. Inte minst när det gäller att i de internationella sammanhangen få gehör för nordiska intressen torde ett samordnat agerande och väl utvecklat nordiskt samarbete vara av stor betydelse.

Valutapolitiken är ett av de viktigaste områdena för ökade insatser med sikte på samarbete och samordning. Det nuvarande valutasystemets bräcklighet och sårbarhet för olika former av spekulation kan minskas vid ett utökat nordiskt samarbete. Bland annat skulle möjligheterna kunna förbättras att få ett något bättre grepp om den riskfyllda kombinationen som de växande multinationella företagen och ett sårbart valutasystem utgör.

LO vill således ge sitt fulla stöd åt förslaget om ett förbättrat nordiskt samarbete på valutapolitikens område men vill samtidigt framhålla att skall detta bli effektivt krävs som grund ett utökat samarbete vad gäller den allmänna ekonomiska politiken.

Stockholm den 11 maj 1978

Landsorganisationen i Sverige

Lars Westerberg

Lars Ljung

Svenska arbetsgivareföreningen:

Enär de frågor som berörs i medlemsförslaget ligger utanför vårt arbetsområde och då Svenska bankföreningen enligt uppgift får tillfälle att yttra sig, avstår vi från eget yttrande.

Stockholm den 6 april 1978

Svenska arbetsgivareföreningen

Gunnar Westermark

Svenska bankföreningen:

Under de senaste åren har de nordiska länderna ställts inför stora ekonomiska problem som vid en första anblick synes varit likartade. Liksom i många andra av de västliga ekonomierna har tillväxttakten varit låg, eller negativ, inflationen stark och bytesbalansunderskotten mycket stora. Dessa problem har de nordiska länderna sökt lösa vart och ett på sitt sätt.

Enligt bankföreningens uppfattning skulle ett utökat nordiskt samarbete på det ekonomiska området och en viss samordning av den ekono-

miska politiken vara till gagn för den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna.

De förutsättningar, som måste vara uppfyllda för att en samordning av den ekonomiska politiken skall vara möjlig, existerar emellertid för närvarande endast delvis. Såväl mål som medel i den ekonomiska politiken varierar i betydande grad länderna emellan. Dessutom framträder vid en närmare analys betydande skillnader vad beträffar bl. a. finansiell ställning i förhållande till utlandet, internationell konkurrenskraft, produktionsutbud och efterfrågestruktur. Så länge dessa skillnader består är det nödvändigt att den ekonomiska politiken utformas efter de enskilda ländernas krav för att en balanserad utveckling skall nås.

Ett utökat samarbete på valutaområdet, vilket föreslagits inom Nordiska rådet, förutsätter enligt bankföreningens uppfattning en samordning av hela den ekonomiska politiken så att skillnaderna i ekonomisk utveckling länderna emellan elimineras eller avsevärt minskas.

Bankföreningen anser det därför föga verkningsfullt att söka åstadkomma en närmare samordning enbart av valutapolitiken. Betydande skillnader föreligger i dagsläget just på valutaområdet. Sverige och Finland har ett växelkurssystem där valutan är knuten till en korg av valutor. Danmark och Norge deltar i det europeiska valutasamarbetet, den s. k. ormen. Danmark är dessutom medlem av EG, där diskussioner för närvarande pågår om ett utvidgat valutapolitiskt och monetärt samarbete.

Enligt bankföreningens uppfattning bör försök till samordning av den ekonomiska politiken genom konsultationer och samråd ges en bredare inriktning än enbart till det valutapolitiska området. Föreningen har inget att erinra mot att förutsättningarna för en sådan samordning närmare utreds.

PKbanken har deltagit i handläggningen av detta ärende och har förklarat sig instämma i innehållet i yttrandet.

Stockholm den 13 juni 1978

Svenska bankföreningen

Lars-Erik Thunholm

C-G Källner

Medlemsförslag

om inrättandet av ett nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor

(Väckt av Jo Benkow, Elsi Hetemäki-Olander, Tellervo Koivisto, Ingrid Sundberg och Per Olof Sundman)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

NORDINFO:

Den i förslaget skisserade samarbetsformen har relativt få beröringspunkter med NORDINFO:s verksamhet och ansvarsområde, varför NORDINFO inte anser sig kompetent att avge yttrande i ärendet.

NORDINFO vill dock påpeka att den föreslagna samarbetsformen är mycket pretentiös och förutsätter ett stort och livligt samarbete på det nordiska planet för att kunna anses berättigat. Då ett globalt utbyte och tillgång till information inte är en primär förutsättning för folkbiblioteksarbetet, utan tyngdpunkten måste anses ligga på nationellt kulturarbete, vore kanske en lättare nordisk samarbetsform att rekommendera i detta sammanhang.

Esbo den 7 augusti 1978

Å NORDINFO:s vägnar

Esko Häkli
Ordförande

Mariam Ginman
Sekreterare

Nordens folkliga akademi:

Nordens folkliga akademi (NFA) delar uppfattningen att samarbetet inom biblioteksväsendet i Norden, och speciellt på folkbiblioteksområdet, behöver förstärkas men är tveksam till den konstruktion som föreslås i förslaget.

Man räknar där upp en rad arbetsuppgifter som skulle vara av primärt intresse för ett nordiskt bibliotekssekretariat. Listan kan lätt utökas med åtskilliga lika angelägna arbetsuppgifter. Det är tveksamt om en enda institution, vars resurser dessutom är begränsade till den eko-

nomiska ram som föreslås i medlemsförslaget, kan tillvarata en samordning på så många skilda arbetsområden som det här är fråga om.

Ett tänkbart alternativ till ett sekretariat knutet till något av de nordiska biblioteksförningarnas kansli skulle vara att man under en begränsad försöksperiod inrättade en nordisk kommitté med representanter för de nordiska ländernas biblioteksmyndigheter och tilldelade den särskilda medel för att utöka och förbättra samarbetet på folkbiblioteksområdet. Man kan under alla förhållanden inte åstadkomma samordning på många av de områden som nämnts utan en aktiv medverkan från dessa myndigheters sida. Efter en sådan försöksperiod kan lättare avgöras, vilka frågor som bäst kan tillvaratas av ett särskilt nordiskt bibliotekssekretariat och var det bör vara placerat.

Parallellt med detta borde en bredare kartläggning göras av det samarbete i biblioteksfrågor som redan existerar mellan olika institutioner och organisationer i Norden. Genom att stödja och utveckla ett redan etablerat samarbete kan man undvika det dubbelarbete som skulle kunna bli risken med ett separat nordiskt bibliotekssekretariat.

När det gäller frågan om information och dokumentation på folkbildningsområdet har NFA deltagit aktivt i ett samarbete som gett erfarenheter av intresse i detta sammanhang.

Man har vid NFA under en tvåårig försöksperiod arbetat med projekt som rör både dokumentation av och information om vuxenpedagogisk forskning och utvecklingsarbete i Norden.

I ett samarbete med nationella institutioner har NFA således kartlagt vuxenpedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete i Norden, vilket hittills har resulterat i publikationen "Nye veier i voksenopplæringen" (NU B 1977: 4). I denna beskrivs 314 vuxenpedagogiska forsknings- och utvecklingsprojekt från hela Norden. Dessutom utges i samarbete med folkbildningens samarbetsorgan i de nordiska länderna nyhetsbulletiner om vuxenundervisningen i Norden. Båda projekten genomförs som led i ett nordiskt handlingsprogram för vuxenundervisning som administreras av Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete i Köpenhamn.

Man har alltså i dag samlat betydande erfarenheter på det här området — både i de enskilda nordiska länderna och i Norden som helhet. Arbetet har dessutom vid de första evalueringarna blivit så positivt värderat att man kan räkna med att man nu har nått ett gott stycke på väg med att i praktiken realisera de planer som har diskuterats i åtskilliga år. Kommande arbete bör därför naturligt bygga på de erfarenheter som redan har gjorts.

Vid NFA och Nordiska folkhögskolan finns också ett nordiskt bibliotek, varav en del speciellt anknyter till akademiens verksamhet och kan beskrivas som ett ämnesbibliotek inom områdena folkhögskola, folkbildning och vuxenutbildning. Konkreta planer på att bygga ut denna avdelning till ett nordiskt dokumentations- och informationscentrum för

vuxenutbildning och folkbildning har länge diskuterats. Något beslut om en sådan utbyggnad har inte fattats, men bibliotekets inköpspolitik på detta område präglas av en långsiktig inriktning på ett sådant mål. I akademins av Nordiska ministerrådet den 9 nov. 1977 fastställda stadgar sägs följande om bibliotekets uppgifter: "Akademins bibliotek och arkiv skall även fungera som ett nordiskt informationscenter inom akademins verksamhetsområde".

De senaste årens arbete vid akademien har alltså inneburit att man byggt upp fastare kontakter än tidigare med vuxenpedagogiska forskningsinstitutioner i alla de nordiska länderna, och naturligtvis också med centrala pedagogiska bibliotek. Både vad gäller insamlingen av dokumentation och informationen om det nordiska försöks- och utvecklingsarbetet på vuxenutbildningsområdet har akademien kunnat utnyttja sitt nät av lokala kontakter i bl. a. folkhögskola och studieorganisationer i alla de nordiska länderna. Under de två årens försöksarbete har man kunnat konstatera, att just detta är en viktig förutsättning för uppgiften att samla in dokumentation och sprida information inom vuxenundervisningen och folkbildningen, som i högre grad än andra delar av utbildningssystemet präglas av stor heterogenitet.

Vid NFA finns alltså i dag en betydande erfarenhet av arbete omkring dokumentation och information på folkbildningsområdet i Norden. Innan man beslutar att lägga arbetsuppgifter av denna art till ett eventuellt nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor, bör det därför vara naturligt att se närmare på vilka av dessa arbetsuppgifter som redan tillvaratas eller med fördel skulle kunna tillvaratas av NFA. Förutsättningen för sådana överväganden är naturligtvis att särskilda medel ställs till förfogande för en utvidgad verksamhet.

En angelägen arbetsuppgift är det nordiska samarbetet omkring fort- och vidareutbildningen på biblioteksområdet. Också där är arbetsuppgifterna spridda på ett brett fält, men ett nordiskt organ som kan ta initiativ och samordna verksamheten skulle kunna vara av stor betydelse.

NFA har sedan sin tillkomst 1968 också spelat en viss roll inom den nordiska kurs- och konferensverksamheten på biblioteksområdet. Man kan säga att detta delvis bygger vidare på en tradition från 1960-talet, då fortbildning för nordiska bibliotekarier anordnades i form av sommarkurser vid Nordiska folkhögskolan i Kungälv.

I två konferenser, mars 1977 och juni 1978, har NFA i samarbete med olika nordiska arbetsgrupper behandlat frågor som gäller s. k. LL-litteratur och annan litteratur tillrättalagd för människor med läshandikapp av olika art. F. n. planeras vid akademien en nordisk konferens om inköp av utländsk litteratur till offentliga bibliotek, i enlighet med ett förslag från de nordiska biblioteksförningarnas möte 1977.

Det breda intresset för dessa kurser har visat att det finns ett stort

behov av en nordisk kursverksamhet om biblioteksfrågor. Folkbiblioteksverksamheten hör nära samman med det som är NFA:s primära arbetsuppgift — att vara ett centrum för studium av frågor som är väsentliga för utveckling och förnyelse inom folkbildning och vuxenutbildning i Norden. Den roll som akademien framför allt kan spela när det gäller kursverksamhet på biblioteksområdet är att ge dem som har sitt dagliga arbete inom biblioteksväsendet tillfälle att möta ledare och lärare inom folkbildningsarbetet, människor verksamma inom organisationer av olika slag, representanter för handikappgrupper och minoriteter o. s. v.

Vi vill alltså bekräfta det behov av ett intensifierat nordiskt samarbete som redovisas i medlemsförslaget om inrättandet av ett nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor men rekommendera att man i en första etapp prövar vilka nordiska samarbetsuppgifter på biblioteksområdet som med fördel kan tillvaratas av andra institutioner och organisationer.

Kungälv den 25 augusti 1978

För Nordens folkliga akademi

Vilhelm Nielsen

Ordförande

Maj-Britt Imnander

Rektor

D a n m a r k

Ministeriet for kulturelle anliggender:

— — — fremsendes hermed en fra bibliotekstilsynet indhentet udtalelse af 17. juli 1978, til hvilken man henviser (*se nedan*).

Det bemærkes, at indenrigsministeriet ved skrivelse af 22. maj 1978 over for kulturministeriet har meddelt, at man ikke har bemærkninger til det omhandlede medlemsforslag.

København, den 20. juli 1978

P. m. v.

E. b.

Karen M. Christensen

Fuldmægtig

— — — har ministeriet indhentet nedenstående udtalelse af 29. september 1978 fra *Danmarks Biblioteksskole*, hvortil man henviser:

Den arbejdsgruppe, der har udarbejdet forslaget, har prioriteret videreuddannelse inden for biblioteksområdet højt i sit oplæg.

I Rådets forslag anføres, at den rekommandation om fællesnordisk uddannelse for bibliotek, arkiv og informatik, der fremkom i 1971, er afskrevet i 1977 med henvisning til, at ministerrådet har meddelt, at NORDINFO har fået som opgave at være opmærksom på behovet for uddannelse inden for de i rekommandationen nævnte områder.

I den anledning skal man udtale følgende:

Danmarks Biblioteksskole er statens biblioteksfaglige læreanstalt og har som sådan forpligtelser til at forestå både grunduddannelser og videre- og efteruddannelser af bibliotekarer, forskningsbibliotekarer, bibliotekernes kontoruddannede medarbejdere m. fl.

Kursusvirksomheden ved Danmarks Biblioteksskole er således national, men i praksis har de kurser, der har haft interesse for og plads til deltagere fra andre nordiske lande, været åbne for disse landes bibliotekarer. Tilsvarende fremgangsmåde anvendes ved de øvrige nordiske skoler, men der har kun været tale om enkeltstående eksempler, formentlig på grund af rejse- og opholdsudgifternes størrelse.

I perioden 1958—1968 har der været afholdt efteruddannelseskurser for bibliotekarer ved Nordens folkelige akademi i Kungälv i Sverige.

I sommeren 1978 har statens biblioteksskole i Oslo afholdt en nordisk sommerskole for bibliotekarer i form af et pædagogisk seminar med deltagelse og undervisere fra alle nordiske lande, og der er bestræbelser i gang med henblik på en videreudvikling i denne retning, således at de nordiske skoler arrangerer fællesnordiske kurser af forskellig art. Også i denne forbindelse er ressourceproblemet fremherskende.

Seminarieret i Oslo blev delvis finansieret af midler fra NORDINFO, og til fremtidige, lignende kurser vil tilsvarende finansiering være nødvendig i et vist omfang.

Det skal her tilføjes, at Danmarks Biblioteksskole ikke er repræsenteret i NORDINFO, på trods af at dette organ skal anbefale og stille forslag på områder, der direkte vedrører skolens virksomhed, uddannelse.

På et møde i Borås i august 1978, hvor 60 repræsentanter for lærerpersonalet ved de nordiske biblioteksskoler var samlede, drøftedes spørgsmålet om fællesnordiske initiativer til videreuddannelse af bibliotekarer, og man stillede på denne konference forslag om etablering af et kollegium af ledere fra de 7 nordiske biblioteksskoler for at få et forum, hvor man mellem de 2-årige lærerkonferencer kan drøfte fællesinitiativer på uddannelses- og lærebogsområdet.

Danmarks Biblioteksskole kan derfor anbefale, at forslaget fra Nordisk Råd gøres til genstand for nærmere drøftelser mellem biblioteksskolerne allerede på ledernes første møde i februar 1979 med henblik på forslag vedr. fællesnordisk efteruddannelse.

København, den 11. oktober 1978

P. m. v.

E. b.

Karen Munk Christensen

Fuldmægtig

Bibliotekstilsynet:

Det foreslåede sekretariat tænkes oprettet foreløbig for en 3-årig forsøgsperiode, evt. i tilknytning til en af de nordiske biblioteksforeningers sekretariat, og med en styrelse, et arbejdsudvalg og et kursusudvalg. Omkostningerne er beregnet til 440 000 skr. (formentlig årligt). Sekretariatet skal beskæftige sig med en række nærmere angivne opgaver af fællesnordisk interesse, særlig på folkebiblioteksområdet.

Som det fremgår af sagen, er der allerede en lang tradition for nordisk samarbejde på biblioteksområdet. Et forslag om at støtte det eksisterende samarbejde under fastere former må derfor påkalde sig betydelig interesse.

Bibliotekstilsynet mener dog ikke umiddelbart at kunne tage stilling til det foreliggende forslag. Nogle af de opgaver, som nævnes i forslaget, vil formentlig være velegnede til behandling i et fællesorgan, mens andre måske snarere bør løses i et direkte samarbejde mellem de enkelte lande. Det kan i den forbindelse overvejes, om en bevilling til støtte af det nordiske bibliotekssamarbejde kunne administreres i en forsøgsperiode af de eksisterende myndigheder og organisationer, eventuelt i samarbejde med Nordisk Kultursekretariat.

Bibliotekstilsynet kan derfor anbefale, at forslaget gøres til genstand for nærmere drøftelser mellem de nordiske landes institutioner og organisationer på biblioteksområdet.

København, den 17. juli 1978

Kr. Lindbo-Larsen

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse i september 1978 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Københavns Magistrat:

— — — at Københavns kommune kan tilslutte sig tanken om etablering af et nordisk sekretariat for biblioteksspørgsmål, idet magistraten forudsætter, at de hermed forbundne udgifter afholdes af staten.

En fra *stadsbibliotekaren* i sagens anledning indhentet udtalelse af 8.6.1978 vedlægges til orientering (*se nedan*).

København, den 21. juni 1978

Elisabeth Schinkel
Eksp.sekr.

Kommunernes Landsforening:

Af medlemsforslaget fremgår, at sekretariatet bl. a. skal behandle spørgsmål om videreuddannelse, information og dokumentation for folkebiblioteksområdet, spørgsmål om biblioteksservice, samordning af nordiske biblioteksspørgsmål, og at der skal oprettes en styrelse, et arbejdsudvalg og et kursusudvalg i forbindelse med sekretariatet, samt at omkostningerne til sekretariatet skønnes at ville blive 440 000 skr.

I denne anledning skal man meddele, at Kommunernes Landsforening stiller sig positivt over for en forbedring af det nordiske samarbejde på folkebiblioteksområdet, men at landsforeningen ikke finder at kunne tage stilling til, om det foreslåede nordiske sekretariat er den bedste løsning.

København, den 11. september 1978

Henning Rasmussen

O. Ingvartsen

Danmarks Biblioteksforening:

Forslaget "om inrättandet av ett nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor" blev drøftet på møde den 23.—24.5.1978 i Helsingfors mellem de nordiske biblioteksforeninger, som vedtog en fælles udtalelse (se *Bihang*).

Danmarks Biblioteksforening kan fuldt og helt tiltræde denne udtalelse.

Valby, den 27. juni 1978

P. b. v.

For Flemming Ettrup

Bibliotekskonsulent

Oläslig namnteckning

BIHANG

Uttalande av de nordiska biblioteksforeningarnas möte i Hanaholmen den 23—24 maj 1978

Representanter för de nordiska biblioteksforeningarna (Bókavarðafélag Íslands, Danmarks Biblioteksforening, Finlands biblioteksforening, Norsk biblioteksforening och Sveriges allmänna biblioteksforening) har samlade till möte på Hanaholmens kulturcentrum 23—24 maj 1978 be-

handlat medlemsförslaget inlämnat till Nordiska rådet om inrättandet av ett nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor. Det har förutsatts att de nationella biblioteksföreningarna uttalar sig om förslaget. Vi finner det väsentligt att understryka de samstämmiga uppfattningar de nordiska biblioteksföreningarna har i frågan. Vi har enats om följande synpunkter.

1. De nordiska biblioteksföreningarna ser mycket positivt på medlemsförslagets syftemål att stärka sekretariatsfunktionerna i det nordiska bibliotekssamarbetet för att därigenom främja en rad gemensamma, aktuella projekt inom bibliotekssektorn.

2. Väsentligt är att möjligheterna att bedriva nordiskt bibliotekssamarbete underlättas. Sättet att förverkliga detta är inte av primärt intresse förutsatt att en påfallande förbättring av dagens situation kan garanteras och att ett permanent system för skötandet av sekretariatens skyldigheter etableras. Det förefaller uppenbart att behovet att igångsätta samarbetsprojekt är avsevärt större inom folkbibliotekens krets än för de vetenskapliga biblioteken, för vilka NORDINFO erbjuder en naturligt organisatorisk samarbetsbas. Det bör dock framhållas att flera av de arbetsuppgifter som nämns i medlemsförslaget innefattar frågor av gemensamt intresse för bibliotekssektorn i dess helhet.

3. Vi inser att vissa svårigheter kan vara förenade med inrättandet av ett nytt nordiskt samarbetsorgan av den art som rekommenderas i medlemsförslaget. Förstärkandet av sekretariatsfunktionen kan förmodligen enklast uppnås genom utbyggandet av det redan etablerade samarbetet de nordiska sekretariaten emellan. Uppgifter som inte kan genomföras genom att samordna och förstärka de nationella föreningarnas resurser torde kunna överflyttas till existerande samarbetsorgan såsom Nordiska kultursekretariatet.

4. Utgående från de kostnader bildandet av ett nytt sekretariat kräver förefaller en kännbar förstärkning av de nationella sekretariatens resurser, gärna kombinerad med specificerade anslag för genomförandet av klart avgränsade gemensamma projekt, kunna ge bättre utbyte inom vidaste tänkbara ram. Decentraliseringen innebär att man effektivt kunde utnyttja existerande organisationsformer och personalresurser.

5. Förslag gällande konkreta anslagsbehov bör kunna definieras av de nordiska biblioteksföreningarna i samråd. Som allmän princip kan man peka på tudelning av beviljade resurser. Därvid skulle generella understöd till de nationella sekretariaten kompletteras med specialanslag för klart avgränsade samnordiska projekt.

6. Vi har också tagit ställning till de arbetsuppgifter för sekretariatet som uppräknas i medlemsförslaget och konstaterat att samtliga är av väsentlig betydelse. Vid prioritering torde särskild vikt fästas vid fortbildningsfrågor inom folkbibliotekssektorn och strävandena att samordna nordiska synpunkter i internationell behandling av biblioteksspörsmål.

7. Avslutningsvis vill vi uttala vår glädje över de initiativ som framförts. Vi hoppas att man vid ärendets fortsatta behandling kan enas om förslagets centrala syftemål: förstärkandet av sekretariatens resurser med sikte på genomförandet av gemensamma nordiska biblioteksprojekt. Vi utgår ifrån att åtgärderna på detta stadium inte nödvändigtvis inriktas på en omfattande nyorganisation, utan i första hand beaktar möjligheterna att utbygga redan etablerade samarbetsformer och -organ.

Københavns Kommunes Biblioteker:

Københavns kommunes biblioteker har lang tradition for nordisk samarbejde. Gennem mange år har de nordiske stadsbibliotekarer i hovedstæderne mødtes regelmæssigt til debat om fælles biblioteksproblemer i storbyer, og udveksling af bibliotekarisk personale for et kortere tidsrum har fundet sted adskillige gange. Medarbejdere ved Københavns kommunes biblioteker har gennem årene foretaget mange studierejser til de nordiske lande og deltaget i fællesnordiske bibliotekskonferencer og kurser. Der hersker en stærk opfattelse af, at mange problemer er fælles, og at der derfor kan hentes inspiration i de andre nordiske lande til løsninger på dem.

Det har imidlertid vist sig, at det kan være vanskeligt at bevare kontinuiteten i disse forskellige samarbejdsaktiviteter, fordi der hidtil ikke har været en koordinerende instans. Københavns kommunes biblioteker kan derfor helt tilslutte sig tankerne i det modtagne Medlemsforslag og ser med stor interesse frem til et samarbejde med et nordisk bibliotekssekretariat.

København, den 8. juni 1978

Brita Olsson

Bibliotekarforbundet:

Bibliotekarforbundet er meget positivt indstillet over for tankerne om et fællesnordisk sekretariat for biblioteksspørgsmål. Allerede i 1976 var de nordiske bibliotekarorganisationer på en fælles konference i Visby, Sverige, inde på de samme tanker og anbefalede de nordiske landes biblioteksmyndigheder at søge sagen om et nordisk sekretariat rejst.

Denne anbefaling skete ud fra en betragtning om, at folke- og forskningsbibliotekerne er en afgørende faktor i alle de nordiske landes kulturpolitik. Det kan man konstatere i den eksisterende kultur- og bibliotekslovgivning eller i de centrale betænkninger om kultur- og biblioteksspørgsmål. Rent konkret er denne kulturpolitik udmøntet i et net af biblioteker, som giver et både alment og videregående tilbud til alle borgere. Dette er en vigtig kendsgerning, fordi det er i lokalsamfundene, hvor man bor og arbejder, at bibliotekstilbudet skal være for hånden, og det er her, den statslige kulturpolitik skal stå sin prøve og opvise resultater.

Selv om man i de nordiske lande er nået vidt med denne decentralisering af bibliotekstilbudet, er der stadig langt igen, før man kan sige, at et rimeligt bibliotekstilbud gives til den enkelte uanset bopæl og social eller uddannelsesmæssig status. I dette lys har det nordiske biblioteks-

samarbejde sin store berettigelse, og et sekretariat for biblioteksspørgsmål vil være en værdifuld praktisk støtte for disse samarbejdsbestræbelser. Et sekretariat kan ved forskning, sammenlignende analyser og kurser støtte de nordiske landes bestræbelser for gennem en ligelig biblioteksstandard at opnå større kulturel ligestilling for alle borgere.

Bibliotekarforbundet lægger endvidere vægt på, at det foreslåede sekretariat i lige høj grad arbejder med forskningsbiblioteksspørgsmål som med folkebiblioteksspørgsmål. Selv om styrkelsen af det nordiske arbejde inden for folkebibliotekssektoren overfladisk betragtet kan synes mere nødvendig i øjeblikket, finder forbundet det vigtigt, at også forskningsbibliotekerne, hvis almindelige økonomiske tilstand er betragtelig ringere end folkebibliotekernes, styrkes på nordisk plan. En sådan arbejdsmæssig sammenhæng på sekretariatsplan vil i almindelighed kunne virke befordrende på samarbejde mellem folke- og forskningsbibliotekerne, til gavn for bibliotekernes brugere.

Af de arbejdsopgaver, som i forslaget opregnes for sekretariatet, finder forbundet, at der bør lægges mest vægt på efter- og videreuddannelse for bibliotekarer, information og dokumentation på folkeoplysningsområdet samt nordiske biblioteksmøder og anden almindelig konferencevirksomhed. I forslaget er ikke nævnt begrebet biblioteksforskning, men det er forbundets opfattelse, at en koordination på nordisk plan af biblioteksforskningsprojekter burde være en oplagt opgave for sekretariatet.

Med hensyn til den praktiske etablering af sekretariatet vil forbundet pege på, at en mere hensigtsmæssig placering end den foreslåede kunne tænkes i samarbejde med de statslige biblioteksmyndigheder i de enkelte nordiske lande. I Danmark ville en placering i samarbejde med Bibliotekstilsynet og Rigsbibliotekarembetet således give naturlig adgang til faglig viden på højt plan om biblioteksforholdene.

Med disse bemærkninger skal Bibliotekarforbundet varmt anbefale tanken om et nordisk bibliotekssekretariat.

København, den 13. juli 1978

P. f. v.

Børge Sørensen

Sammenslutningen af Danmarks Forskningsbiblioteker:

— — — i og for sig kan tilslutte sig den udtalelse, som blev vedtaget af Forskningsbibliotekernes Fællesråds forretningsudvalg (*se Bihang*).

Sammenslutningen er naturligvis interesseret i enhver intensivering af det nordiske bibliotekssamarbejde, men da det mangeårige samarbejde mellem nordiske forskningsbiblioteker er blevet yderligere formaliseret

ved oprettelsen pr. 1. januar 1977 af Nordinfo, der er det nordiske ministerråds officielle organ for samarbejde for dokumentations- og forskningsbiblioteksområdet, mener Sammenslutningen i og for sig, at behovet for nordisk samarbejde i så henseende er tilgodeset.

Et samarbejde mellem de nordiske biblioteksforeninger har været praktiseret gennem flere år og bør naturligvis opretholdes og udbygges, men det kan næppe være nødvendigt at oprette en relativt kostbar instans for at pleje dette samarbejde.

København, den 26. september 1978

Palle Birkelund

BIHANG

**Referat fra Forskningsbibliotekernes Fællesråds forretningsudvalgs møde
14. juni 1978**

ad 12 *Forslag fra Nordisk Råd om oprettelse af et nordisk sekretariat for biblioteksspørgsmål.*

FU var *enig* om

at svare, at man for så vidt forskningsbiblioteksvæsenet angår ikke skønnede, at der var grund til at oprette flere nordiske samarbejdsorganer, men at man ville anbefale øgede bevillinger til bl. a. NORDINFO, som kunne anvendes til støtte af det igangværende samarbejde.

F i n l a n d

Undervisningsministeriet¹:

har undervisningsministeriet bitt delegationen för biblioteksärenden, skolstyrelsen, Finlands biblioteksforening, Svenska social- och kommunalhögskolan och Tammerfors universitet att inkomma med yttrande om det rubricerade medlemsförslaget (*se nedan*).

Ministeriets ståndpunkt till medlemsförslaget framgår av det närlutna yttrandet från ministeriets skolavdelning.

Helsingfors den 17 oktober 1978

Jaakko Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Yngre regeringssekreterare

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Undervisningsministeriet, skolavdelningen¹:

Såsom det framgår av medlemsförslaget måste samarbetet på nordisk nivå i frågor angående folkbiblioteken anses nödvändigt. Även om samarbetet redan förekommer under regi av folkbibliotekens förvaltning och utbildningsinstitut samt biblioteksområdets organisationer, har det inte planerats i sin helhet och det har varit utan den fasthet, som kan nås endast med hjälp av ett för ändamålet upprättat organ. Medlemsförslaget initiativ tycks utgå från ett organ som biblioteksområdets organisationer i de olika nordiska länderna gemensamt skulle inrätta och avsikten skulle vara att detta organ skulle erhålla ekonomiskt stöd från samnordiska medel. Eftersom samarbete dock redan finns både mellan organisationer och även såsom det tidigare konstaterats inom folkbibliotekens förvaltning och utbildning, bör samsarbetsplanerna enligt skolavdelningens uppfattning utvidgas att gälla hela det nordiska folkbiblioteksväsendet. Enligt den av biblioteksorganisationerna år 1977 tillsatta arbetsgruppens utredning skulle samsarbetsorganet ha antingen administrativa, funktionella eller utbildningsuppgifter, vilket bör beaktas vid skapandet av samsarbetsorganisationen. Härvid bör övervägas vilka möjligheter det finns för inrättande av ett nordiskt samsarbetsorgan på biblioteksområdet eller till effektiviserat samsarbete angående det allmänna biblioteksväsendet inom sekretariatet för nordiskt kulturellt samsarbete. I synnerhet bör man i detta sammanhang fästa uppmärksamheten vid de organisationers ställning som är verksamma inom folkbildningsområdet samt vid samsarbetet i den planerade organisationen, vilket skulle kunna ske t. ex. i form av ett rådgivande eller motsvarande organ som inrättas under sekretariatet.

På grund av det ovan sagda anser skolavdelningen att medlemsförslaget initiativ inte tillräckligt utretts från olika sidor och föreslår att saken vidareutvecklas t. ex. med hjälp av ett av sekretariatet för nordiskt kulturellt samsarbete tillsatt utredningsorgan.

Helsingfors den 29 augusti 1978

Voitto Kallio

Avdelningschef, förvaltningsråd

Marjatta Lehtinen

T. f. äldre regeringssekreterare

Svenska social- och kommunalhögskolan:

Högskolan finner det vara ett mycket lovvärt och positivt initiativ att åtgärder för stärkandet av det nordiska bibliotekssamarbetet vidtas. Ett till sina former fastare kontinuerligt samsarbete är synnerligen viktigt, i

¹ Yttrandet översatt från finska.

synnerhet inom folkbibliotekssektorn. Bland de viktiga frågor som enligt förslaget skulle vara av primärt nordiskt intresse önskar högskolan särskilt understryka fortbildningsfrågorna, vilka även i förslaget prioriterats.

Beträffande sättet att stärka det nordiska samarbetet ställer sig högskolan dock i viss mån tveksam till förslaget om att skapa en sådan ny organisation, som inrättandet av ett särskilt nordiskt sekretariat skulle innebära. Högskolan anser att samma resultat uppnås genom att vidta åtgärder för stärkandet av de redan existerande nationella biblioteks-föreningarna och deras sekretariat. Detta kunde ske t. ex. genom att sekretariaten, eventuellt i tur och ordning, skulle tilldelas särskilda anslag för nordiskt samarbete. På detta sätt skulle även medel kunna avdelas för nordiska biblioteksprojekt, vilket högskolan ser som mycket viktigt. För utvecklandet av bibliotekssektorn är det även viktigt att representanter för biblioteks-föreningarna regelbundet sammankommer till gemensamma överläggningar.

Som sammanfattning av ovanstående önskar svenska social- och kommunalhögskolan framhålla att högskolan ser synnerligen positivt på förslaget om stärkandet av det nordiska bibliotekssamarbetet. På vilket sätt detta förverkligas är inte avgörande. Högskolan utgår dock ifrån att man maximalt bör utnyttja tillgängliga resurser, varvid det bästa resultatet sannolikt uppnås genom att stärka redan existerande samarbetsformer utan att skapa nyorganisation.

Helsingfors den 21 juni 1978

Gunvor Brettschneider

Rektor

Holger Kronman

Förvaltningsdirektör

Skolstyrelsen¹:

Skolstyrelsen har behandlat saken i plenum och konstaterar först och främst, att nordiskt samarbete även inom bibliotekssektorn bör anses vara nödvändigt och dess fortsatta utveckling måste anses viktig.

Inom det allmänna biblioteksväsendet sker samarbete mellan de nordiska länderna i dag i flera olika former. De nordiska biblioteks-föreningarna arrangerar vart fjärde år ett allmänt nordiskt biblioteksmöte i tur och ordning i de olika nordiska länderna. Detta möte är öppet för nordiska bibliotekarier och förtroendemän inom biblioteksområdet. Sist hölls ett sådant möte i Danmark år 1976. De nordiska biblioteks-föreningarna har också — med ett eller två års mellanrum — i tur och

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

ordning börjat anordna konferenser i olika länder, som är öppna för föreningarnas funktionärer och styrelsemedlemmar. Senast anordnades en sådan konferens i Finland på Hanaholmen i maj 1978. Cheferna för de nordiska statliga biblioteksbyråerna har efter det andra världskriget sammanträtt till en årlig konferens i tur och ordning i olika nordiska länder. Senast hölls en sådan konferens i Finland i Helsingfors i juni 1978. De nordiska biblioteksbyråerna har också i samråd skött redigeringen av en samnordisk bibliotekstidning. Numera är tidningens utgivningspråk engelska. Den heter Scandinavian Public Library Quarterly.

Denna tidning har i varje nordiskt land en specialredaktör som artikelredaktör. Tidningen finansieras till största delen med stöd av bidrag som de nordiska ländernas regeringar beviljat. För det praktiska redigeringsarbetet sammanträder tidningens "specialredaktörer" ett par gånger om året. Även redaktörerna för de nationella nordiska bibliotekstidningarna har hållit gemensamma möten vid behov.

Tidigare, på 1950- och 1960-talet fanns en samnordisk fortbildningskola inom biblioteksområdet, vars styrelse bildades av cheferna för de nordiska statliga biblioteksbyråerna och till vars underhåll de nordiska undervisningsministerierna (eller motsvarande organ) gav bidrag. Fortbildningsskolan var verksam i allmänhet vartannat år, nästan utan undantag i folkhögskolans utrymmen i Kungälv under sommartid.

Skolstyrelsen konstaterar att det föreslagna sekretariatet kunde ha till uppgift att bidra till de samnordiska mötenas koordinering, informationen om utbildningstillfällen och kansliuppgifter som mötena medför. Om detta sekretariat kunde åta sig utgivningen av Scandinavian Public Library Quarterly skulle de nuvarande svårigheterna vad avser tidningens redigering och finansiering — som sker från flera olika källor — minska. Det borde också utredas, om sekretariatet även kunde åta sig skötseln av den fortbildning på biblioteksområdet som ovan nämnts och som på sin tid ansågs vara mycket nyttig för biblioteksledare.

Fastän det föreslagna sekretariatet uppenbarligen kunde ha flera uppgifter, där dess verksamhet skulle vara nyttig för det nordiska biblioteks-samarbetet, kunde inrättandet av ett sekretariat å andra sidan innebära ett slags dubbelorganisation för de redan existerande organen på biblioteksområdet. Därför borde man undersöka om det vore möjligt att placera den i medlemsförslaget nämnda verksamheten under det nordiska kulturavtalet, möjligen så, att verksamheten som ett försök placeras vid folkakademin i Kungälv och dess bibliotek. Uppgifterna skulle omfatta främjande av samarbetet, informationsverksamhet och anordnande av utbildningstillfällen.

Skolstyrelsen föreslår värdsamt, att de i förslaget ingående uppgifterna för bibliotekssekretariatet ännu mera detaljerat utreds och att man

överväger, om de kan anslutas till ett redan existerande nordiskt institut, möjligen folkakademien i Kungälv.

Helsingfors den 12 juli 1978

Erkki Aho
Generaldirektör

Kaarina Ranta
Byråchef

Tammerfors universitet¹:

I kulturförmedlingen intar folkbiblioteken i det moderna samhället en mycket central ställning; den är i de olika nordiska länderna ungefär densamma och befinner sig i ett likartat utvecklingsskede. Av denna orsak har nordiskt samarbete utövats redan länge på folkbibliotekens verksamhetsområde, fastän i någon mån okoordinerat. Den allt mera tilltagande rörligheten mellan de nordiska länderna är ägnad att påkalla nya samarbetsformer. Tammerfors universitet finner det väckta medlemsförslaget motiverat och anser att biblioteksområdet mycket väl lämpar sig som mål för permanent stöd från Nordiska rådet.

Tammerfors universitet finner däremot inte det i medlemsförslaget föreslagna inrättandet av ett särskilt sekretariat som tillräckligt motiverat, utan föreslår till övervägande, om Nordiska kultursekretariatet skulle kunna förstärkas med en biblioteksexpert, som skulle ha till uppgift att göra förslaget mera konkret. Sålunda skulle det vara möjligt att erhålla en klar bild av innehållet och formen för det redan existerande samarbetet, analysera områden för dubbelarbete och samarbetets viktigaste utvecklingsbehov samt precisera en på utredningen baserad individualiserad plan till grund för beslutsfattandet.

Tammerfors den 21 augusti 1978

J. K. Visakorpi
Prorektor

Matti Jussila
Tjf. byråchef

Delegationen för biblioteksärenden:

Såsom man i medlemsinitiativet konstaterat, har man på biblioteksväsendets område utvecklat olika former för nordiskt samarbete medelst vilka man även uppnått betydande resultat. Man bör emellertid sträva efter att vidareutveckla och befästa detta samarbete. I medlemsförslaget anser man såsom en förutsättning för utvecklandet och befästandet att man grundar ett samnordiskt sekretariat för biblioteksärenden, vilken

¹ Yttrandet översatt från finska.

fråga redan ett flertal gånger behandlats på de nordiska biblioteksför-
eningarnas konferenser. Den arbetsgrupp som tillsattes på konferensen
år 1977 har rätt ut frågor i anslutning till ett dylikt nordiskt sekretariat
och speciellt frågor som hänför sig till dess verksamhetsområde. Med
beaktande av de former för samarbete som redan existerar inom biblio-
teksbranschen är det område som enligt medlemsförslaget mest är i be-
hov av utveckling samarbetet på folkbibliotekens område.

Man rekommenderar därför i medlemsförslaget att Nordiska minister-
rådet för sin del verkar för grundandet av ett nordiskt sekretariat för
biblioteksärenden under en försöksperiod av 3 år.

Delegationen för biblioteksärenden konstaterar att det nordiska sam-
arbetet inom biblioteksbranschen fortsättningsvis borde utvecklas och
utvidgas.

Delegationen för biblioteksärenden understöder därför i princip grun-
dandet av ett permanent nordiskt samarbetsorgan inom biblioteksbran-
schen.

Delegationen anser dock att man innan ett avgörande beslut i saken
fattas borde verkställa en noggrann kartläggning av folkbibliotekens
nordiska samarbete. I utredningen borde framgå vilka uppgifter de
redan nu existerande organen för det nordiska samarbetet handhar, vilka
av dessa som skulle ankomma på det nya samarbetsorganet, vilka nya
uppgiftsområden som borde inrymmas i dess verksamhetsområde och
hur samarbetet borde organiseras.

Delegationen föreslår att en samnordisk sakkunnigarbetsgrupp tillsätts
för att utreda ovannämnda frågor. Då utredningen färdigställts borde
man överväga huruvida det är motiverat att i enlighet med medlemsför-
slaget grunda ett samnordiskt sekretariat för biblioteksärenden eller hu-
ruvida dessa uppgifter kunde skötas genom sekretariatet för nordiskt
kulturellt samarbete genom att i nödig mån öka dess ekonomiska re-
surser och personresurser.

Delegationer betonar särskilt att man för samarbetsorganet oberoende
av dess organisation och placeringssort, liksom för de övriga organ som
deltar i det nordiska samarbetet inom biblioteksbranschen, borde anslå
tillräckliga ekonomiska resurser både för upprätthållandet av basfunk-
tionerna och för skötande av specialprojekt som vid olika tidpunkter är
nödvändiga.

Helsingfors den 9 augusti 1978

På delegationens för biblioteksärenden vägnar

Kosti Huuhka

Ordförande

Vuokko Blinnikka

Sekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

— — — anser, att det är av väsentlig betydelse med ett ökat samarbete på biblioteksområdet i Norden.

Av de i förslaget angivna frågorna av primärt intresse för ett gemensamt nordiskt organ synes vidareutbildning och fortbildning på biblioteksområdet vara speciellt viktiga.

Ålands landskapsstyrelse ställer sig således positiv till det framlagda förslaget om nordiskt samarbete på biblioteksområdet.

Mariehamn den 29 augusti 1978

Alarik Häggblom

Lantråd

Inga-Britt Öfverström

Biblioteksinspektör

Suomen kunnallisiitto (Finlands kommunförbund)¹:

De nordiska länderna har sedan länge mycket samarbete. De har likartade samhälleliga förhållanden och tänkesätt. Av erfarenhetsutbyte och annan växelverkan har man alltid dragit och kommer även i framtiden att dra mångsidig nytta.

Effektiverat nordiskt samarbete även i fråga om folkbibliotek måste varmt understödjas. Särskilt borde man härvid sätta sig in i frågor angående bibliotekstjänster i glesbygder, information och dokumentation samt utveckling av fort- och vidareutbildningsmöjligheter på biblioteksområdet. Dessutom vore erfarenhetsutbyte angående biblioteksbyggnadernas planering och uppsökande biblioteksverksamhet önskvärt. Medlemsförslaget om inrättandet av ett nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor under en försöksperiod på 3 år bland annat på grundval av de ovannämnda synpunkterna kan anses vara nödvändigt.

Biblioteksverksamheten skötes i Finland liksom i andra nordiska länder centralt genom kommunala åtgärder. I sammanhanget är det därför skäl att erinra om kommunernas centralorganisationers och privata kommuners nordiska kontakter. Som exempel kan nämnas nordiska kommunala kurser som årligen arrangeras i olika nordiska länder, vilka flera gånger behandlat biblioteks- och andra kulturfrågor. Likaså är det nödvändigt att notera verksamheten i Pohjola-Nordens nämnd för vänskommunsverksamhet som huvudsakligen inriktats på händelser på kulturområdet och därmed också på biblioteksverksamhet.

Om den planerade försöksverksamheten kommer att anordnas på biblioteksområdet, borde man därvid som en mycket väsentlig del av

¹ Yttrandet översatt från finska.

verksamheten beakta kommunernas och deras centralorganisationers andel av skötseln av uppgifter på området. Detta gäller naturligtvis alla nordiska länder.

Helsingfors den 6 november 1978

Suomen kunnallisliitto

Eero Koivukoski

Biträdande direktör

Väinö Ryyppö

Byråchef

Finlands biblioteksörening:

Finlands biblioteksörening har med tillfredsställelse konstaterat att Nordiska rådet har fäst uppmärksamhet på nordiskt samarbete, särskilt för de allmänna bibliotekens vidkommande. Samarbetet mellan de nordiska biblioteksöreningarna har i detta nu en lång gemensam tradition, som ett resultat av detta kan nämnas de likartade mönster att handha skötseln av de allmänna biblioteken.

Utgående från detta, är det synnerligen angeläget att utveckla samarbetet mellan de allmänna biblioteken i Norden. Som exempel på detta kan nämnas den bristfälliga informationen om aktuella samnordiska biblioteksangelägenheter och annat aktualitetsmaterial i de olika ländernas bibliotekstidskrifter. Bristen på information beror på intet sätt på bristande intresse, utan är en följd av den rådande personalbristen. Biblioteksöreningarna i Norge och Island har t. ex. inte heltidsanställd personal.

Mot denna bakgrund förefaller Nordiska rådets medlemsförslag om inrättandet av ett nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor värt att understödas. Vid sidan av den koordinerande verksamhet som sekretariatet skulle handha, skulle det otvivelaktigt även kunna utveckla de önskemål, som framfördes i medlemsförslaget. De viktigaste är vidare- och fortbildningen. De nordiska vetenskapliga bibliotekarierna har redan sedan år 1947 haft fasta samarbetsformer, bl. a. seminarie- och publikationsverksamhet, inom ramen för NVBF (Nordiska vetenskapliga bibliotekarieförbund). Samarbetet fick officiell status år 1977, då NORDINFO grundades.

Vid närmare granskning av det förslag till nordiskt sekretariat för allmänna bibliotek, som medlemsöreningarna igångsatte, framgår det att många av de frågor som tas upp är nära anslutna till de vetenskapliga bibliotekens intressesfär. Därför är det troligt att dessa uppgifter kan handhas av NORDINFO. Det förefaller även som om vissa frågor kunde behandlas separat, såsom redan tidigare har varit fallet t. ex. vid anordnandet av nordiska biblioteksmöten. Utöver detta torde det vara

möjligt att överföra vissa arbetsformer, såsom den samnordiska utställningsverksamheten till Nordiska ministerrådets kultursekretariat.

Det budgetförslag, som framlagts för grundandet av ett samnordiskt bibliotekssekretariat går ut på att Nordiska kulturfonden under en 3-årig försöksperiod, årligen skulle understöda med 440 000 svenska kronor. Meningen är att de nationella biblioteksöreningarna i ett senare skede helt tar ansvaret för verksamhetens finansiering, troligt är att de redan under försöksperioden bör bistå. Till detta tycks i detta nu inte alla nordiska länder ha resurser.

Finlands biblioteksörening är positiv till förslaget om förverkligandet av ett sekretariat för allmänna bibliotek. På grund av den fortgående lågkonjunkturen, vore det dock önskvärt att i ett första skede förstärka resurserna inom ramen för de nationella biblioteksöreningarna och att sköta arbetet genom de redan existerande organisationerna. Även om bildandet av en helt ny organisation otvivelaktigt är angeläget, kräver förslaget ytterligare skärskådning, så att det bibliotekssekretariat som eventuellt bildas, på ett effektivt sätt kan fungera som ett koordinerande organ.

Helsingfors den 4 augusti 1978

Suomen kirjastoseura — Finlands biblioteksörening ry

Keijo Perälä

Viceordförande

Hilkka M. Kauppi

Verksamhetsledare

Samverkande bildningsorganisationerna:

Samverkande bildningsorganisationerna, som traditionellt har idkat omfattande nordiskt samarbete inom det fria bildningsarbetet, ger sitt stöd åt att samarbetet inom biblioteksbranschen utvidgas i den form Nordiska rådet föreslagit. Samverkande bildningsorganisationerna konstaterar med tillfredsställelse, att det planerade sekretariatet inom biblioteksbranschen också skulle idka informations- och dokumentationsverksamhet inom ramen för den fria bildningssektorn. Samverkande bildningsorganisationerna fäster dock uppmärksamhet vid följande.

De nordiska organisationerna inom det fria bildningsarbetet har i flera års tid strävat till att grunda en informations- och dokumentationscentral i anslutning till Nordens folkliga akademi i Kungälv, där förutsättningarna för dokumentation och information har ansetts vara de bästa. Ärendet har behandlats flera gånger såväl i NFA:s styrelse som på de nordiska samarbetsorganisationernas möten. Projektet har dock hittills strandat på bristande resurser. Samverkande bildningsorganisationerna

anser att man då man grundar det nordiska sekretariatet inom biblioteksbranschen och definierar dess uppgiftsområden i första hand beaktar planerna på att placera nämnda central i anslutning till NFA och beviljar anslag för påbörjandet av centralens verksamhet.

Samverkande bildningsorganisationerna förenar sig i Nordiska rådets förslag rörande sekretariatets uppgifter, men poängterar, att utvecklingen av biblioteksservicen för emigranterna bör tilläggas bland uppgifterna. Emigranterna har som känt inte tillgång till likvärdig service inom biblioteksbranschen. Den tillbudsstående skönlitteraturen och studielitteraturen på modersmålet är alltså ytterst begränsad. Det nordiska sekretariatet inom biblioteksbranschen bör i sin kommande verksamhet fästa särskild uppmärksamhet vid denna fråga.

Helsingfors den 23 augusti 1978

Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö — Samverkande bildningsorganisationerna

Timo Toiviainen
Ordförande

Helena Kekkonen
Generalsekreterare

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Forslaget om å opprette et nordisk sekretariat for bibliotekspørsmål har vært forelagt Statens bibliotektilsyn, Statens bibliotekskole og Riks-bibliotekstjenesten. Kopier av uttalelsene fra Statens bibliotektilsyn og Statens bibliotekskole følger vedlagt (*se nedan*).

Riksbibliotekaren som representerer norske forskningsbibliotek, har muntlig gitt uttrykk for at fra hans synspunkt er forslaget uinteressant, da det allerede finnes et nordisk sekretariat for forskningsbibliotekene, mens det aktuelle forslaget gjelder folkebibliotek.

Statens bibliotektilsyn og Statens bibliotekskole uttaler generelt at de fleste oppgavene som nevnes i forslaget, like godt kan løses ved et samarbeid mellom de allerede eksisterende organ, men at det er nødvendig å tilføre disse organ økte ressurser. Kirke- og undervisningsdepartementet er enig i at en bør finne fram til samarbeidsformer der en satser på eksisterende institusjoner, organisasjoner m. v. Spørsmålet om oppretting av et nordisk sekretariat for bibliotekspørsmål bør i alle tilfelle tas opp til en meget grundig vurdering av de nordiske lands biblioteks-institusjoner og -organisasjoner i fellesskap før et eventuelt endelig vedtak fattes.

På grunnlag av uttalelsene fra Statens bibliotektilsyn og Statens bibliotekskole vil Kirke- og undervisningsdepartementet peke på følgende oppgaver som nevnes i forslaget, og som vi anser som særlig viktige å finne fram til løsninger på.

1. Utdanning

Både faglig og praktisk synes forholdene å ligge til rette for fellesnordiske tiltak. Det har tidligere vært arrangert videregående kurs for bibliotekarer på Nordens folkliga akademi i Kungälv. Behovet for slike kurs er fortsatt til stede, og kursene bør også i åra framover kunne etableres i tilknytting til akademiet i Kungälv.

2. Nordiske bibliotekmøter og annen felles konferansevirksomhet

De nordiske bibliotekmøtene som holdes hvert fjerde år, bør legges om fra møter av generell karakter til seminarer og møter om faglige spørsmål. Denne oppgaven kan også sees i sammenheng med det løpende faglige utviklingsarbeid, undersøkelser og utredninger.

3. Utvexling av bibliotekarer innen Norden

Det er ønskelig å få etablert støtteordninger til utvexling og studieopphold.

4. Samordning av nordiske bibliotekspørsmål i internasjonal sammenheng

Dette arbeidet bør styrkes med sikte på å nå fram til felles nordiske standpunkt for å kunne øve større innflytelse på internasjonale bibliotekspørsmål.

5. Spørsmål vedrørende u-landsinformasjon

De nordiske lands biblioteksforeninger har hver for seg nedsatt utvalg for dette området. Dette arbeidet kan med fordel samordnes på nordisk basis.

For øvrig vil vi nevne bibliotekjtenesten for språklige minoritetsgrupper som for eksempel samene og ulike grupper av fremmedarbeidere. Dette spørsmålet er ikke tatt opp i forslaget, men kan med fordel sees fra en nordisk synsvinkel.

Oslo, 12. september 1978

Etter fullmakt

Olav Hove

Olav Nyhamar

Statens bibliotekskole:

Medlemsforslaget i Nordisk Råd vedrørende opprettelse av et nordisk sekretariat for bibliotekspørsmål tar utgangspunkt i ønsket om å styrke det nordiske biblioteksamarbeidet.

Statens bibliotekskole er også svært opptatt av en slik styrking, og har gjort en del for å utvikle samarbeidet innenfor bibliotekfaglig opplæring i Norden.

I Nordisk Råd ble det pekt på en rekke felt som det synes ønskelig å samarbeide om i Norden.

Vi tror imidlertid at flere av disse oppgavene best kan løses gjennom økt samarbeid mellom de eksisterende offentlige og frivillige organ på bibliotekområdet, og at det med fordel kan satses økte ressurser her, fremfor opprettelse av et nytt nordisk sekretariat. Det bør i denne sammenhengen nevnes at mulighetene i dag, både praktisk og rent økonomisk for å delta i et nordisk samarbeid, er meget begrenset for flere av samarbeidspartnerenes vedkommende.

Etter vår oppfatning er det størst behov for nordisk samarbeid på følgende felt:

Opplæring, både grunnopplæring, videregående opplæring og mer omfattende etterutdanning.

Rent faglig og praktisk ligger forholdene vel til rette for fellesnordiske tiltak her, det gjelder både koordinering, oppgavefordeling mellom landene og fellestiltak.

I den forbindelse kan en nevne den meget positive interessen forslaget om opprettelsen av en Norges bibliotekhøgskole (NOU 1976: 26 og 1977: 48) er omfattet med i de andre nordiske land.

Samarbeid om de større undervisningsoppgaver må i praksis skje gjennom de nordiske utdanningsinstitusjonene, men også statlige bibliotekmyndigheter og yrkes/fagorganisasjonene må trekkes inn her.

Faglig utviklingsarbeid, undersøkelser, utredninger, konferanser, seminar m. v.

Å få en kontinuerlig, stabil fellesnordisk virksomhet i gang på dette området, vil bli av meget stor verdi for bibliotekvesenet i Norden.

På samme måte som en har instituert f. eks. Nordisk journalistkursus, kunne "Nordiske bibliotekkurs" etableres, gjerne med forankring i Nordens folkliga akademi i Kungälv. Også her kunne en komite med en representant fra hvert land være styringsgruppe for virksomheten. Dette forutsetter imidlertid at en i det enkelte land sørger for kontakten mellom de tre partene som bør ta del i planleggingen, dvs. landets bibliotekforening, bibliotekskole og de statlige bibliotekorgan.

Utveksling av bibliotekarer innen Norden.

Det er i praksis vanskelig å sette i gang med slik utveksling, særlig for de av landene i Norden som har snauest personalressurser i folkebibliotekene. Det er derfor sterkt ønskelig å få etablert støtteordninger i tilknytning til utvekslinger og studieopphold, f. eks. tilskudd til vikarutgifter, stipend/tilskudd til reise/oppholdsutgifter m. v.

For di det ikke er nevnt i medlemsforslaget i Nordisk Råd, vil vi peke på at bibliotektjenesten for språklige minoritetsgrupper i Norden, f. eks.

samene, fremmedarbeidere med fordel kan løses ved fellesnordiske tiltak. I første rekke må det være de statlige folkebibliotekorganene som må få muligheter til å arbeide med disse spørsmålene.

Førde. 28. juli 1978

Trine Kolderup Flaten
Styreformann

Ben Rugaas
Rektor

Statens bibliotektilsyn:

Statens bibliotektilsyn er enig i at behovet for en styrking av det nordiske biblioteksamarbeid er til stede. Som det går fram av medlemsforslaget, eksisterer det imidlertid allerede et internordisk samarbeid på en rekke områder, og de fleste oppgaver som nevnes i medlemsforslaget kan etter Statens bibliotektilsyns oppfatning like godt løses ved et samarbeid mellom de allerede eksisterende organ med eventuell økonomisk støtte i forbindelse med de enkelte oppgaver som tas opp. En mener derfor at det vil være av interesse å få utredet nærmere om, og eventuelt hvordan det allerede eksisterende samarbeid kan styrkes og utvides, eventuelt etableres i fastere former.

Når det gjelder spørsmålet om oppnevning av et fellesnordisk sekretariat, finner Statens bibliotektilsyn ikke umiddelbart å kunne gå inn for dette. Spørsmålet bør etter vår oppfatning tas opp til nærmere vurdering i, og drøfting mellom de nordiske lands bibliotekinstusjoner og -organisasjoner før det tas noen endelig avgjørelse i saken.

Av de oppgaver som nevnes i medlemsforslaget er det etter Statens bibliotektilsyns mening fire som peker seg ut som særlig viktige:

1. Videreutdanning og etterutdanning på bibliotekområdet

Inntil i begynnelsen av 1960-årene ble det arrangert videregående kurs for bibliotekarer på Nordens folkliga akademi i Kungälv under ledelse av de nordiske bibliotekdirektører. Siden den tid har bibliotekskolene skiftet karakter og den ordinære bibliotekarutdanning ligger på et annet plan enn den gang. Behovet for en fellesnordisk videre- og etterutdanning er imidlertid like fullt til stede, og Statens bibliotektilsyn er av den oppfatning at en eventuell kursvirksomhet på dette nivå best kunne etableres på nytt ved en tilknytning til akademiet i Kungälv.

2. Nordiske bibliotekmøter og annen felles konferansevirksomhet

Hvert 4. år holdes nordiske bibliotekmøter med de nordiske bibliotekforeninger som arrangører. Møtene har hittil vært av generell karakter, men er nå i ferd med å bli for store til å gi det utbytte som var den egentlige hensikt, og en omlegging til en annen form må sannsynligvis

vurderes. Ved å legge mere an på seminarer og møter om faglige spørsmål vil man langt på vei kunne løse spørsmålet om internordisk møte- og konferansevirksomhet. Dette vil imidlertid kreve langt mere planlegging og forarbeid, og en slik omlegging vil derfor være avhengig av at det kan stilles større midler til disposisjon for dette formål.

3. Samordning av nordiske bibliotekspørsmål i internasjonal sammenheng

De enkelte nasjonale bibliotekforeninger i Norden har i den senere tid nedsatt utvalg til drøfting av bibliotekspørsmål i internasjonal sammenheng. Disse har startet et samarbeid på nordisk plan for å prøve å komme fram til en felles nordisk holdning utad. Dette er viktig da landene hver for seg har små muligheter for å øve noen innflytelse av betydning. Selv om økonomien har begrenset dette arbeidet sterkt, har resultatet av de tiltak der man har samarbeidet, vist berettigelsen av slikt samarbeid.

4. Spørsmål vedrørende u-landsinformasjon

Norsk bibliotekforening har nedsatt et utvalg spesielt for dette området og det samme er gjort av de øvrige nordiske lands bibliotekforeninger. Et intensivt samarbeid mellom bibliotekforeningene vil her etter Statens bibliotektilsyns mening være det beste.

Dette er saker som Statens bibliotektilsyn vil gå inn for eventuelt støttes av midler fra Nordisk Råd uavhengig av en avklaring av spørsmålet om opprettelsen av et fellesnordisk sekretariat for bibliotekspørsmål.

Oslo, 31. juli 1978

Else Granheim
Bibliotekdirektør

Brita Heggelund

Norsk bibliotekforening:

— — — Umiddelbart etterat vi fikk saken oversendt, var de nordiske lands bibliotekforeninger samlet til et møte i Finland og spørsmålet om et nærmere, og mer formalisert samarbeid, var et av hovedpunktene der. Møtet avga en uttalelse som ble oversendt de nasjonale foreningers styrer og vi legger ved en kopi av denne til Deres orientering (se *Bihang under Dansk biblioteksforening, s. 10*).

Vi er meget glade for dette medlemsforslaget. Det har lenge vært behov for et nærmere samarbeid både i det løpende arbeid og ved fellesnordiske løsninger av forskjellige oppgaver. Vi vil ikke på det nåværende tidspunkt gå inn på en prioritering av de saker og oppgaver som er nevnt i medlemsforslaget og vi finner det vanskelig å realitetsbehandle den

ökonomiske siden av saken. Det viktigste er etter vår mening at man sikres et nærmere nordisk samarbeid på biblioteksområdet. Det er av sekundær betydning om dette skjer ved at det opprettes et nytt organ, eller om oppgavene legges til en allerede eksisterende institusjon. Hvis man velger det siste, vil vi gjerne henlede oppmerksomheten på Nordens folklige akademi i Kungälv som etter vår mening ville være godt egnet til å koordinere nordisk bibliotekvirksomhet og samarbeid.

Norsk bibliotekforening vil uttale sin glede over det initiativ som er tatt og den interesse som er vist fra politisk hold. Vi ser fram til den videre saksbehandling, og står naturligvis med glede til tjeneste dersom det skulle være behov for vår assistanse.

Oslo, 30. august 1978

Ove F. S. Moe

Formann

Gro Langeland

Sekretær

S v e r i g e

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

Yttranden från universiteten i Stockholm, Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå, tekniska högskolan i Stockholm, karolinska institutet, Chalmers tekniska högskola, högskolan i Borås och högskolan i Luleå bifogas (*se nedan*).

Remissinstanserna anser det värdefullt att det nordiska samarbeidet utvidgas till hela biblioteksfeltet inom Norden. De fleste är dock tveksamma till inrättande av ett separat organ for folkbiblioteksfrågor. Anledningen härtill är att det finns ett nordiskt samarbeidsorgan, NORD-INFO, med oppgifter inom forskningsbiblioteksområdet m. m., som har nära anknytning till många av de for det nu foreslagna sekretariatet avsedde oppgifterna. Vidare tenderar utvecklingen i många länder att gå inte mot en oppdelning av folk- och vetenskaplig biblioteksverksamhet utan mot en sammanslagning av dessa två funktioner. Flera remissinstanser foreslår en utvidgning av NORDINFO:s kompetensområde till att omfatta alla typer av bibliotek samt en utvidgning av NORDINFO:s mandat och en eventuell förstärkning av dess sekretariat.

UHÄ delar remissinstansernas oppfattning i den berörda frågan och anser det alltså inte motiverat att ett särskilt nordiskt sekretariat for folkbiblioteksfrågor inrättas. De frågor som enligt forslaget skulle utgöra det nya sekretariatets program är exempel på oppgifter som är gemensamma for folk- och forskningsbibliotek och som redan har anknytning till NORDINFO:s kompetensområde. UHÄ anser därför att man bör överväga att i stället satsa ökade resurser på NORDINFO och göra en översyn av detta organs sammansättning och mandat. Representationen

skulle då kunna utvidgas så att folkbiblioteken blir företrädda i NORD-INFO.

Stockholm den 1 september 1978

Hans Löwbeer

Maud Ljung

Skolöverstyrelsen (SÖ):

SÖ anser det väsentligt att möjligheterna att bedriva nordiskt bibliotekssamarbete underlättas. Mellan forskningsbiblioteken finns redan ett väl fungerande samarbete inom NORDINFO. Ett nordiskt samarbete på andra biblioteksområden förekommer i viss utsträckning. Det nu existerande samarbete mellan biblioteksöreningar och mellan andra instanser bör kunna främjas genom insatser av sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete i Köpenhamn.

Enligt SÖ:s uppfattning är det viktigare att ge ekonomisk förstärkning åt redan etablerade organ än att inrätta ett nytt organ. Vidare ser SÖ stora fördelar i att det nordiska kultursekretariatet åtar sig speciella samordningsuppgifter på biblioteksområdet eftersom en anknytning mellan biblioteksfrågor och utbildningsfrågor därvid blir naturlig.

Det nordiska kultursekretariatet har ju tre ansvarsområden; allmänkulturella frågor, utbildnings- och forskningsfrågor och genom en förstärkning av sekretariatet bör ett nordiskt samarbete omkring biblioteksfrågor kunna utvecklas med inriktning på bibliotek i skola och samhälle. Detta innebär bl. a. att nödvändig biblioteksexpertis bör knytas till sekretariatet gärna med erfarenhet både av folkbiblioteks- och skolbiblioteksverksamhet.

Biblioteket får allt större betydelse i undervisningen. Detta gäller såväl skolans egna bibliotek som folkbiblioteken. Speciellt behöver olika vuxenutbildningsformer tillgång till folkbibliotek, men också inom ungdomsskolan strävar man efter en utökad samverkan mellan skola och folkbibliotek.

På skolbiblioteksområdet finns behov att ett kontinuerligt utbyte av information om det utvecklingsarbete som förekommer i respektive nordiska länder. Sådant utbyte sker men oftast genom personliga initiativ och på informell grund. Behovet av kurser och konferenser över de nordiska gränserna för att sprida kännedom om pågående och avslutat utvecklingsarbete omkring biblioteket i undervisningen är därför stort.

SÖ anser därför i motsats till förslagsställarna att behovet av ett nordiskt formaliserat samarbete bör gälla såväl folkbibliotekens som skolbibliotekens verksamhet och gärna med tonvikt på bibliotekets funktioner i olika utbildningssammanhang.

SÖ föreslår vidare att det nordiska kultursekretariatet inledningsvis får i uppgift att tillsätta en arbetsgrupp som utreder vissa aktuella biblioteksfrågor av gemensamt nordiskt intresse. En av de viktigaste är, enligt SÖ, frågan hur goda barn- och ungdomsböcker skall nå, fler och fler barn och tonåringar i hem, förskola och skola. I samband därmed bör man utreda vilka åtgärder som är nödvändiga för att motverka det negativa inflytande som en stor del av den lätt tillgängliga massmarknadslitteraturen utövar. Frågan gäller både folkbibliotekens och skolbibliotekens verksamhet och den samverkan mellan dessa som är under framväxt.

Vilka andra frågor som skall tas upp i utredningsarbetet bör beslutas av den föreslagna arbetsgruppen. Utgångspunkten bör vara de områden som anges i medlemsförslaget.

Stockholm den 28 augusti 1978

Birgitta Ulvhammar

Gunnel Odenstam

Kulturrådet:

Som påpekas i förslaget är samarbete mellan de nordiska ländernas biblioteksväsen mer etablerat inom forskningbiblioteksområdet än inom folkbibliotekssektorn. Det förtjänar dock nämnas, att de vart fjärde år förekommande nordiska biblioteksmötena, varav det trettonde ägde rum i Danmark 1976, företrädesvis behandlar frågor av intresse för folkbiblioteken. Vidare har de nordiska fackföreningar som organiserar folkbibliotekarier under senare år etablerat ett samarbete, som bl. a. manifesterats i en samnordisk konferens i Sverige 1976.

Det är emellertid uppenbart att detta samarbete skulle kunna utbyggas väsentligt. De senaste årens utveckling inom folkbiblioteksområdet har, enligt kulturrådets uppfattning, visat på ett behov av ett mera kontinuerligt samråd i enskilda länder inom t. ex. ADB-utvecklingen.

De frågor inom biblioteksområdet, som i förslaget anges vara av primärt intresse för ett gemensamt nordiskt organ, är enligt kulturrådet endast delvis av denna karaktär. Andra områden där ett samarbete skulle kunna vara till fördel vore t. ex. en strävan mot en likformig statistikredovisning inom biblioteksområdet, invandrar- och minoritetsgruppers biblioteksservice, vetenskaplig informationsförsörjning och biblioteksservice till studerande och forskare, samt bibliografiskt samarbete.

Behovet av en samnordisk fort- och vidareutbildning på biblioteksområdet är omvittnat. Ett stöd för ett för de nordiska länderna gemensamt fort- och vidareutbildningsprogram vore utan tvivel av stor betydelse.

Förslaget emanerar från en utredning som tillkommit på initiativ från

biblioteksföreningarna i Norge och Sverige och utmynnar i en framställning om förstärkning av de nordiska ländernas biblioteksföreningars kansliresurser. Kulturrådet delar uppfattningen att det nordiska samarbetet på biblioteksområdet, framför allt vad avser folkbibliotekssektorn, behöver förstärkas, men anser att det bör ske på annat sätt. Genom att de nordiska biblioteksmyndigheterna under en försöksperiod av tre år tillförs särskilda medel för att främja nordiskt samarbete, med villkoret att försöksperioden skall utmynna i förslag till konkreta åtgärder på längre sikt, skulle enligt rådets mening föreligga bättre förutsättningar för ett utbyggt samarbete.

Arbetet skulle, enligt rådet, lämpligen kunna bedrivas så att man inrättar en för de nordiska ländernas statliga biblioteksmyndigheter (för Sveriges del statens kulturråd) gemensam kommitté, med en mandattid på tre år och med uppdrag att föreslå åtgärder för ett utökat och förbättrat samarbete på biblioteksområdet mellan de nordiska länderna.

Rådet tillstyrker alltså förslaget om insatser för ett vidgat samarbete mellan de nordiska länderna på biblioteksområdet, men avstyrker förslaget om inrättande av ett särskilt nordiskt bibliotekssekretariat.

Stockholm den 10 augusti 1978

Birgit Rodhe

Jan Ristarp

Stockholms universitetsbibliotek:

Stockholms universitetsbibliotek ansluter sig i princip till förslaget att ett sekretariat för biblioteksfrågor, till en början under en treårig försöksperiod, inrättas inom Nordiska rådet vid sidan av redan befintliga samsamarbetsorgan såsom NVBF och NORDINFO. För forskningsbibliotekens del existerar sålunda redan ett välutvecklat samarbete genom NORDINFO, men det är väsentligt att ett sådant samarbete, av skäl som anförs i medlemsförslaget, utsträcks till hela biblioteksfältet inom Norden. På en punkt skulle man emellertid vilja komplettera listan över frågor av primärt intresse för ett dylikt organ: införandet av en nordisk arbetsmarknad för universitetsbibliotekarier (och därmed ett uppföljande av den rekommendation om en gemensam arbetsmarknad för bibliotekarier, som togs redan 1974 men hittills ej kunnat genomföras annat än beträffande folkbibliotekarierna).

Med tanke på den allmänna utvecklingen mot ett alltmer omfattande internationellt samarbete inom biblioteksområdet, vore det angeläget att skapa ett nordiskt sekretariat, detta inte minst mot bakgrund av att Norden redan idag av IFLA behandlas som en enhet. Splittringen på ett

alltför stort antal medlemsländer kan uppenbarligen leda till att denna internationella huvudorganisation blir helt ohanterlig.

Vidare bör framhållas, att ett sekretariat av det föreslagna slaget skulle kunna fylla en viktig uppgift som samnordiskt kontaktorgan för de bibliotekarier, som är involverade i internationella eller bilaterala biståndsprojekt.

Sekretariatet kan även bidra till att de nordiska bibliotekens katalogprodukter blir mera enhetliga, ett eftersträvansvärt mål vars realiserande hittills stött på många hinder.

Stockholm i augusti 1978

Å SUB:s vägnar

Adam Heymowski

Tekniska högskolan i Stockholm, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 18 augusti 1978 till fakultetsnämndens yttrande av den 14 augusti 1978 (se nedan).

Tekniska högskolan i Stockholm, fakultetsnämnden:

Överbibliotekarien vid KTH:s bibliotek har beretts tillfälle att yttra sig över förslaget om inrättandet av ett nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor. Överbibliotekariens yttrande överlämnas härmed (se nedan).

Fakultetsnämnden instämmer helt i överbibliotekariens uppfattning att förslaget inte är tillräckligt preciserat i fråga om mål, policy och arbetsuppgifter för att man i detta läge skulle kunna ta ställning till om den föreslagna satsningen skulle kunna vara motiverad i relation till andra akuta finansieringsbehov.

Vidare instämmer fakultetsnämnden i att man i första hand bör överväga att utvidga NORDINFO:s mandat till att omfatta även de frågor som aktualiseras i remisskrivelsen.

Stockholm den 14 augusti 1978

På fakultetsnämndens vägnar

Sune Berndt

Ulla Malm

Tekniska högskolans bibliotek:

Förslaget handlar väsentligen om inrättandet av ett nordiskt sekretariat för biblioteksväsendet med samordnade arbetsuppgifter inom följande områden, och med tonvikt på folkbibliotekssystemen i de nordiska länderna.

- vidareutbildning och fortbildning på biblioteksområdet
- information och dokumentation på folkbildningsområdet
- frågor rörande biblioteksservice i glesbygd
- samordning av nordiska biblioteksfrågor i internationella sammanhang
- nordiska biblioteksmöten och annan gemensam konferensverksamhet
- internordisk låneverksamhet på folkbibliotekssidan
- frågor rörande internordiskt depåbibliotek
- samnordisk utställningsverksamhet
- frågor rörande u-landsinformation

Förslaget stannar väsentligen vid denna uppräknning och en uppskattad årlig kostnad för sekretariatet på 440 000 kronor. Allmänt sett är det givetvis värdefullt med en samordning och utvidgning av det nordiska samarbetet inom biblioteksområdet. Förslaget är emellertid inte tillräckligt preciserat i fråga om mål, policy och arbetsuppgifter för att man i detta läge skulle kunna ta ställning till om den föreslagna satsningen skulle kunna vara motiverad i relation till andra akuta finansieringsbehov. Eftersom det redan finns ett nordiskt organ med nära anknytning till de här aktuella frågorna, nämligen det i förslaget omnämnda NORD-INFO, borde man i första hand överväga att utvidga detta organs mandat till att omfatta även de i detta sammanhang aktualiserade frågorna. I detta syfte kunde man i lämplig utsträckning utvidga representationen i NORDINFO och förstärka dess sekretariat. Detta skulle leda till en bättre samordning över hela fältet och till en högre effektivitet i utnyttjandet av sekretariatsresurser.

Stockholm den 22 juni 1978

Stephan Schwarz

Karolinska institutet hänvisar i skrivelse den 7 augusti 1978 till överbibliotekariens yttrande av den 3 augusti 1978 (se nedan).

Karolinska institutets bibliotek, överbibliotekarien:

— — — — —

Nordiskt bibliotekssamarbete har bedrivits i olika former under längre tid. Vad speciellt de nordiska forskningsbiblioteken beträffar har de viktigaste organen för samarbete varit Nordiska vetenskapliga bibliotekarförbundet (NVBF), Nordiska forskningsbibliotekens samarbetsorgan (NFBS), NORDDOK, NORDINFO och inte minst Scaniaplanen.

NVBF har under sin drygt 30-åriga verksamhet ordnat nordiska bibliotekskonferenser, fortbildningskurser samt möten där speciella biblioteksspörsmål har diskuterats. NVBF har även bedrivit viss publicerings-

verksamhet. Bl. a. har handlingar från möten (rundabordskonferenser) och kurser utgivits.

NORDDOK och numera NORDINFO har främst arbetat med att utveckla och stödja dokumentationsverksamheten inom Norden. Utan NORDDOK:s medverkan skulle den datorbaserade dokumentationen inte alls fått den spridning den idag har.

Scandiaplanen startades 1956 med avsikt att på nordisk basis utveckla en fördelningsplan för anskaffning av marginell litteratur till nordiska vetenskapliga bibliotek. Något senare bildades även några specialkommittéer för att utveckla fördelningsplaner för specialbiblioteken inom områden som medicin, teknik, lantbruk, naturvetenskap och parlamentsbibliotek. Dessa specialkommittéer har inte enbart arbetat med fördelningsplaner utan även tagit andra samarbetsprojekt i sina program, t. ex. utgivning av samkataloger för periodika (List agr., List bio-med., List jur.). Sedan 1973 har Scandiaplanens verksamhet fått en delvis ny inriktning då utöver fördelningsplan även andra för litteraturförsörjningen centrala frågor upptagits i programmet.

Det nordiska bibliotekssamarbetet har haft betydande framgångar vad beträffar utgivning av bibliotekslitteratur, samkataloger, främjande av interurban låneverksamhet och förstärkning av litteraturbestånden i Norden. På internationella bibliotekskongresser har man i många fall företett en gemensam linje.

Med större finansiella resurser kunde nordiskt bibliotekssamarbete byggas ut ytterligare. Kursverksamheten bör utvidgas betydligt, litteraturförsörjning och dokumentation kan göras effektivare genom utgivning av samkataloger och kartläggning av bibliotekens specialsamlingar etc. Jag tror emellertid inte att ett nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor är den lösning som behövs. Det föreslagna sekretariatet med styrelse och utskott riskerar att bli ett resande sällskap som möts här och där för samtal.

Det är enligt min mening avgjort bättre om de föreslagna 440 000 kronor tilldelades de redan existerande samarbetsorganen som resursförstärkning. I första hand bör då NVBF och Scandiaplanen tilldelas årliga anslag.

Stockholm den 3 augusti 1978

Hans Baude
Överbibliotekarie

Universitetsbiblioteket, Uppsala:

Det nordiska bibliotekssamarbetet har gamla anor. Särskilt gäller detta inom de vetenskapliga bibliotekens områden där detta samarbete

bl. a. är formaliserat inom ramen för samarbetsorgan som Det nordiska vetenskapliga bibliotekariesamfundet (NVBF) och NORDINFO. Även de nordiska biblioteksöreningarna (Bókavarðafélag Íslands, Danmarks biblioteksörening, Finlands biblioteksörening, Norsk biblioteksforening och Sveriges allmänna biblioteksörening) har ett etablerat samarbete.

För folkbiblioteken saknas dock organ utanför biblioteksöreningarna för ett mera formaliserat samarbete. Även om de nordiska biblioteksdirektörerna möts årligen och gemensamma nordiska biblioteksmöten arrangeras vart fjärde år har detta upplevts som en brist.

Vid de nordiska biblioteksöreningarnas möte i Fredrikstad i mars 1977 togs initiativ till en utredning angående möjligheterna till nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor. En sådan utarbetades även. Ett likartat medlemsförslag har lagts fram i Nordiska rådet och utgör föreliggande remitterad handling. Skrivelsen har även behandlats vid De nordiska biblioteksöreningarnas möte i Hanaholmen i maj 1978.

Vid det nordiska mötet i Hanaholmen enades de olika föreningarna bl. a. om att man såg positivt på medlemsförslagets syftemål att stärka sekretariatsfunktionerna i det nordiska bibliotekssamarbetet för att därigenom främja en rad gemensamma aktuella projekt inom bibliotekssektorn. Man insåg dock de svårigheter som kan vara förenade med inrättandet av ett nytt nordiskt samarbetsorgan av den sort som rekommenderas i medlemsförslaget och som där har kostnadsberäknats till 440 000 kr. per år under en treårig försöksperiod. Man framhöll istället möjligheterna att bygga ut det redan etablerade samarbetet de nordiska sekretariaten emellan.

Jag delar de synpunkter som kom fram vid mötet i Hanaholmen, både att det är önskvärt med en ökad satsning på det nordiska bibliotekssamarbetet och att detta i dagens läge med fördel kan ske i decentraliserad form genom en förstärkning av befintliga föreningssekretariat. Även om behovet av ett ökat formaliserat samarbete därvid f. n. är störst inom folkbiblioteken bör man dock beakta möjligheterna att även vidareutveckla det inom sektorn för de vetenskapliga biblioteken. Som ett av de områden som därvid även fortsättningsvis bör stödjas kan här nämnas den gemensamma publikationsverksamhet som exempelvis tagit sig uttryck i Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsende (som utkommit sedan 1914) och den gemensamma nordiska publiceringen av biblioteksstatistik och bibliografier över bibliotekslitteratur. De projekt som föreslås i medlemskrivelsen är samtliga angelägna och flertalet av dem berör även forskningsbibliotekssektorn.

Uppsala den 11 augusti 1978

Thomas Tottie
Overbibliotekarie

Linköpings universitetsbibliotek, överbibliotekarien:

Det är angeläget att utveckla det nordiska samarbetet på alla biblioteksområden. Ett utvidgat nordiskt samarbete måste utan tvekan leda till en gynnsam utveckling av biblioteksservicen och vara till nytta för den slutliga biblioteksanvändaren.

Ett formaliserat samarbete finns idag mellan forskningsbiblioteken i Norden genom NORDINFO. I den utsända remissen föreslås att ett formellt organ även skall instiftas inom folkbiblioteksområdet. Detta skall ske genom inrättandet av ett nordiskt sekretariat med en styrelse, ett arbetsutskott och ett kursutskott. Sekretariatet föreslås knutet till något av de nordiska biblioteksföreningarnas kansli. Sekretariatet skall i första hand syssla med de nordiska folkbibliotekens problem men även skolbiblioteken är omnämnda i förslaget.

Det är dock tveksamt om det är nödvändigt att inrätta ett helt separat organ för folkbiblioteksfrågor. Inom området vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning har utvecklingen gått mot en integrering och sammanslagning av de två nordiska organen NFBS och NORDDOK till NORDINFO.

Av gällande målformuleringar för folkbiblioteksverksamheten i Sverige framgår att folkbiblioteken strävar efter att fylla en plats när det gäller att förmedla vetenskaplig och teknisk information till olika grupper i samhället. Det står även att folkbiblioteken skall förmedla lån från andra offentliga bibliotek i Sverige och utlandet eller på annat sätt kunna utnyttja deras samlingar. Även BIDOK-SINFODOK-utredningen (SOU 1977: 71) påpekar att folkbiblioteken i framtiden kan förväntas få vidgade uppgifter mot de vetenskapliga biblioteken. Utredningen föreslår ett ökat samarbete mellan folkbibliotek och vetenskapliga bibliotek i fråga om utveckling inom många områden.

I vissa delstater i USA har den ökade användningen av databaserade informationstjänster i folkbiblioteken närmast folkbiblioteken och de vetenskapliga biblioteken. Det är framför allt användandet av New York Times Information Bank och Magazine Index men även många tekniska och samhällsvetenskapliga databaser, som gett de två "bibliotekstyperna" gemensamma problem att lösa inom detta område och de följer sådan verksamhet har för fjärrlåneverksamheten.

Det finns alltså redan i dag många gemensamma frågor för de vetenskapliga biblioteken och folkbiblioteken. Utvecklingen är på väg att skapa ytterligare frågor av gemensamt intresse.

Med hänsyn tagen till ovanstående borde Nordiska rådet därför kanske satsa på ett gemensamt organ för hela biblioteksområdet. Rubriken i det remitterade medlemsförslaget är dessutom missvisande men kan ges sin rätta innebörd om ett organ för hela biblioteksområdet inrättas. Det

är inte bra att skapa för många formella organ utan att det samtidigt inrättas en samordnande instans.

Linköping den 1 augusti 1978

Kari Marklund
Överbibliotekarie

Lunds universitet, rektorsämbetet:

Förslaget har av rektorsämbetet remitterats till samtliga fakultetsnämnder samt överbibliotekarien.

Humanistiska fakultetsnämnden har i sitt yttrande framhållit att utvecklingen på det internationella planet inte tenderar mot en uppdelning på folk- och vetenskaplig biblioteksverksamhet utan mot en sammanslagning av dessa två funktioner och pekar på ett inom UNESCO:s ram nyligen fattat beslut att sammanföra två tidigare isärhållna verksamhetsgrenar.

Även *överbibliotekarien* ifrågasätter på samma grunder önskvärdheten av att nu starta ett parallellorgan till NORDINFO inom folkbiblioteksområdet.

Rektorsämbetet vill för sin del instämma i de framförda synpunkterna.

Från överbibliotekarien, humanistiska, matematisk-naturvetenskapliga, samhällsvetenskapliga, odontologiska och juridiska fakultetsnämnderna inkomna yttranden bifogas (*se nedan*).

Lund den 16 augusti 1978

Carl-Gustaf Andrén

Karin Helmer

Lunds universitet, humanistiska fakultetsnämnden:

Enligt förslaget skulle det föreligga ett behov av gemensamt nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor, speciellt då med anknytning till folkbiblioteken. Man hänvisar till önskvärdheten att utvidga samarbetet inom biblioteksväsendet och två redan existerande organisationer för detta syfte utpekas, nämligen Nordisk Videnskabeligt Bibliotekarförbund (NVBF) och NORDINFO, det senare ett organ med syfte "att inom området forskningsbiblioteksväsendet, vetenskaplig information och dokumentation främja en utveckling till gagn för forskning och för annan

verksamhet, som stöder sig på tillämpningen av vetenskap". Tydligt i en allmän känsla av att folkbiblioteken på något sätt bör komma in i bilden men utan egentlig motivering, "talar" enligt förslaget "mycket" för att det nordiska sekretariatets intresse koncentreras till folkbiblioteken, åtminstone till att börja med.

Fakultetsnämnden kan för sin del inte biträda det framlagda förslaget och det framför allt av två skäl. För det första tenderar utvecklingen på det internationella planet inte mot en uppdelning på folk- och vetenskaplig biblioteksverksamhet utan mot en sammanslagning av dessa två funktioner. Ett exempel utgör ett beslut som nyligen fattats inom UNESCO:s ram att sammanföra två tidigare isärhållna verksamhetsgrenar, biblioteksverksamhet av allmänare karaktär och dokumentationsverksamhet, under ett sekretariat och en styrelse, the General Information Programme. Det bör också påpekas att det klientel som söker sig till de större biblioteken kan förmodas ha i stor utsträckning liknande önskemål, vilket gör en boskillnad än mindre motiverad.

Ett andra skäl till avstyrkande av förslaget är den överorganisation, som ofrånkomligen skulle bli fallet om det genomfördes. "En styrelse, ett arbetsutskott och ett kursutskott" och en kostnad för sekretariatet på 440 000 svenska kronor utgör intet lockande perspektiv, så mycket mindre som något verkligt bärande skäl för en sådan ordning icke redovisats.

Lund den 31 juli 1978

På humanistiska fakultetsnämndens vägnar

Birgitta Odén

Vanja Hansson

Lunds universitet, matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden:

Fakultetsnämnden har sitt främsta intresse på området hos forskningsbiblioteken. Förslagsställarna påpekar själva, att det nordiska samarbetet beträffande forskningsbiblioteken faller under NORDINFO, och att det nya organet skall befatta sig med folkbiblioteken. Fakultetsnämnden har i sak ingenting att invända, men anser att det nya organets namn klart bör markera den avsedda begränsningen i kompetensområde.

Lund den 7 juli 1978

På matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämndens vägnar

Lennart Ebersson

A.-M. Wiklund

Lunds universitet, samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden:

I det remitterade förslaget konstateras att det redan finns ett välutvecklat nordiskt samarbete mellan forskningsbiblioteken. Då förslaget endast avser folkbiblioteken finner sig fakultetsnämnden inte ha tillräckligt underlag för att bedöma behovet och lämpligheten av att förslaget genomförs. Fakultetsnämnden, som i och för sig ställer sig positiv till meningsfullt nordiskt samarbete, kan därför varken tillstyrka eller avstyrka förslaget.

Lund den 7 augusti 1978

På fakultetsnämndens vägnar

Lennart Jörberg

Margit Anderberg

Lunds universitet, odontologiska fakulteten:

Odontologiska fakultetsnämnden tillstyrker inrättandet av ett nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor så att ett utvidgat samarbete skall kunna ske mellan de nordiska länderna.

Nämnden instämmer i förslagsställarnas konstaterande att ett nordiskt sekretariat i biblioteksfrågor bör kunna förstärka och rationalisera det väl utvecklade samarbete, som redan nu finns mellan de nordiska forskningsbiblioteken, samt väsentligt öka samarbetet för andra bibliotekskategorier.

Eftersom det internordiska samarbetet släpar efter när det gäller folkbiblioteken faller det sig naturligt att intresset koncentreras till dessa åtminstone i begynnelsestadiet. Många frågor torde dock vara av gemensamt intresse för alla bibliotekskategorier.

Nämnden delar förslagsställarnas uppfattning att samarbetet inom det nordiska biblioteksväsendet bör knytas fastare samman och därigenom minska riskerna för dubbelarbete inom de olika biblioteksorgan och biblioteksöreningar som nu sysslar med nordiskt samarbete. Det är av stor vikt att en effektivisering och rationalisering kommer till stånd.

Lund den 19 juli 1978

På odontologiska fakultetsnämndens vägnar

Bengt Öwall

Dekanus

Brita Lagergren

Lunds universitet, juridiska fakultetsnämnden:

Av det remitterade förslaget framgår, att behovet av nordiskt samarbete mellan forskningsbiblioteken redan är väl tillgodosett genom NORDINFO, och att det nu framstår som angeläget att utveckla det nordiska samarbetet på andra biblioteksområden, i första hand folkbiblioteken.

Förslaget berör sålunda inte i någon högre grad juridiska fakultetsnämndens arbetsområde. Fakultetsnämnden finner därför inte anledning att göra något annat uttalande än att den finner det naturligt att det nordiska samarbetet utvidgas till att omfatta även andra biblioteksområden än forskningsbiblioteken.

Lund den 30 juni 1978

På juridiska fakultetsnämndens vägnar

Håkan Strömberg

Margit Anderberg

Lunds universitet, överbibliotekarien:

Förslaget pekar på ett behov av ett gemensamt nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor, varvid man särskilt tänker tillgodose folkbiblioteksfrågor. Man pekar på att det redan existerande organet, NORDINFO, har till uppgift att inom området forskningsbiblioteksväsendet, vetenskaplig information och dokumentation främja en utveckling i medlemsländerna

Strävan att nu starta ett parallellorgan inom folkbiblioteksområdet, synes icke överensstämma med den allmänna tendensen internationellt. Unesco gjorde tidigare en boskillnad mellan biblioteksverksamhet och dokumentationsansträngningar, vilket manifesterades av att man hade två skilda avdelningar, nämligen ett UNISIST-sekretariat och en avdelning för Documentation, Libraries and Archives. Vid generalkonferensen 1976 lades främst på nordiskt initiativ fram förslag om att sammanföra dessa verksamheter under ett sekretariat och en styrelse, the General Information Programme. Detta förslag antogs och har nu haft ett par år att stabilisera sig. Sålunda ingår IFLA som observatör och samarbetspartner i the General Information Programme.

Det förefaller av den anledningen föga underbyggt att härvid föreslå ett särskilt nordiskt organ för enbart folkbiblioteksfrågor. Man borde dock kunna förutsätta att åtminstone de större folkbibliotekens informations- eller referensdiskar i mycket kommer att behandla samma frågor från besökare som de vetenskapliga bibliotekens, varför det finns mycket som talar för en sammanhållning.

Av den anledning föreslås att de resurser som avsetts för det särskilda nordiska sekretariatet i stället tillförs NORDINFO, vars representation och mandat överses. Man kan härvid tänka sig att representationen i NORDINFO utvidgas, eller att en särskild panel för folkbiblioteksfrågor tillskapas.

Lund den 21 juni 1978

Björn Tell

Göteborgs universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 15 augusti 1978 till yttrande av den 31 juli 1978 från bibliotekskollegiet vid universitetsbiblioteket (se nedan).

Göteborgs universitetsbibliotek, bibliotekskollegiet:

Det inom nordiska rådet framlagda medlemsförslaget utgör en något förkortad men delvis ordagrant överensstämmande version av ett förslag som utarbetades av kanslicheferna vid Danmarks biblioteksforening och Sveriges allmänna biblioteksforening. Det går i korthet ut på att ett nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor, eventuellt knutet till något av de nordiska biblioteksforeningarnas kanslier, bör upprättas, i första hand under en treårig försöksperiod. Sekretariatet skulle ha en styrelse, ett arbetsutskott och ett kursutskott, och de löpande kostnaderna beräknas till 440 000 skr. Huvudsyftet sägs vara att formellt sett knyta samarbetet inom det nordiska biblioteksområdet fastare samman och på så sätt minska risken för dubbelarbete.

I medlemsförslaget konstateras att det redan idag existerar ett nordiskt samarbete på biblioteksområdet, som särskilt vad beträffar forskningsbiblioteken "har lång tradition och är formaliserat i en rad organ". Även de nordiska biblioteksforeningarna bedriver "ett etablerat samarbete", varför intresset till en början sägs böra koncentreras till folkbiblioteken, som inte anses ligga lika långt framme i detta avseende.

Det uttalade syftet med förslaget — ett stärkande av och en bättre överblick över det nordiska bibliotekssamarbetet — anser bibliotekskollegiet i högsta grad behjärtansvärt. Kollegiet kan emellertid inte finna argumentationen för den föreslagna organisationen övertygande. Som förslagsställarna själva framhåller, försvinner riskerna för dubbelarbete "inte helt (i den underliggande utredningens ordalydelse: "minskar inte i och för sig") om ytterligare ett biblioteksorgan inrättas". Att endast bemöta denna invändning med att förslaget "bottnar i en vilja till effektivitet, rationalisering och nordiskt samarbete" ter sig optimistiskt i över-

kant och ger närmast ett intryck av brist på argument. Det är svårt att föreställa sig ett förslag till Nordiska rådet som inte kan sägas ha detta allmänna syfte, men detta ökar ju inte i och för sig utsikterna att syftet skall uppnås.

Bibliotekskollegiet anser att de behov förslaget avser att tillgodose bäst bör kunna fyllas genom intensifierad informationsspridning via de allmänna nordiska biblioteksöreningarna och genom gemensamma initiativ av dessa. Tillkomsten av ett nordiskt sekretariat för biblioteksväsendet med oklara befogenheter i förhållande till redan existerande organ är enligt kollegiets mening snarast ägnad att leda till ökad byråkrati och förvirring inom biblioteksområdet.

Sammanfattningsvis får bibliotekskollegiet alltså *avstyrka* förslaget om inrättande av ett särskilt nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor.

Göteborg den 31 juli 1978

Paul Hallberg
Overbibliotekarie,
ordförande i bibliotekskollegiet

Chalmers tekniska högskola, överbibliotekarien:

I förslaget framhålls att det finns ett behov av ett gemensamt nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor, särskilt för folkbiblioteken. För forskningsbiblioteken och för främjandet av utvecklingen inom vetenskaplig information och dokumentation existerar redan ett samnordiskt organ, nämligen NORDINFO.

Mot bakgrund av utvecklingen internationellt under senare år och med tanke på den nya högskoleorganisationen i Sverige är det olyckligt att organisatoriskt ytterligare vidga klyftan mellan folk- och forskningsbibliotek genom att skapa ett särskilt samordnande organ för de förstnämnda. Det är betydligt mer motiverat att förstärka resurserna för redan existerande organ och vidga deras kompetensområde till att omfatta alla typer av offentliga bibliotek för en integrering av dem i det nationella och skandinaviska bibliotekssystemet.

Av denna anledning föreslås att de resurser som man vill satsa för ett separat sekretariat tillföres NORDINFO som därvid också ålägges ett ansvar för en nordisk samplanering även vad gäller skol- och folkbiblioteken.

Göteborg den 12 juli 1978

Sven Westberg

Högskolan i Borås, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet har i sin tur överlämnat förslaget till institutionen för bibliotekarieutbildning. Institutionens yttrande bifogas (*se nedan*).

Rektorsämbetet vill till alla delar instämma i vad institutionen anfört och särskilt understryka vikten av samverkan vad avser biblioteksutbildningar mellan de nordiska länderna. Denna samverkan är för högskolan synnerligen angelägen, då biblioteksutbildning inte förekommer vid andra läroanstalter inom landet.

Borås den 31 augusti 1978

Nils-Bertil Faxén

Högskolan i Borås, biblioteket:

Detta yttrande begränsar sig till synpunkter på utbildningsfrågor.

Bibliotekarieutbildningen i Sverige har sedan 1972 varit förlagd till Borås, förutvarande bibliotekshögskolan, numera bibliotekarielinjen inom högskolan i Borås. Utbildningen är den enda i sitt slag i landet. Samverkan med de övriga nordiska bibliotekarieutbildningarna har därigenom blivit ytterst viktig, eftersom detta innebär en kontaktmöjlighet med utbildningar för samma målgrupp. De nordiska samhällenas tämligen likartade struktur gör jämförelser och samarbete speciellt intressant.

De nordiska biblioteksskolorna har också utvecklat ett samarbete vilket bl. a. tar sig uttryck i för hela utbildningarna gemensamma biblioteksskolemöten vartannat år och däremellan mindre, ämnesinriktade kurser och konferenser.

Det tredje nordiska biblioteksskolemötet hölls i Borås i augusti 1978. Ett av diskussionsämnena var fort- och vidareutbildning på biblioteksområdet. Stark efterfrågan på sådan utbildning finns från biblioteksanställda i de nordiska länderna. Verksamheten måste prioriteras högt och här finns också enligt mötets mening stora möjligheter för nordisk samordning på olika plan.

Ett nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor skulle utan tvekan kunna ha positiva effekter för denna samverkan.

Det tredje nordiska biblioteksskolemötet rekommenderade bildandet av en samordningsgrupp för de nordiska utbildningarna. Gruppen skall bestå av ledarna för de olika skolorna.

Det borde vara rationellt att denna grupp användes som det "kursutskott" förslaget talar om. Utskottet bör få benämningen "utbildningsutskott" för att markera att hela utbildningsområdet — grundutbildning, vidareutbildning, forskning, läromedel etc. — ligger inom utskottets intresseområde. Det bör också framhållas att på utbildningsområdet är

det inte lämpligt att låta ett nordiskt samordningsorgan koncentrera sig enbart på folkbiblioteken; alla bibliotekstyper bör finnas med i bilden. Det är överhuvudtaget tveksamt att markera skillnaderna snarare än likheterna mellan folk- och forskningsbibliotek. Till vilka befintliga organ sekretariatet skall knytas bör också övervägas vidare ur denna synpunkt.

Det bör också framhållas att det — som förslagsställarna också påpekar — är viktigt att ett sekretariat verkligen främjar effektivitet, rationalisering och samarbete på ett praktiskt plan och ej leder till att ytterligare beslutsnivåer skapas.

Med dessa modifieringar vill vi instämma i förslaget om inrättande av ett nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor.

Borås den 29 augusti 1978

För institutionen för biblioteksutbildning

Kerstin Quentzer

1:e bibliotekarie

Universitetsbiblioteket i Umeå:

De uppgifter som föreslås åläggas ett nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor bedömer universitetet som viktiga. Förslaget är klart konstruktivt. Universitetet kan emellertid inte ansluta sig till förslaget vad avser den tilltänkta organisationen. Skälen härtill är av två slag.

1. Av de nio uppgifter som skulle utgöra sekretariatets program är fem klara exempel på uppgifter som är gemensamma för folk- och forskningsbibliotek. Även de övriga är av intresse för forskningsbiblioteken.

I regeringens proposition 1977/78: 114 om ett centralt organ för informationsförsörjning m. m. framhålls i avsnittet "Samverkan mellan vetenskapliga bibliotek och folkbibliotek" (5.4.1) betydelsen av en helhetssyn på informationsförsörjningen och att det mot den bakgrunden (som närmare redovisas på sidorna 216—218 i den SOU, "Vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning", SOU 1977: 71, som ligger till grund för propositionen) är "av yttersta vikt att samverkan mellan vetenskapliga bibliotek och folkbibliotek kan byggas ut".

2. Det konstateras korrekt (förslaget, s. 1 nedtill och f) att det nordiska samarbetet på forskningsbibliotekssidan är relativt väl utbyggt.

Att under dessa förutsättningar inrätta ett sekretariat på förslaget sätt finner universitetet därför innebära en olycklig splittring och kategoriklyvning av biblioteksresurserna som vore i strid med åtminstone de svenska intentionerna på informationsförsörjningens och biblioteks-samarbetets område.

Universitetet ser emellertid lösningen av de problem som påtalas i förslaget som angelägen, delvis mycket angelägen.

Universitetet föreslår därför att frågan om formerna för samnordiskt arbete på detta område ytterligare utreds.

Utredningen kan exempelvis på svensk sida läggas gemensamt hos Svenska allmänna biblioteksforeningen och forskningsbiblioteksrådet.

Den bör få som huvuddirektiv att utreda frågan med sikte på en lösning inom NORDINFO:s ram.

Tänkbara organisatoriska alternativ är:

- a) uppgifterna adderas till NORDINFO:s program utan att speciella resurser tilldelas,
- b) uppgifterna läggs hos NORDINFO, och ett nytt sekretariat inrättas under NORDINFO,
- c) en ny styrelse inrättas med såväl NORDINFO som de nordiska biblioteksforeningarna representerade.

I de båda senare fallen bör ett kansli inrättas, vilket bör få en mellan länderna roterande placering.

Umeå den 27 juli 1978

Bert Slättung
Tf. överbibliotekarie

Högskolan i Luleå, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 14 augusti 1978 till yttrande från biblioteksnämnden (se nedan).

Högskolan i Luleå, biblioteket:

Ett välutvecklat formaliserat samarbete finns redan mellan forskningsbiblioteken genom NORDINFO och förslaget föreslår att ett liknande samarbete ska formaliseras för folkbiblioteken. Rubriken för förslaget är missvisande och det är därför viktigt att klargöra att förslaget i första hand behandlar folkbiblioteken även om skolbibliotek finns omnämnda.

Det är lätt att instämma i alla de argument, som finns framförda för ett formaliserat samarbete. Mycket finns att vinna i ett mer formaliserat erfarenhetsutbyte, samordning m. m. Inte minst de konferenser som med jämna mellanrum anordnas för biblioteksfolk på Nordkalotten har visat vad som kan göras för t. ex. frågor rörande biblioteksservice i glesbygd.

Det är dock tveksamt om ett organ för vetenskapliga bibliotek och ett organ för folkbibliotek är bra utan en koordinerande verksamhet. Inte minst framtida elektroniskt baserade referenssystem och kommu-

nikationssystem kommer att kräva detta. Det är viktigt att här påpeka att risker finns med två skilda organ, men remissinstansen stöder i övrigt att ett sekretariat inrättas under en 3-årig försöksperiod.

Luleå i augusti 1978

I tjänsten
Kari Marklund
Tf. överbibliotekarie

Sveriges allmänna biblioteksforening (SAB):

SAB anser att det är av väsentlig betydelse med ett ökat samarbete på biblioteksområdet i Norden.

Hur detta skall förverkligas är i och för sig av sekundärt intresse förutsatt att en påfallande förbättring av dagens situation kan garanteras och att ett permanent system för skötseln av kansliverksamheten etableras.

I medlemsförslaget framhålls att det redan finns ett välutvecklat formaliserat samarbete mellan forskningsbiblioteken genom NORDINFO och att därför intresset, åtminstone i ett inledningsskede, bör koncentreras till folkbiblioteken. I förslaget anges därefter vissa frågor som skulle vara av primärt intresse för ett gemensamt nordiskt organ. SAB vill för sin del poängtera att de uppräknade frågorna naturligtvis har intresse för hela bibliotekssektorn och inte enbart för folkbiblioteken. Detta framgår inte helt klart i förslaget.

SAB vill således uttala sin positiva syn på det framlagda medlemsförslaget och SAB ser med intresse fram mot förslag och rekommendationer som verksamt kan bidra till ett ökat nordiskt samarbete på biblioteksområdet.

Lund den 22 augusti 1978

För Sveriges allmänna biblioteksforening, SAB

Bo Martinsson
Ordförande

Jan Nyberg
Kanslichef

Svenska kommunförbundet:

Styrelsen har givetvis inga erinringar mot en förbättring av det nordiska bibliotekssamarbetet, men ifrågasätter om inrättandet av ett särskilt sekretariat är ett effektivt sätt att åstadkomma en sådan förbättring. Det finns en uppenbar risk att sekretariatet utvecklas till en tungrodd

överbyggnad och att det åtar sig uppgifter som redan fungerar tillfredsställande. Exempelvis förekommer redan ett omfattande idé- och erfarenhetsutbyte mellan länderna i existerande bibliotekstidskrifter och publikationer samt genom de samnordiska bibliotekskonferenserna.

Styrelsen finner dessutom flera av de i medlemsförslaget angivna arbetsuppgifterna diskutabla. Bl. a. kan det ifrågasättas om information och dokumentation på folkbildningsområdet samt samnordisk utställningsverksamhet kan anses vara uppgifter som ett nordiskt sekretariat för biblioteksfrågor skall syssla med. I förslaget saknas dessutom frågor rörande biblioteksservice för barn och ungdom.

Enligt styrelsens mening bör det internordiska samarbetet på folkbiblioteksområdet kunna intensifieras på mindre formaliserade vägar. Styrelsen kan således inte finna några skäl att tillstyrka inrättandet av ett nordiskt bibliotekssekretariat.

Stockholm den 6 oktober 1978

Svenska kommunförbundet

Karl Boo

Kerstin Ullander

Medlemsförslag

om arrangerande av en samnordisk konferens om barnkultur samt om produktion och förmedling av samnordiska kulturtjänster för barn

(Väckt av Aimo Ajo, Ilkka-Christian Björklund, Elsi Hetemäki-Olander, Anna-Liisa Hyvönen, Ilkka Kanerva, Sinikka Karhuvaara, Bror Lillqvist, Petter Savola, Erkki Tuomioja, Raino Westerholm, Seppo Westerlund och Folke Woivalin)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Föreningarna Nordens Förbund:

Förbundet ansluter sig helt till den i förslaget framförda uppfattningen att ett nordiskt samarbete i anknytning till det av FN proklamerade barnåret 1979 framstår som naturligt och att disponibla medel inom gemensamma nordiska budgetar utnyttjas för ändamålet.

Föreningarna Norden kommer att 1979 utge en publikation "Barnens miljö i Norden" som gåvobok till sina ca 100 000 medlemmar och räknar med att under året genomföra flera konferenser som berör barnåret. Ett nära samarbete med de officiella nordiska organen framstår här som naturligt.

Förbundet ansluter sig också till medlemsförslagets tanke på en samnordisk produktion och förmedling av kulturtjänster för barn. Med hänsyn till att förslaget berör en lång rad specialområden inom det ytterst vida utbudet av kulturtjänster, förefaller det nödvändigt att inledningsvis kartlägga de förhållanden under vilka verksamheten nu sker i syfte att få ett realistiskt underlag för hur samarbetet bäst bör organiseras. Varje åtgärd som kan föra in den nordiska samsarbetsaspekten inom barnkulturen måste välkomnas.

Stockholm den 1 september 1978

Reidar Carlsen

Ordf. i Föreningarna Nordens Förbund

Ake Landqvist

Förbundssekreterare

D a n m a r k**Socialministeriet:**

— — — — —
 I denne anledning skal man meddele, at *undervisningsministeriet* og *socialministeriet* generelt kan tilslutte sig forslaget.

Samtidig oplyses det, at den danske *UNESCO-nationalkommission* over for undervisningsministeriet har afgivet følgende udtalelse:

Forslaget har været rundsendt til kommissionens medlemmer og drøftet på møde den 1. juni 1978. Kommissionen fandt ikke at kunne tage stilling for eller imod medlemsforslaget, men henviser til de aktiviteter, som UNESCO agter at iværksætte i anledning af det internationale børneår, og som nationalkommissionen støtter.

samt at *Den danske Komité (sekretariatet) for det Internationale Børneår* over for socialministeriet har afgivet følgende udtalelse:

Henvendelsen har været behandlet på arbejdsudvalgets møde den 15. juni 1978, hvor Nordisk Råds initiativ enstemmigt blev anbefalet til gennemførelse.

København, den 28. juli 1978

P. m. v.

E. b.

S. Bastiansen

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse den 11 augusti 1978 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Kommunernes Landsforening:

— — — skal man meddele, at landsforeningen — idet man går ud fra, at de sagkyndige statslige organer på området samt faglige organisationer m. v. har haft lejlighed til at udtale sig i sagen — ikke finder, at der fra landsforeningens side er anledning til at udtale sig om forslaget.

København, den 31. august 1978

Henning Rasmussen

O. Ingvartsen

Dansk UNICEF Komité:

— — — skal jeg oplyse, at forslaget nu har været forelagt Dansk UNICEF Komité's forretningsudvalg, som herefter ønsker at give udtryk for sin fulde støtte til forslagene.

Komiteen vil gerne holdes løbende underrettet om sagens videre forløb.

København, den 16. juni 1978

Arne Stinus
Sekretariatschef

Arbejdsgruppen om Børn og Kultur:

— — — skal Arbejdsgruppen om Børn og Kultur varmt tilslutte sig forslaget om en sådan intensivering af det nordiske børnekulturarbejde.

Forslaget ligger direkte i forlængelse af det arbejde, der er udført i den nordiske arbejdsgruppe om børnekultur under Sekretariatet for Nordisk Kulturelt Samarbejde, og hvortil den danske arbejdsgruppe har bidraget. I en rapport fra denne nordiske arbejdsgruppe i efteråret 1978 kan ventes videregående forslag til fællesnordiske børnekulturinitiativer. Arbejdet i den nordiske gruppe har endvidere haft en vis forbindelse med et "special project" i Europarådsregie, "Culture and the Child", hvor tilsvarende forslag om internationalt samarbejde om produktion og produktfornylelse har været drøftet. Europarådsprojektet sigter på en konference i Sverige i 1979 om børnekulturspørgsmål, men altså i europæisk regie.

Hvad konferencen angår bør det altså muligvis overvejes at koordinere med det europæiske projekt. Arbejdsgruppen kan i øvrigt kun anbefale, at en konference i særlig nordisk regie gennemføres. På en række områder eksisterer der et sådant sammenfald af problem- og interesseområder specielt inden for det nordiske område, at en sådan konference vil være på sin plads.

Hvad produktionen og formidlingen af fællesnordiske kulturtjenester for børn angår, stiller der sig en række mere håndgribelige og også langt vanskeligere problemer, dels af sproglig og nationalkulturel art, dels af økonomisk art. Det vil være vigtigt at undersøge mulighederne gennem konkrete drøftelser, hvorfor Arbejdsgruppen om Børn og Kultur da også anbefaler at støtte forslaget. Skal produktionen og formidlingen af disse børnekulturtjenester ikke udarte i forskelstilsørende produkter af ringe interesse for de enkelte landes børn samt overbureaukratisering af arbejdet, bør det efter Arbejdsgruppens mening overvejes at skitsere rammeordninger for en lokal eller national udfyldning af en sådan produktion sideløbende med overvejelserne over en egentlig fællesnordisk produktion og formidling. Samtidig bør efter Arbejdsgruppens mening en række andre samarbejdsmuligheder omkring forskning, udveksling af allerede eksisterende børnekulturtilbud m. v. inddrages i overvejelserne.

Der bør efter Arbejdsgruppens mening lægges vægt på, at både konferencen og et evt. videre samarbejde baseres på et bredt kulturbegreb, således at kulturtilbud til børn fremmes og formidles inden for en forståelse af de enkelte børnegrupperes særlige livsvilkår, d. v. s. under hensyn til de grænser som sættes af alder, køn, social baggrund eller geografiske forhold/nationalkulturelle særtræk. Det vil m. a. o. være væsentligt i et sådant arbejde at tænke i kulturel (social og pædagogisk) funktion, snarere end i traditionelle kulturinstitutioner eller abstrakte kvalitetsbegreber. Dette gælder ikke mindst, når sigtet bl. a. er at levere et modspil til "masseunderholdningen".

Arbejdsgruppen anser det altså for overordentlig væsentligt at stimulere mest muligt til en løbende drøftelse af og samarbejde om disse spørgsmål i fællesnordisk regie, f. eks. med udgangspunkt i det stillede forslag.

København, den 31. juli 1978

P. g. v.

Søren Vinterberg

Sekr. for arbejdsgruppen

F i n l a n d

Undervisningsministeriet¹:

har undervisningsministeriet bitt skolstyrelsen och barnkulturkommissionen att inkomma med utlåtande om det ovannämnda vid Nordiska rådet väckta medlemsförslaget (*se nedan*).

Ministeriet kommer att ta slutlig ståndpunkt till förslaget i det skede, då initiativet behandlas vid de samarbetsorgan som inrättats med stöd av det nordiska kulturavtalet.

Helsingfors den 24 oktober 1978

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg

Yngre regeringssekreterare

Barnkulturkommissionen¹:

Kommissionen gläder sig över att man på nordisk nivå igen fäst uppmärksamhet vid samnordiska barnkulturinitiativ.

Föregående nordiska konferens om barnkultur anordnades i Hässelby

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

för cirka tio år sedan. Delvis på förslag av denna konferens tillsattes på Nordiska ministerrådets uppdrag en arbetsgrupp, vars betänkande om barnkultur blir färdigt under innevarande sommar.

Barnkulturkommissionen finner inte anordnandet av en konferens år 1979 viktigt utan föreslår, att man i stället för konferensen under det internationella barnåret med alla till buds stående medel preciserar och förverkligar den nordiska arbetsgruppens förslag.

Barnkulturkommissionen ber att få komma senare med sin slutliga ståndpunkt sedan slutliga förslag av den nordiska arbetsgruppen för barnkultur står till buds.

Helsingfors den 29 maj 1978

Pekka Gronow

Ordförande

Liisa Päivikki Ailio

Sekreterare

Social- och hälsovårdsministeriet¹:

Arrangerande av en samnordisk konferens om barnkultur stöder enligt social- och hälsovårdsministeriets uppfattning de mål som uppställts för FN:s internationella barnår; uppgörande och förverkligande av program som främjar barnets rättigheter och ställning både på nationell och internationell nivå.

Valet av kulturen till konferensens tema är lämpligt i synnerhet under en tid, då man är medveten om dess betydelse för barnet, men då medlen för dess förmedling till barnet ännu är svaga. Dagens barn kan dagligen få undermålig massunderhållning, som till och med kan vara farlig för deras utveckling, medan det är betydligt svårare att nå goda kulturtjänster, även god underhållning. Dessa problem är tämligen likartade i de olika nordiska länderna. Vid en konferens vore det möjligt att söka metoder för förmedling av kulturtjänster till barnet och utnyttja den erfarenhet, som man hittills fått i saken i olika nordiska länder.

Social- och hälsovårdsministeriet understryker också att man bör beakta de s. k. utsatta barnen, till exempel barn som är i behov av specialvård och uppfostran eller befinner sig i en svår livssituation, invandrarbarn och andra vid behandling av saken.

På grund av våra länders likartade kulturbakgrund kunde man allt effektivare förmedla och utnyttja i olika nordiska länder även för barnen i olika länder utarbetade kulturtjänster såsom barnböcker, filmer, gramfonfonoskivor, leksaker och annat. Likaså kunde man utöva allt intensivare samarbete för utveckling av sådana kulturtjänster redan i tjänsternas utvecklingsskede.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget, arrangerandet av en konferens samt produktion och förmedling av kulturtjänster på nordisk nivå skulle på ett betydande sätt främja barnets sak i alla nordiska länder och ytterligare förstärka det nordiska samarbetet.

Helsingfors den 13 juli 1978

Olavi Martikainen

Minister

Kirsti Valvio

Sekreterare för
internationella ärenden

Skolstyrelsen:

Skolstyrelsen anser alla de åtgärder mycket viktiga som syftar till att konkret förbättra barnets ställning både omedelbart och på längre sikt. Sålunda har skolstyrelsen, i överensstämmelse med den kommitté för internationella barnaåret som statsrådet tillsatt, för sin del beslutat verka på så sätt, att man under internationella barnaåret åstadkommer konkreta resultat för barnets bästa så nära barnets livsmiljö som möjligt.

I den diskussion om fostringsmål som pågår i Finland har man upprepade gånger fäst uppmärksamhet vid det fenomen som tas upp i motiveringarna till medlemsförslaget. I filmer, television, seriemagasin, tidskrifter, underhållningslitteratur och t. o. m. i popmusiken förekommer värderingar, som står i strid med hemmets och skolans fostringsmål: framför allt förekommer våld, grymhet, överbetoning av erotik, godtyckliga lyckoträffar m. m., medan arbetet rentav lämnas i skymundan.

Skolstyrelsen anser det viktigt, att man för en omfattande diskussion om massunderhållningen och analyserar dess mål, medel och innehåll i syfte att finna kriterier för högklassig underhållning, betrakta situationen lugnt och sakligt och söka de bästa resultaten på området.

I detta syfte har det fattats beslut om att under internationella barnaåret genomföra ett massunderhållningsprojekt i landets skolor och på föräldramöten. Projektets huvudmål är att ge eleverna, lärarna och vårdnadshavarna information om massunderhållningen och bekantgöra dem med högklassig underhållning. Utgående från denna information är det meningen att skapa en medborgardiskussion, som kan leda fram till att kriterierna för god underhållning börjar gestaltas.

Projektet är relativt omfattande och i samband med det kommer skolstyrelsen att erhålla rikligt med uppgifter om föräldrarnas, lärarnas och elevernas reaktioner och åsikter samt iakttagelser om massunderhållningen, om de arbetssätt som använts, om massunderhållningens inverkan m. m. såväl i finsk- som i svenskspråkiga skolmiljöer. Denna

information kan även användas då man utvecklar skolornas läroplan i massmediefostran och skolrådets arbete. För att lyckas kräver projektet insatser också av andra instanser än skolmyndigheterna. Också allmänt taget omspanner masskulturen såväl innehållsmässigt som formellt ett ofantligt stort område. Det behövs ett enhetligt program, som genomförs på lång sikt och som skulle möjliggöra produktion och förmedling av både nationella och internationella högklassiga kulturtjänster för barn.

Det behövs också en kontinuerlig växelverkan mellan sakkunniga och organisationer på detta område för att lösa de existerande problemen.

Med hänvisning till ovanstående anser skolstyrelsen det synnerligen viktigt, att man under FN:s internationella barnår kunde genomföra medlemsförslaget om arrangerande av en samnordisk konferens om barnkultur, och att myndigheter och organisationer, på vars ansvar frågor om barnkultur ligger i varje land, i så stor utsträckning som möjligt skulle kallas till den.

Barnets levnadsförhållanden kan inte förbättras i FN-deklarationens anda ifall man inte systematiskt och målmedvetet skapar de nödvändiga förutsättningarna därför. Sålunda anser skolstyrelsen, med hänvisning till sina allmänna motiveringar, det likaledes viktigt att man i enlighet med medlemsförslaget skapar förutsättningar för ett permanent samarbete för produktion och förmedling av kulturtjänster för barn. Skolstyrelsen förenar sig i förslagets motiveringar att frågor rörande barnets ställning och uppväxt är likartade i de nordiska länderna och anser, att åstadkommandet av förutsättningar för produktion och förmedling av kulturtjänster för barn i form av ett samnordiskt arbete är en lyckad lösning med tanke på kommande internationell verksamhet.

Helsingfors den 16 juni 1978

Erkki Aho
Generaldirektör

Tuomo Häyhä
Byråchef

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen tar sig friheten att föreslå, att Nordiska rådets presidium förlägger förenämnda konferens till Åland. Lämplig tidpunkt skulle vara medium av maj 1979 i omedelbar anslutning till den internationella (= Norden samt länderna runt Östersjön) barnmusikfestival som kommer att ordnas på Åland 11—13 maj 1979. Denna festival

kommer att kulminera söndagen den 13 maj, när det periodvis återkommande åländska barnsångartinget också kommer att arrangeras.

Landskapsstyrelsen har i ärendet hört Ålands lärarförening, Ålands barnträdgårdslärförening, Ålands sång- och musikförbund samt kommittén för anordnande av en barnmusikfestival på Åland.

Mariehamn den 17 oktober 1978

Alarik Häggblom

Lantråd

Börje Lång

Skolinspektör

Rädda barnen — Pelastakaa lapset r. y.:

Individernas och familjernas rörlighet över gränserna har under de senaste decennierna avsevärt ökat på grund av semesterresor samt på grund av den utvidgade arbetsmarknaden. Då barnen med sina föräldrar överflyttar från ett land till ett annat, vore det viktigt för deras utveckling att de kunde få en riktig uppfattning om den värld som sträcker sig utom det egna landets gränser. Här skall de ju som vuxna leva och ge sin egen insats, samt bära sin egen del av det gemensamma ansvaret.

De nordiska länderna utgör en enhet som kännetecknas av en särskilt stor rörlighet, av en gemensam arbetsmarknad samt i hög grad av ett gemensamt kulturarv. Det vore viktigt att barnen redan tidigt kunde lära känna både den gemensamma kulturtraditionen och de särdrag som kännetecknar varje lands kultur. I detta sammanhang vill vi också betona vikten av en jämnställd kännedom av de olika ländernas barnkulturer i Norden, samt det att förmedlandet av vår egen barnkultur till de övriga nordiska länderna kan ge en värdefull insats till den samnordiska barnkulturen.

Med hänvisning till ovanstående vill vi understöda förslaget att Nordiska rådet rekommenderar sitt presidium att under FN:s barnår arrangera en konferens som behandlar barnkulturen samt att Nordiska ministerrådet skapar förutsättningar för ett permanent samarbete med uppgift att producera och förmedla samnordiska kulturtjänster för barn.

Helsingfors den 26 juli 1978

Rädda barnen r. f.

Elina Rautanen

Verkst. direktör

Seppo Jäntti

Ekonomidirektör

Finlands kommitté för barnets internationella år¹:

Finlands kommitté för barnets internationella år har utan förbehåll en positiv inställning till det planerade samarbetet på barnkulturens område.

Kommittén anser att Finland har förutsättningar att medverka i arrangerandet av samarbetet. En kommission, som lyder under undervisningsministeriet och kartlägger barnkulturen, slutför sitt arbete senast före början av 1979. Det traditionella kulturevenemanget Jyväskylä Sommar kommer att koncentrera sig på barnkulturen år 1979.

Kommittén föreslår att en samnordisk konferens om barnkultur anordnas i Sverige å ena sidan därför att Sverige har ett centralt geografiskt läge och å andra sidan därför att konferensen med extra omsorg kunde sätta sig in i de finska invandrarbarnens kulturproblem i Sverige. Enligt kommittén är hösten 1979 en lämplig tidpunkt, men konferensen bör inte anordnas samtidigt med den nordiska barnskyddskongressen som hålles den 17—19 september 1979.

Kommittén anser att den planerade samnordiska konferensens uppgift bör vara att utarbeta riktlinjer och förutsättningar, inom ramen för vilka produktion och förmedling av samnordiska barnkulturtjänster sedermera kommer att ske.

Helsingfors den 27 juni 1978

Finlands kommitté för barnets internationella år

Erkki Aho
Ordförande

Riitta-Sisko Jukkala-Benisch
Generalsekreterare

N o r g e

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Det er nå etablert et samarbeid mellom myndigheter og komiteer i de nordiske land som har ansvaret for saker vedrørende Barneåret 1979. På et møte i Nordisk Ministerråds sekretariat den 19. mai d. å. ble det drøftet forskjellige former for fellesnordisk markering.

Etter Forbruker- og administrasjonsdepartementets mening bør forslaget om en nordisk konferanse om barnekultur vurderes i sammenheng med andre foreliggende planer for nordisk markering av barneåret. Vi foreslår derfor at forslaget oversendes Nordisk Ministerråd, med anmodning om at det tas opp i den nordiske arbeidsgruppen for barneåret.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Når det gjelder annet ledd i forslaget — samarbeid om produksjon og distribusjon av kulturtjenester for barn, vil vi gi det vår støtte. Vi tror dette kan ha stor betydning som motvekt mot den dominerende stilling som den internasjonale underholdningsindustrien har i våre land.

Oslo. 13 juni 1978

Elsa Rastad Bråten

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kirke- og undervisningsdepartementet mottok ovennevnte medlemsforslag først 20. juni 1978, og har således ikke hatt anledning til å legge saken fram for noen av de sakkyndige råd det hadde vært naturlig å konferere med, f. eks. Norsk kulturråd og Statens ungdomsråd.

Departementet viser imidlertid til at den nordiske barnekulturgruppen som ble oppnevnt av Embetsmannskomiteén (for kulturspørsmål) i 1975, nå har avsluttet sitt arbeid. Vi har sett det som naturlig å vurdere det foreliggende medlemsforslag i sammenheng med denne gruppens konklusjoner.

Kirke- og undervisningsdepartementet vil støtte forslaget om at Nordisk ministerråd forbereder et arbeidsprogram på barnekurområdet. Vi tror at fellesnordiske tiltak vil kunne gi verdifulle resultater innenfor denne sektoren.

På denne bakgrunn vil vi også støtte forslaget om at viljen til innsats markeres ved en konferanse i løpet av FN's internasjonale barneår. Et slikt arrangement vil kunne være med på å legge et grunnlag for det videre, konkrete programarbeid.

Departementet vil til slutt vise til at Europarådet har et barnekulturprosjekt på sitt program. I denne forbindelsen skal det arrangeres en konferanse i Sverige høsten 1979. Spørsmålet om en egen nordisk konferanse bør sees i nøye sammenheng med dette tiltaket.

Oslo, 13. juli 1978

Alv Heltne (e. f.)
Fung. ekspedisjonssjef

Sverre Ringard
Byråsjef

Norske kommuners sentralforbund:

— — — uttale at man er enig i at produksjon og formidling av kulturtjenester for barn er en del av målsetningen for FN's internasjonale barneår.

Forslaget har som utgangspunkt at barns stilling og oppvekstmiljø stort sett er sammenfallende i de nordiske land.

Utvikling og formidling av kulturtjenester for barn synes derfor å være et naturlig samarbeidsprosjekt for de nordiske land, ikke bare begrenset til FN's barneår, men også på mer langsiktig basis.

Sentralforbundet sier seg også enig i at et prosjekt som dette vil bidra til å bevare den felles nordiske kulturarven og befeste samarbeidet mellom de nordiske land, noe som ansees å være av vesentlig betydning.

Norske kommuners sentralforbund vil derfor støtte forslaget fra en del medlemmer av Nordisk Råd om at presidiet i Nordisk Råd arrangerer en konferanse i FN's barneår som behandler barnekulturen, samt at Nordisk Ministerråd forsøker å skape forutsetninger for et permanent samarbeide om produksjon og formidling av samnordiske kulturtjenester for barn.

Sentralforbundet ønsker imidlertid å komme tilbake til saken når mer konkrete planer foreligger.

Oslo, 23. juni 1978

Arne Rødskog

Torbjørn Iveland

Hovedkomitéen for barneåret i Norge:

Vi takker for Deres henvendelse av 14. april 1978 stilet til Den Norske UNICEF-komité om ovennevnte sak. Vi tillot oss å forelegge spørsmålet for Arbeidsutvalget i Barneårskomitéen. Arbeidsutvalget ga sin tilslutning til forslaget og ser gjerne at det arrangeres en slik samnordisk konferanse.

Vi hører gjerne nærmere fra Dem om saken etter at den er behandlet i Nordisk Råd.

Oslo, 5. mai 1978

Annie Kirsten Sjøgaard
Generalsekretær

S v e r i g e

Socialstyrelsen:

— — — översändes härmed, såsom yttrande, en inom socialstyrelsens barnavårdsbyrå utformad promemoria (*se Bihang*).

Stockholm den 30 juni 1978

Sven-Olof Hedengren

Malcolm Tottie

BIHANG

Synpunkter från barnvårdsbyrån på förslag från Nordiska rådet om en samnordisk konferens om barnkultur samt produktion och förmedling av samnordiska kulturtjänster för barn

Kulturutbud och kulturinsatser för barn och ungdom är otillräckliga i dag. Dessutom lever de utbud som finns en tynande tillvaro i skuggan av överväldigande kommersiella utbud ofta präglade av fördomar och dålig kvalitet. HB 2 anser därför att det förslag som här läggs fram av Nordiska rådet inför FN's barnår 1979 är ett positivt initiativ som socialstyrelsen bör stödja. Vi önskar framföra en del synpunkter på förslaget.

Begreppet kultur är inget enhetligt begrepp. Begrepp som vardagskultur, kulturarv, finkultur m. fl. speglar den förvirring och debatt som funnits kring detta ämne. Socialstyrelsen anser det därför viktigt att en tydlig målskrivning kommer till stånd inför det föreslagna arbetet.

Vidare bör inte arbetet med kulturkonferenser bli en engångsföreteelse under ett barnår, men en återkommande nordisk aktivitet som upprepas med jämna mellanrum t. ex. varje eller vartannat år med olika nordiska länder som värdland. Dessa kulturkonferenser bör kompletteras mellan konferenserna av lokala seminarier inom de nordiska länderna för att verkligen kunna fördjupa, förankra och befästa ett värdigt kulturutbud till barn och ungdom. Det som är speciellt för en ort kan på så sätt tas tillvara, tydliggöras och profileras mot det som är nordiskt—internationellt. Olikheter och likheter kan medvetandegöras, uppskattas och göras tillgängliga för det uppväxande släktet.

Ur kultursynpunkt är barn och ungdom en försummad grupp. Speciellt försummade är barn med olika handikapp exempelvis syn- och hörselskadade och rörelsehindrade.

I mycket liten utsträckning är lokaler som rymmer kulturutbud och informationsmaterial utformade för dessa grupper. Flertalet museer t. ex. är inte heller ordnade så att barn i allmänhet kan få utbyte av dem. Utställningar placeras i fel höjd. Instruktioner och titlar är ofta abstrakta och svårlästa. Barn lär sig genom att vara aktiva och utforskande och de flesta museer är passiviserande och statiska i sin utformning. Det är därför positivt att notera att man i förslaget vill fästa särskild uppmärksamhet vad gäller utbudet för de barn som lever i exceptionellt ogynnsamma förhållande. Här bör inte glömmas bort barn i glesbygd.

Vad gäller invandrabarn är det av stor vikt att slå vakt om deras "hemkulturarv". Målet bör vara att barnen ges chansen att bli tvåspråkiga och få tillgång till sin hemkultur som till det nya landets kultur. Detta ställer krav på att det finns böcker och annat material såväl som program på barnens hemspråk. Vidare bör barnen och deras föräldrar ges en chans att aktivt delta i kulturutbyte såväl lokalt som på nordisk basis. Förslaget inför barnåret bör omfatta ett samarbete med invandrarorganisationerna i de nordiska länderna för att på bästa sätt tillgodose deras behov och mobilisera invandrare att för värdländernas barn och vuxna presentera sina kulturer.

Gemensam nordisk produktion och distribution av barntidningar, barnböcker, filmer, grammofoonkivor m. m. kan vara ett första steg att skapa en motvikt mot den ofta vålds- och fördomsbetonade massunder-

hållning barn i dag utsätts för. HB 2 ser det som en viktig satsning. Det finns dock en fara i att göra gemensamma utbud för stora målgrupper med skilda kulturförankringar. För att produkterna skall göras förståeliga och kunna accepteras av många är det lätt att man satsar på utbud som är något urvattnade och minst kontroversiella. Vilket naturligtvis vore olyckligt.

I debattboken om barn och kultur, Indianpärlor från vaggan till graven av Gunilla Lagerbielke, Stegeland 1978, förekommer en lång förslagslista på åtgärder som skulle ge barn ökad tillgång till kulturutbud under uppväxten. Ur denna lista kan hämtas en hel del inspiration.

Stockholm den 25 juni 1978

Enligt uppdrag

Karen Blomqvist

Skolöverstyrelsen (SÖ):

SÖ:s syn på kultur och kulturarbetet utgår från att kulturen är ett språk som speglar men också påverkar vårt sätt att se på oss själva, varandra och miljön där vi lever. Kvaliteten på detta språk hänger intimt samman med graden av förankring i den egna kulturtraditionen och enskilda människors möjligheter att ge form åt och utveckla dess innehåll.

Rätten till den egna kulturen borde vara en självklarhet. De stora omflyttningarna av människor inom länder och mellan länder, med åtföljande kulturuppbrott, har tillsammans med den internationella kulturindustrins starka expansion gjort den rätten mindre självklar för många. Små nationer har samtidigt fått allt svårare att upprätthålla en lönsam inhemsk kulturproduktion. I dag tillverkas endast en liten del av kulturprodukterna inom dessa länder. Sverige importerar på barnkulturområdet i genomsnitt 3/4 av de tecknade serier, filmer, TV-program, böcker och leksaker som erbjuds på marknaden.

Vad vi här står inför är inget mindre än en massiv överföring av kulturmönster, idéer och värderingar som har litet att göra med vår egen kulturtradition.

De främmande elementen i den här kulturöverföringen beskrivs också i SÖ:s förslag till ny läroplan för grundskolan. I samband med beskrivningen av innehållet i skolans arbete på s. 22 skriver SÖ följande:

Barn och ungdom utsätts också för en i många fall kraftigt snedvriden bild av verkligheten. Den kommersialiserade barn- och tonårskulturen präglas i hög grad av normer och värderingar som står i skarp motsättning till den människosyn som bör utmärka arbetet i skolan.

Den beskrivna kulturen masstillverkas och har en rad effektiva distributionskanaler till sitt förfogande. Detta innebär att utbudet ser ungefär likadant ut oavsett var vi bor i landet. Vad vi fångar upp och vilket in-

tryck dess kulturprodukter gör på oss beror emellertid på vår socio-ekonomiska situation.

1965 års musei- och utställningssakkunniga visar i betänkandet (SOU 1974: 43) Utställningar att ju högre status i form av ekonomi och utbildning människor har desto oftare tar de del av vad som kan betecknas som kvalitetskultur eller alternativ till den kommersiella kulturen.

Även övriga fritidsaktiviteter som t. ex. idrottsutövning styrs av samma faktorer. Detta visar bl. a. undersökningar av Järfällabornas fritids- och kulturvanor 1974.

Att skolan som en följd av den ökande sociala segregationen av bostadsmiljöerna brottas med liknande fördelnings- och jämlikhetsproblem visar de preliminära resultaten av forskningsprojektet "Social segregation i skolan" under ledning av Harald Swedner.

Även om barn och ungdom som grupp kan sägas vara eftersatta i fråga om tillgång på kultur som solidariserar sig med dem, så visar de refererade undersökningarna att barn och ungdom inte är ett enhetligt begrepp.

I medlemsförslaget hålls immigrantbarnen fram som en grupp som lever under speciellt svåra förhållanden. SÖ gör samma bedömning men vill i sammanhanget också rikta uppmärksamhet på andra grupper av barn som behöver särskilda insatser t. ex. barn i glesbygd och barn med fysiska och psykiska handikapp.

För att bryta den kommersiella kulturens dominans för en kultur som sätter kvalitet, mångfald och frihet i första rummet och som återupprättar eftersatta gruppers kulturella identitet fordras det stora insatser från samhällets sida. Som grund för dessa insatser på kulturområdet har samhället uppställt ett antal kulturpolitiska mål. Dessa mål har också präglat arbetet med kursplanerna i bl. a. svenska och bild. Några citat ur de föreslagna målen för dessa ämnen visar den önskade utvecklingen av skolans arbete:

Bildundervisningen skall möta elevernas behov av att bearbeta och ge form åt känslor och erfarenheter samt uppmuntra dem att tillsammans skapa alternativ till det kommersiella kulturutbudet.

Arbetet i svenska skall leda till att eleverna vill, kan och vågar använda sitt språk för att påverka sin och andras livssituation och bidra till att stärka demokratin och skapa ökad jämlikhet i samhället.

I en undervisning med denna inriktning skaffar sig eleverna både redskap för att genomskåda de glättade och snedvridna bilderna av verkligheten och medel att gestalta sin egen syn på verkligheten.

Försöksverksamhet med liknande arbetssätt pågår i svenska skolor, men det är fortfarande en lång väg att gå innan skolan kan sägas uppfylla sin del av samhällets mål med kulturpolitiken.

Utvecklingen inom kulturområdet har gått mot en allt starkare koncentration till multinationella producenter. Innehållet i denna produk-

tion är till övervägande del undermåligt och motverkar bl. a. samhällets mål med skolan.

De små nationernas möjligheter att hävda sig på området och erbjuda sina barn kulturupplevelser utgående från den egna kulturtraditionen samt det kulturella utbytet mellan länder på lika villkor har genom denna utveckling starkt begränsats.

Mot den här bakgrunden anser SÖ att FN:s barnår, med sin internationella inriktning, är ett viktigt tillfälle för att diskutera åtgärder för att lösa problem kring kulturutbyte, avsikter och innehåll i detta utbyte samt vägar för att ta till vara den kraft som ligger i barns eget skapande.

Den samnordiska konferensen blir i det här perspektivet en utgångspunkt för ett kraftfullt gemensamt nordiskt agerande. Konferensen bör också kunna ange riktlinjer för producerandet av de kulturtjänster som Nordiska ministerrådet föreslås skapa förutsättningar för.

SÖ tillstyrker att en samnordisk konferens om barnkultur anordnas och att produktion och förmedling av samnordiska kulturtjänster startas.

SÖ vill avslutningsvis med anknytning till vad som framförts ovan ange följande angelägna ämnen för konferensen.

- Olika slag av selektiva åtgärder i syfte att förbättra eftersatta grupper kulturella situation.
- Konflikten mellan samhällets utbildnings-, kultur-, ungdoms- och konsumentpolitik och innehållet i den kommersiella kulturen. Åtgärder för att begränsa spridningen av kulturprodukter som uppenbart strider mot t. ex. samhällets mål med skolan.
- Idéer om hur skolan kan förverkliga samhällets kulturpolitiska mål samt förslag till pedagogiskt utvecklingsarbete för att motverka den kommersiella människo- och samhällssynen. Åtgärder för att stärka barns egen gestaltning i ord, bild, musik och rörelse som motvikt till och analys av samhällets utbud av kulturprodukter.
- Material som hjälper barn och ungdom att diskutera och ta ställning till egna konst- och kulturmönster.
 - Barn- och ungdomslitteratur på invandrarsspråk och översättningar av invandrarländernas litteratur på området till svenska.
- Olika åtgärder för att stimulera samarbete mellan författare och konstnärer i de olika länderna t. ex. på biblioteks- och serieområdet. Sammanställning av de möjligheter som i dag finns i form av stipendier och bidrag för sådan verksamhet.
- Modeller för hur barn och ungdom skall kunna delta i den samnordiska kulturproduktionen och former för att stödja invandrarbarnen i rollen som kulturförmedlare mellan hemlandet och kamraterna i skolan.
- Barns bildsituation i samhället.
- Barns TV-vanor.

Utifrån en analys av barns TV-vanor och innehållet i de program som de tittar på diskutera effekterna av den föreslagna Nordiska TV-satelliten.

Strategier för att möta utvecklingen av den reklamfinansierade video- och kassettn marknaden.

- Väger att hitta nya nordiska och internationella distributionskanaler på kulturområdet vid sidan av de etablerade multinationella kanalerna.

Stockholm den 16 juni 1978

Birgitta Ulvhammar

Hasse Hansson

Svenska UNESCO-rådet

Svenska unescorådet instämmer i uttalandet om betydelsen av att det internationella barnåret uppmärksammas i Sverige som en möjlighet att rikta statliga och andra organs uppmärksamhet mot de många otillfredsställda behov som barnen även i rika samhällen har. En hel del utredningsmaterial som presenterats på senare år ger vid handen, att barnens kulturella situation i många fall lider av stora brister och framför allt stora skillnader mellan grupper av barn efter deras sociala och geografiska tillhörighet. Rådet har utifrån dessa synpunkter inte något principiellt att invända mot idén att anordna en samnordisk konferens om barnkulturen och att inleda uppgörandet av ett program för samnordisk produktion och förmedling av kulturtjänster för barn. UNESCO-rådet påpekar att det är svårt att lämna några precisa omdömen innan man har närmare gått in på hur verksamheten skall läggas upp. Troligen blir resultatet av ett samnordiskt kulturprogram för barn marginellt om inte avsevärda belopp läggs ner på verksamheten. Med tanke på den begränsade budget, som det nordiska kultursamarbetet förfogar över, kan rådet inte tillstyrka att ett sådant program startas nu. En omsorgsfull undersökning av de finansiella möjligheterna att lägga ett sådant program på en nivå, som blir realistisk och betydelsefull, måste först göras.

Stockholm den 10 oktober 1978

Ernst Michanek

Kulturrådet:

Kulturrådet instämmer i motionens intentioner att främja barnkulturen och förbättra situationen för de barn som lever under svåra om-

ständigheter, exemplifierat med invandrarbarnen. Rådet finner det givetvis angeläget att arbeta för att åstadkomma alternativ till den kommersiella kulturdistributionen i enlighet med de kulturpolitiska målsättningarna.

Arbetet på barnkulturområdet i Sverige har intensifierats. Den av utbildningsdepartementet 1974 tillsatta barnkulturgruppen har avlämnat en rapport med förslag när det gäller barnkultur i barns och ungdomars miljöer, inom konstområdena och i föreningslivet som nu remissbehandlas, bland andra av kulturrådet.

I Sverige har även en beredningsgrupp bildats inom socialdepartementet för att förbereda FN:s barnår i Sverige.

En expertgrupp inom nordiska kultursekretariatet förbereder just nu utgivandet av en barnkulturrapport och inom Europarådet drivs ett projekt som behandlar "Barn och kultur". Under sensommaren 1979 arrangeras ett symposium i Sverige för en omfattande diskussion på basis av särskilda nationella rapporter. En rad organisationer, myndigheter och institutioner förbereder nu aktiviteter på barnkulturområdet.

Mot bakgrund av dessa redan planerade insatser anser kulturrådet att frågan om en konferens om barnkulturfrågor i Nordiska rådets regi måste bedömas ur ett helhetsperspektiv. Detta gäller innehåll, tidpunkt o. s. v. Tänkbart vore att låta en konferens utgöra en uppföljning och utvärdering av åtgärder i de nordiska länderna under barnåret.

Motionen tar upp frågan om produktion och förmedling av samnordiska kulturtjänster för barn. Detta är en tanke som diskuterats inom kulturrådet på litteraturområdet där ett samnordiskt arbete skulle kunna utgöra en bredare bas för kvalitetsutgivning.

Motionen antyder att samproduktion skulle ske också på andra områden som t. ex. produktion av fonogram liksom leksaker. Där kan frågan vara mer komplicerad och kräva en närmare analys bland annat med hänsyn till den kommersiella kulturmarknaden för barn och ungdom, upphovsrättsliga- och ersättningsfrågor m. m.

Kulturrådet föreslår att Nordiska rådet företar en utredning om möjligheterna att förverkliga motionens förslag.

Stockholm den 28 september 1978

Birgit Rodhe

Christina Hallman

Beredningsgruppen för internationella barnåret 1979:

Beredningsgruppens uppgift är att förbereda det internationella barnåret i Sverige. Insatserna skall enligt direktiven för gruppen inriktas på

att dels belysa olika framkomstvägar för att förbättra barnens situation i vårt land, dels i Sverige öka förståelsen för barnens speciella situation i u-länderna. Eftersatta eller missgynnade grupper skall ägnas särskild uppmärksamhet.

Flera av de insatser som beredningsgruppen diskuterar inom ramen för förberedelserna avser barnens miljö t. ex. i skolan, på fritiden, i bostadsområdet. Dessa områden ingår i barnens totala miljö och speglar också den kulturella miljö i vid bemärkelse som barn är hänvisade till. Beredningsgruppen diskuterar emellertid också möjligheterna att tillsammans med statens kulturråd lägga upp projekt som direkt skall syfta till att uppmärksamma och förbättra barnens kulturmiljö. Ett inslag i ett sådant projekt skall vara att ge utrymme för och utbyte med invandrararnas kulturformer.

I beredningsgruppens uppgifter ingår också att göra barnåret känt, så att kommuner, landsting, organisationer, föreningar m. fl. kan uppmärksamma barnåret i sin planering för verksamheten 1979. Beredningsgruppen har erfarit från flera håll att just insatser beträffande barnkultur kommer att prioriteras som bidrag till barnåret. Beredningsgruppen tillstyrker att barnkulturen uppmärksammas också inom ramen för Nordiska rådets kompetensområde t. ex. genom en konferens i enlighet med förslaget och/eller någon form av gemensam produktion och förmedling av samnordiska kulturtjänster för barn.

Beredningsgruppen vill i sammanhanget erinra om att det inom Europarådet pågår ett arbete med ett särskilt barnkulturprojekt. I projektet deltar åtta länder, däribland Danmark, Finland, Norge och Sverige. Inom ramen för projektet kommer ett symposium att hållas på Sundbyholms slott vid Eskilstuna i augusti 1979. Sverige är huvudarrangör för symposiet.

Avslutningsvis vill beredningsgruppen upplysa om att Nordiska ministerrådssekretariatet den 19 maj i år på uppdrag av Nordiska socialpolitiska kommittén anordnade ett möte med sekretariaten i de nordiska ländernas beredningsgrupper. Avsikten med mötet var bl. a. att diskutera förutsättningarna för en gemensam nordisk "markering" inför eller under barnåret. Vid dessa diskussioner framfördes emellertid också flera förslag till ämne för en gemensam nordisk insats med klarare anknytning till Nordiska socialpolitiska kommitténs uppdrag. Ett sådant förslag rörde handikappade barns integrering i förskolan. Diskussionerna härom kommer att återupptas vid ett möte som planeras äga rum i oktober i år.

Stockholm den 14 juni 1978

För beredningsgruppen för internationella barnåret 1979

Ulla Fredriksson
Sekreterare

Svenska UNICEF-kommittén:

Svenska UNICEF-kommittén bedriver sedan länge ett nära och konstruktivt samarbete med UNICEF-kommittéerna i de övriga nordiska länderna — Finland, Norge och Danmark — när det gäller framställandet av material som belyser situationen bland barnen i u-länderna och UNICEF:s verksamhet.

Man kan därvid konstatera att, även om det i de nordiska länderna råder likartade behov och förhållanden på detta område, kan kraven på materialets utformning variera högst avsevärt i de olika länderna. Det händer någon gång att material som framställts i något av de andra länderna endast behöver översättas för svenskt bruk, men det vanligaste är att en grundlig omarbetning och adaptering måste vidtas för att materialet skall passa in i det svenska mönstret. Detta gäller främst material som är avsett för skolbruk, men även i det mer allmänna materialet måste ofta betydande avvägningar göras och icke sällan en grundlig omredigering ske. En expertgrupp av pedagoger, representerande de olika nordiska ländernas FN-förbund och UNICEF-kommittéer, har arbetat under flera år med att gemensamt utforma underlag för olika typer av undervisningsmaterial. Detta underlag utarbetas sedermera på påtagligt varierande sätt av de olika nationella grupperna. Kommittén syftar härvid främst på publikationen "Alternativ — för en internationa- liserad undervisning", som för övrigt rönt stort intresse från UNICEF:s europakontor i Genève. De två första numren av den norska utgåvan har översatts till engelska och distribuerats till samtliga nationalkommittéer för UNICEF.

Svenska UNICEF-kommittén vill med ovanstående betona att, även om det råder stor samstämmighet i de nordiska länderna ifråga om vad i förslaget kallas "kulturtjänster för barn", måste enligt kommitténs erfarenhet hänsyn tas och marginal lämnas för varje lands speciella krav.

Kommittén är givetvis angelägen att dessa frågor diskuteras i avsikt att finna lämpliga former för en utbyggd gemensam nordisk verksamhet. Vi vill därför tillstyrka förslaget att Nordiska rådet under FN:s barnår arrangerar en konferens som behandlar barnkulturen och att man där bl. a. diskuterar förutsättningarna för samarbete inom produktionen och förmedlingen av samnordiska kulturtjänster för barn.

Stockholm den 28 juli 1978

Nils Thedin
Ordförande i
Svenska UNICEF-kommittén

Ulla Wickbom
Verkställande ledamot
och sekreterare

Svenska kommunförbundet:

Barn och ungdom har i kulturellt hänseende länge varit en eftersatt grupp. På senare år har emellertid medvetenheten om betydelsen av en kvalitetsmässigt god barnkultur blivit allt starkare. Inte minst är detta fallet i kommunerna, som ju svarar för den största andelen av de totala kulturutgifterna i samhället. Samtidigt har emellertid det kvalitativt undermåliga masskulturutbudet till barn och ungdom expanderat kraftigt. Styrelsen finner det angeläget att alternativ till detta kan erbjudas.

FN:s barnår 1979 torde vara en lämplig utgångspunkt för ett ytterligare uppmärksammande av barns kulturella situation. De likartade villkoren för barn i de nordiska länderna bör kunna utgöra en grund för gemensamma åtgärder på barnkulturområdet. Styrelsen tillstyrker därför den samnordiska konferens som föreslås.

Också till förslaget om produktion och förmedling av samnordiska kulturtjänster för barn ställer sig styrelsen positiv, men vill framhålla vikten av att redan existerande samarbete på området tillvaratas, så att nya organ inte i onödan tillskapas.

Stockholm den 26 maj 1978

Svenska kommunförbundet

Karl Boo

Kerstin Ullander

Medlemsförslag

om nordiskt samarbete för att utreda och avskaffa medicinskt missbruk inom elitidrotten

(Väckt av Liv Andersen, Ilkka-Christian Björklund, Ralf Friberg, Elsi Hetemäki-Olander, Anna-Liisa Hyvönen, Bertil Jonasson, Ilkka Kanerva, Sinikka Karhuvaara, Bror Lillqvist, Petter Savola, Erkki Tuomioja, Sigrid Utkilen, Raino Westerholm, Henrik Westerlund, Seppo Westerlund och Folke Woivalin)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska läkemedelsnämnden:

Ovanstående medlemsförslag berör först och främst etiska aspekter inom idrotten med hänsyn till icke medicinsk användning av läkemedel. Nordiska läkemedelsnämnden tar avstånd från bruk inom elitidrotten av de i medlemsförslaget avsedda medlen, men enligt nämndens uppfattning ligger frågan utanför dess mandat att behandla.

Nämnden kan för sitt vidkommande stödja en vidare utredning av frågan, bl. a. med hänsyn till att nämnda medels effekter i samband med elitidrott är otillräckligt kända. En sådan utredning bör emellertid ej föregå i Nordiska läkemedelsnämndens regi.

Uppsala den 30 november 1978

På Nordiska läkemedelsnämndens vägnar

Marianne Granat
Generalsekreterare

Nordiska hälsovårdshögskolan¹:

De synpunkter som framförs i det förstnämnda förslaget är väl grundade och högaktuella i hela världen. Mest angelägna åtgärder för att försvåra missbruket förefaller vara att förbättra kunskaperna om dess följder hos idrottsledare och idrottsmän samt, ännu viktigare, att finna fram till pålitliga undersökningsmetoder som snabbt och billigt avslöjar dem som använder dessa medel.

¹ Yttrandet avser både medlemsförslag A 527/s om nordiskt samarbete för att utreda och avskaffa medicinskt missbruk inom elitidrotten och A 539/s om upprättandet av ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut.

Dessa uppgifter åvilar således i första hand riksidsrottsförbunden respektive idrottsmedicinen i samarbete med farmakologer. En gemensam nordisk insats på detta område bör ge bestämda fördelar. Bäst användning av de gemensamma nordiska resurserna på detta område torde uppnås om ett idrottsmedicinskt forskningscentrum etableras, så som framhålls i förslaget A 539/s.

Ett sådant forskningscentrums verksamhet och dimensioner förutsätts bli närmare utrett, men redan nu vill vi understryka vikten av att folkhälsans och inte bara elitidrottens behov och önskemål blir tillgodosedda vid en forskning med denna inriktning.

Göteborg den 30 oktober 1978

Sven-Olof Hedengren
Ordförande

Lennart Köhler
Föreståndare

D a n m a r k

Indenrigsministeriet:

Kulturministeriet har i skrivelse af 29. september 1978 fremsat følgende udtalelse over sagen:

Den ulovlige brug af stimulanser er i et ikke nærmere kortlagt omfang et problem først og fremmest for topidrætten og dermed især for Dansk Idræts-Forbund.

Ministeriet skal henvise til, at Nordisk Fælleskomité i efteråret 1977 pegede på, at dopingkontrollen er idrætsorganisationernes ansvar, og at Dansk Idræts-Forbund har besluttet at iværksætte foranstaltninger til bekæmpelse af problemet med virkning fra årsskiftet.

Ministeriet skal endvidere gøre opmærksom på, at spørgsmålet blev behandlet på Europarådets konference for ministre ansvarlige for sport i London i april 1978 — jfr. CMS (78) 9.

Endelig skal ministeriet oplyse, at det for tiden overvejes at nedsætte et fællesnordisk idrætsudvalg under nordisk ministerråd til behandling af idrætsspørgsmål af fælles interesse, og at det rejste spørgsmål eventuelt vil kunne tages op af dette udvalg.

Sagen har af indenrigsministeriet været forelagt sundhedsstyrelsen, som i skrivelse af 28. juni 1978 har meddelt, "at styrelsen kan anbefale etablering af et nordisk samarbejde for at undersøge og afskaffe medicinmisbrug inden for eliteidrætten.

Sundhedsstyrelsen har oplyst, at styrelsen kan anbefale etablering af et nordisk samarbejde for at undersøge og afskaffe medicinmisbrug inden for eliteidrætten.

Indenrigsministeriet kan henholde sig til de af kulturministeriet og sundhedsstyrelsen afgivne udtalelser.

København, den 3. oktober 1978

P. m. v.

E. b.

P. Thornit

Dansk Idræts-Forbund:

De nordiske rigsidrætsforbund behandlede på deres møde i København 30. september—2. oktober 1977 emnet misbrug af anabolske steroider inden for idrætten, og med Norges Idrætsforbund som forbillede besluttede man i egne lande at arbejde for, at kontrollen på dette område bliver overtaget af rigsidrætsforbundene i samarbejde med de enkelte specialforbund.

En sådan vedtagelse er allerede sket i Norge, hvor man i 1977 gennemførte kontrol fra centralt plan og fortsætter denne i 1978.

Dansk Idræts-Forbund vedtog på sit årsmøde i februar 1978, at samtlige specialforbund, disses foreninger og medlemmer er pligtige at underkaste sig den dopingkontrol, som Dansk Idræts-Forbund måtte iværksætte i samarbejde med specialforbundene.

Dansk Idræts-Forbunds forretningsudvalg har derefter nedsat et særligt dopingkontroludvalg, der nu forbereder gennemførelsen af den vedtagne kontrol.

Det er sandsynligt, at man for Dansk Idræts-Forbunds vedkommende kan gå i gang pr. 1. januar 1979.

Et stort problem er, at der ikke i Danmark og næppe heller i de øvrige nordiske lande findes laboratorier, der kan påtage sig de analyseopgaver, som man måtte ønske fra idrættens side.

Dansk Idræts-Forbund har derfor foreløbig besluttet sig til at lade analyserne foretage i London hos professor Becket, der på dette område er international foregangsmand, og som råder over det nødvendige apparatur og det nødvendige personale med tilstrækkelig uddannelse til at sikre, at alle prøver analytisk behandles så effektivt, som det for tiden synes muligt.

Det er ret kostbart at få prøverne analyseret i London; prisen ligger på ca. 25 £ pr. analyse, men på den netop afholdte konference i London i april 1978 for ministre ansvarlige for sport inden for Europarådet meddeltes det fra britisk side, at Storbritannien for at støtte kampen mod misbrug af anabolske steroider har bevilget statsmidler til aflønning m. m. af personalet på det omhandlede laboratorium, hvilket fremover

vil betyde, at analyser kan gennemføres til væsentligt lavere pris, hvilket ikke alene skal komme britiske undersøgelser til gode, men også prøver, som indsendes fra andre interesserede landes idrætsorganisationer.

Det vil dog fortsat være både besværligt og forbundet med store omkostninger at få prøver sendt til London for analyse, hvorfor det ville være ønskeligt, om man inden for Norden etablerede et laboratorium, der rådede over såvel nødvendigt apparatur som tilstrækkeligt uddannet personale.

Det måtte være muligt i fællesskab for de nordiske lande at løse denne opgave.

Ikke alene skulle den egentlige analyse kunne foregå centralt, men samme sted skulle man kunne gennemføre den nødvendige forskning for hele tiden at være i stand til at følge med på alle disse områder.

Man må forudse, at det til stadighed vil blive forsøgt at finde nye midler, der kan anvendes med samme formål som anabolske steroider, og som det vil kræve nye metoder at analysere sig frem til.

Den nuværende kontrol, der gennemføres af bl. a. en række internationale specialforbund, tager for lang tid. Resultaterne af analyserne foreligger ofte først flere måneder efter, at prøverne er taget, hvilket er yderst utilfredsstillende.

Det ville være i høj grad ønskeligt, om et nordisk laboratorium ville være parat til straks at gå i gang med analyser af indsendte prøver, således at dette arbejde ikke skal vente, til andet forskningsarbejde er færdiggjort.

Jo hurtigere et resultat af en prøve foreligger, desto mere præventivt vil det virke.

Da samtlige vore 47 specialforbund har tilsluttet sig, at denne dopingkontrol skal gennemføres af Dansk Idræts-Forbund, har vi ikke forespurgt de af Dem nævnte specialforbund om yderligere oplysninger, da der fra alle sider kun er en positiv indstilling til, at idrætten skal søge at løse dette alvorlige problem i fællesskab.

Selv om der for tiden oftest kun tales om den doping, der finder sted ved ulovlig anvendelse af anabolske steroider, agter vi ikke at se bort fra, at også andre former for doping kan forekomme, hvorfor kontrol også vil blive gennemført for disse.

Glostrup, den 1. juni 1978

Emanuel Rose

Danmarks olympiske Komité:

— — — har været forelagt de tre læger, som vi har et nært samarbejde med, overlæge Kjeld Thorseth, læge Helge Fals og læge Jens Elers Kristensen.

Alle tre læger var ubetinget for forslaget og mente, at kampagnen burde lægges an på oplysning og advarsel mod brug af de forbudte stoffer.

Vedlagt følger en udtalelse af læge Jens Elers Kristensen, som er medlem af et "anti-doping-udvalg" nedsat af Dansk Idræts-Forbund. (se *Bihang*).

Glostrup, den 27. september 1978

Danmarks olympiske Komité

B. Kaas-Andersen
Generalsekretær

J. Visti Jacobsen
Sekretær

BIHANG

Uttalande av læge Jens Elers Kristensen angående medlemsforslaget

Ideen og problemstillingen i ovennævnte skrivelse fortjener fuld opbakning såvel etisk som praktisk.

Arbejdet med doping-problematikken bør tackles på 2 principielt vigtige fronter: informativt til alle i idrætsverdenen og praktisk via effektivt doping-system (test-tagning).

På de her nævnte områder er et arbejde under DIF påbegyndt. Bestyrelsen gav grønt lys derfor ved repræsentantskabsmødet februar 1978. Siden nedsattes et såkaldt anti-doping-udvalg bestående af generalsekretæren, 1 bestyrelsesmedlem og undertegnede.

Dette udvalg har siden da arbejdet fortrinsvis på det informative område med oplysninger til specialforbundene via artikler/emnehæfter og et enkelt informativt møde (16/9 1978 i Idrættens Hus). De praktiske foranstaltninger til prøvetagning er også klar, så det effektueres pr. 1/1 1979. På dette område forventes lovhjælp under DIF til prøvetagning ved alle arter af stævner samt i forbindelse med daglig træning og træningssamlinger.

Nævnte princip bør føres videre på internationalt plan. Inden for Det internationale Vægtløftningsforbund er det forsøgt på dansk initiativ. Resultatet foreløbig negativt, grundet på idrætspolitisk modstand. Et samlet Norden må kunne vise vej og øve bedre indflydelse på dette vigtige område.

Et fællesnordisk laboratorium til analyser af anabolica burde også opstilles som et mål i ovennævnte arbejde.

Vejle, den 20. september 1978

Den almindelige danske Lægeforening:

Ovennævnte sag har været forelagt *Dansk idrætsmedicinsk Selskab*, der oplyser, at selskabet er i nær kontakt med Dansk Idræts-Forbund,

med støtte til de foranstaltninger, der er iværksat for at undgå den tiltagende doping inden for idrætten.

I Dansk Idræts-Forbund er der kontakt til de øvrige nordiske organisationer.

På den baggrund har lægeforeningen ikke yderligere kommentarer til spørgsmålet.

København, den 20. oktober 1978

Ole Møller Olsen

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet¹:

Bruket och missbruket av mediciner inom elitidrotten är allmänt känt. Några av de ämnena som används har klar dopingeffekt. I en del fall är det fråga om dämpande av blodcirkulationsorganismens verksamhet eller rentav sjukdomsvård. Det är i praktiken svårt att dra gränsen mellan sjukdomsvård och doping. Sålunda kan en felaktig tolkning medföra även orimliga sanktioner för idrottsmän.

Utom de redan katalogiserade ämnena med klar dopingeffekt vore det skäl att katalogisera även andra förbjudna ämnen som kommer i fråga samt att komma överens om deras användning vid vård av sjuka idrottsmän och att eftersträva kvantitativa normer för mediciner. I dopingbruket är det oftast fråga om överdoser medan man inom sjukdomsvården håller fast vid bestämda doser. Den kvantitativa definitionen av flera ämnen i organiska vätskor är dock omöjlig eller oerhört svår att göra, varför man nästan uteslutande bestämt sig för kvalitativa definitioner.

Eftersom det utan tvivel är fråga om en viktig sak, som gäller bl. a. unga idrottsmäns hälsotillstånd, stöder social- och hälsovårdsministeriet medlemsförslaget och finner det önskvärt att inleda nordiskt samarbete i saken.

Helsingfors den 21 september 1978

Pirkko Työlöjärvi

Social- och hälsovårdsminister

Kirsti Valvio

Sekreterare för internationella ärenden

¹ Yttrandet översatt från finska.

Ålands landskapsstyrelse:

Frågan är av stor både principiell och praktisk betydelse. Det kan inte anses vara medicinskt försvarbart att redan i uppväxtåldern befintliga blivande idrottsmän använder sig av onödiga och ofysiologiskt doserade läkemedel för att eventuellt kunna bli toppidrottsmän, lika lite som det kan anses försvarbart att toppidrottsmän intar onaturliga produkter för att bibehålla eller förbättra sina prestationer. Ytterst vilar ansvaret för eventuella missbruk på idrottsförbunden i riksplanet, likväl har det i praktiken visat sig att enbart de individuella missbruken har blivit bestraffade. Det är visserligen fråga om att upprätthålla en stram idrottsmedicinsk etik, men gränsen mellan å ena sidan etiken och å andra sidan den nationella prestige, som alltid står på spel i toppidrotten, är i dagens läge odragen. Kanske kunde en dylik tydlig gräns bidra till att avskaffa det medicinska missbruket.

Det medicinska missbruket inom elitidrotten utgör endast en del av problematiken. Hit hör nämligen även medicinmissbruk över huvud, narkotikaproblemen, alkoholmissbruket (och härmed intimt förknippat rattfylleri) o. s. v. Många tecken tyder på att dessa frågor inte låter sig besvaras med några klassiskt vetenskapliga metoder, utan dessa fordrar i synnerhet tvärvetenskapliga angrepp för att kunna lösas. Experter inom idrottsmedicin, socialmedicin, socialpsykologi, fysiologi, farmakologi, socialpolitik o. s. v. borde slå sig ner vid samma bord och diskutera igenom problematiken för att sedan komma till konkreta förslag och åtgärder.

Ålands landskapsstyrelse ber att såsom sin åsikt få framföra, att det närslutna förslaget är i hög grad aktuellt och att samarbetet skyndsamt torde inledas för att senare kunna utvidgas och göras världsomfattande.

Mariehamn den 14 augusti 1978

Alarik Häggblom
Lantråd

Lorens Bergh
Landskapsläkare

Finlands läkarförbund har i skrivelse den 24 augusti 1978 förklarat sig stöda medlemsförslaget.

Finlands svenska centralidrottsförbund r.f.:

CIF:s styrelses arbetsutskott har vid sitt möte den 3 juli behandlat förslaget och anser sig i princip helt kunna stöda detta. — — —

Helsingfors den 3 juli 1978

Finlands svenska
centralidrottsförbund r.f.
Stig Sundberg
Generalsekreterare

Finlands olympiska kommitté¹:

Tanken i medlemsförslaget är i och för sig god men till sin karaktär är förslaget för storstilat och erbjuder inte något nytt eller någon klar och konsekvent lösningsmodell.

Medicinska marginalföreteelser är ingalunda det senaste årtiondets sak i idrottsvärlden. Vid medicinbruket inom idrotten i större skala har fästs uppmärksamhet genom att utnyttja massmedia redan sedan de olympiska spelen i Oslo år 1950.

På regeringsnivån inledde Österrikes regering redan år 1962 åtgärder för att avskaffa medicinbruket inom idrotten genom att föreskriva straffåtgärder. Europarådet behandlade saken i Strassburg åren 1963 och 1965 och rekommenderade de europeiska ländernas regeringar att vidtaga stränga åtgärder i fråga om medicinskt missbruk och fäste uppmärksamhet vid att det utgör ett hot mot idrottsmannens hälsa och moraliska välfärd.

Även UNESCO behandlade saken i Genève och Bryssel år 1964. Den franska regeringen antog år 1965 klara lagar om doping, likaså Belgien samma år.

Den internationella olympiska kommitténs medicinalutskott som år 1967 antog sina nuvarande verksamhetsformer godkände år 1971 dopinglistor att användas från år 1972 vid de olympiska spelen.

Medlemsförlagsställarna har varit bekymrade i huvudsak för felaktig tillämpning av biokemiska vårdformer för att förbättra idrottsresultat. Biokemiska vårdformer förutsätter dock bruk av vissa mediciner och sålunda anses de redan enligt dopingreglerna som doping.

Den gemensamma kampanjen enligt medlemsförslaget är i och för sig bra. Det är också bra att den har föreslagits att bli världsomfattande. Det föreslagna internationella systemet för att förebygga bruket av anabola steroider borde dock utvidgas att gälla utom anabola steroider också alla andra mediciner som redan användes eller som sannolikt kommer att användas. Viktigast vore att detta skulle basera sig på ett internationellt kontrollsystem, som skulle förutsätta en internationell kontrollgrupps deltagande i tävlingar på olika nivåer överallt i världen.

Vad gäller ansvarsfrågan anser Finlands olympiska kommitté att idrottaren primärt är ansvarig och skall dömas för doping. På grund av okunnighet kan inte accepteras någon syndabock. Om medveten doping sker från tränings- eller expertsidan bör dessa dömas samtidigt och med likadana straffprinciper.

I medlemsförslaget understrykes idrottsmedicinens uppgift att utföra grundforskning och utbilda yrkeskunniga ansvarsmedvetna idrottsläkare. Härtill skall anmärkas att det inte i något nordiskt land finns idrotts-

¹ Yttrandet översatt från finska.

läkarspecialitet eller utbildningssystem, på basis av vilket den ovan nämnda saken kunde förverkligas. Detta utesluter ingalunda idrottsläkarens personliga ansvar.

Vi föreslår att Nordiska rådets rekommendation till Nordiska ministerrådet ändras så att Nordiska ministerrådet skulle inleda nordiskt samarbete i syfte att utreda och avskaffa medicinskt missbruk inom idrotten inte endast i Norden utan överallt i världen.

Helsingfors den 10 november 1978

Finlands olympiska kommitté

Jukka Uunila
Ordförande

Kosti Rasinperä
Generalsekreterare

Finlands riksidsrottsförbund (SVUL):

Finlands riksidsrottsförbund anför sin belåtenhet därmed, att Nordiska rådet har fäst uppmärksamhet på problemet av missbruket av mediciner och i synnerhet av anaboliska steroider inom idrotten. SVUL anser att detta medlemsinitiativ om ett nordiskt samarbete för avskaffning av problemet är ett särdeles glädjande framsteg.

Finlands riksidsrottsförbund fördömer strängt all konstgjord förbättring av resultat. I detta avseende har SVUL uppmanat sina medlemsförbund till åtgärder i deras egna internationella förbund i syfte att förhindra och fördöma bruket av anaboliska steroider.

SVUL vill fästa uppmärksamhet på följande detaljer i den väckta medlemsmotionen:

- i det första kapitlet i medlemsförslaget konstateras det, att de anaboliska hormonerna förbättrar utnyttjande av äggviteämnen i organismen. För att hålla oss till textens exakthet, vore det bättre att säga äggviteämnens *synthes* i organismen.
- i den sista satsen i det första kapitlet konstateras det, att idrottsmän använder till och med hundrafaldiga doser jämfört med de doser, som användes inom läkarvetenskapen.

I detta sammanhang vore det bättre att tala om mångfaldiga doser.

Till slut konstaterar Finlands riksidsrottsförbund att dess vetenskapliga utskott står till förfogande som samarbetspartner vid de praktiska åtgärder som skall vidtagas för avskaffande av de problem som uppstått genom missbruket av mediciner och i synnerhet av anaboliska steroider inom idrotten.

Som den första konkreta målsättningen för samarbetet kunde till exempel grundande av ett samnordiskt analyseringscentrum vara, för

att undvika de svårigheter som uppstår vid sändande av proven utanför de nordiska länderna.

Helsingfors den 29 september 1978

Suomen valtakunnan urheiluliitto r.y.
Finlands riksidsrottsförbund r.f.

Heikki Niininen
Planeringschef

Tor Jungman
Forskningssekreterare

Arbetsidrottsföreningarnas centralförbund AIC¹:

Vi finner det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget motiverat och hoppas, att frågan om bruket av mediciner för att förbättra idrottsresultaten kan utredas grundligt.

I och med att idrottens samhällseliga betydelse ökar, uppstår allt flera konflikter mellan idrottens principer och idrottsutövningar i praktiken. Idrotten utgör en viktig del av främjandet av både nationellt och internationellt samförstånd och vänskap. I konfliktsituationer inom idrotten är det uppenbarligen svårt att hitta en gräns mellan å ena sidan det normala, naturliga och lämpliga och å andra sidan det överdrivna, artificiella och skadliga utövandet.

Det är därför angeläget att både på den nationella och internationella nivån idrottssamfund och organ som representerar statsmakten omedelbart inleder överläggningar och ingår avtal.

Dopingfrågan hör till en problemgrupp av medicinsk natur. Man måste erkänna, att det är svårt att utföra både ett entydigt kartläggande och att finna klara lösningar på ett nationellt idrottsförbunds nivå. Ändå vore det inte rätt att lämna detta problem utan beaktande, utan lösningar måste hittas med hjälp av tillgänglig information. På den nationella nivån bör expertgrupper tillsättas för att utreda etiska principer för de metoder som används för att förbättra idrottsresultat samt deras inverkan på hälsan och hela den nationella motionskulturen. Nordiskt samarbete mellan dessa expertgrupper behövs.

Det är fördömligt att särskilt med tanke på elitidrotten påverka människans fysiska eller psykiska väsen genom mediciner eller andra med dem jämförbara artificiella åtgärder.

Från samhällets sida måste man ålägga de nationella olympiska kommittéerna att skaffa internationellt antagbara testsystem för definiering av anabola steroider. Man måste utveckla ett pålitligt kontrollsystem, som syftar till att avskaffa bruket av anabola steroider. Om man märker, att idrottsmannen använt enligt dopingdefinitionen förbjudna äm-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

nen, bör han straffas med tävlingsförbud, under vilken tid han är förhindrad att erhålla ekonomiskt- eller träningsstöd från sitt idrottsförbund.

Helsingfors den 9 september 1978

Väinö Soininen
Ordförande

Toni Bärlund
Generalsekreterare

N o r g e

Sosialdepartementet:

I Norge kan de anabole steroider kun utleveres mot resept fra lege. Samtlige preparater er plassert i gruppe C, d. v. s. resept på et slikt preparat er gyldig for en gangs ekspedisjon og kan reitereres flere ganger. For et av de registrerte preparater gjelder at det bare kan leveres til sykehus og dessuten til den enkelte pasient etter resept fra behandlende sykehus.

Når det gjelder sentralstimulerende midler har enkelte sykehus og noen leger generell tillatelse til forskriving. Enkelte leger har etter søknad fått tillatelse til forskriving til bestemte pasienter i en bestemt mengde pr. år.

Sosialdepartementet tar avstand fra bruk av slike midler innen elitidretten.

Forøvrig anser en dette for å være et legeetisk spørsmål som en går ut fra vil bli besvart av Den norske lægeforening.

Oslo, 28. juni 1978

Etter fullmakt
Torbjørn Mork

B. Jøldal

Den norske lægeforenings sentralstyre har i skrivelse den 4 september 1978 forklarat sig støda medlemsförslaget.

Norges idrettsforbund:

Norges idrettsforbund har i flere år arbeidet aktivt for å stanse misbruk av stimulerende midler og hormonpreparater i idretten. Allerede

på Idrettstinget i 1971 ble problemet diskutert og i "Uttalelse fra Idrettstinget 1971" fremgår:

Det må legges sterk vekt på å følge idrettens etiske regler — et ansvar som omfatter såvel organisasjonen samlet som dens enkelte ledere og aktive utøvere. Det må alltid være en sunn balanse mellom midler og mål. Idrettstinget 1971 ser f. eks. med stor uro på de virkemidler som med vitenskapelig hjelp er tatt i bruk for kunstig å heve prestasjonsnivået.

I årene som fulgte synes misbruk av anabole steroider å være utbredt, og Norges idrettsforbund konsentrerte sin innsats til spesielt å bekjempe bruken av disse hormonpreparatene.

Norges idrettsforbund utarbeidet et eget hefte "Idrett og stimulerende midler — doping" i mars 1976.

På Idrettstinget mai 1976 (norsk idretts høyeste myndighet) ble det enstemmig vedtatt bestemmelser om iverksetting av spesielle nasjonale kontrolltiltak vedr. anabole steroider, fra 1977. Idrettsstyret budsjetterte med kr. 150 000,— til gjennomføring av kontrolltiltakene i 1977.

Vedtaket innebar at Norges idrettsforbund kunne gjennomføre kontroller på ulike tider av året, både før og under konkurransesesongen, dels ved treningssamlinger, dels ved nasjonale stevner eller mesterskap, men også ved større internasjonale stevner.

I 1977 ble det utført i alt 229 prøver innen 10 særvidretter, en prøve var positiv. Dette arbeidet har fortsatt i 1978 med en bevilgning på i alt 270 000,—, og inntil 1 sept. 78 er det foretatt i alt 194 prøver innen 8 særvidretter.

Parallelt med dopingkontroller har Norges idrettsforbund arbeidet aktivt med informasjon og opplysningsarbeid omkring dopingproblemet.

I 1977 ble det således utarbeidet "Opplysningsprogram om antidoping". Målet med dette opplysningsprogrammet er at det skal være gjennomgått av utøveren, trenere, ledere og spesialister på alle plan, i løpet av 1978/81.

Norges idrettsforbund mener at det også vil være viktig å komme i kontakt med yngre idrettsutøvere, deres trenere og ledere i det misbruk av hormonpreparater synes å gripe helt ned i ungdomsalderen.

Ved å instituere nasjonal dopingkontroll, har Norges idrettsforbund forsøkt å statuere et eksempel samt utarbeide en modell, som også kan anvendes internasjonalt. Skall man oppnå kontroll med bruken av hormonpreparater i idretten, må kampanjen så vidt mulig bli verdensomfattende, og det hersker alminnelig enighet i Norges idrettsforbund om nødvendigheten av å gå ut internasjonalt. Det norske opplegget har derfor blitt presentert ved forskjellige internasjonale møter og konferanser, og senest tatt opp i Europarådet i april 1978. Det synes imidlertid som om sterke idrettsnasjoner foreløpig ikke seriøst har drøftet nasjo-

nale kontrolltiltak, selv om visse nasjoner, bl. a. Vest-Tyskland har iverksatt nasjonale kontroller.

De nordiske land har alltid stått sterkt i idrettslig sammenheng, og har også forsøkt å leve opp til idrettens idegrunnlag og etiske normer. Det er derfor viktig at de nordiske land markerer en bestemt linje i arbeidet mot misbruk av anabole steroider, og det er helt i tråd med Norges Idrettsforbunds syn og holdning når man inviterer til "et nordisk samarbeide for å utrede og avskaffe misbruk, spesielt av anabole steroider innen idretten generelt og elitidretten spesielt".

Norges Idrettsforbund vil gå inn for et slikt nordisk initiativ for å begrense bruken av dopingmidler og stiller gjerne erfaringsmateriale fra det arbeidet som har pågått til nå, til disposisjon i det videre arbeidet. Saken gis høy prioritet på Norges idrettsforbunds handlingsprogram for perioden 1978—1980.

Hauger i Bærum, 9 september 1978

Norges idrettsforbund

Thor Hernes
Generalsekretær

Thor Ole Rimejorde

S v e r i g e

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen har i ärendet inhämtat yttrande från ledamöterna av socialstyrelsens vetenskapliga råd, professorerna Björn Isaksson, Rolf Luft och Gunnar Ström samt införskaffat uppgifter från biträdande professor Harald Brodin och överläkare Lars Linder samt från olika enheter inom verket.

Med instämmande i bilagda yttranden (se nedan) tillstyrker socialstyrelsen, att Nordiska ministerrådet måtte inleda ett nordiskt samarbete i syfte att utreda och avskaffa medicinskt missbruk, särskilt bruket av anabola steroider, inom elitidrotten.

Socialstyrelsen understryker därtill önskvärdheten av att åtgärder mot läkemedelsmissbruk inom idrotten kan samordnas inom Norden, så att lagstiftnings- och kontrollåtgärder i möjligaste mån kan utformas på ett ensartat sätt.

Stockholm den 18 september 1978

Sven Alsén

Elisabeth Allgulander

Socialstyrelsen, byrå SN 1:

SN 1 tillstyrker motionärernas förslag. SoS har i olika sammanhang, bl. a. i yttrande över riksdagsmotion om idrottsmedicinska serviceenheter m. m. (*se Bihang*), förespråkade utökade forskningsinsatser på detta område. Även i detta sammanhang bör kanske påpekas att forskningen bör avse idrottens såväl positiva som negativa effekter och inte enbart omfatta tävlingsidrotten på elitnivå utan även motionsidrotten.

Stockholm den 2 augusti 1970

För byrå SN 1

Ulf Nicolausson

BIHANG

Skrivelse till riksdagens socialutskott från socialstyrelsen angående motion om idrottsmedicinska serviceenheter m. m.

Socialstyrelsen har i ärendet inhämtat yttranden från ledamöterna av styrelsens vetenskapliga råd professorerna Göran Bauer, Gösta Tibblin, Håkan Westling samt från docent Rolf Ljungqvist och styrelsens nämnd för hälsoupplýsning. Vidare har styrelsen erhållit synpunkter från docent Ragnar Kalén.

Under hänvisning till innehållet i motion 1976/77: 1314 om idrottsmedicinsk forskning m. m. hemställer motionärerna att riksdagen hos regeringen anhåller om utredning av

1. hur och var idrottsmedicinska serviceenheter bör byggas upp
2. hur bestämmelserna för specialiteten idrottsmedicin bör utformas.

Motionärerna utgår i motiveringen till sin hemställan från att riksdagen genom utredningen "Idrott åt alla" ställt sig bakom idrottsrörelsens kampanjer för ett ökat idrottsutövande i vårt land — inte bara tävlingsidrottande på elitnivå utan framför allt ett ökat motionsidrottande bland befolkningen. Motionärerna ser en intensifierad forskning inom friskvårdsområdet som en angelägen uppgift bl. a. för att ge svar på frågan om motionsidrott kan vara av fysisk nytta.

Socialstyrelsen vill i detta sammanhang uttala sitt stöd för denna tanke. Eftersom erfarenheterna visar att tävlingsidrottande är förenat med en icke oväsentlig risk för fysisk skada och att man från medicinskt håll hävdar att motionsidrottande kan innebära vissa hälsorisker, anser styrelsen emellertid det angeläget att sådan forskning kommer att omfatta hälsobefrämjande effekter respektive skadeverkningar hos utövare av såväl tävlings- som motionsidrott.

Vidare framhåller motionärerna att ett allt bredare motionsidrottande skapar ett ökande behov av medicinsk service.

Utredningen bakom "Idrott åt alla" definierade idrott som "alla de tävlingsmässiga och andra fysiska aktiviteter som människor utför för att uppnå visst resultat eller få motion och fysiskt aktiv rekreation". Utredningen ville härmed klargöra, att den inte såg idrotten som en exklusiv ungdomsverksamhet. Medelålders och äldre generationer kunde tvärtom sägas ha särskilt behov av idrott. Utredningen underströk

idrottens betydelse vad gäller förebyggande hälsovård, rehabilitering och handikappvård. Utredningen föreslog därför att samhällsstödet borde ges en sådan utformning att idrott erbjöds alla människor och över ett så brett och differentierat fält som möjligt.

Socialstyrelsen, som accepterade utredningens definition av "idrott" tillstyrkte — i sitt yttrande 1969-10-02 till handelsdepartementet över betänkandet — utredningens förslag.

Med anledning av motionärernas hemställan om utredning angående medicinska serviceenheter m. m. får socialstyrelsen anföra följande.

Behovet av medicinska insatser i samband med idrott hänför sig till dels problemet att avgöra vederbörandes lämplighet att deltaga i mer eller mindre ansträngande idrottsaktiviteter dels omhändertagandet av de skador som kan uppkomma i samband med idrottsutövning. En medicinsk bedömning av hälsotillståndet inriktas främst på cirkulationsorganen medan skador som uppkommer vid idrottsutövning i stor utsträckning är av ortopedisk-kirurgisk natur. För olika typer av idrott — tävlingsidrott, motionsidrott o. s. v. — föreligger olika behov av rådgivning m. m.

Under hänvisning till socialstyrelsens principprogram rörande vårdstrukturen inom hälso- och sjukvården, Hälso- och sjukvård inför 80-talet (HS 80), vill styrelsen uttrycka sin uppfattning om hur de behov av medicinsk konsultation som uppkommer i samband med idrottsutövande borde tillgodoses.

Det primära ansvaret för hälsotillståndet hos befolkningen inom ett visst betjäningsområde ligger enligt HS 80 hos primärvården. I detta ansvar ligger såväl förebyggande åtgärder som uppgiften att primärt ta hand om människors medicinska problem och att se till att svårigheterna blir avhjälpna på lämpligaste sätt. Hälso- och sjukvårdsinsatser bör integreras helt. Även hälsouppllysning ligger sålunda inom ramen för primärvårdens funktioner.

Socialstyrelsen anser att även större delen av den rådgivande och behandlande idrottsmedicinska insatsen bör kunna utföras inom den framtida primärvården. Den medicinska bedömning om enskilda personers lämplighet för viss idrottsaktivitet samt rådgivning och behandling vid mindre skador (stukningar och sårskador m. m.) i samband med såväl motionsidrott som tävlingsidrott kan utföras av personal om primärvården (läkare, sjuksköterskor, sjukgymnaster m. fl.). Krävs i det enskilda fallet exempelvis mer omfattande kirurgi eller mer avancerad medicinsk service inom verksamhetsområdena klinisk fysiologi, neurofysiologi m. m. måste dock länssjukvården eller regionsjukvården anlitas.

Allmänt gäller — i ett läge där resurserna är begränsade — att den för vården ansvarige huvudmannen dock har att göra prioriteringar mellan olika vårdområden.

Socialstyrelsen anser sålunda att det ej finns anledning att tillskapa fristående enheter utanför de i den offentliga vårdorganisationen strukturerade vårdfunktionerna.

Vad gäller frågan om en särskild specialitet för idrottsmedicin får socialstyrelsen meddela att Nämnden för läkares vidareutbildning (NLV) — enligt vad styrelsen erfarit — planerar en genomgripande översyn av gällande behörighetsbestämmelser för specialist- och allmänläkarkompetens. Socialstyrelsen anser därför att denna fråga bör föras över till NLV för nämndens beaktande i dess utredningsarbete.

Socialstyrelsen vill sammanfattningsvis anföra att styrelsen ej finner

skäl tillstyrka bifall till motionen om utredning om hur och var idrottsmedicinska serviceenheter bör byggas upp. Beträffande hemställan i motionen om utredning hur bestämmelser för specialiteten idrottsmedicin bör utformas vill styrelsen hänvisa till den inom NLV förestående utredningen.

Stockholm den 16 juni 1977

Enligt socialstyrelsens beslut

Ulf Nicolausson

Socialstyrelsen, allmänna läkemedelsbyrån:

I motionen anförs att ett missbruk (kan här definieras som icke medicinsk användning) av läkemedel, framför allt anabola steroider, men också betablockerare förekommer inom idrottsrörelsen.

Det i motionen aktualiserade problemet kan uppdelas på följande sätt:

1. Idrottsmannen har anskaffat läkemedlet utomlands.
2. Idrottsmannen har fått läkemedlet för behandling av sjukdom, men använder det i annat syfte.
3. Idrottsmannen har fått läkemedlet från person som ordinerats det på grund av sjukdom.
4. Idrottsmannen har ordinerats läkemedlet av läkare för icke medicinsk användning.

Vid alternativ 1—3 faller ansvaret helt på resp. idrottsman. Företeelsen får bekämpas genom upplysning om biverkningsriskerna, främst genom idrottsledare och idrottsläkare.

Läkare kan föreskriva läkemedel på andra indikationer än de av läkemedelsnämnden godkända under förutsättning att detta sker i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Godkännandet av ett läkemedel för vissa indikationer föregås av noggrann utprovning av medlets egenskaper. Bedömningen av biverkningar relateras till användning i rekommenderade doser och på godkända indikationer.

Beträffande användningen av anabola steroider inom idrotten föreslås att ledamoten av socialstyrelsens vetenskapliga råd, prof. Rolf Luft (endokrinologi) tillfrågas.

Informationen om ansvarsfrågor och risken med icke-medicinsk användning av läkemedel inom idrotten bör komma aktiva idrottsmän, tränare och idrottsläkare till del. Om detta kräver sådana insatser som föreslås i motionen kan läkemedelsavdelningen inte bedöma.

Stockholm den 21 juli 1978

I tjänsten

Ingegerd Agenäs

Gunnar Boman

Medlemmen av socialstyrelsens vetenskapliga råd, Harald Brodin:

Idrottsrörelsen inom alla länder har kraftigt signalerat sitt intresse för att motarbeta bruket av anabola steroider. Det är därför all anledning att förutsätta, att stora krafter inom idrottsrörelsen är i gång på detta område. Jag ser det därför som lämpligt, att ansvaret för kampen mot ifrågavarande missbruk får göras av idrottsorganisationerna själva.

Regeringars insatser anser jag inte bör vara begränsade till ett så smalt område som idrotten. Regeringar bör agera på ett bredare sätt, men givetvis ge stöd åt de organisationer och enskilda personer, som agerar inom de områden som regeringarna finner värda att bearbeta. Det är således lämpligt att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att stödja idrottsorganisationernas arbete i bekämpningen av de anabola steroiderna. Det nordiska samarbetet på ifrågavarande gebit bör anföras åt idrottsorganisationerna.

Stockholm den 8 augusti 1978

Harald Brodin
Biträdande professor

Medlemmen av socialstyrelsens vetenskapliga råd, Björn Isaksson:

Anmodad yttra mig i rubricerade ärende önskar jag framhålla att frågeställningen ligger utanför mitt kompetensområde. Under min tid som chef för Metaboliska laboratoriet vid Sahlgrenska sjukhuset utfördes emellertid där studier av anabola steroiders effekt på kroppssammansättningen, vilka låg till grund för en doktorsavhandling av Björn (Nalle) Lindholm. Han kunde visa att dessa icke ökade cellmassan hos manliga astmatiker, men väl hos kvinnliga. Om detta kan extrapoleras till att även gälla idrottsmän under träning undandrar sig min bedömning. Jag föreslår att h-nämnden eventuellt även inhämtar utlåtande från några av landets endokrinologer, främst professor Rolf Luft, Stockholm och doc. Björn Sjögren, Göteborg.

Stockholm den 9 juli 1978

Björn Isaksson

Medlemmen av socialstyrelsens vetenskapliga råd, Lars Linder:

Mot de i motionen framförda önskemålen om ett utvidgat samarbete för att utreda och om möjligt avskaffa ett sådant medicinskt missbruk finns väl givetvis inga invändningar att göra. En sund utveckling av motionsvanorna jämte propåer om en ökad fysisk aktivitet för vanliga människor har givetvis ingenting att göra med de avarter som här och

var förekommer. Problemen är så vitt man förstår knutna till elitidrotten. Väsentligt är väl att påpeka att med tanke på det internationella tävlingsutbytet m. m. löses problemen knappast genom att inom ett land eller en grupp länder nå fram till överenskommelser av bindande art. Sådana överenskommelser bör givetvis om möjligt vara internationellt heltäckande för att skapa förutsättningar för jämbördig tävlan. Så vitt man kan förstå slår doping-kontrollen ibland en smula orättvist i det att även läkemedel som uppenbarligen har använts på rent medicinska indikationer kommit att belasta enstaka idrottsmän så att de diskriminerats från tävlingsdeltagande. I den mån sådana inte redan finnas bör väl kanske förtroendemannanämnder sammansatta av deltagare från idrotten inklusive medicinsk expertis kunna ta ställning till sådana medicinska behov. Detta bör givetvis i så fall avgöras i förväg varvid idrottsmännen bör deklarerat såväl indikation som preparat för bedömning.

Förordas alltså möjlighet till gemensam policy på internationellt sätt. Som komplement till de kemiska doping-kontroller som nu finnas, någon form av förtroendemannaråd för att ta ställning till såväl generella som individuella medicinskt betingade behov. Andemeningen bör vara att användandet av medicinska preparat eller medicinskt betingade åtgärder såsom t. ex. blodtransfusion etc. bör fördömas i de fall där avsikten enbart är att härigenom förbättra såväl fysisk som kanske också psykisk prestanda i idrottssammanhang.

Uppsala i juli 1978

Lars Linder
Överläkare

Medlemmen av socialstyrelsens vetenskapliga råd, Rolf Luft:

En väsentlig del av det aktuella området — användandet av steroida hormoner — faller inom mitt ämnesområde. Anabola hormoner har egenskapen att öka kroppens sparande av kväve, vilket ingår som väsentlig byggnadssten i äggvitmassan, ex. i muskulaturen. Muskelmassan ökar därför under tillförsel av anabola steroider. Jag har själv bedrivit forskning inom området med avsikt att belysa anabola steroiders verkan. Jag har tidigare i egenskap av medicinsk expert inom olympiska kommittén och som medlem av riksidrottsförbundets forskningsråd kommit i kontakt med problemet om anabola steroiders användning inom idrotten.

Våra forskningar för ett tiotal år sedan visade att en syntetisk anabol steroid — det numera inom idrotten så använda preparatet Dianabol — i måttliga doser — hade en anabol verkan jämfört med måttliga doser av propionatet av det i testiklarna producerade testosteronet.

Den anabola effekten av vissa steroida hormoner motiverar deras användande vid sjukdomar som medför kronisk katabolism, d. v. s. ökad nedbrytning av kroppens cellmassa. Användandet av dessa steroider inom idrotten bygger på dessa erfarenheter vid sjukdomar och även på försök hos friska personer. Man måste emellertid också ta hänsyn till följande överväganden:

att vissa anabola steroider innehåller metylgrupper — vilket möjliggör att de kan tas som tabletter — och att levern kan reagera ogynnsamt på ökad tillförsel av metylerade preparat

att ökningen av cellmassan icke nödvändigtvis sker med samma hastighet i alla vävnader; om muskelmassan ökar snabbare än senornas cellmassa kan en disproportion uppstå mellan dessa båda vävnader — kanske med ökad benägenhet för muskel-senbristningar som följd

att det ännu icke klarlagts om långvarig ofysiologisk kväveretention och ökning av kroppens proteinmassa kan medföra skador av annat slag

att det heller icke klarlagts om växande individer kan skadas av anabola steroider — utöver en påskyndad slutning av skelettets tillväxtzoner (epifyslinjer)

att det däremot står helt klart att anabola steroider hos kvinnor medför maskuliniserande förändringar som ibland kan bli irreparabla.

Det är mot denna bakgrund djupt beklagligt att anabola steroider fått en så vidsträckt användning inom idrotten. Man har goda skäl att antaga att en av orsakerna till den enormt ökade resultatnivån inom kraftsporterna sammanhänger med bruket av anabola steroider. Detta gäller också den kvinnliga idrotten, vilket är särskilt skrämmande.

Genom mina breda kontakter med ledare, läkare och fysiologer inom idrotten i andra länder har jag informerats om den utbredda användningen av dessa preparat i bl. a. de östeuropeiska staterna. Jag har fått den uppfattningen att när ett land på relativt kort tid frambringar idrottsmän och idrottskvinnor, som avsevärt pressar resultatnivån och slår en rad världsrekord så är *en* av orsakerna användning av anabola steroider.

Det bör i detta sammanhang framhållas att *en* av orsakerna till att idrottsutövare förfaller till användande av anabola steroider är idrottens kommersialisering. När idrottsmän tack vare rekordprestationer kan erhålla förmåner i form av icke-deklarerade inkomster eller förmånlig yrkesutbildning, så utgör detta en sporre att med vilka medel som helst nå en sådan standard. Massmedias sätt att bevaka idrotten bidrar också till snedvridningen av värderingen av prestationerna.

Hur skall man nu på bästa sätt kunna hejda denna utveckling? Det hade varit lyckligt om man genom en bred internationell överenskommelse — *som efterlevdes* — kunde eliminera användningen av steroider och andra medicinska preparat inom idrotten. Jag tror inte att detta just nu kan bli annat än deklARATIONER av ringa värde. Däremot bör det vara

möjligt att inom de nordiska länderna komma till en överenskommelse om ett förbud mot all dopning inom idrotten, som går att efterleva. Man bör skapa strikta normer för kontroll av idrottsutövare och införa stränga regler för utestängning av idrottsmän som använder droger och idrottsledare som icke beivrar detta.

Det är möjligt att prestationsnivån inom kraftidrotterna i de nordiska länderna skulle sjunka som en följd av sådana åtgärder. Det priset är ringa jämfört med värdet av en uppremsning av det hälsovådliga missbruket av droger.

Jag föreslår därför att socialstyrelsen föreslår inrättande av en internordisk kommitté i Nordiska rådets regi med uppgift att utreda och om möjligt finna vägar att avskaffa medicinskt missbruk inom idrotten, och därmed stödja det liggande förslaget. I kommittén bör också ingå personer med bred kunskap om steroida hormoners verkan och kvantitativa analys och deras användning inom idrotten. Om socialstyrelsen finner det lämpligt, är jag villig ingå i en sådan arbetsgrupp.

Stockholm den 21 augusti 1978

Rolf Luft
Professor

Ulla-Britt Wedin
Sekreterare
utskrivet i professor Lufts frånvaro

Medlemmen av socialstyrelsens vetenskapliga råd, Gunnar Ström:

Jag instämmer i förslagsställarnas beskrivning av läget och deras värderingar och förslag. Nordiskt samarbete är säkerligen av värde i kampen mot det nämnda missbruket. Det hindrar inte att, enligt min mening, den svenska socialstyrelsen genom eget initiativ skulle kunna åstadkomma åtskilliga förbättringar inom området. Därför får jag föreslå att socialstyrelsen — utöver en tillstyrkan av förslaget — ville ta upp frågan om idrottens skadliga effekter i allmänhet och efter utredning även ge förslag till hur dessa skall motarbetas. Bland idrottens skadliga effekter i allmänhet, som ju är oavsiktliga finns inte enbart missbruk av hormoner eller stimulerande eller blockerande läkemedel utan också en förekomst av olycksfall och träningsskador som i många fall skulle kunna förebyggas eller minskas. Motion och idrott har många goda effekter, främjar hälsan och förebygger vissa former av ohälsa, men det bör inte hindra oss från att motverka de skadliga bieffekterna.

Uppsala den 14 augusti 1978

Gunnar Ström
Professor, ledamot i h-nämnd och MEK

Gymnastik- och idrottshögskolan:

— — — meddelas att högskolan helt stöder det framförda medlemsförslaget om nordiskt samarbete. Tankegångarna kring förslaget överensstämmer med den grundsyn, som GIH har på frågor angående missbruk av anabola steroider.

GIH vill understryka angelägenheten av att Nordiska rådet beaktar det samråd som redan finns mellan dels Sveriges riksidsrottsförbund och GIH, dels mellan de olika nordiska riksidsrottsförbunden.

Stockholm den 26 juli 1978

För linjenämnden vid Gymnastik och idrottshögskolan i Stockholm

Stina Ljunggren
Prefekt

Sveriges riksidsrottsförbund (RF):

RF har inhämtat synpunkter på medlemsförslaget från Svenska brottningsförbundet, Svenska fri-idrottsförbundet och Svenska tyngdlyftningsförbundet.

RF och dess specialförbund stöder medlemsförslaget om nordiskt samarbete inriktat på utredning om och avskaffande av medicinskt missbruk inom elitidrotten. De i medlemsförslaget framförda synpunkterna överensstämmer också med den grundsyn som RF har härvidlag.

Härutöver får RF anföra följande.

Inledningsvis vill RF nämna att dopingfrågorna kommit i förgrunden under senare år framförallt på grund av de anabola steroiderna, som inte är klassisk dopingsubstans i gammal mening. De äldre substanserna togs för förbättring av prestationen vid själva tävlingstillfället och utgjordes i allmänhet av stimulantia av skilda slag, som är lätta att analysera genom dopingprov vid tävlingstillfället. De anabola steroiderna tas däremot under tränings- och uppbyggnadsperioden för stärkande av kroppsmuskulaturen. Före själva tävlingstillfället har idrottsmännen vanligen avstått från steroiderna under någon tid för att vid en eventuell provtagning gå fri, d. v. s. visa "negativa" prover. Den muskeluppbyggande effekten har likväl uppnåtts och därmed skall anabola steroider klassas som doping, vilket också är fallet inom de flesta internationella idrottsförbunden liksom inom Internationella olympiska kommittén.

I medlemsförslaget påpekas vidare att "bl. a. Finlands idrottsförbund har kategoriskt tagit negativ ställning till anabola steroider". RF vill betona att också den norska och svenska idrottsrörelsen klart uttalat sin

negativa inställning i dopingfrågan, varför det finns goda förutsättningar för nordiskt samarbete i frågan med ett samfällt stöd från den nordiska idrottsrörelsen.

Den sannolikt viktigaste åtgärden för att få slut på medicinmissbruket inom elitidrotten är ju att *korrekt och effektivt informera idrottens ledare, tränare och aktiva. Ett nordiskt samarbete bör därför inledas med en undersökning om bieffekten av dopingsubstanser, särskilt anabola steroider.* Förvirringen inom detta område är i dag stor och ryktes-spridningen enorm.

Dessutom bör *alla nordiska länder medverka till upp- och utbyggnaden av ett centralt dopinganalyslaboratorium* i Norden, som på initiativ av Sveriges riksidsrottsförbund påbörjats i samarbete med avdelningen för klinisk farmakologi vid Huddinge sjukhus utanför Stockholm. Enligt RF:s uppfattning är detta ett angeläget samarbetsprojekt, som bör underlättas genom att övriga nordiska länder ekonomiskt bidrar till uppbyggnaden samtidigt som analyslaboratoriet, när det står färdigt, får svara för analys av dopingprover inom hela Norden.

I medlemsförslaget framhålles att "man bör i brådskande ordning skapa ett så vattentätt *internationellt system* som möjligt för att hindra användningen av anabola steroider". Denna fråga bearbetas redan med hög prioritet inom de internationella förbunden. I fråga om anabola steroider fordras dock ett kontrollsystem som medger att "dopingpatruller" kan resa fritt i alla länder och oanmälda besöka tävlingar, träningsläger och liknande för att ta prover. Detta kan de nordiska idrottsorganisationerna ej genomföra på egen hand, men möjligen kan Nordiska ministerrådet medverka till en positiv lösning.

De *idrottsliga ansvarsfrågorna* i samband med eventuell användning av dopingpreparat är klart utformade i gällande dopingregler. Det innebär att såväl ledare, läkare som tränare, vilka tillhandahåller dopingmedel till idrottsmän faller under samma bestraffningsbestämmelser som den idrottsman som tar dopingsubstansen. Detta behöver, enligt RF:s uppfattning, inte ytterligare klargöras. Däremot kan det vara befogat att undersöka i vad mån allmänt gällande straffregler kan tillämpas på läkare som skriver ut dopingmedel och tränare/ledare som förser idrottsmän med sådant medel eller propagerar därför.

I sista stycket av medlemsförslaget betonas att "idrottsmedicinens uppgift är inte bara att skola upp kroppen till toppprestationer utan också att skydda idrottsmannens hälsa, så att den bevaras också efter den aktiva periodens slut". RF vill i detta sammanhang erinra om att den svenska riksdagen två år i rad avslagit motioner med hemställan om utredning hur idrottsmedicinens utbildnings- och servicebehov bättre skall tillgodoses i Sverige.

RF vill understryka att en av det blivande *samarbetsorganets huvuduppgifter* måste bli att lägga fram *förslag om hur utbildning i idrotts-*

medicin och idrottsmedicinsk service skall förbättras i de nordiska länderna.

På grund av det anförda tillstyrker RF att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillsätta en samnordisk grupp som utreder i förslaget berörda frågor.

RF förutsätter att den svenska idrottsrörelsen, representerad av RF, bereds plats i utredningen.

Stockholm den 6 oktober 1978

Sveriges riksidsrottsförbund

Bo Bengtson

Verkställande direktör

Bengt Sevelius

Vice verkställande direktör

Sveriges olympiska kommitté:

Vi vill varmt instämma i denna rekommendation till ministerrådet och samtidigt framhålla att det i Sverige i likhet med de flesta andra länder förekommer att vissa elitidrottsmän använder anabola steroider, centralstimulerande medel och även betablockerande medicin i avsikt att söka förbättra sina tävlingsresultat. Vi tror att missbruket ej är så utbrett men tillräckligt stort för att se allvarligt på problemet. Vi anser i likhet med förslagsställarna att dessa behandlingsmetoder strider mot sund idrottsanda och vill dessutom framhålla att det föreligger risk för att bestående men kan uppkomma hos idrottsmän efter kroniskt bruk av dessa medel.

Inom Sveriges riksidsrottsförbund har detta problem uppmärksamrats och detta har medverkat till att en speciell grupp tillsatts under ledning av professorn i klinisk farmakologi, Folke Sjöqvist, i avsikt att utarbeta råd och anvisningar över hur och när olika farmakologiska preparat skall användas av idrottsmän i samband med skada eller sjukdom. Vi anser i likhet med förslagsställarna att den viktigaste uppgiften för idrottsmedicinen är att utföra grundforskning inom området och att utbilda läkare och ledare. Tyvärr finns det såväl läkare som ledare vilka inte tillräckligt beaktat vikten av att skydda idrottsmannen från att använda dessa läkemedel i samband med träning och tävling. Vi anser att det behövs en intensiv upplysning inom ämnet och tror att en samlad nordisk insats är väsentlig i avsikt att avskaffa missbruket. Inom Sverige finns tyvärr ej någon speciell institution för idrottsmedicin, men i ämnet intresserade läkare, fysiologer och ledare har sedan lång tid tillbaka i tal och skrift sökt medverka till att en stram medicinsk etik upprätthålles inom idrotten. Vi anser att det är väsentligt att de nordiska länderna erhåller en fast

idrottsmedicinsk organisation som kan handlägga problem av ovan diskuterat innehåll.

Vi vill därför rekommendera Nordiska ministerrådet att medverka till att en grupp av nordiska läkare, forskare och ledare tillsättes och får till uppgift att utarbeta förslag till dels hur idrottsmedicinen bör organiseras i Norden och dels hur man skall komma till rätta med missbruket av olika farmakologiska preparat inom elitidrotten.

Stockholm den 5 september 1978

Sveriges olympiska kommitté

Bo Bengtson

Generalsekreterare

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

F i n l a n d

Helsingfors universitet, konsistoriet, hänvisar i skrivelse den 25 oktober 1978 till medicinska fakultetens yttrande samma dag (se nedan).

Helsingfors universitet, medicinska fakulteten¹:

Liksom förslagsställarna har fakultetens ledamöter varit bekymrade i synnerhet över användningen av hormoner för att förbättra idrottsprestationer inom toppidrotten. Man kan också fråga sig, om toppidrotten överhuvudtaget är berättigad. Man måste dock anse att individen har rätt att utnyttja sina anlag ända till internationell representation av hög nivå, och denna slags förbättring av livskvaliteten skiljer sig i princip inte från intensiv vetenskaps-, konst- eller politikutövning. Eftersom elitidrotten är förknippad med många slags bakgrundskrafter, är det också svårt att stävja dess marginalföreteelser. Situationen påminner på sätt och vis om dämpande av kapprustningen, där framstegen är långsamma. Användningen av hormoner måste dock bekämpas.

Det är idrottsförbundens sak att definiera, om det använda hjälpmedlet i sin effektivitet strider mot idrottsetiken och sålunda anses som doping. Medicinen kan däremot definiera, om något ämne har farliga eller annars för många biverkningar eller/och om det strider mot läkaretiken att ordinera sådana läkemedel. Läkaretiken är inte heller entydig,

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

eftersom man varit tvungen att pruta på de traditionella normerna och läkarens uppgiftsbeskrivning till förmån för det sociala livets kvalitet. Tvistefrågor har bland annat varit vägran att företa abort med dess rättsliga följder, användningen av steroidhormoner till födelsekontroll samt användningen av hormoner till lindring av klimakteriebesvär.

Anabola steroider utgör medicinskt en viktig grupp. Dessa ämnen har i årtal använts utan öppen medicinsk kontroll utan att man vetenskapligt konstaterat att de väsentligen förbättrar prestationen. Man har inte heller någon klar uppfattning om vilket förhållandet är mellan dosen och påverkan. I synnerhet har kraftidrottare använt steroider även i större doser, som tydligen är skadliga. Hormoner kan höja blodtrycket och de har åtminstone tillfälligt en steriliserande inverkan på de manliga könsorganen — några närbesläktade ämnen har prövats i preventivt syfte. En stor kroppsmassa, starka muskler och våldsamma prestationer tack vare dem har utan tvivel skadliga verkningar på leder och t. ex. utvecklingen av senare ledbrott har inte utretts. Eftersom biverkningar av stora doser är klara och man inte känner till dem alla, strider det mot läkarens etik att ordinera dem.

Att ge anabola steroider till barnidrottare strider utan tvivel mot läkarens etik, eftersom växande unga är lätt mottagliga för skador och eftersom de inte ännu kan värdera för- och nackdelar. Inom riskzonen är olika grenars åldersgruppsidrottare och bl. a. är elitsimmarna till största delen barn. Om hormonerna behövs för simmarens topprestationer, borde man avstå från att försöka få simmarbarn till internationell nivå.

De flesta idrottsgrenars representanter använder anabola steroider i små "terapeutiska" doser för att bättre kunna utstå hård träning samt för att förbättra sin muskelkraft. För kvinnors del betyder detta ett försök att ändra sina musklers sammandragningsegenskaper till att motsvara mannens muskler, vilket tillsammans med hård träning förbättrar resultaten. Biverkningarna av små doser kan inte klart påvisas bl. a. därför att läkningen inte sker under läkarkontroll. Eftersom biverkningarna inte tillräckligt obestridligt har kunnat påvisas, är det etiska ställningstagandet inte alldeles entydigt, eftersom steroidhormoner användes i stor omfattning vid födelsekontroll och vid potensstörningar hos män. Fakulteten håller fast vid medicinska traditioner och anser, att en läkare inte bör ordinera hormoner för idrottare enbart för att förbättra resultat om det inte är fråga om ett forskningsprojekt eller en klar medicinsk indikation. Fakulteten medger, att förbudet av kontrollerad användning kan öka idrottarnas användning av stora doser på egen hand.

De i medlemsförslaget nämnda adrenagena betablockeringshjärtmedicinerna utgör medicinskt inte något betydande problem. Man använder redan ett stort urval ämnen som motverkar den av stress påkallade aktiveringen av blodcirkulationen redan i små doser, som inte har nämnvärda biverkningar. Man har också börjat använda dem friare än tidi-

gare för att lindra bakrus och rampfeber. Den sistnämnda användningen påminner om skyttarnas tävlingssituation, och ingen av dessa användningssätt strider mot läkarens verksamhet. Eftersom användningen av betablockeringsmedel strider mot idrottsetiken, hör dess behandling till idrottsförbunden.

Åtgärder. Fakulteten förenar sig med förslagsställarna till den del att man måste påbörja en kampanj mot användningen av anabola steroider. På grund av problemets art tror fakulteten inte att detta hindrar användningen av hormoner men att det dock inskränker den bl. a. till användning av mindre doser. I kampanjen måste man vid tal om biverkningar undvika påståenden utan bevis, eftersom kampanjen annars lätt har en motsatt verkan. Till sådan överdrift har man tidigare hamnat bl. a. när man varnat för vissa narkotika. För att man skall kunna hålla fast vid fakta, bör man samla allt möjligt material för att objektivt värdera biverkningarna.

Enligt fakulteten behövs för kampanjen inte en specialorganisation eftersom idrottsförbunden meddelar att de motsätter sig doping. Det är viktigt att *alla* idrottsgrenar tas under kontroll och att de internationella idrottsförbunden verkligen försöker bromsa användningen av hormoner. Regionala åtgärder som de nordiska länderna tillsammans startar leder med säkerhet inte till resultat, eftersom den gemensamma vikten av Norden jämfört med idrottens jättar är liten och eftersom uppfattningarna om vikten av olika biverkningar kan variera mellan länderna även i hög grad.

Omfattande uppföljning av idrottare t. ex. under träningstiden kunde vara en effektiv åtgärd, även om idrottsförbunden först måste enas. Analytiken är dessutom dyr och det torde inte vara rationellt att centralisera de knappa medlen till hormonanalytiken. En tillräckligt effektiv analys *i samband med stortävlingar och före godkännande av rekord* torde vara den mest förmånliga kontrollåtgärden vad gäller nyttoeffekten.

Helsingfors den 25 oktober 1978

Matti Härkönen

Mauri Mattila

Jorma Palo

S v e r i g e

Sveriges läkarförbund hänvisar i skrivelse den 1 december 1978 till *Idrottsmedicinska föreningens yttrande av den 30 november 1978 (se nedan)*.

Idrottsmedicinska föreningen (IMF):

— — — Vi konstaterar först att av innehållet i förslaget att döma avses medicinmissbruk; termen medicinskt missbruk är svårdefinierbar.

Idrottsmedicinska föreningen hälsar med glädje att initiativ tas för att komma tillrätta med problemet medicinmissbruk (doping) inom elitidrotten och stöder förslaget om nordiskt samarbete på detta område.

IMF vill framföra följande synpunkter på förslaget.

Doping erbjuder problem ur flera aspekter. Det torde vara fullständig enighet såväl inom idrottsrörelsen som bland allmänheten om att det är orätt mot konkurrenter att söka förbättra sin prestation genom tillförsel av prestationsförbättrande medel. Det torde likaledes med fog kunna hävdas att det är orätt mot den enskilde idrottsmannen att utsätta honom för påtryckningen att utnyttja sådana medel för att förbättra sin prestation och därmed motsvara omgivningens eller sina egna förväntningar på idrottslig framgång. Idrottsmannen utsätts därvid ej enbart för påtryckningen att utnyttja otillåtna medel utan även risken att detta utnyttjande kan ha allvarliga medicinska biverkningar. Slutligen vill vi även påpeka att strävandena att förhindra bruket av prestationsförbättrande medel lett till att mediciner med etablerad medicinsk indikation vid vissa sjukdomstillstånd kommit att klassificeras som dopingmedel och att som följd härav idrottsmän som på medicinsk indikation använt sådana medel för att lindra sin sjukdom diskvalificerats i tävlingar. Det torde för de flesta vara uppenbart att en sådan bieffekt av dopingregler är i hög grad orättvis, ja närmast kränkande för idrottsmän som lider av kronisk sjukdom såsom astma.

Ett första steg när det gäller att komma tillrätta med medicinmissbruken inom elitidrotten bör vara att klarlägga de faktiska effekterna av olika förmodat prestationsförbättrande medel, d. v. s. i vad mån de verkligen är prestationsförbättrande resp. vilka de eventuella skadliga biverkningarna är. Kunskapen om dessa medels effekter är i många avseenden bristfällig, och denna brist på kunskap kan bidra till att skapa en atmosfär av tro på möjligheterna att uppnå prestationsförbättring som i sig stimulerar till utnyttjande av doping. Insamlad kunskap bör sedan användas för korrekt information till ledare, tränare och utövande aktiva inom idrotten. Detta skulle kunna ske genom bildandet av en permanent nordisk samarbetskommitté sammansatt av representanter för idrottsrörelsen samt medicinsk, fysiologisk och farmakologisk forskning. Uppgiften skulle vara att sammanställa i litteraturen tillgängliga data, att initiera forskning på områden där tillgängliga data är ofullständiga samt att sammanfatta och sprida resultaten i sådan form att den lätt förstås av idrottsrörelsens folk liksom allmänheten.

Det torde vara lämpligt om till denna verksamhet även knyts möjligheter att kontrollera dopinganvändandet vid idrottstävlingar genom in-

rättandet av ett dopinganalyslaboratorium, så dimensionerat att det har möjlighet att stå till tjänst med alla de analyser som bedöms önskvärda. I samarbete med institutionen för klinisk farmakologi vid Huddinge sjukhus och Sveriges ridsidrottsförbund är ett sådant laboratorium under uppbyggnad, och detta skulle kunna tjäna som bas för ett kommande nordiskt samarbete.

Vad gäller ansvarsfrågorna är dessa vad gäller de i tävlingar deltagande aktiva idrottsmännen och de ansvariga tränarna såvitt vi har det bekant definierade i internationella och nationella idrottsförbunds regler. Vad gäller de civilrättsliga aspekterna är de helt klara för läkare som skriver ut sådana medel, och torde ej behöva bli föremål för ytterligare utredning.

Stockholm den 30 november 1978

Idrottsmedicinska föreningen

Christian Åkermark

Sekreterare

Medlemsförslag

om åtgärder för bevarande av sälstammen i östersjöområdet

(Väckt av Ulla Ekelund, Gustav Holmberg, Bertil Jonasson, Sinikka Karhuvaara och Tellervo Koivisto)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Interimkommissionen för skyddande av Östersjön¹:

Interimkommissionen för skyddande av Östersjön känner väl till den rådande situationen för sälstammen i östersjöområdet. Det är därför Interimkommissionens uppfattning, att de förslag till åtgärder som presenterats i Nordiska rådets medlemsförslag A 528/s är av stort värde för bevarandet av sälstammarna i Östersjön.

Interimkommissionen anser vidare att hälsotillståndet hos de tre sälarterna i Östersjön i sin tur kan bidra till att en undersökning och kontroll av östersjövattnet kommer till stånd för att påvisa förekomsten av de skadliga ämnen som finns i havsvattnet.

Interimkommissionen påpekar för Nordiska rådet, att både DDT och PCB, vilka anses vara de största hoten mot sälstammarna i Östersjön, tillhör de svartlistade ämnen som upptas i Annex I till konventionen om bevarandet av den marina miljön i östersjöregionen (the Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea).

I nämnda dokument står bl. a. skrivet att östersjöområdet kan skyddas från föroreningar — till följd av DDT och till DDT besläktade ämnen samt PCB-kemikalier — genom ett rätt utnyttjande av de tekniska resurser som står till buds. Vidare skulle förbud och reglering av dels transporter och handelsförbindelser, dels hantering, användning och utsläpp av produkter som innehåller dessa kemikalier bidra till att bevara den marina miljön i östersjöregionen.

Interimkommissionen har inför statssignatärerna vid Helsingforskonventionen starkt betonat vikten av ett omedelbart stopp för utsläpp i havet av de i konventionens Artikel 5, Annex I, svartlistade ämnena. Det aktuella läget i denna fråga kommer att behandlas vid ett möte i slutet av augusti 1978 inom the Scientific-Technological Working Group of the Interim Commission.

¹ Yttrandet översatt från engelska.

Interimkommissionen välkomnar även andra åtgärder som syftar till att bevara sälstammarna.

Interimkommissionen för skyddande av Östersjön åtar sig gärna att inom ramen för sin verksamhet hålla Nordiska rådet underrättat om den fortsatta utvecklingen på området vad avser kemiska ämnens skadeverkningar.

Helsingfors den 31 juli 1978

Ilppo Kangas
Vetenskaplig expert

Kommitténs för Bottniska viken finländska sektion:

Den finländska sektionen anser att de åtgärder som uppräknas i medlemsförslaget är ändamålsenliga och bör understödvas. Även om decimeringen av sälstammen enligt de uppgifter som den finländska sektionen har erhållit inte torde vara fullt så alarmerande som det sägs i medlemsförslaget, anser den finländska sektionen att forskningen i tillräckligt stor omfattning bör inriktas på miljögifternas försvagande inverkan. I detta hänseende ansluter sig problemen till det samarbete som omfattar skyddandet av hela Östersjön.

Mellan östersjöstaterna har för det forsknings- och naturskyddsarbete som bedrivs inom östersjöområdet utformats fungerande samarbetsorgan, såsom konventionen om skydd av östersjöområdets marina miljö samt flera bilaterala samarbetsformer. Den finländska sektionen anser att man genom att utnyttja och utveckla dessa samarbetsorgan erbjuds möjligheter att förverkliga de praktiska åtgärder som föreslås i medlemsförslaget.

Den finländska sektionen fäster dessutom uppmärksamhet vid att sälen skadar fisket och att man ännu helt nyligen ansåg sälarna förorsaka ekonomiska förluster.

Enligt de uppgifter som den finländska sektionen har erhållit sker en ansemlig del av sälskadorna just i Bottniska viken. Sålunda kommer samarbetet mellan Finland och Sverige att vara av betydelse även på detta område. Man har t. ex. ännu inte kommit överens om sättet att ersätta ekonomiska skador förorsakade av säl. Den finländska sektionens uppfattning är att skapandet av ett lämpligt ersättningssystem kunde minska onödig jakt på säl.

För behandling av ersättning vore det dessutom ändamålsenligt att klarlägga sälskadornas verkliga omfattning ävensom de härtill använda beräkningsgrunderna.

Den finländska sektionen av kommittén för Bottniska viken anser att medlemsförslaget om åtgärder för bevarandet av sälstammen i östersjö-

området utgör en viktig del av det arbete som utförs för skyddandet av Östersjön samtliga östersjöstater emellan.

Helsingfors den 18 september 1978

Simo Jaatinen
Ordförande

NORDFORSK har i skrivelse den 5 juni 1978 förklarat sig icke ha några kommentarer till medlemsförslaget.

D a n m a r k

Landbruksministeriet:

Man har modtaget vedlagte udtalelser om forslaget fra miljøministeriet, fredningsstyrelsen og fra vildtbiologisk station under landbruksministeriet (se nedan). Fiskeriministeriet har meddelt, at det ikke har bemærkninger til forslaget.

Miljøministeriet og landbruksministeriet kan tilslutte sig, at der træffes foranstaltninger til bevarelse af sælstammerne i Østersøen. Det må dog samtidig fremhæves, at spørgsmålet om Østersøens sælstammer kun i begrænset omfang berører Danmark. Af den danske bestand af spættede sæler ("knubbsæl") på ca. 2 000 findes kun ca. 70 ved de danske Østersøkyster. Der ses kun meget få gråsæler i danske farvande, og de yngler ikke her. Ringsælen ("vikarsæl") findes ikke her.

Som anført i medlemsforslaget er sæler fredede i Danmark, og der oprettes sælreservater flere steder i de danske farvande. Der foretages endvidere vildtbiologiske undersøgelser dels vedrørende sælbestandenes udvikling m. v., dels vedrørende sygdomme hos sælerne og miljøgiftes betydning. Der er i disse forskningsspørgsmål en nær kontakt til de øvrige nordiske lande.

Da der som anført kun findes ganske få sæler langs den danske Østersøkyst, og da medlemsforslaget hovedsagelig drejer sig om arter, der ikke eller kun sjældent forekommer i danske farvande, kan man fra vildtbiologisk station næppe bidrage til et direkte forskningssamarbejde specielt vedrørende sælerne i Østersøen, men man vil være interesseret i fortsat udveksling af erfaringer og resultater med de øvrige Østersølande.

Opmærksomheden henledes på, at fredningsstyrelsen i sin udtalelse har anbefalet, at man kunne udstrække et nordisk initiativ til også at omfatte Kattegat.

København, den 29. august 1978

Miljøministeriet, fredningsstyrelsen:

— — — meddele, at man har forelagt sagen for Naturfredningsrådet. *Fredningsstyrelsen* kan tilslutte sig Naturfredningsrådets udtalelse af 22. juni d. å. (*se nedan*).

Fredningsstyrelsen finder imidlertid også, at man i denne sag bør gøre opmærksom på, at man med god fornuft kunne udstrække det nordiske initiativ for Østersøområdet til geografisk også at omfatte det særdeles velafgrænsede nordiske område Kattegat, der såvel hydrografisk (jfr. bl. a. miljøstyrelsens undersøgelser) som biologisk i høj grad er påvirket af at være overgangsområde mellem den salte Nordsø og den brakke Østersø.

Fredningsstyrelsen er fra sine undersøgelser på den største danske yngleplads for spættet sæl på det naturvidenskabelige reservat Hesselø i det sydlige Kattegat vidende om, at den her lokaliserede del af Kattegatbestanden af denne sælart i disse år nærmest er stagnerende til trods for udvidede danske beskyttelsesbestræbelser.

København, den 13. juli 1978

P. d. v.

Poul Hald-Mortensen

Naturfredningsrådet:

Naturfredningsrådet kan for sit vedkommende varmt anbefale, at de efterhånden stærkt truede sælarter i Østersøen fredes i en årrække. Et nordisk initiativ bør dog formentlig udstrækkes til at omfatte de øvrige Østersølande.

København, den 22. juni 1978

P. r. v.

Bent Muus

Ebbe Holmboe

Vildtbiologisk Station:

Den danske sælbestand er i 1976 opgjort til ca. 2 000 spættede sæler samt meget få ikke ynglende gråsæler. Hovedparten af de spættede sæler forekommer i Vadehavet og Kattegat, mens gråsælerne mere tilfældigt optræder i de fleste danske farvande. Længs de danske Østersøkyster findes der ifølge Vildtbiologisk Stations undersøgelser kun ca. 70 spættede sæler, og på denne baggrund er det ikke muligt fra dansk

side direkte at foretage undersøgelser af Østersøens sæler, men bestanden følges nøje.

Det kan i øvrigt fremføres, at Vildtbiologisk Station har undersøgelser i gang vedrørende de danske sælbestande. De omfatter fortrinsvis opgørelse af bestandene i de forskellige områder, bestandsudvikling og -sammensætning, ungeproduktion m. v. Endvidere foretages der undersøgelser af sygdomme samt registrering af belastning af miljøgifte som DDT, PCB og kviksølv. Dette arbejde søges koordineret gennem International Seal Working Group med hollandske og tyske undersøgelser.

Det er Vildtbiologisk Stations indtryk, at den danske sælbestand ikke er i tilbagegang i de områder, hvor den lever uforstyrret. På denne baggrund søges der oprettet sælreservater med jagtforbud flere steder i de danske farvande med henblik på at forbedre levevilkårene for de sæler, der er udsat for forstyrrelse af forskellige art.

Da de i medlemsforslaget omtalte arter hovedsagelig drejer sig om arter, der ikke eller kun sjældent forekommer i de danske farvande, er man fra Vildtbiologisk Stations side af den opfattelse, at man ikke kan bidrage til direkte forskningssamarbejde, men man vil selvsagt være meget interesseret i fortsat udveksling af erfaringer og resultater vedrørende sælerne med de øvrige Østersølande.

I 1978/79 forventes publiceret en opgørelse over sygdomme og miljøgifte. De foreløbige resultater af denne undersøgelse blev forelagt på det i medlemsforslaget omtalte møde i 1977 i Finland.

I 1976 publiceredes:

Søndergaard, N.-O., Joensen, A. H., Hansen, E. B., 1976: Sælernes forekomst og sæljagten i Danmark. — Danske Vildtundersøgelser, hæfte 26, 80 sider.

Søndergaard, N.-O., Joensen, A. H., Hansen, E. B., 1976: Occurrence of Seals and Seal Hunting in Denmark. — Danish Review of Game Biology 8 (1), 20 pp.

Rønø, den 19. juni 1978

P. v. s. v.

E. Bøgebjerg
Skovtekniker

Ib Clausager
Forstkandidat, lic. agro.

Danmarks Naturfredningsforening:

— — — skal det meddeles, at Danmarks Naturfredningsforening i høj grad kan støtte forslaget.

København, den 1. august 1978

P. f. v.
Hanne Signe Olsen

Dansk Strandjagtforening:

Dansk Strandjagtforening kan tiltræde det forelagte udkast, men vil hertil gerne knytte enkelte oplysninger og bemærkninger.

Det er vor absolutte overbevisning, at nedgangen i sælbestandene i Østersøområdet i det alt væsentlige skyldes miljøgiftene DDT og PCB og i mindre omfang forstyrrelser, her specielt i yngletiden.

Skal sælerne hjælpes — og det mener vi afgjort de skal, hvis det er muligt — så må forureningen af Østersøen bringes ned, bl. a. ved forbud mod udledning af urensset spildevand og forbud mod udledning af tungmetaller via de omkringliggende landes vandløb og kloakudløb. Brugen af PCB og DDT bør også helt forbydes.

Der må oprettes flere områder, hvor sælerne har fred til at yngle (i lighed med reservatet Rødsand). Adgangsforbud i tiden 1/5—30/9 skønnes at være tilstrækkeligt.

Der ønskes ingen generel jagttid på sælerne i området for tiden, men skulle bestandene blive øget væsentligt, må det være rimeligt med en årlig kortere beskydningstid. Denne beskydningstid kan passende fastsættes for et år ad gangen, afpasset i nogen grad efter bestandens størrelse (for Danmarks vedkommende er det kun jagt på den spættede sæl, der har interesse).

For nærmere afgrænsede mindre områder, hvor for mange sæler kan være til gene for fiskeriet (her tænkes eksempelvis på Præstø Fjord, hvis fiskere flere gange har klaget over for mange sæler i området, med ødelagte redskaber m. v. til følge) må der — uanset en fredning — kunne gives dispensation til nedlæggelse af et i hvert enkelt tilfælde nøje fastsat antal.

Fiskernes redskaber i hele Østersøområdet bør være sådan afspærret, at sælerne ikke kan gå i dem og drukne.

Horne, den 10. september 1978

På Dansk Strandjagtforenings vegne

Peter Dauning

Jagtorganisationernes Fællesudvalg:

— — — kan anbefale ovennævnte rekommandation til Nordisk Råd. Det skal bemærkes, at kun én sælart, nemlig den spættede sæl, efter dansk jagtlovgivning kan jages i det danske område, og at denne sælart efter henstilling fra Jagtorganisationernes Fællesudvalg herom til landbrugsministeren nu er blevet totalt fredet.

København, den 4. oktober 1978

Arne Holmbøe

Finland**Ministeriet för inrikesärendena:**

Ministeriet konstaterar med tillfredsställelse att Nordiska rådet uppmärksammat ett viktigt område inom den klassiska naturvården. Åtgärderna för bevarandet av sälstammen föreslagna i medlemsförslaget bör understödjas och ministeriet framför därför tilläggsaspekter som stöder förslaget.

Den kraftiga nedgången i sälbeståndet har varit känd bland forskare redan en viss tid. Några åtgärder för att skydda sälbeståndet har redan vidtagits såsom även omnämns i förslaget. Trots detta är sälen t. ex. inte helt fredad i Finland. Detta torde bero på gamla jägartraditioner.

Det är också känt att sälarnas fortplantning försvåras av mängden miljögifter i Östersjön. Idag regleras utsläppen av de allmänt farligaste miljögifterna i Östersjön, DDT- och PCB-föreningar, i alla Östersjöns strandstater. Dessa föreningar innehålls även i Östersjöavtalets lista över farliga ämnen. Det är meningen att upphöra användningen av ämnen som finns upptagna på ovannämnda lista. DDT-halten i Östersjön har enligt undersökningarna sjunkit. PCB-halten är däremot hög trots att bruket betydligt har begränsats.

I medlemsförslaget har hänvisats till Interimskommissionen för skyddandet av Östersjön. Interimskommissionen strävar bl. a. inom ramen för sina resurser att utreda miljögifthalterna i Östersjön, deras upphov samt att skära ner dessa. Arbetet är dock långsamt, därför är alla åtgärder som skyddar sälbeståndena av nöden. En total fredning av sälbeståndena torde minska beståndenas nedgång till den grad att arternas fortbestånd ännu kunde säkras. Skyddet av sälen i hela östersjöområdet faller även väl inom ramen för östersjösamarbetet. På grund av att sälarna befinner sig på toppen av näringskedjorna är de goda indikatorer på vattenkvaliteten.

Nordiska rådet kunde överväga att be någon medlemsstat i Östersjökonventionen att föra fram saken på Interimskommissionens möte. En annan möjlighet vore att ministerrådet konsulterar Interimskommissionens sekretariat.

Förslagets egentliga kläm samt de åtgärder denna strävar till: totalförbud för sälfångst i Östersjön; inrättande av skyddsområden för säl; en intensifiering av forskning om faktorer som inverkar på sälens förökning, borde med det snaraste förverkligas.

Helsingfors den 31 juli 1978

Olli Ojala
Avdelningschef

Tuula Hämmäläinen-Tyynilä
Planerare

Jord- och skogsbruksministeriet¹:

Ministeriet har tagit del av de yttranden som Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet och Jägarnas centralorganisation avgivit i saken. De synpunkter som framförts i dessa yttranden motsvarar också ministeriets uppfattning i så hög grad, att ministeriet inte finner det nödvändigt att avge ett särskilt, mera detaljerat yttrande.

Ministeriet vill anföra, att det understöder kontroll och forskning rörande Östersjöns sälstammar såsom föreslagits i medlemsförslaget samt ytterligare utvidgning av det redan påbörjade samarbetet mellan östersjöländernas sälforskare för att bevara sälbestånden.

Helsingfors den 8 augusti 1978

Heikki Suomus
Avdelningschef

Seppo Mattila
Överinspektör

Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet¹:

- Förslagen är i princip bra till de delar som gäller främjande av sälarnas ändamålsenliga skydd och sälforskning inom östersjöområdet.
- Förslagets innehåll är dock till vissa delar felaktigt eller grundar sig på föråldrade uppgifter, varför det är på sin plats att nämna följande preciseringar.

1) I Östersjön finns det flera än "några tusen" vikare. Till exempel framfördes i symposiet om sälskydd på Haiko 1977, att stammens storlek inom Sovjetunionens sjöområde är 14 000—15 000 individer (L. A. Popov) och i Bottenviken uppskattades under den isfattiga våren 1975 ha funnits minst 4 500 individer (E. Helle, Suomen Luonto 1/1976). Dessutom förekommer vikare — visserligen än så länge i icke exakt kända mängder — i Bottenhavet, i den sydvästliga skärgården och på våra sjöområden i Finska viken. Den obetydliga vikarejakten i Finland har alltså inte kunnat utgöra ett hot mot artens hela population i Östersjön. Vår vikarefångst omfattade år 1975, då skottpengar betalades för sista gången, endast 428 individer.

2) Påståendet "sälstammen har minskat kraftigt under de senaste åren" har ingen vetenskapligt giltig grund, ty utvecklingen av antalet sälar — och samtidigt fridlysningens inverkan — försöker man som bäst utreda i samarbete mellan östersjöländernas sälforskare. Om resultaten torde vi få höra vid en konferens i Polen nästa år.

3) Sälskyddsområden kommer knappast att "i hög grad" underlätta

¹ Yttrandet översatt från finska.

bedömningen av sälstammarnas storlek på olika områden, om det inte verkligen finns ett stort antal sälar. Däremot underlättas kontrollen av stammarnas (närmast gråsälens) utveckling.

4) I den rekommendation som antogs vid mötet på Haiko (*se Bihang*) nämnes, att bevarandet av vikaren kan vara hotat. Om begränsning av jakten på denna art nämnes inte ett ord.

5) Gråsälén är fridlyst i Finland under tiden 15.3—31.8 detta och nästa år. Denna fridlysning skyddar arten under fortplantningstiden och under flockbildningen på sommaren, m. a. o. det finns knappast längre möjligheter till egentlig jakt på gråsäl. Under den övriga tiden av året, som täcker den viktigaste laxfiskeperioden, kommer nämligen endast yrkesfiskare i beröring med arten. Dem måste man tills vidare även hos oss ge möjlighet att kämpa mot sälar, eftersom skadeståndsförfarandet ännu inte är löst. Enligt viltforskningsavdelningens utredning utgör antalet sälskador cirka ett par procent av laxfångsten, ett undantag utgör dock fisket med ankrad långrev som utövas i Bottenhavets nordliga delar och som lider stora ekonomiska förluster.

Sälforskningen har i Finland i dag koncentrerats till följande håll: viltforskningsavdelningen (Finska viken), zoologiska institutionen vid Helsingfors universitet (en del av sydvästkärgården), biologiska institutionen vid Åbo universitet (en del av den sydvästliga skärgården och Bottenhavet), biologiska institutionen vid Uleåborgs universitet (Bottenviken) och biologiska institutionen vid Joensuu högskola (Saimen). Dessutom deltar Statens veterinärmedicinska anstalt och kemiska institutionen vid Kuopio högskola i arbetet inom sina egna sektorer. Kontakter med sjöområdenas fiskareförbund, Jägarnas centralorganisation och sjöbevakningsväsendet underlättar också forskningsarbetet. I och med att samarbetet mellan alla dessa instanser utvecklas och forskningsresultaten ökar får man en allt exaktare bild av sälstammarnas storlek, struktur och läge och samtidigt kan man sköta och utnyttja denna havsresurs på ett allt ändamålsenligare sätt.

Med beaktande av de ovannämnda omständigheterna och det redan påbörjade forskningsarbetet mellan Östersjöns sälforskare kan man konstatera att en eventuell "utredning av ministerrådet om samnordiska åtgärder för att bevara sälstammen i Östersjön" knappast ytterligare kan betydligt effektivare strävandena att bevara sälstammen i Östersjön.

Helsingfors den 9 augusti 1978

Teppo Lampio
Avdelningsföreståndare, professor

Olavi Stenman
Assistent

BIHANG

Rekommendation antagen vid symposium om bevarandet av sälstammarna i Östersjön, organiserat av finska jord- och skogsbruksministeriet i samarbete med Nordiskt kollegium för viltforskning, 26—28 april 1977 på Haiko, Finland¹

Den 26—28 april 1977 möttes vetenskapsmän från Danmark, Västtyskland, Finland, Polen, Sovjetunionen och Sverige på Haiko, Finland, för att diskutera den nuvarande situationen för sälstammarna i Östersjön. Symposiet arrangerades av finska jord- och skogsbruksministeriet och Nordiskt kollegium för viltforskning.

Deltagarna i symposiet påvisade

- att stammarna av gråsäl (*Halichoerus grypus*) och knobbsäl (*Phoca vitulina*) i Östersjön har minskat väsentligt under de senaste decennierna. Dessa stammar är nu så kraftigt decimerade att en oro för arternas fortlevnad måste uttalas;
- att stammen av ringlad säl, eller vikarsäl, inte har minskat i samma utsträckning som de två andra arterna, men enligt observationer är reproduktionstalen på en så kritisk nivå att de måste anses utgöra ett hot mot denna arts fortlevnad;
- att den nuvarande situationen har orsakats av flera faktorer, främst miljögifter, bl. a. PCB-kemikalier, samt i vissa områden störningar i den naturliga hemvisten och överexploatering.

Mot denna oroväckande bakgrund rekommenderar deltagarna i symposiet att följande åtgärder vidtages av samtliga regeringar i östersjöstaterna:

1. Samtliga berörda länder bör fullfölja sina åtaganden enligt den konvention om bevarandet av den marina miljön i östersjöområdet (the Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area), som undertecknades i Helsingfors 1974.

2. All jakt på gråsäl och knobbsäl i Östersjön bör omedelbart upphöra.

3. Tillståndet hos den ringlade sälstammen, eller vikarsälstammen, bör noggrant följas upp och på vetenskaplig basis de skyddsåtgärder vidtagas som kan komma att erfordras.

4. Sälreservat bör upprättas för att ge sälarna fullgott skydd mot de störningar som människan orsakar speciellt under häckning, pälsömsning och viloperioder.

5. Samarbetet inom internationell forskning för att skydda sälstammarna i Östersjön bör intensifieras med särskild tonvikt på följande:

- a) utbyte av data och information om sälforskning
- b) standardiseringsmetoder vid fastställande av sälstammens storlek och vid märkning av sälungar
- c) samordnade tidpunkter för beräkning av sälarnas antal inom olika områden i Östersjön
- d) utvidgad forskning för att utröna miljögifters och sjukdomars inverkan på sälbeståndet.

¹ *Yttrandet översatt från engelska*

Ålands landskapsstyrelse:

Den kraftiga minskningen av de olika sälarternas antal i östersjöområdet, som ligger till grund för medlemsförslaget, är även påtaglig inom de åländska skärgårds- och havsområdena. Särskilt synes stammen av gråsäl ha försvagats av främst de orsaker som även betonas i medlemsförslaget.

Jämlikt självstyrelselagen för Åland (FFS 670/51) tillkommer Ålands landsting lagstiftningsbehörigheten inom landskapet bland annat då frågorna berör naturvård, viltvård och jakt. På den grunden har, i enlighet med rekommendationer avgivna vid de internationella sälskydds-symposierna i Stockholm år 1974 och Haiko år 1977, redan i detta skede vidtagits åtgärder för att utvidga skyddet av sälarna inom landskapet. Sålunda har s. k. rovdjurspremier för dödad säl helt avskaffats och genom särskilt beslut gråsäl fredats året runt allt sedan 1976-12-01.

Ålands landsting har även givit sitt bifall till ikraftträdande inom landskapet av konventionen om skydd av östersjöområdets marina miljö, vilken på sikt kan förväntas avsevärt förbättra förhållandena för hela den marina faunan i Östersjön.

Landskapsstyrelsen är dock väl medveten om att ett förbättrat och utökat skydd av sälstammen förutsätter ett allt mer målmedvetet internationellt samarbete. Härvid föreligger klart avgränsade arbetsuppgifter vilka är gemensamma för flera nordiska länder. Särskilt vill landskapsstyrelsen betona betydelsen av ett samnordiskt arbete i sälskyddsfrågan då det gäller forskning, inrättandet av skyddsområden samt vid strävandena att uppnå enhetliga fredningsbestämmelser.

Under hänvisning till ovensagda förenar sig landskapsstyrelsen med de i medlemsförslaget framförda synpunkterna och ser fram emot att den föreslagna utredningen om möjligheterna att åstadkomma samnordiska insatser för sälstammens bevarande i Östersjön företas i brådskande ordning.

Mariehamn den 27 juli 1978

Gunnar Sundlöf
Landskapsstyrelseledamot

Håkan Kulves
Miljövårdsintendent

Finlands naturskyddsförbund r. f.¹:

Av östersjöområdets sälar är gråsäls- och knobbsälspopulationerna såpass små, att fara för deras utrotning föreligger. Än så länge finns det flera vikare, men deras återväxt är allvarligt störd på grund av

¹ Yttrandet översatt från finska.

miljögifter (närmast DDT och PCB). Utom av miljögifter hotas sälarna av mänskliga störningar och på sina håll av en alltför omfattande jakt. Nu för tiden utgör dock miljögifterna ett större hot mot östersjösälarna än jakten.

Naturskyddsförbundet konstaterar, att skyddet av östersjöområdet säljar kan främjas genom följande åtgärder: Giftutsläppen i Östersjöns näringskedjor måste kunna minskas väsentligt; tillämpligt, förverkligande och efterföljande av konventionen om skydd för den marina miljön i Östersjön, som undertecknades i Helsingfors 1974, är även i detta avseende en skyndsamt och viktig uppgift;

- salforskningen måste effektiviseras
- sälskyddsområden bör inrättas där säljar kan vara i fred för störningar
- säljakten måste fortfarande begränsas och möjligen helt och hållet förbjudas tills man genom undersökningar kunnat utreda sälstammarnas tolerans.

Med hänvisning till det ovan sagda anser Finlands naturskyddsförbundet det vid Nordiska rådet väckta medlemsförslaget som viktigt och påskyndar för sin del samnordiska åtgärder för att skydda sälstammen i Östersjöområdet.

Helsingfors den 3 augusti 1978

Finlands naturskyddsförbundet

Rauno Ruuhijärvi

Esko Joutsamo

Jägarnas centralorganisation¹:

Under tidigare årtionden idkade skärgårdsborna säljakt som binäring mycket intensivt och de årliga fångstmängderna var mångdubbla jämfört med dagens fångster. Detta oaktag och fastän fångsten inriktades kraftigt även på kutar (årsungar), förblev sälstammarna dryga och livskraftiga. På 1970-talet har sälbestånden konstaterats minska tydligt. Jakten på säljar hade minskat i motsvarande mån redan tidigare, varför den eller de främsta orsakerna till minskade sälstammar sannolikt är andra än jakten. De viktigaste faktorerna utgör sannolikt den som följd av miljögifter försvagade fortplantningsförmågan och den starka tillväxten av allehanda sälstörande trafik på sjöområdena.

Uppgifterna om sälbeståndens storlek, likaså många andra omständigheter om sälarnas ekologi och levnadssätt är tills vidare beklagansvärt bristfälliga. Våra på forskningen baserade uppgifter idag om sälarnas biologi i Östersjöns nordliga delar grundar sig närmast på utred-

¹ Yttrandet översatt från finska.

ningar av en forskargrupp i det svenska Riksmuseet och för Bottenvikens del på en undersökning utförd vid Uleåborgs universitet.

Då det är fråga om sälar och åtgärder inriktade på dem måste man göra en tydlig skillnad mellan de arter som förekommer på våra sjöområden, *gråsäl* och *vikare eller ringlad säl*. De nämnda arternas levnadssätt, beteende och även jakten på dem avviker tydligt från varandra. Som jaktbyte är vikaren med sina skarpa sinnen relativt svår att fånga i motsats till den i hjordar levande gråsälen, vars ungar och i deras sällskap honor knappast flyr. Detta leder för sin del till att gråsälspopulationen är mer sårbar också när det gäller jakt och andra störningar. Dödandet av värnlöst villebråd kan inte på några grunder längre anses vara förenligt med modern jakt. I sammanhanget är det skäl att konstatera, beträffande dödandet av sälungar i norra Atlanten, till vilket hänvisas i medlemsförslaget, att i allmänhet användes inte ordet "hunting" (jakt) utan ordet "harvest" (skörd). Detta är fullt på sin plats och skiljer tydligt mellan utnyttjande av naturresurser på kommersiell basis och jakt.

I Finland har jaktmyndigheterna de senaste åren vidtagit åtgärder för att skydda sälbestånden. År 1975 avskaffades betalningen av skottpengar, vilket tydligt minskade fångstivern och likaså fångstmängderna. Vidare fridlystes gråsälen samma år under fortplantningstiden och år 1978 förlängdes fridlysningen till att gälla sommarmånaderna. Den nämnda fridlysningen skyddar effektivt gråsälen mot jakt, eftersom jakten utanför fridlysningstiden har varit obetydlig.

På samma sätt har vikarejakten minskat kraftigt och idag utövas den bara av en ganska obetydlig mängd gamla säljägare. Isfångsten av vikare anses vara en mycket krävande och uppskattad jaktform. Den har blivit ett enastående fångstsätt som kustinvånarna tillägnat sig och som de idkat under århundraden.

För jaktkulturens vidkommande vore det mycket beklagligt, om den i våra förhållanden enastående säljakten med rika traditioner helt skulle upphöra. Säljaktens historiska bakgrund är nära förknippad med kustbefolkningens kultur ända sedan landet började bebyggas. I jakttraditionen är säljaktens andel likaså betydlig.

I medlemsförslaget nämndes, att sälforskarna i den rekommendation som de avlätit vid mötet på Haiko 1977 förordar förbud mot all jakt på sälar i östersjöområdet. Detta stämmer dock inte, ty i den givna rekommendationen föreslås fullständigt jaktförbud för *gråsäl* och *knubbsäl* och för *vikarens* del kontroll av situationen och forskning samt vid behov skyddsåtgärder.

Jägarnas centralorganisation framför som sin ståndpunkt, att fridlysningen av gråsäl i nuvarande omfattning skyddar denna art så effektivt, att jakten inte kan inverka menligt på utvecklingen av gråsälspopulationen i Östersjön.

Vidare måste man konstatera, att vikarestammen väl tål dagens mycket obetydliga jakttryck. På grund av stammens storlek, levnadssätt och eftersom den är svår att fånga, utgör jakten i dagens omfattning inget hot mot artens existens.

Jägarnas centralorganisation konstaterar med tillfredsställelse, att Nordiska rådet fäst uppmärksamhet vid sälstammarnas läge i Östersjön och understöder varmt det väckta medlemsförslaget för fortsatt utvidgning av forskningsverksamhet och samarbete angående sälar.

Helsingfors den 1 augusti 1978

Jägarnas centralorganisation
Esa Niemelä
 Biträdande verksamhetsledare

Norge

Miljøverndepartementet:

 Miljøverndepartementet støtter ovennevnte medlemsforslag.

De finske og sovjetiske forskningsrapporter som det vises til i medlemsforslaget, indikerer hvilke negative virkninger man kan få når miljøgifter konsentreres i næringskjeden.

Den foreslåtte utredning kan bidra til å fokusere oppmerksomheten når det gjelder vern av sel, til de områder og de arter/bestander som virkelig er truet.

Oslo, 4. juli 1978

Etter fullmakt
Bjørn Johannessen

Halvard P. Johansen

Sverige

Naturhistoriska riksmuseet:

Museet önskar understryka att nedgången i sälstammarnas numerär i östersjöområdet, som också berörs i medlemsförslaget, är mycket oroande. Åtgärder för att bevara sälarna inom Östersjön är därför ytterst angelägna. Kunskapen om sälstammarnas nuvarande läge i området baserar sig på undersökningar, som huvudsakligen utförts i Sverige, Finland och Sovjet.

Som ett led i strävandena att bevara sälstammen har i Sverige med början år 1976 tillskapats ett tjugotal sälskyddsområden från Gävleborgs län och söderut. Dessa har till huvudsaklig uppgift att ge skydd

åt gråsäl och knobbsäl. För samtliga sälarter gäller dessutom att den allmänna jakttiden, liksom skottpremien för säl, är slopad i Sverige fr. o. m. 1974.

Det har även kommit till vår kännedom att fredningstiden för gråsäl och ungar av vikaresäl i Finland nyligen utvidgats till att omfatta tiden 15 mars t. o. m. 31 augusti. Vikaresäljakten i Sovjet är kraftigt kvoterad. I övriga östersjöstater förekommer ingen säljakt i våra dagar.

Av lätt insedda skäl måste givetvis åtgärder till skydd för östersjö-sälen erhålla internationell anslutning, varför rekommendationer från Nordiska rådet i denna riktning är mycket värdefulla. Det bör dock framhållas att ett nordiskt agerande i dessa frågor enligt vår åsikt bör ske med hänsyn tagen till redan nu existerande internationell samverkan.

Ett interbaltiskt samarbete i sälskyddsfrågor har således inletts. Ett första initiativ togs av statens naturvårdsverk och naturhistoriska riksmuseet år 1974 då ett möte med forskare från flera östersjöstater avhölls på Lidingö. En uppföljning ägde rum vid ett internationellt symposium i Haikko, Finland år 1977. Ett tredje möte är planerat att av hållas i Polen nästkommande år.

Naturhistoriska riksmuseet fungerar med ekonomiskt stöd från Världsnaturfonden i Sverige som samordnare av information mellan institutioner och forskare, som deltagit i ovan nämnda aktiviteter. WWF stöder också sedan 1977 det internationella projekt som skall utvecklas inom Östersjön.

Ur forskningssynpunkt är en ökad aktivitet rörande säl således väl förberedd. Ett allmänt formulerat program för denna finns på s. 123 ff i naturvårdsverkets PM-serie nr 591, 1975.¹ Verksamheten mellan de återkommande symposierna är i flera fall hämmad av personal- och medelsbrist. Ett positivt intresse för dessa frågor från Nordiska rådets sida bedöms vara av stort värde.

Museet tillstyrker därför att en utredning tillsättes som får i uppdrag att utreda hur en samordning skall kunna främjas och hur en ändamålsenlig finansiering av verksamheten skall ske.

Stockholm den 12 juli 1978

För naturhistoriska riksmuseet
Alf G. Johnels

Statens naturvårdsverk:

Enligt överenskommelse har den finska sektionen av kommittén för Bottniska viken avgivit separat yttrande.

¹ Här ej tryckt.

Naturvårdsverket har yttrat sig i skrivelse till jordbruksdepartementet av 78-07-27 (se *Bihang 1*).

I frågan om ersättning för skador orsakade av säl framgår naturvårdsverkets uppfattning av bifogade skrivelse av 77-06-14 till länsstyrelsen i Gotlands län (se *Bihang 2*).

Solna den 25 september 1978

Valfrid Paulsson

Göran Persson

BIHANG 1

Skrivelse till jordbruksdepartementet i Sverige från statens naturvårdsverk om åtgärder för bevarandet av sälstammen i östersjöområdet

Med anledning av förslaget från medlemmar i Nordiska rådet om åtgärder för skydd av Östersjöns sälar vill statens naturvårdsverk anföra följande.

Den beskrivning av sälsituationen i Östersjön som rådsmedlemmarna gör i sin motion ger en god bild av dagens förhållanden. Verket önskar emellertid komplettera framställningen på ett par punkter.

Frågan om sälskydd hänger, som framgår av motionen, intimt ihop med miljögifterna i Östersjön. Behovet av samarbete mellan alla östersjöstaterna har därför blivit uppenbart under senare år. Ett påtagligt uttryck för detta är de sälsymposier som anordnats i Lidingö (1974) och Haikko (1977). Ett kommande möte är preliminärt planerat i Polen 1979. Vid det senaste mötet föreslogs bl. a. att naturhistoriska riksmuseet i Stockholm i fortsättningen skulle fungera som informationscentral för alla östersjöländerna med avseende på forskning, inventering m. m. rörande säl. Genom bidrag från Världsnaturfonden har nu riksmuseet kunnat påta sig rollen som förmedlare av data om säl från alla östersjöstaterna. Därigenom har, enligt verkets uppfattning, förutsättningar för ett effektivt utbyte av information skapats.

Beträffande skyddsområden för säl längs den svenska östersjökusten kan nämnas att antalet för närvarande uppgår till 19. Inom dessa försöker man följa utvecklingen av sälstammarna. Vidare görs i riksmuseets regi undersökningar i syfte att utröna olika störningars inverkan på sälarna.

Naturvårdsverket anser att ansträngningarna för att förbättra sälarnas livsmiljö nu till stor del måste inriktas på att förbättra vattenkvaliteten i Östersjön. Verket välkomnar därför sådana åtgärder som syftar till att den s. k. Helsingforskonventionen tillämpas av alla berörda parter.

Sammanfattningsvis är naturvårdsverket sålunda positivt till Nordiska rådets stöd för ett utökat samarbete rörande Östersjöns sälar, men anser att man i första hand bör utnyttja redan etablerade kontaktvägar. En fördel av detta blir bl. a. att inte bara nordiska länder inkluderas i sam-

arbetet utan att också de nödvändiga kontakterna med andra östersjöstater upprätthålls i denna fråga.

Solna den 27 juli 1978

För statens naturvårdsverk

Lars-Erik Esping

Torsten Larsson

BIHANG 2

Skrivelse till länsstyrelsen i Gotlands län från statens naturvårdsverk angående ersättning för skador orsakade av säl

I skrivelse 1976-02-26 har länsstyrelsen efterhört naturvårdsverkets inställning i frågan om ersättning till yrkesfiskare för uppkomna skador som orsakats av säl. Naturvårdsverket får därför framföra följande synpunkter.

De sälar som uppehåller sig i gotländska farvatten torde huvudsakligen vara gråsälar. Bestånden i Östersjön av bl. a. denna sälart har under senare årtionden minskat drastiskt. Inventeringar som utförs i riksmuseets regi antyder att nedgången fortsätter.

Vid diskussioner i slutet av april detta år mellan forskare m. fl. från Östersjöns stater framkom bl. a. att det totala antalet gråsälar i Östersjön kan uppskattas till några få tusen. Delegationerna rekommenderade mot bakgrund av den prekära situationen bl. a. förbud mot all jakt på gråsäl. Rekommendationen bifogas i sin helhet för kännedom.¹

Naturvårdsverket anser att avsättandet av särskilda skyddsområden för sälarna bör ingå som en del i de ansträngningar som måste göras för att rädda Östersjöns sälstammar. Sådana skyddsområden har för övrigt redan avsatts i flera län. För närvarande har beslut fattats om sammanlagt 7 områden fördelade på Uppsala (2), Stockholm (3) och Östergötland (2). Flera torde vara att vänta inom den närmaste tiden.

Salvoren utgör sedan gammalt en viktig uppehållsplats för säl. Området är av inventeringar att döma en av de få återstående platserna längs svenska östersjökusten där större antal sälar fortfarande uppehåller sig. Att tillförsäkra sälarna i detta område skydd från onödiga störningar måste därför vara en angelägen uppgift.

Samhället har av flera skäl intagit en restriktiv inställning i fråga om ersättning för skador som orsakas av olika djurarter. Naturvårdsverket anser att de skador som sälarna i dag orsakar yrkesfisket allmänt sett är förhållandevis små, eftersom skadorna rimligen står i direkt förhållande till sälstammarnas storlek. Inte till något etablerat sälskyddsområde finns bestämmelser om ersättningsmöjligheter knutna. Regeringen har nyligen prövat frågan om tillsättande av en utredning för att utreda möjligheterna att inrätta en sälskadefond. Av beslutet framgår att rege-

¹ Här ej tryckt.

ringen, med hänvisning till de svaga sälstammarna, ej avser vidta annan åtgärd än att överlämna framställningarna om sälskadefond till den tillsatta jakt- och viltvårdsberedningen. Med hänvisning härtill finner verket att möjlighet att särskilt ersätta sälskador i gotländska vatten idag ej föreligger. Denna fråga kommer dock, som anförts ovan, att behandlas ytterligare.

Naturvårdsverket vill avslutningsvis erinra om att de bestämmelser som diskuterats för de gotländska sälskyddsområdena inte innebär några inskränkningar i yrkesfiskares rätt att utöva sin näring. De förändringar i utnyttjandet av sälskyddsområdena som aktualiserats riktar sig i första hand mot störningar som åstadkoms genom rörligt friluftsliv, överflygningar etc. Med hänvisning till ovanstående hemställer naturvårdsverket att länsstyrelsen fullföljer arbetet med att avsätta Salvorev och andra lämpliga områden i länet som sälskyddsområden.

Solna den 14 juni 1977

För statens naturvårdsverk

Rune Frisé

Torsten Larsson

Fiskeristyrelsen:

Fiskeristyrelsen har infortrat yttrande i ärendet från Sveriges fiskares riksförbund och fiskeriintendenten i Östra distriktet vilka överlämnas (se nedan). Styrelsen anför.

En mindre utredning över sälarnas skadeverkan på yrkesfisket utfördes av fiskeristyrelsen hösten 1974. Denna visade att sälskador på fisket förekom och lokalt kunde vara av betydande omfattning och förorsaka förluster av både fångst och redskap. Som framgår av riksförbundets och fiskeriintendentens yttranden förekommer fortfarande en del sälskador på fisket främst vid södra norrlandskusten.

Fiskeristyrelsen tillstyrker förslaget om samnordiska åtgärder för att bevara sälstammen i Östersjön. Rätten till sk skyddsjakt för yrkesfiskare som påträffar enstaka sälar i anslutning till fiskredskapen bör emellertid kvarstå. Möjligheter för fiskare att erhålla ersättning vid fiskeskada förorsakad av säl bör tillskapas i sammanhanget.

Göteborg den 25 juli 1978

Ingemar Sörensen

Tf överdirektör

Bo Essvik

1:e byråinspektör

Fiskeriintendenten Östra distriktet

I förslagstexten av den 8 mars 1978 lämnas en redogörelse för hur sälpopulationerna i Östersjön av olika orsaker minskat. Sälstammarna har enligt samstämmiga uppgifter avsevärt mindre numerär nu än för exempelvis ett par decennier sedan. Orsaken till den negativa beståndsutvecklingen är framför allt miljögifter som skadar reproduktionen.

I förhållande till yrkesfisket har sälen alltid varit en konkurrent och ett skadedjur. Sälskadorna kunde förr vara av betydande omfattning, ett förhållande som förklarar det tidigare tillämpade systemet med statliga premier för avlivade sälar.

Fortfarande förekommer en del sälskador på fisket vid ostkusten. Under den senaste treårsperioden har sådana skador varit vanligast förekommande vid Gävleborgs läns kust, exempelvis vid Norrsundet samt i Söderhamns och Hudiksvalls skärgårdar. Fram till år 1974 inrapporterades sälskador också vid Gotland och Öland samt i yttre Bråviken.

Frekvensen av sälskador har dock allmänt sett gått tillbaka på senare år.

När det gäller sälskyddsområden vid Östersjökusten kan konstateras, att sådana redan har inrättats eller håller på att inrättas i de olika länen. Enligt min mening är det motiverat att man nu följer effekten av dessa skyddsåtgärder innan man börjar att utreda behovet av ytterligare skydd för sälbestånden.

I detta sammanhang vill jag på nytt uppmärksamma den tidigare vid skilda tillfällen diskuterade sälskadefonden. Det är inte rätt att yrkesfiskarna utan ersättning ska behöva tåla skador som åsamkas av en djurart vars fortlevnad befrämjas med statliga skyddsåtgärder.

Kalmar den 3 juli 1978

I tjänsten

Gunnar Sellerberg

Länsstyrelsen i Uppsala län:

Länsstyrelsen har i ärendet hört lantbruksnämnden, fiskenämnden, Uppsala läns jaktvårdsförening och Jägarnas riksförbund.

Länsstyrelsen är positiv till förslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att företa en utredning av samnordiska åtgärder för att bevara sälstammen i Östersjön.

Enligt länsstyrelsens mening är sälarnas hotade existens i Östersjön inte enbart ett nordiskt problem. Länsstyrelsen föreslår därför att Nordiska rådets förslag utvidgas till att omfatta åtgärder från samtliga östersjöstater. Därvidlag bör man kunna utnyttja det redan etablerade inter-

nationella samarbetet gällande skydd för den marina miljön i östersjöområdet, som är inskrivet i Helsingforskonventionen.

Uppsala den 5 september 1978

Bo Blomquist

Birgitta Forsberg

Länsstyrelsen i Gotlands län:

Sälstammen i Östersjön hotas främst genom förekomst av miljögifter att helt dö ut. För att öka sälarnas överlevnadsmöjligheter föreslår medlemmar i Nordiska rådet att rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att företa en utredning av samnordiska åtgärder för att bevara sälstammen i Östersjön.

Länsstyrelsen ansluter sig i allt väsentligt till det framlagda förslaget och önskar dessutom understryka angelägenheten av att kraftfulla åtgärder skyndsamt sätts in för att om möjligt stoppa den negativa utvecklingen av sälstammen.

Salvrev som är en av Östersjöns viktigare uppehållsområden för gråsäl har nyligen förordnats av länsstyrelsen som sälskyddsområde med vistelseförbud för allmänheten under hela året.

Länsstyrelsen anser dock att det helt dominerande problemet att komma till rätta med är giftutsläppen. Mycket stora ansträngningar torde komma att krävas av alla berörda östersjöstater om giftutsläppen skall kunna nedbringas till en sådan nivå att halterna minskar i Östersjön tillräckligt mycket för att sälstammen skall nå erforderligt högt reproduktionstal för att fortleva. En förutsättning härför är att kontakter tas med samtliga östersjöländer för att samarbete skall etableras och leda till resultat. Länsstyrelsen föreslår därför att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ta upp föroreningsfrågan enligt ovan.

Visby den 27 juli 1978

Einar Gustafsson
Landshövding

Per Hansson
Byrådirektör

Länsstyrelsen i Västerbottens län:

Vad gäller sälskyddsområden har några sådana hittills inte avsatts inom länet. Gråsäl har i länet under 1970-talet i något antal endast observerats i anslutning till ett mindre skär utanför Järnäs. Det ligger emellertid så långt ut till havs att störningarna från fritidsbåtar bedöms

som mycket ringa. Därför är behovet av speciella bestämmelser litet. För vikaresäl saknas för närvarande närmare uppgifter hos länsstyrelsen om stammarna utanför länets kust. I samband med den pågående planeringen för omfattande naturreservat för Holmöarna med angränsande vatten, kommer frågan om speciella bestämmelser för vissa skär, med hänsyn till att dessa kan vara uppehållsplatser för vikaresäl, att beaktas.

Emellertid tycks miljögifter som DDT och PCB vara de främsta orsakerna till nergången av sälstammarna. Denna föroreningsituation kan endast påverkas genom åtgärder i samtliga landområden i anslutning till Östersjön. Länsstyrelsen tillstyrker därför att en utredning av samnordiska åtgärder för att bevara sälstammarna i Östersjön kommer till stånd.

Umeå den 7 augusti 1978

Bengt Lyberg

Per Erik Persson

Svenska naturskyddsföreningen:

Föreningen vill inledningsvis stryka under vad som sägs i medlemsförslaget om den synnerligen allvarliga situationen för Östersjöns sälstammar. Fortsatta verkningsfulla åtgärder i syfte att skydda sälarna mot störningar och att förhindra fortsatt försämring av deras livsmiljö är nödvändiga från alla berörda länders sida för att sälarnas framtid i Östersjön ska kunna anses tryggad. Miljögiftutsläppens roll i detta sammanhang kan inte nog betonas, och åtgärder som effektivt förhindrar dessa utsläpp är nödvändiga för att övriga skyddsåtgärder ska leda till önskat resultat.

Naturhistoriska riksmuseet i Sverige har på ett förtjänstfullt sätt inleder och genomfört forskningsverksamhet inriktad på Östersjöns sälar, vilket i hög grad bidragit till att skyddsarbete kommit i gång. Vidare har i Sverige i naturvårdsverkets regi startats ett projekt som syftar till att finna formen för bildande av marina reservat. Det är angeläget att museet och naturvårdsverket får ekonomiska resurser och andra möjligheter att föra det sålunda påbörjade arbetet vidare. Likaså är det angeläget med stöd till och utbyggnad av det sedan några år existerande forskar- och ämbetsmannasamarbetet mellan östersjöländerna i sällskyddsfrågan. Vidare är det givetvis av avgörande betydelse att ansvariga politiker är informerade om situationens allvar och är beredda att på lämpligt sätt besluta om sådana nödvändiga åtgärder som föreslås av forskare och ämbetsmän.

Föreningen ser mycket positivt på insatser från Nordiska rådets sida för att få till stånd åtgärder för bevarande av sälstammen i östersjöområdet. Dessa åtgärder får dock inte begränsas endast till de nordiska länderna utan måste få sådan form att de blir ett stöd till och en utbyggnad av det redan pågående samarbetet mellan alla östersjöländerna. Det kan inte nog framhållas vikten av att snabbt få en samlad bild av framkommen kunskap om sälbeståndets storlek, utvecklingsmöjligheter, akuta och potentiella hot m. m. i östersjöområdet. En strävan borde vara att med utgångspunkt från detta underlagsmaterial föreslå skyddsåtgärder för sälbeståndet, där föreskrifter bör få en likartad utformning i samtliga berörda länder. Den utredning som föreslås i medlemsförslaget måste arbeta skyndsamt och på sådant sätt att den inte i sig blir en broms för pågående verksamhet. Mot bakgrund av det sagda tillstyrker föreningen således vad förslagsställarna hemställer.

Stockholm den 31 juli 1978

Svenska naturskyddsföreningen

Bengt Hamdahl
Ordförande

Bo Olsson
Sekreterare

Svenska jägareförbundet:

Den brydsamma situationen för de i Östersjön levande sälarterna har sedan länge uppmärksammats av Svenska jägareförbundet som även kommit med olika förslag angående förbättring av sälarnas levnadsvillkor.

I likhet med förslagsställarna konstaterar förbundet att förekomsten av miljögifter och deras inverkan på sälarnas reproduktionsförmåga är ett betydligt allvarigare hot mot sälarnas framtida existens än vad jakten är. Att vidtaga de åtgärder för att minska jakttrycket som gjorts i och med totalfridlysningen i Sverige är dock välgrundade i den nuvarande situationen och det vore motiverat om säljakten även på finskt territorialvatten bringades att upphöra. Däremot ställer sig förbundet starkt tveksamt till nyttan och behovet av att gå ett steg vidare, d. v. s. att borttaga de möjligheter att döda säl som enligt 14 § 2 mom. Lagen 3 juni 1938 om rätt till jakt (JL) tillkommer den som under yrkesfiske tillfälligtvis påträffar säl. Det händer nämligen ibland att enstaka säl-individer specialiserar sig på att följa t. ex. laxlinor och vittja krok efter krok på lax och därmed orsakar det enskilda fiskelaget betydande ekonomiska förluster. Ett förbud mot att döda säl under yrkesfiske är i praktiken omöjligt att övervaka speciellt ute på öppna havet. Vidare

talar rent praktiskt-psykologiska skäl för att bestämmelsen angående yrkesfiskarens rätt döda säl i samband med yrkesfiske bör bibehållas. Ökad upplysning angående sälarnas trängda läge torde vara långt verk- sammare än den ovillkorliga fridlysning som skulle bli följden om andra momentet av 14 § JL borttogs, speciellt som antalet med stöd av detta stadgande dödade sälar torde vara helt betydelselöst för popula- tionsutvecklingen.

När det gäller förslaget angående ”en utredning av samnordiska åt- gärder för att bevara sälstammen i Östersjön” konstaterar förbundet att det redan existerar ett samarbete i sälfrågan inom hela östersjöområdet, således inte bara mellan de nordiska staterna. Bland annat har två mö- ten hållits, ett på Lidingö 1974 och ett i Haikko 1977 samt är ett möte planerat i Polen 1979. Detta samarbete torde befrämjas av ett positivt uttalande i frågan från Nordiska ministerrådet. Om ett sådant utta- lande behöver föregås av en utredning bör denna enligt förbundets upp- fattning koncentrera sig på en samorganisation av administrativa och finansiella frågor, medan forskningsproblematiken som framgår bl. a. av bilagan på sid. 125 i ”Proceedings from the Symposium on the Seal in the Baltic” (SNV PM 591)¹ redan synes vara väl analyserad.

Stockholm den 14 september 1978

För Svenska jägareförbundet

Bo Thelander

Sven Fredga

Sveriges fiskares riksförbund:

Sveriges fiskares riksförbund, som har beretts tillfälle till yttrande i ovan nämnda ärende, har bl. a. inhämtat synpunkter från Svenska ost- kustfiskarens centralförbund. Våra synpunkter överensstämmer helt med ostkustfiskarnas. SFR har också inhämtat Svenska sydkustfiskarnas centralförbunds uppfattning, som förklarat att man i allt väsentligt stö- der Nordiska rådets medlemsförslag. Förbundet har dock föreslagit att något sälreservat ej inrättas i Blekinge-regionen.

SOC:s yttrande gäller alltså som vårt eget och återges här nedan:

Svenska ostkustfiskarens centralförbund (SOC) får härmed på begä- ran avgiva följande yttrande över berört medlemsförslag.

Att sälstammarna i Östersjön minskat kraftigt i förhållande till de förs- ta decennierna av vårt århundrade är uppenbart. Lika klart är att miljö- gifterna, främst PCB och DDT, torde utgöra den främsta orsaken till minskningen av sälstammarna, i synnerhet gråsälstammen. Jakten på säl har under senare tid spelat en underordnad roll i sammanhanget och i synnerhet den nu enbart tillåtna ”skyddsjakten” som får bedrivas i Sve- rige av yrkesfiskare i samband med fiske.

¹ Här ej tryckt.

De uppgifter som i medlemsförslaget lämnas om sälarnas numerär, ca 2 000 gråsäl, några få tusen vikaresäl och högst 200 knobbsäl torde vara ytterst osäkra. Sälén är numera till följd av stress från motorbåtar och flyg i större omfattning än tidigare pelagisk och därför svår att observera och räkna. Uppgifterna om sälens numerär har även från vetenskapsmän varierat högst avsevärt och av många uppenbarligen bedömts alltför pessimistiskt.

Inom SOC får vi allt som ofta rapport om sälobservationer och säl-skador som tyder på att stammen om än avsevärt lägre än i början av 1900-talet ändock åtminstone inom vissa områden är livskraftig. Några exempel lämnas här nedan.

I juli 1977 sågs på Värnanäs vattenområde söder om Kalmar samtidigt 37 sälar varav 25 knobbsäl. Av dessa senare var 9 st. ungar. Observationen gjordes av fil. kand. Lennart Almqvist, Naturhistoriska riksmuseet och fiskaren Edling Olsson som i samband med fiske inom området har ständig kontakt med sälarna och anser att stammen ökat under de 2 à 3 senaste åren. Uppgiften visar att reproduktionen av knobbsäl ingalunda är dålig och uppgiften om högst 200 knobbsäl av Östersjön förefaller egendomlig mot bakgrund av denna observation på en enda plats. Fiskare Erik Lindberg, Gävleborgs län, har anmält att det hösten 1977 under vissa perioder var gott om säl söder om Agö. Skadegörelsen på laxfisket var betydligt större än tidigare. Fiskare Sverre Lindholm, Uppsala län, observerade ca 20 sälar hösten 1977 vid Lakka Trutbåda. Fiskerikonsulent Ivarsson, Uppsala, rapporterar att det i våras i laxnät fångades 3 eller 4 gråsälungar vid Gräsö i Ålands hav. Minst två av dessa släpptes levande tillbaka i sjön. Vid Obbola utanför Ume älvs mynning sönderrevs 4 av 5 utsatta laxfällor under vecka 23 i år enligt uppgift av Elis Johansson, Västerbottens läns fiskareförbund.

Ingen — inte ens laxfiskaren — torde önska att sälén försvinner i Östersjön. Men enligt SOC:s mening måste det ändock finnas möjlighet att hålla sälstamamen på sådan nivå att skadorna på fisket blir tolerabla. På västkusten föreligger ej samma miljörisker som i Östersjön. Inrättade sälkyddsområden har möjligen medverkat till att sälén nu ökat, vilket fått ökade skador på fisket till följd och krav från yrkesfiskare om reducering av stammen.

SOC har ingen erinran emot förslaget om utredning av samnordiska åtgärder för att bevara sälstammen i Östersjön. Viktigaste åtgärd är därvid enligt SOC:s mening ökad forskning och kontroll av giftutsläpp. Inrättande av sälreservat kan eventuellt ha en positiv effekt. Yrkesfiske bör få bedrivas inom områdena. Erfarenheten visar att sälén ej störs av relativt långsamtgående fiskebåtar som den vänjer sig vid. I den mån områdena utnyttjas för sjöfågeljakt finns det ingen anledning att förbjuda sådan då sälén sällan ligger uppe under den tid jakten pågår.

Jakten i Sverige är som tidigare berörts numera begränsad till skyddsjakt för yrkesfiskare. Denna jakt bör under alla förhållanden kvarstå. Dels kan yrkesfiskare — främst laxfiskare — skjuta enstaka sälar som specialiserat sig på att ta lax i anslutning till olika redskap. Dels kan den yrkesfiskare som får säl — ofta drunknad — i sina fasta redskap (laxfällor, sikryssjor, ålbottengarn etc.) behålla djuret. Om skyddsjakten ej funnes skulle fiskaren som kanske fått avsevärda skador på redskap och fisk inkl. bortfall i utbyte därtill vara tvungen att lämna ifrån sig sälén till kronan såsom fallvilt. Ett sådant förhållande vore helt orimligt.

Härutöver vill SOC framhålla att det är angeläget att tillskapa någon form av sälskadefond för utbetalning av ersättning till skadelidande fiskare. Oavsett skyddsjakten kommer ändå vissa fiskare att lida betydande skador. Frågan behandlas för närvarande i Sverige, till följd av framställning från SOC, av Jakt- och viltvårdsberedningen. En samnordisk lösning av frågan skulle vara önskvärd.

Göteborg den 30 juni 1978

Sveriges fiskares riksförbund

Bertil Johansson

Svenska ostkustfiskarens centralförbund:

Att sälstammarna i Östersjön minskat kraftigt i förhållande till de första decennierna av vårt århundrade är uppenbart. Lika klart är att miljögifterna, främst DDT och PCB, torde utgöra den främsta orsaken till minskningen av sälstammarna, i synnerhet gråsälstammen. Jakten på säl har under senare tid spelat en underordnad roll i sammanhanget och i synnerhet den nu enbart tillåtna "skyddsjakten", som får bedrivas i Sverige av yrkesfiskare i samband med fiske.

De uppgifter som i medlemsförslaget lämnas om sälarnas numerär, ca 2 000 gråsäl, några få tusen vikaresäl och högst 200 knobbsäl, torde vara ytterst osäkra. Sälens är numera till följd av stress från motorbåtar och flyg i större omfattning än tidigare pelagisk och därför svår att observera och räkna. Uppgifterna om sälens numerär har även från vetenskapsmän varierat högst avsevärt och av många uppenbarligen bedömts alltför pessimistiskt.

Inom SOC får vi allt som ofta rapport om sälobservationer och sälskador som tyder på att stammen, om än avsevärt lägre än i början av 1900-talet, ändå åtminstone inom vissa områden är livskraftig. Några exempel lämnas härnedan.

I juli 1977 sågs på Värnanäs vattenområde söder om Kalmar samtidigt 37 sälar varav 25 knobbsäl. Av dessa senare var 9 st. ungar. Observationen gjordes av fil. kand. Lennart Almqvist, Naturhistoriska riksmuseet och fiskaren Edling Olsson som i samband med fiske inom området har ständig kontakt med sälarna och anser att stammen ökat under de 2 à 3 senaste åren. Uppgiften visar att reproduktionen av knobbsäl ingalunda är dålig och uppgiften om högst 200 knobbsäl i Östersjön förefaller egendomlig mot bakgrund av denna observation på en enda plats. Fiskare Erik Lindberg, Gävleborgs län, har anmält att det hösten 1977 under vissa perioder var gott om säl söder om Agö. Skadegörelsen på laxfisket var betydligt större än tidigare. Fiskare Sverre Lindholm, Stockholms län, observerade ca 20 sälar hösten 1977 vid Lakka Trutbåda. Fiskerikonstulent Ivarsson, Uppsala, rapporterade

att det i våras i laxnät fångades 3 eller 4 gråsälungar vid Gräsö i Ålands hav. Minst två av dessa släpptes levande tillbaka i sjön. Vid Obbola utanför Ume älvs mynning sönderrevs 4 av 5 utsatta laxfällor under vecka 23 i år enligt uppgift av Elis Johansson, Västerbottens läns fiskareförbund.

Ingen — inte ens laxfiskaren — torde önska att sälen försvinner i Östersjön. Men enligt SOC:s mening måste det ändå finnas möjlighet att hålla sälstammen på sådan nivå att skadorna på fisket blir tolerabla. På västkusten föreligger ej samma miljörisker som i Östersjön. Inrättade sälskyddsområden har möjligheten medverkat till att sälen nu ökat, vilket fått ökade skador på fisket till följd och krav från yrkesfiskare om reducering av stammen.

SOC har ingen erinran emot förslaget om utredning av samnordiska åtgärder för att bevara sälstammen i Östersjön. Viktigaste åtgärd är därvid enligt SOC:s mening ökad forskning och kontroll av giftutsläpp. Inrättande av sälreservat kan eventuellt ha en positiv effekt. Yrkesfiske bör få bedrivas inom områdena. Erfarenheten visar att sälen ej störs av relativt långsamt gående fiskebåtar som den vänjer sig vid. I den mån områdena utnyttjas för sjöfågeljakt finns det ingen anledning att förbjuda sådan då sälen sällan ligger uppe under den tid jakten pågår.

Jakten i Sverige är som tidigare berörts numera begränsad till skyddsjakt för yrkesfiskare. Denna jakt bör under alla förhållanden kvarstå. Dels kan yrkesfiskare — främst laxfiskare — skjuta enstaka sälar som specialiserat sig på att ta lax i anslutning till olika redskap. Dels kan den yrkesfiskare som får säl — ofta drunknad — i sina fasta redskap (laxfällor, sikryssjor, ålbottengarn etc.) behålla djuret. Om skyddsjakten ej funnes skulle fiskaren som kanske fått avsevärda skador på redskap och fisk inklusive bortfall i utbyte därtill vara tvungen att lämna ifrån sig sälen till kronan såsom fallvilt. Ett sådant förhållande vore helt orimligt.

Härutöver vill SOC framhålla att det är angeläget att tillskapa någon form av sälskadefond för utbetalning av ersättning till skadelidande fiskare. Oavsett skyddsjakten kommer ändå vissa fiskare att lida betydande skador. Frågan behandlas f. n. i Sverige till följd av framställning från SOC av Jakt- och viltvårdsberedningen. En samnordisk lösning av frågan skulle vara önskvärd.

Johanneshov den 11 juli 1978

Svenska ostkustfiskarens centralförbund

Carl Eric Hedin
Ordförande

Leif Harrysson
Ombudsman

Medlemsförslag

om en nordisk folkhögskola i Västnorge

(Väckt av Jo Benkow, Trygve Bratteli, Eric Carlsson, Rolf Fjeldvær, Gylfi Þ. Gíslason, Guttorm Hansen, Svend Haugaard, Ragnhildur Helgadóttir, Elsi Hetemäki-Olander, Magnús Kjartansson, Erlendur Patursson, Jón Skaftason, Per Olof Sundman, Folke Woivalin och Marjatta Väänänen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska folkhögskolerådet:

Nordiska folkhögskolerådet har som en av sina huvuduppgifter att främja nordiskt utbyte inom folkhögskolan. Rådet ställer sig därför principiellt positivt till det initiativ som tagits och anser att en utredning förtjänar att göras.

I denna utredning bör enligt rådets mening också tas hänsyn till det utbyte som redan existerar och strävandena att utveckla detta. Rådet anser det som angeläget att elevutbytet kommer att omfatta så många skolor i Norden som möjligt. En satsning på förbättrade stipendiemöjligheter och bidragsformer för folkhögskolevistelse i annat nordiskt land och för utbyte av lärare och elevgrupper kommer att omfatta så många skolor i Norden som möjligt. En satsning på förbättrade stipendiemöjligheter och bidragsformer för folkhögskolevistelse i annat nordiskt land och för utbyte av lärare och elevgrupper vore också väl använda medel i den nordiska kulturbudgeten.

Kungälv den 28 augusti 1978

För Nordiska folkhögskolerådet

Rainer Johansson
Ordförande

Sten-Erik Fagerlund
Sekreterare

Nordens folkliga akademi:

Nordens folkliga akademi vil gi sin tilslutning til dei generelle synsmåttane som er formulerte i forslaget frå dei femten parlamentarikarane.

Det er all grunn til å understreke verdien av ”å styrkje og intensivere det kulturelle samarbeidet mellom landa for å utvikla vidare den nordiske kulturenskapen”.

Som ei motvekt mot vår tids press frå ein overflatisk, internasjonal massekultur er det også viktig at ein i kultursamarbeidet i Norden legg vekt på å styrkje den folkelege kulturen i dei ulike delane av det nordiske området. Det synest å vere særleg viktig å styrkje sambandet mellom ytterområda i Norden og i det heile stimulera kontakten mellom regionar utanom storbyområda.

Vi vil også legge til at det er viktig at denne tanken ikkje blir mistydd som ein nostalgisk reservat-ide, men som eit uttrykk for eit realistisk syn på vår tids samarbeid over landegrensene: at dette samarbeidet blir meir fruktbart når det bygger på eit samspel mellom særmerkte og ulike kulturformer.

Når det gjeld arbeidet for å realisere dei ideane som er nemnde ovanfor, er ein del blitt gjort, men mangt er ennå ugjort. Eitt av dei nye tiltaka er den skisserte planen om å reise ein folkehøgskole i Vest-Norge som særleg skal ta omsyn til kulturfelleskapet i dei vestnordiske ytterområda.

Medan vi heilt ut kan gi vår tilslutning til dei prinsipielle synspunkta som siktar mot å styrkje nordisk samarbeid og kulturfelleskap, er vi meir usikre og til dels skeptiske i spørsmålet om dette føremålet best kan bli realisert ved å reise ein ny nordisk folkehøgskole.

I dag er det vel slik at det nordiske samarbeidet i folkehøgskole-samanheng følgjer to vegar: tiltaka er både samla og spreidde. Vi har skolar der det nordiske er særleg markant, t. d. Nordiska folkhögskolan og Nordens Folkliga Akademi i Kungälv, Biskops Arnö i Sverige og Snoghøj Folkehøgskole i Danmark. I tillegg har vi spreidde nordiske innslag ved mange av dei nordiske folkhøgskolane. Det er her tale om kortvarige lærar- og elevutbyte, om elevar som tar sitt folkehøgskolekurs i eitt anna nordisk land, om nordiske emne i undervisninga o. l.

Vi ser det slik at det nå er særleg viktig å styrkje den sistnemnde forma for nordisk samarbeid innanfor folkehøgskolan. Det er umåteleg viktig for miljøet ved ein folkehøgskole at det er med elevar frå andre nordiske land. Det er ennå mykje ugjort når det gjeld å skape vilkår for å bygge ut det nordiske samarbeidet her. Særleg er det viktig at elevar frå de nordiske ytterområda får betre stipendvilkår enn slik det er nå.

Om ein tenker spesielt på den norrøne kulturarven, er den viktig for heile Norden og bør i høgre grad få plass i vår tids folkeopplysning. Det må vidare leggest større vekt på å spreie betre informasjon til heile det nordiske området om dei ulike folkehøgskolekursane, med orientering om kursusinnhald, stipendvilkår o. s. v.

Vi kjenner oss usikre på om elevrekrutteringa ville bli tilstrekkeleg for ein folkehøgskole med det spesielle programmet som planen for

skolen i Vest-Norge har, men vi kan rå til at spørsmålet blir nøyare utgreidd.

Kungälv den 25. august 1978

For Nordens folkliga akademi

Vilhelm Nielsen

Formann

Maj-Britt Imnander

Rektor

Nordiska folkhögskolan i Kungälv:

Då Nordiska folkhögskolan i Kungälv på privat initiativ år 1947 kunde starta en samnordisk folkhögskola med elever från alla de nordiska länderna, fanns efter krigsårens isolering en bärande entusiasm i begreppet nordisk gemenskap. Nordiska folkhögskolan har lyckats att rekrytera elever från hela Norden under alla de gångna åren men har haft känning av perioder med svalt nordiskt klimat. Det är därför med tillfredsställelse som lärarrådet ser att ett initiativ om en ny nordisk folkhögskola upptages som medlemsförslag i Nordiska rådet. Efter 31 års verksamhet är vi övertygade om att en nordisk folkhögskola kan styrka, fördjupa och bredda "den nordiske kulturfelleskapen".

Vi är dessutom övertygade om, att det är plats för flera nordiska folkhögskolor, då de nationella grupperna i skolsamhället inte får bli så stora, att de blir "självförsörjande" ifråga om intressegemenskap och därför slutna inom sig själva. För läsåret 1978/79 är till den nordiska vinterkursen på 30 veckor i Kungälv antagna 14 elever från Danmark, 1 från Färöarna, 13 från Finland, 9 från Island, 14 från Norge, 36 från Sverige, 1 från Åland.

Vi vet också, att ett antal grannlandselever, även om det blott är ett fåtal, vid de nationella folkhögskolorna spelar en viktig roll för att sprida nordisk kunskap och gemenskapskänsla i vida kretsar.

Vilken form man än väljer för att inom folkhögskolans ram stödja ett nordiskt samarbete, blir dock *den avgörande frågan för rekryteringen det sätt på vilket elevstipendierna utgår.*

Eftersom motionen till Nordiska rådet främst tar sikte på rekrytering till en folkhögskola i Norge från Island och Färöarna, vill lärarrådet framhålla den nuvarande stipendieordningens orimliga konsekvenser genom att ge konkreta exempel på färingars och islänningars ekonomiska ställning vid Nordiska folkhögskolan i Kungälv. Förhållandena gäller principiellt sett för studier vid alla folkhögskolor utanför hemlandet.

Elever från Färöarna följer den danska stipendieordningen. Det innebär att årets färöiska elev vid vinterkursen 78/79 i Kungälv har tilldelats 11 220 dkr. i "statsstøtte" från Undervisningsministeriet i København jämte ett resebidrag på 996 dkr. (I Kungälv har funnits elever från Färöarna under alla årskurserna, sammanlagt 70 studerande.)

Elever från Island får i Sverige ett statligt stipendium via Föreningen Norden som uppgår till 60 skr. per vecka, vilket för kursen i Kungälv innebär 1 800 skr. (Den nuvarande avgiften för kost och logi är 5 600 skr.) Nordiska folkhögskolan i Kungälv har ur en egen stipendiefond, Albert Ekmans donation, i någon mån kunnat hjälpa de isländska eleverna att finansiera vistelsen vid skolan.

Läsåret 72/73 8 isländska elever sammanlagt 3 600 skr. ur fonden
 Läsåret 73/74 7 isländska elever sammanlagt 4 900 skr. ur fonden
 Läsåret 74/75 7 isländska elever sammanlagt 3 150 skr. ur fonden
 Läsåret 75/76 9 isländska elever sammanlagt 5 400 skr. ur fonden
 Läsåret 76/77 8 isländska elever sammanlagt 5 600 skr. ur fonden
 Läsåret 77/78 12 isländska elever sammanlagt 7 350 skr. ur fonden

(Åren 1974—78 har 145 isländska elever funnits vid skolan) Detta är som synes helt otillräckliga summor, i synnerhet om man betänker att islänningarna har de drygaste resekostnaderna.

Skolans stipendiefond måste också i görligaste mån stödja *eleverna från Finland*. Deras statliga bidrag som förmedlas genom Pohjola-Norden är 1 150 skr. för 30 veckors kursen 77/78.

Vill Nordiska rådet göra något för att ungdom från Island skall kunna studera vid folkhögskolor i Norden — nya eller redan existerande — måste en satsning göras för stipendier och resebidrag. Lärarrådet har visat på att även elever från Finland har ytterst otillräckliga stipendiemöjligheter och önskar, att man i samband med den föreslagna utredningen om en nordisk folkhögskola i Vest-Norge gör en översyn över hela stipendiefrågan.

I förslaget om att upprätta en nordisk folkhögskola i Norge nämns slutligen, att skolans drift antagligen bör ske med hjälp av "vanlege nasjonale tilskot som for andre folkehøgskolar". Nordiska folkhögskolan i Kungälv har erfarenhet av en sådan ordning, då skolan sedan 1948 har drivits som en statsbidragsberättigad svensk folkhögskola. Den har inte lyckats att få en särställning som nordisk folkhögskola, ett försök avvisades i samband med förhandlingarna om en eventuell integration med Nordens folkliga akademi i Kungälv. Däremot har folkhögskolan alltsedan sitt andra verksamhetsår erhållit statliga bidrag från Danmark, Finland och Norge, ursprungligen med en lärarlön från vardera landet som norm.

Den svenska folkhögskolestadgan ger full frihet för Nordiska folkhögskolan att vara nordisk såväl i undervisning som rekrytering, men lärarrådet vill i detta sammanhang peka på några komplikationer:

För att på en samnordisk skola varje lands elever skall kunna tillgodogöra sig undervisningen och känna sig jämbördiga, måste undervisning i viss utsträckning kunna ske på det egna språket. Det är därför nödvändigt med lärarkrafter från de olika språkområdena. I dag har

Nordiska folkhögskolan i Kungälv 2 danska lärare, 2 lärare från Finland (varav 1 med finska och 1 med svenska som modersmål), 1 isländsk lärare (tillika rektor för skolan), 1 norsk lärare och ca 4 svenska lärare med heltidsundervisning vid den nordiska vinterkursen. Det fattas en färöisk lärarkraft. Det uppstår vidare problem då de nationella svenska reglerna ifråga om kompetens och lönesättning ska gälla för grannlandslärarna. Vi önskar att den föreslagna utredningen också tar upp denna fråga.

Man bör också utreda de ekonomiska komplikationer som t ex uppstått i Sverige, då det gäller elevrekrytering från andra länder. Regeln om elevveckobidrag från de olika svenska landstingen medför att varje svensk folkhögskola, som bereder plats åt en grannlandselev i stället för åt en svensk, förlorar 100 skr. i veckan.

Lärrådet vid Nordiska folkhögskolan i Kungälv tillstyrker varmt, att en utredning göres om möjligheten att resa en nordisk folkhögskola i Vest-Norge att i den utredningen inbegripes åtgärder för att ge elever från de skilda länderna möjligheter att på mera jämställd ekonomisk nivå än hittills, studera vid folkhögskolor i grannländerna att utredningen även omfattar grannlandslärarnas ställning vid nordiska folkhögskolor med nationellt huvudmannaskap att utredningen också undersöker möjligheten att kompensera folkhögskolor för ekonomisk förlust vid nordisk elevrekrytering.

Kungälv i augusti 1978

På uppdrag av lärrådet vid Nordiska folkhögskolan i Kungälv

Magnús Gíslason
Rektor

Carin Cederblad-Hansen
Lärare vid skolan

Nordens folkhögskola Biskops-Arnö:

Innan medlemsförslaget diskuteras, kan det vara motiverat att i korthet nämna något om de villkor som gällt och gäller för vår egen skola som instrument för nordiska samarbetssträvanden. Utifrån de erfarenheter vi gjort kan nämligen slutsatser dragas beträffande de villkor som rimligtvis bör erbjudas en skola med nordiskt uppdrag.

Nordisk verksamhet har bedrivits på Biskops-Arnö sedan hösten 1958. Huvudman är den av Föreningen Norden bildade Stiftelsen för föreningen Nordens institut. Verksamhet bedrivs dels av Föreningen Nordens institut, dels av Nordens folkhögskola Biskops-Arnö. Det finns en

betydande likhet med Nordens folkliga akademi/Nordiska folkhögskolan i Kungälv i fråga om arbetsuppgifternas fördelning.

Då verksamheten på Biskops-Arnö förbereddes och inleddes, förutsatte man inom stiftelsens styrelse att liknande institutioner skulle kunna komma att inrättas i grannländerna. Man avstod därför från att — som Nordiska folkhögskolan i Kungälv hade gjort — söka särskilda bidrag därifrån. Verksamheten på Biskops-Arnö har hela tiden uteslutande — med undantag för mindre bidrag från bilaterala fonder — finansierats med svenska medel (huvudsakligen gängse statsbidrag och landstingsbidrag till folkhögskolan).

Det säger sig egentligen självt att en bildningsverksamhet på nordisk basis och med deltagarrekrutering från samtliga nordiska länder måste bli i många hänseenden (i fråga om arbetsinsatser, samlad kompetens inom kollegiet, utåtriktad information om verksamheten, biblioteksresurser etc.) betydligt mera krävande än en rent nationell verksamhet. Inom stiftelsen har man också insett att man för att kunna möjliggöra en optimal nordisk insats måste finna möjligheter till en rimlig komplettering av de löpande ekonomiska bidragen till verksamheten på Biskops-Arnö. Den 30 oktober 1975 gjorde stiftelsen en framställning till Nordiska ministerrådet med anhållan att ministerrådet "måste besluta att via en särskild post i sin budget stödja stiftelsen och de verksamheter som under dess huvudmannskap bedrivs av Föreningen Nordens institut och Nordens folkhögskola Biskops-Arnö". I en promemoria presenterades stiftelsen och anläggningen på Biskops-Arnö och redogjordes för de verksamheter som institutet och folkhögskolan under åren bedrivit. Nordiska ministerrådet har ännu inte meddelat sitt ställningstagande i ärendet. Ämbetsmannakommittén har emellertid anvisat vissa medel att användas till stipendier till deltagare i litterära kurser, konferenser etc., som anordnas i samverkan med Nordiska författarrådet.

I samband med att den svenska regeringen förberedde en proposition till riksdagen om den svenska folkhögskolans framtida villkor ingav stiftelsen den 15 december 1976 en framställning till Statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet med anhållan om särskilda medel för förstärkning av institutets och folkhögskolans nordiska resurser. Våren 1978 beslöt riksdagen att ett sådant bidrag skulle utgå. För verksamhetsåret 1978/79 beviljades 135 000 skr. Bidraget gör det möjligt att i större utsträckning än tidigare engagera personer från grannländerna för medverkan i institutets och folkhögskolans verksamheter, men någon avgörande förändring av driftsvillkoren innebär det självfallet inte. Detta inses omedelbart om man jämför med de belopp av nordiska medel som för likartade verksamheter tillförs Nordens folkliga akademi och Nordiska folkhögskolan i Kungälv. För att vidareutveckla institutet och folkhögskolan på ett från nordisk synpunkt optimalt sätt, med fullt nyttiggörande av de materiella och immateriella resurser som åstadkommits

under 20 år av intensiv verksamhet, skulle det självklart krävas ett väsentligt större tillskott; inom stiftelsen vill man därför inte uppge förhoppningen att inom en nära framtid bidrag skall komma att beviljas även av nordiska medel för en verksamhet som enligt många vittnesgilla bedömare bidragit till att "vidareutveckla den nordiska kulturgemenskapen".

Med detta som bakgrund vill vi framföra några synpunkter på medlemsförslaget om en nordisk folkhögskola i Västnorge.

Vi finner spontant förslaget intressant och ställer oss i princip positiva till det. Det måste emellertid noteras att viktiga frågor lämnas öppna och att vi därför saknar möjlighet att uttala oss utifrån någon mera ingående saksbehandling av projektet. Vad vi kan säga blir med nödvändighet i någon mån hypotetiskt.

Det förefaller oss i hög grad sannolikt att en nordisk folkhögskola i Sunnfjord skulle kunna få stor betydelse för stärkandet och utvecklandet av den folkliga kulturgemenskapen mellan å ena sidan Västnorge och å andra sidan Island och Färöarna. Mycket talar också för att det i dag bland ungdom i de övriga nordiska länderna kan finnas intresse för den typ av studium, som just denna skola skulle kunna inbjuda till. Vi tror den tanken är riktig, att man borde lägga huvudvikten i undervisningen på den norröna kulturgemenskapen mellan Island/Färöarna och Norge; undervisningen skulle samtidigt kunna öppna intressanta perspektiv på kultur- och samhällsliv i de övriga nordiska länderna och i Norden som helhet.

Skolan skulle också kunna bidra till ett utforskande och kartläggande av de särskilda kultur- och samhällsproblem som s. k. ytterområden har att brottas med.

Många folkhögskolor i det övriga Norden har elever från Island och Färöarna. Detta är berikande för de berörda skolorna och förvisso värdefullt från nordisk synpunkt. I allmänhet torde gälla — detta är i varje fall vår erfarenhet — att dessa elever, när de söker till en viss skola i ett visst land, motiveras dels av ambitionen att förbättra sina kunskaper i just det landets språk och om förhållandena i just det landet; dels av en önskan att bedriva just det slags studier som ifrågavarande skola erbjuder speciella förutsättningar för. Hos oss brukar islänningarna själva framhålla att det från språkträningssynpunkt är önskvärt att vi rätt hårt begränsar antalet elever från Island i varje särskild kurs. Utifrån våra erfarenheter kan vi alltså förmoda att den föreslagna skolan i Sunnfjord, även om den skulle komma att dra till sig ett antal elever som annars skulle ha sökt sig till andra skolor, knappast i någon större omfattning skulle påverka rekryteringen av isländska och färöiska elever till andra folkhögskolor i det övriga Norden, möjligen dock med undantag för Norge.

Vi utgår ifrån att folkhögskolan i Sunnfjord, om den kommer till

stånd, skall vara beredd till samarbete med övriga folkhögskolor med nordisk inriktning; ett sådant arbete bör kunna bli till fördel för alla parter.

Beträffande finansieringen av projektering och uppförande av skolan i Sunnfjord samt av driften vid densamma vill vi här begränsa oss till att påminna om den erfarenhet som redovisats i det föregående: bildningsverksamhet på nordisk basis kräver större ekonomiska och personella resurser än en rent nationell verksamhet. Utifrån den erfarenheten ser vi det som angeläget att skolan från början tillförsäkras driftsbidrag avpassade till en nordisk arbetsinsats.

Slutligen vill vi påminna om föreningarna Nordens nära och betydelsefulla relationer till organisationsliv och bildningssträvanden i vart och ett av de nordiska länderna, och vi vill gärna föreslå att man redan på utrednings- och planeringsstadiet drar fördel av den nordiska kunnskap och den överblick över bildningsväsen och organisationsliv som finns inom de närmast berörda föreningarna och inom Föreningarna Nordens Förbund.

Uppsala, Bjästa och Bålsta i augusti 1978

Ragnar Edenman

stiftelsen för Föreningen Nordens
institut

John Östlund

Ordförande i styrelsen för
Nordens folkhögskola
Biskops-Arnö

Ake Leander

Rektor

Föreningarna Nordens Förbund:

Förbundet finner att alla strävanden för att stärka och utveckla den nordiska folkhögskolan måste välkomnas och därmed inte minst de planer som nu föreligger på att i Västnorge inrätta en helt ny skola med nordisk profil. Sedan ett par decennier verkar som bekant två folkhögskolor med nordisk inriktning nämligen Nordens folkhögskola Biskops-Arnö och Nordiska folkhögskolan i Kungälv. En ny skola förlagd till Västnorge skulle sannolikt komplettera de redan existerande institutionerna på ett värdefullt sätt.

I likhet med vad som framhållits i det yttrande till Kirke- och undervisningsdepartementet som avgivits av Biskops-Arnö finner förbundet att en läroanstalt av här diskuterad art skulle kunna betyda särskilt mycket för att stärka och utveckla kulturgemenskapen mellan Västnorge och Island och Färöarna. Skolan kunde därmed också bidra till att motverka de tendenser till kulturell isolering som tyvärr ofta gör sig påmind för Nordens västra ytterområden.

Lokaliseringen av den nya folkhögskolan till Västnorge skulle således

säkert bidra till att aktivera de gamla norröna kulturtraditionerna från de skeden då Island och Färöarna befolkades. Förbundet anser tillika att folkhögskolan om den etableras också bör kunna finna centrala arbetsuppgifter inom de många samhällsområden som gäller nutiden, t. ex. glesbygdsfrågor och fiskenäring.

Möjligheterna att realisera tanken på en nordisk folkhögskola i Västnorge avgörs i hög grad av om berörda myndigheter ställer nödvändiga medel till förfogande. En del av de speciella svårigheterna att säkra ekonomiska och personella resurser vid nordiskt inriktade folkhögskolor har för övrigt antytt i det ovan berörda remissyttrandet från Föreningen Nordens Biskops-Arnö.

Under hänvisning till ovanstående synpunkter vill förbundet tillstyrka det framlagda medlemsförslaget.

Stockholm den 4 september 1978

Reidar Carlsen

Ordförande i Föreningarna Nordens Förbund

Ake Landqvist

Förbundssekreterare

Samiráðði (Nordiska samerådet):

— — — Samerådet understöder innehållet i detta medlemsförslag i synnerhet som det — om det genomförs — kommer de breda folklagren till godo.

Nordiska samerådet vill samtidigt påpeka den svåra situation de samiska folkhögskolorna befinner sig i. Det finns som bekant samiska folkhögskolor i Enare, Karasjok och Jokkmokk, men av dem har folkhögskolan i Jokkmokk fått en mera internationell och samnordisk prägel och den anlitas hela tiden av norska och finska samer. Dess undervisning är av hög klass, men som är alltför vanligt bland samiska institutioner, har verksamheten varit ekonomiskt synnerligen betungande och skolan kämpar med stora ekonomiska svårigheter.

Som det ofta har framgått i olika sammanhang fungerar det nordiska samiska samarbetet tvärs över riksgränserna väl trots ringa ekonomiska resurser. Samerådet tycker att även samarbetet mellan de samiska folkhögskolorna vore värt att stöda på nordiskt plan.

Helsingfors den 5 september 1978

Leif Rantala

Sekreterare

Sámi Institut'ta (Nordiska sameinstitutet):

Frågan om en nordisk samisk folkhögskola har varit uppe till be-

handling i Nordiska samarbetsorganet för samefrågor och rennäringsspørsmål. Organet har lämnat ärendet till institutet utan åtgärd.

Vid institutets seminarium om undervisningsfrågor 1974 behandlades samisk vuxenundervisning och bl. a. följande synpunkter lades fram:

- om samerna skall kunna komma på samma utbildningsnivå som majoriteten måste samerna få ett speciellt utbildningsutbud. Samerna har inte fått undervisning i sitt språk, kultur och historia,
- vuxenundervisningen bedrivs genom de samiska organisationerna och institutionerna och de skall kunna arbeta över gränserna under samma förutsättningar,
- samisk folkupplysning måste koordineras genom institutet,
- en samisk stipendiefond bör upprättas,
- i sameområdet bör det vara möjligt att starta kurser med ett mindre deltagarantal än vanligt.

För närvarande bedriver institutet ett vuxenutbildningsprojekt vars mål är att

- sette igang opplysningsarbeid og voksenopplæringskurs i forskjellige sameområder,
- samarbeid med forskjellige undervisnings institusjoner og prøve å få deres kursvirksomhet tilpasset samiske behov,
- inspirere lokalbefolkningen og lokale organisasjoner til å iverksette og administrere opplysnings- og undervisningsarbeid,
- undersøke behovet på forskjellige opplysnings- og undervisningssektorer,
- prøve passende arbeidsmåter,
- finne passende bidragsformer.

Opplysnings- og undervisningsarbeidet som settes igang skal ha det formål:

- å hjelpe befolkningen til å kjenne sin egen situasjon, sitt eget område, bl. a. næringsliv, kultur, språk, historie osv.,
- tilrettelegge slik at befolkningen får den utdanning som den har behov for.

Möjligheter till studiestöd för folkhögskolestudier i annat nordiskt land har varit föremål för institutets uppmärksamhet. I en del konkreta fall, t. ex. vid Samernas folkhögskola i Jokkmokk, har samiska elever från Norge till slut särbehandlats och fått studiestöd från sitt eget hemland. En generell nordisk lösning av studiestödsproblemet för samiska vuxenstuderanden måste eftersträvas.

Institutets verksamhet på vuxenutbildningens och folkupplysningens område tar i första hand sikte på

- en samordning av verksamheten vid de olika folkhögskolorna och bildningsförbunden och
- en fördelning av specialinriktade kurser.

På längre sikt och utifrån vunna erfarenheter kan frågan om en nordisk samisk folkhögskola aktualiseras av institutet.

Kautokeino den 7 september 1978

P. m. v.

E. b.

Ingvar Åhrén

Styreformant

A. N. Sara

Institutbestyrer

D a n m a r k

Undervisningsministeriet:

— — — udtale, at de danske stats-, kultur- og undervisningsministerier kan anbefale, at en sådan undersøgelse foretages.

Statsministeriet har oplyst, at der muligvis senere vil fremkomme en udtalelse fra det færøske hjemmestyre.

København, den 22 august 1978

E. Noer

Fuldmægtig

F i n l a n d

Skolstyrelsen:

Folkhögskolorna har en samnordisk tradition utgående från vilken de också såsom nationella institutioner på ett betydande sätt har befäst den nordiska kulturgemenskapen. Dessutom har det grundats vissa folkhögskolor för att främja uttryckligen detta ändamål, såsom t. ex. Nordiska folkhögskolan i Kungälv.

Inom den nordiska kulturgemenskapen finns dock områden, vilkas utveckling det vore skäl att effektivera. Detta kunde ske också inom ramen för folkhögskolväsendet. Ett dylikt område är den i initiativet nämnda historiska och kulturella gemenskapen mellan Island, Färöarna och Norge samt dessas samband med den samnordiska kulturen.

Grundandet av en folkhögskola på en dylik grund är i princip värt att stöda. Västra Norge lämpar sig otvivelaktigt bäst såsom förläggningort för en dylik folkhögskola. I övrigt borde grundandet och underhållandet av en dylik folkhögskola ske på norskt initiativ och inte i form av en samnordisk institution. Det är helt naturligt att folkhögskolor, som tillhör ett nationellt system, inriktar sin verksamhet på att främja den nordiska kulturgemenskapen eller något av dess delområden, vilket ju redan har skett.

Trots det ovan nämnda är det möjligt att grundandet av och planeringen av verksamheten i ovan avsedda folkhögskola kan ske i form av ett nordiskt samarbete. Härvid kunde man redan i planeringsskedet beakta sådana synpunkter som är ägnade att skapa ett samnordiskt understöd och en bred elevbas för folkhögskolan.

Helsingfors den 23 augusti 1978

Erkki Aho
Generaldirektör

Kosti Huuhka
Avdelningschef

Oy Yleisradio Ab¹:

Rundradions undervisningsprogram har sporadiskt behandlat samarbetet mellan de nordiska folkbildningsorganisationerna samt redogjort för resultatet av samnordiska vuxenutbildningsmöten. Särskild uppmärksamhet har fästs vid Nordiska folkhögskolan i Kungälv och Nordens folkliga akademis arbete som fungerar i samband med denna.

Initiativet till inrättandet av en nordisk folkhögskola i Västnorge är värt understöd, om den föreslagna folkhögskolan utvidgar den samnordiska kulturgemenskapen. Om den föreslagna folkhögskolans undervisning dock i huvudsak skulle vara norsk, torde det bli svårt att rekrytera elever från Finland. Vill man att skolan verkligen skall bli gemensam i fråga om elevunderlaget, såsom det förutsättes i förslaget, bör man i skolans linjedelning ännu mera än planerat beakta den nordiska kulturgemenskapen.

På grund av språksvårigheter har det varit svårt att få tillräckligt många finska elever till Kungälv. Den föreslagna folkhögskolan bör absolut få en finskspråkig lektor. Dessutom bör man fästa särskild uppmärksamhet vid att öka den språkliga beredskapen hos elever från Finland.

Folkhögskolans betydelse skulle kunna ökas genom anordnande av korta kurser i stil med Nordens folkliga akademi i Kungälv. Sådana korta kurser kunde koncentreras i synnerhet på ämnen som tangerar Norge, Island och Färöarna men som samtidigt också intresserar de övriga nordiska länderna. För att lyckas kräver korta kurser simultantolkning på samma sätt som i Kungälv.

Helsingfors den 31 augusti 1978

Oy Yleisradio Ab
Pekka Silvola

Matti Anderzén

¹ Yttrandet översatt från finska.

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen ställer sig positiv till medlemsförslaget att Nordiska ministerrådet ges i uppdrag att undersöka hur och på vilket sätt en nordisk folkhögskola i Västnorge kunde grundas. Landskapsstyrelsen önskar dock framhålla att vid utredningen bör beaktas att en folkhögskola av detta slag inte alltför ensidigt borde inriktas på att främja kulturgemenskapen inom en lokalt begränsad del av Norden.

Mariehamn den 26 september 1978

Gunnar Sundlöf
Landskapsstyrelseledamot

Lennart Winqvist
Utbildningschef

Finlands folkhögskolförening rf¹:

Förslaget bidrar till att stöda skapandet av den kulturgemenskap, som i de olika nordiska länderna i synnerhet under de senaste åren uppfattats vara viktig. Vår föreningsstyrelse accepterar förslagsställarnas synpunkter om utvecklande av kulturgemenskapen mellan de nordiska länderna. Enligt vår uppfattning är det motiverat, att kulturgemenskapen bygges upp genom att erbjuda unga undervisning i nordisk kulturgemenskap och möjlighet att i sin personliga utveckling få del av den rikedom, som stiger ur landets nationella jord. Å andra sidan beaktar förslaget de breda folkrörelsernas möjligheter att utveckla kultursamarbetet. Nordens folkhögskolor har haft sådant samarbete genom Nordiska folkhögskolans verksamhet i Kungälv. Enligt vad vi fått veta försöker också Island komma med i detta samarbete. Finska ungdomars möjligheter att studera vid Nordiska folkhögskolan borde ytterligare ökas och utvecklas.

I detta skede borde man avstå från att inrätta samnordiska folkhögskolor i de övriga nordiska länderna och inrikta resurserna t. ex. på ekonomiskt stöd till studerande genom att bevilja tillräckligt stora stipendier till de ungdomar, som studerar antingen i samnordiska folkhögskolor (Nordiska folkhögskolan i Kungälv eller Föreningen Nordens institut Biskops-Arnö) eller i någon annan skandinavisk folkhögskola. Folkhögskolorna kunde också öka undervisning och uppfostran i internationalism samt utöva elevbyte.

I sammanhanget borde utredas, hur Nordiska folkhögskolan kunde utnyttjas i samarbetet mellan Island, Norge och Färöarna eller hur den kunde utvecklas mot de uppställda målen. En möjlighet är att utveckla vänfolkhögskoleverksamheten mellan länderna.

Om man dock anser inrättandet av en ny nordisk folkhögskola vara

¹ Yttrandet översatt från finska.

nödvändigt, borde man på grund av de tillgängliga resurserna redan i början av planeringen noggrant begränsa den eventuella nya folkhögskolans verksamhetsområde samt grundligt utreda verksamhetens innehåll och karaktär. Man borde utreda, vilka slags möjligheter de skisserade konstruktionerna skulle erbjuda åt undervisningens och uppfostringsverksamhetens former och hur dubblering i utbildningsverksamheten med Nordiska folkhögskolan skulle förebyggas.

Enligt vår uppfattning skulle det vara viktigt, att man närmare skulle börja utreda de områden inom kultursamarbetet, där den föreslagna folkhögskolan skulle fungera. Det är uppenbart, att i byggandet av kulturgemenskapen finns intressanta områden för utveckling, där ett i Norge verksamt nordiskt ungdomslärosäte kunde tjäna nordisk ungdom.

Suomen kansanopistoyhdistys — Finlands folkhögskolförening instämmer i medlemsförslaget, att man skulle utreda möjligheter att inrätta en nordisk folkhögskola i Norge. Vår förening erbjuder gärna samarbete i fortsatta förberedelser.

Helsingfors den 24 augusti 1978

Tapani Kuronen
Ordförande

Reijo Kauppila
Generalsekreterare

Finlands svenska folkhögskolförening:

Vi anser att projektet stöder den nordiska kulturella gemenskapen som de finlandssvenska folkhögskolorna alltid arbetat för.

Finlands svenska folkhögskolförening har ingenting att invända emot att en ny nordisk folkhögskola grundas i Västnorge.

Vi önskar dock påpeka, att vi redan har en nordisk folkhögskola, nämligen Nordiska folkhögskolan i Kungälv, som sedan många år varit ett gott utbildningsalternativ för många finländska ungdomar.

Vi anser att grundande av en ny nordisk folkhögskola i Västnorge inte får försvaga den Nordiska folkhögskolan i Kungälv.

Borgå den 29 augusti 1978

Styrelsen för Finlands svenska folkhögskoleförening

Rainer Johansson
Ordförande

Bengt Backman
Sekreterare

Samverkande bildningsorganisationerna:

Samverkande bildningsorganisationerna anser att alla åtgärder, som främjar det nordiska kulturutbytet och samarbetet är värda att under-

stöda. Samverkande bildningsorganisationerna ser positivt på förslaget att grunda en folkhögskola i Sunnfjord, eftersom en sådan skola skulle kunna sprida kunskap om och främja randomnessrådenas (såsom Färöarna och Island) kultur och historiska kontakter med de övriga nordiska länderna. Samverkande bildningsorganisationerna konstaterar dock, att folkhögskolan på grund av språkliga orsaker skulle få svårigheter att rekrytera finskspråkiga elever till skolan. Det förefaller naturligt, att endast den svenskspråkiga ungdomen i vårt land skulle hysa intresse för denna skola.

Samverkande bildningsorganisationerna fäster även uppmärksamhet vid att de finländska studerandena är underrepresenterade i den redan existerande Nordiska folkhögskolan i Kungälv. I synnerhet ekonomiska svårigheter har rest hinder för finländska studerande, som velat söka sig till folkhögskolan i Kungälv. Vi anser att man i första hand skall trygga den redan existerande skolans verksamhet och avlägsna de ekonomiska hindren för de finländska studerandena och att man först därefter går in för att grunda en ny folkhögskola, vilken skulle medföra betydligt större språkproblem.

Samverkande bildningsorganisationerna önskar även betona, att de unga sverigefinländarna befinner sig i en ojämlig ställning i fråga om folkhögskolstudier jämfört med stambefolkningen. Det borde finnas minst tio finskspråkiga folkhögskolor i Sverige för att det skulle motsvara den situation som råder i Finland för de svenskspråkigas del. Vi anser att Nordiska rådet i första hand bör utreda och stöda de finskspråkiga emigranternas, liksom även andra emigrantgruppers, möjligheter att studera på sitt modersmål i de nordiska folkhögskolorna.

Samverkande bildningsorganisationerna understöder Nordiska rådets medlemsförslag i så måtto, att man utreder möjligheterna att grunda en folkhögskola i Norge för att främja framför allt randomnessrådenas kulturutbyte, och att man i utredningsarbetet utnyttjar de nordiska folkhögskolföreningarnas sakkännedom.

Helsingfors den 23 augusti 1978

Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö —

Samverkande bildningsorganisationerna ry

Timo Toiviainen
Ordförande

Helena Kekkonen
Generalsekreterare

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kirke- og undervisningsdepartementet har sendt forslaget til uttalelse til følgende institusjoner i Norden, som er særlig relevante i denne sammenheng:

- Nordens folkhögskola, Biskops-Arnö, Sverige
- Snoghøy folkehøgskole, Danmark
- Skaltholt folkehøgskole, Island
- Folkehøgskolen i Torshavn, Færøyene
- Nordiska folkhögskolan i Kungälv, Sverige og
- Nordens folkliga akademi, Kungälv, Sverige.

Det er innkommet svar fra Nordens Folkhögskola, Biskops-Arnö og fra Nordiska folkhögskolan i Kungälv (*se ovan*).

Begge understreker sterkt den nordiske folkehøgskolens betydning for å styrke og utdype det nordiske fellesskap. Begge institusjonene regner dessuten med at det er plass for flere nordiske folkehøgskoler. Nordens Folkhögskola, Biskops-Arnö, finner det videre sannsynlig at i tillegg til at skolen vil bety en styrking av kulturfellesskapet mellom Island, Færøyene og Norge, er det mye som taler for at det blant ungdom i de andre nordiske land er interesse for den type studier som en eventuell skole i Fjaler vil tilby.

Folkehøgskolene utgjør et viktig ledd i arbeidet for å styrke det nordiske kulturfellesskapet. Det gjelder folkehøgskolene i sin alminnelighet, som rekrutterer elever fra alle granneland og hvor møte ungdom imellom innenfor rammen av det program den enkelte skole har, gir en variert opplevelse av og innlevelse i grannefolkets livssituasjon og allmenne kulturelle forhold. På en spesiell måte gjelder det de nordiske folkehøgskolene som lar Norden, nordisk fellesskap og nordisk kultur bli sentringspunkter for sin virksomhet.

I skissen som er gitt av den påtenkte nordiske folkehøgskole i Fjaler, går det fram at en har tenkt å understreke det nordiske kulturfellesskapet med særlig vekt på det norrøne elementet.

Tanken om å plassere den første nordiske folkehøgskolen i Norge i Fjaler har interessante historiske assosiasjoner som er med å understreke skolens norrøne karakter, og stortingsrepresentant Oddleiv Fagerheims initiativ er uttrykk for konstruktiv tenkning på dette feltet.

Spørsmålet om å opprette en nordisk folkehøgskole som skal drives i Norge, i hovedsak på grunnlag av den norske lov om folkehøgskoler av 28. juli 1949 og med norsk tilskottsordning, reiser imidlertid en rekke prinsipielle og praktiske problemer som må veies mot hverandre.

Det må blant annet vurderes nærmere om den påtenkte skolen idémessig og med hensyn til program representerer så nye og vesentlige verdier i forhold til de folkehøgskolene vi allerede har at planen av den grunn bør realiseres, og om dette utgangspunkt kan tenkes å føre til tilgang av nye elevkategorier fra inn- og utland. Det må i denne sammenheng også vurderes om det skal tillegges vekt at en ny folkehøgskole på Vestlandet eventuelt vil virke inn på elevtilgangen ved allerede eksisterende skoler i landsdelen og i landet for øvrig. Videre vil det være rimelig å vurdere om hovedidéen bak forslaget kan realiseres innenfor

de skoler vi alt har. Det kan f. eks. tenkes at spesielle stipendordninger vil kunne bygges ut på norsk og nordisk basis.

Flere av de spørsmål som er reist foran vil bli drøftet i større sammenheng i en stortingsmelding om folkehøgskoler som for tiden er under arbeid i Kirke- og undervisningsdepartementet. Vi tar sikte på å legge fram denne meldingen våren 1979. Det vil være rimelig å vente med å ta realitetsstandpunkt til forslaget om en ny nordisk folkehøgskole til Stortinget har behandlet meldingen. I denne sammenheng må nevnes at vi har liggende søknader også om andre folkehøgskoleprosjekter. Alle disse bør etter departementets oppfatning vurderes i det ovennevnte perspektiv, men særlig i lys av de økonomiske rammer som også avtegner seg.

Oslo, 30. november 1978

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Brit Alstad

Fjaler kommune:

Fjaler kommunestyre vil uttale følgjande i samband med det føreliggande medlemsframlegget til Nordisk Råd, og tanken om ein norrøn folkehøgskule på Dalsåsen i Fjaler:

Ein ser det svært verdfullt at tanken om ein norrøn folkehøgskule er meint realisert i Dale i Sunnfjord. Ikkje berre utfrå den særskilde historiske tilknytnad bygdelag i kommunen har til Island og dei andre øyane i Vesterhavet, men i stor grad ut frå dagens tilhøve, med ønskje om ei vidare forståing for og av mellommenneskelege tilhøve utover eigne landegrenser.

Ein har stor tru på at det her kan reisast ein skule som vil medverke til dette, og at den kan gjevast eit innhald der elever frå dei Nordiske landa får ein lære- og arbeidssituasjon som vil fremje, og verte til stor gagn for samarbeidet og fellesskapen i dei Nordiske landa i framtida.

Fjaler kommune har tidlegare gjeve uttrykk for positiv vilje til å støtte saka, m. a. ved kommunestyret sitt vedtak 17.09.76, og formannskapet sitt vedtak 22.11.77 — det siste med tilsegn om teknisk hjelp til planlegging.

For ytterlegare å dokumentere Fjaler kommune sin vilje til medverknad, gjev kommunestyret tilsagn om at kommunen skal syte for regulering av det området på Dalsåsen som etter Nordisk Råd/rådet sine fagutval er aktuelt for reising av Norrøn/Nordisk folkehøgskule.

Med grunnlag i den reguleringsplan som vert utarbeidd vil også Fjaler kommunestyre stille seg positiv til kommunal innløysing av grunn

— hertil gjennomføring av, og kostnad med, grunnlagsinvesteringar (framføring av veg, vatn og kloakk til området).

Til grunnlagsinvesteringane føreset ein statleg medverknad — etter dei reglar som gjeld for tilskot av kap. 575, post 60, i statsbudsjettet.

Det vert elles teke atterhald for kommunen sin medverknad som ovanfor nemnt at dei konkrete vedtak som vil måtte gjerast i samband med vidareføring av saka vert godkjent av fylkesmann/departement.

Vilkåret for den kommunale oppfølginga er elles at Nordisk Råd godkjenner og realiserer planen om reising av Norrøn og Nordisk Folkehøgskule på Dalsåsen i Fjaler.

Ein legg ved særutskrift av kommunestyret si sak 117/formannskapet si sak 225 — 1978.

Kåre Kleppe
Ordfører

BIHANG

Særutskrift av møteboka til Fjaler kommunestyre/formannskap

(Formannskapet 25.7.78: Sak 225 — Norrøn folkehøgskole i Fjaler)

Fjaler kommunestyre har i møte 17.09.76 (sak 190/76) gjort dette vedtak i saka:

Fjaler kommunestyre viser til det vedtak Fjaler formannskap den 13.05.74 har gjort.

I samsvar med dette ser kommunestyret positivt på tanken om reising av ein Norrøn Folkehøgskule i Dale.

Fjaler kommune vil følgje saka med interesse og medverknad. På kva måte, og i kva mon, Fjaler kommune skal medverke, vil ein kome attende til — etterat ulike sider av saka er nærare avklåra.

Ein imøteser i det høve kva krav det frå Nordisk Råd vil verte stilt til medverknad frå Fjaler kommune si side.

Ved vedtak i sak 394/77 har Fjaler formannskap stilt teknisk etat sin planleggar til rådvelde for Oddleif Fagerheim — til utarbeiding av idéskisse/disposisjonsplan for det aktuelle området for ein Norrøn Folkehøgskule, på Dalsåsen i Fjaler.

Idéskissa, som er datert 15.01.78, er lagt fram for Kulturutskottet i Nordisk Råd. Kulturutskottet gjorde i februar månad 1978 samrøystes vedtak om å ta søknaden om å skipe ein Norrøn og Nordisk Folkehøgskule på Dalsåsen i Fjaler opp til realitetsdrøftingar i Nordisk Råd sine ulike avdelingar.

Det vart vidare vedteke å utferde eit medlemsframlegg. Dette er utforma og underskrive av i alt 15 parlamentarikar frå alle dei nordiske landa. Medlemsframlegget er sendt Riksstyra i Norden. Regjeringane skal ha gjeve sitt syn på saka til Presidiet i Nordisk Råd innan 1. september 1978. I Noreg skal ymse institusjonar, Sogn og Fjordane fylkeskommune og Fjaler kommune som vertskommune gje tilsvar innan 15. august 1978.

Det er føresetnaden at saka skal bli fullnøyande drøfta og vurdert,

slik at endeleg avgjerd kan takast i neste sesjon i Nordisk Råd — i Stockholm i februar 1979.

Ovannemnde medlemsframlegg er oversendt Fjaler kommune til uttale ved Den norske delegasjonen i Nordisk Råd sitt skriv av 30.05.78. Medlemsframlegget, som er datert 2. mars 1978, følgjer som dok. i saka — med avprent til formannskap og kommunestyre.

I skriv av 20.07.78 til Fjaler formannskap har Oddleif Fagerheim orientert nærare om saka, og med tilvisning til det som ligg føre bedt Fjaler kommune ved tilsagn om regulering av området på Dalsåsen, innløyising av grunn til føremålet og turvande grunnlagsinvesteringar gje tiltaket si støtte.

Oddleif Fagerheim var også til stades i formannskapet sitt møte, der han gjorde nærare greie saka — og svara på dei spørsmål som vart sett fram.

Etter å ha drøfta saka gjorde formannskapet dette

SAMRØYSTES VEDTAK:

Administrasjonen vert pålagt å utforme utkast til fråsegn i saka, med grunnlag i dei synspunkt som er gjevne til kjenne i møtet.

Utkastet vert å sende formannskapsmedlemene til merknad før saka kjem opp i Kommunestyret.

Formannskapet 4.8.78:

Sak 240 — Norrøn folkehøgskule i Fjaler

I samsvar med formannskapet sitt vedtak i sak 225, møte 25.07.78, har administrasjonen utarbeidd framlegg til fråsegn frå Fjaler kommune-styre i ovannemnde sak.

Fråsegna, som har denne ordlyd vart *samrøystes* tillrådd vedteken av kommunestyret:

Fjaler kommunestyre vil uttale følgjande i samband med det føreliggande medlemsframlegget til Nordisk Råd, og tanken om ein norrøn folkehøgskule på Dalsåsen i Fjaler:

Ein ser det svært verdfullt at tanken om ein norrøn folkehøgskule er meint realisert i Dale i Sunnfjord. Ikkje berre utfrå den særskilde historiske tilknytning bygdelag i kommunen har til Island og dei andre øyane i Vesterhavet, men i stor grad ut frå dagens tilhøve, med ønskje om ei vidare forståing for og av mellomenneskelege tilhøve utover eigne landegrenser.

Ein har stor tru på at det her kan reisast ein skule som vil medverke til dette, og at den kan gjevast eit innhald der elevlar frå dei Nordiske landa får ein lære og arbeidssituasjon som vil fremje, og verte til stor gagn for samarbeidet og fellesskapen i dei Nordiske landa i framtida.

Fjaler kommune har tidlegare gjeve uttrykk for positiv vilje til å støtte saka, m. a. ved kommunestyret sitt vedtak 17.09.76, og formannskapet sitt vedtak 22.11.77 — det siste med tilsegn om teknisk hjelp til planlegging.

For ytterlegare å dokumentere Fjaler Kommune sin vilje til medverknad, gjev kommunestyret tilsagn om at kommunen skal syte for

regulering av det område på Dalsåsen som etter Nordisk Råd/rådet sine fagutval er aktuelt for reising av Norrøn/Nordisk folkehøgskule. Med grunnlag i den reguleringsplan som vert utarbeidd vil også Fjaler kommunestyre stille seg positivt till kommunal innløyning av grunn — hertil gjennomføring av, og kostnad med, grunnlagsinvesteringar (framføring av veg, vatn og kloakk til området).

Til grunnlagsinvesteringane føreset ein statleg medverknad — etter dei reglar som gjeld for tilskot av kap. 575, post 60, i statsbudsjettet.

Det vert elles teke atterhald for kommunen sin medverknad som ovanfor nemnt at dei konkrete vedtak som vil måtte gjerast i samband med vidareføring av saka vert godkjent av fylkesmann/departement.

Vilkåret for den kommunale oppfølgjinga er elles at Nordisk Råd godkjenner og realiserer planen om reising av Norrøn og Nordisk Folkehøgskule på Dalåsen i Fjaler.

Sogn og Fjordane fylkeskommune:

Fylkesrådmannen vil i denne omgang berre vise til dette som fylkeskulestyret si oppfatning (*se nedan*), men er innstilt på å legge saka fram for fylkesutvalet når dei nærare omstenda i saka er meir avklara. Særskilt vil ein peike på dei økonomiske konsekvensane av ein slik folkehøgskule.

Hermansverk, 18. oktober 1978

Svein Lundevall
Fylkesrådmann

Fylkesskulesjefen i Sogn og Fjordane:

I Sogn og Fjordane fylke er det i alt 5 folkehøgskular, Nordfjordeid, Vereide, Førde, Balestrand og Sogndal, med i alt 450—500 elevplassar. Ingen av desse er drivne av fylkeskommunen, men fylkeskommunen gir tilskot i samsvar med reglane i Lov om folkehøgskular.

Det er ikkje mogeleg ut frå ei vurdering av utbyggingsnivået i vidaregåande skule å seie noko om behovet for ein folkehøgskule slik skulen er gjort greie for i framlegget. Det er tanken at skulen skal rekruttere elevar frå alle dei skandinaviske landa og gi undervisning også i fag som i alle høve i dag ikkje har brei plass i det vidaregåande skuleverket.

I fylkeskommunen sine utbyggingsplanar for det vidaregåande skuleverket er det rekna med ein vidaregåande skule i Dale med plass til ca. 300—350 elevar. Ein kan tenkje seg ein vidaregåande skule med slikt undervisningstilbod, tilnærma, når skulen er ferdig utbygd:

Studieretning	1. år	2. år	3/4 år	Sum
allmenne fag	2 kl 50 pl	2 kl 50 pl	2 kl 50 pl	6 kl 150 pl
handels- og ktr. fag	1 kl 25 pl			2 kl 50 pl
handv. og ind. fag	5 kl 50 pl	3 kl 30 pl		8 kl 80 pl
husstellfag	1 kl 10 pl			1 kl 10 pl
2-årig grunnkurs	1 kl 25 pl	1 kl 25 pl		2 kl 50 pl
				19 kl 340 pl

Folketalsutviklinga i området vil i stor grad avgjere kor stor skulen blir. I alle høve vil det bli eit miljø i og omkring skulen som vil kunne arbeide saman med ein folkehøgskule slik medlemsframlegget for Nordisk Råd skisserer han. Dette gjeld både for elev- og lærarflokken ved dei 2 planlagde skulane.

Det er i medlemsframlegget ikkje sagt noko om finansieringa av ein evt. nordisk folkehøgskule i Dale. Fylkesskulesjefen må, ut frå ei vurdering av fylket sin økonomi og primæransvar når det gjeld utbygginga av det vidaregåande skuleverket, rå frå at fylket engasjerer seg økonomisk i oppstarting og/eller drift av ein nordisk folkehøgskule.

Vedtak. Tilråding:

Sogn og Fjordane fylkeskommune vil sjå det som eit verdfullt tilskot til skuleverket i fylket dersom det blir sett i gang ein nordisk folkehøgskule i Dale i Sunnfjord, og inviterer Nordisk Råd til samarbeid om konkrete løysingar når arbeidet med ein vidaregåande skule og ein folkehøgskule på staden har kome lenger.

Hermansverk, 22. august 1978

Claus Kvamme

Jan Per Hvidsten

Folkehøgskolerådet:

Folkehøgskolerådet stør tanken på å styrke det nordiske innslaget i folkehøgskolen.

Til orientering kan ein opplyse at det i lengre tid har vore eit godt samarbeid mellom lærarorganisasjonane, der det på nordisk grunn er blitt utbytt røymsler og idear som har kome folkehøgskolearbeidet i heile Norden til gode. Samstundes har dette arbeidet styrkt nordisk samkjensle. Ein kjenner også til at elevorganisasjonar har etablert samarbeid tvers over landegrensene. Elevutbyte mellom nordiske folkehøgskolar har lang tradisjon og blir i ulike former også praktisert i dag.

Der i mot er det etter det Folkehøgskolerådet kjenner til, heller få grannelandselevar på våre ordinære vinterkurs. Folkehøgskolerådet vil

derfor stø tiltak som reint praktisk kunne stimulere elevar frå grannelanda til å søkje til norske folkehøgskolar. Arbeid for å styrkje nordisk samkjensle er så sjølvsgad i folkehøgskolen at få skolar — om nokon — har tatt dette direkte med i arbeidsprogrammet. Det nasjonale og det nordiske er ein del av ein folkehøgskoles kvardag og pedagogiske idé. Etter Folkehøgskolerådet si vurdering er då også alle folkehøgskolar så allment nordiske i si kulturorientering at det ikkje byr på praktiske eller pedagogiske problem å ta mot elevar frå grannelanda. Tvert i mot vil eit innslag av nordiske elevar på ein kvar skole vere med å stimulere og aktualisere den nordiske kulturbakgrunnen som alt er til stades. Sett frå denne synsstaden ville det derfor vere ein føremon at nordiske elevar vart spreidd på flest mogeleg folkehøgskolar. For den enkelte elev vil det truleg også vere ein føremon å kunne velgje mellom mange skolar, som samla vil representere eit mykje variert fagleg tilbod, framfor å måtte ”velgje” den eine særskilt nordiske skolen, som sjølvsgagt har eit mykje meir avgrensa fagleg tilbod. For å få elevar frå så små rekrutteringsområde som t. d. Island og Færøyane, må ein venteleg ta i bruk både direkte og indirekte stimuleringsmiddel som friplassar, stipend o. l., som vil favorisere den eine nordiske folkehøgskolen og samstundes avgrense valfridomen for eleven. Folkehøgskolerådet meiner det er svært viktig å halde oppe valfridomen for den enkelte elev, både fagleg og ikkje minst når det gjeld livssyn og ideologi. Og det er samstundes vanskeleg å tenkje seg at ein særskild nordisk folkehøgskole i Vest-Noreg vil få nok elevar, særleg frå Island og Færøyane, utan særlege tiltak som i røynda opphevar valfridomen.

Av desse grunnar må Folkehøgskolerådet stille seg noko reservert til tanken om ein norrøn og nordisk folkehøgskole i Fjaler inntil det er godtgjort at ovannemnde grunnar ikkje har noko for seg. Vidare finn ein det rett å peike på det faktum at det alt er mange folkehøgskolar i området og at det f. t. er vanskar med å fylle alle elevplassane. Ein kjenner seg trygg på at islandske og færøyske elevar vil vere velkomne som elevar på desse skulane.

Det som etter Folkehøgskolerådet si vurdering talar for planen, er den interesse som Fjaler kommune har synt tiltaket, og framfor alt at Oddleif Fagerheim har gjeve tilsagn om å overføre ein eigedom, med hus og grunn, for reising av ein nordisk folkehøgskole. Folkehøgskolerådet har syn for den idealisme som på denne måte er lagt for dagen. Men samstundes må ein peike på det faktum at det er 10—12 andre folkehøgskoleprosjekt som ventar på å bli realiserte. Folkehøgskolerådet har derfor ikkje grunnlag for å kunne tilrå at den påtenkte nordiske folkehøgskolen i Fjaler på noverande tidspunkt blir teken med i driftsbudsjettet for folkehøgskolane utan å bli vurdert på vanleg måte i høve til dei andre folkehøgskoleplanane som ligg føre.

For Folkehøgskolerådet er det også vanskeleg reint prinsipielt å tilrå

eit særskilt folkehøgskoletiltak utan at det er sprunge fram av ei brei allmenn drøfting i folkehøgskolen, eller at det skal tilfredsstillе eit sterkt og allment akseptert behov. Og det er det ikkje tale om her, etter Folkehøgskolerådet sitt syn.

Nordfjordeid, 25. august 1978

For Folkehøgskolerådet

Hans A. Øyen

Form. Norsk folkehøgskolelag

Harry Wiig Andersen

Form. i Norges kr. folkhøgsk.lag

Samnemnda for studiearbeid:

Tanken om å styrke det nordiske samarbeidet er god. Men spørsmålet om dette skal skje i form av reine nordiske institusjonar eller på annan måte må nøye vurderast. Dei nordiske folkeopplysningsorganisasjonane har eit omfattande nordisk samarbeid, og røynsla er at det i dei fleste høve er økonomiske stengsler for den enkelte som set grenser for større nordisk samkvem.

Vi har alt frå før eit par nordiske folkehøgskolar (Kungälv og Biskops Arnö) og i tillegg vil nordisk ungdom kunne kome inn på andre folkehøgskolar i grannelanda.

Beste måten å styrke det nordiske samarbeidet på i denne samanheng et etter vår meining å lage betre stipendordningar.

Oslo, 28. juni 1978

Samnemnda for studiearbeid

Oddvin Lundanes

Norsk-færøysk lag:

Norsk-færøysk lag vil varmt anbefale forslaget om å reise en nordisk folkehøgskole i Sunnfjord.

Selve tanken om en nordisk folkehøgskole på Vestlandet er etter vårt skjønnsverd all mulig støtte. Plasseringen i Sunnfjord blir i et av de norske områder hvorfra mange norske fiskefartøyer gjennom årene ofte har søkt til fiskeplasserne ved Færøyene, ikke sjelden da også med besøk i land. Og kulturelt, ikke minst målslig, må en kunne si at nordmenn fra dette kyststrøket og færøyinger står hverandre særlig nær.

Oslo, 8. september 1978

Norsk-Færøysk lag

Sverre Stove

S v e r i g e**Skolöverstyrelsen:**

I motion till Nordiska rådet föreslås att Nordiska ministerrådet låter utreda möjligheten för att inrätta en nordisk folkhögskola i Västnorge med särskild inriktning mot det historiska och kulturella sambandet mellan Island, Färöarna och det övriga Norden.

Någon folkhögskola med denna inriktning finns såvitt SÖ har sig bekant inte tidigare. Detta kan ses som en brist. SÖ har därför inget att erinra mot att föreslagen utredning förs. Denna utredning bör också pröva rekryteringsunderlaget till en eventuell skola. Det är likaså väsentligt att bidragsfrågorna noga penetreras.

Det förefaller i detta avseende lämpligt att låta grundkostnaderna för verksamheten belasta den norska folkhögskolebudgeten. Om ytterligare resurser krävs, exempelvis för att öka lärartätheten, för studieresor eller expertmedverkan bör sådana tillkommande kostnader fördelas på berörda nordiska länder. Nordiska folkhögskolan i Kungälv arbetar med en driftbudget av detta slag.

Det är också väsentligt att utredningen försäkras om att studie-stöd för de studerande i alla de nordiska länderna fungerar så att deltagarnas kostnadsfinansiering underlättas också för folkhögskolekurs i annat land. Sammanfattningsvis tillstyrker sålunda SÖ en utredning kring en skola med anförd inriktning.

Stockholm den 28 juli 1978

På skolöverstyrelsens vägnar

Artur Olsson

Bo Göthberg

Kulturrådet:

I likhet med förslagsställarna finner kulturrådet det väsentligt att kultursamarbetet med Nordens utkantsområden stärks. Förutsättningarna härför har förbättrats successivt bl. a. genom Nordens hus i Reykjavík och det pågående förberedelsearbetet för ett nordiskt kulturcentrum på Färöarna. En annan viktig del av stödet för att främja kulturförbindelserna består i bidrag ur nordiska medel till projekt, enskilda kulturarbetare, organisationer och institutioner för verksamhet som främjar kultursamarbetet inom Norden.

Den i medlemsförslaget framlagda tanken på en särskild folkhögskola i Västnorge kan bidra till att ge samarbetet ökad fasthet på grund av det historiska samband som föreligger. Samtidigt är det viktigt att de samlade resurser som kan ställas till förfogande för olika kulturella kon-

takter med Island och Färöarna fördelas på olika ändamål på bästa möjliga sätt. När en ny större insats aktualiseras är det viktigt att behovet prövas i förhållande till redan gjorda åtaganden och till i andra sammanhang framförda önskemål. En stor ekonomisk satsning på en ny folkhögskola bör t. ex. ställas i relation till behovet av medel för att tillgodose det intresse som finns hos olika befintliga folkhögskolor, organisationer och institutioner i de nordiska länderna för kulturutbyte med Island och Färöarna. Behovet av stipendier för kulturarbetare och studerande bör därvid särskilt uppmärksammas. Kontakterna bör stimuleras på sådant sätt att de breddas och utvecklas i många olika sammanhang.

Mot bakgrund av det anförda tillstyrker kulturrådet att utredning sker av frågan om en nordisk folkhögskola i Västnorge och att därvid en genomgång sker av olika alternativa vägar att ytterligare främja Islands och Färöarnas kulturkontakter med det övriga Norden.

Stockholm den 21 augusti 1978

För statens kulturråd

Birgit Rodhe

Carl-Erik Virdebrant

Sveriges radio AB:

Sveriges radio, som i detta ärende samrått med Sveriges lokalradio och Sveriges utbildningsradio, kan emellertid inte finna att det framlagda förslaget har något direkt samband med de ansvars- och verksamhetsområden som finns för Sveriges radio och dess dotterbolag. Mot den bakgrunden önskar Sveriges radio inte avge något yttrande över förslaget.

Stockholm den 4 juli 1978

Sveriges radio aktiebolag

Otto Nordenskiöld

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

I s l a n d

Undervisningsministeriet:

Fra islandsk side sætter man stor pris på den tanke der ligger bag idéen om at grundlægge en nordisk folkehøjskole i den del af Norge der har særlig tilknytning til ophavet af Islands bebyggelse og som sær-

ligt burde virke for at fremme Islands kulturelle forbindelser med Norge og de andre nordiske lande.

Ikke mindst af denne grund er det naturligt at ministeriet for sit vedkommende anbefaler at den omtalte undersøgelse foretages.

Reykjavík, den 16. februar 1979

P. m. v.

Birgir Thorlacius

Árni Gunnarsson

Norrænafélagið:

Norrænafélagið — Foreningen Norden på Island takker de rigsdagsmænd (parlamentarikere), som har taget initiativet til at ville oprette en nordisk folkehøjskole i Vestnorge. Islænderne bliver varme om hjertet, når de hører, at meningen er, at denne skole skal bygges i den første islandske landnamsmands hjemstavn (fødebygd). Det skaber en uvilkårlig resonans hos den brede befolkning på Island.

Det sindelag, der ligger bag en forstærkning af de kulturelle bånd, slægtskab og venskab inden for de nordiske nationer og dog især de vest-nordiske er al ære værd.

Vores nutid og fremtid bygger ikke mindst på at opdrage kommende generationer i den ånd, som det er lykkedes at skabe i nordisk samarbejde og samhjælp bl. a. med Nordisk Råds virksomhed.

Den skole, som forslaget forudsætter, er udmærket egnet til dette formål.

I år mindes vi på Island og sandeligen i hele Norden sagaskriveren Snorri Sturlusons 800 års fødselsdag, hvis værker visserligen er Nordens fælleseje.

Det ville nok være et værdigt minde om ham og hans betydning for kulturlivet i Norden, at man oprettede en nordisk folkehøjskole i Sunnfjord i Nordisk Råds ånd.

Norrænafélagið støtter dette medlemsforslag af hele sit hjerte og henviser i øvrigt til Foreningerne Nordens Forbunds udtalelse om sagen.

Reykjavík i februar 1979

Hjalmar Olafson

Formand for Norrænafélagið á Islandi

Medlemsförslag

om åtgärder för begränsning av djurförsök

(Väckt av Ulla Ekelund, Astrid Gjertsen, Bertil Jonasson, Sinikka Karhuvaara, Tellervo Koivisto och Bror Lillqvist)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan:

Nordiska hälsovårdshögskolan ser med tillfredsställelse att frågan om djurförsök blir utredd och behandlad också på nordisk nivå. En gemensam nordisk utbildning i alternativ- eller kompletteringsmetoder för forskare som kommer i kontakt med djurexperimentell verksamhet förefaller också motiverad. Sådan utbildning kräver dock sannolikt tillgång till laboratorier och annan experimentell utrustning, som saknas på Nordiska hälsovårdshögskolan. Högskolan har heller ingen speciell kompetens på området, men är naturligtvis ändå beredd att fungera som en erfaren och neutral kursarrangör om så skulle anses vara lämpligt.

Göteborg den 2 oktober 1978

Lennart Köhler
Professor, föreståndare

Sven-Olof Hedengren
Styrelsens ordförande

NORDINFO:

NORDINFO anser dock att det inte är kompetent att uttala sig om nämnda förslag, då själva forskningsprocessen samt härvid använda material inte hör till NORDINFO:s ansvarsområde. Organets målsättning är främst att underlätta och koordinera förmedlingen av forskningsresultat i de nordiska länderna.

Esbo den 24 augusti 1978

Å NORDINFO:s vägnar

Esko Häkli
Ordförande

Mariam Ginman
Sekreterare

Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (NOS-M):

Samarbetsnämnden konstaterade, att den helt omfattar de synpunkter som framförs i medlemsförslaget om att man i största möjliga utsträckning bör begränsa djurförsök och att de i sådana fall som försök anses nödvändiga utförs på ett sätt som utsätter djuren för minsta möjliga smärta eller obehag. NOS-M ansåg också, att man bör sträva till att ersätta djurförsök med andra experimentella metoder inom medicinsk forskning.

I diskussionen vid NOS-M:s sammanträde fästes vidare uppmärksamhet vid att statens medicinska kommission stödde medlemsförslaget om att utreda i vilken mån djurförsöken kan begränsas bl. a. genom att ersätta dem med andra försöksmetoder och att kommissionen efter att en utredning gjorts önskade taga ställning till eventuella konkreta åtgärdsförslag.

NOS-M konstaterade dock, att frågan om användningen och begränsningen av djurförsök i flera sammanhang har debatterats och även utretts. Även i andra länder än Danmark tillämpas kontroll av användningen av djur i experimentsyfte (t. ex. försöksdjurskommittén i NAVF, försöksdjursnämnder i Sverige).

Mot bakgrund av att behövliga utredningar redan nationellt och internationellt har utförts beslöt NOS-M att inte stödja ifrågasvarande medlemsförslag.

Helsingfors den 1 december 1978

Pia Rosenqvist
Sekreterare

Nordiska läkemedelsnämnden:

Nämnden ser det angeläget att onödiga och plågsamma djurförsök i största möjliga utsträckning begränsas.

Det måste dock framhållas att djurförsöken utgör en väsentlig del av läkemedelsforskningen. Så t. ex. måste vid utvecklingen av nya läkemedel en substans verknings sätt, styrka och biverkningar noggrant utredas innan prövningar på människa inleds. Då ett läkemedels effekt innebär påverkan på flera av organismens funktioner kan detta ej till alla delar undersökas genom cell- och vävnadsodlingar eller med hjälp av isolerade organ. Vid läkemedelsforskningen har djurförsöken ett rent medicinskt mål och att avstå från dem skulle betyda att till sina verknings nästan helt okända ämnen skulle utprövas med början på människor. Detta kan inte anses som etiskt godtagbart.

Enligt nämndens uppfattning krävs omfattande forskning och erfarenhet innan djurförsök kan ersättas med andra metoder, vilket är en klar strävan i alla nordiska länder. Förutom i den danska lagstiftningen finnes detta även beaktat i nyligen antagna föreskrifter i Norge. Enligt

dessa skall möjligheterna till att utnyttja alternativa metoder värderas i samband med bedömning av ansökan om genomförande av djurförsök. Liknande åtgärder har försöksvis tillämpats i Sverige vid Uppsala universitet, som haft en etisk nämnd för detta ändamål. Det är också erfarenheterna från denna som ligger till grund för ett svenskt lagförslag om etisk prövning av djurförsök.

Nämnden tvivlar emellertid på att det är möjligt att generellt redogöra för i vilken omfattning djurförsök kan ersättas med andra metoder. Något sådant finnes icke heller redovisat i den danska lagstiftningen eller, så vitt vi känner till, i bestämmelser som fastställts med anledning av lagen.

Behovet av försöksdjur ändrar sig ständigt. Nämnden anser det därför nödvändigt att rättningslinjer för djurförsök är så smidiga att de även i fortsättningen tillförsäkrar rimliga arbetsvillkor för den läkande och förebyggande sjukdomsbehandlingen och den därtill knutna forskningen och kvalitetskontrollen.

Nämnden känner sig tveksam till i vilken utsträckning en nordisk informations- och dokumentationscentral skulle få något avgörande inflytande på ansträngningarna att begränsa onödiga och smärtsamma djurförsök.

Det är nämndens uppfattning att utvecklingen i de nordiska länderna tar hänsyn till de tankegångar som framföres i medlemsförslaget. Nämnden har dock inget att invända mot att en samnordisk utredning genomföres för att klargöra i vilken utsträckning djurförsök kan ersättas med andra metoder och hur antalet djurförsök skall begränsas. Man bör därvid i första hand få en kartläggning över nu gällande bestämmelser i Norden och redan nu planerade förändringar. Vidare bör erfarenheter insamlas från de bestämmelser som helt nyligen införts på detta område.

Då medlemsförslaget omfattar mer än djurförsök i samband med utveckling, framställning och kontroll av läkemedel bör en eventuell utredning icke föregå i Nordiska läkemedelsnämndens regi.

Uppsala den 30 november 1978

På Nordiska läkemedelsnämndens vägnar

Marianne Granat
Generalsekreterare

Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök:

Inledning

Nordiska samfundet vill i sitt yttrande behandla fler aspekter på frågan om den framtida forskningsmetodik i Norden på de områden där djurförsök kommer till användning. Under de senaste åren har den

svenska regeringen gett inte mindre än tre utredningsuppdrag till industridepartementet respektive lantbruksstyrelsen med direkt anknytning till försöksdjursfrågan. Det är 1972 års försöksdjursverksamheten samt förslag till alternativa och kompletterande metoder till djurförsök. Vi kommer att knyta an till dessa utredningar i vårt yttrande, eftersom vi anser att utredningarna hänger samman och genom att de förslag som framställs i samtliga utredningsuppdrag kan komma att inverka på den framtida användningen i Norden.

Bakgrunden till tillsättandet av ovannämnda tre utredningsuppdrag skiljer sig emellertid åt. Syftet med 1972 års försöksdjursutredning har varit att lämna förslag på hur försöksdjursförsörjningen i framtiden skall organiseras för att möta efterfrågan. Den andra utredningen med sina två uppdrag har tillsatts delvis av hänsyn till försöksdjurens situation, såvitt vi kan förstå.

Det förslag baserat på 1972 års försöksdjursutredning om inrättande av ett statligt försöksdjursinstitut och statlig försöksdjursuppfödning exemplifierar trögheten hos en accepterad vetenskapsteori. Trots en mängd invändningar som på senare tiden resta mot användningen av försöksdjur, ger försöksdjursutredningens förslag inget utrymme för nytänkande. Förslaget innehåller inget nytt — bortsett från den härresande utveckling det pekar emot genom framställning av högkvalitativa djur, dvs. genetisk manipulering och förfinade uppfödningmetoder.

Slutsatsen av lantbruksstyrelsens utredning om *förslag* till alternativa och kompletterande metoder är att dess arbete i denna fråga knappast kan kallas för utredning. Vad man åstadkommit är ett antal högst subjektiva, perspektiva och så gott som analysfria inlägg från forskare, vilka dessutom representerar endast en mycket liten del av all djurexperimentell verksamhet.

Man har alltså inte arbetat med den fråga man avsåg att utreda!

Etiska hänsyn i centrum

Det är skandalöst att man utan urskillning använder levande varelser i mer eller mindre plågsamma försök. I försöksdjurens fall tjänar djurskyddslagen (SFS 1944: 771 § 3) som en legitimering för *hur ovarsam behandling som helst* av djur. Det är ett hån mot allt vad djurskydd heter att denna paragraf finns med i den svenska djurskyddslagen. Bestämmelserna i djurskyddslagen är till för att på olika sätt *skydda* djur utom i denna speciella paragraf där man *undantar* djur av alla arter varje form av skydd mot ångest och lidande. Lagen erkänner djurs förmåga till sådana upplevelser.

Vid bedömning av huruvida en satsning bör ske på alternativa och kompletterande metoder till djurförsök och hur denna satsning i så fall skall utformas i praktiken, anser vi att det grundläggande kriteriet måste vara *de etiska aspekterna* på användning av djur i experiment av skilda

slag. Etiken har hittills alltid spelat en underordnad, för att inte säga obefintlig, roll i djurförsökssammanhang. I den aktuella utredningen är det bara den svenske forskaren Claes Ramel som i sitt inlägg berör frågan.

Man påstår i inledningen att "olägenheterna med försöksdjur — anskaffningskostnaderna, svårigheterna att få friska och genetiskt fullgoda djur, att få goda djurstallar och välutbildad personal etc. — är så stora att ingen forskare skulle använda försöksdjur, om det gick att nå samma resultat med andra testmetoder. Forskarna vitsordar denna uppfattning och framhåller dessutom som självklart att ingen forskare i onödan vill utföra djurförsök, allra minst sådana, som kan förorsaka djuren lidande".

Detta skulle vi vilja påstå är ett mycket oreflekterat påstående. Vi vill bemöta det nedan.

Ingen övervakning finns

- Vi vill påpeka förhållandet att det faktiskt inte finns någon övervakande myndighet i Sverige, som har kunskap om och kontroll över alla experiment som förekommer på landets alla försöksdjursanstalter. Detta är ju bl. a. bakgrunden till utredningen om ökad kontroll av försöksdjursverksamheten.
- En mängd forskningsanstalter är undantagna § 12 SFS 1944: 219 i djurskyddslagen och behöver inte söka tillstånd hos högsta övervakande myndigheten — Lantbruksstyrelsen — för användning av djur till forskningsändamål (SFS 1944: 771 § 1). Det är istället vederbörande institution själv som kontrollerar detta. Eftersom det inte finns någon kontrollerande nämnd e. dyl. på institutionerna, som granskar projekten ur etiska och andra synvinklar, tar vi det för troligt att restriktiviteten vid användning av djur är mycket låg.
- Eftersom varje institution kontrollerar sin egen verksamhet är det naturligtvis svårt att begränsa djurförsöken till det önskvärda minimum som det påstås att forskarna vill. Lokalt fungerar hälsovårdsnämnderna som kontrollorgan, och att deras insatser på djurskyddsområdet överhuvudtaget är ringa, är väl omvittnat. Den enda kontroll värd namnet som görs av landets hälsovårdsnämnder enligt våra erfarenheter är veterinärernas årliga genomgång av institutionernas försöksdjursjournaler. I år har allvarlig kritik riktats mot dessa av veterinärer i Södertälje, Göteborg och Malmö. Det brister bl. a. i redovisningen av utförda försök, hållande av djur på institution alltför lång tid innan försök påbörjas, ofullständiga uppgifter på säljare i inköpsjournalerna m. m.

Ekonomiska synpunkter

- En annan invändning mot forskarnas påstående är, att det kan tyckas att då problemen med anskaffningskostnader för försöksdjur m. m.

är så stora, borde man för länge sedan satsat mera på utveckling av alternativa metoder. Detta har emellertid inte gjorts — varken från forskarnas eller anslagsgivande myndigheters sida. Om sådan forskning uppmuntrades av anslagsgivarna, skulle det givetvis vara mycket mer attraktiv än den är i dag.

Det förtjänar i sammanhanget påpekas att en av de större satsningar på alternativa metoder som gjorts i Sverige är Claes Ramels forskning för att få fram ett standardiserat testsystem för cancerframkallande ämnen genom in vitro-metoder. Anslagsgivare för igångsättande av denna forskning med användning av alternativa metoder (bakteriekultur) var Nordiska samfundets stiftelse för vetenskaplig forskning utan djurförsök!

- En orsak till att forskare inte satsar på alternativa metoder av ekonomiska skäl kan vara att den reella kostnaden inte inberäknas i forskningsanslaget. Djurkostnaden kan helt eller delvis täckas av att kostnaderna för djurlaboratoriet på institutionen betalas av institutionen själv. Detta kan t. o. m. medföra att användningen av djur är ett billigare alternativ för forskaren i relation till det egna anslaget. Forskarens egen förmåga har givetvis också betydelse. Det kan visa sig lättare för vissa forskare att hålla ett djur vid liv än att få en cellkultur att överleva.

Vanemässig hantering

- Det är sannolikt att många forskare inte är speciellt entusiastiska över att börja använda nya, komplicerade metoder utan föredrar att använda de metoder de behärskar och tror på. Många forskare har mycket liten kunskap om cellkulturmetoder t. ex., och rädsla för att börja använda dem på grund av att de uppfattas som behäftade med svåröverkomliga hinder. Utbildningen av läkare och andra grupper som använder djurförsök i tillämpad forskning ger i dagens läge inget utrymme för inläring av alternativa metoder. Djurförsök är den huvudsakliga metoden i utbildningssammanhang.
- Det finns ett stort utbud av rapporter om aktuell forskning världen över på en mängd områden, vilket försvårar möjligheterna att hålla sig ajour med det som är relevant för ens egen forskning, speciellt om utvecklingen har skett på ett annat område än det som forskaren arbetar inom.
- Vetenskapens utveckling är knappast en kontinuerlig process, utan stor tröghet råder när en metod under längre tid har blivit väl inarbetad på ett forskningsområde. Risken är att en allmänt accepterad vetenskapsteori under en given period sannolikt kommer att verka som en dogmatisk begreppsram, som helt förhindrar nyskapande arbete. Många av vetenskapens utövare kommer aldrig på tanken att tvivla på giltigheten i periodens allmänt omhuldade teori eller reflek-

tera över möjligheten av andra alternativ. Det innebär att nya angreppssätt som radikalt skiljer sig från den gängse metoden har svårt att slå igenom.

Bort med LD 50-testet?

- Inom medicinsk forskning och testverksamhet av olika slag är den huvudsakliga metoden i dagens vetenskapsteori sedan läge experiment med djur. Djurförsök används rutinmässigt som metod trots att värdet av metoden för skilda typer av forskning varierar starkt. Som exempel kan nämnas LD 50-testet som rutinmässigt förekommer främst i läkemedelstestning och test av kemikalier o. d. Det enda man egentligen kan påstå utifrån resultatet av ett LD 50-test är att hälften av djuren dör vid en viss dos av ett medel (vanligen krävs en mycket hög dos — speciellt av relativt ofarliga ämnen — för att djuren skall dö). Syftet med experimentet är emellertid att kunna förutsäga vid vilken dos ämnet blir farligt för människan. LD 50-testet tjänar som en mycket grov skattning av ett medels toxicitet. Dessutom tillkommer det stora problemet med att kunna tillämpa resultaten från en djurart på en helt annan djurart, nämligen människan.

Det står helt klart att djurförsöken har överlevt sig själva. Man kan peka på vetenskapsteorins dogmatism och brist på utveckling i det att man idag tar till djurförsöken som "räddningsplanka" för att legitimera tillverkning och marknadsföring av en ofantlig mängd nya kemiska föreningar. Man tror sig lösa problemen med kemikalernas farlighet med hjälp av djurförsök. Så enkelt är det dock inte!

Att på förhand veta vilken djurart som kommer att reagera som människor på ett nytt ämne är omöjligt, det ligger i sakens natur. Test ger inte heller kunskaper om de långsiktiga effekterna av ämnen. Det är alltså så att djurförsök endast är *preliminära* till det avgörande testet ute i samhället på arbetare och konsumenter. Det finns i dagens läge ett starkt tryck på primärtestinstanserna att producera resultat så snabbt som möjligt. Dessa förhållanden förringar än mer värdet av test på djur som metod för att bestämma kemikaliers oskadlighet.

Kunskapsutveckling

- I utbildningssammanhang är djurförsök den gängse metoden. Den uppfattas som självklar för kunskapens utveckling. Det får till effekt att nya forskares förmåga till nytänkande effektivt kvävs, likaså verkar det förstelnande på förmågan att pröva andra alternativ.

Man kan alltså säga, att i den sedan länge aktuella vetenskapsteorin är djurförsöken en beprövad metod. Förändringens vindar börjar emellertid blåsa. Av olika skäl har tvivel uppstått på djurförsökens förmåga att lösa dagens forskningsuppgifter på t. ex. sjuk-

domsområdet. Folkopinionen har börjat reagera kraftigare på uppenbara missförhållanden i djurförsöksverksamheten. Även i vetenskapens egen utveckling ligger satsningen på andra metoder latent. Claes Ramel säger sålunda följande:

— Det är emellertid så att de alternativa metoderna ligger i linje med vetenskapens egen utveckling. Man kan väl anse att man vid djurförsök av konventionell typ försöker relatera de förutsättningar som så att säga matas in i försöken till den uppnådda effekten. Man eftersträvar då inte full förståelse av alla de mellanliggande leden, vad som sker i djuret. *Forskningen har nu mer och mer inriktats på kunskap av den senare typen d. v. s. på biokemisk nivå, cellnivå etc.* I denna forskning kan man sällan använda sig av hela djur. (Djurfront nr 2/74.)

Läkemedelstest

- När det gäller läkemedelstestning så måste det enligt svensk lag göras toxikologiska test på djur av alla läkemedel innan de släpps ut på marknaden. Detta begränsar intresset för övergång till alternativa metoder. Det ter sig säkert meningslöst för många forskare att använda alternativa metoder, när man ändå är tvungen att använda djur, alldeles oavsett det vetenskapliga värdet av resp. teknik. Därför bör en lagändring komma till stånd i detta avseende.

Vad är nödvändigt?

- Slutligen måste påståendet om forskarnas vilja att *ej i onödan* utföra djurförsök behandlas.

I detta påstående ligger kärnan till djurförsökens existens.

En gång i tiden ansågs det nödvändigt att vissa människor köptes och såldes som slavar; det ansågs nödvändigt att barn slet ut sig i trånga gruvgångar etc. Men i dessa och många andra fall historien igenom visade det sig, att vad som var nödvändigt var inte grymheten mot dessa, utan *det verkligt nödvändiga var en ändring i uppfattningarna om de förtryckta hos alla dem, som på olika sätt drog nytta av förtrycket.*

Talet om nödvändighet är alltid knutet till dem, som på olika sätt drar nytta av grymheterna och orättvisorna. Detta gäller också djurförsöken.

Samhället har valt att utföra experiment på icke-mänskliga levande varelser, samtidigt som man har valt att *inte* utföra analoga experiment på människor. Detta val är gjort därför att det anses att människan "står över" djuren. Man har inte gjort detta val därför att djurförsöken är den enda framkomliga vägen, det är den inte; experiment direkt på människor är i många fall i ännu högre grad en framkomlig väg. Människan själv är ur strikt vetenskaplig synpunkt oftast det lämpligaste experimentobjektet.

Försvararna av djurförsöken bygger sitt tal om djurförsökens nödvändighet på moraliska uppfattningar som inte längre kan accepteras i ett civiliserat samhälle. För att kunna förstå frågan om nödvändighet då det gäller djurförsök — och alltså förstå talet från forskarna om att dessa inte "i onödan" utför djurförsök — måste vi räkna med även djurens rätt till liv och till ett liv utan ångest och lidande oberoende av människan.

Människor tillmätts självklart ett visst värde i sig själva. Djuren däremot, menar man vanligen, saknar värde som individer — de uppfattas som ting. De faller i vårt samhälle utanför moralen. Men den avgränsningen är helt godtycklig och humanitärt felaktig. Principerna för en giltig moral måste förmleras allmängiltigt så att de kan gälla alla levande varelser, som har förmåga att lida och vara olyckliga.

Vi anser att djurs värde inte kan bestämmas utifrån människors behov. Vi anser att djur har ett egenvärde och människor har följaktligen inte rätt att förtrycka dem. Hela frågan om djurförsöken är en i grunden moralisk fråga, inte en vetenskaplig-praktisk.

Svaret på frågan "Vad är nödvändigt?" blir alltså: En förändring i vår uppfattning om och inställning till djuren.

Mot bakgrund av vad som sagts om djurens rättigheter — specifikt försöksdjurens brist på sådana — har Nordiska Samfundet sedan länge krävt att plågsamma djurförsök förbjuds i lag.

Utveckling av alternativa forskningsmetoder

Vi anser att de nordiska staterna bör satsa på inrättande av ett gemensamt institut för utveckling av alternativa forskningsmetoder.

Vi motsätter oss bestämt alla eventuella planer på något statligt försöksdjursinstitut, som endast kommer att permanenta djurförsökens roll i vårt samhälle och kommer att motverka allt nytänkande på de områden där djurförsök i dag kommer till användning.

Vi motiverar vårt förslag till satsning på ett alternativt institut istället för ett försöksdjursinstitut, främst av djuretiska skäl.

Vi anser det helt oförsvärligt och stridande mot ett demokratiskt samhälles grundläggande principer att utsätta djur för lidande och smärta.

Vi motiverar även vårt förslag från strikt vetenskapliga utgångspunkter. Redan idag kan djurförsök ersättas med alternativa laboratoriemetoder på olika områden och det är högst sannolikt att en utveckling av dessa metoder kan bringas att leda till en betydlig reducering av antalet djurförsök.

En ännu fruktbarare utveckling av den medicinska forskningen är en förändring av synsättet, som leder till en orsaksinriktad forskning och orsaksinriktad behandling av sjukdomstillstånd. Det innebär en väg bort ifrån kemiska läkemedel och mest en satsning på förebyggande åtgärder

— vilket innebär ett samarbete mellan medicin och politiska instanser som är av utomordentlig betydelse för den framtida sjukdomsutvecklingen i samhället — samt behandling av sjukdomstillstånd med biologiskt förankrade metoder.

Vid användning av försök för test inom icke-medicinsk forskning krävs också ett närmande mellan forskare och samhällspolitiska instanser. Skärpta politiska insatser är nödvändiga för kontroll av de icke-medicinska testen och dess berättigande.

Vi vill hänvisa till en växande folkopinion mot djurförsök som gjort sig hörd under de senaste åren. Flera forskare i olika discipliner har också uttalat tvivel på djurförsöken ur både vetenskapliga och etiska synpunkter. I utbildningssammanhang har t. ex. studenter på medicinarutbildningen på karolinska institutet och studenter på biologiska institutionen vid Stockholms universitet protesterat mot djurförsök i utbildningen under föregående år respektive detta år.

Nordiska samfundets ökande medlemsantal är också ett tecken på detta förhållande. Samfundet har på några år ökat sitt medlemsantal till 23 000 medlemmar. Den ökande insikten från politikernas sida om det berättigade i djurförsökens avskaffande är säkert en reaktion på folkopinion och forskaroenighet.

Som stöd för vårt förslag vill vi också nämna en svensk riksdagsmotion 1975/76: 1650 "Om alternativ till försöksdjur inom forskningen". Motionen är undertecknad av f. d. jordbruksminister Anders Dahlgren m. fl. och föreslår att en statlig institution inrättas med uppgift att vidareutveckla forskning på grundval av cell-, vävnads- och organkulturer! Som grund för sitt krav nämns bl. a. att man måste ta hänsyn till att djur genomgår svåra lidanden i en mängd försök och otillförlitlighetsaspekterna vid djurförsök.

Sammanfattning

Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök anser att inte endast människan utan även djuren bör omfattas av moralen det vill säga principen om egenvärdet måste vidgas till att gälla alla individer med upplevelseförmåga. Djur kan lida och som konsekvens av detta är det en demokratisk nödvändighet att plågsamma djurförsök förbjuds enligt lag.

Djurförsök är i dag den gängse metoden inom en mängd vitt skilda områden — man kan göra en generell indelning av existerande verksamhetsområden i två kategorier: medicinsk respektive icke-medicinsk forskning och testverksamhet. Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök anser att Norden måste satsa på utveckling av alternativa metoder till djurförsök inom varje område där djurförsök förekommer i dag. En sådan satsning är motiverad av såväl etiska som vetenskapliga och ekonomiska skäl.

Med alternativa metoder till djurförsök avser vi varje forsknings- och behandlingsmetod som inte innefattar försök på levande djur. Alternativ är en mängd metoder på laboratorienivå typ bakterie-, vävnads- och cellkulturer, kemiska analystekniker, databehandling, m. m. Dessa metoder används framför allt för att behandla sjukdomssymtom eller för att testa giftighetsgraden i läkemedel, kemikalier, besprutningsmedel, kosmetika, livsmedelstillsatser o. s. v.

Alternativ är också orsaktsinriktade forsknings- och behandlingsåtgärder typ behandling där betingelserna för den sjuka människan förändras till exempel ändrad kost eller byte av arbetsmiljö, liksom förändringar på ett samhälleligt plan för att minska sjukdomspanoramata till exempel förbud mot miljögifter etc.

Alternativa metoder i begreppets första bemärkelse har i många fall visat sig ha fördelarna att de är snabbare, billigare och säkrare än traditionella djurförsök. Det är därför ytterst angeläget att satsa medel på att utveckla dem, speciellt vid test av kemikalier som ökar enormt i antal och där kontrollen av giftighetsgraden utgör ett stort problem i dag.

Forskning och behandling med alternativa metoder i begreppets andra bemärkelse måste utökas radikalt för att samhället ska kunna uppfylla människors självklara rätt att leva ett friskt liv.

Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök anser att alternativa metoder i denna vida betydelse måste understödjas; att betydande ekonomiska medel satsas på utveckling av alternativa metoder till djurförsök.

Omedelbara åtgärder

Följande åtgärder är nödvändiga för att en utveckling av alternativa metoder på befintliga forskningsinstitutioner skall kunna ske och därmed leda till en minskning av djurförsöken samtidigt som det skulle få till resultat ett främjande av medicinsk forskning och väsentligt förbättrad toxikologisk bedömningsteknik.

1. Att en expertgrupp omedelbart tillsätts för att tillsammans med internationell expertis utreda möjligheterna för alternativ forskning inom alla områden där försöksdjur används och att komma med konkreta förslag till åtgärder.

För detta ändamål föreslår vi att kontakt tas med Andrew Rowan BSc, MD, DPhil. (f. d. chef för FRAME), The Institute for the Study of Animal Problems, 2100 L Street, N.W., Washington, D.C. 20037 (202) 452-1148, USA.

(ref. Nordiska samfundets skrift "Vivisektionsindustrin", del 3, s. 7—15).

2. Inrättandet av enheter på befintliga institutioner för utveckling av alternativa metoder. Önskvärda enheter i dagsläget skulle t. ex. vara — en cellbiologisk forsknings- och informationsenhet

en enhet för biologisk forskning

en enhet för undersökning av hur datamaskinen kan användas inom medicinsk forskning.

Organisationsenheter i flera fall kan läggas ute på institutionerna. De kan uppdelas i forsknings-, informations-, kontroll- och anslagsutdelande enheter, vilka av praktiska skäl kan samordnas under en gemensam NORDISK INFORMATIONS- & DOKUMENTATIONSVERKSAMHET (Central/institut/råd/akademi).

(ref. Nordiska samfundets skrift "Vivisektionsindustrin, del 4, s. 12—17).

3. *Enhet för utveckling av alternativ till toxikologisk bedömning.*

Toxikologisk granskningskommitté bör tillsättas bestående av experter från relevanta fält (till exempel toxikologi, farmakologi, biokemi, cellbiologi och patologi) för att granska nuvarande toxicitetsprövningsprocedurer och för att fastställa förutsättningarna för utveckling, validering och användning av alternativ. Detta är mycket angeläget, eftersom behovet av toxikologiska test är skriande i och med ökningen av antalet giftiga ämnen i vår miljö. Djurförsök är både en otillförlitlig och ekonomiskt mycket ofördelaktig metod för att fastställa gränsvärden. Test med bakteriekulturer och dylikt har visat sig vara mycket känsliga inom de områden de använts (jfr Ames test av cancerframkallande ämnen i Sverige utvecklat av professor Claes Ramel). Dessutom bör bestämmelser införas som gör att stor restriktivitet måste tillämpas vid godkännande av nya kemiska ämnen.

Åtgärder som skulle leda till en ytterligare minskning av djurförsök vore att verka för en standardisering av nationella och internationella testkrav och framförallt genom att reducera upprepningsarbetet inom toxikologi, vilket krävs av t. ex. Frankrike, Italien och Japan.

4. *Nordisk forskningsfond till stöd för alternativ forskning*

Speciellt understödja projekt med alternativa metoder vid utdelning av statliga anslag inom medicinsk och icke-medicinsk forskningsverksamhet. Här skulle en grupp bestående av personer som är helt fria från personligt intresse av försöksdjursverksamheten, men positiva till utveckling av alternativa metoder, kunna föreslå fördelning av anslag, till exempel borde forskare som arbetar med alternativa metoder ingå liksom lekmän, företrädesvis från djurskyddsrorelsen och då de organisationer som arbetar mot djurförsök, samt politiker. En sådan gruppansättning skulle kunna främja ett nytt och humanitärt tänkesätt inom forskningen samt företräda den allmänna opinion, som vänder sig mot användning av djurförsök.

5. Skapande av en nordisk informations- & dokumentationscentral för insamling, katalogisering och spridning av alternativa metodens an-

vändningsområden och aktuell utveckling till alla berörda institutioner och företag i Norden.

En sådan dokumentationscentral med överblickande funktion är nödvändig för att påskynda alternativa metoders introduktion på en rad väsentliga områden.

I England finns redan en stiftelse, FRAME (Fund for the Replacement of Animals in Medical Experiments), som satsat på att dokumentera verksamhetsområdet och därför kan antas besitta den bästa överblicken på området.

Samarbete bör inledas med FRAME vid upprättandet av en nordisk informations- och dokumentationscentral.

FRAME, 312a Worple Road, London SW20 8QU, England.

För täckande av den orsaksbaserade forsknings- och behandlingssidan föreslår vi att kontakt tas med professor Olov Lindahl, Regionsjukhuset i Linköping, ordförande i nybildade läkarföreningen för biologisk medicin, överläkare Karl-Otto Aly, Tallmogårdens vitalcenter och professor P. A. Öckerman, institutionen för klinisk kemi, Lund.

6. Vi föreslår att det tillsätts en arbetsgrupp för utarbetande av ett organisationsförslag för ett gemensamt nordiskt informations- och dokumentationscentral.

(ref. "Vivisektionsindustrin" del 4, s. 12—17).

6. Ändra respektive myndigheters bestämmelser för läkemedelsprövning så att obligatoriet att testa alla läkemedel på djur (företrädesvis med LD 50-test) försvinner och i stället ersätts med bestämmelser som anger att bästa möjliga vetenskapliga metod skall användas vid test av läkemedel.

Flera svenska forskare har på senare tid påpekat att alternativa metoder på en del områden redan ersatt djurförsöken som tillförlitligaste testmetod och att myndighetens bestämmelser med nödvändighet måste ändras.

7. Den bio-medicinska undervisningsplanen ägnar liten eller ingen uppmärksamhet alls åt möjligheterna att ersätta djur med alternativa metoder. Därtill kommer att de flesta biologer är utbildade inom djurteknologien och det är därför knappast förvånande att de i sina experiment hellre använder sig av djur än alternativ.

Vi skulle vilja, att all undervisning inom bio-medicinen omfattade följande:

Föreläsningar om etik i samband med djurexperiment och möjligheterna att utveckla samt använda alternativa metoder.

Undervisning inom cell- och vävnadstekniker samt tillämpning av datorer.

Ovan nämnda åtgärder bör omgående vidtagas för att stimulera utvecklingen av alternativa metoder i Norden och därigenom minska användningen av försöksdjur.

Inrättandet av etiska nämnder i sex högskoleregioner har föreslagits av en utredning i ärendet. Vi anser att de etiska nämnderna ska bedöma samtliga djurförsök vid samtliga institutioner och företag; att proportionerna lekmän—forskare—laboratoriepersonal representerade i nämnderna ska vara minst hälften lekmän, högst hälften forskare och laboratoriepersonal, eftersom de båda senare grupperna företräder samma intressen; att bland forskarna ska minst en aktivt forska med alternativa metoder och vara zoolog eller liknande.

Slutligen vill Nordiska samfundet fästa uppmärksamheten på några krav, som vi anser bör kunna genomföras omedelbart.

- Förbud mot alla plågsamma djurförsök enligt lag.
- Omedelbart förbud av djurförsök på de områden där alternativa metoder existerar.
- Förbud av alla djurförsök som inte har samband med behandling eller förebyggande av sjukdomar d. v. s. förbud mot användning av djur i icke-medicinsk forskning.

Dessutom kräver vi ett omedelbart stopp på test av kosmetika på djur — i begreppet kosmetika inkluderar vi tvål, hårshampoo och dylikt.

- Införande av regler som innebär stor restriktivitet vid godkännande av nya kemiska ämnen.

Vidare — omedelbara åtgärder:

1. En grundlig genomgång av den vetenskapliga litteraturen för att få fram hur mycket som egentligen är känt om värdet av information erhållen genom vävnadskulturer resp. djurförsök vid toxikologisk bedömning.

2. Ett forskningsprojekt bör sättas i gång för att se om det nu finns ett alternativ till Draize-testen (ref. FRAME — Hazleton Lab. för ögon-test — hud-test, Dr Flaxton, USA).

3. Det är möjligt att utvecklingen av ett potentiellt mycket användbart alternativ d. v. s. immunoassay, förhindrar p. g. a. svårigheten att få fram det nödvändiga antiserat. En undersökning bör göras om och huruvida det är möjligt att ha antisera nära till hands.

4. En undersökning bör göras för att få fram huruvida ATLA ABSTRACTS är till hjälp för vetenskapsmännen att hålla sig à jour med utvecklingen av alternativ.

5. En diskussion bör komma till stånd ang. säkerhetsbedömning av läkemedel. Den bör speciellt inriktas på frågan om nuvarande bestämmelser förhindrar framställning av nya läkemedel och om en minskning av nuvarande standard vore till nackdel för konsumenterna.

6. En diskussion på hög nivå bör komma till stånd om forsknings-

området toxikologi, speciellt om tillräcklig grundforskning i toxikologi utförs.

7. Förutom 5 & 6 vore det av värde att ha en diskussion kring värdet av LD 50-testet i riskbedömningsanalys.

Stockholm 12 oktober 1978

Birgitta Carlsson
Ordförande

Scand-LAS:

Frågan om försöksdjursanvändning i dagens samhälle engagerar många människor. Inom Nordiska rådet har motioner framförts i avsikt att söka minska användningen av försöksdjur i Norden.

Inom Europarådet arbetar en specialistkommitté för att få fram underlag till en europeisk konvention inom försöksdjursanvändningen.

Denna konvention kommer inte nämnvärt att beröra utbildningsfrågor.

Vår uppfattning är att stora framsteg att söka minska antalet använda försöksdjur kan göras om en välanpassad utbildning finns som är lämpad för alla personalkategorier som arbetar med försöksdjur (djurvårdare, laboranter, laboratorieassistenter, forskare, högskolestuderande m. fl.).

I Sverige finns exempelvis en 18 veckors grundutbildning för personal vid försöksdjursavdelning. Denna kurs har framtagits av skolöverstyrelsen. Önskemål om liknande kurser har redovisats av företrädare för försöksdjursfrågor i Danmark, Finland och Norge.

En rätt anpassad utbildning skulle ge förutsättningar för ett aktivt djurskydd i alla Nordens (försöks)djuravdelningar samtidigt som det också skulle minska behovet av djur per försök.

Vi anhåller därför att Nordiska rådet undersöker möjligheterna till en likformad utbildning inom försöksdjursområdet i Nordens länder.

Scand-LAS styrelse är beredd att ställa sin kunskap i ämnet till Nordiska rådets förfogande för att utreda ärendet. Vi är också övertygade om att svenska Medicinska forskningsrådets försöksdjursnämnd och motsvarande organisationer i övriga nordiska länder liksom representanter för försöksdjursteknikerorganisationerna i Norden kan bistå med erfarenheter.

Uppsala den 20 december 1978

För Scandinavian Federation for Laboratory Animal Science

Karl Johan Öbrink
President

Lars Wass
Sekreterare

D a n m a r k

Justitsministeriet *hänvisar i skrivelse den 17 oktober 1978 till dyre forsøgsudvalgets yttrande av den 29 september 1978 (se nedan).*

Justitsministeriets dyreforsøgsudvalg:

Reglerne om dyreforsøg er for nylig revideret og findes nu i lov nr. 220 af 18. maj 1977 om dyreforsøg. Ved loven skete der en vis skærpelse af adgangen til at anvende dyr til forsøg, ligesom kontrollen hermed styrkedes. Der er i øvrigt igennem en årrække sket en løbende forbedring af dyrerumsforhold og forsøgsfaciliteter, ligesom uddannelse i forsøgsdyrkundskab og -teknik i de senere år har fået øget udbredelse.

Det er udvalgets opfattelse, at reglerne i loven, herunder om kontrol med forsøgene, i forbindelse med det arbejde og dermed de udgifter, der er forbundet med dyreforsøg, har en begrænsende effekt på omfanget af dyreforsøg og motiverer forskere m. v. til at være opmærksomme på, hvorvidt der i stedet for dyreforsøg kan anvendes andre metoder. Udviklingen af de moderne vævskultur- og andre in vitro-metoder — en udvikling, som inden for visse områder skrider hurtigt frem — har skabt mulighed for betydelige besparelser af dyr. Kendskabet til disse alternative metoder må antages løbende at finde fornøden udbredelse, idet der i forvejen er tale om en udstrakt informations- og dokumentationsfunktion inden for de biomedicinske videnskaber. I tilfælde, hvor der kan rejses spørgsmål om anvendeligheden af alternative metoder, vil det imidlertid ofte vise sig, at de ikke kan anvendes, fordi forholdene i kunstige kulturer afviger for meget fra den levende organisme, idet organer og væv af forskellig opbygning og funktion reagerer anderledes, end hvis de isoleres og bringes til at overleve i en kunstig situation. Det må eksempelvis tilføjes, at en så essentiel bestanddel af organismen som nervevæv ikke kan fremstilles i vævskultur.

Et forbud mod dyreforsøg, som savner alvorligt medicinsk øjemed, eller hvis formål er at bevise noget allerede kendt, eller som allerede udføres andetsteds, synes at give anledning til principielle betænkeligheder, idet det synes at måtte indebære, at en statslig eller anden kontrolinstans skal udøve en metodecensur over for forskningen. En kvalificeret forskning kræver en lang uddannelse af høj kvalitet med selvstændige erfaringer i foretagelsen af forsøg for at kunne vurdere kvaliteten af foretagne forsøg, herunder om der er forskel mellem tilsyneladende ens forsøg.

Da forsøgsdyr inden for såvel universitetssektoren som medicinalindustrien benyttes ved en betydelig del af den biologiske og medicinske forskningsvirksomhed, finder udvalget det vigtigt, at de bestræbelser,

der gøres for at forbedre standarden ved sådan anvendelse af forsøgsdyr, støttes. Man skal herved henlede opmærksomheden på den virksomhed, der udøves af The Scandinavian Federation for Laboratory Animal Science (Scand-LAS), hvis formål er at virke for høj standard inden for forsøgsdyraktivitet, herunder med varetagelse af de etiske spørgsmål, der kan være forbundet med anvendelsen af dyr.

Under hensyn til det således anførte finder udvalget værdien af en informations- og dokumentationscentral samt særskilt undervisning i alternative forsøgsmetoder meget tvivlsom og må endvidere — i hvert fald for så vidt angår danske forhold — stille sig tøvende over for værdien af iværksættelse af et udvalgsarbejde af den i medlemsforslaget nævnte karakter.

København, den 29. september 1978

P. u. v.

Kjærsgaard

Landsforeningen Forsøgsdyrenes Værn:

Vi finder forslag, sag A 530/s udmærket og støtter det fuldt ud.

Følgende oplysninger kan (som ønsket) tilføjes:

Vedlagt sender vi sammen med lov om dyreforsøg af 18. maj 1977 bemærkningerne til denne, hvori er nedfældet en del af vore forslag til forbedring af loven af 1953, som nu er afløst af den nye lov.¹ Vi er overbevist om, at disse bemærkninger indeholder synspunkter, der efterhånden vil vinde indpas i lovgivningen, således at man til stadighed bør have opmærksomheden henledt på dem og overveje, hvilke muligheder der frembyder sig til at få nye og mere humane bestemmelser gennemført.

På følgende områder mener vi der i øjeblikket kan være muligheder for at reducere antallet af dyreforsøg:

Undervisningsforsøg, hvor resultatet allerede foreligger i lærebøger eller andetsteds, bør erstattes af film eller lignende.

Koordinering af forsøg i de nordiske lande, bl. a. ved hjælp af en informations- og dokumentationscentral med oplysning om foretagne forsøg m. m.

Offentliggørelse i lægetidsskrifter m. m. om alternative metoder, bl. a. til testning af medicin.

Kursus i sådan teknik i hver universitetsby.

Samarbejdsmentalitet i stedet for konkurrencementalitet.

Holte, den 3. oktober 1978

Edel Søndergaard

¹ *Här ej tryckt.*

MEFA, Foreningen af danske Medicinfabrikker:

Forslagsstillerne mener, at den fortsatte stigning i anvendelsen af forsøgsdyr må hindres. Denne målsætning bliver i hvert fald på visse punkter vanskelig at opfylde, først og fremmest fordi der stilles krav om standardisering og afprøvning for toksicitet etc. Endvidere må det forudses, at forbruget af forsøgsdyr til præklinisk dokumentation for lægemidler vil stige i takt med myndighedernes stigende krav til omfanget af dokumentationen. Eksempelvis kan nævnes, at de svenske myndigheders seneste krav har medført en fordobling af antallet af forsøgsdyr, som medgår til visse toksikologiske undersøgelser.

Det bør præciseres, at den danske lægemiddelindustri er opmærksom på såkaldte alternative metoder. Dels forlanges noget sådant ifølge den danske forsøgsdyrlovgivning, og dels er alternative metoder ofte langt billigere end intakte dyr. Mulighederne for at anvende alternative metoder er imidlertid begrænsede, idet mange undersøgelser fordrer intakte organfunktioner, f. eks. intakt kredsløbsfunktion, intakt hjernefunktion, intakt nyrefunktion og lignende.

København, den 28. september 1978

P. f. v.

G. Myhre
Direktør, cand. pharm.

F i n l a n d**Jord- och skogsbruksministeriet:**

Jord- och skogsbruksministeriet anser förslaget vara värt att understöda och är berett att föredra en ändring av djurskyddsbestämmelserna så, att djurförsök som föranleder smärta och plåga är förbjudna ifall likvärdiga resultat kan uppnås med alternativa metoder. Samtidigt konstaterar ministeriet emellertid, att de resurser som det nu förfogar över inte ens närmelsevis räcker till för att övervaka nämnda stadganden. Ministeriet förutsätter därför, att till dess förfogande kommer att ställas tillräckliga resurser för övervakningen av stadgandet, ty i annat fall kommer en ändring av stadgandena inte att medföra önskat resultat.

Helsingfors den 22 september 1978

Reino Uronen
Kanslichef

A. Niemiaho
Överinspektör

Social- och hälsovårdsministeriet hänvisar i skrivelse den 22 november 1978 till medicinalstyrelsens yttrande av den 18 oktober 1978 (se nedan).

Veterinärmedicinska högskolan:

Veterinärmedicinska högskolan anser det önskvärt att det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget angående en utredning beträffande forskningsmetoder alternativa till djurförsök förverkligas.

Enligt högskolans åsikt skulle den största nyttan av en eventuell utredning ligga däri, att den nuvarande situationen beträffande användningen av försöksdjur kartlägges och samtidigt klargöres, huruvida behov och möjlighet att begränsa djurförsöken föreligger. Däremot är det knappast att vänta att ifrågavarande utredning kan ge nya insikter till omedelbart gagn för enskilda forskare och speciella forskningsprojekt, då ju varje undersökning har sina särdrag, varför metodiken måste planeras fall för fall.

Om utredningen ger till resultat, att behov och möjligheter till en begränsning av djurförsök föreligger, vore det skäl att också utreda vilka åtgärder som står till buds. De i medlemsförslaget framförda alternativen är beaktansvärda och välgrundade.

Helsingfors den 24 oktober 1978

Seppo Talanti
Rektor

Rolf Viitaniemi
Sekreterare

Finlands djurskyddsförening r.f:

I Finland stadgas om användandet av djur vid vetenskapliga försök i djurskyddslagen (91/1971 27.1.71) samt i förordningen om användning av djur vid vetenskapliga experiment (334/71 30.4.71).

I förordningen förpliktigas den som använder försöksdjur att anmäla därom till jord- och skogsbruksministeriets veterinäravdelning. Emellertid kan trots detta vederbörande själv i praktiken avgöra när han för sina försök måste använda försöksdjur, när han kan utföra smärtsamma försök utan att bedöva djuret och när han kan förvara och sköta sina försöksdjur på ett sätt som strider emot förordningen om djurskydd. Försöksdjursverksamheten är i Finland fortfarande helt oorganiserad.

Undervisningsministeriet publicerade år 1973 ett betänkande angående ordnandet av försöksdjursverksamheten i Finland. De i betänkandet föreslagna förbättringarna har fortfarande inte vidtagits.

Finlands djurskyddsförening finner förslaget om koordinering av

försöksdjursverksamheten i Norden synnerligen viktigt. Utförandet av identiska försök i de Nordiska länderna bör förhindras.

Informationen och undervisningen om s. k. alternativmetoder är en grundfråga av största betydelse som fordrar brådskande åtgärder.

Finlands djurskyddsförening förenar sig i förslagsställarnas rekommendation att Nordiska rådet företar en utredning om i vilken utsträckning medicinska m. fl. vetenskapliga experiment med djur kan begränsas bl. a. genom att ersätta sådana med andra försöksmetoder. Finlands djurskyddsförening finner initiativet synnerligen betydelsefullt och förslaget förverkligande brådskande.

Helsingfors den 31 oktober 1978

Suomen eläinsuojeluyhdistys — Finlands djurskyddsförening r.y.

Eero Corell

Åbo universitet:

I likhet med medicinsk och övrig biologisk forskning begagnar sig även industrin vid sin forskningsverksamhet i relativt stor utsträckning av försöksdjur. Ehuru en del av experimenten på försöksdjur kunde utföras på annat sätt, kan de flesta biologiska fenomenens regleringsmekanismer klarläggas enbart med hjälp av experiment på djur resp. människor. Att helt ersätta djurförsöken med andra metoder torde sålunda inte vara tänkbart.

Inom den biologisk-medicinska grundforskningen är det emellertid i många fall möjligt att komma fram till alternativa metoder. Forskarna som sysslar med klarläggningen av biokemiska grundmekanismer har redan en längre tid använt bakterier och kultiverade celler som försöksmönster; på så sätt är det möjligt att delvis förflytta den farmakologiska och den biologisk-kemiska forskningen till provröret. Dessvärre är den på klarläggning av fysiologiska regleringsmekanismer, läkemedlens ämnesomsättning och toxicitet, eller t. ex. läkningen av sår eller frakturer inriktade grundforskningen inte tänkbar helt utan djurförsök. Människan som försöksobjekt är i dessa sammanhang ur etisk synpunkt mindre lämplig. Kunskap kan emellertid ofta vinnas indirekt även ur mänskligt material, bl. a. genom att följa upp läkemedlens biverkningar, olika sjukdomar eller olycksfall.

Experimenteringen med försöksdjur är i den använda biologisk-medicinska forskningen mera påkallad än inom grundforskningen. Det är omöjligt att föreställa sig en prövning av nya behandlingsmetoder på människor, förrän de omsorgsfullt testats på försöksdjur. Däremot bör uppmärksamhet fästas vid djurens skötsel, d. v. s. i möjligaste mån behandla dem enligt de principer, som tillämpas vid behandlingen av

människors sjukdomar. En ansvarsfull forskare borde härvid alltid tänka på det viktigaste: förebyggandet av onödiga smärtor och lidande.

I medlemsförslaget framlägges vissa åtgärder, ägnade att göra livet drägligare för försöksdjuren. Den i förslaget omnämnda danska lagstiftningen, som förbjuder användningen av försöksdjur, när samma resultat kan uppnås med andra metoder, leder knappast till någon större förändring av den nuvarande situationen inom den medicinska forskningen. I syfte att kontrollera laglydigheten borde varje enskild forskares planer underkastas granskning och godkännas av en särskild nämnd — detta skulle dra med sig en oerhörd ökning av överflödiga administrativa krumbukter. Det är också vanskligt att skilja de djurförsök som utförs i syfte att redovisa förefintlig kunskap eller som inte tjänar medicinsk målsättning från sådana som bidrar till att frambringa ny kunskap eller främja forskningsverksamheten inom den medicinska vetenskapen.

Beträffande distributionen av information rörande eventuella alternativa metoder (t. ex. genom anordnandet av kurser el. dyl.) instämmer universitetet med medlemsförslaget. Däremot anser universitetet förslaget inte realistiskt, när det rekommenderar en undersökning av möjligheterna att begränsa djurförsöken bl. a. genom att ersätta dem med experiment av annat slag. Såsom ovan anförts, kan detta anses bero på både den medicinska och den övriga forskningens mångsidighet och ständiga utveckling.

Enligt universitetets uppfattning borde det i medlemsförslaget åsyftade målet — minskningen av försöksdjurens lidanden — eftersträvas snarare genom en effektivisering av djurskötarnas utbildning, genom information om djurskydd och genom förbättrade förhållanden i djurställen.

Åbo den 12 oktober 1978

Osmo Ikola
Rektor

Kari Hyppönen
Byråchef

Uleåborgs universitet, naturvetenskapliga fakulteten¹:

I princip stöder fakulteten det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om åtgärder för begränsning av djurförsök, i synnerhet till de delar, som syftar till att begränsa sådana djurförsök, som inte direkt tjänar djurfysiologisk, biokemisk eller medicinsk forskning. Vidare stöder fakulteten samnordisk lagstiftning till dessa delar.

Vi konstaterar dock, att förslaget inte är motiverat till de delar, som förbjuder försök, som inte direkt tjänar medicinen. Man måste dock

¹ Yttrandet översatt från finska.

konstatera, att den djurexperimentella forskningen inte enbart tjänar forskningen om den mänskliga organismens funktionsmodeller utan att man med t. ex. fysiologisk och biokemisk forskning försöker utreda även djurens egna funktionsmodeller. Tanken om att förbjuda experiment "som är företagna i syfte att bevisa redan kända fakta eller då identiska försök utförs i de nordiska länderna" tycks vara helt omöjlig att förverkliga. Åtminstone vid tal om naturvetenskaplig forskning skulle sådana här åtgärder radikalt begränsa forskningsfriheten. Vidare är det enligt fakulteten inte möjligt, att en forskare som utför djurförsök alltid först vore tvungen att konsultera en onämnd nordisk organisation, huruvida han på grund av de ovannämnda obestämda förbudsparagraferna måste avstå från sitt forskningsprojekt.

Fastän lagstiftningen i Finland inte ännu förbjuder användning av djur vid experiment (såsom i Danmark), där motsvarande resultat kunde uppnås med alternativa simulationsprov, har experiment av denna typ bedrivits redan av rent ekonomiska skäl. Av sådana experiment må nämnas allt allmännare vävnadsodlingsmetoder samt användningen av bakterier och virus i ämnesomsättningsforskningen.

Däremot är det önskvärt att använda slaktmaterial vid undersökning av olika biokemiska reaktioner, och detta ersätter i flera fall de egentliga djurförsöken. Dessa försöksmetoder är säkert ofta nyttiga, men de förenklar sakerna och ersätter därför inte djurförsök. På grund av detta tycks det inte vara möjligt att man med enbart simulationsprov kunde lösa olika organs komplicerade (och till en del ännu okända) funktioner hos människor och djur.

Plågsamma djurförsök har man redan i Finlands författningssamling försökt att förebygga så effektivt som möjligt. I detta sammanhang hänvisar vi till djurskyddslagen 91/71, 9 §:s förordning 334 (30.9.1971) om användningen av djur i vetenskapliga experiment, som mycket noggrant stadgar hur och på vems åtgärd det är möjligt att utföra djurförsök.

Informationen om alternativa försöksmetoder borde utökas och i detta syfte är det motiverat att inrätta en informations- och dokumentationscentral. Innan man vidtar dessa åtgärder borde man dock få visshet om, att medel för dess inrättande inte tas från de nuvarande resurserna. Vidare borde denna dokumentationscentral kunna svara på frågorna, vilka de s. k. alternativa försöksmetoderna är och till vilka delar de motsvarar ett visst forskningsproblems frågeställningar. Sålunda är det motiverat att inrätta ett samnordiskt kurscentrum, som försöker ge specialundervisning för forskare som använder djurförsök, under förutsättning att medel för detta reserveras utan att man minskar på de nuvarande resurserna och att dess verksamhet garanteras hög nivå. I sammanhanget måste man dock komma ihåg, att sådan verksamhet redan pågått t. ex. i samband med Nordiska forskarkurser (Laboratory Animals in Biomedical Research). Ytterligare konstaterar fakulteten, att redan i dag

i Finland alla institut och forskningscentraler som använder försöksdjur ger undervisning i ansvarsfrågor som gäller användningen av försöksdjur och lagstiftningen angående denna.

Uleåborg den 27 september 1978

(Ej sign.)

Uleåborgs universitet, medicinska fakulteten¹:

Såsom det konstateras i medlemsförslagets inledning, har användningen av djur i forskningen rörande olika kemiska ämnens, miljögifter och också fysikaliska faktorerers verkningar kraftigt ökat under de senaste årtiondena. Detta beror på, att i de flesta utvecklade länderna erfordras till och med lagstiftningsvägen i fråga om ibruktagande av sådana nya ämnen som människan kommer i beröring med i sitt arbete eller som på annat sätt kommer antingen in i människans organism eller i nära kontakt med organismen, en utredning om dessa ämnen är irriterande, toxiska eller om de framkallar allergi, cancer eller missbildningar. En sådan testning är nödvändig för befolkningens hälsa, även om inte heller omsorgsfullt planerade djurförsök kan ge en hundra procentig säkerhet. Det finns skadeverkningar, som inte kommer fram ens i omfattande djurexperiment, men om de ämnen, som har skadliga verkningar, tas ur bruk, befinner man sig på en betydligt säkrare grund. Även ett stort antal nya industrikemikalier försvårar testningen. Det har beräknats, att årligen ungefär 1 000 nya kemiska ämnen tas i bruk. Att testa dessa med de nuvarande tids- och resurskrävande metoderna är svårt och mycket dyrt. Därför är det naturligt, att man försökt hitta på billigare och snabbare metoder bl. a. att påvisa cancerframkallande egenskaper hos ämnen. Uppföljandet av ett bakteriebestånds ökning (*Salmonella typhi murium*) har givit lovande resultat. Om ämnet som skall forskas läggs till odlingen av denna bakterie, återspeglar det i sitt tillväxtsätt cancerframkallande egenskap. Denna metod, kallad Ames' mutagena test efter uppfinnaren, avslöjar cirka till 90 % cancerframkallande ämnen. Även ett daggdjurs vävnadsodlingar kan användas för samma ändamål.

I motiveringen till förslaget anses användningen av försöksdjur i olika vetenskapliga och industriella undersökningar onödigt omfattande och omotiverad samt likgiltig för djurens välbefinnande och lidanden, i synnerhet för smärtor. Man måste dock ta hänsyn till att det är nödvändigt att eliminera smärtan från försökssituationen, om man inte utforskar just smärtreaktioner. Försöksdjuret reagerar med betydliga fysiologiska och psykologiska ändringar mot de minsta ändringar i för-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

hållandena, såsom mot ljus- och temperaturvariationer, buller, transporter, byte av försöksdjurskötare, dietförändringar, till och med ställningsförändringar.

Det är svårare att ens delvis ersätta användningen av djurförsök när man i läkemedelsindustrin vill påvisa medicinernas verkningar, ämnesomsättningen och biverkningar.

Djurförsöken utgör en viktig del av den medicinska forskningen, men deras användning är inte godtycklig. Redan deras dyrbarhet begränsar deras användning och tvingar till planenlighet. Användningen av djur i grundundervisningen inom medicinen är mycket obetydlig och i fortbildningen ansluter den sig till forskningsarbete på vissa områden.

Nordisk forskarutbildning omfattar delvis också utbildning i försöksdjurvetenskap, ty under de senaste åren har man bland forskare börjat fästa speciell uppmärksamhet vid kvalitetskraven på försöksdjur, djurbeståndens homogenitet, vårdnivån och försöksdjurvetenskapens utveckling. I detta avseende är situationen olika i olika nordiska länder.

Fakulteten konstaterar, att medlemsförslaget till den del det gäller utredning om i vilken utsträckning djurförsök kan ersättas med andra metoder, är värt understöd och förenar sig om förslaget, att utvecklingen på detta område på Nordiska rådets initiativ nära uppföljes och institut som utför djurexperiment informerar om nya metoder. Fakulteten finner dock den föreslagna forskningen begränsad som sådan och hoppas även, att i detta sammanhang även kartlades försöksdjursituationen i Norden i sin helhet och uppmärksamhet fästes vid försöksdjurens kvalitet, produktion och vårdnivå d. v. s. hela försöksdjurvetenskapens utveckling.

Uleåborg den 25 september 1978

(Ej sign.)

Tammerfors universitet¹:

I motiveringen fästes uppmärksamhet vid behovet av enhetlig nordisk lagstiftning för den under den senaste tiden kraftigt ökade användningen av försöksdjur samt etiska synpunkter. Det föreslås att djurförsök begränsas i enlighet med den danska lagstiftningen så att användningen av försöksdjur förbjuds om motsvarande resultat kan nås med alternativa metoder. Strävan till enhetligt bruk i Norden kan anses vara ett rekommendabelt mål.

Av motiveringen till medlemsförslaget framgår att det behövs aktuell information om försöksdjurverksamhetens betydelse, nödvändighet och omfattning i dagens vetenskapliga forskning. Detta är viktigt även där-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

för att man ansett att försöksdjur används endast som modell för den mänskliga kroppen och dess funktioner, fastän alternativ till försöksdjurverksamhet såsom cellodlingar och vävnadssnitt använts redan i nästan varje vetenskapligt institut som utför biologisk forskning. Talrika möjligheter med alternativa metoder samt deras begränsningar är mycket väl kända inom den vetenskapliga forskningen, varför arrangerandet av den föreslagna samnordiska utbildningen inte torde vara nödvändig.

I motiveringen till förslaget fästes alldeles riktigt uppmärksamhet vid reduktion av plågsamma djurförsök och förebyggande av onödiga djurförsök. På detta sätt kan man också minska djurens plågor, men man måste observera att många alternativ till djurförsök även förutsätter offerande av ett levande djur (försök med isolerade organ, vävnader, celler o. d.).

Inom det vetenskapliga forskningsarbetet är dock för personer som utför djurförsök tanken inte främmande att verksamheten skulle regleras och kontrolleras strängare. Den i Norden verksam försöksdjurvetenskapliga föreningen Scandinavian Federation of Laboratory Animal Science har vid sina utbildningstillfällen understrukit etiska frågor på området och föreslagit inrättande av regionala s. k. etiska nämnder, som kunde uttala sig om djurförsök. I Finland har försöksdjurverksamheten visserligen även regionalt varit mycket ringa på grund av brist på resurser, men den av Scand-LAS föreslagna etiska nämnden kunde bestå av personer som använder försöksdjur, samt av experter och lekmanamedlemmar. Nämnden skulle ha till uppgift utom kontrollen av de etiska synpunkterna på djurförsöken även informationen till allmänheten. Det kraftiga motståndet hos lekmän mot djurförsök beror ju till stor del på brist på kunskaper om hur försöksdjur skötes, behandlas och om det verkliga syftet med djurexperiment.

På grund av de ovannämnda synpunkterna anser medicinska fakulteten att enhetligt bruk i Norden kan nås även på andra sätt än genom harmoniserad lagstiftning. Eftersom utvecklingen på alla biologiska områden, bl. a. beträffande alternativ till djurförsök, är mycket snabb, kan lagstiftningen till och med bromsa utvecklingen i detta avseende. I detta sammanhang måste man beakta det faktum att den rikliga användningen av försöksdjur inom läkemedelsindustrin har varit följden av förändrad lagstiftning som krävt användning av försöksdjur, fastän det skulle finnas metoder som reducerar antalet djurförsök och som är mer ekonomiska och lämpar sig bättre för ändamålet.

Bristen i vårt land i försöksdjurverksamheten och i inställningen till etiska frågor på området kan avhjälpas genom att utveckla försöksdjurverksamheten i hela riket och regionalt samt koordinera samnordisk utbildning gällande försöksdjurverksamhet utan att koncentrera den på ett visst ställe.

Fakulteten finner inte medlemsförslagets rekommendation om att begränsa vetenskapliga experiment med djur bl. a. genom att ersätta dem med andra försöksmetoder vara nödvändig. Om lagstiftningen dock skulle förutsätta djurförsök före införandet av nya läkemedel, även om det skulle finnas en likvärdig alternativ forskningsmetod, borde den föråldrade lagstiftningen revideras.

Tammerfors i november 1978

Medicinska fakulteten

Tapio Nikkari
Prodekanus

Kaarina Tokoi
Fakultetssekreterare

Kuopio högskola:

Att utföra djurförsök är nödvändigt för medicinens utvecklande. Sådana är nödiga också i klarläggningar av livsmedlens trygghet och kemikalernas miljöskador. Människornas hälsosäkerhet förutsätter, att riskfaktorer klarläggs före de allvarliga sjukdomarnas utbrott. I klarläggning av de nämnda riskfaktorernas inverkan är det skäl att tillgodogöra sig även bl. a. mikrobiologiska metoder.

Ett centralt problem i att organisera djurexperiment utgör den omständigheten, att forskare saknar djurexperimentella kunskaper. Detta blir kraftigast framhävt särskilt i Finland om man jämför situationen mellan olika länder i Norden. I Finland har man inte en enda tjänst, som skulle förutsätta akademisk utbildning inom området, även om den experimentella djurverksamheten är jämförelsevis omfattande och även om den med avseende på problemens svårighetsgrad kan jämföras t. ex. med automatisk databehandling och serviceverksamhet som vetenskapliga bibliotek erbjuder. I gemensamma nordiska utbildningskurser för forskare har man kunnat erbjuda unga forskare tre gånger möjlighet att i två veckors tid få djurexperimentell utbildning. Ändå är sådana kurser otillräckliga att tillfredsställa utbildningsbehov. Vidare är vårdpersonalens utbildning bristfällig och forskare har inte möjlighet att få tillräcklig sakkunnighjälp i sitt arbete.

Bättre än om föreslagen forskning företas skulle det nordiska medlemsförslagets centrala målsättning nås t. ex. så att experimentdjurvetenskap inryms i forskarutbildning på biomedicinska områden och så att vederbörlig examen förutsätts innan forskaren får lov att utföra djurexperiment. Förenligt med medlemsförslagets målsättning skulle också vara att påskynda organisering av vårdpersonalens utbildning i alla medlemsländer.

Den i medlemsförslaget avsedda forskningen anser Kuopio högskola

inte motiverad att utföra, då den anförda frågan inte kan besvaras entydigt. Kuopio högskola hänvisar också till det i medlemsförslaget nämnda utredningsarbetet, som utförs i Europarådet. Finland skulle delta i detta arbete som observatör.

Kuopio den 2 november 1978

Osmo Hänninen
Vicerektor

Tuomo Teittinen
Förvaltningsdirektör

Statens veterinärmedicinska anstalt:

Statens veterinärmedicinska anstalt stöder förslaget, att Nordiska ministerrådet låter utföra en internordisk undersökning över i vilken mån djurförsök kunde ersättas med andra undersökningar. Anstalten konstaterar att bland forskarna redan förekommer en dylik strävan. I vissa fall är djurförsök tydligen ännu nödvändiga men onödiga försök vilka förorsakar djuren smärta borde absolut undvikas.

Helsingfors den 13 november 1978

Esko Nurmi
Föreståndare

Per Erik Sandell
Avdelningschef

Medicinalstyrelsen:

För utredning av nya läkemedels effekter och säkerhet har de på djur utförda undersökningarna år för år ökat. Läkemedelseffekter kan inte bedömas utan undersökningar på levande organismer. Enligt nuvarande uppfattning bör undersökningarna utföras innan läkemedlen används för människa. Akuta och subkroniska toxicitetsundersökningar utförs på djur och olika djurslag ävensom preliminära undersökningar angående övriga skadeverkningar. Utan föregående noggranna, övervakade undersökningar på djur har läkemedlets användning för människa ansetts vara oetisk, då risken för oanade skadeverkningar inte är känd. I de flesta länder i Europa har man fastställt stadganden angående tillverkarens plikt till vidlyftiga kontrollåtgärder på djur om läkemedlets effekter och säkerhet. Stadgandena förpliktar likaså myndigheterna till att kräva tillräckliga prekliniska grundundersökningar av läkemedlen innan användnings- eller försäljningstillstånd för ett läkemedel kan beviljas.

Djurförsöken för undersökning av läkemedels och vacciners effekt

och säkerhet kan i detta nu i mycket liten skala ersättas med andra undersökningsmetoder. Närmast kan undersökningar på isolerade organ och vävnadskulturer komma i fråga. Då läkemedlet kommer att användas för levande organismer vilkas funktionella, fysiologiska och patofysiologiska reaktioner är mycket mera invecklade än de isolerade organens eller vävnadskulturernas, är det självklart, att man med dessa ersättande undersökningar inte kan nå en tillräcklig tillförlitlighet angående läkemedlets effekt och säkra användning vid behandling av sjukdomar hos djur och människa.

Huruvida djurförsöken för läkemedelsutvecklingens del skulle begränsas, skulle detta betyda, att tiden för att ett läkemedel skall kunna tagas i användning avsevärt skulle förlängas och uppkomsten av nya vårdmetoder skulle minska. Vidare skulle tillämpningen av de nya vårdmetoderna vara förknippade med på förhand oanade risker, som senare måste kunna konstateras hos människa, efter att läkemedlet använts i tillräckligt stor skala. Detta kunde synnerligen märkbart öka läkemedlens skadeverkningar.

Det är klart, att en del av det forskningsarbete som utförs med djur omfattar sådana frågeställningar, vilkas allmänna betydelse är liten, obetydlig eller obefintlig.

För att undvika onödiga djurförsök borde forskningsanstalterna ännu mera än tidigare övervaka djurmaterialets användning. Forskningsplanerna borde bedömas av en erfaren oberoende forskningsgrupp. Sådan är praxisen bl. a. vid forskningsanstalterna vid de flesta universiteten, där chefen för anstalten med de underordnade vetenskapsmännen övervakar forskningsarbetets riktlinjer. Vidare är det skäl att understryka, att djurförsöken skall utföras så, att djurets lidanden blir minimala. Detta kan motarbetas genom att välja rätta undersökningsmetoder och genom att förbättra försöksdjurens levnadsförhållanden.

I detta utlåtande har djurförsök behandlats endast med hänsyn till studier angående läkemedels effekter och säkerhet.

Helsingfors den 18 oktober 1978

Erkki Kivalo
Generaldirektör

Reijo Purasmaa
Byråchef

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen anser det synnerligen angeläget att frågan om ersättandet av djurexperiment med alternativa metoder grundligt undersöks. Landskapsstyrelsen anser vidare att det vore önskvärt att lagar

och förordningar som reglerar användningen av djur vid vetenskapliga experiment i de nordiska länderna förenhetligas i största möjliga utsträckning och att i synnerhet den danska lagens bestämmelse som förbjuder att djur utsätts för experiment, ifall likvärdiga resultat kan nås med alternativa metoder, får högsta prioritet.

Landskapsstyrelsen anser att många av de djurförsök som utförs inom t. ex. läkemedelsindustrin, inom den kemiska och kosmetiska industrin så ock många av de djurexperiment som hör till rymd-, krigs- och trafikskadeforskningen inte mera fyller den uppgift som djurförsöken ursprungligen var menade till, d. v. s. att minimera mänskligt lidande och maximera hälsan.

Det har också visats att hundratals djurexperiment kan ersättas av alternativa metoder och att dessa i många fall inte blir dyrare och dessutom ger exaktare resultat.

Landskapsstyrelsen anser därför att tillräckliga resurser för den alternativa forskningen bör ställas till förfogande och att de nordiska länderna gemensamt går in för en satsning på statliga institutioner för utveckling av alternativa metoder till djurförsök.

Hänvisande till ovensagda omfattar landskapsstyrelsen ifrågavarande medlemsförslag.

Mariehamn den 18 oktober 1978

Alarik Haggblom
Lantråd

Rolf Vennström
Landskapsveterinär

Industrins centralförbund hänvisar i skrivelse den 22 november 1978 till **Kemiska centralförbundets** yttrande av den 13 oktober 1978 (se nedan).

Finlands läkarförbund har i skrivelse den 17 november 1978 förklarat sig stöda medlemsförslaget.

Kemiska centralförbundet r.f.:

Först bör det konstateras, att all verksamhet i anslutning till djurexperiment i Finland sker under strängt iakttagande av stadgandena i djurskyddslagen (27.1.1971/91), djurskyddsförordningen (30.4.1971/333) samt förordningen om användning av djur vid vetenskapliga experiment (30.4.1971/334). Numera krävs allt mer uppgifter om de hälso- och miljöpåverkningar, som olika kemiska ämnen och produkter åstadkommer. För att utreda hälsopåverkningarna används för det mesta djurexperiment. Genom dem erhålls uppgifter bl. a. om det undersökta ämnets eller produktens toxikologiska, carcinogena, teratogena och

mutagena egenskaper. I läkemedelsindustrin undersöks dessutom farmakodynamiska och farmakoniketiska egenskaper. Vid undersökning av ovannämnda egenskaper kan alternativa metoder såsom cell- och vävnadskulturer, laborering med avskilda organ, o. s. v. fungera som utmärkta kompletterande metoder, men inverkningarna på djurets hela organism måste uppföljas för att man skall kunna erhålla slutligt svar på hur det ämne, som undersöks, faktiskt inverkar. Vid undersökningarna är det ofta nödvändigt att till och med använda flera djurarter, emedan det kan förekomma stora variationer mellan olika djurarter. Härvid kan man inte med alternativa undersökningsmetoder ersätta en undersökning, som riktar sig på ett djur i dess helhet, och de alternativa metoderna medför sålunda inte någon lösning av problemet med experimentdjur. Däremot kan antalet av de experimentdjur som behövs vid undersökningarna genom standardisering av djuren reduceras från nuvarande antal och på detta sätt kunde man uppnå resultat med mindre mängder av djur.

Som känt utförs i läkemedelsindustrin djurexperiment för att testa effekten och tryggheten av läkemedel. Testning av läkemedel genom djurexperiment sker på yrkande av myndigheter. De flesta testningsmetoderna baserar sig på direktiv som ingår i olika farmakopéer eller utfärdats av myndigheter. Tills vidare existerar inga sådana djurexperimenten ersättande testningsmetoder som myndigheterna skulle godkänna. Såvitt dylika metoder utvecklas och om de även erhåller myndigheternas godkännande är den inhemska läkemedelsindustrin beredd att övergå till användningen av dem i den omfattning som detta är möjligt.

Enligt Kemiska centralförbundets uppfattning borde statsmakten avhålla sig från att utfärda sådana förpliktande påbud som står i strid med andra tidigare ställda och fortfarande gällande krav. Utfärdandet av dylika krav skulle bl. a. innebära att läkemedelsundersökningen försvåras och till och med omöjliggörs, vilket ingalunda kan vara ändamålsenligt.

Däremot har Kemiska centralförbundet ingenting att invända mot att man verkställer en undersökning för att utreda i vilken mån medicinska m. m. vetenskapliga experiment, vid vilka djur används, skulle kunna begränsas genom att bl. a. ersätta dem med andra experimentmetoder. Juridiska åtgärder borde däremot vidtas blott på basen av tillräckligt faktamaterial och först efter det man kan vara förvissad om att det vetenskapliga undersökningsarbetet kan fortgå även i de eventuellt förändrade förhållandena.

Helsingfors den 13 oktober 1978

Kemiska centralförbundet

Ahti Haapaniemi

Gröna Korset r.f.

Allmänt

Det i medlemsförslaget framförda önskemålet om en undersökning av åtgärder, ägnade att decimera antalet djurförsök i de nordiska länderna hälsar vi med stor tillfredsställelse.

I medlemsförslaget konstateras mycket riktigt att den djurexperimentella forskningen i vår tid expanderat så kraftigt, att en vidare utveckling i denna riktning bör förhindras.

En begränsning av försöksdjursverksamheten är nödvändig främst på grund av det lidande experimenten ofta förorsakar djuren. Men ett närapå lika tungt vägande skäl är utan tvivel den fysiska och psykiska vantrivsel djuren åsamkas genom de förhållanden, i vilka de tvingas leva. En utredning av de hithörande problemen har dock icke upptagits i medlemsförslaget som en fråga av särskild vikt. Enligt vår mening borde en sådan undersökning fås till stånd i varje nordiskt land där den icke redan företagits. Som känt inverkar ju försöksdjurens hälsotillstånd på resultaten av experimenten. Sjuka djur ger osäkra resultat och detta i sin tur leder till flera experiment.

En fundamental förutsättning för en begränsning av djurförsöken är därför avhjälpan av eventuella brister i djurstallarnas planering samt i förvaringen och skötseln av djuren.

En undersökning av försöksdjursverksamheten i vårt land företogs i början av 70-talet. Resultatet har publicerats i "Suunnitelma koe-eläintoiminnan järjestämiseksi Suomessa" — "Förslag till planering av försöksdjursverksamheten i Finland", utgiven år 1973. Förslaget påtalar bl. a. oändamålsenligt byggda djurstallar, trånga burar, dålig ventilation samt opassliga temperaturförhållanden och olämplig luftfuktighet. Det efterlyser bättre utbildning för djurvårdare, tekniker, länsveterinärer och forskare samt understryker behovet av akademiskt utbildade specialister i försöksdjursvetenskap. Med undantag för några kurser, arrangerade för djurvårdare, torde förhållandena idag vara ungefär desamma. Statens svåra ekonomiska läge har lagt hinder i vägen för de föreslagna reformerna.

En av de viktigaste punkterna i medlemsförslaget är önskemålet, att de nordiska ländernas försöksdjurslagstiftning skulle göras enhetlig med avseende å den paragraf i den danska lagen (§ 7 mom. 2) som förbjuder djurförsök, såvitt alternativa metoder kan användas. Mera förenligt med medlemsförslagets anda och mening vore att låta denna tanke utvidgas till att omfatta de nordiska ländernas lagstiftning i sin helhet. Ett sådant önskemål framfördes redan vid försöksdjurssymposiet i Kuopio 2—3.4.1975. Åtminstone kunde man ömsesidigt övertaga de humanaste bestämmelserna i varje lands försöksdjurslag. Viktigt vore att ett etiskt

bedömningsorgan skulle skapas i alla nordiska länder, i princip likt det i den danska lagens 3 Kapitel paragraf 15 nämnda "Dyreforsøgsudvalget". Denna instans skulle behandla djurförsök som planeras och gallras bort etiskt icke försvarbara experiment. Liksom i "Dyreforsøgsudvalget" skulle i den här arbetsgruppen även ingå representanter för djurskyddet. Planer på en central etisk kommitté vid Finlands akademi samt etiska utskott vid de högskolor som utför djurförsök lär vara aktuella inom forskarkretsar i vårt land.

Detaljer

Vi granskar nedan några detaljer i Nordiska rådets medlemsförslag, där det heter:

a. "Det bör klarläggas i vilken mån djurförsök kan ersättas med andra metoder

- 1 vid testning av läkemedel
- 2 vid prövning av industrikemikaliers toxicitet
- 3 vid testning av den kommersiella industrins produkter
- 4 vid framställning av vacciner
- 5 inom undervisningen vid universitet och högskolor
- 6 inom medicinsk forskning överhuvud"

Det vore ytterst viktigt att utreda huruvida alternativmetoder kunde komma till användning inom de tre förstrnämnda forskningsområdena emedan dessa tester enligt forskarna själva är synnerligen plågsamma för djuren.

1. Enligt "Pharmacopoea Nordica" bör alla nya mediciner testas enligt bestämmelserna om "den akuta toxicitetens biologiska definition", vilket innebär att "provets toxicitet jämförs med standardpreparatets toxiska effekt genom att använda doser som förorsakar 50 % dödlighet". — Farmakopéns bestämmelser om "biologisk standardisering" gör att prövningen av läkemedel är fastlåst vid djurförsök ehuru — enligt prof. H. Stickl — (om vilken närmare längre fram) cellkulturer kan användas vid testning av mediciner.

2. Industrikemikaliers toxicitet prövas med den s. k. LD 50-metoden (Lethal Dosis 50 %), vilket likaså innebär en så stor dosering att 50 % av försöksgruppens djur dör.

Enligt forskarnas egna uppgifter kan de resultat som erhålls vid toxikologiska experiment påverkas av oändligt många faktorer, som t. ex. rumstemperatur, luftfuktighet, ljus-, ljud- och tryckförhållanden samt dygnsrytmen. Även djurets ålder kan spela en roll. Resultaten måste alltså anses otillförlitliga.

Enligt prof. H. Stickl kan cellodlingar användas även för toxikologiska experiment.

3. Den kommersiella industrins produkter prövas likaså ofta med LD 50-tester emedan etiketten "vetenskapligt prövat" ökar ett alsters

avsättningsmöjligheter. Då dessa produkter i allmänhet inte är direkt giftiga måste djuren tvångsmatas med stora mängder för att man skall uppnå den stipulerade 50 % dödligheten. Något som absolut borde förbjudas är att kosmetika, nagellack, hårspray och liknande skönhetsmedel samt tvättmedel av olika slag testas på djur — ofta genom att de appliceras i djurens ögon.

4. Västtysklands främsta specialist på vacciner och vaccinflamställning, professor H. Stickl vid Bayer Landesimpfanstalt, München, har upplyst oss om, att alla i humanmedicinen för närvarande använda vacciner kan framställas i cellkulturer. Trots detta är hans egen anstalt, jämte motsvarande i Düsseldorf och Stockholm de enda koppvaccinflamställare i världen som *icke* använder djur för det här ändamålet. (Brev till Gröna Korset 10.10.78) Utbytet av informationer om nya metoder tycks fungera dåligt.

5. Tvånget att utföra djurförsök har fått unga aspiranter på läkar-yrket att avbryta studierna på den banan — och just de skulle säkert varit ett gott läkarmaterial. Enligt vårt förmenande borde alla djurförsök vid högskolor (likaså vid högstadieskolor) kunna ersättas med visuellt material — plastmodeller av organ, kroppsdelar och vävnader, projicerade bilder samt tredimensionella filmer.

För odontologistuderande finns det numera robotar som fullt ersätter en mänsklig patient.

6. Läkarvetenskapen i övrigt kan säkerligen idag i högre grad än hittills komma tillrätta utan djurförsök genom att dels ty sig till klinisk forskning, dels genom att använda alternativa metoder. Miljoner djur har t. ex. under årtionden offrats för att tjäna cancerforskningen. Cellkulturer från mänsklig tumörvävnad sägs nu ge tillförlitligare resultat än djurförsöken. En metod att påvisa cancerogena faktorer i olika ämnen har utarbetats vid Wallendorflaboratoriet i Stockholm.

En klarläggning av de frågor som uppställts i de sex ovan anförda punkterna förefaller alltså mycket nödvändig.

b. ”Det bör klarläggas om en begränsning av djurförsöken kan ernås bl. a. genom förbud mot experiment

- 1 som saknar allvarlig medicinsk målsättning
- 2 företagna i syfte att bevisa redan kända fakta
- 3 då identiska försök utförs i de nordiska länderna”

1. Som självändamål måste väl sådana djurförsök betraktas som företas för att bekräfta hos människan redan konstaterade reaktioner. Så testas t. ex. läkemedel som visat sig framkalla biverkningar hos människor ytterligare på djur. Detsamma gäller medel som verkar stimulerande på människans fysiska prestationsförmåga.

2. Som exempel på i denna punkt upptagna försök kan t. ex. nämnas de rutinexperiment som om och om igen utförs på katter och kaniner. Elektroder placeras i deras hjärnor, bestämda hjärncentra stimuleras

och förhållandet mellan givna stimuli och beteendet observeras. Samma metod används för att studera hjärnans elektriska strömmar hos dessa djur. De här försöken utförs på många olika håll i världen och resultaten torde vara kända in i minsta detalj.

Till punkt 2 kan även hänföras de experiment som görs vid högskolorna för att demonstrera biologiska sammanhang och fysiologiska funktioner. (Undervisningen har redan blivit nämnd under beteckningen a/punkt 5.) Påpekas kan här att bitr. professor Juhani Hyvärinen vid Fysiologiska institutionen i Helsingfors numera icke anser sig behöva använda levande djur vid undervisningen.

3. Samma försök utförs på olika arter av djur. På samma djurart upprepas experimenten med obetydliga variationer. Experiment med samma syfte utförs världen runt. Sedan tiotals år tillbaka studerar man t. ex. hjärtinfarkt, högt blodtryck och magsår på djur. Då man hos djuren med stor möda måste framkalla dess åkommor är det knappast förvånande att inga resultat har nåtts.

Dokumentationscentralen

Ett förverkligande av den i medlemsförslaget framförda tanken på en dokumentations- och informationscentral som samlar uppgifter över tillgängliga alternativa metoder framstår som något mycket angeläget. Utan tillförlitliga informationer då det gäller möjligheten att ersätta djurförsöken med andra metoder förblir lagparagrafen om alternativmetoder en död bokstav.

Enligt vår mening skulle i detta sammanhang frågan om inrättande av ett institut för alternativ forskning varit motiverad. Med statligt stöd från alla de nordiska länderna skulle ett sådant institut säkert kunna fungera effektivt.

Undervisning i alternativmetoder

Medlemsförslaget påpekar behovet av undervisning i alternativmetoder för forskare m. fl. som kommer i beröring med djurexperimentell verksamhet. Det föreslås att specialkurser anordnas i anslutning till Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. Från djurskyddssynpunkt vore det mycket glädjande om detta förslag kunde förverkligas. Tilläggas bör att enligt sakkunniga en omfattande kännedom om alternativa forskningsmetoder inte enbart förutsätter kunskaper i läkarvetenskap utan också i matematik och datorteknik samt kemi och fysik.

Slutomdöme

Av ovanstående torde framgå att vi finner alla i medlemsförslaget upptagna frågor synnerligen viktiga och väl motiverade. Som vi ser saken måste medlemsförslaget uppfattas som ett i högsta grad positivt

initiativ då det gäller en angelägenhet som på senare tid har vuxit sig till ett svårbemästrat samhällsproblem.

Mot bakgrunden av den i våra dagar allt skarpare kritik som även från forskarhåll riktats mot den djurexperimentella vetenskapen bl. a. i England, Frankrike, Västtyskland och Österrike, är det oerhört glädjande att en undersökning av detta slag har föreslagits av tre nordiska länder.

Helsingfors den 30 oktober 1978

Gröna Korset r.f.

Juliana v. Wendt

Gunnel Hästesko

För undvikande av missförstånd önskar vi påpeka, att professor H. Stickls uttalanden angående cellkulturers användbarhet vid prövning av läkemedel samt vid testning av toxiska ämnen skall uppfattas så, att cellkulturer kan användas i vissa fall men att detta ingalunda bör betraktas som en regel.

Helsingfors den 12 november 1978

Gröna Korset r.f.

Juliana v. Wendt

Gunnel Hästesko

I s l a n d

Landlæknir:

I Island pågår en ganska ringa verksamhet med djurexperiment. Från forskningshåll har man önskat utöka verksamheten. Tillstånd till sådana experiment sökes hos veterinärstyrelsen. Endast läkare i överordnad ställning eller föreståndare vid vetenskapliga institut kan erhålla tillstånd att utöva djurexperiment. Om djurexperiment måste utföras i vetenskapligt, experimentellt eller i undervisningssyfte samt för läkemedelsproduktion skall experimentet utföras under narkos eller anæsthesi. Omedelbart efter experimentets utförande skall djuret dödas.

Även för blodprov, injektioner och andra ingrepp som behövs för testning eller läkemedelsproduktion erfordras tillstånd från veterinärstyrelsen. Alla som beskäftigar sig med djurexperiment skall föra nöjaktiga protokoll som sedan skickas till veterinärstyrelsen.

För närvarande anser vi inte att några större ändringar i förfarandet är av betydelse men påminner om att man bör avvakta Europarådets förslag i ämnet. Island har en representant i Europarådets kommitté som deltar i arbetet.

Reykjavik den 11 januari 1979

Ólafur Ólafsson

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kirke- og undervisningsdepartementet har lagt medlemsforslaget fram för universitetene i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø. Departementet viser til disse uttalelser som følger vedlagt (*se nedan*).

Ved alle våre universiteter drives det forsøk med dyr. Dyreforsøkene begrenses mest mulig og gjennomføres bare der en ikke kan nå resultater på annen måte. Institusjonene viser til de nye forskrifter om biologiske forsøk med dyr og mener at disse gir et tilfredsstillende vern mot unødige forsøk.

Kirke- og undervisningsdepartementet kan ikke se at det p. t. er nødvendig med noen egen utredning om begrenning av forsøk på dyr.

Oslo, 21. november 1978

Etter fullmakt

E. Skadsem

Hans Sørbø

Landbruksdepartementet:

Landbruksdepartementet har forelagt medlemsforslaget for Sosialdepartementet, Kirke-, og undervisningsdepartementet og Norges almenvitenskapelig forskningsråd. Innen fristens utløp har vi mottatt uttalelse fra Norges almenvitenskapelige forskningsråd (*se nedan*). Sosialdepartementet har 17. oktober d. å. oversendt uttalelse fra Statens institutt for folkehelse (*se nedan*).

Med hjemmel i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern §§ 21 og 22 fastsatte Landbruksdepartementet 22. desember 1977 forskrifter om biologiske forsøk med dyr. Loven og forskriftene legges ved. Landbruksdepartementet finner å ville presisere at det er en forutsetning etter dyrevernloven og forskrifter om biologiske forsøk at bruk av dyr i forsøk skal begrenses. Det kan ikke gis tillatelse til å utføre forsøk med dyr dersom alternative metoder uten bruk av dyr kan nyttes.

Det utvalg som etter dyrevernlovens § 22 skal gi tillatelse til å utføre biologiske forsøk med dyr er oppnevnt av Landbruksdepartementet. Det har følgende sammensetning:

Medlemmer:	Varamenn:
Lagmann Astri Rynning, formann	Byrettsdommer Torjus Aarnes
Avdelingsveterinær Leif Schjerven	Overveterinær Stian Erichsen
Prosektor Arne E. Andersen	Dosent Finn Gjesdal
Professor Arne Semb-Johansson	Ass. overlege Liv Birkeland Flugsrud
Ass. lege Britt-Ingjerd Nesheim	Professor Flora Hartveit

Forsøksdyrutvalget har registrert de steder der det utføres biologiske forsøk med dyr, og arbeider med å inspisere disse med sikte på godkjenning. En rekke søknader om tillatelse til å utføre forsøk er behandlet av utvalget.

Etter de norske forskrifters § 10 skal forsøk med dyr planlegges og gjennomføres slik at det ikke brukes flere dyr enn absolutt påkrevet og slik at dyret ikke utsettes for å bli påført mer lidelse enn strengt nødvendig etter formålet. For at disse betingelser skal kunne oppfylles, må det brukes dyr som er genetisk ensartede og med god helsetilstand, d. v. s. forsøksdyra må være kvalitetsmessig gode. Mindre forsøksdyr som gnagere og kanin avles i dag ved større sentra. De tilfredsstillende krav som må settes til forsøksdyr. Hund og katt avles i svært liten utstrekning for forsøksformål. De forskere som bruker hund og katt i sine forsøk er derfor ofte henvist til å skaffe seg dyr fra mer tilfeldige kilder, f. eks. fra privatpersoner som ønsker å kvitte seg med et dyr, eller innfangede, herreløse katter. Bruk av slike dyr er lite tilfredsstillende for forskerne og dyrevernmessig betenkelig. Landbruksdepartementet ville se det som et framskritt om Nordisk Råd kunne ta opp spørsmålet om oppretting av en avlsstasjon for hund og katt til forsøksformål på nordisk basis.

Som nevnt i uttalelsen fra Statens institutt for folkehelse arbeides det i Europarådets Ad Hoc Committee on the Protection of Animals for tiden med utkast til en konvensjon om bruk av dyr til eksperimentelle og industrielle formål. Norge har en representant i denne komitéen. Landbruksdepartementet er innstilt på å harmonisere de norske forskriftene om biologiske forsøk med dyr med den nevnte europeiske konvensjon når den foreligger. På nåværende tidspunkt finner vi det ikke hensiktsmessig å endre våre relativt nye forskrifter før vi får se hvordan de virker i praksis.

Landbruksdepartementet slutter seg til uttalelsen fra Statens institutt

for folkehelse om at det er ønskelig at Nordisk Råd tar initiativ for å bedre utdannelsen av alle kategorier personell som deltar i dyreeksperimentelt arbeid.

Oslo, 24. oktober 1978

Etter fullmakt
Reidar Vollan

H. O. Bach-Gansmo

Sosialdepartementet *hänvisar i skrivelse den 17 oktober 1978 till statens institutt for folkehelses yttrande av den 4. oktober 1978 (se nedan).*

Universitetet i Oslo, Det akademiske kollegium:

— — — har vært forelagt Det medisinske, Det matematisk-naturvitenskapelige og Det odontologiske fakultet til uttalelse (*se nedan*).

Medlemsforslaget tar sitt utgangspunkt i at det er et stort og økende forbruk av forsøksdyr i verden, og at hvert kulturland bør bidra til å begrense dette forbruk. De nordiske land bør her foregå med et godt eksempel og det anbefales derfor igangsatt en utredning på nordisk basis for å klargjøre i hvilken utstrekning forsøk på dyr kan begrenses.

I tråd med det de tre fakulteter fremhever, vil Universitetet i Oslo peke på at Norge, gjennom "Forskrifter om biologiske forsøk på dyr" av 1977 nylig har fått bestemmelser som på restriktivt vis begrenser antallet dyreforsøk. § 5 i Forskriftene sier således: "Tillatelse til forsøk med dyr kan ikke gis hvis forsøkene kan utføres på celle-, vevs- eller organkulturer, eller ved andre metoder uten bruk av dyr". Denne bestemmelse synes like streng som reglene i den nye danske lov som nevnes i medlemsforslaget.

Universitetet i Oslo mener at forbruket av forsøksdyr bør søkes holdt så lavt som mulig, men kan ikke se at det for de forskningsfelter vi ivaretar er behov for, eller ønskelig med, ytterligere skjerping av reglene for bruk av forsøksdyr på norsk eller nordisk basis. Som påpekt av Det medisinske fakultet, drives det også en betydelig undervisnings- og rettleidningsvirksomhet i samtlige nordiske land og på nordisk basis når det gjelder forsvarlig bruk av forsøksdyr.

En nordisk utredning som den foreslåtte vil neppe kunne føre til ytterligere reduksjon av forsøksdyrbruken innen universitets- og høgskolesektoren i Norge. På den annen side kan det ikke utelukkes at en samlet oversikt og en samstemmighet innen regelverket for dette området innen Norden kan ha en faglig-etisk tyngde som utad vil virke positivt og i samsvar med forslagstillernes intensjoner.

Oslo, 2. november 1978

Bjarne A. Waaler
Rektor

Olav M. Trovik
Universitetsdirektør

Universitetet i Oslo, Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet:

Dyreforsøk utføres ut fra to ulike synsvinkler, for å studere dyret og dets reaksjoner, eller som modellforsøk i sammenheng med human fysiologi og medisin. Faglige og etiske hensyn kan komme i konflikt under planlegging og gjennomføring av eksperimenter. Lovgivningen setter grenser og gir anvisning for hvilke krav som skal stilles.

Medlemsforslag til Nordisk råd tar utgangspunkt i at antall dyreforsøk er i kraftig vekst, og man foreslår tiltak som kan begrense bruk av levende dyr i undervisning og forskning.

De norske "Forskrifter om biologiske forsøk med dyr" av 1977, burde imidlertid gi en tilstrekkelig kontroll med bruken av levende dyr i forsøk ved at det i § 5 står: "tillatelse til forsøk med dyr kan ikke gis hvis forsøkene kan utføres på celle-, vevs- eller organ-kulturer, eller ved andre metoder uten bruk av dyr". Valg av forsøksmateriale kan vanskelig foretas av andre enn forskerne selv.

Forsøk på dyr er aktuelt ved fysiologiske studier av organismens normale funksjoner, både i de tilfeller hvor organismen ønskes vurdert isolert, og når den skal sees i forhold til ytre betingelser i miljøet, som temperatur, lys, salinitet, miljøgifter, kommunikasjon mellom individer, sansefunksjoner o. s. v. En større innsikt i og forståelse av de fysiologiske mekanismer i det enkelte dyr, såvel som samvirket mellom individer og de varierende miljøbetingelser i økologisk sammenheng, er avhengig av forsøk på hele dyr. Dette gjelder alle dyr helt fra encellede individer og opp til de mest høytstående organismer.

Enkle systemer, som celle-, vev- og organkulturer, vil under mange forhold gi nyttig del-informasjon, og kan brukes både i forskning og undervisning. I mange tilfeller er imidlertid slike alternativ ikke forenlige med forsøkets mål. Dette henger blant annet sammen med at en organisme, et intakt dyr, er noe annet og mer enn summen av de enkelte celler. Dette kommer sterkt inn i bildet ved undersøkelser over innvirkningen av legemidler, hvor bare data over effekten på intakte dyr i mange tilfeller er tilstrekkelige. Forsøk på dyr må aksepteres som et nødvendig alternativ til slike medisinske forsøk som ikke bør utføres på mennesker.

En vil anta at det neppe er stort behov for ytterligere skjerping av reglene om dyrevern innen nordisk forskning/undervisning og medisin. På den annen side kan det ikke utelukkes at en samlet oversikt og samstemmighet innen regelverket på dette område innen Norden kan ha en faglig-etisk tyngde som utad vil virke positivt og i samsvar med forslagstillernes intensjoner.

Oslo, 10. oktober 1978

Tore Olsen
Dekanus

Egil Espangen
Fakultetssekretær

Universitetet i Oslo, Det odontologiske fakultet:

Fakultetet er bedt om å uttale seg om medlemsforslaget til Nordisk Råd om tiltak for å begrense dyreforsøk. Forslaget faller i tråd med intensjoner og påbud i gjeldende norske "Forskrifter om biologiske forsøk med dyr" (av 22.12.77), men overser viktige punkter i disse. Forslaget gir derved et fortegnede bilde av forholdene. Forslagsstillernes utsagn om at en forsker kan påføre dyret "hur store lidande som helst" stemmer således ikke med forskriftenes § 2: Smertevoldende forsøk krever særskilt tillatelse, utover den tillatelse enhver må ha for å utføre forsøk med dyr. Forslagets 2. avsnitt nevner videre at loven i Danmark forbyr forsøk på dyr hvis resultatet kan nås med alternative metoder. Forfatterne ber om at man undersøker muligheten av å innføre tilsvarende lov i de andre nordiske land. Et slikt forbud gjelder allerede i Norge (forskriftenes § 5). Dyreforsøk "som saknar allvarlig medicinsk målsætning" blir neppe utført ved vårt universitet. Vår tillit til dette er basert på den enkelte vitenskapsmanns etiske og vitenskapelige standard, og på den lovbundne kontroll slik den omtales i forskriftene §§ 5 og 7. At man bevisst gjør forsøk for å "bevisa redan kända fakta" er utenkelig. Derimot er det klart at vitenskapelige problemstillinger og forsøk på løsning vil kunne utvikles samtidig i forskjellige forskningsmiljøer — det være seg innen samme land, innen Norden eller ellers i verden, og at man derved får et tilsynelatende unødig forbruk av forsøksdyr og andre ressurser. En viss parallell-virksomhet er imidlertid nødvendig og ønskelig, men det er vårt inntrykk at den i dag, i global sammenheng, har fått alt for store dimensjoner. Problemet er antakelig lite innen de nordiske land, der kommunikasjonen forskerne imellom er relativt god og oversikkelig. Bevilgende instanser (av typen NIH i USA og NAVF i Norge) bidrar også til begrensningsmulighet på nordisk basis, f. eks. som sentralisert registrering av forskningsprosjekter, men vi tror ikke at gevinsten i form av sparte dyr vil stå i rimelig forhold til utgifter og ulemper. Bedring av inter-nordisk kommunikasjon mellom forskere (møter, studiereiser, publikasjoner) vil være en gunstigere vei å gå.

Forbruket av dyr i undervisningsøyemed forsøkes selvsagt også holdt så lavt som overhodet mulig og er i dag helt minimalt ved vårt fakultet. Det er mulig man kan spare en håndfull dyr ved økt bruk av film og videobånd, men dette er et økonomisk problem — og gevinsten vil som en forstår være svært liten.

Forslaget til Nordisk Råd peker på behovet for undervisning i å bruke andre metoder enn dyreforsøk til å løse vitenskapelige problemer. Vi støtter denne tanke, som forsåvidt er en naturlig videreføring av de norske forskrifter § 5.

Fakultetet vil som sin konklusjon uttale at man fullt ut støtter arbeidet for å begrense forbruket av dyr i forskning og undervisning. Vi mener imidlertid at gjeldende norske forskrifter i tilstrekkelig grad regulerer dette forbruk, og at forslagsstillerne til Nordisk Råd kanskje ikke har vært tilstrekkelig kjent med våre regler. Ytterligere besparelse av dyr til forsøk kan muligens oppnås ved bedret kommunikasjon mellom forskere i Norden, slik at man unngår unødig duplisering av forsøk. Det er likeledes mulig at dyreforbruket i Norden kunne senkes hvis økonomiske og praktiske forhold ble lagt til rette for økt anvendelse av alternative metoder til løsning av vitenskapelige problemer, men dette vil neppe gjelde ved vårt fakultet.

Oslo, 2. oktober 1978

Etter fullmakt

Magne Folkvord
Fakultetssekretær

Universitetet i Oslo, Det medisinske fakultet:

Forslaget hevder at antall dyreforsøk er i kraftig vekst og at de nordiske land sammen bør gå inn for å redusere antall dyreforsøk. Innholdet i forslaget kan sammenfattes i fire punkter.

1) Det nevnes at Danmarks nye lov for dyrevern forbyr dyreforsøk der likeverdige resultater kan oppnås ved andre metoder. Det anbefales at slike påbud bør inngå i alle de nordiske lands lover.

2) Forslaget anbefaler en nordisk utredning om i hvilken utstrekning dyreforsøk kan erstattes med andre metoder og hvordan antall dyreforsøk kan begrenses.

3) Det bør gis undervisning i slike alternative metoder.

4) Det bør opprettes en felles nordisk informasjons- og dokumentasjonsentral til hjelp for forskere og institusjoner som utfører dyreforsøk.

Ad. 1: Norge har en enda mer spesifisert bestemmelse på dette punkt enn Danmark. I "Forskrifter om biologiske forsøk med dyr" som kom i 1977, heter det i § 5: "Tillatelse til forsøk med dyr kan ikke gis hvis forsøkene kan utføres på celle-, vevs- eller organkulturer, eller ved andre metoder uten bruk av dyr".

Gjennom Scandinavian Federation for Laboratory Animal Science (Scand-LAS), har det vært utført et betydelig arbeid vedrørende dette problem. Således var det et felles nordisk møte i Kuopio, Finland i 1975, der dette problemet ble drøftet. Det var bred nordisk enighet om en slik holdning som er spesifisert både i den danske og den norske lov om dyreforsøk.

Ad. 2: Samtlige nordiske land har i de senere år satt tiltak i verk for å begrense dyreforsøk. NAVF opprettet i 1974 en egen forsøksdyrkomité. Denne vurderer alle søknader om økonomisk støtte til prosjekter der dyreforsøk inngår. I vurderingene inngår forsøkets hensikt, bruk av alternative metoder, valg av dyreart, antall dyr, forskernes forsøksdyr kompetanse, anestesi og avlivningsmetoder, den totale belastning på dyrene, etc.

Ad. 3: Mange av de forskningssteder i Norge som er de største forbrukere av dyr har også celle- og vevskultur laboratorier som benyttes i den utstrekning det er mulig. Dyreforsøk er meget kostbare sammenlignet med de fleste alternative metoder, så økonomiske forhold er også medvirkende til å begrense utstrekningen av dyreforsøk.

Ad. 4: I samtlige nordiske land foregår det hvert år kurs som vedrør forsøksdyr-problemer. NAVF's forsøksdyrkomité driver idag informasjon overfor de forskere som får økonomisk støtte fra Forskningsrådet. Det er for eksempel utarbeidet og sendt ut anvisninger om anestesimetoder for de mest alminnelig brukte forsøksdyr. Dessuten foregår det i regi av Det Medisinske Fakultets forskeropplæring, kurs i bruk og stell av forsøksdyr.

På nordisk basis driver "Scand-LAS" en utstrakt rettleidningsvirksomhet som i hovedsak går ut på følgende:

Årlige symposier som alternerer mellom de fire nordiske land i forbindelse med årsmøtet av organisasjonen.

Utsendelse av medlemsbladet "Scand-LAS Nytt" som kommer fire ganger i året.

I regi av nordiske forskerkurs arrangeres det kurser i "Laboratory Animals in Biological Research".

Styremedlemmene i de enkelte land står til rådighet for sitt lands forskere med informasjon og bistand når det gjelder opplegg og gjennomføring av dyreforsøk. Organisasjonen har utført og utfører et meget godt arbeid på dette felt. Foreningen har store finansielle problemer.

Oslo, 19. september 1978

Ø. Bertheau
Fakultetssekretær

Liv Magelssen
Førstesekretær

Universitetet i Bergen, Psykologisk institutt:

— — — Når det gjelder en generell kommentar om de aktuelle lover i Norge som regulerer eksperimenter med dyr, henviser jeg til vedlagte uttalelse fra NAVF's forsøksdyrkomité. Jeg er selv medlem

av denne komité og har vært med å utforme denne uttalelse. Som det fremgår av uttalelsen foreligger det allerede et langvarig samarbeid mellom de nordiske land. Videre blir det i Norge ikke gitt tillatelse til dyreforsøk hvis forsøkene kan gjennomføres uten bruk av dyr eller på vevskulturer o. lign.

Ved Psykologisk institutt, Avdeling for fysiologisk psykologi blir dyr brukt både i forskning og undervisning. Dyrenes atferd studeres i situasjoner som medfører ingen eller liten smerte og ubehag. I samband med operative inngrep bedøves dyrene slik at inngrepet ikke medfører smerte. Dyrenes atferd studeres opp til en måned etter ankomst til avdelingen, etter forsøket avlives dyrene og destrueres.

På grunn av studienes karakter, d. v. s. atferdsstudier, er det ikke mulig å anvende alternative metoder. Hovedvekten av studiene utføres på rotter og det er ikke mulig, unntatt i spesielle tilfeller, å anvende mer "primitive" organismer såsom snegler eller encellede dyr. I mange av disse forsøk er det heller ikke aktuelt å utsette dyrene for skader eller smertefulle forsøkssituasjoner, så en begrensning av disse forsøk skulle ikke være nødvendig av etiske grunner.

Til slutt vil jeg i denne sammenheng påpeke at det er nødvendig med sakkyndig og kontinuerlig pass og stell av forsøksdyrene der de er oppstallet. Det er derfor et stort behov å utdanne fast ansatte dyrepassere, slik at disse kan gi en forsvarlig behandling av dyrene i overensstemmelse med gjeldende lover og forordninger. I øyeblikket har Psykologisk institutt ingen fast ansatt dyrepasser. Denne situasjon er lite tilfredsstillende.

Bergen, 9. oktober 1978

For Psykologisk institutt

Håkan Sundberg
Førstelektor

Universitetet i Bergen, Zoologisk laboratorium:

Zoologisk laboratorium støtter et slikt tiltak

Forutsetningen er imidlertid at utrederne ikke bare utvelges blant medisinere og veterinærer, men også at andre berørte yrkesgrupper blir representerte, så som farmasøyter, zoologer etc. Når en spesielt peker på dette punkt så er det fordi at norsk "Lov om dyrevern" (av 20. desember 1974) med tilhørende "Forskrifter om biologiske forsøk med dyr" (fastsatt av Landbruksdepartementet 22. desember 1977) lider av svakheter som kan tilbakeføres på utredernes manglende zoologiske kompetanse. Et par relevante eksempler kan gis:

1) *Lovens § 1* omfatter bl. a. Krepssdyr. Det betyr at dyrevernsloven også omfatter småkreps (Entomostraca), dvs. også Dafnier (Cladocera), Hoppekreps (Copepoda), Rur (Balanidae) Isopoder med Gråsugger og Skrukke troll, Amfipoder med Tanglopper osv.

M. a. o. enhver borger som under bading trekker på en tangloppe, enhver som med båt legger opp til et berg med rur og skader disse, er hjemfallen til påtale.

2) I "*Forskrifter*" er Krepssdyr innskrenket til Tifotkreps (Decapoda Crustacea), så her har en sett bort fra lovens omfang (Krepssdyr). Men forskriftene omfatter fortsatt f. eks. alle sorter Reker (Natantia).

I kommentarer til *Lovens § 1* ved F. Gjesdal (Oslo 1977) hevdes det om vitenskapelige dyreforsøk at "I praksis vil dette si at lederen må være veterinær eller medisinere". Når det gjelder krepssdyr/tifotkreps er veterinærs og medisineres kjennskap til disse dyrs anatomi/fysiologi nærmest nil, mens virkelige fagfolk (zoologer) er utelukket.

På dette grunnlag må det kreves at om Nordisk Råd skal utrede saken, så må utrederne ha en bredere rekruttering enn hva som var tilfelle da den norske Dyrevernslov med *Forskrifter* og *Kommentarer* ble ført i pennen.

Bergen, 19. september 1978

Aug. Brinkmann jr.
Styrer

Universitetet i Bergen, Det medisinske fakultet:

Fakultetskomitéens uttalelse i brev av 18. september d. å. ble behandlet på møte i rådet for Det medisinske fakultet 26. ds. Rådet sluttet seg til utredningen og vedtok å avgi uttalelse i samsvar med dette:

Det medisinske fakultet ved Universitetet i Bergen er enig i at dyreforsøk ikke må utføres unødvendig, men erstattes med alternative metoder så langt mulig. Dette er i Norge tilfredsstillende ivaretatt ved *Forskrifter* om biologiske forsøk med dyr (§§ 5 og 10). Fakultetet ser det som lite nyttig at det foretas et større nordisk utredningsarbeid om begrensning av vitenskapelige eksperimenter med dyr.

Bergen, 27. september 1978

J. Chr. Giertsen
Dekanus

Johs. Teigland
Fakultetssekretær

Universitetet i Bergen, Kirurgisk avdeling:

Komiteen har gjennomgått argumentasjonen for forslaget, og kan slutte seg til det generelle ønske om å begrense bruken av dyreforsøk.

Ved Universitetet i Bergen har omfanget av dyreeksperimentelt arbeid utviklet seg ved flere institutter i senere år. Komiteen ser på dette som

en nødvendig del av forskningsarbeidet. Noen institutter (f. eks. Hormonlaboratoriet) har derimot hatt en markert nedgang i bruk av forsøksdyr, særlig ved erstatning med radioimmunologiske metoder.

Berettigelsen og bruken av forsøksdyr er regulert i Lov om dyrevvern (des. 1974) og Forskrifter om biologiske forsøk med dyr (des. 1977). Etter § 5 er tillatelse til bruk av forsøksdyr betinget av at alternative metoder ikke kan nyttes, og § 10 presiserer at det ikke kan brukes flere dyr enn absolutt påkrevet. Ordningen administreres og kontrolleres av et offentlig Utvalg for forsøk med dyr v/ Landbruksdepartementet.

Komiteen finner at intensjonene bak forslaget til Nordisk Råd i hovedsak er tilfredsstillende ivaretatt i norsk lovgivning.

Unødig eller svakt begrunnet bruk av forsøksdyr begrenses også av en rekke finansieringsinstitusjoner (NAVF o. a.) som vurderer enkeltprosjekter på faglig grunnlag. Videre krever de ledende vitenskapelige tidsskrifter at den internasjonale Helsinki-deklarasjonen om bruk av forsøksdyr etterleves.

Komiteen vil også påpeke at nettopp de forskere som driver dyreforsøk har de beste forutsetninger for å utvikle alternative prosedyrer, og oftest vil foretrekke dette av arbeidsmessige og økonomiske grunner.

Nordisk Råd antyder også etablering av en nordisk informasjons- og dokumentasjonssentral som skal være "de forskare och institutioner, som ställs inför försöksverksamhet med djur, behjälplig." Noen nærmere beskrivelse av en slik sentral foreligger ikke, og komiteen stiller seg tvilende til at en slik sentral kan rettferdiggjøres. Forslagsstillerne er spesielt opptatt av at såkalt dobbeldokumentasjon representerer unødig bruk av forsøksdyr. Etter komiteens erfaringer er dette et lite aktuelt problem. Komiteen vil heller påpeke at verifikasjon av andres forskningsresultater i virkeligheten er en viktig del av alt vitenskapelig arbeid.

Forslag til uttalelse:

Det medisinske fakultet ved Universitetet i Bergen er enig i at dyreforsøk ikke må utføres unødvendig, men erstattes med alternative metoder så langt mulig. Dette er i Norge tilfredsstillende ivaretatt ved Forskrifter om biologiske forsøk med dyr (§§ 5 og 10). Fakultetet ser det som lite nyttig at det foretas et større nordisk utredningsarbeid om begrensning av vitenskapelige eksperimenter med dyr.

Bergen, 18. september 1978

Karl Fr. Støa

Professor
Hormonlaboratoriet

Arne Kirkebø
Førsteamanuensis
Fysiologisk institutt

Jon Lekven
Dosent
Kirurgisk avdeling

Universitetet i Trondheim, Avdeling for medisin:

1. Dyreforsøk har hatt og må antas også i fremtiden å få enorm *positiv* betydning for forskning som angår forebyggelse, diagnostikk og behandling av sykdommer hos mennesket. Bortfall av muligheten til bruk av dyr i den medisinske forskning vil radikalt redusere utsiktene til nye fremstøt i den humane medisin.

2. Det *negative* aspekt, nemlig de lidelser for dyrene som slik bruk kan bety, må veies mot de positive virkningene. Slik avveining bør ikke resultere i strenge forbud og hårdnakket lovgivning på området. Avveiningen bør etter vår oppfatning resultere i streben mot

- a. å redusere omfanget av bruken av forsøksdyr
- b. å redusere dyrets lidelse ved hjelp av hensiktsmessige bedøvelsesmetoder
- c. å etablere alternative forskningsmetoder på områder der det er mulig.

Konklusjon:

På bakgrunn av det som er sagt foran, vil Avdeling for medisin, Universitetet i Trondheim, anbefale de felles nordiske anstrengelser i regi av Nordisk råd i retning av å begrense bruken av forsøksdyr og å erstatte denne med andre metoder når dette er mulig.

Trondheim, 5. oktober 1978

Johan A. Mæland
Avdelingsformann

Erling Bjørkøy
Avdelingsjef

Universitet i Trondheim, Norges tekniske høgskole, Institutt for biofysikk:

Institutt for biofysikk nyttar dyr i undervisning og i vitenskapleg arbeid. Vårt vitenskaplege arbeid er berre mogeleg via stipend frå NAVF, World Health Organization, Ford Foundation, Landsforeningen mot Kreft, Det Teknisk Medisinske Forskningsfond, Norges Tekniske Høgskoles Fond og frå 1/1-1979 også frå NTNF. Ein del av denne stønaden er gjeve for dyreforsøk. Vert vi fråtekne høve til å arbeida med dyr, må vi rekna med redusert økonomisk tilskot frå ovnemde organisasjonar. Dette vil føra til sterk nedtrapping av vitenskapleg aktivitet ved Instituttet med dei fylgjene dette vil ha for NTH studentar som ynsjer utføra hovud(diplom) oppgaver ved Instituttet og det dr.ing.opplegget Instituttet for tida har i gang.

Når ein skal vurdere framlegg A 530/S, må ein ha klårt føre seg at biologiske data av *konsekvens* for helsestell og kunnskap om normal

eller unormal cellefunksjon, ikkje er eintydige ved forsøk på modell-system *in vitro* aleine men *krev* forsøk *in vivo* på dyr. Ein ber difor om at den nemda som etter A 530/S skal vurdera bruk av dyr i forsøk, *må* ha fullgode, vitskaplege representantar med *personleg* røynsle både frå forsøk med modellsystem *in vitro* og frå forsøk med dyr *in vivo*.

Eg er sjølv utdanna lækjar frå Universitetet i Oslo og har sidan 1951 kontinuerleg nytta dyr i forsøk (omlag 400 hundar/år og 3000 rottar/år i tida 1953—1973). Ved Instituttet vårt held vi strengt på gjeldande føresegnar i Norsk lovverk vedrørande oppstalling og bruk av dyr i undervisning og forskning. Eg finn at desse føresegnene er mykje adekvate vurderte på biologisk og/eller humanistisk bakgrunn.

Trondheim, 15. september 1978

Kristen B. Eik-Nes
Professor og instituttstyrar

Universitetet i Trondheim, Det kongelige norske videnskabers selskab, Museet:

Bruk av dyr i forsøksøyemed faller prinsipielt i to grupper. Den ene gjelder bruk av forsøksdyr i farmakologisk, medisinsk og industriel øyemed, og den andre gjelder økologisk og fysiologisk forskning av dyret selv.

Den første kategori omfatter forsøk som i det alt vesentlige går på forsøksdyrets marginale overlevningsevne, mens den andre gruppe gjelder forskning innenfor dyrets eget normale fysiologiske og økologiske område. Dette må det tas hensyn til ved utarbeidelse av bestemmelser når det gjelder bruk av forsøksdyr.

Under denne forutsetning slutter en seg til forslaget om at Nordisk Råd nedsetter et utvalg til utredning av forholdet, bl. a. med det mål å finne frem til adekvate alternative metoder til dyreforsøk i den utstrekning dette er mulig.

Trondheim, 29. september 1978

Etter fullmakt
Hans Jørgen Lønne
Kontorsjef

Universitetet i Trondheim, Norges lærerhøgskole, Avdeling for realfag:

Avdeling for realfag ser meget positivt på forslaget i Nordisk Råd om tiltak for å begrense dyreforsøk. Avdelingen vil sterkt anbefale at initiativ taes for å realisere det fremlagte forslag om å utrede i hvilken

grad dyreforsøk kan erstattes med alternative og likeverdige metoder for dermed å begrense bruken av forsøksdyr i medisinske og liknende vitenskapelige eksperiment.

Trondheim, 4. oktober 1978

Kjell Mork
Avdelingsformann

Universitetet i Trondheim, Norges lærerhøgskole, Avdeling for samfunnsfag:

Avdelingsstyret ser meget positivt på forslaget om en utredning av i hvilken utstrekning vitenskapelige eksperimenter med dyr kan begrenses eller erstattes av andre forskningsmetoder.

Trondheim, 27. oktober 1978

Ivar A. Bjørgen
Avdelingsformann

Frode Meland
Avdelingskonsulent

Universitetet i Tromsø, Fagområdet medisin:

Fagområdet medisin er enig i at dyreeksperimentell virksomhet bør begrenses til det strengt nødvendige. Imidlertid mener vi at de fleste forskere er seg sitt ansvar bevisst og ikke utsetter forsøksdyr for unødige store plager. Når det gjelder etiske spørsmål vedrørende dyreeksperimenter har Norges Almenvitenskapelige Forskningsråd en forsøksdyrkomite som gir råd og rettledning. Vi mener at denne komiteen dekker behovet i Norge for tiden. Denne komite er også opptatt av å finne alternative eksperimentelle modeller til dyreforsøk. Det er likevel mulig at dette arbeidet kan intensiveres noe ved at spørsmålet tas opp på nordisk basis.

Tromsø, 31. oktober 1978

For Fagstyret for medisin

Harry Eliassen
Fagsekretær

Statens institutt for folkehelse:

Den norske lovgivning om forsøk med dyr inneholder en bestemmelse som er en nøyaktig parallell til den danske, kfr. Forskrifter om biologiske forsøk med dyr, av 22. desember 1977, § 5.

I Europarådets Ad Hoc Committee on the Protection of Animals arbeides det for tiden med et utkast til en konvensjon om bruk av dyr til eksperimentelle og industrielle formål. Formålet er å harmonisere lovverket i de tilsluttede stater på dette område. I nevnte komite er både Danmark, Island, Norge og Sverige representert.

Med hensyn til utredningen over emnet dyreforsøk og alternative metoder, så foreligger det forlengst slikt materiale. Den siste som er kommet er "Alternatives to Animal Experiments" skrevet av professor D. H. Smyth, F.R.S., Sheffield University, 1978, ISBN 0859672 eller ISBN 085967 3960.

På denne bakgrunn finner instituttet ingen grunn til å tilrå Nordisk Råd å gå ut med noe eget initiativ som foreslått. Instituttet stiller seg også tvilende til riktigheten av påstanden om at såkalte alternative metoder, d. v. s. vevskulturer, ikke brukes som følge av manglende kjennskap og innsikt. Instituttet er av den oppfatning at undertegnernes høge mål ville være bedre tilgodesett om Nordisk Råd tok et initiativ for å bedre utdannelsen hos alle kategorier av personell som er involvert i dyres eksperimentelt arbeid. Man vet i dag meget om hvorledes dyr skal produseres og oppstalles for å holde antall medgatte dyr i forsøk nede på et minimum, men brukerne og deres medarbeidere har langt fra bestandig de kunnskaper som skal til for å følge opp denne linje. I Norge er det utvilsomt behov for en betydelig innsats på dette felt.

Oslo, 4. oktober 1978

Chr. Lerche

Stian Erichsen

Norges almenvitenskapelige forskningsråd:

Forslagsstillerne mener å kunne fastslå at antall dyreforsøk er i kraftig vekst, og at de nordiske land bør gå sammen om å arbeide for å redusere antall dyreforsøk. Det hevdes at det vil få stor internasjonal betydning om de nordiske land sammen kan gå foran med et godt eksempel. Forslaget synes å kunne konsentreres i fire punkter som kan bidra til dette:

1. Det opplyses at Danmarks nye lov for dyrevern forbyr dyr brukt til forsøk der likeverdige resultater kan oppnås med alternative metoder, og at dette bør inngå i alle de nordiske lands lover.

2. Lage en samnordisk utredning om i hvilken utstrekning dyreforsøk kan erstattes med andre metoder, og i hvilken grad antall dyreforsøk kan begrenses.

3. Gi undervisning i alternative metoder for forskere og andre som kommer i berøring med dyreforsøk.

4. Opprettelse av en felles nordisk informasjons- og dokumentasjons-sentral som kan hjelpe de forskere og institusjoner som benytter dyr til forsök.

Ad 1:

Lovgivning og offentlig kontroll med forsöksdyrvirksomhet i de nordiske land var hovedtema i et seminar på årsmöte til Scandinavian Federation for Laboratory Animal Science (Scand-LAS) i Kuopio, Finland, i 1975. Foruten medlemmer var det til stede representanter fra de departementer i de nordiske land som har ansvar for forsöksdyrvirksomhet. Blant annet ble også angjeldende punkt behandlet, og det var bred nordisk enighet om dette punkt. Derfor er det ikke bare Danmark som allerede har dette i sin dyrevernlov. Norge har det enda mer spesifisert i Forskrifter om biologiske forsök med dyr av 1977, der det i § 5 heter at "tillatelse til forsök med dyr kan ikke gis hvis forsökene kan utföres på celle-, vevs- eller organkulturer, eller ved andre metoder uten bruk av dyr". Ennvidere medfører de nye regler for bruk av forsöksdyr at det skal være löpende kontroll med hva forsöksdyrene anvendes til. I denne kontroll inngår såvel behovsvurderinger som etiske vurderinger.

Ad 2:

Alle nordiske land har de senere år tiltak igang for å begrense dyreforsök og dyreforbruk. Som blant annet ledd i dette opprettet NAVF sin forsöksdyrkomite i 1974. Den vurderer alle söknader om ökonomisk stötte til prosjekter der dyreforsök inngår. Den vurderer forsökets hensikt, om det kan benyttes alternative metoder, valg av dyreart, antall dyr, innkjöpssted, forskernes forsöksdyrkunnskaper, bedövelses- og avlivningsmåter, hva dyret totalt utsettes for o. s. v. — I og med at de nordiske land har tiltak gående, og tildels forskjellige sådanne, kan det være nyttig å få klarlagt situasjonen. En samtidig vurdering av hvordan de enkelte tiltak virker og en konklusjon om hvilke som kan anbefales, vil være av meget stor verdi.

En vil samtidig minne om at det i regi av OECD foregår et systematisk arbeid med utpröving av alternative metoder og internasjonal harmonisering av prosedyrer. Det legges særlig stor vekt på å komme fram til in-vitroteknikk som betinger bruk av f. eks. mikrober og vevskulturer i slik utpröving. En stadig utvikling i enzymologisk metodikk gjør det også mulig å få flere opplysninger ut av ett og samme dyreforsök.

Ad 3:

NAVF stiller seg positivt til tanken om slike spesialkurser, selv om den er kjent med at de forskningssteder i Norge som er de störste dyreforbrukere, parallelt har celle- og vevskulturlaboratorier som benyttes i den utstrekning det er mulig å erstatte dyreforsök.

Ad 4:

Det er utvilsomt stort behov for informasjon om forsøksdyrvirksomhet. NAVF's forsøksdyrkomite har merket dette og driver i dag informasjon overfor de forskere som får økonomisk støtte. Det kan for eksempel nevnes at det er utarbeidet og sendt ut stensil om anestesi av de mest alminnelige brukte forsøksdyr.

Det vil være en meget god løsning på dette store behov ved opprettelse av en nordisk informasjonsentral. Det skal nevnes at Scand-LAS driver en utstrakt informasjon og rettledningsvirksomhet på nordisk plan overfor sine medlemmer. Dette går i hovedsak ut på følgende:

- Årlige symposier i forbindelse med årsmøte som alternerer mellom de fire nordiske land.
- Utsendelse av medlemsbladet Scand-LASnytt med 4 numre i året.
- I regi av nordiske forskerkurs arrangert kurser 3 ganger i "Laboratory Animal in Biological Research".
- Hvert lands styremedlemmer står til rådighet for å yde informasjon og bistand overfor sitt lands forskere.

Scand-LAS har gjort og gjør en meget sterk nordisk innsats på dette felt, men det begrenses av dårlig økonomi. Det vil være naturlig å anbefale at Nordisk Råd tar kontakt med Scand-LAS for å drøfte den beste måte til å få denne virksomhet utvidet.

Andre aktuelle forslag

Forskningsrådet vil samtidig peke på en ting som foreliggende forslag ikke nevner noe om, men som i sterk grad vil bidra til reduksjon av antall dyr i forsøk og som samtidig vil sikre en kontrollert gjennomføring av de dyreforsøk som fortsatt må gjøres:

a. Spesialutdannelse og ansettelse av ledere med vitenskapelig bakgrunn for alle større forskningssteder. Det vil gi en sikker vurdering av nødvendigheten av hvert forsøk, skikkelig planlegging, riktig valg av dyreart, bruk av kvalitetsdyr, riktig bedøvelse, postoperativ omsorg o. s. v.

b. Utdannelse av dyreteknikere som skal ta hånd om det daglige stell av forsøksdyrene og den løpende kontroll med at alt skjer i overensstemmelse med gjeldende lov og forskrifter. Det vil gi en meget sikker gjennomføring av hvert enkelt forsøk. Disse må dessuten læres opp og trenes i å utføre de mest vanlige rutineteknikker.

Det er et meget sterkt ønske om at Nordisk Råd kan bidra til en nordisk løsning på å begrense bruken av forsøksdyr i størst mulig utstrekning uten at dette går ut over kvaliteten av forskningen. Det er beklagelig at de nordiske land er kommet så kort på dette feltet.

Oslo, 4. oktober 1978

H. M. Blegen

J. Thorbjørnsrud

Norges dyrebeskyttelsesforbund:

— — — og man fant å ville nevne at også de gjeldende norske forskrifter påbyr bruk av alternative metoder (§ 5). Vi går ellers inn for felles nordiske regler på linje med de danske og norske regler, og vi mener at en felles nordisk samordningsentral kan ha nyttige funksjoner både i dyrevernmessig henseende og i forskernes interesse. Vi ser gjerne at vårt forbund blir representert i eventuelt utvalg for videre arbeide med saken.

Oslo, 21. september 1978

For Norges dyrebeskyttelsesforbund

Arne Kyrkjebø

Formann

Norges medisinalindustri felleskontor:

Landbruksdepartementet fastsatte 22. desember 1977 Forskrifter om biologiske forsøk med dyr.

Forskriftene er gitt i medhold av lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern §§ 21 og 22, jfr. Kgl. res. 19. november 1976 (Dyrevernloven).

Før forskriftene ble fastsatt hadde våre medlemsbedrifter i 1977 Forslag til forskrifter til uttalelse. De fant dengang at det var tatt tilbørlig hensyn til at forsøksdyr ikke ble utsatt for unødige lidelser og hadde ingen spesielle kommentarer til forskriftene angående bedriftenes eventuelle fremtidige bruk av forsøksdyr.

Vern av forsvarsløse skapninger mot menneskelige overgrep er viktig, og det er naturlig at høytstående kulturland tar initiativ for å forbedre de eksisterende forhold. Ved gjennomlesning av Nordisk Råds medlemsforslag leser vi imidlertid at "försöksdjurets öde helt är beroende på forskarens prövning. Han har fria händer att vålla djuret hur stora lidanden som helst om experimenten anses nödvändiga".

Til denne uttalelse har vi følgende bemerkninger angående de regler som gjelder i Norge:

1. Bruken av forsøksdyr reguleres av "Forskrifter om biologiske forsøk med dyr" av 22. desember 1977.

2. Forskriftene omfatter forsøk med levende pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier (padde, frosk, salamander), fisk og tiftokreps. De omfatter forsøk av biologisk, psykologisk, etologisk, fysikalsk og kjemisk art såvel i forsknings- som i undervisningsøyemed.

3. Ingen kan utføre forsøk med dyr uten tillatelse fra Utvalg for forsøk med dyr (Forsøksdyrutvalget).

4. Skal det utføres forsøk som det er *grunn til å tro* vil kunne medføre smerte, men som etter formålet må utføres uten bedøvelse, kreves *særskilt* tillatelse.

5. Forsøksdyrutvalget *kan* gi tillatelse til å utføre forsøk med dyr. Det må søkes om tillatelse på eget skjema. Søknaden må inneholde opplysninger om bedriftens/institusjonens virksomhet samt forsøkets art, varighet, omfang og hvilken dyreart man vil bruke. Forsøksdyrutvalget kan i tillegg kreve de opplysninger det måtte finne nødvendig.

6. Det utførende personales kvalifikasjoner for å utføre forsøk med dyr må kunne dokumenteres og godkjennes. Forsøkene må utføres i godkjent avdeling for forsøksdyr.

7. Tillatelse til å bruke forsøksdyr *kan* gis når hensikten er å samle viten, prøve en hypotese, fremstille et produkt eller registrere virkningen av en bestemt prosedyre. Tillatelse til å bruke ape, hund og katt til forsøk må *bare* gis hvis det er *strengt nødvendig*.

8. Tillatelse kan *ikke* gis hvis forsøkene kan utføres på celle-, vevs- eller organkulturer eller ved andre metoder uten bruk av dyr.

9. Forsøkene må planlegges slik at det ikke benyttes flere dyr enn absolutt nødvendig.

Dyrene skal ha tilfredsstillende omsorg og pleie, herunder medisinsk behandling om nødvendig. Smertestillende midler eller bedøvelse *skal* benyttes ved smertefulle forsøk dersom formålet med forsøket ikke er til hinder for dette. Dyr det er grunn til å tro lider, må avlives *uten opphold* etter forsøkets slutt.

10. Avdeling for forsøksdyr må være godkjent av Forsøksdyrutvalget. Forsøksdyrutvalget eller personer det utpeker *kan når som helst* inspisere avdelingen, dyr som holdes der og overvære forsøk.

11. Innen utgangen av februar måned skal det sendes rapport på eget skjema til Forsøksdyrutvalget om de forsøk som er utført i foregående kalenderår.

12. Forsøksdyrutvalget skal innen 1. juni sende Landbruksdepartementet beretning om sin virksomhet i foregående kalenderår.

13. Det er forbundet med straffansvar å overtre forskriftene eller unnlate å følge dem.

Konklusjon

Bruk av forsøksdyr i Norge blir i dag regulert av Forskrifter om biologiske forsøk med dyr og overvåkes av Landbruksdepartementet gjennom dets faglige organ Forsøksdyrutvalget.

Reglene er strenge og krever Forsøksdyrutvalgets godkjennelse av forsøksopplegg og varighet, dyreart, oppstillingsforhold og utførende personales kvalifikasjoner før dyreforsøk kan settes i gang.

Utvalget er spesielt årvåkent overfor forsøk som er eller kan være smertevoldende.

Man merker seg spesielt at utvalget *ikke kan gi tillatelse* til å utføre forsøk med dyr der celle-, vevs- eller organkulturer kan benyttes, eller andre metoder uten bruk av dyr er utviklet. Når det gjelder utviklingen av alternative metoder, er denne allerede igang. På en rekke områder er dyreforsøk blitt erstattet av biokjemiske/enzymatiske metoder, da slike metoder i alminnelighet er rimeligere, raskere og mer spesifikke enn forsøk på dyr. Den vitenskapelige utvikling på dette område fore-

går raskt og ventes å gå sin gang relativt upåvirket av administrative bestemmelser.

På visse stadier i utviklingen av nye legemidler er man imidlertid fortsatt avhengig av å bruke forsøksdyr. Det bør også nevnes at en rekke dyreforsøk idag utføres etter krav fra helsemyndighetene, som f. eks. prøver på eventuelle kreftfremkallende og teratogene stoffer (stoffer som fører til misdannelser) og prøver på akutt og subakutt toksisitet.

Dersom det på grunnlag av vedtak i Nordisk Råd blir satt i gang en utredning av tiltak for å begrense dyreforsøk, regner vi med at vi på vanlig måte får utredningen oversendt til uttalelse.

Oslo, 25. september 1978

Norges medisinalindustri felleskontor

Bjørn Johannesen
Direktør

S v e r i g e

Försvarets forskningsanstalt:

I förslaget framhålls som angeläget att en samnordisk utredning kommer till stånd beträffande frågan om dels i vilken utsträckning djurförsök kan ersättas med andra metoder, dels i vilken mån sådana försök kan begränsas. I motiveringen för förslaget framskymtar tre huvudtankar.

Den första är att det förekommer försök i syfte att bevisa redan kända fakta och där identiska försök utförts på annat håll. På detta kan svaras att det enligt FOA:s uppfattning inte är ofta som man påträffar helt identiska försök. Vidare innebär den variation som alltid förekommer i biologiskt material jämte forskningens karaktär av kritisk granskning av både etablerade och nya "sanningar" att kontrollerande försök utgör en självklar del i forskningen. Det är för övrigt en internationell praxis att det först när tre oberoende laboratorier upprepat försöken och nått samma resultat, som forskningsresultat kan anses ha passerat stadiet av hypotes eller påstående och blir något av "sanning".

Den andra tanken, vilken klart uttalas i förslaget, är att bristande information och insikter om alternativa försöksmetoder ofta utgör en bidragande orsak till att sådana inte tillgrips och att en gemensam nordisk informations- och dokumentationscentral därför skulle kunna vara till hjälp för de forskare och institutioner som ställs inför frågan om eventuell djurförsöksverksamhet. På detta kan endast svaras att det första en forskare gör när han ger sig in på ett nytt område, är att läsa in aktuell litteratur, vilka studier utgör den självklara grunden för hans möj-

lighet att tillföra forskningen på området något av värde. Förslagsställarnas tanke på att inrätta en nordisk informationscentral framstår därför i viss mån som en underskattning av forskarnas utblick och kunskaper inom deras respektive områden. Under inläsning och under det experimentella arbetet är det självklart också så att forskaren inför varje försöksserie frågar sig om han kan nå resultat på något annat sätt än genom mödosamma djurförsök.

Den tredje huvudtanken i förslaget är att djurförsök bör förbjudas i sådana fall där alternativa metoder kan användas. Det kan då konstateras att de alternativa metodernas möjligheter och begränsningar har diskuterats både i utlandet och i Sverige. Från USA finns slutsatser redovisade i "The future of animals, cells, models and systems in research, development, education and testing" (National Academy of Sciences, 1977). Slutsatserna blev att dessa metoder inte kan ersätta djurförsök men utgör värdefulla komplement. I Sverige har man nyligen utrett frågan varvid flera forskningsinstitutioner, bland dem FOA, bereddes tillfälle att framlägga sina synpunkter på möjligheten att använda alternativa metoder. De av FOA framförda synpunkterna framgår av FOA:s remissyttrande till Jordbruksdepartementet 1977-08-10 över Lantbruksstyrelsens utredning rörande alternativ till försöksdjursverksamheten. Då frågan om användande av alternativa försöksmetoder på nytt tas upp i det nu aktuella förslaget får FOA kortfattat framföra följande synpunkter på problemet.

Som alternativ metod åsyftas vanligen främst vävnads- och cellodlingar. Dessa kan inte och kommer inte heller att kunna ersätta iakttagelser på hela djur. Orsaken är att den levande organismen hos ett djur inte kan sägas vara blott en cell- eller vävnadskultur utan snarare utgör ett finförgrenat och effektivt system för arbetsfördelning och samverkan mellan de olika ingående elementen. Störningar i detta system måste självfallet studeras på intakta djur. Vidare är det endast ett fåtal av kroppens hundratals olika celler som kunnat odlas. Dessa är i huvudsak bindvävsceller, gliaceller från hjärnan, blodkärlens endotelceller och leverceller. Detta betyder att så viktiga cellslag som epitel från mag- och tarmkanal, egentliga nervceller, muskelceller, njurceller, blodbildade celler m. fl. inte kan studeras utanför den levande kroppen annat än under kort tid och i dåligt skick. Om man i stället för celler försöker använda vävnad är antalet typer färre och överlevnadstiden ännu kortare. Det är alltså omöjligt att genom vävnadsodling få något grepp om alla de sjukdomar, förgiftningssymptom och rubbningar som beror på störningar i dessa sist nämnda celltyper, inte heller i störningar av samspelet i och mellan olika organ och vävnader. Det går alltså inte att studera reumatism, sockersjuka, mentala rubbningar, högt blodtryck, åderförkalkning, magsår och många andra vanliga åkommor utan djurförsök. Lika litet kan de stegrade kraven på arbetsmiljö fri från aller-

gener och andra ämnen med icke önskvärda effekter på organismen uppfyllas utan djurförsök. Inte heller kan effekten av A-, B- och C-stridsmedel och även andra typer av vapen studeras i enbart vävnads- eller cellkulturer.

De vetenskapliga framstegen inom bl. a. immunkemi och analytisk kemi har visserligen gett forskningen allt fler möjligheter att utföra bestämningar utan direkt utnyttjande av försöksdjur, men några verkliga alternativ till djurförsök kan som ovan påvisats ej sägas föreligga. Den i motionen till Nordiska rådet rekommenderade åtgärden att lagstiftningsvägen påbjuda alternativa försöksmetoder skulle därför enligt FOA:s uppfattning kunna leda till en olycklig begränsning av en av de viktigaste förutsättningarna för medicinskt framåtskridande.

Stockholm den 9 oktober 1978

Försvarets Forskningsanstalt

Nils-H. Lundquist

F. Engelke

Socialstyrelsen:

Vetenskapliga experiment på djurförsök har sedan gammalt spelat en dominerande roll för vinnande av kunskap om medicinska och biologiska frågor. Det ligger i sakens natur, att sådana experiment, liksom andra former av tvång, kan innebära ofrihet, obehag, rädsla och smärta för djuren och att deras berättigande från tid till annan sättes under debatt. Den bärande principen i alla länder är, att inget onödigt lidande skall förorsakas försöksdjuren, och att graden av ofrihet och lidande får vägas mot det förväntade värdet av experimenten. All erfarenhet talar för att forskare, som arbetar med djurexperimentell metodik, är mycket observanta på hithörande problem och att de aktivt strävar efter att minimera de obehag som tillfogas djuren. Både djurskyddshänsyn och ekonomiska skäl talar för att om enklare och rationellare metoder (t. ex. biokemiska eller mikrobiologiska) kan användas, så föredrages dessa.

Den differens i lagstiftning mellan Danmark och övriga nordiska länder som motionärerna pekar på, blir därför utan egentlig innebörd i och med att sådana överväganden — användande av alternativa metoder ifall likvärdiga resultat kan uppnås — praktiskt taget alltid göres.

Rörande sakfrågan, om vissa försök verkligen behöver utföras och i hur hög utsträckning djurexperiment kan ersättas med andra metoder för testning av läkemedel eller andra kemiska produkter som kan innebära risker för människa, måste denna bedömning göras i det konkreta fallet. Denna hänger givetvis även ihop med vilken grad av säkerhet för

att kunna förutsäga risker och skadeverkningar, som man önskar uppnå. Eller, om man vänder på frågan, vilken nerprutning av kunskapskrav och säkerhetskrav man är villig att acceptera, för att kunna avstå från att företaga vissa tester. Såväl för medicinsk och biologisk grundforskning som för tillämpad forskning och kontroll inom t. ex. läkemedelsområdet, är det socialstyrelsens uppfattning, att djurexperiment är nödvändiga, och att s. k. alternativa metoder sällan ger likvärdiga resultat. De har emellertid ett stort värde såsom kompletterande metoder, avsedda att ytterligare bredda kunskaperna.

Den hittills vägledande principen för t. ex. testning av säkerhetsaspekter på nya läkemedel har varit, att alla undersökningar skall göras som är relevanta enligt vetenskap och beprövad erfarenhet och för vilka en adekvat metodik finnes utarbetad. I den mån ny värdefull teknik — antingen den bygger på djurexperiment eller s. k. alternativa metoder — kommer fram, torde den snabbt upptagas som ett led i olika forsknings- och utvecklingsprogram.

Det är socialstyrelsens uppfattning, att utvecklingen i de nordiska länderna redan är tämligen lyhörd för de tankegångar som är ledande för motionärerna i Nordiska rådet, och att det till en utredning av rekommenderat slag icke bör knytas överdrivna förhoppningar om möjligheterna att i dagsläget kunna ersätta konventionella djurförsök med alternativa metoder i nämnvärt högre utsträckning än vad som redan sker.

Skulle emellertid en sådan utredning komma till stånd, finner socialstyrelsen det angeläget, att dess direktiv och sammansättning blir tillräckligt breda, så att den kan ta hänsyn till behov såväl inom den medicinska och biologiska grundforskningen som inom tillämpad forskning samt inom kontroll- och utvecklingsarbete. Det är viktigt, att den också får i uppdrag att göra nödvändiga utblickar utanför gränserna eftersom forsknings- och utvecklingsarbete är en i hög grad internationell verksamhet.

Uppsala den 9 oktober 1978

Enligt socialstyrelsens beslut

Percy Lindgren
Professor

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

En expertgrupp inom Europarådet — "Ad Hoc Committee of Experts for the Protection of Animals" — arbetar f. n. på att bereda en konvention rörande "the use of live animals for experimental purposes". I detta arbete är Danmark, Island, Norge och Sverige representerade.

I anslutning härtill borde gemensamma nordiska insatser — under medverkan av också Finland — kunna organiseras. Härvid bör utnyttjas de kunskaper som finns inom de olika ländernas försöksdjursnämnder (motsvarande), hos de berörda ländernas s. k. National Members i International Committee on Laboratory Animals och inom Scandinavian Federation for Laboratory Animal Science.

Det är givetvis angeläget att inom ramen för respektive lands lagstiftning m. m. ta till vara möjligheterna till samordning och samverkan vad gäller försöksdjur i Norden och på så sätt nedbringa det totala antalet djur som behöver användas för vetenskapliga ändamål. UHÄ vill här peka på det redan etablerade samarbetet mellan Sverige, Finland och Norge beträffande utnyttjande av apor vid statens bakteriologiska laboratorium i Stockholm.

Stockholm den 12 oktober 1978

Hans Löwbeer

Lars Wass

Medicinska forskningsrådet:

Medicinska forskningsrådet har under det senaste året på anmodan av jordbruksdepartementet yttrat sig över utredningar i frågor som direkt anknyter till rubricerade medlemsförslag. Som följd av dessa utredningar förväntas en proposition om ändringar i lagen om djurskydd m. m. föreläggas riksdagen under hösten 1978. Med hänvisning härtill och förhållandet att de nordiska länderna samarbetar såväl i Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning som i Scandinavian Federation for Laboratory Animal Science i berörda frågor, finner MFR att medlemsförslaget till Nordiska rådet för närvarande inte bör föranleda någon åtgärd. Det förtjänar slutligen nämnas att Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning vid sammanträde den 6 oktober 1978 beslöt avgiva remissvar i överensstämmelse med ovan anförda.

Stockholm den 10 oktober 1978

För medicinska forskningsrådet

Henry Danielsson
Professor, sekreterare

Ingvar Lennerfors
Kanslichef

Sveriges lantbruksuniversitet:

Lantbruksuniversitetets rektorsämbete får med anledning härav över-

lämna inhämtat yttrande från professor Bengt Öberg såsom eget yttrande i ärendet (*se Bihang*).

Uppsala den 16 oktober 1978

Enligt rektorsämbetets beslut

Inez Johnsson
Avdelningsdirektör

BIHANG

Yttrande rörande förslag om en utredning av åtgärder för begränsning av djurförsök

— — — Ärendet har på uppdrag av Rektorsämbetet vid Sveriges lantbruksuniversitet handlagts av en arbetsgrupp, bestående av lantbruksuniversitetets representanter i Uppsala Lokala djurförsöksetiska kommitté, nämligen assistent Gösta Ahlsén, prof. Gösta Bengtsson, prof. Berit Funkvist, lab.ass. Karel Krovacek, avd.dir. Sigvard Thomke och prof. Bengt Öber (sammankallande), vilken härmed framför följande synpunkter:

Möjligheterna av att med olika åtgärder reducera behovet av försöksdjur har utretts i olika sammanhang de senaste åren, bl. a. av 1972 års försöksdjursutredning (Framtida försörjning med försöksdjur, Ds I 1955: 4), vars förslag bl. a. syftade till att höja kvaliteten på, och därigenom minska förbrukningen av, försöksdjur. Det av lantbruksstyrelsen nyligen utarbetade och remissbehandlade "Förslag till ändring i kungörelsen (1944: 771) med vissa bestämmelser om användning av djur för vetenskapligt ändamål m. m.", innebärande att samtliga lokaler för försöksdjur skall godkännas från djurskyddssynpunkt av lantbruksstyrelsen, kan ses som ett led i dessa strävanden att höja försöksdjurskvaliteten. Vidare har, på regeringens uppdrag, lantbruksstyrelsen sedan dec. 1976, genom en utsedd arbetsgrupp utrett och inkommit med förslag, dels till åtgärder för ökad kontroll av försöksdjursverksamheten, dels till alternativa och kompletterande metoder till djurförsök. — Vad avser den ökade kontrollen av försöksdjursverksamheten utmynnar lantbruksstyrelsens förslag i att ett antal djurförsöksetiska kommittéer inrättas i landet i princip enligt den modell som sedan 1976 försöksvis varit i verksamhet i Uppsalaregionen. Rimligen kommer sådana etiska kommittéers verksamhet att medföra att "onödiga" djurförsök icke kommer till stånd. Lantbruksstyrelsens förslag till inrättande av etiska kommittéer och till alternativa och kompletterande metoder för djurförsök behandlas för närvarande efter remissbehandling i jordbruksdepartementet och en proposition i dessa frågor lär vara att förvänta inom en snar framtid. — Det skall slutligen nämnas att frågor rörande alternativa metoder till djurförsök även f. n. utreds på internationell basis inom Europarådet.

Som framgår av de remissvar som från Sveriges lantbruksuniversitet lämnats till ovan nämnda utredningar, är man här positivt inställd till sådana åtgärder som är ägnade att reducera behovet av försöksdjur och strävan att framtaga alternativa och kompletterande metoder till djurförsök. Eftersom dessa frågor emellertid enligt ovan redan är under be-

handling i flera olika organ synes det för närvarande *icke* vara befogat med ytterligare utredningsinsatser härvidlag innan de pågående utredningarna slutförts och resultaten härav presenterats. Det av medlemmar i Nordiska rådet väckta förslaget om att en sådan utredning kommer till stånd kan därför i nuläget *icke* tillstyrkas.

Uppsala den 20 september 1978

På arbetsgruppens uppdrag

Bengt Öberg
Professor

Statens veterinärmedicinska anstalt:

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) delar förslagsställarnas grundsyn att man i så stor utsträckning som möjligt bör begränsa experimenten på levande djur. Vid SVA liksom vid andra försöksdjursförbrukande enheter utgör såväl etiska som rationella hänsyn en borgen för efterlevnaden av en sådan grundsyn och som en sporre för framtagandet av alternativa och kompletterande metoder till djurförsök.

Under de senaste åren har regeringen och berörda myndigheter, främst lantbruksstyrelsen, föranstaltat om utredningar av skilda med användningen av försöksdjur förknippade problem. Ledtråden för alla dessa strävanden har likaledes varit ambitionen att i görligaste mån begränsa användningen av försöksdjur, liksom också andra av djurskyddet betingade hänsyn. Dit hör bl. a. tillskapandet av etiska kommittéer på basen av de erfarenheter, som medicinska forskningsrådets försöksdjursnämnd och Uppsala lokala djuretiska kommitté lagt, förbättringar av de organisatoriska och resursmässiga förutsättningarna för försöksdjurs hanteringen i vårt land, såväl på det centrala planet (berörande främst SVA och UHÄ) som regionalt, åtgärder till förbättrande av uppfödningen och tillhandahållandet av försöksdjur, ökade resurser för utvecklandet av alternativa och kompletterande metoder etc. Proposition i dessa frågor förbereds och har utlovats inom den allra närmaste framtiden.

Slutligen kan meddelas att här aktuella problem behandlas i en expertgrupp inom Europarådet, där de nordiska länderna med ett undantag — Finland — är representerade.

Med hänvisning till det ovan anförda anser SVA att det för närvarande inte finns skäl för den i Nordiska Rådet föreslagna utredningen.

Stockholm den 25 september 1978

Hans-Jörgen Hansen

Lennart Ehrengren

Svenska naturskyddsföreningen:

Med undantag av vissa djur, framförallt apor, som används för vaccinframställning och beteendeeexperiment är det i huvudsak för ändamålet särskilt uppfödda djur som används för djurförsök. Detta faktum gör att större delen av verksamheten endast i ringa grad påverkar den vilda faunan. Användningen av vildfångade rhesusapor och apor av flera andra arter är det dock mycket angeläget att begränsa av naturvårdsskäl.

Föreningens egen verksamhet är begränsad till den vilda faunan och florán samt den yttre miljón. Skötseln av sällskapsdjur, boskap och andra tamdjur ligger utanför föreningens verksamhetsområde. Föreningen har därför varken erfarenheter eller andra förutsättningar att bedöma huruvida det av djurskyddsskäl etc. är lämpligt att begränsa antalet djurförsök. Föreningen vill i sammanhanget endast konstatera att så länge inte vildfångade djur används för verksamheten finns det inte anledning att rikta invändningar mot den från naturvårdssynpunkt.

Stockholm den 24 november 1978

Svenska naturskyddsföreningen

Bengt Hamdahl
Ordförande

Bo Olsson
Sekreterare

Läkemedelsindustriföreningen (LIF):

Av förslaget framgår:

att lagstiftning i de nordiska länderna borde göras enhetlig vad beträffar begränsningen av djurförsök, samt att liksom i den danska lagstiftningen påbjuda i övriga nordiska länder att s. k. alternativa metoder i stället för djurförsök skall, där sådana är möjliga, användas.

att en samnordisk utredning tillsätts, vilken skall utreda dels i vilken utsträckning djurförsök kan ersättas med andra metoder och dels i vilken mån djurförsökens antal kan begränsas.

att en gemensam nordisk informations- och dokumentationscentral i försöksdjursfrågor inrättas, vilken kunde vara forskare och institutioner behjälplig.

att specialkurser i "alternativa metoder" anordnas vid Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg.

Användandet av försöksdjur är inom Norden övervakat av lagar och förordningar. För LIF:s del är det dock inte enbart djurskyddförord-

ningar som styr försöksdjursverksamheten, utan det är också de krav som olika myndigheter runt om i världen ställer på ett modernt läkemedel. Oskadlighetstester, kvalitetskontroller m. m. måste utföras enligt bestämda mönster. Om dessa tester av myndigheterna kan ändras så, att antalet försöksdjur kan nedbringas, skulle detta vara positivt.

LIF anser vidare att de utredningar som är gjorda inom Sverige och som delvis ligger till grund för den proposition som skall framläggas för riksdagen under hösten 1978, har varit av stort värde för all försöksdjursverksamhet i Sverige. I avvaktan på det resultat som en "Ad Hoc Committee of Experts for the Protection of Animals" i Europarådet, med delegater från Danmark, Island, Norge och Sverige, kommer fram till och den verkan som ovan nämnda proposition kommer att få, är LIF tveksam till att en samnordisk utredning för närvarande kommer till stånd.

Informationsfrågor inom all forskning är av stor vikt. Universitets- och forskningsbibliotek erbjuder en god service. En informations- och dokumentationscentral kan eventuellt vid specifika frågeställningar komplettera den ovan nämnda litteratursökningsmöjligheten som idag finns.

LIF skulle emotse att en aktiv undervisning i försöksdjursfrågor kom till stånd. Sådan undervisning borde förläggas till ett universitet och där till en institution som har stor praktisk erfarenhet av arbete med försöksdjur och även av arbete med andra biologiska testmetoder.

Stockholm den 2 november 1978

Läkemedelsindustriföreningen

Enligt uppdrag

Eva Lindgren

BILAGA 3

I efterhand inkommet yttrande

F i n l a n d

Helsingfors universitet, konsistorium:

I medlemsförslaget framförs, att man i stället för djurförsök borde använda andra alternativa metoder då sådana kan användas och där hänvisas till en nyligen i Danmark antagen lag om djurexperiment. Som motivering framförs, att djur utom i den traditionella läkarvetenskapen även används i krigsindustrin (inklusive kärnvapenindustrin), kärnkraftsindustrin, rymdforskningen och den kommersiella industrin. I Finland används

inte försöksdjur i nämnvärd utsträckning på dessa områden. I den kommersiella industrin torde man i Finland använda försöksdjur närmast blott i läkemedelsindustrin. Sålunda kan man anse att initiativet i främsta rummet hos oss gäller medicinsk och veterinärmedicinsk forskning. På dessa områden har man redan länge strävat till och strävar alltjämt att använda alternativa metoder. Därför utförs forskningsarbetet i den mån det är möjligt genom att använda vävnadsodlingar och databehandling eller andra metoder. T. ex. vid den medicinska undervisningen kan man ofta använda människor som försökspersoner och forskningen om många läkemedel samt om organismens försvarsmekanismer kan utföras med tillhjälp av vävnadsodlingar. Läkemedlens biverkningar kan t. ex. effektivt kartläggas med hjälp av ett dataregister över biverkningarna. Omfattningen av djurförsök begränsas även av den stora arbetsinsats de kräver och för att de är dyra. Dock finns det fortfarande ett stort antal undersökningar som är nödvändiga för den medicinska forskningens utveckling och som inte kan utföras på annat sätt än genom djurexperiment. Exempel på sådana är utforskning av läkemedels inverkan på djur innan de ges åt människor, utvecklande av nya operativa metoder och utredning angående ännu okända primärfunktioner. Naturligtvis bör djurexperimenten utföras så att de inte förorsakar djuren onödigt lidande.

I den i medlemsförslaget nämnda lagen som antagits i Danmark stadgas att en kommission underställd justitieministeriet vars samtliga medlemmar är läkare eller veterinärer (utom ordföranden som är jurist) skall övervaka djurförsöken. Motsvarande beslut fattas i Finland av jord- och skogsbruksministeriets veterinäravdelning. Det väsentliga i bägge tillvägagångssätten är att beslutsfattarna har en sakenlig utbildning som ger dem kompetens att fatta beslut angående utförande av djurförsök. I den danska lagen stadgas att sådana djurförsök inte bör utföras som kan ersättas med andra metoder. I den finska förordningen om användning av djur i vetenskapliga experiment stadgas åter att djurförsök får företas blott om det för undersökningen är nödvändigt och inte kan ersättas med undervisningsmateriel. I praktiken torde det inte vara stor skillnad på dessa formuleringar. Dessutom torde i de nordiska länderna knappast samma undersökningar utföras annat än i så fall, att resultatets tillförlitlighet är ifrågasatt och försöket därför fordrar en upprepning.

Det forskningsarbete som utförs vid matematisk-naturvetenskapliga sektionens olika institutioner och till vilket hör biologiska försök, är i allra högsta grad till sin natur grundforskning. Djur används vid biokemisk, biologisk, ekofysiologisk, etologisk, farmakologisk, genetisk och psykologisk forskning. Det sortiment av djurarter som används är mycket vidsträckt, från protozoer till däggdjur. Vid grundforskning överväger man alltid sitt urval av försöksdjur som modell för problemlösningar i varje enskilt fall. Som resultat av grundforskningen kan eventuellt alternativa metoder uppstå, som givetvis ersätter användningen av försöksdjur.

Den undervisning inom matematisk-naturvetenskapliga sektionen där försöksdjur används (närmast zoologiska institutionen och farmaceutiska institutets farmakologiska avdelning) syftar uttryckligen till att de nödvändiga åtgärder som tillämpas på försöksdjur, medräknat deras förvaring och skötsel, skall behärskas på bästa möjliga sätt (förordning nr 334/1971). Samtidigt undervisas i planläggning av den forskning som begagnar sig av djurförsök. På så sätt undviks så kallade "onödiga djurförsök" och minimeras användningen av försöksdjur.

I strävandena att begränsa djurförsöken kan man konstatera den "nya" situation som berör inverkan av den mänskliga verksamheten på miljön i allmänhet. Det tryck av "främmande ämnen" som ekosystem av olika typ (Östersjön, sjöarna) är utsatta för rubbar deras balans. Forskningen kräver även i detta fall användning av försöksdjur som modeller på alla nivåer. Detta bör anses som nödvändigt, trots att det inte primärt tjänar "medicinska syften".

På grund av ovan anförda anser universitetet, att den nuvarande lagstiftningen i Finland angående användning av djur vid vetenskapliga experiment är tillfyllest och inte kräver någon ändring. Universitetet motsätter sig inte den i medlemsförslaget nämnda rekommendationen att en utredning skulle företas om ersättande experimentmetoder i Norden, men tror inte att det skulle medföra någon väsentlig förändring i användningen av försöksdjur i dessa länder.

Såframt Nordiska rådet godkänner rekommendationen i medlemsförslaget fäster universitetet uppmärksamhet på, att i de nordiska länderna verkar Scandinavian Federation for Laboratory Animal Science (Scand-LAS), som har direkta kontakter till de internationella organisationerna på området (International Committee on Laboratory Animals, ICLA. Laboratory Animals Science Association, L.A.S.A., och Gesellschaft für Versuchstierkunde, G.V.). Den berörda forskningen hör till Scand-LAS' verksamhetsområde. Temat "alternativa metoder" är i högsta grad föremål för föreningens intresse. Scand-LAS har anordnat många nordiska forskarkurser, på vilka bl. a. den här aktuella frågan har behandlats.

Helsingfors den 20 december 1978

N. Oker-Blom
Rektor

Jukka Petänen
Bitr. sekreterare

Medlemsförslag

(Väckt av Eric Carlsson, Elsi Hetemäki-Olander, Karl-Erik Häll, Sture Palm, Olof Palme, Ingrid Sundberg och Per Olof Sundman)

om nordiskt samarbete om lättläst (LL) litteratur

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska rådet, social- och miljöutskottet:

Nordiska rådets social- och miljöutskott har vid ett flertal tillfällen behandlat olika aspekter av de handikappades situation. En självklar utgångspunkt vid behandlingen av frågor som rör de handikappades problem har varit att allt bör göras som kan minska de svårigheter som dessa grupper möter i sin vardag. Med den utformning som medlemsförslaget fått synes tre typer av samarbetsinsatser kunna bli aktuella. För det första ett samarbete beträffande lättläst litteratur i egentlig mening, dvs. böcker skrivna för barn och vuxna med lässvårigheter (ordblinda). För det andra utgivning av böcker avsedda för synhandikappade antingen med stor stil eller med punktskrift. För det tredje s. k. tillrättalagd litteratur för personer med språkliga läshinder t. ex. psykiskt utvecklingsstörda och döva.

Särskilt beträffande den tillrättalagda litteraturen bör samnordiska insatser komma i fråga eftersom små möjligheter erbjuds att ge ut dylik litteratur på kommersiell basis. I det samarbete som utskottet förutsätter kommer till stånd på nordiskt plan intar Nordiska nämnden för handikappfrågor en naturlig plats. Medlemsförslaget tillstyrkes varmt.

Stockholm den 24 januari 1979

För Nordiska rådets social- och miljöutskott

Asbjørn Haugstvedt

Förman

Nordiska nämnden för handikappfrågor:

Nordiska nämnden för handikappfrågor har av Nordiska rådets presidium beretts tillfälle att yttra sig över rubricerade förslag. I förslaget hemställs att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ställa medel till förfogande, dels för regelbunden konferens- och seminarieverksamhet på LL-litteraturens område, dels som projektstöd till författare, illustratörer m. fl. för LL-studier och/eller LL-produktion och dels för forsknings- och utvärderingsprojekt. Vidare föreslås att en nordisk

kommitté för LL-litteratur tillsätts för att skapa mer kontinuitet och effektivitet i arbetet med LL-litteratur i Norden.

Behovet av lättläst (LL) litteratur är stort. Detta inses av var och en som på något sätt har kommit i kontakt med området. Skilda grupper ställer skilda krav på utformningen av böcker och tidningar. Utvecklingsstörda och döva har i huvudsak språkliga läshinder. Många av dem behöver språkförenklad text, gärna med bilder. Synskadades läshinder är av teknisk art. Böcker med stor och tydlig stil kan dock göra läsning möjlig för många synskadade. För andra krävs att litteraturen förs över till punktskrift eller talbok för att bli tillgänglig. Många människor är på grund av sitt handikapp ovana vid läsning. Detta är ett ytterligare handikapp. För att skilda grupper av handikappade skall få tillgång till böcker och tidningar på rättvisa villkor krävs sålunda särskilda åtgärder från samhällets sida.

Arbete med LL-böcker pågår i dag i samtliga nordiska länder. Detta arbetes organisation och omfattning varierar emellertid länderna emellan. Sedan några år har LL-böcker diskuterats samnordiskt. Två skilda arbetsgrupper arbetar för närvarande med LL-frågan på nordiskt plan. Nordiska konferenser och seminarier har hållits. Handlingsprogram har utarbetats. Någon övergripande samordning av hela det aktuella området finns emellertid inte.

Det rör sig här om ett stort och i huvudsak obearbetat område. Olika gruppers behov av specialutformade böcker måste — oavsett om det rör sig om språkförenklade böcker med bilder, böcker med stor och tydlig stil, böcker med punktskrift, talböcker etc. — utredas närmare. Former måste sökas för att få fler författare och illustratörer att arbeta med LL-böcker. Bokförlagens aktiva medverkan måste stimuleras. Över huvud taget måste fler erfarenheter vinnas om olika problem i verksamheten. Allt detta arbete behöver inte bedrivas samnordiskt. Starka skäl talar dock för att bilda någon form av nordisk kommitté med uppgift att överblicka, koordinera och eventuellt initiera insatser på nationell och nordisk nivå.

Nordiska nämnden för handikappfrågor vill med dessa ord tillstyrka att medel ställs till förfogande för det föreslagna ändamålet. Nämnden tillstyrker också att en nordisk kommitté för LL-litteratur tillsätts. En sådan kommitté bör ges ett övergripande ansvar för informationsutbyte mellan skilda projekt och koordinering av nationella och nordiska initiativ inom området LL-litteratur. Ett nordiskt samarbete med denna inriktning bör kunna organiseras och genomföras på sådant sätt att många fler människor i Norden får del av det arbete med LL-litteratur som bedrivs nu och framtiden, vare sig arbetet sker nationellt eller gemensamt nordiskt.

Bromma den 23 november 1978

Nordiska nämnden för handikappfrågor

Sven-Olof Brattgård

Finn Petré

D a n m a r k**Ministeriet for kulturelle anliggender:**

— — — fremsendes hermed udtalelse af 10. november 1978 fra undervisningsministeriet, direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning, seminarier m. v. (*se nedan*).

Det tilføjes, at *kulturministeriet* ikke har bemærkninger til det nævnte medlemsforslag.

København, den 13. november 1978

P. m. v.

E. b.

Karen Munk Christensen
Fuldmægtig

Undervisningsministeriet:

Hvad angår letlæselig litteratur til børn og unge i skolealderen er Danmark relativt godt stillet og vil kunne være ydende på nordisk plan. Derimod foreligger det et uopfyldt behov for letlæselig litteratur til voksne læseretarderede, herunder til unge, der har afsluttet skolegangen. Et samarbejde de nordiske lande imellem vil kunne bidrage til løsning af de herhen hørende problemer. Også problemer vedrørende litteratur til sproglige minoriteter (for Danmarks vedkommende bl. a. Grønland) ville eventuelt kunne tages op til drøftelse og udveksling af erfaringer i et sådant forum.

Det kan yderligere oplyses, at der i Danmark i de senere år er gennemført et udviklingsarbejde med henblik på letlæselig litteratur i et samarbejde mellem forfatter, illustratør, forlag og læsepædagoger. Et arbejde, der fortsættes for bedre at hjælpe unge og voksne læsehandicappede, dels med skønlitteratur, dels med faglitteratur.

En betænkning med en analyse af de bestående muligheder og forslag til bedring af mulighederne står umiddelbart foran udgivelse. Denne betænkning er udarbejdet af en kommission under Bibliotekstilsynet og med repræsentanter fra undervisningsministeriet.

Danmark vil på baggrund af bl. a. dette arbejde uden tvivl kunne bidrage med erfaringer og undersøgelsesresultater. Der er danske sagkyndige, der vil kunne indgå i en eventuel permanent nordisk gruppe.

København, den 10. november 1978

P. d. v.

Ninna Würtzen

Bibliotekstilsynet:

Den i forslaget omtalte arbejdsgruppe er nedsat af Bibliotekarforbundets faggruppe for opsøgende biblioteksarbejde.

I undervisningsministeriets og Bibliotekstilsynets regie har et udvalg med Mogens Jansen som formand siden 22. maj 1975 arbejdet med alle spørgsmål i forbindelse med biblioteksbetjeningen af læsehandicappede børn og voksne i folke- og skolebibliotekerne.

Udvalgets kommissorium:

”Udvalgets opgave er at foretage en grundig bearbejdelse af alle problemer omkring biblioteksbetjening af læsehandicappede (børn og voksne), herunder også fremskaffelse af specielt bearbejdede materialer.”

Udvalgets sammensætning:

Overlærer Leif Christiansen
 Bibliotekar Helle Daugbjerg
 Afdelingsleder Keld Irgens
 Forstander, cand.mag. Eva Jacobsen
 Afdelingsleder Mogens Jansen (formand)
 Konsulent Erik Jepsen
 Konsulent Inga Nilsson
 Bibliotekskonsulent Jes Petersen (sekretær)
 Regionsbørnebibliotekar Marie Svendsen

Desuden tiltrådte underdirektør Ole Hovman, Bibliotekscentralen, og direktør K. E. Hauberg-Tychsen, Landscentralen for undervisningsmidler, udvalget som observatører. Den 1. oktober 1977 afløste fagkonsulent Jørgen Hermansen Keld Irgens som repræsentant for direktoratet for folkeskolen m. v., og Keld Irgens afløste K. E. Hauberg-Tychsen som observatør for Landscentralen for undervisningsmidler. Den 8. april 1978 udtrådte Marie Svendsen af udvalget af arbejdsmæssige grunde.

Udvalgets arbejde er næsten tilendebragt, og betænkning forventes afgivet i december 1978.

København, den 18. oktober 1978

Jes Petersen

Danmarks Biblioteksforening:

Danmarks Biblioteksforening ser gerne et øget nordisk samarbejde om letlæst litteratur, men foreningen er ikke overtydet om, at det foreliggende forslag danner tilstrækkelig baggrund for iværksættelse af konkrete initiativer.

Danmarks Biblioteksforening finder, at Medlemsforslagets beskrivelse af forholdene på dette område i Danmark er meget mangelfuld. Mange års praktiske erfaringer med LLL-litteratur skrevet af danske forfattere, udgivet af danske forlag, formidlet af danske bibliotekarer og læsepædagoger m. v. er uomtalt. Der er i Danmark en betragtelig sum af viden om LL-problematikken, senest belyst i et betækningsforslag om biblioteksbetjening af læsehandicappede (børn og voksne), som Undervisningsministeriet og Bibliotekstilsynet har udsendt til høring bl. a. i Danmarks Biblioteksforening. Den endelige betænkning ventes at foreligge snarest.

Denne betænkning vil indgå centralt i den konference om "bibliotekerne og de læseretarderede", som Danmarks Biblioteksforening afholder den 2.—3.3.1979 på Hindsgavl.

Danmarks Biblioteksforening skal derfor konkluderende tillade sig at foreslå iværksættelse af et mere tilbundsående analysearbejde, hvori al eksisterende faktisk viden inddrages for eventuelle konkrete initiativer.

Valby, den 19. december 1978

P. f. v.

Karl Johan Mortensen
Formand

Flemming Ettrup
Sekretariatschef

Dansk Forfatterforening:

— — — at man naturligvis intet har at indvende imod et øget nordisk samarbejde på dette område og heller ikke har noget imod et nordisk initiativ til at forbedre den aktuelle situation, men desværre må foreningen udtale, at der tilsyneladende ikke i Nordisk Råd har været tilstrækkelig viden om især de danske forhold på dette område.

Mange højt ansete danske forfattere og pædagoger har igennem den sidste generation arbejdet energisk med LL-problematikken. Mange medlemmer af forfatterforeningens faggruppe for børne- og ungdomslitteratur (BU-gruppen) har igennem årtier præsteret en lang række betydningsfulde værker i LL-genren, f. eks. Robert Fisker, Sigrid Thomsen, Esther Skriver, Mogens Jansen, Gunnar Jacobsen m. fl. Det må unægtelig forekomme disse forfattere mærkværdigt at måtte læse en fremstilling af forholdene i Danmark, som om de ikke eksisterede.

Det oplyses i medlemsforslaget, at "I Danmark findes arbejdsgruppen for litteratur til læsehæmmede unge og voksne, som især fungerer som formidler mellem forfattere, billedkunstnere, målgrupperne og interesserede producenter".

Denne arbejdsgruppe blev startet i 1974, men allerede i begyndelsen af 50'erne udkom de første danske bøger, skrevne og producerede med hen-

blik på at kunne læses af læsehæmmede i en målestok, som ingen af de øvrige nordiske lande kan opvise magen til.

En anden oplysning er også ganske fejlagtig, idet det nævnes, at "et problem i det nordiske samarbejde vedrørende letlæselig litteratur er, at ingen af de personer, som har arbejdet med LL-udgivelser, har haft dette som hovedsagelig arbejdsopgave".

I de sidste 25—30 år er der mange personer i Danmark, som netop hovedsagelig har helliget sig denne opgave, blandt andet de ovennævnte forfattere.

Flere forlag har produceret serier med LL-litteratur for voksne, selv om produktionen ikke har været stor nok til at dække behovet.

Siden 1950 har der været et stærkt stigende antal udgivelser henvendt til såvel børn som voksne læseretarderede (ordblinde). I samme periode har der været udformet boglister over egnet litteratur, både inden for fiktion og non-fiktion, for de nævnte grupper.

Mange værker er udarbejdet direkte med henblik på særlige grupper under hele dette område, og der er sket en meget stærk produktiv og nydannende virksomhed, udgivet ikke alene af vore større etablerede forlag, men også af en række mindre, alternative forlag.

Foreningen skal også gøre opmærksom på, at der finder en omfattende bok- og båndproduktion sted til læseretarderede, Landsforeningen for Ordblindesagen i Danmark har gjort en stor indsats, udskrevet konkurrencer inden for dette litterære område og på mange måder støttet og fremmet den indsats, der er blevet ydet.

Det er da således heller ikke uden grund, at der har fundet ikke så lidt eksport sted af danskkrevet speciallitteratur på dette felt såvel til de andre nordiske lande som til lande uden for det nordiske område.

Der finder en omfattende kursusvirksomhed sted ude over landet, med demonstration af egnede bøger, og lærerstanden er blevet grundigt orienteret om emnet og har gjort stor brug af de givne litterære tilbud.

Det er Dansk Forfatterforenings opfattelse, at inden man går videre med dette medlemsforslag, må der finde en ganske anderledes og nøjagtig beskrivelse sted af forholdene på dette område i Danmark. Det er dette nordiske land, der frem for noget andet kan yde et bidrag til andre nordiske lande.

Foreningen mener desuden, at der nok er en række særproblemer af national art, som ikke kan løses på nordisk plan, men bedst klares nationalt, eventuelt med en nordisk støtte.

Foreningen ønsker også at pege på, at man nok især burde interessere sig for, at der produceres bøger for børn, unge og voksne, der *både* er læseretarderede og svagt begavede, for her kan der siges at eksistere en mangelsituation.

Med disse bemærkninger skal Dansk Forfatterforening henstille til Nor-

disk Råd, at man nok kan anbefale en endnu større indsats, diverse støtteformer, og at man naturligvis kun kan se positivt på eventuelle endnu bedre resultater, men at man først må foretage en nøjagtig undersøgelse og beskrivelse af forholdene, især i Danmark.

København, den 13. december 1978

Hans Jørgen Lembourn
Formand

Den danske Forlæggerforening meddelar i skrivelse av den 13 november 1978 att man icke har något att säga med anledning av medlemsförslaget.

Landsforeningen af Læsepædagoger:

For Danmarks vedkommende: Den i medlemsforslaget fremførte oplysning om, at "Arbejdsgruppen for litteratur til læsehæmmede unge og voksne" skulle være repræsentativ for Danmarks indsats på dette felt er desværre — eller heldigvis — ganske misvisende. Næsten misvisende indtil det barokke.

Siden 1950 har der været et stigende antal udgivelser med sigte på både børn og voksne læseretarderede (= ordblinde). Omtrent lige så længe har der været udformet boglister over egnet litteratur (både fiktiv og saglig) for disse grupper.

Nogle ting er udarbejdet direkte med grupperne for øje, og der er her sket en enorm udvikling i årenes løb med en udmærket indsats fra både store velrenommerede forlags side som fra små, ældre og helt nye, alternative forlag. Både kulturarven og de nyeste genrer er repræsenterede.

Der må også peges på, at man her i landet gør meget for at skaffe kvalificerede anmeldere — og ikke alene af bøgerne, men også af de til læsere-tarderede indlæste lydbånd. "Bog + bånd"-produktion og orientering om denne er kun det seneste eksempel på det arbejde, der er i gang og som løbende udvides.

Både anmelderindsatsen og opstillingen af boglister har i mange år haft tydelig indflydelse på produktionen.

Der findes flere andre grupper i Danmark — især må nævnes Landsforeningen for Ordblindesagen i Danmark, som i en menneskealder har arbejdet intenst omkring præcis den her nævnte problemstilling — den pågældende forening har haft udskrevet konkurrencer om litteratur, den har indirekte været "pressionsgruppe" i mange sammenhænge, og dens betydning har været stor.

Specielt skal understreges, at det er vigtigt at huske på, at Danmarks skole- og folkebiblioteksordninger giver en helt specielt god situation for bogbenyttelsen her i landet. — Dette er noget, som besøgende fra såvel de andre nordiske lande som udlandet ofte bemærker.

Det bør vel også nævnes, at der i de seneste år har været en beskeden 'eksport' af danskskrevet speciallitteratur inden for de her nævnte områder til såvel det øvrige Norden som til udlandet.

Det er nok også værd at bemærke, at vores omfattende kursusvirksomhed over hele landet rummer demonstration af egnede bøger, så lærerstanden selv bliver informeret om de krav, den kan og skal stille til bøger egnede for disse grupper. Det gælder både specialundervisningskurser og skolebibliotekarkurser. Det er flere tusinde aktive lærere, der skoles på dette felt.

Det hænder endda, at dagspressen får øjnene op for særlig egnet litteratur og omtaler den, ligesom der med mellemrum er udsendelser i radio og tv, som peger i samme retning.

At vi alle kan ønske mere på området, er en anden sag; men vi er mange, som — når vi har fået besøg af skandinaviske kolleger — faktisk har kunnet overvælde dem med Danmarks produktion på området — og her må man inkludere mange former for specialindsats fra tegneres og illustrators side.

En del af produkterne bærer ikke nogen særlig seriebetegnelse, men har de egenskaber, som kræves, for at bøgerne skal kunne siges at være egnede for de læseretardedede børn, unge og voksne.

Fremfor i bred almindelighed at pege på emnet, som det er sket på den os tilsendte side, burde man måske pege specielt på at der til børn, unge og voksne, der *både* er læseretardedede *og* svagt begavede, er tale om en alvorlig mangelsituation.

Sluttelig må Landsforeningen udtrykke sin forbavselse over, kun at have fået A 531/k, ét ark, tilsendt, idet man er vidende om, at yderligere information om denne sag er gået til andre grupper.

Den pågældende side rummer dog tilstrækkelig information til ovenstående kommentarer.

Holte, den 8. november 1978

For Mogens Jansen

Eva Jacobsen
Næstformand

Flemming Lundahl
Redaktør

De samvirkende Invalideorganisationer:

— — — skal vi anbefale, at det tilsendte forslag nyder fremme.

Blandt De samvirkende Invalideorganisationers medlemsorganisationer findes flere, som har interesse inden for nærværende område, og vi kan yderligere pege på, at Landsforeningen for Ordblindesagen i Danmark, der ikke er medlem hos os, har en klar interesse i hele spørgsmålet om trykt materiales læsbarhed.

København, den 8. december 1978

Svend Jensen

Finland**Skolstyrelsen¹:**

I undersøkelningar angående litteraturanvändningen har konstaterats stora individuella skillnader i läsvanor mellan människor och hur mycket de läser. Allt eftersom orsaker till detta utretts och uppfattats har också behovet av lättläst litteratur blivit allt mera uppenbart. Om man granskar saken från Finlands synpunkt behövs lättläst litteratur och lättlästa böcker trängande åtminstone för följande målgrupper:

1. elever med läs- och skrivsvårigheter (ca 8—10 % av åldersklassen) — lättlästa böcker behövs som specialläromedel vid korrigerings- och läsvårigheter, som bredvidläsning vid differentiering av undervisning samt för att stimulera de elevers läsintresse som har svårigheter.

2. ungdom eller vuxna med lässvårigheter eller andra språkliga svårigheter

— de flesta av dem har inte haft möjlighet att under grundutbildningen erhålla vederbörlig undervisning, eftersom undervisningen på detta område är jämförelsevis ung i Finland.

— en del av svårigheterna bevaras hela livet trots specialundervisning,

3. barn i språklig torftig miljö

— ett litet ordförråd,

4. barn av finska invandrarfamiljer som flyttat till Sverige eller annorstädes i utlandet

— s. k. "halvspråkighetsproblem" och tvåspråkighetsproblem,

5. till Finland återvändande invandrabarn (de s. k. återvändande barnen),

6. i Finland bosatta språkliga minoriteter.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Det kvantitativa behovet av lättläst litteratur är svårt att bedöma. Det finns dock för närvarande endast några få lättlästa böcker på den finländska marknaden och produktionen av sådana böcker har inte koordinerats.

Skolstyrelsen anser det vara viktigt att behovet av lättläst litteratur kartlägges med tanke på olika målgrupper, olika åldersgrupper och olika användningsändamål och att man på basen av denna behovskartläggning börjar organisera produktionen av lättläst litteratur.

Eftersom det dock gäller böcker med liten spridning, förenar sig skolstyrelsen om medlemsförslaget och anser att utredningen av lättläst litteratur och delvis också produktionen av sådan litteratur bör genomföras i nordiskt samarbete, och att man för detta arbete bör tillsätta en permanent nordisk kommitté och att Nordiska ministerrådet skulle reservera nödvändiga medel för detta ändamål.

Detta är ändamålsenligt eftersom problemen med lättläst litteratur delvis är gemensamma (invandrare) och eftersom ett samnordiskt projekt möjligen medför kostnadsbesparingar. Dessutom kan svenskspråkigt material delvis tjäna både Sverige och Finland (finlandssvenskar).

Skolstyrelsen föreslår dock att man vid tillsättandet av kommittén skulle undersöka, vilka möjligheter det skulle finnas att utvidga dess kompetensområde till att gälla all litteratur som användes i specialundervisningen. Det skall nämnas att utom den i medlemsförslaget nämnda Geilogruppen fungerar en samnordisk arbetsgrupp (under kultursekretariatet), som har till uppgift att utreda, vilka möjligheter det finns att för normala barn producera litteratur som bearbetar deras uppfattningar om handikappade. Dessutom fungerar en samnordisk arbetsgrupp för specialundervisningsmaterial.

Helsingfors den 21 december 1978

Vesa Lyytikäinen
Avdelningschef

Unto Jero
Överinspektör

Suomen kirjailijaliitto ry (Finlands författareförbund)¹:

Suomen kirjailijaliitto finner de föreslagna åtgärderna för Finlands del betydelsefulla.

1. Behovet av lättläst litteratur ökas eftersom antalet människor med lässvårigheter och med ovana att läsa ökas kraftigt — enligt iakttagelser — redan under de närmaste åren. Utom de ovannämnda behöver ordblinda och handikappade lättläst litteratur. Finland har också ansvar för i Sverige bosatta finnar och deras svåra språkproblem.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

2. Skrivande och utgivning av lättläst litteratur kräver utbildade experter som är insatta i området, eftersom bland dem som behöver lättläst litteratur finns olika lässvårigheter av olika grad, som medför specialproblem med avseende på texten. Texten borde vara enkel och lättläst och dess innehåll borde intressera olika läsare. Den borde också ge impulser, stimulera, samt utom att den är lättläst gradvis utveckla språklig färdighet och mottaglighet, öka ordförrådet, bidra till att förstå ordens betydelse och innehåll. Texterna borde skrivas av yrkeskunniga, för uppgifter utbildade författare, för att texten utom de ovannämnda kraven kvalitativt skall vara högklassig litteratur. Särskilt viktigt är det att få just för detta ändamål avsedd text, eftersom en av redan existerande material bearbetad och förenklad bok sannolikt sällan fullt torde motsvara de krav som ställs på lättläst litteratur.

Mot bakgrund av de ovan nämnda skälen kommer behovet av lättläst litteratur i Norden att ständigt öka, och behovet är redan nu stort. Bokurvalet som producerats av ett land blir oundgängligen begränsat, eftersom det kräver specialåtgärder och kostnaderna är höga (hos oss har utgivits kanske färre än tio). Nordiskt samarbete skulle i denna viktiga fråga vara på sin plats, eftersom det mycket skulle underlätta förmedlingen av kunskaper och material och man samtidigt kunde samordna och underlätta arbetet och utbildningen för författare, illustratörer, redaktörer samt andra experter på området.

Helsingfors den 2 januari 1979

Suomen kirjailijaliitto ry

Jaakko Syrjä
Ordförande

Pirkko Pesola
Sekreterare

Finlands svenska författareförening r. f.:

Nordiska författarrådet uppmärksammade vid sitt möte i Island sommaren 1977 det stora behovet av lättläst (LL) litteratur för barn och vuxna och uttalade sitt stöd för den resolution till Nordiska rådets kulturutskott, som framlagts av det internordiska seminariet i Kungälv i mars 1977.

Finlands svenska författareförening noterar därför nu med tillfredsställelse att frågan om nordiskt samarbete om lättläst litteratur tagits upp som ett medlemsförslag i Nordiska rådet och anser att förslaget är värt allt stöd.

De insatser som hittills gjorts i Finland på detta område är blygsamma, och det vore därför viktigt att följa med arbetet i de övriga nordiska länderna och ta del av erfarenheterna där.

Föreningen anser det speciellt viktigt att medel ställs till förfogande för ögonblicket är många grupper utan lämplig litteratur. Förutom dem,

produktion av nyskrivna böcker, tillrättalagda för de målgrupper det här är fråga om.

Helsingfors den 12 december 1978

Claes Andersson
Ordförande

Kerstin Nyqvist
Sekreterare

Suomen kirjastoseura — Finlands biblioteksforening:

I princip understöder Finlands biblioteksforening Nordiska rådets medlemsförslag utgående från att man på ett tillfredsställande sätt tillgodoser litteraturbehovet hos de personer, som lider av lässvårigheter med en aktuell litteraturproduktion, som är mer mångsidig än tidigare.

Särskilt viktig anser foreningen det andra momentet i förslaget vara, som berör tillsättandet av en samnordisk kommitté för att trygga ett intimt och kontinuerligt samarbete. För att undvika en fördubbling av arbetsinsatsen bör kommittén omedelbart utreda och kartlägga verksamheten på området i de nordiska länderna. Kommittén torde i sitt betänkande behandla konferens- och seminarieverksamheten varför integrerandet av denna arbetsform i programmet måhända är mer aktuellt när betänkandet blivit färdigt. Det föreligger även skäl för kommittén att överväga i vilken mån användandet av samma lättlästa material är möjligt i de olika nordiska länderna med beaktande av de lokala förhållandena.

Finlands biblioteksforening anser inte att den finska översättningen av uttrycket lättläst litteratur till selkokirjallisuus är lyckad särskilt som man i Finland blivit van att tala om helpolukuinen kirjallisuus och helpolukuisia kirjoja och inte selkokirjallisuus. Vi föreslår därför att termen selkokirjallisuus inte skall få större spridning i finska språket.

Helsingfors den 31 december 1978

Suomen kirjastoseura — Finlands biblioteksforening ry

Tellervo Koivisto
Ordförande

Hilkka M. Kauppi
Generalsekreterare

Lapsi-invalidien koulusäätiö (Skolstiftelsen för handikappade barn):

1. — *Allmänt*

Frågan om LL-litteratur hör samman med samhällets allmänna läspolitik, vars målsättning bör vara jämlikhet vid kulturutbudet. För

som nämnts i Edert brev, borde anhållan om utlåtande även riktas till följande grupper: hörselskadade, åldringar, fullvuxna handikappade och långliggare. Invandrar- och returnbarn är också i ett stort behov av LL-litteratur.

— *Barninvalidernas ställning*

Största delen av barninvalider utgöres av hjärnskadade CP-barn med ordblindhet. Litteraturen för dem ställer speciella fordringar på illustration, innehåll och kvalitet av text samt allmän lay-out. För ögonblicket har unga läshämmade ingen litteratur, som till sitt innehåll skulle lämpa sig deras ålder.

Vi hoppas på ett mångsidigt klarläggningsarbete över hur LL-litteratur bör frambringas. Speciellt vill vi framhålla vikten av ett samarbete mellan lärare och konstnärer.

2. Ifall en nordisk kommitté för LL-litteratur grundas, föreslår vi för vår del följande personer:

Anna-Maija Hintikka, Oulunkyläntie 12, 00600 Helsinki 60

Matti och Maija Koivula, Purjetie 3 a, 00960 Helsinki 96

Raija Syvälahti, Sateentie 4 A, 02100 Espoo 10

Heikki Porola, Lohkoppelontie 1 B 17, 00650 Helsinki 65

En specialist på visuell kommunikation vore också nödvändig.

Helsingfors den 21 december 1978

Raija Vihavainen

Raija Koskivaara

Helena Lumio

Förbundet utvecklingshämning r.y.:

— — — är enligt Förbundet Utvecklingshämningens åsikt både nödvändigt och aktuellt.

Förbundet har för sin del gjort en utredning om utvecklingsstördas förutsättningar att använda sig av den litteratur som står till buds även om målgruppens önskemål vad gäller den litteratur som produceras. Denna utredning utgör en del av det utredningsarbete som gäller en kartläggning av de handikappades lässvårigheter i vårt land. Denna utredning för sin del hänför sig till det samarbete som Nordiska rådet omnämner samt till den planerade kampanjen om lässvårigheter. Ytterligare har förbundet i försökssyfte i vissa dagstidningar med landsomfattande spridning publicerat lättlästa nyhetsöversikter avsedda för personer med lässvårigheter.

Förbundet förordar varmt tillsättandet av en kommitté för LL-litteratur. Detta skulle enligt förbundets åsikt stimulera utvecklingen på området på internordiskt plan och öven den nationella planerings- och utvecklingsverksamheten. Förbundet anser vidare att det skulle vara viktigt att omsorgen om utvecklingsstörda på grund av de utvecklings-

stördas speciella problem, skulle vara representerad i den ovannämnda kommittén.

Förbundet anser även att det är viktigt att man, såsom Nordiska rådet rekommenderar, ställer medel till förfogande för produktion av LL-litteratur. Bl. a. i Finland saknas helt för vuxna avsedd tillräckligt lättläst litteratur, som skulle befatta sig med frågor som berör det dagliga livet. Detta beror till en del på att t. ex. förläggare inte är villiga att åta sig de ekonomiska riskerna, i synnerhet då man inte har erfarenheter av åtgången i fråga om dylik litteratur. Förbundet förordar också det av rådet föreslagna nordiska utbildningsarbetet.

Helsingfors den 14 december 1978

Kehitysvammaliitto — Förbundet Utvecklingshämning r.y.

Heikki Helminen
Ordförande

Jaakko Jylhä
Verksamhetsledare

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kirke- og undervisningsdepartementet har forelagt medlemsforslaget for Statens bibliotektilsyn, Norsk kulturråd og Norsk språkråd. Alle instansene slutter seg til forslaget (*se nedan*).

Statens bibliotektilsyn peker på at begrepet "lettlest litteratur" har noe forskjellig betydning i de nordiske land og derfor bør presiseres. Det foreslås at samarbeidet i første rekke bør gjelde litteratur tilrettelagt for ulike grupper av funksjonshemmede. Dette er også lagt til grunn for de andre instansenes uttalelser.

Departementet vil peke på at det her gjelder et behov som stort sett er udekket, trass i enkelte punktinsatser. Departementet er enig i at spørsmålet om å publisere lettlest litteratur særlig er knyttet til arbeidet med funksjonshemmede, men det kan også ha aktualitet i forbindelse med norskundervisningen for innvandrerbarn og -ungdom.

Den allerede etablerte nordiske gruppen for spesialpedagogiske læremidler bør få anledning til å influere på arbeidet i en eventuell nordisk komité for lettlest litteratur.

Kirke- og undervisningsdepartementet vil i prinsippet støtte forslaget om å etablere en nordisk samarbeidskomité på dette område.

Oslo, 7. desember 1978

Etter fullmakt
Olav Nyhamar

Brit Alstad

Kirke- og undervisningsdepartementet, Skoleavdelningen:

Saken har vært drøftet med Grunnskolerådet, og en er kommet fram til følgende felles uttalelse:

Området er generelt udekket. Mange institusjoner har arbeidet med det og gjort punktinnsetser. Noen samordning av prosjektene har det imidlertid ikke vært, verken nasjonalt eller nordisk.

Behovet for lettlest litteratur er knyttet til arbeidet med funksjonshemmede elever, og her har vi forskjellige innfallsvinkler til problemet, avhengig av grad og art av funksjonshemming.

1. Lettlest litteratur av *meget liten vanskegrad* for psykisk utviklingshemmede må gis første prioritet. Feltet "middels vanskegrad" er mindre aktuelt.

2. Til fysisk funksjonshemmede elever trenger vi store typer, dvs. *storstilet, lettlest skriftbilde*. Særlig svaksynte elever er avhengige av slik hjelp, og forlagene er gjerne behjelpelige med å løse de tekniske problemer som knytter seg til trykking av slike bøker. Vanskegraden i denslags lettlest litteratur kan godt være vanlig.

3. Bøker som *kombinerer* disse spesielle hensyn til liten vanskegrad og tydelig skriftbilde, vil kunne gi nødvendig hjelp til elever som hemmes av både psykiske og fysiske handicaps.

Ovenstående generelle synspunkter kan gjelde både grunnskole og videregående opplæring.

Avdelingsleder Marit Dahl i Grunnskolerådet — medlem av den nordiske gruppe for spesialpedagogiske læremidler — ber for øvrig om at denne gruppen får anledning til å influere på arbeidet i en eventuell nordisk komité for lettlest litteratur.

Fra Sk 2 spesielt nevnes til slutt det behov som stadig melder seg for lettlest norsk litteratur til innvandrerbarn og -ungdom. Vi har rent for lite av det i dag, og savner det som incitament og supplement til norskundervisningen.

Konklusjon:

Skoleavdelingen vil fullt ut støtte medlemsforslaget, og tilrå etablering av en nordisk komité for lettlest litteratur.

Oslo, 24. november 1978

Etter fullmakt

Liv Gunvaldsen

Kjell Olebakken

Norsk kulturråd:

I den uttalelse som Norsk kulturråd vedtok 3.10.78 i forbindelse med utredningen "Kulturarbeid blant funksjonshemmede" heter det bl. a.: "Rådet vil derfor uttrykke et håp om at de synspunkter og forslag som utredningen omfatter, sammen med de forslag som er tatt opp i NOU 1976:54, snarest blir tatt opp til videre behandling i Kirke- og undervisningsdepartementet, i samarbeid med Sosialdepartementet og Samferdselsdepartementet".

Under henvisning til dette vil Rådet gi sin tilslutning til det foreliggende medlemsforslag, da forslaget er av betydning for det som er foreslått i NOU 1976:54 "Litteraturen og bibliotekjeneste for funksjonshemmede", når det gjelder lettlest litteratur.

Oslo, 14. november 1978

Åsmund Oftung

Norsk språkråd:

Norsk språkråd mener at tilrettelegging av lettlest litteratur er viktig av pedagogiske og sosiale grunner. Produksjonen av slik litteratur krever mye arbeid og store økonomiske ressurser, og derfor vil økt nordisk samarbeid kunne være verdifullt. Språkrådet støtter framlegget fordi de tiltaka som framlegget nevner, kan gi det nordiske samarbeidet på dette området ei fastere form enn det har nå.

Oslo, 16. november 1978

Leif Mæhle

Arnold Thoresen

Statens bibliotektilsyn:

Statens bibliotektilsyn har vurdert ovennevnte medlemsforslag som vi i hovedsak mener er meget positivt. Vi ønsker imidlertid å knytte noen merknader til forslaget.

Terminologien i forslaget er noe uklar. Det snakkes dels om lettlest (LL) litteratur, dels om LL-bøker og dels om litteratur for funksjonshemmede. "LL-böckerna" i Sverige er et begrep for seg. Arbeidsgruppen ved Skolöverstyrelsen har arbeidet spesielt for å få fram bøker for voksne barn-
domsdøve og psykisk utviklingshemmede, og selv om bøkene også har nådd ut til andre grupper av svake lesere, så har de virkemidler som er tatt i bruk vært spesielt innrettet på disse grupper av språksvake. I de andre

nordiske land har utgangspunktet vært anderledes. Dette gjelder f. eks. Danmark som har en lang tradisjon å vise til når det gjelder produksjon av bøker for barn og unge med spesielle lesevaner (ordblinde).

Det bør derfor presiseres at det dreier seg om mer enn lettlest litteratur. Den litteratur det her bør samarbeides om på nordisk plan bør være en litteratur tilrettelagt for ulike grupper funksjonshemmede lesere, en tilretteleggelse som bl. a. vil kunne omfatte bruk av bilder, bruk av tegnspråk, og bruk av taktile virkemidler, foruten setningsoppbygging, ordbruk og tilpassing av innhold. Videre er det viktig at målgruppene omfatter både barn og voksne.

Det nordiske samarbeid om tilrettelagt litteratur for funksjonshemmede lesere som er innledet med den konferansevirksomheten som det er vist til i forslaget, bør fortsette.

To temaer som har pekt seg særlig ut etter de konferansene som er holdt, er bruk av bilder i bøker for sterkt språksvake og et informasjonsseminar for forlagsfolk. Den nordiske interimgruppen som er dannet etter ønske fremkommet ved de to konferansene i Kungälv, har ingen mulighet til å drive noen egen virksomhet i sin nåværende form, men kan kun være en kontaktgruppe landene i mellom.

Nordens folkliga akademi i Kungälv har ved to anledninger stilt lokaler og arbeidshjelp til rådighet for konferanser på området "bøker for funksjonshemmede lesere". Akademiets rektor har også uttalt at hun mener akademiet bør fortsette dette arbeidet. Ved biblioteket ved akademiet er det på grunnlag av en bokutstilling ved konferansen i 1977 begynt oppbygging av en samling av tilrettelagt litteratur for funksjonshemmede lesere. Med grunnlag i dette mener vi det ville være naturlig om arbeidet med konferanser o. l. og eventuelt også sekretariatfunksjonen for en nordisk komité ble lagt til akademiet i Kungälv.

De nordiske landene må vel sies å være foregangsland på området tilrettelagt litteratur for funksjonshemmede lesere. Med de kvalitetskrav vi bør stille også til denne litteraturen er det lite vi kan hente utenfor de nordiske land. De nordiske land må likevel sies bare å være i begynnerfasen med utgivelse av denne type litteratur. Det at det er så få erfaringer på området, samtidig som produksjonen ofte vil være kostnadskrevende, gjør at det vil være riktig med et nordisk samarbeid på mange plan innenfor dette felt. Det er også viktig å få nordiske støtteordninger i tillegg til nasjonale, for denne type litteratur.

Oslo, 14. november 1978

Else Granheim
Bibliotekdirektør

Björg Heie

Den norske forfatterforening:

Det synes uklart hvorvidt medlemsforslaget i virkeligheten begrenses til s. k. lett-lest litteratur eller om det også menes å omfatte den langt mer vanskeligstilte gruppe bøker o. l. som faller inn under begrepet *tilrettelagt litteratur*.

Foruten normal- og billigutgaver av skjønnlitteratur for barn og voksne finnes det i dag tre kategorier:

1. *Stor-stil-bøker*: Samme tekst som i normalutgaven, men satt med store typer til hjelp for svaksynte.
2. *Lett-lest bøker*: Teksten skrevet eller bearbeidet med henblikk på barn og voksne med lese- og skrivevansker, tidl. kalt "ordblinde", med korte, enkle setninger, få innskutte bisetninger, klart og oversiktlig tekstbilde.
3. *Tilrettelagt litteratur*: Bøker og annet materiale skapt spesielt for ulike minoritetsgrupper, så som blinde, døve, døvblinde og psykisk utviklingshemmede.

Den første gruppen har i denne sammenheng ingen interesse. Hva den andre gruppen angår, er arbeidet med denne i god gjenge i hvert fall i de tre skandinaviske land. Denne gruppen er nok både vanskeligere og dyrere å produsere enn vanlige skjønnlitterære bøker, på den annen side har de et ganske stort publikum og turde derfor være ganske regningssvarende for forlagene.

Ganske anderledes kostbare å produsere er den tilrettelagte litteratur, og den har hittil fått meget liten oppmerksomhet. Minoritetsgruppene det her dreier seg om, er ytterst forskjellige, deres behov for litteratur er skrikende, og det kan bare møtes dersom man tar utgangspunkt i den enkelte gruppes særskilte forutsetninger. Både i Norden og ellers i verden er det stor mangel på ekspertise og erfaring på dette området, og det kreves omfattende forskning innenfor hvert enkelt delfelt.

Siden medlemsforslaget i hovedsak bygger på de seminarer og kongresser som har vært holdt i Norden de senere år, går vi ut fra at det er meningen at *tilrettelagt litteratur* skal omfattes av forslaget. Stockholmsseminaret 1972 behandlet riktignok lett-lest litteratur, men både kongressen på Geilo i 1976 og Kungälvseminaret 1978 behandlet litteratur for minoritetsgrupper, den første også språklige minoriteter som samer og grønlendere — som også har krav på litteratur skapt ut fra deres premisser, såvel språklige som kulturelle. Det bør heller ikke glemmes at de språklige minoritetsgruppene igjen har sine minoriteter med lesehemninger av ulike slag.

Dersom forslaget begrenser seg til s. k. LL-litteratur, er det mulig at man — i det minste i Skandinavia — allerede er kommet så langt at en permanent nordisk komité ville kunne opprettes med det første. Men dersom forslaget også skal omfatte tilrettelagt litteratur, synes forslagsstil-

lerne å være ute i tidligste laget. På LL-området trenges nok informasjon, men kanskje enda mer oversettelses- og annen produksjonsstøtte. Når det gjelder tilrettelagt litteratur, trenges det forskning og eksperimentering før noen form for koordinering og byråkratisering kan tenkes å gjøre noen nytte.

Det kan ellers ikke være tvil om at det er på området *tilrettelagt litteratur* at de store ressurser bør settes inn, til forskning, utprøving og produksjon. Da disse produksjoner må ta utgangspunkt i den enkelte gruppes forutsetninger, vil det hele tiden dreie seg om små lesergrupper og derfor store utgifter pr. produsert enhet. Produksjonen vil ofte forbli kostbar, selv i nordisk samtrykk, da vesentlige deler av tilretteleggingen (f. eks. tegn-språksetting for døve) må gjøres i hvert enkelt land. Forlagenes interesse for slike produksjoner vil ofte være avhengige av hvilken støtte de kan påregne. Vi mener det påligger de nordiske myndigheter et særlig ansvar for å påse at de grupper, hvis litteraturbehov er så skrikende og så kostbart å tilfredsstille, ikke blir gjort avhengige av noe så uberegnelig som forlagenes økonomi.

Forutsatt at også tilrettelagt litteratur kommer med i bildet, støtter vi derfor varmt opp om medlemsforslagets første del og mener at det bør stilles midler til rådighet for en intensiv forsknings- og eksperimenteringsperiode på noen år fremover. Under samme fond mener vi det kan bevilges midler til konferanse- og seminarvirksomhet, mens det bør opprettes et egen fond for produksjonsstøtte til begge litteraturformer — LL-litteratur og tilrettelagt litteratur. Dette fondet må særlig søke å forhindre at nordisk samarbeid for de små landenes del gjør dem avhengige av de større nordiske lands interesser. Fondet vil samtidig kunne sikre ressurs-svake land som Island, Færøyane og Grønland, og språklige minoriteter, muligheter til enkeltutgivelser, samtrykk og utgivelser av oversatt LL- eller tilrettelagt litteratur.

I stedet for en permanent nordisk komité på området mener vi at det i de nærmeste årene bør avsettes midler til en interimsguppe med to representanter fra hvert land, gruppen kan fungere som kontaktorgan i samarbeid med Nordens folklige akademi.

Vi minner også om forslaget fra barneboksforfatternes kongress i Uddevalla 1978, om en nordisk aksjonskomité for litteratur for funksjonshemmede barn, som det er søkt om midler til for en forsøksperiode på 5 år med sv. kr. 200 000.—.

Dernest synes det nærmest tvingende nødvendig at det ansettes en egen sekretær, f. eks. ved Nordens folklige akademi i Kungälv, som får til oppgave å samle det materiale som allerede forefinnes der, komplettere og katalogisere dette materialet og utarbeide lister over det. Sekretæren vil selvsagt også kunne formidle informasjon både til og mellom ulike arbeidsgrupper, til forsknings- og eksperimentgrupper, men også til forlag. Ved-

kommende vil dessuten kunne være sekretær for nordiske konferanser og kurser om disse emner.

Oslo, 3. november 1978

For styret
Camilla Carlson
Formann

Norsk bibliotekforening:

Norsk bibliotekforening hilser med glede det initiativ som her er tatt og slutter fullt opp om synspunktene i nevnte medlemsforslag.

Bibliotekene er en av de institusjoner som daglig konfronteres med behovet for lettlest litteratur til ulike aldersgrupper med forskjellige former for handicap. Dessverre er utvalget av tilgjengelig litteratur for disse grupper meget begrenset i dag, og dette til tross for at det har skjedd en viss bedring i de senere år.

Det er grunn til å understreke at det er spesielt viktig å kunne stille egnede bøker til rådighet for mennesker, barn såvel som voksne, med ulike former for lesevanskeligheter. De fleste av dem vil nemlig ellers være avskåret fra å kunne lese på egen hånd. Som situasjonen er i dag, kan ikke bibliotekene tilnærme seg innfri biblioteklovens målsetning når det gjelder litteraturtilbud til disse grupper.

Norsk bibliotekforening mener at et samarbeid på nordisk plan om lettlest litteratur vil kunne få meget stor betydning og håper at Nordisk Råd vil slutte seg til det medlemsforslag som her er fremmet.

Oslo, 9. november 1978

For Norsk bibliotekforening
Ove F. S. Moe
Formann

Ungdomslitteraturens forfatterlag:

I Norge har man som kjent i hovedsak lettlest og tilrettelagt litteratur for barn, mens arbeidet med slik litteratur for voksne lesere er kommet kort, sett i forhold til våre naboland Sverige og Danmark.

Mange av medlemmene i Ungdomslitteraturens Forfatterlag har engasjert seg i arbeidet med lettlest eller tilrettelagt litteratur, og vi har som forening tatt opp både faglige og økonomiske spørsmål i forbindelse med slik litteratur.

I henhold til den forhandlingsrett Stortinget gav oss i 1976 som norske kunstnere, har vi reist krav overfor Kirke- og undervisningsdepartementet

om å få forhandle om en egen stipendordning for forfattere som vil arbeide med særlig forsknings- og studiekrevende litteratur. En del litteratur, — særlig tilrettelagt litteratur for funksjonshemmede —, krever et nært samarbeide med brukerne, foresatte og med faggrupper som logoped, spesiallærere og andre med spesiell kjennskap til lesehemmede og funksjonshemmedes problemer.

Vårt krav om egen stipendordning er vurdert ut fra de forslag til økonomiske ordninger som fremkommer i NOU 1976.54: "*Litteratur og bibliotekstjeneste for funksjonshemmede*", da vi blant annet anser at de beløp som der er foreslått til prosjektstøtte på langt nær vil være tilstrekkelig for å dekke behovet for slike midler.

Som eksempel kan nevnes at et av våre medlemmer mottok i 1976 et forskningsstipend stort kr. 63 000, — fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet for et års utprøving og studier for en bok (billedbok) for blinde og sterkt svaksynte småbarn til forlagsproduksjon. Arbeidet, — som var det første av sitt slag i Norden —, betinget et nært samarbeide med barna, noe som medførte at en vesentlig del av stipendet gikk med til besøk på spesialskoler for blinde og svaksynte i Norden. Det kan fastslåes at prosjektet som resulterte i en billedbok for blinde og seende barn, utkommet på Tiden Forlag -77, ikke kunne ha vært gjennomført uten en slik støtte som nevnte departement gav.

Vi har i Norge idag ingen faste ordninger hverken for prosjektstøtte eller produksjonstøtte til LL-bøker eller tilrettelagt litteratur. Den eneste faste ordningen vi har ligger under *Grunnskolerådet*, der det er avsatt midler til læremidler for spesialskoleundervisningen, hvilket i prinsippet utelukker skjønnlitteratur.

Videre har man under Norsk Kulturråd en beskjedne produksjonstøtteordning for kostnadskrevende bøker, særlig kunstnerisk illustrerte, og nå også bøker for funksjonshemmede. Som prinsipp er det gledelig at Kulturrådets ordning er utvidet, da man på denne måten markerer en likestilling mellom tilrettelagt litteratur og annen skjønnlitteratur, men i praksis kan det vise seg til å være mindre oppmuntrende da til eks. bøker som trykkes med både svartskrift og Braille eller bøker med skriftspråk og tegnspråk er svært kostnadskrevende.

Vår forening har sett denne problematikken som et faglig problem, idet vi som forfattere tar utgangspunkt i alle leseres rett til å nå bøker, uansett tekniske eller formmessige hindringer. Disse problemene vil vi bidra til å løse, blant annet ved å studere og utprøve nye metoder i samarbeide med eksperter på områdene.

Dette er også den direkte årsaken til vår forenings aktive deltakelse i en del av de kongresser og seminarer som Nordisk Råd i sitt medlemsforslag henviser til. Vi har sett det som viktig i denne fasen av arbeidet med LL-litteratur eller tilrettelagt litteratur å kartlegge behovene og kravene til slik litteratur, trekke grenser mellom LL-litteratur som primært vender seg

til lesevake/lesehemmede av forskjellige kategorier og tilrettelagt litteratur for mer vanskeligstilte grupper som døve, blinde eller psykisk utviklingshemmede, og vi har sett det som viktig å komme frem til konkrete samarbeidstiltak i Norden, samt peke på hva man på kortere eller lengere sikt må sette kreftene inn på, nasjonalt og nordisk.

1) Vi trekker grenser mellom LL-litteratur og tilrettelagt litteratur av to hovedgrunner:

LL-bøkene er kostnadskrevende i forhold til annen skjønnlitteratur. Arbeidet med språklig tilrettelegging ol. krever svært mye av forfatter, eksperter og forlag, både arbeidsmessig og økonomisk. Vi vil allikevel hevde at de store lesergrupper som LL-litteraturen etterhvert når frem til, er et viktig insitament for den nødvendige interessen fra forlag for slike bøker. Vi konstaterer også med tilfredshet at utgivelsen av LL-bøker i Norden øker hvert år, også i Norge, som har utgitt LL-bøker for barn siden 1958.

Det vil fortsatt være et meget stort behov for nasjonale og nordiske midler til slike bøker, da man pr. idag ikke har anledning til å gjennomføre kostnadskrevende nytenking i særlig grad.

2) Situasjonen for tilrettelagte bøker er en helt annen, og langt mer alvorlig. Som nevnt er arbeidet meget kostbart, og meget lite er gjort. Brukergruppene bøkene primært skal henvende seg til, — mennesker med alvorlige fysiske eller psykiske handicap, er små i antall, men behovet deres for tilrettelagt litteratur er rent ut sagt skrikende, og pr. idag så og si udekket.

Som eksempel kan nevnes at døve i Norden idag står overfor nasjonal og nordisk litteratur som i stor grad ikke er tilgjengelig for dem. Svært mange døv-fødte barn, hvis språkproblemer er meget store og mangfoldige, finner vår felles kultureiendom-litteraturen utilgjengelig, og henvises til tegneserielitteratur som eneste stimulanse. Behovet for billedbøker for blinde småbarn er meget stort. Idag makter de fleste spesialinstitusjoner og skoler å tilfredstille behovet for læremidler for barna, mens fritidslesningen for småbarna er avhengig av lærernes overskudd og innsatsvilje. Det må legges til at lydbokproduksjonen er voksende, men innebærer et passiviseringsproblem for barna.

Psykisk utviklingshemmede barn og voksne, — særlig de med alvorlige handicap —, har få eller ingen muligheter til å finne bøker som tilfredstiller deres krav til bilder og tekst innrettet på deres utviklingstrinn. Dette er et område som må stå meget høyt på prioriteringslisten når det gjelder nasjonale og nordiske tiltak.

3) Det sier seg selv at så kostnadskrevende litteratur som dette for små lesegrupper, presenterer vesentlige problemer både for kunstnerne og for forlagene. Forlagenes lønnsomhetshensyn kommer man ikke utenom, og innsatsene kan ikke her svare seg. Man må som følge av dette erkjenne at slike produksjoners kontinuitet vil være helt avhengig av statlige eller nor-

diske støtteordninger. Et vesentlig moment er det også her at begrepet *bøker* vil ha meget flytende grenser for en del av gruppene.

For døve vil til eks. video-bøker være av stor betydning.

4) Vi ser det som meget viktig at Nordisk Råd legger særskilt vekt på midler til utvikling av denne litteraturen.

5) Vi vil også peke på at det i de nordiske landene er svært forskjellige muligheter til å utgi LL-bøker eller tilrettelagte bøker.

Kungälvseminaret 1978 om *krav til tekst og bilder i bøker for blinde og døve* som hadde en sterk representasjon av blinde og døve og en sterk representasjon fra Island og Finland, la stor vekt på at man må tilgodese de mindre språkområdene og de etniske gruppenes krav og muligheter til å utgi eller stå for produksjon av tilrettelagt litteratur. Seminaret foreslo som følge av dette at et nordisk *produksjonsstøttefond* med muligheter for at et eller flere land kunne søke om trykningsbidrag blir opprettet, og en nordisk *nabolandstøtteordning* på linje med den som eksisterer for annen skjønnlitteratur også blir opprettet.

6) I det videre arbeidet nordisk og nasjonalt bør man vise de mange parallelle tiltak som settes iverk stor oppmerksomhet, og søke å unngå overlappinger.

Kungälvseminaret -78 pekte på at det nå er et stort behov for en nordisk *idebank* (samling av bøker og annet materiale, forskningsresultater, prosjekter og data innenfor feltet LL-bøker og tilrettelagt litteratur og materiale som brukes i spesialskoleundervisningen). Det ville være naturlig om man opprettet en stilling for dette på et dertil egnet sted i Norden og at stillingen også fikk seg tillagt oppgaven med å koordinere informasjon om planlagte eller pågående seminarer, studiegrupper og såkalte "workshop"-prosjekter.

Det er også naturlig og nødvendig å skaffe tilveie en oversikt over det arbeidet som pågår på spesialskolene i Norden eller i de enkelte gruppenes forbund og foreninger både når det gjelder kulturelle aktiviteter og informasjon om funksjonshemmede og leseretaderte. Enkelte tiltak vil kunne gjennomføres nordisk like godt som nasjonalt, som til eksempel informasjon om funksjonshemmede og leseretaderte.

7) Vi vil fraråde å nedsette en nordisk komité for LL-litteratur og tilrettelagt litteratur på det nåværende tidspunkt da man utvilsomt trenger en langt bedre oversikt enn det man har idag over *hva* som lar seg koordinere. Kungälvseminaret -78 konkluderte på dette punkt med at man på det nåværende tidspunkt ikke så behov for en nordisk samordningskomité, men bør satse på flere nordiske og nasjonale seminarer omkring avgrensede emnefelt, mens man fortsetter å diskutere hva slags nordisk komité man mener er påkrevet. Diskusjonen skal også føres med *den nordiske aksjonsgruppen for litteratur for funksjonshemmede barn* som den nordiske barnebokforfatterkongress på Geilo -76 besluttet å ta initiativ til, og som

ble vedtatt nedsatt på den nordiske barnebokforfatterkongress i Uddevalla -78. Den nordiske aksjonsgruppen skal virke som en pressgruppe uten formell myndighet, for å få frem litteratur for funksjonshemmede, samt peke på de litteraturfeltet som er udekket, og informere forskjellige instanser og interessegrupper om behovet for slik litteratur. Gruppen har søkt midler til forsøksvirksomhet i fem år fra Nordisk Råd. Dette er et tiltak vi vil støtte og som vi mener er høyst påkrevet.

8) Vi vil konkludere med å si oss meget glade for at medlemsforslaget er kommet, og som vi anser, når det blir realisert, vil få den aller største betydning for utviklingen av litteraturområder som så helt og holdent har stått i skyggen altfor lenge i våre land. Vi vil understreke at all forskning, utprøving og produksjon av bøker for vanskeligstilte lesergrupper vil bety viktige og verdifulle tilskudd til nasjonal og nordisk litteratur og en berikelse for oss alle.

Vi tillater oss å tilrå følgende:

1) Midler må stilles til rådighet for regelmessige seminarer og mindre "verksted-seminarer" der særskilte emneområder behandles.

2) Prosjektstøtte til forfattere og kunstnere er påkrevet der særlig de mindre landenes muligheter til å gjennomføre prosjekter blir ivaretatt.

3) Et nordisk produksjonstøttefond opprettes med muligheter for et eller flere land til å søke støtte til kostnadskrevenne produksjoner.

4) En nabolandstøtteordning opprettes for oversettelse av LL-litteratur og tilrettelagt litteratur.

5) Arbeidet med særskilt kostnadskrevenne forskning og produksjon for mindre målgrupper gis høy prioritet.

6) En ide-bank opprettes med samling av bøker, materiale og forskningsprosjekter som direkte eller i vesentlig grad har med litteraturområdene å gjøre. Lister over slikt materiale bør utarbeides. Til stillingen knyttes også koordinator- og informatorfunksjonen når det gjelder seminarer ol. Stillingen bør legges til et sentralt sted i Norden, f. eks. Nordens Folkliga Akademi i Kungälv.

7) Man bør iverksette en kartlegging av pågående og planlagte tiltak innen LL-litteratur og tilrettelagt litteratur samt litteratur om funksjonshemmede og leseretaderte, også de informasjonstiltakene skoleverket i de enkelte land arbeider med, eller som funksjonshemmedes og leseretadertes organisasjoner arbeider med.

8) Nordisk aksjonsgruppe for litteratur for funksjonshemmede barn gis støtte til prøvedrift i fem år.

9) Diskusjonen om en nordisk komité fortsetter, blant annet i den nordiske interimsgruppen som sammen med Folkeakademiet i Kungälv er kontaktgruppe for seminarer om LL- og tilrettelagt litteratur med sikte på å avklare hva som på lengere sikt legges inn under en nordisk komités ansvars- og samordningsområde. Inntil videre arbeider man nasjonalt og nordisk med forskning og utprøving og kartlegging og samordner enkeltprosjekt som til eks. nordisk informasjonskampanje om *behovet* for LL- og tilrettelagt litteratur.

En slik informasjonskampanje er en viktig del av spredningen av LL- og

tilrettelagt litteratur. Særlig vil vi peke på at målsettingen for en del av forfatterne som har arbeidet med til eks. tilrettelagt litteratur har vært at bøkene også skal tjene som informasjon *om* funksjonshemmede. Disse bøkene blir i praksis *integrerings-litteratur* idet de henvender seg særskilt til en bestemt gruppe lesere, men er tilgjengelige for alle. Det er særlig hensynet til den store informasjonsmangelen i skolen om funksjonshemmede og leseretadertes problemer som her har stått i fokus. Det er viktig i fortsettelsen av dette arbeidet å sørge for at den vanlige leser blir oppmerksom på LL-bøkernes og tilrettelagt litteraturs kvaliteter og interesse også for dem, slik at man kan dempe gruppetenkningen. Dette kan man oppnå med en informasjonskampanje.

Oslo, 14. november 1978

For Ungdomslitteraturens forfatterlag

Mette C. Newth

Formann

S v e r i g e

Socialstyrelsen:

Den lättlästa litteraturen är betydelsefull för många grupper i samhället. En särskilt viktig grupp är döva och hörselskadade med störningar i den språkliga utvecklingen.

LL-litteraturen har likaså mycket stor betydelse för de psykiskt utvecklingsstörda. Den litteratur som hittills kommit ut i Sverige används t. ex. mycket i undervisning etc. av utvecklingsstörda.

Det är ett välkänt faktum, att litteratur och möjlighet att tillägna sig litteratur är ett viktigt medel för barn och ungdom att vidga sina erfarenheter av människor och företeelser. Kontakten med bokens värld är därför ett led i barns utveckling och ett viktigt led i vad som kallas barnkultur. Läsning av litteratur förmedlar inte bara erfarenheter utan även känslor, vilket är oundgängligt för barns och ungdomars personlighetsutveckling. Alla barn och ungdomar bör därför få komma i kontakt med litteraturen.

Lika välkänt är emellertid, att barn och ungdomar har mycket olika förutsättningar att ta del av litteratur. Kulturella och sociala skillnader liksom olika individuella förutsättningar kan ge utslag. En särskilt viktig grupp är invandrarbarnen och deras föräldrar, liksom inhemska minoritetsgrupper. Ett sätt att göra litteraturen tillgänglig för alla är produktion av lättläst litteratur.

Socialstyrelsen anser det värdefullt att frågan om nordisk samverkan i arbetet med LL-litteratur har tagits upp. Styrelsen tillstyrker förslaget om

tillsättande av en nordisk kommitté för LL-litteratur. Denna kommitté bör enligt socialstyrelsens mening främst

- arbeta med en samordnad kurs- och konferensverksamhet
- förmedla utbyte av information
- samarbeta omkring utvecklings- och forskningsarbete
- samordna utgivningen av särskilt kostnadskrävande litteratur.

Det är emellertid viktigt att utvecklingen fortsätter inom vart och ett av de nordiska länderna och att produktionen av LL-litteratur sker utifrån respektive lands förutsättningar.

Med dessa synpunkter tillstyrker socialstyrelsen bifall till medlemsförslaget till Nordiska rådet om nordiskt samarbete om lättläst litteratur.

Stockholm den 27 november 1978

På socialstyrelsens vägnar

Eivor Näslund

Celie Enhörning

Statens handikappråd:

Sedan ett tiotal år tillbaka utges LL-böcker i Sverige. Inom skolöverstyrelsen finns en särskild arbetsgrupp för lättlästa böcker. LL-böckerna har visat sig tillgodose ett behov hos många läsargrupper — förutom döva och utvecklingsstörda också invandrare som lär sig svenska, många äldre, afatiker m. fl.

I detta sammanhang kan nämnas att 1976 var fyra LL-böcker med bland de tjugo vuxenböcker som sålts mest till biblioteken.

Det är angeläget att LL-produktionen byggs ut och att utvecklingsarbetet fortsätter. Detta gäller inte minst hur ord och bild kan kombineras i lättläst syfte. Det är viktigt att kvalitetskravet uppehålls även om språket är enkelt. Lässvaga skall inte behöva (vilket är fallet för närvarande) hålla tillgodo med torflig litteratur som seriemagasin etc. LL-böckerna måste bli ett alternativ.

Vi anser det värdefullt med ett ökat informationsutbyte mellan de nordiska länderna i dessa frågor och att förutsättningar för bl. a. samnordiska forsknings- och utvärderingsprojekt skapas. Ett planmässigt nordiskt samarbete på området skulle bl. a. kunna ha till resultat att resurser från olika nordiska länder utnyttjas mer effektivt.

Vi tillstyrker därför förslagen men framhåller samtidigt angelägenheten av att den nordiska kommitté som föreslås bildas håller en nära kontakt med nordiska projekt inom närgränsande områden för att se i vilken ut-

sträckning olika insatser kan samordnas. Vi tänker här bl. a på det nordiska projektet angående "böcker om funktionshämjade" som drivs inom Nordiska ministerrådet.

Stockholm den 14 december 1978

Linnéa Gardeström

Gerd Ekholm

Skolöverstyrelsen (SÖ):

I Sverige har sedan ett antal år pågått ett utvecklingsarbete med utgivning av lättlästa böcker/LL-böcker. Böckerna vänder sig i första hand till psykiskt utvecklingsstörda och döva, men har också nått andra läsargrupper utöver dessa. Det svenska LL-arbetet har bedrivits i nära kontakt med läsare, upphovsmän och förlag. Sammanfattning av försöksverksamheten med LL-böcker och böcker med stor stil bifogas. (*Här ej tryckt.*)

SÖ:s arbetsgrupp för lättlästa böcker kände tidigt behov av att få kontakt med liknande arbete i övriga nordiska länder. Gruppen tog därför initiativ till den första nordiska konferensen i Stockholm 1972. Denna har sedan följts av ytterligare konferenser som har dokumenterats på olika sätt. Sammanfattningsvis kan sägas att konferenserna bekräftat det viktiga och nödvändiga i att fortsätta ett nordiskt samarbete kring LL-utgivningen.

SÖ anser det därför vara betydelsefullt att möjligheter till ett informationsutbyte på nordisk basis stabiliseras och breddas. Samtidigt som SÖ ser den viktigaste förutsättningen för ett sådant arbete vara att varje land får fortsätta möjligheter att utveckla den egna LL-utgivningen.

SÖ ställer sig bakom förslaget om att en nordisk kommitté för LL-litteratur tillsätts. I denna kommitté bör ingå en sekreterare med verkställande uppgifter.

Ett planmässigt nordiskt samarbete skulle enligt SÖ:s mening framför allt kunna gälla de delar i medlemsförslaget som rör informationsutbyte och därmed sammanhängande konferens- och seminarieverksamhet samt forsknings- och utvärderingsprojekt. Det krävs gemensamma nordiska forskarinsatser rörande samverkan mellan text och bild samt bildens betydelse i LL-böckerna. Behovet av en sådan forskning är mycket stor för den fortsatta utvecklingen av lättlästa böcker.

Stockholm den 27 november 1978

På skolöverstyrelsens vägnar

Artur Olsson

Barbro Carlsson

Kulturrådet:

Skrivelsen använder beteckningen LL = lättläst litteratur, på ett mycket allmänt sätt. Kulturrådet använder i det följande beteckningen LL på i Sverige vedertaget sätt, dvs. för litteratur producerad för handikappgrupperna, psykiskt utvecklingsstörda och hörselskadade/döva.

1. Seminarieverksamhet, projektstöd, forskning

Rådet anser, i likhet med förslagsställarna, att en regelbunden konferens- och seminarieverksamhet är en förutsättning för en utveckling av LL-arbetet. En sådan verksamhet möjliggör också utnyttjande av erfarenheterna från LL-produktion i allt arbete med lättläst litteratur. Seminarieverksamhet bör kunna gälla alla delar av produktionen — författarutbildning/bildsamverkan, utvärderingsmetoder, böckernas utformning och distribution. De få seminarier som ägt rum har visat att verksamhet på nordisk basis kan fungera stimulerande också för respektive länders produktion. Detta trots att utgångspunkterna för respektive länders LL-arbete är olika, vilket också påpekas i förslaget.

Av samma skäl finns det all anledning att stödja tanken på gemensamma forsknings- och utvärderingsprojekt. Forskningen kring och utvärderingen av LL-litteraturen är ännu endast påbörjad och ej på något sätt systematiskt. Forskning kring text och bild i LL-sammanhang har endast påbörjats. De svenska litteratursociologiska institutionerna i Lund och Uppsala har vid förfrågan förklarat att man inte på flera år har kapacitet att åta sig utvärderingsuppgifter inom LL-arbetet. Samnordiska projekt, inte minst kring bilden, kan vara en möjlighet att stimulera och effektivisera forskningen inom LL-området.

Däremot ställer sig kulturrådet tveksamt till särskilda projektstöd till författare och illustratörer på samnordisk basis. Länderna bör själva ta initiativ till och prioritera utgivningen. Dels för att täcka de områden där brist råder, dels för att få fram en utgivning som speglar landets egen. Sådana projektstöd bör därför gå genom det egna landets organ. Eventuella samarbetsprojekt bör därför kunna initieras genom den nedan föreslagna nordiska kommittén.

2. Nordisk kommitté för LL-litteratur

För närvarande har ingen av de olika ländernas organ för lättlästa böcker och LL-böcker haft resurser att uppehålla ett kontinuerligt samarbete. Kulturrådet stödjer därför tanken på att tillsätta en nordisk kommitté för LL-litteratur, med representanter för de nordiska arbetsgrupperna. Kulturrådet förutsätter då att en sådan kan få kansliresurser genom Nordiska rådet. Förutom de arbetsuppgifter som ges i förslaget (att hålla kontakt med och förmedla information till och mellan de olika arbets- och aktions-

grupperna, att initiera de kontakter som grupperna inte själva tar, att förmedla information till intresserade förlag, att medverka vid arrangerande av Nordiska konferenser) bör denna kommitté kunna samordna, följa, initiera forskning på nordisk basis.

Stockholm den 14 december 1978

Torbjörn Forsell

Sveriges allmänna biblioteksforening:

Att främja utgivningen av lättläst litteratur ser föreningen som en väsentlig uppgift. Det är också väsentligt att det på detta område sker en förbättrad samordning mellan de nordiska länderna.

I medlemsförslaget föreslås ekonomiskt stöd för denna verksamhet och inrättande av en nordisk kommitté för LL-litteratur. Det framgår emellertid inte vilka kostnadsramar förslagsställarna har tänkt sig. Det framgår inte heller, åtminstone inte tydligt, om avsikten är att den föreslagna kommittén skall ha ledamöter som på heltid skall syssla med hithörande frågor och om det skall vara tidsbegränsade uppdrag.

Utan att ta ställning i frågan om kostnadernas storlek vill Sveriges allmänna biblioteksforening framhålla att det är nödvändigt att frågan om nordiskt samarbete om lättläst litteratur ägnas stor uppmärksamhet och att medel bör ställas till förfogande för de ändamål som framföres i medlemsförslaget.

Lund den 23 november 1978

För Sveriges allmänna biblioteksforening

Bo Martinsson
Ordförande

Jan Nyberg
Kanslichef

Svenska bokförläggareforeningen:

Svenska bokförläggareforeningen har tidigare (i remissyttrande över Handikapputredningens betänkande "Kultur åt alla" och i skrivelse till skolöverstyrelsens arbetsgrupp för lättlästa böcker 1977-10-25) framhållit att den hittillsvarande försöksverksamheten med LL-utgivning är en viktig och angelägen del av samhällets ansträngningar att göra litteratur av god kvalitet tillgänglig för en så bred allmänhet som möjligt.

Det i Sverige förekommande samarbetet mellan skolöverstyrelsen, författare och förlag har i huvudsak fungerat väl. LL-utgivningen är emellertid från strikt förlagsekonomisk synpunkt mindre attraktiv. Ekonomin

inom denna utgivningskategori har, trots samhällsstödet, varit pressad och förlagen har därför saknat resurser för att gå ut med den nödvändiga informationen om LL-böcker.

Från samhällets sida har otillräckliga insatser gjorts för att möjliggöra de marknadsförings- och övriga informationsåtgärder som är nödvändiga. Den hittillsvarande satsningen på produktionen har tyvärr inte följts upp med motsvarande insatser i distributionsledet. Det vore olyckligt om den nuvarande tendensen, att LL-böcker till stor del är institutionsböcker, skulle bli bestående. Jämsides med medelstillelningen för biblioteks- och institutionsanvändningen borde, enligt föreningens mening, medel ställas till förfogande för aktiva informationsinsatser gentemot allmänheten bl. a. i syfte att sprida kännedom om LL-böckernas existens och att öka privatinköpen av sådana böcker. Bokägande torde vara än mer angeläget när det gäller de läshämmade grupperna än vad som gäller generellt.

I medlemsförslaget omtalas att en nordisk kampanj planeras vilken bl. a. är avsedd att bland allmänheten skapa förståelse för de läshämmades problem. Kampanjen skall också ge upplysning om var den icke-läskunnige kan söka hjälp. Föreningen anser att det vore naturligt att i detta sammanhang också föra ut en bred information om LL-böckernas existens. Bokhandeln borde i kampanjen framhållas som den naturliga platsen där LL-böckerna kan tillhandahållas i god sortering.

Medlemsförslaget innebär att ett mera planmässigt nordiskt samarbete skulle inrättas varigenom de resurser som på olika håll i Norden i dag ställs till LL-arbetets förfogande skulle kunna utnyttjas effektivare och komma människor i hela Norden till godo. Föreningen biträder förslaget om ett förstärkt nordiskt samarbete på detta område. Ett utökat samarbete borde bl. a. kunna få den positiva effekten att bearbetningar av kända författares verk, inte minst klassiker, för utgivning i LL-form skulle kunna öka i vart och ett av de nordiska länderna. Föreningen har tidigare efterlyst en fördjupad diskussion angående möjligheterna att få till stånd en ökad LL-utgivning av sådana verk.

I likhet med förslagsställarna finner föreningen att det vore ändamålsenligt att tillsätta en permanent nordisk kommitté för LL-litteratur.

Föreningen tillstyrker således medlemsförslaget i samtliga delar.

Stockholm den 20 november 1978

Svenska bokförläggareföreningen

Gerard Bonnier

Jonas Modig

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) har i skrivelse den 12 oktober 1978 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Riksförbundet Hem och skola (RHS):

Medlemsförslaget berör ett område som är av stort intresse för Hem och skola-rörelsen i Sverige. Förbundet ger förslagsställarna sitt fulla stöd vad gäller begäran om medel för en nordisk samverkan i syfte att stimulera produktionen av lättläst litteratur. De skäl som angivits i förslaget för en sådan satsning synes riksförbundet vara helt övertygande.

Riksförbundet Hem och skola har som en av sina centrala ambitioner att solidariskt stödja de hem där bildningsintresset och "läsförmågan" är svagt utvecklade. Mot denna bakgrund är förbundet övertygat om att det föreliggande förslaget kan utgöra ett av flera instrument för att stärka och stimulera dessa hem.

Förbundet önskar också härmed förklara sig intresserad av att aktivt medverka i den föreslagna kommittéverksamheten.

Stockholm den 16 november 1978

Riksförbundet Hem och skola

Bengt Börjeson
Förbundsordförande

Lars Hildeberg
Förbundssekreterare

Handikappförbundets centralkommitté, HCK:

Utgivningen av LL-böcker har stor betydelse för att människor med läshinder av olika slag ska komma i kontakt med god litteratur. I förslaget konstateras också att LL-litteraturen läses av många fler än de som tillhör de egentliga målgrupperna. Alltför många människor känner heller inte till att denna litteratur existerar eller tror att det rör sig om barnböcker. Det finns därför en mycket stor dold målgrupp, som man måste pröva nya metoder för att nå. Forskning och utvecklingsarbete inom barn och vuxenområdet är därför mycket angeläget. Produktionen av LL-böcker är dock en eftersatt verksamhet. Ett nordiskt samarbete i syfte att förbättra och utöka utbudet av lättlästa böcker ser vi som mycket positivt.

Från HCK vill vi därför tillstyrka förslaget. Vi förutsätter dock att ett nordiskt samarbete inte tar resurser i anspråk som minskar respektive lands egen verksamhet på området.

Stockholm den 9 januari 1979

Handikappförbundens centralkommitté
Arbetsutskottet
Bengt Lindqvist
Ordförande

Rolf Utberg
Kanslichef

Medlemsförslag om nordiska regler för jägarkompetens

(Väckt av Ingvar Bakken, Rolf Sellgren och Håkan Winberg)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiskt kollegium för viltforskning (NKV):

NKV har till uppgift att verka för en samordning av viltforskningen inom de nordiska länderna. Kollegiets synpunkter på det remitterade förslaget avser därför endast de delar som faller inom kollegiets sålunda angivna kompetensområde.

Dagens jaktutövning kräver goda kunskaper om viltet. Kraven avser såväl de enskilda arternas inomartsrelationer som arternas förhållanden till varandra. Vidare måste kunskaperna omfatta arternas beroende av miljön och därmed även effekterna av olika miljöförändringar. Dessa kunskaper kommer säkerligen att te sig än mer angelägna i framtiden. Man bör vidare eftersträva en ökad förståelse för viltforskningens betydelse och stimulera jägarnas eget intresse och motivation för att förbättra kunskaperna om viltarterna.

NKV har erfarit att dessa krav har tillgodosetts i de i Danmark och Finland gällande bestämmelserna. Från svenskt håll har kollegiet vidare fått bekräftat att de viltbiologiska kunskaperna kommer att vägas in på ett tillfredsställande sätt i det prov som för närvarande utarbetas. Samråd sker därvid med vederbörande i Danmark och Finland. När motsvarande arbete påbörjas i Norge kommer motsvarande samråd att ske.

Kollegiet finner sålunda att kollegiets intresseområde redan har beaktats på ett tillfredsställande sätt men vill samtidigt understryka vikten av att förekommande utbildningsmaterial blir föremål för en förlöpande à jourhållning i takt med de viltforskningsresultat som presenteras.

Uppsala den 18 oktober 1978

Ingemar Ahlén

D a n m a r k

Landbrugsministeriet:

— — — skal *miljøministeriet* og *landbrugsministeriet* udtale følgende, idet bemærkes, at *justitsministeriet* har meddelt, at forslaget og dets beskrivelse af de danske regler for våbenerhvervelse ikke giver justitsministeriet anledning til bemærkninger.

Indledningsvis bemærkes, at man vil betragte et forsøg på at koordinere de nordiske regler om jægerkompetence som en hensigtsmæssig foranstaltning og et positivt led i det nordiske samarbejde. Dog er man af den opfattelse, at forskellighederne i landenes naturgivne og administrative forhold sætter visse grænser for graden af en sådan koordinering.

Et krav om bestået jagtprøve som forudsætning for jagtudøvelse begrundes i forslaget bl. a. med en henvisning til teknisk udvikling og forskningsresultater på vildtplejens område. Man finder dog, at jagtprøvekravet snarere kan begrundes med stigningen i antallet af jægere fra befolkningsgrupper, som savner daglig kontakt med naturen, og med den stigende opmærksomhed på miljøproblemer.

Spørgsmålet om, hvorvidt jagtprøven bør omfatte kendskab til det indbyrdes forhold mellem vildtarterne og deres miljø, forstået som kendskab til økologiske principper og kendskab til vildtpleje, har været drøftet under forberedelsen af den danske jagtprøve. Man mente dengang ikke, at det var muligt at medtage disse områder inden for rammerne af en almindelig jagtprøve og undervisningen forud for denne. Det kan i denne forbindelse anføres, at en udvidelse af den teoretiske del af jagtprøven kan have en uønsket, socialt diskriminerende virkning, ligesom teoretisk viden ikke i sig selv kan tages som udtryk for en udviklet miljøbevidsthed hos den kommende jæger.

Om tilgodeseeelse af afskydningsprincipper, der sikrer livskraftige, veludviklede dyr, bemærkes, at dette formentlig bedst sker gennem fastsættelse af jagttider og udstedelse af licenser eller lignende.

Det skal om risikoen for, at kravene i jagtprøverne i de nordiske lande ikke bliver ensartede, bemærkes, at muligheden for at vurdere, i hvilken udstrækning en koordination af disse krav vil være gennemførlig, synes at måtte have til forudsætning, at alle landene har fået egne erfaringer vedrørende gennemførelse af jagtprøver og virkningerne heraf, der kan tjene som grundlag for en internordisk debat om en koordinering, idet såvel de eksisterende administrative rammer som naturforholdene og dyrelivet er forskellige i de nordiske lande.

Forslag om indførelse af et krav om bestået skydeprøve som betingelse for adgang til at jage større vildt med jagtriffel har været drøftet også her i landet, og den tanke har været fremsat, at en sådan skydeprøve snarere burde være en betingelse for erhvervelse af riflede jagtvåben

end en betingelse for erhvervelse af jagttegn. Spørgsmålet er dog endnu langt fra afklaret.

Vedrørende spørgsmålet om koordinering af jagttiderne skal man henlede opmærksomheden på, at de biologiske forhold sætter visse grænser for en sådan koordinering, særlig for så vidt angår trækfugle. En koordinering, som består i fastsættelse af samme jagttid for hele Norden på samme art, forekommer ikke umiddelbart praktisk gennemførlig. Koordinering vil derimod kunne få betydning, også for en ensartet jagtprøve, ved valget af arter, som bør totalfredes. Også her må man dog være opmærksom på, at biologiske og geografiske forhold sætter visse grænser for en sådan koordinering.

Endelig bemærkes, at man gerne stiller de her i landet indvundne erfaringer med jagtprøver til rådighed for de lande, der ønsker at ændre eller indføre regler om jagtprøver.

København, den 5. januar 1979

P. m. v.

E. b.

Sv. E. Nordal Rask

Danmarks Naturfredningsforening:

— — — skal det meddeles, at Danmarks Naturfredningsforening varmt kan anbefale forslaget.

København, den 10. januar 1979

P.f.v.

Hanne Signe Olsen

F i n l a n d

Ministeriet för inrikesärendena:

Umgänget mellan jägarna i Norden har hela tiden ökat i så hög grad, att polisen har haft övervakningssvårigheter, eftersom jägare från andra länder inte känner de stadganden och bestämmelser som är i kraft här. Liknande svårigheter torde även jägare från Finland ha i de övriga nordiska länderna. Vid polisövervakningen har uppmärksamheten fästs främst på följande punkter:

1. de jägarexamina som avlagts i varje enskilt land borde gälla även i de övriga nordiska länderna, oberoende av smärre nationella avvikelser,
2. lagstiftningen i de olika länderna förändras relativt snabbt och examen borde därför förnyas med lämpliga mellanrum,
3. i examen borde ingå större kunskapskrav än tidigare i fråga om kännedomen om vilt och viltets levnadssätt,

4. kraven på skicklighet att hantera vapen borde skärpas i examen, och

5. möjligheterna att anknäta erhållandet av det slutliga tillståndet att inneha jaktvapen till avläggande av jägarexamen borde även övervägas, varvid å ena sidan antalet vapen kunde inskränkas och å andra sidan direkta skador som beror på oskicklighet undvikas.

Med hänvisning till det ovan anförda förordar ministeriet för inrikesärendena det i medlemsförslaget avsedda förslaget till koordinering av reglerna rörande jägarkompetens.

Helsingfors den 14 december 1978

Eino Uusitalo
Minister för inrikesärendena

Kyösti Jousimaa
Polisöverinspektör

Jord- och skogsbruksministeriet:

Jord- och skogsbruksministeriet har tagit del av det av Jägarnas centralorganisation den 28 december 1978 över samma ärende avlämnade utlåtandet. Emedan de i detta utlåtande anförda synpunkterna motsvarar den uppfattning som jord- och skogsbruksministeriet har i fråga om denna sak, får jord- och skogsbruksministeriet meddela, att det som eget yttrande bifaller nämnda, av Jägarnas centralorganisation avlämnade utlåtande.

Helsingfors den 29 december 1978

Heikki Suomus
Avdelningschef

Seppo Mattila
Överinspektör

Jägarnas centralorganisation:

Jakten har på sin tid varit en av de viktigaste orsakerna till att Finland befolkades, och den har varit av stor ekonomisk betydelse ända fram till innevarande sekel. I detta nu är jakten en beaktansvärd binäring i Finlands tre nordligaste kommuner.

Från sin ställning som näringsfång och binäring har jakten i vårt land ändrat karaktär och är nu nästan enbart ett friluftsintrasse. En betydande del av jägarna bor i tätorter, och de har sålunda inte på naturlig väg lärt sig så mycket om jakt och villebråd, som tidigare då kunskapen om jakt gick direkt från far till son.

Jägarkårens snabba tillväxt samt också det att livsmöjligheterna för många villebrådsarter har försämrats, har lett till en situation, där det av jägarna krävs mera omfattande kunskaper på detta område, än vad som fordras av vanliga medborgare. Den som vill bli jägare måste ge-

nomgå en examen, som här i Finland varit obligatorisk sedan år 1964. Denna examen är enbart skriftlig (*se bihang*), utom i fråga om älgskytteprovet, som hittills enbart är ett skytteprov.

Jägarexamens svårighetsgrad har efter våra förhållanden visat sig vara rätt så lämplig. T. ex. år 1977 klarade 53 % provet.

I planerna för en vidare utveckling av jägarexamen har vikt fästs vid att jägarna skall kunna identifiera de olika villebråds-, rovdjurs- och skadedjursarterna. Därför håller man på att för detta ändamål framställa separata bildbilagor. Som en allmän riktning har vi planerat att skärpa examensfordringarna. Då det gäller älgjägarna kommer man att jämte skytteprovet kräva deltagande i teoretisk undervisning, där man behandlar älgens biologi, lagstiftning och jakt.

I vårt land har vi inte ansett det nödvändigt att kräva ett skytteprov då det gäller jakt på småvilt, och skytteprovet har gällt endast älg- och vitsvanshjortjägare. Orsaken har bl. a. varit den, att vapenbrukstraditionerna är mycket olika i landets olika delar. Då hagelgeväret är det viktigaste vapnet i södra och mellersta Finland, använder man hellre studsare i landets norra delar. En del jägare använder inte alls vapen, de fångar sitt byte i sax eller fällor.

Frågan om skytteprovet har under årens lopp behandlats många gånger inom vår organisations högsta styrelse, och vi har alltid kommit till det resultatet att det obligatoriska skytteprovet begränsas till att gälla endast älg- och vitsvanshjortjägarna. En orsak har varit kostnaderna. Ifall hagelgevärs- och studsarprov vore obligatoriska, borde man för dessa skyttegrenar bygga lämpliga skjutbanor med tillhörande anläggningar. Å andra sidan har nuvarande praxis inte visat sig dålig — jägarnas skjutskicklighet har hela tiden ökat på frivillig basis.

Jägarnas besök i grannländerna har under de senaste åren synbarligen ökat och många viltarter liksom också jaktsätt är desamma. Dessutom finns det i de nordiska länderna för varje land typiska jaktsätt, som till och med kan vara förbjudna i grannländerna. Denna speciella "brokighet" är inte enbart till bekymmer, den stimulerar jakten och erbjuder olika alternativ. Vår organisation anser inte det är skäl att standardisera jakten i de olika nordiska länderna, varje lands egenart bör bevaras. Detta avspeglas också i jägarexamen och i de fordringar som uppställts för andra jägare.

Emedan villebrådsarterna i synnerhet i Finland, Norge och Sverige är rätt mycket av samma typ och emedan jägarna ganska ofta besöker grannländerna, är det otvivelaktigt viktigt att de nordiska jägarna bör ha samma grundkunskaper. Det bästa beviset på tillräckliga kunskaper är just jägarexamen.

Som sin uppfattning om förslaget, konstaterar centralorganisationen att de olika nordiska ländernas examina borde innehålla ett gemensamt överenskommet och tillräckligt omfattande "frågepaket", till vilket varje land dessutom kan foga frågor som rör just detta lands jakt, lag-

stiftning och villebrådsarter. Kraven på skjutskicklighet borde för småviltets del avgöras av respektive nordiska länder. Däremot borde skytteprovet för storvilt — närmast då hjortdjur — vara av samma svårighetsgrad i alla nordiska länder. Gästande jägare kommer ju i allmänhet just för storviltets skull.

Helsingfors den 8 januari 1979

Tapio Raitis
Verksamhetsledare

BIHANG

Examina för dem som önskar bli jägare samt provavläggning i Finland

Jägarexamen trädde i kraft i Finland år 1964. I detta nu har ungefär hälften av våra 250 000 jägare avlagt examen. För att kunna avlägga jägarexamen fordras goda insikter i "Handbok för jägare" som utgetts av Jägarnas centralorganisation. I det muntliga förhøret används tre alternativa frågeserier, av vilka var och en omfattar 80 frågor. Høgst 8 fel tillåts (10 %).

Jaktvårdsföreningarna anordnar examenstillfållen efter behov. Samtidigt får jägaraspiranten høra en föreläsning om praktiska frågor rörande jakt- och jaktvårdsfrågor samt vapenhantering. Jägarexamen inkluderar inte skytteprov.

Det obligatoriska älgskytteprovet har varit i kraft i Finland sedan år 1958 och gäller alla jägare som deltar i jakt på älg eller vitsvanshjort. En stor del av älgjägarna avlägger dock provet årligen, antingen på grund av sin jaktföreningars fordringar eller helt frivilligt. Älgskytteprovet kråver en hel del träning — ca 20 % av aspiranterna godkånnas, emedan provet är rätt kråvande.

Jägarnas vidare skolning sker också på frivilliga kurser och vid kvälls-sammankomster samt genom förmedling av tidningen Jågaren (för de finska jägarna Metsäståjä). Tidningen går automatiskt till alla jägare i Finland. En del av sidorna är speciellt avsedda för jägarnas ytterligare skolning.

Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet:

För att jägarna skall känna ett tillräckligt ansvar i fråga om viltstammarnas vård och beskattning och för att de på ett ändamålsenligt sätt skall bidra till att balansen bibehålles i viltmarkerna, är det både nödvändigt och önskvårt att jägarkårens kunskapsnivå højes. Ett sätt att høja kunskapsnivån samt att säkerställa att även nybörjarjågarna blir medvetna om de krav som stålles på jägarna är att en jägarexamen anordnas för nya jägare. Härvid kan jägarna även bättre än tidigare tillgodgöra sig viltforskningens resultat samt bidra till forskningen. Emedan medlemsfårslaget avser att jägarexamen skall införas i samtliga nordiska länder samt vidareutveckla examensnivån bör fårslaget med tanke på forskningen anses ändamålsenligt.

I jaktförhållandena i de olika nordiska länderna förekommer väsent-

liga olikheter, varför jägarnas skolnings- och upplysningsverksamhet i de olika länderna lägger huvudvikten vid delvis olika frågor. Denna del av frågan berör närmast jord- och skogsbruksministeriet och jägarorganisationerna. Skyldigheten att lösa jakttillstånd d. v. s. jaktkort, har även en annan uppgift än att kontrollera jägarnas kompetens. Genom inlösandet av jakttillstånd, d. v. s. avläggandet av viltvårdsavgifter, insamlas av jägarna i de olika nordiska länderna de nödvändiga medlen för bibehållandet av viltstammarna och för främjandet av viltvården. Denna omständighet är ett uppenbart hinder för införandet av ett samnordiskt jakttillstånd.

Helsingfors den 19 september 1978

Teppo Lampio

Viltforskningsavdelningens chef, professor

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen omfattar helt de allmänna motiveringar som i medlemsförslaget åberopas som skäl för införande av kompetensprov för personer som avser att bedriva jakt.

Enligt självstyrelselagen på Åland (FFS 670/51) har Ålands landsting lagstiftningsbehörigheten inom landskapet bland annat då frågorna berör viltvård och jakt. På den grunden har i landskapslagen om jakt (ÅFS 10/65) allt sedan år 1975 föreskrivits att de personer som första gången avser att lösa jaktkort på Åland bör avlägga ett av landskapsstyrelsens fastställt kompetensprov för jägare. Denna obligatoriska åländska jägarexamen är uteslutande av teoretisk natur. Provet omfattar sålunda icke några krav på ådagaläggande av praktisk färdighet vad avser till exempel skjutskicklighet och vapenhantering.

Personer som avser delta i älgjakt bör dock avlägga ett särskilt skjutskicklighetsprov i enlighet med av landskapsstyrelsen fastställda regler.

Enligt landskapsstyrelsens uppfattning synes det icke ändamålsenligt att till fullo eftersträva gemensamma nordiska regler för jägarkompetens. På grund av faunans regionala artsammansättning, samhällstradition och lagstiftning kommer förhållandena inom jaktutövningen och viltvården alltid att uppvisa stora lokala variationer. Eftersom en jägarexamen i praktiken i första hand når en grupp ur den lokala befolkningen bör det anses vara av grundläggande betydelse att provet kan givas en sådan utformning att det på bästa sätt svarar emot i första hand den jaktutövande lokalbefolkningens behov av utbildning.

Sålunda är till exempel behovet av ett praktiskt inriktat kompetensprov betydligt mindre inom ett glesbygdsområde där befolkningen har regelbunden kontakt med natur, jakt och viltvård i allmänhet än inom t. ex. storstadsregionerna.

Landskapsstyrelsen kan icke heller omfatta den i medlemsförslaget framförda tanken att de s. k. jaktlicenserna skulle bli giltiga inom hela Norden. Inkomsterna från den avgift som erläggs för det särskilda åländska jaktkort (medlemsförslagets jaktlicens) som enligt landskapslagen om jakt bör lösas av alla som avser att jaga på Åland upptas i landskapets årsstat oavkortade för bestridande av samhällets utgifter inom viltvårdsarbetet. I detta sammanhang spelar inkomsterna från utom landskapet bosatta personers jaktkort en betydande roll varför den i medlemsförslaget föreslagna lösningen om gemensam nordisk jaktlicens för Ålands del kunde resultera i ett betydande inkomstbortfall.

I samband med att jaktkort löses på Åland kontrollerar den utfärdande myndigheten i vissa fall sökandens behörighet till jakt med avseende å rätten till jaktutövning inom landskapet. Enligt landskapsstyrelsens uppfattning är det, med tanke på det lokala behovet av dimensionering och styrning av jaktens allt märkbarare tryck på naturen och viltstammarna, väsentligt att ett sådant lokalt övervakningssystem kan bibehållas.

Under hänvisning till det ovan sagda kan landskapsstyrelsen icke omfatta de i medlemsförslaget framförda förslagen om gemensamma nordiska regler för jägarexamen och gemensam nordisk jaktlicens.

Däremot är landskapsstyrelsen av den uppfattningen att, trots att regionala regler för jägarkompetens skulle bibehållas, dessa kunde, utöver den nödvändiga lokala anknytningen, givas även en sådan allmän giltighet med avseende å kännedom om fauna, viltvård, vapenhantering och jaktkultur att en överenskommelse kunde uppnås att sådana personer som avlagt kompetensprov för jägare i ett nordiskt land skulle vara befriade från motsvarande prov i ett annat nordiskt land. Ett sådant system skulle avsevärt underlätta jaktutbytet mellan länderna men samtidigt bibehålla kompetensprovets väsentligaste funktion som fostrare av den lokala jägarkåren.

Mariehamn den 1 december 1978

Alarik Häggblom

Lantråd

Håkan Kulves
Miljövårdsintendent

Finlands djurskyddsförening r. f.:

Jaktvården bör vara smidig så att viltbeståndet och de olika djurarterna kan fortbestå. T. ex. fridlysningstiderna bör variera från total fridlysning till t. o. m. stor minskning av viltbeståndet beroende på viltets möjligheter att erhålla föda, de olägenheter viltbeståndet orsakar eller viltbeståndets ringa antal.

I detta nu beviljas i Finland ett stort antal tillstånd att fälla älg medan vargen är fridlyst. Det är emellertid inte länge sedan man erlade skottpenning för vargar och antalet beviljade tillstånd att fälla älg var mycket litet.

Jägarens kompetensfordringar har däremot varit relativt konstanta även om de småningom har skärpts.

I Finland krävs att jägaren innehar tillstånd att bära skjutvapen som lämpar sig för jakt. Om tillstånd att bära vapen ansöks hos polismyndigheterna. Tillstånd utfärdas endast åt erkänt pålitlig och omsorgsfull person, som presenterar ett godtagbart skäl för att vapen införskaffas. Då sökanden anhåller om tillstånd att bära vapen lämpligt för jakt, hör sig polisen för om bl. a. sökandens jakttillstånd. Tillstånd beviljas inte person som inte har fyllt 15 år. Den, som har fyllt 15 år, men inte är myndig, kan med förmyndarens medgivande beviljas tillstånd att skaffa sig ett vapen, som är avsett att användas för jakt- eller precisionsskjutning.

Nuförtiden är en stor del av jägarna mindre vana vid naturen än under forna tider och även jaktbeteendet svårare för dem och det skulle åtminstone kräva den omdömesförmåga som åldern för med sig. Därför borde den lägsta åldersgränsen för en jägare vara 18 år, med undantag för vissa områden i norra Finland, där jakten allt fortfarande utgör något slags binäring.

Enligt gällande jaktlag får man vid jakt inte använda luftgevär och inte heller sådant hagelgevär, som kan laddas med fler än två patroner förutom den patron som finns i pipan. Miniaturgevär får inte heller användas vid annan jakt än jakt av ekorre och ripa. Vid jakt på hjortdjur får man inte använda helmantel- eller blykula och inte oräfflat vapen och inte heller gevär, vars patronkulas vikt understiger 10 gram och kulans träffenergi på 25 meters avstånd, mätt från pipans mynning, understiger 250 kilopondmeter.

Förutom luftgeväret borde bågar och slungor förbjudas vid jakt. Dessa har visserligen inte ansetts höra till jaktvapen, men ingenstans har de förbjudits.

Enligt gällande jaktlag bör jägaren inneha jaktkort. Har en person inte tidigare erlagt jaktvårdsavgift, bör han avlägga jägarexamen inför av jaktvårdsföreningen eller jaktvårdsdistriktet utsedd examinator. Därefter bör han erlagga jaktvårdsavgift och då bör han presentera examensbetyget.

I jägarexamen borde man förutom vid frågor som gäller viltvården lägga stor vikt vid vapenhanteringsfärdigheten och skjutsäkerheten.

Helsingfors den 12 december 1978

Finlands djurskyddsförening r.f.

Eero Corell

N o r g e**Miljøverndepartementet:**

Spørsmålet om obligatorisk jegerprøve er for tiden under utredning i et utvalg under Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk der også Miljøverndepartementet er representert. Som et ledd i arbeidet har det vært innhentet redegjørelser fra de andre nordiske land om de ordninger som der gjelder eller forberedes.

Utvalget har konstatert at ordningene i de andre nordiske land er ulike, bl. a. synes Sverige å legge opp til en jegerprøve knyttet til retten til å inneha våpen.

Jegerprøveutvalget vil i sitt arbeid legge stor vekt på de ordninger/forberedelser som foreligger ellers i Norden. Man antar at ny viltstell- lov vil bli fremmet i 1979 og at utvalgets arbeid da vil være avsluttet. Departementet er enig i ønskeligheten av at reglene samordnes.

Oslo, 8. november 1978

Etter fullmakt

Richard G. Fort

Liv Eckhoff

Norges jeger- og fiskerforbund:

Denne sak har ved flere tilfeller vært drøftet i Nordisk jegersamvirke som er et samarbeidsorgan for jegerorganisasjonene i Norden. Man har i dette forum vært enige om at det bør innføres jegereksamen i alle nordiske land. Vi har gått inn for å få mest mulig ensartede krav til jeger- nes kompetanse, og videre sett det som en selvfølge at prøve avlagt i ett land, automatisk må kunne godtas i de øvrige land. Dette praktiseres forøvrig også idag da f. eks. norske jegere ikke behøver å avlegge jeger- eksamen i Danmark om de skal jakte der. Betalt vilttrygdavgift og eventuelt bestått skyteprøve for storviltjakt, gir adgang til å få utstedt dansk jakttegn.

Vårt forbund ser derfor positivt på det fremsatte forslag, om at det anbefales å samordne de nordiske lands regler om jegerkompetanse så langt dette i praksis lar seg gjøre.

Oslo, 20. november 1978

Norges jeger- og fiskerforbund

Per Sjøilen

Generalsekretær

Landbrukets utmarkskontor:

Norge er det siste av de 4 land det dreier seg om her, som ikke har innført en obligatorisk jegerprøve. Man regner det imidlertid som sikkert, at den nye jaktloven som er ventet i 1981, vil hjemle adgang til å innføre en slik prøve. Derfor er et utvalg allerede i gang med å utarbeide forslag til en obligatorisk jegerprøve for norske jegere.

Naturvilkårene for viltproduksjon i de nordiske land varierer mye. Det samme gjelder jakttradisjoner, jaktmåter og mentaliteten blant jegerne. Det siste er sterkt påvirket av den historiske utviklingen på jaktrettens område, blant annet.

Ut ifra dette, er det etter Landbrukets Utmarkskontors syn ikke korrekt og heller ikke nødvendig å samordne de nordiske lands jegerprøver.

Det som imidlertid kan være et viktig element i det nordiske samarbeidet, på den sektor, er å sørge for at jegerprøven i ett nordisk land kan godkjennes i et annet hvis en av vedkommende lands jegere skulle ønske å gå på jakt der. Det er heller ikke i dag nevneverdige vanskeligheter i så måte mellom de nordiske land.

Oslo, 9. januar 1979

Leif Jørstad

Bjørnulf Kristiansen

S v e r i g e

Rikspolisstyrelsen har i skrivelse den 15 december 1978 förklarar sig inte ha något att erinra mot medlemsförslaget.

Statens naturvårdsverk:

Samarbetet mellan de nordiska länderna inom faunavårdsområdet är väl utbyggt, det fungerar ganska bra och har stor betydelse för den svenska naturvården. Statens naturvårdsverk får härvid erinra om funktioner som Nordiskt kollegium för viltforskning, Nordiskt Jegersamvirke, gemensamma insatser för utrotningshotade växt- och djurarter, etc. Visst samarbete har också skett med t. ex. Norges jeger- og fiskerforbund beträffande kompetensprov för jägare. Vidare ingår de danska och finländska bestämmelserna om jägarprov som ett underlag i det pågående arbetet med en svensk jägarexamen. Ytterligare kontakter kommer att tas.

På åtskilliga områden finns det således förutsättningar för ett omfattande internordiskt samarbete, främst beroende på likartade förhållanden länderna emellan. Vad beträffar jakt är emellertid förutsättningarna

i viss utsträckning begränsade på grund av såväl olikartade faunistiska förhållanden som vissa skillnader i jakttradition. Som en följd av de nordiska ländernas geografiska läge och klimat har t. ex. många arter och raser av vilda däggdjur och fåglar sin nord-, syd-, öst- eller västgräns genom Norden. Detta har medfört att inte alltid samma arter och raser finns i alla nordiska länder samt att orsaken till förekomsten av vissa arter och raser i de olika länderna varierar, liksom uppehållstidens längd.

Även om många arter och raser är gemensamma är ändå de faunistiska förhållandena länderna emellan av de berörda skälen varierande. Arter som häckar i ett land kanske bara rastar i ett annat och övervintar i ett tredje. I ett land kan en art vara talrik för att i ett annat saknas helt. Vidare varierar häcknings- och yngeltider, beteenden, tider för brunst och parning, o. s. v. Faktorer av detta slag påverkar givetvis jaktutövningen på flera sätt.

Ytterligare andra faktorer är också olika, såsom befolkningens storlek i förhållande till ländernas yta och därmed åtföljande helt olika möjligheter att kunna bedriva jakt. Klimat, geografi, markutnyttjande, tillgång på kust, hav och sjöar, o. s. v. varierar också i tämligen hög omfattning, vilket påverkar jakten från en mängd olika synpunkter. Allt detta påverkar tillsammans de olika ländernas jaktlagstiftning.

Enligt verkets mening är grundtanken i förslaget i och för sig vällovlig, men av de anförda skälen dock knappast realistisk. Studier av befintliga kompetensprov i Danmark och Finland styrker uppfattningen att en total samordning proven emellan ej är möjlig.

Naturvårdsverket får vidare fästa uppmärksamheten på några påståenden i förslaget som använts som motiv för förslaget och som förefaller oklara.

Det sägs sålunda i förslaget att införandet av ett svenskt prov "bör underlätta för nordiska länders medborgare att jaga i sina grannländer". Naturvårdsverket anser inte att ett svenskt prov kan få sådan effekt — allra helst som det svenska provet ej skall behöva genomgå av utländska jägare — om därmed inte menas att genomgången av ett prov över huvud taget skall göra det lättare för en utländsk jägare att erhålla jaktmöjlighet i annat land. Verket anser vidare inte att problem behöver uppkomma om proven genomförs vid "olika tidpunkt utan föregående samordning mellan länderna och mot bakgrund av delvis olikartad lagstiftning". Såvitt bekant har varken det danska eller det finska provet medfört några problem när de infördes, annat än möjligen nationella och i vart fall ej i Sverige eller för svenska jägare.

Slutligen berör förslagsställarna (a) krav beträffande "jakttillstånd", (b) "tillämpningen" av sådana krav, och (c) giltigheten av "jaktlicenser" inom de nordiska länderna. På grund av att innebörden av de nämnda tre frågorna är oklar och att varken "jakttillstånd" eller "jaktlicenser"

existerar i Sverige, i den bemärkelse förslagsställarna förmodligen avser, anser verket att påståendena — såsom motiv för införandet av ”samordnade regler” — knappast bör tillmätas någon vikt.

Naturvårdsverket anser det vara önskvärt att erfarenheter från redan genomförda och fungerande prov kan komma de länder till del som avser att införa prov, och att utbyte av information, resultat av undersökningar inom området etc., också kan ske. Verket ställer sig dock ytterst tveksamt till om det av bl. a. anförda skäl över huvud taget är möjligt att samordna de nordiska ländernas regler om jägarkompetens.

Solna den 14 december 1978

För statens naturvårdsverk

Lars-Erik Esping

Per Bjurholm

Domänverket:

Grundförutsättningarna för jaktutövning är olika och skiftande i Norden. Det är därför svårt, och för vissa delar inom jaktens område olämpligt, att införa helt enhetliga nordiska regler. Enligt domänverkets uppfattning bör eventuell samordning genomföras successivt och i första hand inriktas på samordning av de kunskapskrav som skall gälla beträffande vapen- och säkerhetsfrågor.

Domänverket delar alltså i princip förslagsställarnas uppfattning. För att underlätta ett i framtiden ökande jaktutbyte mellan de nordiska länderna är det önskvärt att bestämmelserna för jägarkompetens så långt det är möjligt görs enhetliga. En diskussion i Nordiska rådet om samordnad utformning av regler för kompetensprov får dock inte resultera i att jägarkompetensprovets införande i Sverige försenas.

Falun den 13 december 1978

Stig Johansson

Svenska jägareförbundet:

Samarbetet inom de olika jägarorganisationerna i Norden är sedan flera decennier tillbaka väl utvecklat.

I Nordisk jegersamvirke ingår följande jägarförbund:

Dansk Jagtforening, Danmark

Landsjagtforeningen af 1923, Danmark

Finlands jägarförbund, Finland

Jägarnas centralorganisation, Finland

Norges jeger- og fiskerforbund, Norge

Svenska jägareförbundet, Sverige

Inom Nordisk jegersamvirke har vid många tillfällen olika typer av samarbetsfrågor diskuterats. Dessa diskussioner har till vissa delar varit fruktbärande men det har ofta visat sig att det i praktiken är svårt att komma fram till gemensamma ställningstaganden i jaktliga frågor. Jakten och jaktutövningen är synnerligen traditionsbundna företeelser och förutsättningarna för jakt och viltvård varierar dessutom avsevärt inom de olika nordiska länderna.

Inom Nordiska rådet har tidigare väckts tanken på en viss samordning av jakttiderna i de nordiska länderna. Flera nordiska jakttidskonferenser har därefter anordnats men resultaten av dem har av ovan anförda skäl inte blivit mera betydande.

Som redovisats i medlemsförslaget "om nordiska regler för jägarkompetens" har de nordiska länderna kommit olika långt med arbetet på en jägarexamen. I Finland och Danmark finns redan införd en jägarexamen och i Sverige har riksdagen fattat beslut om införande av jägarexamen, medan frågan i Norge ännu befinner sig på utredningsstadiet.

Inom Nordisk jegersamvirke har vid många tillfällen olika typer av jägarexamen diskuterats och de olika ingående föreningarna har därvid enhälligt uttryckt önskemål om dels att en jägarexamen införes i samtliga nordiska länder, dels att en i ett land avlagd jägarexamen skall gälla även i de övriga nordiska länderna. I praktiken förhåller det sig också så att i ett land avlagda skjutprov accepteras i ett annat. Det bör även observeras, att i den mån en jägare i ett nordiskt land gästar ett annat nordiskt land för att bedriva jakt är han i regel inbjuden av någon jakt-rättsinnehavare i värdlandet. Jaktvärden har att noga informera sin jaktgäst om de bestämmelser som gäller just för den aktuella jakten. Jägarexamensprov i olika frågor som rör jakttider, jaktlagstiftning, m. m. är således av mindre intresse för den som vid något enstaka tillfälle utövar en särskild form av jakt som inbjuden jaktgäst i ett annat nordiskt land i jämförelse med vad som gäller för landets egna jägare. Enligt Svenska jägareförbundets mening skulle det vara en stor styrka om genom ett principuttalande av Nordiska rådet senare kunde fastläggas, att jägarexamen avlagd i ett nordiskt land gäller även i övriga nordiska länder, detta utan att någon direkt samordning av proven göres.

Att provet i de olika länderna varierar till omfattning och utformning spelar nämligen av ovan angivna skäl inte någon större roll. Frågan är dessutom om några direkta vinster kan göras genom en medveten strävan att göra proven så likartade som möjligt. Redan nu skiljer det avsevärt mellan det danska och det finska provet. Stora olikheter gäller de olika nordiska länderna emellan inom nu aktuellt område. Förutom jaktlig tradition finns en på denna grundad jaktlagstiftning, vilken således varierar lika mycket som den jaktliga traditionen och vidare är viltvårdstammarna olikartade. Som exempel kan nämnas att Danmark

helt saknar älg, medan tyngdpunkten på det jaktliga intresset i flera av de övriga länderna anknyter just till älgen.

Vidare bör framhållas, att den svenska jägarexamen som nu planeras kommer att ha en väsentligt högre ambitionsgrad än den som gäller för den danska och finska jägarexamen.

Svenska jägareförbundet avstyrker mot bakgrund av vad ovan anförts en direkt samordning av jägarexamen i de nordiska länderna, men finner det positivt om det principiellt kunde fastläggas att jägarexamen avlagd i ett nordiskt land gäller även i de övriga. Jägareförbundet ser det som positivt att jaktliga frågor tas upp och diskuteras inom Nordiska rådet och är i alla frågor berörande jakt och jaktutövning och därtill knutna lagstiftningsfrågor berett att ställa sin expertis till Nordiska rådets förfogande.

Stockholm den 19 december 1978

För Svenska jägareförbundet

Bo Thelander

Jägarnas riksförbund — Landsbygdens jägare:

Regler för jaktutövning har, sedan lång tid tillbaka, utvecklats nationellt och successivt inskrivits i respektive lands författningar.

Att för närvarande införa gemensamma bestämmelser för de nordiska länderna torde, mot bakgrund av ländernas olika tradition och lagstiftning, icke vara helt genomförbart.

I en framtid är det emellertid önskvärt att dessa regler, så långt som möjligt, görs likformiga.

Tills vidare bör, enligt förbundets mening, följande regler gälla:

Medborgare i nordiskt land som, för bedrivande av jakt, uppfyller krav enligt hemlandets bestämmelser bör även, utan avläggande av särskilt prov, anses ha kompetens att jaga i annat nordiskt land.

Gävle den 15 december 1978

Enligt uppdrag

T. Svärd

Svenska samernas riksförbund (SSR):

Som förslagsställarna inledningsvis påpekar, ingår jakten alltså i vissa landsdelar som ett viktigt led i hushållningen. Detta gäller speciellt inom samernas kärnområden, där samernas äldsta rättigheter jakt och fiske fortfarande utgör en beaktansvärd del av samernas närings- och försörjningsunderlag.

Det är i detta sammanhang viktigt att framhålla att samernas jakträtt

representerar en obruten tradition ända från Gustav Vasas tid, ja ännu tidigare. År 1543 talade Gustav Vasa om samernas jakträtt och förbjöd bönderna som bodde vid lappgränsen att hindra jakten. Samerna hade rätt att fälla vilt i skogarna såväl ovanför som nedanför lappgränsen och de skulle få behålla de djur som de "resa och fälla" var som helst i skogarna, (Kungl. brev till innebyggarne i Ångermanland och Ume socknar den 3 juni 1543).

Denna tradition har förts vidare av Vasakonungarna, inskräpts i Kungl. brev den 10 mars 1685 och återfinns även i renbeteslagarna av 1886, 1898, 1928 samt i 1971 års rennäringslag, som samtliga stadfäster samernas urgamla jakt- och fiskerätt i mycket stor omfattning.

Mot bakgrund av ovanstående är det så mycket mer oroande, att vissa myndigheter och intresseorganisationer på senare tid börjat ge uttryck för den åsikten att samerna inom sina områden endast skulle inneha någon form av "jaktutövningsrätt", en rätt betydligt svagare än jakträtten. Denna attityd till samernas jakträtt samt det faktum att samerna bit för bit tvingas till inskränkningar i denna lagstadgade rätt måste betecknas som oroande och inger vissa farhågor för framtiden.

Exempelvis har samerna lidit inskränkning i sin jakträtt genom att domänverket nedanför odlingsgränsen upplåter jakträtt till icke-samer inom samernas åretruntområden utan att höra samerna, dvs utan att ställa sig förvaltningslagens kommunikationsprincip till efterrättelse. Inom skogssamernas åretruntområden förekommer vidare att jakträtten upplåtes i form av "rutor". Detta innebär i praktiken att hela den s. k. "kronomarken" på sina ställen är indelad i "rutor", så att samerna ej har någon plats att jaga på, som inte är "uthyrd" till någon annan/något annat jaktlag.

För att söka få en lösning på dessa och andra med jakten förenade problem, tillsattes i början av 1977 en arbetsgrupp med medlemmar från Statens naturvårdsverk, lantbruksstyrelsen, jägarförbundet och SSR. Ännu föreligger emellertid inte några konkreta resultat av gruppens arbete.

Som förslagsställarna framhåller rekryteras numer alltfler jägare från befolkningsgrupper som saknar den kontakt med natur och tradition som tidigare varit vanlig bland jägare. Detta har medfört att för jakt mindre lämpade personer i allt större utsträckning fått möjlighet att jaga. SSR hälsar därför det av Sveriges riksdag våren 1978 antagna lagförslaget om riktlinjer för ett utvidgat kompetensprov för jägare, med tillfredsställelse. Att reglerna för dessa kompetensprov m. m. sedan samordnas de nordiska länderna emellan måste på det hela taget endast betecknas som positivt.

På en del punkter torde emellertid några påpekanden vara på sin plats.

När det gäller den allmänna målsättningen för utbildningen, är det enligt SSR viktigt att denna också ger en ordentlig inblick i det ekolo-

giska systemet och den roll som människan/ortsbefolkningen spelar i detta. För att uppnå ökad förståelse och ett gott samarbete mellan olika jägargrupper är det också värdefullt att utbildningen tar upp och behandlar de problem som ortsbefolkningen många gånger brottas med. För samernas del rör det sig här främst om olika inskränkningar som negativt inverkar på möjligheten att bedriva en effektiv renskötsel med binärningar. Som exempel kan förutom de ovan nämnda jakträttsupplåtelseerna nämnas, storskogsbrukets skövlingar, gruv- och turistexploateringar samt överdämningar m. m. för energiutvinnande.

Mot bakgrund av ovanstående är det således synnerligen betydelsefullt att kursmaterialet utformas på ett sådant sätt att dessa problem får belysning. De problem som de svenska samerna brottas med gäller även i hög grad för samerna i Norge och Finland.

Man kan också mycket väl tänka sig en sådan utveckling att samer, som ju dagligen vistas i skog och mark och som ostridigt besitter stor sakkunskap på området, kan verka som lärare i jaktvårdskretsar och dyl inom områden som berör dessa frågor.

En samordning av jägarutbildningen kommer med största sannolikhet att innebära att antalet utländska jägare i svenska jaktmarker ökar. Förutom det ökade slitaget på markerna som detta innebär, så ställer det även större krav på de myndigheter som har att övervaka att gällande regler efterlevs. Många samebyar brottas idag med stora problem vid renskötselns bedrivande, i det att renhjordarna ideligen störs och många gånger också skingras av friluftsfolk, jägare och framförallt lösspringande hundar/jakthundar. Inom renskötselområdena skall jakt med hund bedrivas så att hunden är kopplad, emellertid syndas det en hel del med detta med negativa konsekvenser för renskötseln. Under kalvnings-tiden i maj är detta ett än större problem då en kalv som skilts från vajan har mycket små möjligheter att överleva. Detta belyser återigen den stora vikt SSR fäster vid att kursmaterialet går in på dessa problem.

Stor betydelse bör i kursmaterialet också fästas vid jaktlagstiftningen.

Det måste emellertid i detta sammanhang påpekas att kursmaterialet ej får bli alltför svåröverskådligt och teoretiskt. Det bör således utformas så att alla olika kategorier av jägare har möjlighet att tillgodogöra sig det.

Avslutningsvis vill SSR framhålla att, därest nordiska regler för jägarkompetens införs, härvid även beaktas vikten av de ovan anförda synpunkterna.

Årosjokk den 10 december 1978

Nikolaus Stenberg

Medlemsförslag

om enhetliga regler för rabatter m. m. i järnvägstrafiken i Norden

(Väckt av *Bjarne Mørk Eidem, Ralf Friberg, Sven Mellqvist och Otto Mørch*)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Turisttrafikkomite (NTTK):

Nordisk Turisttrafikkomite har med tilfretshet notert de seneste bestrebelse og tiltak i retning av bedre koordinering og harmonisering av de nordiske jernbaners transporttilbud, billett- og rabattsystemer, slik at disse både er tilgjengelig for alle nordiske reisende og samtidig er mer oversiktlige og lettere å selge og å administrere for reisebyråene og de øvrige billettsalgssteder i Norden. NTTK har særlig bemerket de allerede gjennomførte landevindinger som "Inter-Rail" og "Nord-Turist"-billettene og det EDB-styrte samnordiske reservasjonssystem for plass- og sovevognbilletter.

NTTK er imidlertid enig i at det gjenstår betydelige komplikasjoner m. h. t. rabattsystemene og anbefaler varmt at det gjennomføres en mer utstrakt forenkling og harmonisering av gjeldende nasjonale rabattbestemmelser og at billettene gjøres gjeldende for alle nordboer på reise i annet nordisk land.

NTTK ønsker spesielt å peke på barnerabattene, studentermoderasjonen, familierabattene og honnørbilletter samt rabatter for uføre- og handicappede:

Barnerabattene

Her finnes p. t. 5 forskjellige aldersgrenser: 0—4 år, 0—6 år, 4—12 år, 6—12 år og 4—16 år! NTTK vil anbefale 2 aldersgrenser, 0—4 år og 4—16 år.

Studentermoderasjon

Gjeldende studenterrabatter kan p. t. kun gis nasjonalt. Rabattene bør gjøres ensartet og billettene bør kunne utstedes i alle 5 nordiske

land. NTTK er kjent med at de nordiske studentorganisasjonene har mulighet for å utstede en spesiell studentbillett som gjelder for hele Norden og anbefaler at en slik ordning også åpnes for andre reisearrangører som har spesialisert seg på skole- og ungdomsreiser, leirskoler o. l. i Norden.

Familierabatt

NTTK anbefaler ensartet helårlig familierabatt i Norden, 50 % for ektefelle og 25 % for hvert barn.

Honnørbillett (pensjonistrabatt)

P. t. er både aldersgrensene (65/67 år) og gyldighetsperiodene forskjellig og gjelder bare nasjonalt. NTTK anbefaler *helårlige* (uten tidsbegrensning) honnørbilletter for alle nordiske innboere på reise i Norden fra fylte 65 år.

Handicappede/svakhøre

De tilsvarende problemer for svakhøre foreslås løst ved at de nasjonale bestemmelser harmoniseres og gjøres gjeldende for alle nordiske svakhøre på besøk i annet nordisk land.

Også busstransport!

NTTK vil gjerne i denne forbindelse gjøre oppmerksom på viktigheten av at ovennevnte reiselettelse etterfølges av en tilsvarende harmonisering av billett/rabatt-bestemmelsene for busstransport og i særlig grad for *kombinasjonen tog/buss*, som er en utbredt og typisk reisemåte i de nordiske land.

København, 6. desember 1978

For Nordisk Turisttrafikkomite

Bjørn Pahle

Föreningarna Nordens Förbund:

Grundtanken i medlemsförslaget ligger helt i linje med de strävanden till att underlätta nordiskt resande som förbundet under många år sökt verka för och som i det nya handlingsprogrammet formulerats i följande krav: "Norden måste bli en trafikpolitisk enhet". I programmet upptas också den i medlemsförslaget berörda tanken på en motsvarighet till ungdomens interrailkort för pensionärer.

Den i sig ytterst värdefulla Nordturistbiljett som skall införas lämnar enligt förbundets uppfattning åtskilliga problem olösta och berör t. ex. inte pensionärer.

Förbundet kan omvittna hur de nordiska skillnaderna med åldersgränser för olika rabatter skapar onödiga problem i samband med det sommertid ytterst livliga vänortsresandet. Det förhållandet att resande med bil men också med buss fått ett uppsving under senare år beror sannolikt på att man inom dessa transportmedel inte har några egentliga restriktioner beträffande olika åldersgrupper. Ett enhetligare system skulle sannolikt också stimulera till en ökad nordisk persontrafik med järnväg.

Förbundet delar även den i förslaget framförda värderingen att nordisk enhetlighet inte måste invänta en europeisk samordning. De motiv som finns för att harmonisera regelsystemet inom Norden är tillräckligt starka för att denna harmonisering skall genomföras snarast möjligt.

Under hänvisning till vad som här anföres vill Föreningarna Nordens Förbund tillstyrka medlemsförslaget.

Stockholm den 27 november 1978

Reidar Carlsen

Ordförande i Föreningarna Nordens Förbund

Åke Landqvist
Förbundssekreterare

Nordisk presidiekonferanse, studentutvalget NTH:

Det ble høsten 1977 avholdt en konferanse i Trondheim med deltagere fra studentorganene ved de tekniske høyskolene i Norden.

Her kom det fram et sterkt ønske om å få samordnet rabattordningene for offentlig kommunikasjon innen Norden.

I Danmark finnes ingen fast rabatt for studenter, men det kan gis rabatt på tog (DSD) mellom de større byene, rabatten avhengig av avstanden. (15—25 %.) Det gis ingen rabatt på fly for reiser innenlands.

I Finland er det 25 % rabatt på fly for studenter. (Finnair.) På tog gis det 50 % rabatt på tur-retur reiser lærersted — hjemsted.

I Norge gis det 50 % rabatt på all reise med tog over 150 km. for all ungdom under utdanning. Videre har man 50 % rabatt på fly (stand-by), evt. 25 % rabatt med reservert plass. Med "Hurtigruta" får man 50 % rabatt på billetter over 45 kr.

I Sverige får man 50 % rabatt på tog på tur-retur reiser. (Unntatt søndag og sommertid.) På fly får man 50 % rabatt på stand-by.

Ved sammenligning av de enkelte lands rabattordninger har vi kommet til at det rabattsystem som eksisterer i Norge er det som er gunstigst. Det var derfor et uttrykt ønske fra alle landenes deltagere at dette systemet ble lagt til grunn for et felles nordisk rabattsystem.

Vi vil se gjennomføringen av en slik rabattordning som en fin fort-

settelse av det samarbeidet som er under utvikling i Norden, og det er derfor vårt håp at man snarlig vil komme fram til en løsning.

Trondheim, 2. oktober 1978

For Nordisk presidiekonferanse

Knut Aune

D a n m a r k

Ministeriet for offentlige arbejder:

I denne anledning skal man meddele, at handelsministeriet har erklæret sig enig i det af Danmarks Turistråd udtalte om at det må være en styrkelse af den internordiske turisme, såfremt rabatbestemmelserne for jernbanerne i videst muligt omfang harmoniseres og forenkles.

Generaldirektoratet for DSB har udtalt følgende:

De fleste af DSB's rabatformer er affødt af en konkret konkurrence og reguleres i muligt omfang i forhold til denne. Det vil ikke være let at forestille sig ensartede konkurrencerabatter i Norden, hvor konkurrencevilkårene alene af geografiske grunde vil være meget varierende. En vis harmonisering finder dog sted i gennemgående (grænseoverskridende) trafik gennem International person- og bagagetarif, del IV (Danmark, Finland, Norge og Sverige). Hertil kommer, at der er mulighed for i de enkelte lande at udstede billetter efter de øvrige nordiske landes lokale rabatbestemmelser.

Tilpasning af de nordiske rabatformer følges løbende af de enkelte jernbaneforvaltninger og berørte private styrelser, såvel bi- som multi-lateralt bl. a. gennem den årlige Nordiske samtrafikkonference og Nordiske passagersalgskonference.

For såvidt angår aldersgrænserne for børn har DSB oplyst, at der i international gennemgående trafik er truffet aftale om fælles bestemmelser, hvorefter børn indtil det fyldte 4. år befordres gratis og børn indtil det fyldte 12. år befordres til halv pris.

Ud over det således oplyste skal man fra ministeriet for offentlige arbejders side henvise til den pr. 1. januar 1979 for en toårig forsøgsperiode indførte abonnementsbillet "Nordturist med tog", jfr. meddelelse til Nordisk Råds 27. session om rekommandation nr. 3/1975.

Man vedlægger kopi af handelsministeriets skrivelse af 15. november 1978 og DSB's skrivelse af 18. september 1978 (*se Bihang 1 och 2*).

København, den 5. januar 1979

P. m. v.

E. b.

Ebbe Nielsen

Skrivelser från DSB till ministeriet for offentlige arbejder angående rabatordninger i Norden

De fleste af DSB's rabatformer er affødt af en konkret konkurrence og reguleres i muligt omfang i forhold til denne. Det vil ikke være let at forestille sig ensartede konkurrencerabatter i Norden, hvor konkurrencevilkårene alene af geografiske grunde vil være meget varierende.

En vis harmonisering finder dog sted i gennemgående (grænseoverskridende) trafik gennem International person- og bagagetarif, del IV (Danmark, Finland, Norge og Sverige).

Hertil kommer, at der er mulighed for i de enkelte lande at udstede billetter efter de øvrige nordiske landes lokale rabatbestemmelser.

Tilpasning af de nordiske rabatformer følges løbende af de enkelte jernbaneforvaltninger og berørte private styrelser, såvel bi- som multilateralt bl. a. gennem den årlige Nordiske samtrafikkonference og Nordiske passagersalgskonference.

Vedlagt følger i skematisk form en opstilling af DSB's for tiden gældende rabatformer (se *Bihangsbilaga*).

For såvidt angår aldersgrænserne for børn er der i international gennemgående trafik truffet aftale om fælles bestemmelser, hvorefter børn indtil det fyldte 4. år befordres gratis og børn indtil det fyldte 12. år befordres til halv pris.

København, den 18. september 1978

E. b.

O. V. Følting
Salgschef

Bihangsbilaga

DSB-rabatter pr 01.11.1977 — Inland

Rabatttype	Personkrav	Rejseafstand	Tilladte rejsedage	Rabat i %	Bemærkninger
Grupperabat	3—26 personer		alle	20—53	Mindste pris = 15 kr
DIS-rabat	Unge under 21 år under uddannelse samt elever/stud. under 35 år v/ universiteter og andre læreanst.	Bestemte relationer	alle	25—35 afhængigt af relationen	
Børnerabat og hunde	4—11 år	alle	alle	50	
65-billet	Personer på 65 år eller mere	Betaling for mindst 30 km	alle dage med flg undtagelse fr kl. 14—lø kl. 14 og sø kl. 14—24	50 ved dobbelt rejse	Sælges ikke i forbindelse med jul og påske

Rabatttype	Personkrav	Rejseafstand	Tilladte rejsedage	Rabat i %	Bemærkninger
Konferencekupé	Betaling for min. 3,6 pers.	100 km	Ma—fr senest fr med afgang kl. 15.00	40 ved 6 pass.	Sælges ikke i forbindelse med jul og påske
Udflugtsbill. og 1-dags billetter	ingen	Bestemte relationer, hovedsagel. fra Lolland/Falster til København	alle, undt. i forb. med jul og påske Tilbagerejse foret. samme dag som udrejse	25—35	
RIT-rabat	ingen	Kun i forud publicerede stationsforbindelser	alle	20	RIT = Rail Inclusive Tour, sælges kun i forb. med hotelophold, billeje m. m.
DSB Landsrejsekort	ingen	Gyldig til et ubegrænset antal rejser i 1—12 mdr	alle	ikke kvantificerbar	Henføres til gruppen af rationaliseringsrabatter
DSB Femkort	ingen	Gyldig 17 dage inden for dette tidsr. vælges 5 dage hvor der kan rejses ubegrænset	alle	ikke kvantificerbar	Henføres til gruppe af rationaliseringsrabatter
Sightseeing pr 21.01.78	ingen	3 relationer	alle	25—29	København—Helsingborg København — H. C. Andersens hus/ Jernbanemuseum København—Legoland
DSB Landsrabatkort	ingen	alle relationer	alle	ikke kvantificerbar	Kortet giver ret til køb af billetter til ½ pris Henføres til gruppe af rationaliseringsrabatter
Strækningskort	ingen	alle relationer	alle	ikke kvantificerbar	Sælges med gyldighed i en uge eller 1—12 md til en forudbestemt relation
Rabatbilletter til 6 enkeltrejser	ingen	Bestemte relationer, hoveds. i Nordjylland	alle	18—41	

Ud over disse rabatordninger tilbyder DSB forskellige former for ikke-kommercielle produkter, som fx Skolekort, fribefordring af skoleelever, militærkort, invalide- og førtidspensionister på 65-billet samt befordring af blindet. for hvilke DSB modtager refusion fra andre ministerier/styrelser — såkaldte aftalerabatter.

*Bihang 2***Skrivelser från handelsministeriet till ministeriet for offentlige arbejder angående järnvägsrabatter i Norden**

Under henvisning til Trafikministeriets skrivelse af 5. oktober 1978, j. nr. NR 139, vedrørende medlemsforslag A 534/t til Nordisk Råd om ensartede jernbanerabatter i Norden skal handelsministeriet meddele, at man er bekendt med de af Danmarks Turistråd og DSB afgivne udtalelser om medlemsforslaget.

Handelsministeriet kan med turistrådet være enig i, at det må være en styrkelse af den internordiske turisme, såfremt rabatbestemmelserne for jernbanerne i videst muligt omfang harmoniseres og forenkles.

København, den 15. november 1978

P. m. v.

E. b.

K. Arnskov

Ekspeditionssekretær

Danmarks Turistråd:

Fra Danmarks Turistråds side kan vi hilse et forslag velkommen, som har til formål at skabe en større grad af forenkling og ensartethed i reglerne om generelle rabatter, aldersgrænser m. v. for personjernbanetrafikken i Norden.

På Nordisk Råds initiativ er der i dag nordiske enhedstariffer for godstrafik på visse jernbanestrækninger (jfr. *rek. nr. 9/1955* og *15/1964*). Endvidere er der indledt et nordisk jernbanesamarbejde omkring internationale tariffer, og også inden for persontrafikken er en vis samordning opnået.

Det forekommer vigtigt i de kommende år at udvide samarbejdet omkring persontrafikken. Danmarks Turistråd har med glæde noteret sig indførelsen af en NORDTURIST-billet, som foreløbig forsøgsvis skal gælde i en periode af 2 år, og som omfatter alle aldersgrupper.

Endnu er der ikke opnået enighed om en special ungdomsturbillet (jfr. *rek. nr. 3/1975*). Fra Danmarks Turistråds side lægges der stor vægt på, at ungdommen i de nordiske lande får tilbud om bedre og billigere rejser i Norden i form af en speciel ungdomsturbillet. Vi opfordrer derfor Nordisk Råd til at fortsætte arbejdet omkring ungdommens rejsemuligheder i Norden med henblik på en forbedring og et konkurrencemæssigt tilbud til Inter-Rail-billetten.

En styrkelse af den internordiske turisme, som forenkles og ensartede

regler om generelle rabatter m. v. forventes at ville føre til, står som et mål for Danmarks Turistråd.

Som følge deraf kan Danmarks Turistråd give tilslutning til at

”Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna att förenkla och förenhetliga reglerna om generella rabatter m. m. i persontrafiken på järnväg i Norden.”

København, den 24. november 1978

Jørgen Helweg

Danmarks Rejsebureau Forening:

— — — meddele, at man kan tiltræde den foreslåede indstilling.

Eftersom ændringer af denne art i gældende tariffer øver indflydelse på tilrettelægnings og udførelsen af vore medlemmers arbejde, lægger foreningen dog afgørende vægt på at gennemførelsen af sådanne ændringer i videst muligt omfang foretages efter orientering af foreningen og i samarbejde med denne og dennes medlemmer.

København, den 29. november 1978

Danmarks Rejsebureau Forening

Johan A. Asmussen
Generalsekretær

F i n l a n d

Trafikministeriet¹:

— — — konstaterar att frågan om enhetliga regler för generella rabatter m. m. i persontrafiken på järnväg i Norden är viktig och anser det vara motiverat att den föreslagna undersökningen genomförs. Trafikministeriet konstaterar vidare att de fyra statsbaneförvaltningarna redan har ett rätt intensivt samarbete på området och hänvisar för mera detaljerade uppgifter till finska statsjärnvägarnas utlåtande om detta medlemsförslag (*se nedan*).

Helsingfors den 29 november 1978

Reino J. Auvinen
Kanslichef

Markku Lehtinen
Sekreterare för
internationella ärenden

¹ Yttrandet översatt från finska.

Järnvägsstyrelsen:

De nordiska statsbaneförvaltningarnas samarbete för utvecklingen av Man har till och med inom ramen för dessa angelägenheter hållit möten 2—3 gånger om året. Såsom målsättning för mötena har varit en enhetlighet och en förenkling av bestämmelserna sålunda, att en biljett för en resa i Norden kan prissättas, utskrivs, kontrolleras och i det sista skedet redovisas med en minsta möjliga arbetsinsats.

Vid försäljning av barnbiljetter är de tillämpade åldersgränserna i de respektive nordiska länderna för närvarande följande:

i Finland	4—11 år	i Norge	4—15 år
i Sverige	6—11 år	i Danmark	4—11 år

Den i Finland tillämpade åldersgränsen är fastställd i förordningen innefattande tariffstadga för statsjärnvägarna.

Vad familjerabatterna beträffar har de nordiska länderna från och med den 1.11.1978 fått ett avtal till stånd, enligt vilket grunderna för beviljan av familjerabatt i alla nordiska länder är desamma. Den beviljade rabatten varierar och är 25 % i Sverige och Finland och 30 % i Norge samt Danmark.

Alla nordiska länder beviljar pensionärerna en rabatt på 50 %. Enda undantag till denna regel utgör det faktum, att Danmark beviljar ifrågavarande rabatt endast på tur- och retur-biljetter. Åldersgränsen i Finland, Sverige och Danmark är 65 år samt i Norge 67 år.

Nordiska rundturer har sålts sedan år 1937 och beslut om försäljningen av dem har även fattats för åren 1979—1980. Det finns sammanlagt 13 rundturer och 4 så kallade tilläggsturer.

Från och med början av år 1979 kommer en ny biljett "Nordturist med tåg" att tas till försäljning på prov. Biljetten gäller i 21 dagar och berättigar till obegränsat antal resor på de nordiska järnvägarna under sin giltighetstid. Resenären får 50 % rabatt på båtarna mellan Helsingfors/Åbo och Stockholm (Silja Line), mellan Göteborg och Frederikshavn (Sessanlinjen) samt mellan Kristiansand och Hirtshals (rederiet KDS). Biljettens pris är i 2 klass 620 fmk och i 1 klass 930 fmk. Barnen får 50 % rabatt på ifrågavarande biljett.

De nordiska statsbaneförvaltningarna kommer även i framtiden att särskilt rikta sin uppmärksamhet på utvecklingen av de i förslaget nämnda angelägenheterna i det att de samtidigt även riktar sin uppmärksamhet på marknadsföringen beträffande faktorer på samma sätt som på det, att vid enhetligheten av bestämmelserna, om möjligt, kundernas ställning på någon av de nordiska järnvägarna undviks att försvagas. Enligt järnvägsstyrelsens uppfattning borde Nordiska rådet i

synnerhet rikta sin uppmärksamhet på enhetligheten av de grunder, för vilka kompetensen ligger hos högre myndigheter än järnvägsstyrelsen.

Helsingfors den 21 november 1978

H. Römer
Tf. generaldirektör

P. Virkkunen
Tf. chef för ekonomi-
avdelningen

Finlands turistförbund r.f.:¹

Finlands turistförbund anser det vara mycket viktigt att den internordiska järnvägspersontrafiken underlättas och därtill anslutna system förbättras. För ökningen av järnvägstrafiken talar särskilt skäl anslutande till ungdoms- och familjeturismen samt sociala och miljömässiga orsaker. Med tanke på allmänt utvecklande av den internordiska turismen skulle det således vara ytterst betydelsefullt att järnvägstrafikens regler i alla nordiska länder vore möjligast enhetliga.

På grund av det ovanstående understöder Finlands turistförbund det i Nordiska rådet gjorda medlemsförslaget i saken.

Helsingfors den 21 november 1978

Finlands turistförbund
Heikki Toikka
Verkställande direktör

Centralen för turistfrämjande:

Centralen för turistfrämjande omfattar Nordiska rådets förslag om att förenhetliga bestämmelserna om barn-, pensionärs-, familje- m. fl. rabatter i järnvägstrafiken inom Norden. Denna åtgärd skulle för sin del vid sidan av de under den egentliga semesterperioden använda samnordiska m. fl. specialbiljetterna även befrämja kortare turistresor mellan de nordiska länderna under andra tidpunkter.

Helsingfors den 30 november 1978

Erkki Torniainen
Biträdande avdelningschef

Aira Tuomisto
Chef för informationstjänsten

Resebyråföreningen i Finland har i skrivelse den 30 november 1978 förklarat sig icke ha något att anmärka mot medlemsförslaget.

¹ Yttrandet översatt från finska.

N o r g e

Samferdselsdepartementet *hänvisar i skrivelse den 5 december 1978 till yttrande av den 17 november 1978 från Norges statsbaner (se nedan).*

Reiselivsdirektoratet har 4. desember 1978 gitt følgende uttalelse til ovennevnte medlemsforslag:

Reiselivsdirektoratet ser det som betydningsfullt for utviklingen av reisetrafikken mellom de nordiske land at det blir foretatt en forenkling og standardisering av reglene om generelle rabatter m. m. i persontrafikken på jernbanene i Norden.

Vi antar at man så langt som mulig bør anlegge det synspunkt at av gjeldende regler bør de regler som gir forbrukerne de gunstigste vilkår, velges som fellesregler for alle de nordiske land.

Oslo, 11. desember 1978

A. Lund

John H. Paxal

Norges statsbaner:

De fire nordiske jernbaneforvaltningene holder tradisjonelt tariffkonferanse hvert annet år angående nordisk personsamtrafikk, og i dette samarbeidet har forsøk på å forenkle og enhetliggjøre de enkelte lands tilbud for reise med jernbane vanligvis hatt en fremstående plass på sakslistene.

Barnealdersgrenser

Spørsmålet om barnealdersgrenser har også på internasjonalt plan vært gjenstand for inngående diskusjoner, men ettertraktet enhetlighet har ikke vært mulig å oppnå. Det har på den ene siden vært av viktighet å unngå en forverring for de reisende ved høyere priser og på den annen side ikke å gjøre jernbanenes økonomi dårligere.

Man har forståelse for medlemsforslaget om enhetlige aldersgrense-regler i de nordiske land. Dagens regler som er avvikende mellom de enkelte land, er som følger:

Ved statsbanene i	Fri reise inntil	Halv pris inntil
Norge	4 år	16 år
Danmark	4 år	12 år
Finland	4 år	12 år
Sverige	6 år	12 år

I anledning forslaget vil de nordiske statsbaneforvaltningene, uavhengig av de alminnelige internasjonale overveielser, på ny undersøke forutsetningene for enhetlige aldersgrensebestemmelser innen Norden.

Familierabatt

Enhetlige rabattbestemmelser for familiereiser har vært gjenstand for diskusjon mellom de nordiske statsbaneforvaltningene. Også her går anstrengelsene ut på så langt som mulig å bli enig om felles regler. Det kan nevnes at det med gyldighet fra 1.11.78 er lykket å komme frem til enhetlig beregningsmåte på alle nordiske jernbanestrekninger.

Pensjonistrabatt

I samtlige nordiske land innrømmes 50 % rabatt til alderspensjonister. Den nedre aldersgrensen for alderspensjonistene er i Norge 67 år og i de øvrige land 65 år. Sperretider, da rabatten ikke gjelder, er forskjellig i Danmark, Finland og Sverige. I Norge er ikke foreskrevet sperretider. Innskrenkningene er innført som følge av kapasitetsmangel i togene.

Sperretidene kommer til å bli behandlet på senere møter mellom de nordiske statsbaneforvaltningene.

Annet

I tilslutning til redegjørelsen om Nordisk Råds arbeide for samordning av tiltak innen jernbanetrafikken kan meddeles at de nordiska statsbaneforvaltningene nylig er blitt enige om forsøksvis å innføre en nordisk turistbillett benevnt "Nordturist med tog". I 1979 og 1980 kan det når som helst kjøpes en 21-dagers billett for NKr 780,— til 2. klasse og NKr 1 170 til 1. klasse (barn 4—12 år halv pris). I de 21 dagene gjelder billetten til ubegrenset reise med tog på statsbanene i Norge, Sverige, Danmark og Finland. Nordturistbilletten gir også rett till 50 % rabatt på båtene mellom Stockholm og Åbo/Helsingfors (Silja Line), mellom Göteborg og Fredrikshavn (Sessanlinjen) og mellom Kristiansand og Hirtshals (Kristiansands dampskipsselskap).

Billetten blir lagt ut til salg i desember måned 1978.

I det hitsendte korrektureksemplar av medlemsforslag A534/t, på side 2, 4. avsnitt, må setningen som begynner med "Norge tillämpade" få følgende ordlyd:

"Norge tillämpade tidigare en regel om 1/3 pris upp till 15 år, men denna regel har nu slopats."

At det opplyses i Medlemsforslag A534/t at NSB gir halv pris opp til 21 år må bero på en misforståelse som fremtidig bør rettes opp.

Oslo, 17. november 1978

For Generaldirektøren

Knut Skuland

Olav Foss

Den norske reisebyråforening har i skrivelse av den 31 oktober 1978 meddelat att man inte har något att säga i anledning av medlemsförslaget.

Sverige

Statens järnvägar:

Det är en strävan inom det europeiska järnvägssamarbetet att åstadkomma enhetlighet i regler för rabatter. Inom Norden har denna fråga en framträdande plats. Det måste emellertid samtidigt anses som naturligt, att olika rabatterbjudanden lämnas av olika järnvägsförvaltningar. Olika heterna botten i skilda sociala förutsättningar (t. ex. åldersregler för pensionering), tillgång till transportresurser (vagnar, lok, personal), grundtaxans nivå (järnvägstaxan för fram- och återresa i Finland är för närvarande 60—65 % och i Danmark 15—40 % lägre än i Sverige, medan motsvarande taxa i Norge är 10—20 % högre än i Sverige). Järnvägsförvaltningarnas strävan går ut på att så långt möjligt överbrygga dessa grundläggande skillnader genom så lättfattliga regler som möjligt vid försäljning av järnvägsresorna i samtrafiken mellan de nordiska länderna.

Barnåldersgränser

Frågan om barnåldersgränser har även på det internationella planet varit föremål för ingående diskussioner, men eftersträvad enhetlighet har inte kunnat uppnås. Det har å ena sidan gällt att undvika icke avsedda försämringar genom högre priser för resenärer och å andra sidan att inte försämrade järnvägarnas ekonomi.

Vi har förståelse för medlemsförslaget om enhetliga åldersregler i de nordiska länderna. Dagens regler avviker mellan de olika länderna, såsom framgår av följande sammanställning:

Statsbanorna i	Fri resa upp till	Halvt pris upp till
Sverige	6 år	12 år
Norge	4 år	16 år
Danmark	4 år	12 år
Finland	4 år	12 år

Med anledning av förslaget kommer de nordiska statsbaneförvaltningarna att på nytt och oberoende av allmänna internationella överväganden undersöka förutsättningarna för enhetliga åldersbestämmelser inom Norden.

Familjerabatter

Frågan om enhetlighet i rabattbestämmelserna för familjeresor har tagits upp för diskussion mellan de nordiska statsbaneförvaltningarna. Även här är strävan att så långt möjligt få fram gemensamma regler. En förenkling av bestämmelserna har nyligen genomförts. Fr. o. m. 1978-11-01 beräknas nämligen prisnedsättningen efter samma grunder i samtrafiken mellan de fyra nordiska länderna.

Pensionärsrabatter

I samtliga nordiska länder lämnas 50 % rabatt till ålderspensionärer. Den undre åldersgränsen för ålderspensionärerna är i Norge 67 år och i de övriga länderna 65 år. Spärrtider, då rabatten inte gäller, varierar mellan Sverige, Danmark och Finland och är ej föreskrivna i Norge. Inskränkningarna är motiverade av kapacitetsvärigheter i tågen.

Pensionärsrabatten är för SJ del anbefalld av regeringen. Genomgripande ändringar torde därför knappast kunna göras av SJ. Överläggningar om spärrtider m. m. kommer att tas upp mellan de nordiska statsbaneförvaltningarna.

Allmänt

I anslutning till medlemsförslagets redogörelse om Nordiska rådets arbete för samordning av åtgärder inom järnvägstrafiken vill SJ anmäla, att de nordiska statsbaneförvaltningarna nyligen har överenskommit om att på prov införa en nordisk turistbiljett, kallad "Nordturist med tåg": Under 1979 och 1980 kan man när som helst köpa en 21-dagarsbiljett för 650 kr. i 2 klass och 975 kr. i 1 klass (halvt pris för barn under 12 år) och under de 21 dagarna resa hur långt som helst på statsbanorna i Sverige, Norge, Danmark och Finland. "Nordturist"-resenärerna får dessutom 50 % rabatt på båtarna mellan Stockholm och Åbo/Helsingfors (Silja Line), mellan Göteborg och Frederikshavn (Sessanlinjen) och mellan Kristiansand och Hirtshals (rederiet KDS). Biljetten kan köpas fr. o. m. den 1 december 1978 på stationer och resebyråer.

Stockholm den 30 november 1978

Eric Sundén

Svenska turistföreningen:

Svenska turistföreningen har sedan årtionden ett livligt samarbete med turistföreningar och vandrarhemsorganisationer m. fl. i de andra nordiska länderna. Föreningen har också en omfattande egen verksamhet som resebyrå och researrangör med tyngdpunkten i arbetet förlagt inom

Sverige och det övriga Norden. Inte minst har detta gällt ungdomsresor i form av skolresor och lägerskolor samt arrangemang för ungdom från andra länder som velat företa färder inom ett eller flera av de nordiska länderna, vilket givit deltagarna möjligheter till ökade nordiska kontakter.

Det är STF's erfarenhet, att reselivet inom Norden blivit allt livligare och att en fortsatt utveckling därvidlag är att motse.

Föreningen har då med tillfredsställelse noterat tillkomsten av den nordiska turistbiljett "Nordturist med tåg", som på prov införts för åren 1979 och 1980. STF har också inom Sverige gjort framställning om återinförande av de 1974 slojade semesterbiljetterna.

Enligt STF's mening är det för det nordiska reselivet av stor vikt dels att möjligheterna till billigare resor med de allmänna kommunikationsmedlen ökas dels att de olikheter i fråga om åldersbestämmelser, generella rabatter m. m., som utgör försvårande moment i det internordiska resandet, undanröjes.

Med hänvisning härtill vill Svenska turistföreningen för sin del livligt tillstyrka det föreliggande medlemsförslaget.

Svenska turistföreningen

Stig Synnergren
Ordförande

Halvar Sehlin
Verkst. direktör

Svenska resebyråföreningen:

— — — får härmed tillstyrka till Nordiska rådet rekommendera Nordiska ministerrådet att understöka möjligheterna att förenkla och förenhetliga reglerna om generella rabatter m. m. i persontrafiken på järnväg i Norden.

Stockholm den 8 november 1978

Svenska resebyråföreningen

Kurt G. Lilja

Medlemsförslag

om samnordisk utbildning och forskning rörande åldrandets problem

(Väckt av Asbjørn Haugstvedt, Bertil Jonasson, Bror Lillqvist, Petter Savola och Raimo Westerholm)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan:

Det framförda förslaget behandlar ett omfattande och aktuellt ämne med ett stort behov av insatser för forskning och undervisning. I Nordiska hälsovårdshögskolans kurser ingår redan undervisning i dessa ämnen som en viktig del, framför allt i kursen socialmedicin och preventiv medicin, men de tas också upp när det gäller epidemiologi och biostatistik och hälso- och sjukvårdsadministration.

De synpunkter om forskningens inriktning och omfattning som framförs förefaller väl grundade och det är naturligt att detta område görs till föremål för gemensamma nordiska insatser.

Nordiska hälsovårdshögskolan har vid planeringen av sina forskningsprojekt beslutat att koncentrera sig på för folkhälsan betydelsefulla ämnen av såväl tvärvetenskaplig som gemensam nordisk karaktär, dvs. en beskrivning som väl täcker de aktuella ämnena. Nordiska hälsovårdshögskolan vill därför varmt tillstyrka medlemsförslaget och samtidigt erinra om att dessa ämnen väl passar in med högskolans forskningsinriktning.

Göteborg den 30 oktober 1978

Sven-Olof Hedengren
Ordförande

Lennart Köhler
Föreståndare

Nordisk Federation for Medicinsk Undervisning:

Det vakte forslag støttes, idet det forekommer velmotiveret og falder i tråd med forslag, der er blevet drøftet ved de fleste medicinske læresteder i Norden om at imødekomme nyuddannede lægers behov for færdigheder og kunnen inden for området geriatri. For tiden undervises der

kun sporadisk i geriatri, og det kun enkelte steder ved de medicinske fakulteter i Norden. Styrelsen for Nordisk Federation for Medicinsk Undervisning har den generelle opfattelse, at faget geriatri bør sikres plads i det medicinske studium. For at opnå dette behøves der flere lærestole, inklusive forskningsmuligheder ved alle de medicinske fakulteter. For at stimulere den udvikling, som medlemsforslag A 535/s også ønsker, anbefaler Styrelsen, at Nordisk Ministerråd sikrer økonomiske muligheder for samnordiske projekter, der kan fremme forskning og undervisning inden for geriatrien. Det gælder om både at tage vare på de ældres biologiske, socialmedicinske og psykologiske problemer. Et egentligt nordisk institut for studiet af de ældres problemer anser Styrelsen for en mindre frugtbar fremgangsmåde, hvis ikke direkte uhensigtsmæssig.

Nordisk Federation for Medicinsk Undervisning er rede til at sammenkalde de nordiske medicinske fakulteter, sundhedsstyrelser og lægeforeninger til et symposium om undervisningen af kommende læger i geriatri med særligt henblik på fagets placering og omfang såvel i det medicinske studium som i lægers postgraduate uddannelse.

Århus, den 20. december 1978

P. s. v.

Jørgen Iystrup
Generalsekretær
Læge

Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (NOS-M):

Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (NOS-M) har inhämtat de nordiska medicinska forskningsrådets ställningstaganden till ifrågavarande medlemsförslag och framför högaktningfullt följande.

NOS-M konstaterar, att intresset för forskning om åldrandet och åldringsvård under de senaste åren har ökat i Norden liksom i industrialiserade länder i allmänhet. Förändringen i befolkningens åldersstruktur och de problem, som åldringars situation samt psykiska, fysiska och sociala omhändertagande ställer, utgör onekligen bakgrunden till det ökade intresset. Att flera större projekt har kommit igång bl. a. i Sverige tyder även på att forskningen på området upplevs som angelägen. NOS-M delar också den i medlemsförslaget framförda uppfattningen om att forskningen kring dessa problem bör spänna över ett vitt fält och utnyttja olika discipliner och angreppssätt. Härvid gäller det också att ta vara på möjligheterna inom nordiskt samarbete.

Till NOS-M's främsta uppgifter hör att främja nordiskt samarbete inom medicinsk forskning i allmänhet. NOS-M har i flera sammanhang diskuterat frågor som berör principer och grunden för speciella nor-

diska forskningsinsatser på definierade områden samt formerna för forskningssamarbetet. NOS-M har i den nuvarande situationen lagt huvudvikten på utvecklingen av flexibla samarbetsformer och -program, såsom nordiska forskarstipendier och nordiska symposieanslag. Etablerandet av nordiska planeringsgrupper/kontaktgrupper för forskare har setts som en annan kompletterande form. Inom det nordiska kulturella samarbetet föres dessutom sedan några år tillbaka en diskussion om behovet av fristående nordiska anslag för koordinering och planläggning av nordiska projekt.

Det är naturligtvis angeläget att definiera det reella behovet av gemensamma forskningsinsatser och de vinster samarbetet kan erbjuda. Vad beträffar enskilda problemområden av forskning kring åldrande och åldringvård fästes bl. a. i ett danskt ställningstagande vikt vid tre olika temata. Dessa är forskning om a) åldringsprocessen, varvid speciellt pågående follow up-undersökningar av olika åldersgrupper i de nordiska länderna kan utgöra en god grund för nordiska jämförelser; b) åldringens samhälleliga situation och aktiviteter, d. v. s. forskning med sikte att belysa förhållandet mellan sociala, psykologiska och andra omständigheter och åldringars hälsa samt c) jämförelser av social- och hälsovårdssystemens struktur och funktioner i relation till åldringarnas välbefinnande. För lösningen av dylika uppgifter, om vilka forskning delvis redan pågår, vore regelbundna kontakter mellan forskare och jämförande nordiska undersökningar otvivelaktigt värdefulla.

Statens medicinska kommission i Finland poängterar också betydelsen av tvärvetenskapliga och tvärsektoriella studier och har för sin del lagt tyngdpunkten på hälso- och sjukvårdsforskning (health services research) samt på forskning om åldrandets biologi, speciellt beträffande det centrala nervsystemet och stöd- och rörelseorgan. Kommissionen fäster också uppmärksamhet vid att forskningsprogram inom gerontologin och geriatriken är svåra att genomföra på grund av bristen på forskare och andra resurser. Kommissionen efterlyser nordiska aktiviteter, t. ex. nordiska forskarkurser för att stimulera och effektivisera forskarutbildningen.

Även från norsk sida pekas på behovet av nordiskt stöd till den geriatriska forskningen och forskarutbildningen i Norge.

NOS-M har sedan ett år tillbaka engagerat sig i åtgärder för att stimulera nordisk hälso- och sjukvårdsforskning. NOS-M önskar framhålla, att detta arbete kan beräknas få betydelse för forskning kring åldrandets problem eftersom delar av denna forskning faller inom hälso- och sjukvårdsforskning. Det kan vidare nämnas, att man i detta samarbete strävar att upprätthålla fortlöpande kontakter med administratörer inom nordisk hälso- och sjukvård varigenom informationsutbytet mellan forskning och sjukvård underlättas. Mot bakgrund av dessa aktiviteter och forskningsrådets ställningstaganden till ifrågava-

rande medlemsförslag kommer NOS-M även i fortsättningen att analysera behovet av speciella nordiska forskningsinsatser inom åldringsforskning och härvid ta erforderliga initiativ.

Helsingfors den 10 januari 1979

Nils Oker-Blom

Ordförande

Pia Rosenqvist

Sekreterare

Föreningarna Nordens Förbund:

Det problem som medlemsförslaget aktualiserar har sedan närmare ett decennium behandlats inom föreningarna Nordens kurs- och konferensverksamhet. Förbundet vill här särskilt framhålla den konferensserie som den norska föreningen genomfört på temat "Eldreomsorgen i Norden" under vilken praktiskt taget alla viktiga aspekter av detta samhällsproblem tagits upp till gemensam nordisk debatt.

Det förhållandet att dessa årliga konferenser fortfarande samlar över 100-talet högt kvalificerade människor inom åldringsvården i Norden vittnar om ett utomordentligt starkt behov av gemensam diskussion och planering.

I medlemsförslaget upptas en rad biologiska, medicinska och psykosociala forskningsområden som kunde vara lämpliga för gemensamma nordiska insatser. Förbundet konstaterar här att forskningen inom åldrandets problem generellt är klart eftersatt i Norden och att gemensamma nordiska insatser skulle kunna medföra en rationell arbetsfördelning mellan länderna och därmed leda till snabbare åtgärder.

Förbundet anser tillika att gemensamma nordiska forskningsresurser borde sättas in på de problem som gäller själva vårdformen för de äldre. I dag går upp till en femtedel av vissa kommuners nettokostnader till social åldringsvård eller närmare hälften av hela socialbudgeten. Kostnaderna för institutionsvården upptar här en betydande del. Stora ekonomiska vinster skulle göras om adekvata vårdformer i hemmen kunde inrättas vartill givetvis kommer de ökade möjligheter till en mer individanpassad vård som därmed skulle öppnas.

Förbundet anser att det samhällsproblem som medlemsförslaget berör genom sin starka socialpolitiska och ekonomiska betydelse väl förtjänar att tas upp i ett samnordiskt program vilket föreslås i medlemsförslaget. Den komplettering av Nordiska ministerrådets samarbetsprogram för social- och hälsovårdsområdet som föreslås borde därför komma till stånd.

Under hänvisning till vad som här anförts vill Föreningarna Nordens Förbund tillstyrka det framlagda medlemsförslaget.

Stockholm den 20 december 1978

Reidar Carlsen

Ordf. i Föreningarna Nordens Förbund

Åke Landqvist

Förbundssekreterare

Nordisk Samråd for Eldreomsorg (NORSAM):

NORSAM tiltræder fuldt ud det medlemsforslag, der 6/9 1978 er indgivet til Nordisk Råd, og hvori det henstilles, at Nordisk Råd over for det nordiske ministerråd anbefaler, at muligheden for en fælles-nordisk uddannelse og forskning på ældreområdet undersøges.

I tilslutning til det i begrundelsen for medlemsforslaget anførte skal yderligere påpeges:

1. Samfundets indsats for den ældre befolkning, eksempelvis på hjemmehjælpsområdet, vil utvivlsomt med både menneskelig og samfundsøkonomisk fordel i langt højere grad end hidtil kunne tilrettelægges som *hjælp til selvhjælp*, d. v. s. med det sigte i muligt omfang at sætte den ældre i stand til selv at klare sig ved at aktivere og genoptræne den ældre hertil og lette de praktiske muligheder herfor. Meget tyder på, at hjemmehjælp og andre hjælpeforanstaltninger i mange tilfælde ikke virker efter hensigten, idet de anvendes på en måde, der er inaktiverende og egnet til at tage initiativet fra pensionisterne med det resultat, at hjælpebehovet fastholdes eller vokser.

2. I tråd med selvhjælpstanken bør samfundet interessere sig for at udvikle den ældres mulighed for *selvbestemmelse* i egne anliggender og *medbestemmelse* i forhold, der har indflydelse på den ældres situation, f. eks. ved beboerstyre i ældreinstitutioner.

3. Ligeledes i tråd med selvhjælpstanken bør samfundet interessere sig for, at der i befolkningen udvikles "*selvbærende net*", hvor de stærkere støtter de svagere, såvel ved spontan håndsrækning i en akut situation som ved organiserede former for medmenneskelig indsats, såvel i almindelige boligområder som i og omkring institutionsbebyggelser.

Vi er af den opfattelse, at der på de nævnte områder ligger betydelige uudnyttede ressourcer, hvorfor vi stærkt henstiller, at et fællesnordisk samarbejde om

1. uddannelse og

2. forskning på ældreområdet

målrettes ikke mindst på selvhjælpsprincippet, på styrkelse af de ældres

selvbestemmelse og medbestemmelse og på udvikling af ”*selvbærende net*”.

Vi skal endelig fremhæve, at fornyelser på de sociale områder erfaringsmæssigt ofte under en eller anden form har frivillige organisationers initiativ til forudsætning. I de talrige frivillige organisationer og kredse, som i de nordiske lande virker i de ældres interesse med grundlag i befolkningens opbakning, findes en betydelig viden og inspiration til fornyelser, baseret såvel på det praktiske markarbejde som på forsøg, undersøgelser og udviklingsopgaver. Det er derfor væsentligt, at et fællesnordisk fremstød om uddannelse og forskning på ældreområdet ikke gøres til et rent statsligt eller kommunalt anliggende, men tilrettelægges i en vekselvirkning med det frivillige initiativ, herunder de organisationer, der virker på området.

Til orientering vedlægges en brochure om NORSAM¹, der, som det formentlig allerede er Nordisk Råd bekendt, i september afholdt en konference i Ronneby Brunn med emnet ”De ældres medindflydelse i samfundet”. En rapport fra denne konference er under udarbejdelse og vil blive sendt til Nordisk Råd.

Vi kan oplyse, at konferencen — med udgangspunkt i FN's erklæring om menneskerettigheder — tog spørgsmålet om *alle* medborgeres, altså også de ældres, ret til arbejde op til drøftelse.

København, den 7. november 1978

NORSAM

Nordisk Samråd for Eldreomsorg

Jørgen Theisler

D a n m a r k

Indenrigsministeriet:

— — — har udenrigsministeriet anmodet indenrigsministeriet om en udtalelse og samtidig under henvisning til samme skrivelse anmodet socialministeriet om at afgive eventuelle bemærkninger til indenrigsministeriet vedrørende medlemsforslag fra Nordisk Råd, sag A 535/s om samnordisk uddannelse og forskning om alderdomsproblematikken.

Sagen har af socialministeriet været forelagt *socialforskningsinstituttet*, som har udtalt:

Det er socialforskningsinstituttets opfattelse, at et nærmere nordisk samarbejde om alderdomsforskning vil være særdeles nyttigt, og dette gælder både samnordiske projekter og en samordning af projekter fordelt på landene.

I tilfælde, hvor det vides, at der er væsentlige forskelle landene imellem i lovgivning eller i andre baggrundsforhold, vil ens projekter i to

¹ *Här ej tryckt.*

eller flere lande kunne belyse sådanne forskelle og disses virkninger. I tilfælde, hvor der ikke er væsentlige forskelle landene imellem, kan forskning i ét land være dækkende for de øvrige landes behov, hvilket kan bevirke bedre udnyttelse af de samlede forskningsressourcer.

Vedrørende nærmere organisering af et eventuelt nordisk samarbejde om alderdomsforskning skal instituttet ikke udtale sig på nuværende tidspunkt, men blot pege på, at det ved lov af 18. april 1958, som er ændret ved lov af 18. maj 1977, er pålagt det danske socialforskningsinstitut at foretage, fremme og samordne undersøgelser og forsøgsarbejder til belysning af sociale forhold. Institutet har i denne forbindelse gennem årene gennemført en række undersøgelser vedrørende de ældres forhold og rådgivet andre institutioner med hensyn til forskning og forsøg.

Socialministeriet har henholdt sig hertil.

Sagen har af indenrigsministeriet endvidere været forelagt *sundhedsstyrelsen*, som i skrivelse af 2. november 1978 har udtalt:

Det fra Nordisk Råd modtagne forslag til en samordning af forskning og uddannelsesmuligheder vedrørende alderens problemer forekommer hensigtsmæssigt, idet befolkningsudviklingen i de nordiske lande vil være underkastet en ensartet udvikling med en for de næste årtier stigende procentdel ældre. Når hertil kommer, at sygdomsmønster og sociale forhold udviser store lighedspunkter i Norden, er dette yderligere faktorer, der gør det rimeligt at nyttiggøre fælles erfaringer på de nævnte forsknings- og uddannelsesområder.

Sundhedsstyrelsen ønsker at pege på, at det må anses som særlig betydende, hvis forebyggende forholdsregler af social art kan medføre, at de ældre i så stor udstrækning som muligt kan undgå institutionsanbringelse.

Idet man understreger det betydningsfulde i at forebygge gigttilfælde og degenerative svageligheder i bevægelsessystemet, finder sundhedsstyrelsen det ligeledes vigtigt, at den geriatriske forskning i stigende grad omfatter de psykologiske og psykiske problemer, der ofte er forbundet med den isolation, som stigende alder og manglende mobilitet medfører.

Indenrigsministeriet kan henholde sig til ovenstående udtalelse.

København,

P. m. v.

E. d.

P. Thorgit

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse den 5 december 1978 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Kommunernes Landsforening:

Landsforeningen skal i den anledning meddele, at man ikke er i besiddelse af supplerende oplysninger, men finder det positivt, at man

bestræber sig på, at samordne forskningen i de nordiske lande, bl. a. med henblik på at resultaterne heraf kan inddrages i de relevante uddannelser.

København, den 4. december 1978

Henning Rasmussen

O. Ingvarsen

Den almindelige danske Lægeforening har i skrivelse den 16 november 1978 forklarat sig ikke ha noget att invända mot medlemsförslaget.

Dansk Sygeplejeråd:

— — — kan oplyses, at Dansk Sygeplejeråd finder forslaget meget værdifuldt.

Dansk Sygeplejeråd er vidende om, at bl. a. Socialforskningsinstituttet har beskæftiget sig med problemer omkring de ældres behov, og i Dansk Sygeplejeråd foregår der til stadighed en debat om denne problematik.

Specielt har der været søgt mulighed for at lade de ældre forblive længst muligt i eget hjem under betryggende forhold.

Senest er der etableret en forsøgsordning med døgnhjemmesygepleje i Viborg kommune. Ordningen er opbygget på en sådan måde, at kommunens ældre borgere har mulighed for at få besøg af såvel hjemme-sygeplejerske som hjemmehjælp i alle døgnets 24 timer.

Ordningen er startet som et 1-årigt forsøg fra 1. april 1978 til 1. april 1979, hvorefter det på nuværende tidspunkt ikke er muligt helt konkret at vurdere ordningens værdi.

Tillige foregår der til stadighed i Dansk Sygeplejeråds regie analyser af plejehjemsboernes behov for pleje og omsorg, og Dansk Sygeplejeråd forventer snarest at kunne udgive en publikation om plejehjemsområdet.

Dansk Sygeplejeråd kan derfor fuldt ud tilslutte sig, at der etableres et nordisk samarbejde omkring forskning og uddannelse vedrørende de ældres problemer.

Dansk Sygeplejeråd skal i den anledning anmode om senere at blive gjort bekendt med resultatet af forslagens behandling.

København, den 15. november 1978

For Dansk Sygeplejeråd

Kirsten Stallknecht

Formand

Mette Werner

Folkepensionistforeningernes og Invalideorganisationernes

Kontaktudvalg:

Folkepensionistforeningernes og Invalideorganisationernes Kontaktudvalg skal på den givne foranledning udtale sin støtte til "Medlemsforslag om samnordisk utbildning och forskning rörande åldrandets problem".

I forbindelse med motiveringen for forslaget skal det påpeges, at prognoser over antallet af pensionister, der ikke strækker sig ud over år 2000, meget vel på længere sigt vil kunne føre til fejlinvesteringer. På den anden side af år 2000 er, så vidt vi kan skønne, et fald i de ældres procentvise andel af befolkningen ikke udelukket.

Derudover skal vi henvise til professor Halfdan Lefevres artikel i Politiken den 12. november 1978, hvori blandt andet omtales problemer omkring anvendelse af nervemedicin, i tilfælde hvor morfinpræparater var mere hensigtsmæssige, på plejehjem.

En effektiv styring af ældres medicinforbrug, evt. gennem en opgørelse over ordinationen af medicin til ældre, og især gennem en detaljeret opgørelse over forbruget af medicin på plejehjem, vil antagelig give en bedre kontrolmulighed og et egnet styringsinstrument.

Hele kontrolspørgsmålet omkring foranstaltningerne for ældre, og igen her især for plejehjemmene, trænger til en alvorlig undersøgelse og forbedring.

København, den 15. november 1978

Viggo Mathiesen

Rektor

Lars Pedersen

Forvaltningsdirektor

Ensomme Gamles Værn hänvisar i skrivelse den 9 januari 1979 till yttrande från NORSAM av den 7 november 1978 (se ovan).

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet:

Social- och hälsovårdsministeriet har haft tillfälle att taga del av de yttranden som avlämnats av medicinalstyrelsen, socialstyrelsen och folkpensionsanstalten.

Huvuddragen i medlemsförslaget

Förslagsställarna konstaterar, att problemen kring åldrandet och åtgärder för omhändertagande av äldre människor har i de nordiska län-

derna fått en allt större betydelse, inte bara från sociala utgångspunkter utan även nationalekonomiskt, bl. a. mot bakgrund av befolkningsutvecklingen. Behovet av utvidgad forskning och utbildning rörande åldrandet kommer därför att bli allt mer framträdande till följd av den starka ökningen av antalet äldre i alla nordiska länder.

Förslagsställarna anser att omvårdnaden om äldre människor i högre grad än hittills bör grundas på forskning och utbildning i frågor som berör åldrandet, d. v. s. medicinska, psykologiska och sociala faktorer, som skapar vårdbehov. Forskningen och utbildningen bör också inriktas på möjligheterna att genom samhällsplanering och andra åtgärder förebygga att vårdbehov uppkommer.

Forskningen kring åldrandet bör spänna över ett vitt fält och innefatta medicin, socialmedicin, geriatrik, gerontologi, psykologi, sociologi m. m. Forskning och utveckling bör inriktas på att utröna orsakerna till åldrandet, olika faktorer som påskyndar åldrandet, möjligheterna att påverka åldrandeprocessen samt möjligheterna att förebygga, fördröja och förhindra uppkomsten av vårdbehov. Forskningens resultat bör kunna leda till de rätta formerna för hjälp, stöd och vård. Särskild uppmärksamhet förtjänar frågan om den öppna vården, d. v. s. att åldringar kan bo kvar i sina hem så länge som möjligt och där erhålla den vård de behöver. Målsättningen bör vara att ge rätt form av vård i rätt tid.

Mot bakgrund av det ovan anförda anser förslagsställarna att det är synnerligen angeläget att ta till vara alla de möjligheter till effektivt utnyttjande av ländernas tillgängliga resurser, som ett nordiskt samarbete kan erbjuda.

Förslagsställarna konstaterar slutligen, att det av Nordiska ministerrådet fastställda samarbetsprogrammet på social- och hälsovårdsområdet inte tar upp de speciella problem, som har samband med åldrandet och föreslår att samarbetsprogrammet kompletterades med ett avsnitt om dessa frågor samt att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna till samnordisk forskning och utbildning rörande åldrandets problem.

Till följd av förändringarna inom befolkningsstrukturen har de problem som hänförs till åldrandet blivit allt aktuella i de industrialiserade länderna. Andelen personer över 65 år har snabbt ökat i de nordiska länderna och de uppgifter som lämnas i medlemsförslaget har redan delvis föråldrats. I Finland fanns i början av år 1978 540 000 personer över 65 år motsvarande ca 11,5 % av hela befolkningen. Denna andel förväntas öka under detta århundrade till ca 13 % samt avsevärt i början av nästa århundrade då de s. k. stora åldersgrupperna når pensionsåldern, förutsatt att nativiteten hålls på nuvarande nivå.

De förändringar i befolkningsstrukturen som ovan åsyftas har avsevärda återverkningar på samhällspolitiken. De samband som föreligger mellan å ena sidan åldrande och arbetsliv, utbildning och pensionspoli-

tik och å andra sidan åldrande och de särskilda problem som hänför sig till pensionärernas ställning inom social- resp. hälso- och sjukvårdspolitikens bör särskilt studeras. Under senare tid har undersökningens resultat från olika länder visat, att det förekommer bl. a. regionala skillnader i fråga om befolkningens åldrande. Internationella komparativa undersökningar är därför särskilt värdefulla då åldrandets problem studeras.

I det nordiska socialpolitiska samarbetet har åldrandets problem under senare tid särskilt uppmärksammats. Temat för det socialpolitiska ministermötet den 24—25 augusti 1978 i Tromsø gällde det ökade antalet äldre i samhället. Under diskussionerna belystes de samhällspolitiska och samhällsekonomiska konsekvenserna av denna utveckling. Särskilt sökte man klarlägga de problem och uppgifter åldrandet ställer social- och hälsovårdsmyndigheterna inför. Diskussionerna utgick ifrån att strukturen i samtliga nordiska länder är likartad då det gäller antalet äldre i samhället och att utvecklingen gått mot en allt kortare yrkesaktiv period och motsvarande lång pensionsperiod för befolkningen. Ett värdefullt förarbete hade utförts inför ministermötet.

Social- och hälsovårdsministeriet delar den positiva hållning till ett ökat nordiskt samarbete rörande åldrandets problem, som kommit till uttryck i medicinalstyrelsens, socialstyrelsens och folkpensionsanstaltens yttrande över medlemsförslaget. Enligt social- och hälsovårdsministeriets uppfattning bör det samråd som inletts inom ministerrådet om åldrandet följas upp genom konkreta samarbetsinsatser. Enligt ministeriets bedömning förutsätter denna uppföljning inte inrättande av nya nordiska samarbetsenheter. Däremot borde Nordiska socialpolitiska kommitténs för detta samarbete välågnade underorgan ges ett konkret uppdrag om insatser rörande åldrandets problem. Bland sådana organ kan nämnas Nordiska socialstatistikkommittén (NOSOSKO), Nordiska medicinalstatistikkommittén (NOMESKO) samt särskilt samarbetsgruppen för forsknings- och utvecklingsfrågor inom Nordiska socialpolitiska kommitténs ansvarsområde vilken inrättas fr. o. m. år 1979. Det kan nämnas att man i det samarbete som inletts rörande hälso- och sjukvårdsplanering under ett särskilt planeringsseminarium hösten 1978 framlade ett förslag rörande fortsatt nordiskt samarbete om forskning och utveckling av vården av långtidssjuka åldringar. Under Nordiska socialpolitiska kommittén fungerar även enheter som kan uppmärksamma den utbildningsaspekt som medlemsförslaget berör. Enligt social- och hälsovårdsministeriets uppfattning har även budgetprogrammet för ministerrådets samarbete på det socialpolitiska området år 1980 uppgjorts så att ett ökat samarbete rörande åldrandets problem kan inledas inom närmaste framtid.

Social- och hälsovårdsministeriet tillstyrker att Nordiska rådet i ett särskilt yttrande uppmärksammar ministerrådet på att de problem som har samband med åldrandet bör beaktas i samband med översynen av

ministerrådets program för samarbete på social- och hälsovårdsområdet. Då emellertid ministerrådet redan inlett ett samråd och samarbete om åldrandets problem, vilket kommer att följas upp, anser social- och hälsovårdsministeriet att det inte längre är påkallat att antaga en särskild rekommendation i detta ärende.

Helsingfors den 10 januari 1979

Pirkko Työläjä

Social- och hälsovårdsminister

Henrik Åström

Äldre regeringssekreterare

Folkpensionsanstalten:

Det medlemsförslag som väckts i Nordiska rådet om samnordisk utbildning och forskning rörande åldrandets problem tar upp en aktuell fråga och är värt att förverkligas. På grund av frågans omfattning och tvärvetenskapliga natur är gemensam koordinerad forskning av nöden. Forskningen skulle ge bättre möjligheter att klarlägga de problem som följer med åldrandet och med pensionering. Problemen i de nordiska länderna är i stort sett lika, varför samarbete på området säkert vore till nytta för Nordiska rådets samtliga medlemsländer. Genom samarbete kunde man även effektivare än hittills förebygga redan nu skönjbara problem (t. ex. det stora antalet kroniker).

Frågan om behovet av förberedelser för pensionstiden har ägnats förhållandevis litet uppmärksamhet i det till Nordiska rådet inlämnade medlemsförslaget. Av de nordiska länderna har Norge, där det finns såväl ett gerontologiskt institut som en särskild kommitté för pensionsförberedelsefrågor, gått in för att systematiskt med statens hjälp förbereda de blivande pensionärerna för pensionstiden. I en av Europarådets ministerkommitté tillsatt arbetsgrupps rapport år 1977 konstateras, att man i ett flertal länder i Europa är av den åsikten att systematisk pensionstidsförberedelse är nödvändig. Att frågan blivit aktuell beror på det ständigt växande antalet pensionärer. Endast en del av de pensionerade är fysiskt och psykiskt friska under sitt "tredje livsskede". Den nya verksamhetsformen är avsedd för alla medborgare och målet för verksamheten är en frisk åldring som kan ta hand om sig själv. Också denna sak kräver en vetenskaplig utredning. Det är även nödvändigt att följa med vilken betydelse förberedelserna får för pensionärerna. Förberedandet kan ske i form av en allmän informationsförmedling, d. v. s. genom en attitydbearbetning ända från grundskolan och genom vuxenfostringsmetoder samt genom anordnande av särskilda förberedelsekurser (de blivande pensionärerna får delta i en kurs ett par år

före ålderspensionsåldern). Genom denna verksamhet hoppas man uppnå att samhället i stället för ett stort antal sjuka åldringar får så många friska pensionärer som möjligt. Ansvaret för att de blivande pensionärerna förbereds för sin pensionärstillvaro vilar på hela samhället och dess olika organisationer, inte på någon enskild organisation eller försäkringsanstalt, vars klientel är relativt begränsat och täcker endast en del av de potentiella pensionstagarna.

I de undersökningar som utförts och för närvarande utförs vid Folkpensionsanstalten har även de med åldrandet förknippade problemen uppmärksamrats. Här kan det vara skäl att nämna den pågående Mini-Finland-undersökningen och de av anstalten utförda omfattande intervjuundersökningarna. Folkpensionsanstalten har även deltagit i det nordiska samarbetet rörande invalidpensioneringen i de nordiska länderna. Den ökade risk för sjukdom och invalidpensionering som följer med åldrandet medför att åldringarna som storkonsumenter av medicinska tjänster ger upphov till en betydande del av de utgifter som Folkpensionsanstalten och hela samhället får vidkännas inom det sociala området och hälsovården. En utredning av de med åldrandet sammanhängande specialproblemen, en forskning som syftar till utvecklande av sjukdomspreventionen och en forskning för utvecklande av nya rehabiliteringsmetoder är således av stor betydelse inte endast med tanke på pensionärernas och åldringarnas livskvalitet utan även för att man på detta sätt kan göra betydande nationalekonomiska inbesparingar.

Av de ovan relaterade orsakerna anser Folkpensionsanstalten, att det framlagda medlemsförslaget om samnordisk utbildning och forskning rörande åldrandets problem är viktigt och värt att genomföras. Förslaget tar upp en mängd aktuella frågor, som väntar på sin lösning och vars lösning med tiden blir allt angelägnare.

Helsingfors den 8 januari 1979

Jaakko Pajula
Generaldirektör

Simo Lämsä
Avdelningschef

Åbo akademi:

Förslaget att undersöka möjligheterna till samnordisk forskning och utbildning rörande åldrandets problematik är lovvärt. Som ur motive-ringarna till förslaget framgår är åldringarna en växande grupp inom samhället och denna specialgrupp är i behov av ett ökat samhällligt stöd. Då den gerontologiska forskningen och utbildningen i Norden är rätt blygsam, syns det rationellt att samordna de resurser som finns.

Förutsättningarna för forskningssamarbete t. ex. i Finland existerar genom att det år 1975 inrättats en professur i gerontologi vid Tammerfors universitet. En utvidgning i riktning mot socialvetenskaplig forskning är viktig. I samarbetssträvandena bör även Nordiska hälsovårdshögskolans roll tas i beaktande. De frivilliga organisationernas och inte minst kyrkans insatser på åldringsvårdens område bör uppmärksammas.

Det är viktigt att utveckla den gerontologiska forskningen för att få en rätt bild av vad åldrandet egentligen är, likaså är det viktigt att resultaten av denna forskning ingår i den medicinska och den psykologiska utbildningen liksom andra typer av vårdyrkesutbildning. Den gerontologiska forskningen och utbildningen bör, som också sägs i motiveringarna till förslaget, vara av tvärvetenskaplig karaktär. Både allmän medicin, socialmedicin, geriatrik, psykologi och sociologi bör ingå.

Åbo akademi understryker behovet av förebyggande åtgärder och skulle föredra att formuleringen i medlemsförslaget (sid. 2) rörande detta skulle ges lydelsen: "Möjligheterna till förebyggande medicinska och psykologiska åtgärder (kost, motion, aktivitet, sociala kontakter etc.) bör ges prioritet i forskningsarbetet.

Åbo den 22 december 1978

För Åbo akademi

Bill Widén

Rektor

Roger Broo

Förvaltningsdirektör

Turun yliopisto (Åbo universitet)¹:

I medlemsförslaget lämnas det faktum obeaktat, att det i de nordiska länderna redan finns en förbindelselänk mellan forskarna som sysslar med åldrandets problem: Nordisk Geriatrisk Förening (grundad 1971), på vars initiativ det hållits bl. a. tre nordiska gerontologiska kongresser (Århus 1971, Göteborg 1974 och Åbo 1977). I dessa kongresser deltog ett stort antal på gerontologisk och geriatrisk forskning specialiserade läkare tillika med psykologer och sociologer.

Inom de nordiska länderna har åldringars sjukdomsfrekvens och levnadsvillkor behandlats i några epidemiologiska undersökningar, som inom sitt område räknas till världens mest vittomfattande. I detta sammanhang må nämnas undersökningen om åldringarnas hälsotillstånd i Åbo (Ruikka, I., Sourander, L. B., and Kasanen, A.: *The Health of the Aged in Turku* 1963, *Ann. acad. sci. Fennicae* 1966: Series A: Suppl. 120) och den av professor Alvar Svanborg med sina medarbetare igång-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

satta och fortfarande pågående undersökningen rörande 70-åringarna i Göteborg.

Universitetet delar förslagsframställarnas åsikt helt och fullt, när de säger att "gamla människors vård bör i större utsträckning än hitintills grundas på forskning och utbildning i frågor som berör åldrandet, d. v. s. medicinska, psykologiska och sociala faktorer som skapar vårdbehov". Universitetet anser denna del av förslaget kunna förverkligas snabbast och enklast genom organiseringen av grund- och vidareutbildningen på de områden, där personalen genom sina arbetsuppgifter kommer i direkt beröring med åldringars behandling och vård: läkare, vårdpersonal, socialvårdens anställda och psykologer.

Inrättandet av lärartjänster i geriatrik vid alla medicinska fakulteter anser universitetet vara det viktigaste steget mot en bättre utbildning. Läkare med intresse för och grundlig kännedom om ämnet finns det i samtliga nordiska länder i så stort antal, att lärartjänsterna tämligen snabbt torde kunna besättas. Verkningarna av dessa lärartjänster skulle i fortsättningen inte skönjas enbart inom läkarutbildningen, utan skulle leda till en utvidgning av forskningsverksamheten och en bättre utbildning även hos vårdpersonalen och socialarbetarna m. fl. paramedicinska serviceyrken. Inom ett välskött geriatriskt verksamhetsfält utvecklas ett bredare socialmedicinskt åskådningssätt, som reflekteras också i ett förbättrat tvärvetenskapligt samarbete.

En dylik förbättring av utbildningen som rör åldrandets problem bör genomföras vid alla de universitet och högskolor, där läkarutbildning förekommer, eftersom den borde ingå redan i allmänpraktikernas utbildning. Därför föreligger det inte heller några skäl att låta ett samnordiskt institut dra försorg om undervisningen på detta speciella område. Det vore emellertid önskvärt att i de nordiska länderna samordna specialutbildningen rörande åldrandet.

Samtidigt med en organisering av undervisningen i geriatrik vore det på sin plats att samordna specialläkarutbildningen i de nordiska länderna. Geriatriken är f. n. en s. k. begränsad specialitet i Norge och Finland (fr. o. m. början av år 1972); dess motsvarighet i Sverige och Danmark är den s. k. långtidsvårdsspecialiteten.

I medlemsförslaget heter det vidare, att åldringsvårdens medicinska tyngdpunkt ligger i åldrarna över 75 år. Detta gäller då speciellt den s. k. långtidsvården resp. kronikervården i anstalter. För att minska behovet av anstaltsvård, är det emellertid av högsta vikt att befolkningen redan före denna åldersgräns bereds tillgång till högklassig geriatrisk behandling, vars förutsättningar består i goda forskningsmöjligheter samt iakttagandet av biologiska och sociologiska varianter.

Enligt medlemsförslaget bör forskningens och utbildningens målsättning vara förebyggandet av vårdbehov med hjälp av samhällsplanering och övriga åtgärder. Detta förutsätter beviljandet av större anslag till

inrättandet av nya ordinarie forskartjänster inom gerontologin och sociologin och/eller till genomförandet av begränsade projekt. Universitetet anser denna del av förslaget lämpa sig särskilt väl som samnordiskt program, eftersom de nordiska universiteten f. n. knappast äger resurser nog för upprättandet av var sitt större forskningsprogram på detta område.

Sammanfattande det ovan anförda framlägger Turun yliopisto som sin synpunkt på medlemsförslaget, att en organisering av undervisningen rörande åldrandets problem borde ske vid samtliga universitet och högskolor där läkarundervisning meddelas, både inom allmänpraktiker- och specialistutbildningen, att härvid ett enhetligt nordiskt program borde efterföljas, samt att den i förslaget åsyftade gerontologiska och sociologiska forskningen är lämplig att realiseras inom ramen av samnordiska forskningsprogram och -projekt.

Åbo den 28 december 1978

(Ej sign.)

Tammerfors universitet¹):

Tammerfors universitet finner det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om samnordisk utbildning och forskning rörande åldrandets problem aktuellt och riktigt.

De demografiska förändringarna under de senaste årtiondena har i alla industrialiserade länder lett till snabb tillväxt av den befolkning som befinner sig i pensionsåldern. I Finland var i början av 1978 11,5 % av hela befolkningen över 65 år och antalet har räknats stiga till 13 % under detta århundrade. I Finland har utvecklingen inte enligt internationell jämförelse varit den mest oroväckande, men å andra sidan måste man beakta att om några årtionden när de s. k. stora åldersklasserna når pensionsåldern ökar även i Finland antalet över 65-åriga personer kraftigt.

Förlängningen av den genomsnittliga livslängden och förändringen av sjukdomarnas epidemiologi har medfört att pensionsberättigade utgör en allt större del av hälso- och socialtjänstklienterna. Personer över 65 år disponerar cirka 80 % av långtidssjukvårdsplatserna. I England har beräknats att mera än hälften av hälsovårdskostnaderna går till vården av pensionstagare.

Vid åldrandet av befolkningen och problem i anslutning till gamla människors hälsovård har inte fästs tillräcklig uppmärksamhet i Norden. Gerontologi och geriatri har spelat endast en liten roll i utbildningen av läkare och annan hälsovårdspersonal.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Under de senaste åren har i olika länder i anslutning till medicinska fakulteter inrättats professurer i gerontologi och geriatri samt gerontologiska forskningsinstitut. I Norden finns i Sverige två professorer i geriatri (Uppsala, Göteborg) samt ett gerontologiskt institut (Jönköping), i Norge finns ett gerontologiskt forskningsinstitut (Oslo) och i Finland en professur i gerontologi (Tammerfors).

Undervisnings- och forskningsresurserna är än så länge i förhållande till problemområdets omfattning mycket blygsamma. Därför är det motiverat att öka det nordiska samarbetet och även härigenom försöka stimulera utvecklingen av undervisning och forskning. Åldrandet av befolkningen och problemen i anslutning till vården av gamla människor är i så stor utsträckning likartade i Norden, att resultat och erfarenheter i olika länder till många delar kan utnyttjas i alla nordiska länder.

Samnordiska forskningsprojekt om problem i anslutning till åldrandet förekommer ännu inte. För att åstadkomma sådana forskningsprojekt borde ekonomiska förutsättningar skapas.

På grund av att antalet forskare som är insatta i problem i anslutning till åldrandet är så litet borde man fästa uppmärksamhet också vid forskarutbildningen t. ex. i samband med de nordiska forskarkurserna.

De i medlemsförslaget nämnda forskningsobjekten kan motiveras mycket väl, men under den närmaste framtiden är det inte på grund av områdets forskningstradition och omfattning möjligt att ta till närmelsevis alla problemområden till föremål för forskning.

Val av forskningsobjekt och prioritering kunde underlättas genom att utnämna en från olika nordiska länder utvald planeringsgrupp, vilkens upprättande nu för tiden anses vara önskvärd när man i allmänhet vill försöka effektivisera samnordiskt forskningssamarbete.

I synnerhet måste man beakta, att många problem i anslutning till åldrandet bäst kan utforskas på basen av tvärvetenskapligt samarbete. Till mål för nordiskt forskningssamarbete borde i första hand väljas sådana problemområden, om vilka kunskaper på jämförelsevis kort sikt kan tillämpas för förebyggande av befolkningens för tidiga åldrande och orkeslöshet och utvecklingen av ett servicesystem för gamla människor.

Till grund för åtgärder behövs på ett enhetligt sätt insamlade kunskaper om bl. a. befolkningarnas åldrandetakt, utvecklingen av hälsotillståndet och funktionsförmågan med åldern samt om levnadssättet och levnadsförhållandena bland de gamla åldersgrupperna.

Inom den kliniska gerontologin (geriatri) borde man åstadkomma undersökningar om gamla människors rehabilitering samt rationalistisk medicin och diagnostik. Utvecklingen av öppen vård för gamla människor förutsätter fast samarbete mellan hälso- och socialvården.

Erfarenheter i olika nordiska länder om anordningar och problem i detta samarbete borde utbytas och försöksverksamhet åstadkommas för vidareutveckling av öppen vård.

Vid övervägande av åtgärder för att utveckla forskningen om åldrandet borde som ett alternativ övervägas upprättande av ett multivetenenskapligt samnordiskt forskningsinstitut. Detta förslag motiveras i synnerhet av att tillväxten av högskoleväsendet i Norden kraftigt har avtagit, vilket betyder att det inte är att vänta att universitet och högskolor får tjänster i gerontologi och geriatri långt ifrån i nödvändig omfattning. Det gerontologiska institutet kunde ha till uppgift att planera och förverkliga samnordiska forskningsprogram, utveckla forskarutbildningen och deltaga i utbildningen på området.

Helsingfors den 18 december 1978

J. K. Visakorpi
Prorektor

Matti Jussila
Tjf. byråchef

Jyväskylä universitet¹:

I medlemsförslaget framlägges mycket väl de grunder som talar för den samnordiska utbildningen och forskningen på gerontologins område. Såsom av medlemsförslaget framgår, har forskningen på området hittills varit av blygsam omfattning. Till största delen har forskning rörande åldrandet utförts i USA, och numera har sådan forskning även satts i gång i Sovjetunionen vid forskningsinstitutet i Kiev. Däremot har gerontologisk forskning i de nordiska länderna huvudsakligen skett skilt för sig inom enskilda vetenskapsgrenar. I Stockholm har huvudvikten lagts på de äldres praktiska problem. I Uppsala och Lund har mest utförts psykologisk forskning och i Köpenhamn har man sökt klarlägga de äldres yttre levnadsförhållanden. I Jyväskylä har tyngdpunkten av gerontologisk forskning legat på sociologins område. Gerontologisk forskning av tvärvetenskaplig natur har knappast utförts någonstans i större omfattning.

Grundorsakerna till åldrandeprocessen har hittills ej kunnat utrönas, ej heller de åtgärder, som skulle hjälpa till att förebygga och lindra de olägenheter som följer med åldrandet. Då den starka ökningen av antalet äldre och särskilt av antalet åldringar i de nordiska länderna är ett faktum och de i medlemsförslaget nämnda många speciella problemen knappast kan lämnas obeaktade, skulle en tillökning av den tvärvetenskapliga gerontologiska forskningen och utbildningen verkligen vara av behovet påkallat i dag. Jyväskylä universitet finner det synnerligen angeläget, att vid utbildning och forskning prioritet bör ges åt förebyggande åtgärder, som kan fördröja och förhindra uppkomsten av vårdbehov.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Problemen kring åldrandet är likartade i alla nordiska länder. Då den tvärvetenskapliga forskningen kommer att föranleda allt större kostnader, är det angeläget att effektivt utnyttja ländernas tillgängliga resurser.

Hänvisande till vad som anförts ovan anser Jyväskylä universitet medlemsförslaget om samnordisk utbildning och forskning rörande åldrandets problem synnerligen motiverat.

Jyväskylä den 22 december 1978

Kalevi Heinilä

Rektor

Erkki Tuunanen

Tf. planerare

Kuopio högskola¹:

Enligt sitt verksamhetsområde begränsar högskolan sitt yttrande närmast till medicinska synpunkter i förslaget. Tillväxten av den relativa andelen gamla människor utgör ett gemensamt problem för alla nordiska länder. Det medför ett forsknings- och utbildningsbehov, som är svårt att definiera, eftersom man talat om åldringar som om det hade varit fråga om en grupp med enhetliga behov. Man måste dock göra skillnad mellan "unga" åldringar (65—67-åriga), vilkas viktigaste behov sannolikt ansluter sig till sociala tjänster, samt "gamla" åldringar (över 75-åriga), vilkas viktigaste problem är tillgången till vederbörliga hälso-tjänster. Fastän tillväxten av den relativa andelen gamla människor är gemensam för alla nordiska länder, finns det dock stora skillnader mellan dem i kvaliteten och kvantiteten av åldringarnas problem. Vid val av lösningsmodeller måste man fästa särskild uppmärksamhet vid den relativa andelen 75-åriga, där det ännu finns större skillnader mellan länderna än i andelen 65-åriga. Eftersom problemet hittills behandlats för helhetsbetonat — utan att dela det — är de tillgängliga kunskaperna bristfälliga.

En annan orsak till otillräckliga kunskaper är vidden av åldrandets problem och deras indeining på flera vetenskapsgrenar. Forskningen och utbildningen har hittills kraftigt inriktats på olika vetenskapsgrenar och det för helhetsbilden nödvändiga tvärvetenskapliga samarbetet och koordineringen har fattats.

För utbildningens del är det uttryckligen fråga om högskoleutbildning. I alla nordiska länder råder brist på forskare och lärare som är insatta i åldrandets problem. Nordiska rådet kunde rekommendera inrättandet av lärostolar i geriatri och geriatrik vid medicinska utbildningsenheter samt lärartjänster i åldrandets psykologi, sociologi och

¹ Yttrandet översatt från finska.

biologi på de övriga vetenskapsområdena. Grundutbildningen innefattar inte tillräckligt mycket undervisning i anslutning till åldrandet. Man har inte heller analyserat tillräckligt noggrant den vetenskapliga grund, som borde utgöra basen för grundutbildningen på olika områden, inte heller har innehållet av undervisningen på olika utbildningslinjer och vetenskapsgrenar analyserats. Nordiska rådet kunde främja identifieringen av undervisningsmålen och utvecklingen av utbildningsmodellerna genom att till exempel anordna en samnordisk konferens med representanter för alla relevanta vetenskapsgrenar och utbildningslinjer.

Den första uppgiften inom forskningen om åldrandet är att insamla och koordinera de kunskaper som nu är splittrade på olika vetenskapsgrenar och olika forskningsenheter. För detta ändamål kunde i Norden inrättas antingen en för alla vetenskapsgrenar gemensam enhet eller flera vetenskapsgrensinriktade enheter (clearing house), som hade till uppgift att insamla kunskaper om all forskning i Norden om åldrandet samt att förmedla dessa kunskaper till de övriga nordiska länderna. Nordiska rådet kunde också starta en samnordisk forskarutbildning, som skulle täcka alla involverade vetenskapsgrenar. Det första forskarutbildningstillfället av denna typ kunde anordnas till exempel inom ramen för Nordiska forskarkurser. Nordiska rådet kunde också medverka i att starta samnordisk, omfattande och tvärvetenskaplig forskning om åldrandet. En sådan forskning borde koordineras med motsvarande forskning i Världshälsoorganisationens (WHO:s) europabyrå. Till forskningen och för åldrandet avsedd serviceverksamhet ansluter sig nära utvecklandet av ändamålsenliga verksamhetsmodeller för att producera både social- och hälsotjänster. Sådana kunde vara till exempel rådgivningsbyråer för åldringar. Nordiska rådet kunde kartlägga sådana verksamhetsmodeller. Detta arbete kunde åläggas till exempel det ovan nämnda clearing house.

Kuopio den 21 december 1978

Tapani Vanha-Perttula

Rektor

Tuomo Teittinen

Förvaltningsdirektör

Ålands landskapsstyrelse:

Av många orsaker har med tiden hälso- och sjukvårdsinstanserna fått taga om hand mycket sådant, som egentligen icke hör till deras område. Detta har i många fall lett till ett skevt verksamhetsspektrum. Dels får sjukvården ta hand om sådant som rätteligen inte skulle höra till den, och som den inte ens har möjligheter att helt från grunden bemästra.

Dels förmår hälsovården inte alltid sköta om det den borde göra. Ett typexempel på resultatet ser vi bl. a. i åldrandet och omhändertagandet av äldre människor. Det har bl. a. visat sig, att en över 75 år gammal person förbrukar ca elva gånger mera vårddygn än en som är i arbetsför ålder och ungefär fyra gånger mera vårddygn än en mellan 65 och 74 år varande människa. Detta kan säkert inte bero på att sjukdomarna just skulle öka vid tröskeln till 75 år. Varje åtgärd, som leder till minskning av ovannämnda kvoter leder även till ekonomiska besparingar och minskande av mänskligt lidande. Man kan inte, a priori, förutsätta, att en åldring som rycks bort från sin rätta omgivning skall kunna ha möjligheter att börja frodas. Redan inom de närmaste 20 åren kommer en såpass våldsamt stegring av den relativa förekomsten av åldringar att ske, att åtgärderna bör sättas in redan nu, om vi vill förvänta oss resultatet då det behövs. Problemet är bara det, att vi inte riktigt vet var vi skall göra. Så länge den klassiska "bordsindelningen" av de instanser i samhället, vilka berörs av åldrandets problematik är rådande, lär vi väl också få vänta på resultaten.

Ålands landskapsstyrelse ber att såsom sin åsikt få framföra att det närslutna förslaget bör ges högsta prioritet bland alla de åtgärder, vilka har ett hälsopolitiskt syftemål.

Av yttersta vikt är, att basen för den föreslagna verksamheten bör vara så bred, att den helt uppfyller kraven på tvärvetenskaplig natur. Endast sålunda kan den få till stånd ett mottryck mot det tryck som alla "icke-medicinska" instanser utsätter långvårdsinstitutionerna — och åldringarna samt deras anhöriga — för.

Mariehamn den 19 december 1978

Alarik Häggholm

Lantråd

Lorens Bergh

Landskapsläkare

Finlands fackförbunds centralorganisation FFC rf¹:

Åldrandets problem och frågor i anslutning till åldringsvården blir för varje år viktigare i Norden. Även i Finland kommer den procentuella andelen åldringar att öka. Medlemsförslaget motiverar mångsidigt de omständigheter som talar för utbildning och forskning rörande åldrandets problem. Finlands fackförbunds centralorganisation har ingenting att anmärka mot medlemsförslaget och förordar sålunda att det antages i Nordiska rådet.

Helsingfors den 16 januari 1979

Finlands fackförbunds centralorganisation FFC rf

Simo Elomaa

Lauri Kaarisalo

¹ Yttrandet översatt från finska.

Tjänstemannaorganisationernas centralförbund, TOC¹:

Forskningen rörande åldrandets problem har både i Finland och i de övriga nordiska länderna hittills varit otillräcklig. Vården av gamla människor bör i större omfattning än hittills baseras på forskning och utbildning som tar hänsyn till medicinska, psykologiska och sociala faktorer i anslutning till åldrandet. Forskningen och utbildningen bör också riktas på möjligheten att med samhällsplanering och andra åtgärder förebygga det egentliga vårdbehovet.

Behovet av utvidgad forskning och utbildning rörande åldrandet kommer att bli allt märkbarare, eftersom antalet gamla människor kraftigt ökar i alla nordiska länder. Forskningsresultaten bör kunna leda till riktiga former för hjälp, stöd och vård. Syftet bör vara att ge rätt vård vid rätt tidpunkt.

Med hänsyn till det ovan sagda tar TOC en positiv inställning till det väckta förslaget om samnordisk utbildning och forskning rörande åldrandets problem.

Helsingfors den 11 januari 1979

Tjänstemannaorganisationernas centralförbund, TOC

Oso Laakso

Ordförande

Jukka Vainio

Socialpol. sekreterare

Akava r. y.:

Akava anser de synpunkter och förslag som framställs i medlemsförslaget vara riktiga och anser det vara nödvändigt att man skall kunna utöva samnordisk utbildning och forskning rörande åldrandets problem.

I medlemsförslaget konstaterar man helt riktigt att en effektiv forskning rörande åldrandet måste spänna över ett vitt fält. I detta sammanhang borde man enligt Akava utreda de samband som finns mellan åldrande och arbetsliv.

Helsingfors den 5 januari 1979

För Akava r. y.

Jaakko Kähönen

Utredningschef

Heikki Liede

Utbildningssekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Suomen kunnallisliitto (Finlands kommunförbund)¹:

Såsom det har konstaterats i förslaget kommer andelen äldre åldersklasser att än så länge ständigt öka i alla nordiska länder. Ett gemensamt drag för de nordiska länderna är också åldringarnas stora andel i utnyttjandet av sjukvårdstjänster. Under den senaste tiden har man allt mera fäst uppmärksamhet vid åldringsvården som helhet, d. v. s. utom vid den rena sjukvårdssidan också vid att man samtidigt tar hänsyn till den äldre människans övriga behov vad gäller vården.

För enskilda kommuners del kommer den verksamhet som syftar till att tillfredsställa åldringarnas alla vård- och omsorgsbehov att vara av större betydelse, och inte enbart till exempel sjukdomsdiagnostiken. Kunskaper om åldrandet förutsättes då från flera olika områden. I viss mån blir det fråga om en tvärvetenskaplig utredning. Ätminstone i Finland torde inte finnas forskningsresultat i större utsträckning från sådana utredningar. En centralt programmerad grundforskning om åldrandet och problemen i anslutning till det kunde vara till betydande nytta om den genomförs i nordiskt samarbete.

För den tillämpade forskningens del torde det nordiska samarbetet däremot redan vara mera begränsat, eftersom man härvid uttryckligen borde ta hänsyn till de nationella systemen och de övriga nationella särdragen. Samnordisk utbildning, åtminstone om avsikten är att inrikta den på personalgrupper sysselsatta i det praktiska arbetet, torde knappast vara ändamålsenlig innan man får tillräckligt mycket nya kunskaper.

Finlands kommunförbunds byrå ber ytterligare att få fästa Nordiska rådets Finlands delegations uppmärksamhet vid att delegationen allt effektivare skulle sträva till att medverka till att resultatet av samnordiska forskningar offentliggöres även på finska. När det gäller forskning och utnyttjande av forskning som angår så vida kretsar som den föreliggande, är också det av betydelse för ändamålsenligt bruk av forskningsresultaten, att resultaten kan fås på modersmålet.

Helsingfors den 29 december 1978

Suomen kunnallisliitto

Pentti Vataja

Avdelningschef

Aila Lind

Jurist

Finlands stadsförbund¹:

Problemen i anslutning till åldringsvården och åldrandet utgör i alla nordiska länder en svår och aktuell både social och medicinsk fråga.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Både det relativa och absoluta antalet gamla människor kommer att fortfarande stiga i alla nordiska länder och framför allt kommer antalet åldringar i äldre åldersklasser, över 75-åriga, att kraftigt öka under de följande årtiondena. I flera sammanhang har man varit tvungen att konstatera att problemen i anslutning till åldringsvården och omsorgen är mycket likadana i de olika länderna och man försöker finna lösningar för samma problem på olika håll. I Finland har man inte i hälso- och sjukvårdspersonalens utbildning tillsvidare fäst tillräcklig uppmärksamhet vid speciella frågor i anslutning till äldre människors vård, och man har i allmänhet konstaterat bristerna bl. a. i läkarutbildningen i detta avseende. För att råda bot på situationen har man under hösten 1978 vid Helsingfors universitets centralsjukhus upprättat en geriatrisk poliklinik och en geriatrisk avdelning.

På grund av det ovan sagda anser Stadsförbundets centralbyrå det viktigt att man undersöker möjligheterna till att utöka samnordisk information, forskning och möjligen också utbildning i anslutning till åldrandets problem.

Helsingfors den 27 december 1978

Torsten Widén
Bitr. avdelningschef

Kaarina Mäkelä
Sekreterare för sociala ärenden

Finlands svenska kommunförbund:

Åldringsvården har förts fram som ett av de kommande decenniernas största kommunala problem. Antalet pensionärer och i synnerhet personer över 75 år beräknas kraftigt öka under denna tid i de nordiska länderna. Åldringarnas proportionella andel av befolkningen varierar något i de olika länderna, vilket också är fallet med problemen i övrigt. De allmänna principerna och strävandena att lösa problemen är dock gemensamma. Man har under olika tider och i olika länder stött olika teorier om hur åldringsvården bäst kan skötas. Ibland har anstaltsvården och ibland den öppna vården varit i förgrunden. Det är emellertid klart att såväl anstaltsvården som öppen vård också i fortsättningen behövs. Frågan är i vilka proportioner och i vilket omfång man skall satsa på de olika vårdformerna eller på mellanting av dessa. För att få svar på dessa frågor behövs det forskning och utbildning på området. Genom en samordning av resurserna i de nordiska länderna kan man säkert uppnå de bästa och snabbaste lösningarna på problemet.

Finlands svenska kommunförbund stöder därför förslaget om samnordisk utbildning och forskning rörande åldrandets problem.

Helsingfors den 21 december 1978

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Erik Nylund

Eläkkeensaajien keskusliitto r.y. (Pensionstagarnas centralförbund r.f.)¹:

— — — konstaterar Eläkkeensaajien keskusliitto r.y. (EKL) att förslaget innehåller många värdefulla synpunkter i fråga om äldre människors hälsotillstånd och åldrande.

Det är uppenbart att forskningen i anslutning till åldrandet ännu är otillräcklig i Norden, fastän en del erfarenheter redan vunnits. Man vet också en del om orsakerna till för tidigt åldrande och denna kunskap ökar ständigt.

Eläkkeensaajien keskusliitto anser det sålunda inte vara nödvändigt att starta något stort nytt forskningsprojekt, men finner det däremot viktigt att de redan tillgängliga erfarenheterna och eventuella nya framsteg koordineras effektivt och tillämpas i praktiken.

Vid definieringen av sin ståndpunkt till medlemsförslaget fäster Eläkkeensaajien keskusliitto särskild uppmärksamhet vid förebyggande åtgärder. Dessa har nationalekonomisk betydelse genom att de minskar den ekonomiska belastningen av åldrandet.

I fråga om befolkningen i arbetsför ålder måste man enligt vår uppfattning fästa ökad uppmärksamhet vid skapandet av en hälsosam och tryggad arbetsmiljö. Detta har inte ens i de nordiska länderna ännu tillräckligt beaktats. Många fysiska, och även psykiska sjukdomar, fel och skador skulle kunna förebyggas och likaså för tidig arbetsoförmåga och behov av vårdåtgärder skulle därmed kunna förhindras.

För de människor som hunnit upp i pensionsåldern borde man åtminstone utöka sådana åtgärder i anslutning till öppen vård genom att i högre grad erbjuda tjänster, som invalider och åldringar behöver, i deras naturliga hemmiljö och därmed fördröja behovet av för samhället dyra vårdplatser.

Tillsammans med det ovannämnda borde för Finlands del som grund för erhållande av hjälp- och vårdtillägget till folkpension behovsprövning mera än nu beaktas genom att göra det lättare att erhålla dessa tillägg tidigare än i dag. Även denna åtgärd skulle vara nationalekonomiskt förmånlig.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Eläkkeensaajien keskusliitto r.y. tackar för att förbundet beretts möjlighet att avge yttrande, hänvisar till sitt ställningstagande och förordar i synnerhet tillämpning av redan tillgänglig kunskap i praktiken.

Helsingfors den 1 december 1978

Eläkkeensaajien keskusliitto r.y.

Uuno Raatikainen

Ordförande

Aarre Lauliainen

Verksamhetsledare

Kansallinen eläkeläisliitto r.y. — Nationella pensionärsförbundet r.f.:

— Nationella pensionärsförbundet (Kansallinen eläkeläisliitto r.y.) är medlem av Centralförbundet för de gamlas väl

— Centralförbundet för de gamlas väl är för sin del medlem av NORSAM.

Härigenom står vi i nära samarbete med alla nordiska länder i åldersvårdens utveckling var och en efter sina egna resurser. Vi är glada över att Nordiska rådet fäster uppmärksamhet vid åldersvård samt utbildning och forskning på detta område. Vi tror att resultaten av detta arbete kommer till vår vetskap och eventuell användning genom NORSAM och Centralförbundet för de gamlas väl.

Helsingfors den 21 december 1978

Kansallinen eläkeläisliitto r. y.

Nationella pensionärsförbundet r. f.

Urho Saariaho

Ordförande

Arvo Niemi

Generalsekreterare

Suomen ruskaliitto r. y. har i skrivelse den 19 december 1978 förklarat sig stöda medlemsförslaget.

Svenska pensionärsförbundet r.f.:

Enligt vår uppfattning är förhållandena och problemen för åldringarna i de nordiska länderna i rätt stor utsträckning likartade, varför ett närmare samarbete säkert kan vara motiverat. På detta sätt undviker man dubbelarbete och kan utnyttja de till buds stående resurserna mer ändamålsenligt. Det blir också allt vanligare att även äldre personer byter

hemland inom Norden, vilket ökar betydelsen av samarbete. Även om förhållandena i de nordiska länderna i mycket är likartade bör man dock i forskningen ändå i tillräcklig utsträckning beakta förekommande olikheter så att man inte utan vidare försöker tillämpa rönen från ett land i ett annat land.

Svenska pensionärsförbundet r.f. understöder medlemsförslagets syftemål.

Helsingfors den 5 januari 1979

Svenska pensionärsförbundet r.f.

Rainer Nordström

Verksamhetsledare

N o r g e

Sosialdepartementet:

Sosialdepartementet er av den oppfatning at en eventuell utredning på dette området bør drøfte både behov og muligheter for samnordisk forskning. Dersom utredningen reiser spørsmålet om oppretting av et nordisk samarbeidsorgan bør i så fall forholdet til de nåværende, mer generelle samarbeidsorganene, så som Samarbeidsgruppen for forskning- og utredningsspørsmål innen helse- og sosialsektoren, forskningsrådets nordiske samarbeidsorganer vurderes.

Vi vil videre peke på at en også bør vurdere om behovene for samnordisk forskning er så direkte knyttet til løsning av praktiske oppgaver at en eventuell ny samarbeidskomite bør høre under sosial- og helseministrene. Sosialdepartementet har forelagt medlemsforslaget for Norsk Gerontologisk Institutt, som har uttalt seg slik vedlagte kopi viser. Departementet kan i hovedtrekk si seg enige i de synspunkter som det er lagt vekt på i uttalelsen.

Saken har også vært forelagt Norges almenvitenskapelige forskningsråd, som igjen har innhentet uttalelse fra rådet for samfunnsforskning og rådet for medisinsk forskning.

Som det vil framgå av vedlagte uttalelser stiller alle disse tre organene seg positive til at det foretas en utredning om mulighetene for samnordisk forskning og utdanning på dette feltet.

Oslo i desember 1978

Etter fullmakt

Tormod Hermansen

Øystein Opdahl

Norsk gerontologisk institutt:

Behovet for nordisk samarbeid er uomtvistelig både når det gjelder gerontologisk forskning, praktisk eldreomsorg og tilrettelegging av utdanning, undervisning og opplysningsvirksomhet om og for eldre.

Styret slutter seg fullt ut til "Medlemsforslagets" synspunkter når det gjelder nødvendigheten av en interdisiplinær tilnærming i gerontologisk forskning. Videre er Styret enig i at tiltak med sikte på å forebygge sosiale og helsemessige problemer må prioriteres, og at formålet med den åpne eldreomsorg er å legge forholdene til rette slik at alderspensjonistene kan bli boende lengst mulig i sine hjem.

Samnordisk "forskning och utbildning" må vurderes i relasjon til faglig kontakt og samarbeid over landegrensene. Vesentlige likhetspunkter mellom de nordiske land muliggjør en meningsfylt og nyttig utveksling av erfaring, ideer og problemstillinger innen gerontologi og pensjonist-service.

Vi tillater oss imidlertid å peke på at erkjennelsen av behovet for utveksling av erfaringer på det teoretiske og praktiske plan, har ført til en rekke nordiske møter og seminarer om sosialgerontologisk forskning, eldreomsorg og opplærings spørsmål.

Særlig har Foreningen Norden og det samordnende organ NORSAM vært aktive når det gjelder organisering av nordiske møter hvor man har drøftet grunnlag og prinsipper for eldreomsorg.

Innen sosialgerontologisk forskning har det vært arrangert seminarer ved Socialforskningsinstituttet i København, Institut för Gerontologi i Jönköping og ved Norsk gerontologisk institutt. Vi har fra norsk hold også jevnlig kontakt med Gerontologiskt Centrum i Lund. Eksempelvis kan nevnes at professor Jan Helander (fra Lund) ble oppnevnt som medlem av et utvalg nedsatt av Norges almentvitenskapelige forskningsråd, for å drøfte det videre opplegg av sosialgerontologisk forskning i Norge.

Sentralt i bildet når det gjelder samarbeid mellom de nordiske land, står Nordisk gerontologisk forening, hvis formål er å "stödja, samordna och utveckla gerontologisk och klinisk geriatrisk forskning och undervisning i de nordiska länderna. NGF arbetar inom ramen för International Association of Gerontology och i samarbete med dess europeiska sektioner (Biology, Clinical Medicine, Psychology and the Social Sciences). (NGF STADGAR.) Nordisk gerontologisk forening arrangerer nordiske kongresser hvert 3dje år, og på den IV Nordiske kongress, som skal holdes i Oslo i 1979, er et av hovedemnene utdanning innen gerontologi/geriatri i de nordiske land.

Styret for NGI anser det imidlertid ønskelig at det nåværende samarbeid videreutbygges og, i større grad enn hittil, formaliseres. Dette vil trolig mest hensiktsmessig la seg gjennomføre ved en økt innsats av de nevnte organ, eventuelt andre nordiske organisasjoner/institusjoner. Bå-

de Nordisk gerontologisk forening og Forskningsrådene i de enkelte land vil måtte spille en fremtredende rolle i koordinering og planlegging av forskning.

Vi har hittil referert til utveksling av erfaringer innen teori og praksis, men ikke direkte berørt "sammordisk forskning och utbildning". Styret er enig i at sammordiske forskningsprosjekter innen gerontologi som teoretisk og anvendt felt, ville være nyttig og ønskelig. Men vi finner det i denne sammenheng viktig å minne om at samarbeidsprosjekter krever en ekstra innsats, økonomisk og personellmessig. Det ville iallfall for Norges vedkommende, forutsette en vesentlig opptrapping av forskningsbevilgninger og personell. Selv med en slik nasjonal opprustning, mener Styret at nordiske samarbeidsprosjekt, til en viss grad eventuelt måtte prioriteres på bekostning av nasjonale prosjekter. I enkelte tilfelle, og på lengre sikt, kan en slik prioritering være hensiktsmessig og riktig også ut fra nasjonale hensyn.

Men rent generelt finner Styret at innsamling av kunnskap og viten, herunder også forsøksvirksomhet på det nasjonale plan, må gå parallelt med det eksisterende nordiske og internasjonale samarbeid.

Den samme synsvinkel har Styret på spørsmålet om sammordisk utdanning. Vi finner det sterkt ønskelig at det blir tilrettelagt reelle muligheter for drøftelse av utdanning og opplæring av forskere, fagpersonell og eventuelt av frivillige (ulønnede) sosialarbeidere innen eldreomsorgen. Selv om utdanningssystemene er noe ulike i de nordiske land, vil felles drøftelser være av stor betydning for å komme fram til hensiktsmessige prinsipper og tilnæringsmåter når det gjelder utdanning og opplæring.

Fra norsk hold er det nærliggende at det utvalg som vil bli oppnevnt for å utrede utdanning og opplæring innen gerontologi og eldreomsorg, anmodes om å basere sin utredning på nært samarbeid med de øvrige nordiske land.

Utdannings- og opplæringsspørsmål omfatter etablering av muligheter til (1) å lære om gerontologi gjennom ordinære studier og utdanningsplaner, (2) spesialopplæring (etter-utdanning).

Det er et stort udekket behov for opplæring av aldersforskere, såvel som av eldreservicepersonell. Et verdifullt tiltak i denne sammenheng ville være utveksling av stipendiater/forskere mellom de nordiske land. Den vesentlige hindring for en slik utveksling er problemer av økonomisk art. Vi vil derfor understreke betydningen av at forholdene også økonomisk legges til rette slik at stipendiater og erfarne forskere kan oppholde seg i, og delta i prosjekter i de ulike nordiske land. Det bør også gis mulighet for stipendiater til å bearbeide eget forskningsmateriale under sakkyndig veiledning i ett av nabolandene i Norden.

Å satse på internordiske utdannings- og/eller opplæringsinstitusjoner synes noe prematurt, tatt i betraktning at vi iallfall i Norge, ligger så

langt tilbake med planer for, og tilbud om opplæringsmuligheter på nasjonalt hold.

Oslo, 21. november 1978

Gustav Vig
Styreformann

Eva Beverfelt

Norges almenvitenskapelige forskningsråd, Rådet for medisinsk forskning:

Forslaget tar utgangspunkt i det økende antall eldre i de nordiske land. Denne utvikling reiser store og viktige problemer, ikke minst for forskning og undervisning. Både problemene og de politiske mål for eldreomsorgen er tilnærmet like i de nordiske land. Det er derfor rimelig å stimulere nordisk samarbeid på dette område.

Nordisk samarbeid forutsetter at det fins et faglig grunnlag for samarbeidet i de enkelte land. For geriatrien — som beskjeftiger seg med gamle menneskers helse og sykdommer — er dette grunnlag svakt i Norge. Det fins ikke noe professorat i geriatri, og helsepersonell får ingen samlet og systematisk undervisning i geriatri. Forskningen er også lite utbygd. For tiden er det så vidt en har kjennskap til bare NAVFs gruppe for helsetjenesteforskning som har et større geriatrikisk forskningsprosjekt utenom Norsk gerontologisk institutt som har et større geriatrikisk forskningsprosjekt utenom Norsk gerontologisk institutt som har et omfattende forskningsprogram, men det er konsentrert om andre problemer innenfor aldersforskningen. I vårt land bør vi derfor ta dette medlemsforslaget som en sterk oppfordring til å organisere geriatrikisk forskning ved de medisinske fakulteter.

Som ett ledd i en slik opprustning kunne en organisere et nordisk forskerkurs i geriatri. Norge burde være særlig interessert i det, fordi svenske og danske erfaringer ville være nyttige for oss.

I øyeblikket er det antakelig viktigere å komme i gang med forskningsprosjekter i Norge før vi bruker kreftene på samnordiske prosjekter. Slike prosjekt forutsetter sterkere forskningsmiljø enn vi i øyeblikket har innenfor geriatrien, men det er et klart behov for slike prosjekt i fremtiden. Det bør også nevnes at vår forskningsgruppe har hatt stor nytte av de råd vi har søkt hos svenske og danske forskere innenfor geriatrien.

Konklusjonen blir at Norge bør stille seg positivt til nordisk samarbeid på dette område, men det bør utvikles forsiktig i begynnelsen, og det viktigste utbytte for Norges vedkommende ville være en spore til

utviklingen av vår egen geriatriske forskning, og et nordisk samarbeid vil være en støtte i denne utbygging.

Oslo, 4. desember 1978

(Ej Sign.)

Norges almenvitenskapelige forskningsråd, Rådet for samfunnsvitenskapelige forskning:

Rådet stiller seg i prinsippet positivt til forslaget, fordi det peker på et område som bør få økende oppmerksomhet i tiden framover, også på forskningssiden. RSF vil i den sammenheng peke på utredningen "Gerontologiens stilling i Norge" som et utvalg nedsatt av NAVF's styre avga i 1975, og der en del forskningsbehov ble trukket opp.

RSF vil peke på det organiserte samarbeid mellom de nordiske forskningsråd på det humanistiske, medisinske og samfunnsvitenskapelige området, og at det derfor bør være naturlig å trekke forskningsrådene inn i et eventuelt planleggingsarbeid for økt samnordisk forskning om alderdomens problemer.

Oslo, 24. november 1978

(Ej Sign.)

Norske kommuners sentralforbund:

Forbundet gir sin støtte til forslaget og anmoder om at Norske kommuners sentralforbund blir kontaktet når det gjelder den konkrete vurdering forskningsoppgaver innen eldreomsorgen.

Oslo, 7. desember 1978

Sverre Krogh

Arne Rødskog

Den norske lægeforening:

Lægeforeningen vil peke på at både utdannelse og forskning om alderdommens problemer er langt mindre omfattende enn den burde være innen de nordiske land, selv om aktiviteten er sterkt varierende i Norden. Lægeforeningen finner medlemsforslag A 535/s som meget viktig, spesielt hvis resultatene av forskningen som gjøres kan bli innarbeidet i den medisinske utdanning av leger og andre yrkesgrupper innen helsevesenet.

Lægeforeningen vil derfor støtte medlemsforslaget.

Oslo, 13. desember 1978

Den norske lægeforenings sentralstyre

Etter bemyndigelse

Harry Martin Svabø

Generalsekretær

Johan Greve Brun

Norsk sykepleierforbund:

Som det er gitt uttrykk for i A 535/s er det mange muligheter til å påvirke en positiv løsning av alderdommens problemer gjennom en utvidet forskning og utdanning. Det gjelder ikke bare å se eldre mennesker som samfunnsproblemer, men også som dets ressurser, og ikke stadig trekke paralleller mellom gamle og syke.

Denne forskning og utdanning bør gå ut på å bruke de eldres ressurser og samtidig endre holdningen til eldre mennesker generelt i samfunnet og spesielt blant de som arbeider i eldreomsorgen. At de gamle er fullverdige mennesker med behov og rettigheter som andre, bør være helt klart.

Arbeidet med de eldre må gå ut på å bevare og fremme individets menneskeverd i henhold til FNs verdenserklæring om menneskerettighetene, der det bl. a. heter at man skal søke gjennom undervisning og oppdragelse å fremme respekt for individets rettigheter og friheter.

Samfunnet skulle tilby de eldre opplæring i alderdommens psykologi og i å sette seg realistiske mål ut fra det faktum at den fysiske utvikling er redusert. Man skulle også ta sikte på å stimulere de eldre til å velge f. eks. en gradvis pensjonering, 3/4, 1/2 eller 1/4 tjenestegjøring i eget arbeid eller annen aktivitet og få hjelp til å tilpasse seg nye roller.

Alderdommen er en skillevei i henhold til Daniel J. Levinson, Yale University, som er forfatter av *The Seasons of A Man's Life*. Han påpeker at hver forandring i livet er en tid for potensiell vekst, men også en vanskelig tid. Det naturlige i alderdommen burde poengteres på lik linje med andre skilleveier i livet, som f. eks. fødsel og oppvekst, som tilbyr forandring og potensiell vekst.

Norsk sykepleierforbund ser det som et stort og viktig skritt fremover om de nordiske land i fellesskap kunne løse de eldres problemer på en mer menneskelig og konkret måte.

Oslo, 1. desember 1978

Norsk sykepleierforbund

Kjell-Henrik Henriksen

Formann

Ewa Abeman Bredal
Avdelingssjef

Sverige

Socialstyrelsen:

Med anledning av rubricerade remiss har socialstyrelsen inhämtat yttrande från docent Stig Berg, Institutet för gerontologi, Jönköping, professor Jan Helander, Gerontologiskt centrum, Lund, professor Alvar Svanborg, Göteborgs universitet, docent Lars Tornstam, Uppsala universitet, professor Ivar Werner, Uppsala universitet, och avdelningschef Harry Sälde, socialstyrelsen.

Av de bilagda remissvaren (se nedan) framgår, att praktiskt taget samtliga tillfrågade tillstyrker ett samnordiskt projekt rörande åldrandets problem. Alla synes beredda att medverka till sådan forskning. Formerna för detta torde kräva viss ytterligare utredning, varvid särskilt bör beaktas att det nordiska initiativet icke påverkar den utveckling som på nationell bas äger rum inom detta område. En eventuell samnordisk insats bör ses som en utveckling och ett stöd till redan pågående forskningsaktiviteter.

Stockholm den 4 december 1978

Sven-Olof Hedengren

Malcolm Tottie

Stig Berg, Institutet för gerontologi:

Kontakterna mellan forskningsinstitutioner och forskare inom åldrandeområdet i Norden sker främst på informell bas. Ett visst formaliserat samarbete sker genom Nordisk gerontologisk förening men då endast i form av kongresser vartannat år. Något direkt samarbete i form av gemensamma projekt sker inte.

På grund av bristen på forskningsmedel vore det av stort värde med en ökad samordning av olika forskningsprojekt. Ett ökat samarbete kring forskningen av utformningen av olika vårdorganisationer bör ge värdefull kunskap om det görs i ett nordiskt perspektiv. En samordning av utbildning, och då särskilt forskarutbildningen, bör också ge goda resultat. Detta gärna i form av en samnordisk tvärvetenskaplig gerontologisk forskarutbildning.

Ett problem med den gerontologiska forskningen i Norden är att det inte finns någon gemensam skriftserie eller tidskrift för publicering av forskningsresultat. Redovisningen av olika resultat blir idag mycket disparata genom rapportserier med låg spridning som forskningsinstitutionerna själva ger ut eller att publicering sker i ett stort antal olika vetenskapliga specialtidningar inom olika ämnen. Överblicken över nordisk gerontologisk forskning blir därför dålig. Ett stöd till spridningen av forskningsresultaten vore därför värdefullt.

Åldrandet är i hög grad ett tvärvetenskapligt problem. Det är därför viktigt att samnordisk utbildning och forskning inom detta område också sker tvärvetenskapligt med företrädare för basalbiologi, geriatrik, beteendevetenskap och samhällsforskning.

Jönköping den 24 november 1978

Stig Berg
Chefspsykolog

Alvar Svanborg,

Göteborgs universitet, långvårdsmedicinsk-geriatriska kliniken:

Denna motion inom Nordiska rådet konstaterar att forskningen om åldrandets problem hittills varit av blygsam omfattning i de nordiska länderna, att omvårdnaden om äldre människor bör i högre grad än hittills grundas på forskning och utbildning i frågor som berör åldrandet, dvs. medicinska, psykologiska och sociala faktorer som skapar vårdbehov samt att forskning och utbildning också bör inriktas på möjligheterna att genom samhällsplanering och andra åtgärder förebygga att vårdbehov uppkommer. Man understryker att effektiv forskning kring åldrandet måste spänna över ett vitt fält och innefatta medicin, socialmedicin, geriatri, gerontologi, psykologi, sociologi m. m. Man påpekar att forskning och utveckling bör inriktas på att utröna orsakerna till åldrandet, olika faktorer som påskyndar åldrandet, möjligheterna att påverka åldrandeprocessen samt möjligheten att förebygga, fördröja och förhindra uppkomsten av olika former av handikapp. Vidare bör uppmärksammas särskilda sjukdomsrisker vid åldrande (hjärnblödningar, lårbensbrott etc.) jämte de behov som därav skapas för akutsjukvård respektive långtidssjukvård.

Man poängterar också betydelsen av att resultatet av den forskning som kommer fram inarbetas i den medicinska utbildningen och övriga typer av vårdyrkesutbildning.

Den medicinska fakulteten delar motionärernas uppfattning om betydelsen av detta forsknings- och undervisningsområde. Fakulteten vill understryka att det här rör sig dels om forskning rörande det normala åldrandets processer och följder — en forskning som inom den medicinska fakulteten berör praktiskt taget alla prekliniska och kliniska ämnesområden, dels om sjuklighet och behov av medicinska och andra stödåtgärder i högre åldrar — frågor som berör både akutvård och långtidssjukvård. Den epidemiologiska forskning angående åldrandet och sjuklighet i olika åldrar som redan sedan många år bedrivits vid Göteborgs medicinska fakultet har dessutom understrukit det som även motionärerna påpekar, nämligen betydelsen av gerontologisk tvärvetenskaplig forskning. Vad gäller forskning om åldrandet i de högre åldrarna

visar erfarenheten att de medicinska forskningsinsatserna i de flesta fall spelar en utomordentligt stor roll i detta tvärvetenskapliga samarbete, eftersom sjuklighet är så vanlig i de högre åldrarna. Erfarenheten av forskning inom gerontologi, geriatri och långtidssjukvård visar dessutom att det här rör sig om forskningsprojekt med långsiktig målinriktning som kräver breda forskningssatsningar under lång tid.

Motionärerna påpekar också att populationsutvecklingen i de nordiska länderna gör det önskvärt att kunskapen inom dessa områden snarast möjligt ökar — en förutsättning för en samhällsplanering som bättre anpassas till de äldres behov. Man ifrågasätter därför om inte de nuvarande relativt begränsade resurserna för sådan forskning och undervisning inom de nordiska länderna skulle kunna utnyttjas gemensamt, dvs. utnyttjas i ett samnordiskt program. Fakulteten vill erinra om att det redan tagits sådana initiativ från forskningssektorn. Sedan flera år existerar en nordisk gerontologisk förening med målsättning att samordna bl. a. biologisk, klinisk medicinsk, psykologisk och sociologisk forskning som rör åldrandet och de äldres behov. Denna nordiska gerontologiska förening är ett samarbetsorgan för både gerontologiska och geriatrisk-långvårdsmedicinska nationella moderföreningar i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Föreningen har bl. a. ett medlemsblad och har under de senaste åren arrangerat flera nordiska kongresser. Gemensamma forskarutbildningskurser har också planerats men har hittills ej kunnat genomföras på grund av bristande resurser.

Medicinska fakulteten är enig med motionärerna om att en vidgad satsning på forskning och utbildning inom gerontologi och geriatrisk akutvård och långtidssjukvård inte bara är önskvärd utan nödvändig. Fakulteten vill också understryka betydelsen av att forskning som belyser möjligheten till förebyggande eller uppskjutande av de högre åldrarnas handikapp och sjuklighet ges ökade resurser.

För att denna målsättning skall kunna infrias så snart som möjligt ter sig motionärernas förslag om ett nordiskt samarbetsprogram synnerligen beaktansvärt — detta för att nuvarande begränsade resurser i de nordiska länderna skall kunna utnyttjas så effektivt som möjligt. Fakulteten vill emellertid samtidigt understryka att forskning och undervisning om åldrandet och dess konsekvenser har sådan aktualitet och betydelse att även lokala enheter med sådana resurser rimligtvis kommer att behövas inom flertalet nordiska universitet.

Vid Göteborgs universitet finnes en professur i ”långvårdsmedicin, särskilt geriatrik” med uppgifter även inom medicinsk gerontologi. Vid denna institution bedrivs forskning och undervisning i stort sett efter de linjer som motionärerna förordar. Inom en av universitetets psykiatriska institutioner ägnas dessutom huvuddelen av forskningen åt psykogeriatriska problem. Fakulteten konstaterar därför med tillfredsställelse att fakulteten i en eventuell uppbyggnad av ett samnordiskt program kom-

mer att kunna bidra med erfarenheter bl. a. från dessa verksamheter vid Göteborgs universitet.

Göteborg den 27 november 1978

Alvar Svanborg
Professor

Henry Sälde, Socialstyrelsen, LÅ-avdelningen:

För min del ställer jag mig positiv till förslaget om en samnordisk utbildning och forskning rörande åldrandets problem, liksom till utformningen av förslaget som ett särskilt samnordiskt program med både samnordiska projekt och samordnade projekt från de olika länderna.

Förslaget bygger i väsentliga delar på resultaten av pensionärsundersökningens (PU 75) arbete, som bl. a. visar att psykologiska och sociala faktorer (t. ex. ensamhet och isolering) med stigande ålder blir betydelsefulla inslag i äldreomsorgens orsaksunderlag och därför viktiga att angripa i det förebyggande arbetet. Fler studier — tvärvetenskapliga och internationella — är angelägna för att få ett bättre grepp om de gerontologiska frågor, som är av fundamental betydelse för planering och organisation av samhällets äldreomsorger. Det är därvid av största betydelse att alla aspekter på åldrandet, medicinska, psykologiska och sociala, studeras för att få en helhetsbild av vad som verkligen sker i olika hänseenden under det normala åldrandet. PU 75 fann att åldrandet först sent blir ett geriatriskt problem. Det innebär att dagens — och morgondagens — pensionärer i betydande utsträckning under många (10—20) år är förhållandevis friska i medicinskt hänseende men kan förete andra, sociala och psykologiska problem som, interfererande med det normala åldrandet, kan påverka tidpunkten för den geriatriska fasens inträde. Studier av åldrandets uttrycksformer under dessa prekliniska pensionärsfaser kan därför ge värdefulla resultat för att adekvat förebygga senare, mera resurskrävande äldreomsorger, även sådana av institutionell karaktär. Förhållandevis lite av gerontologisk forskning är inriktat på åldrandets tidigare faser, som även har sin betydelse för de förebyggande insatserna, t. ex. beträffande attitydbildning och förberedelse för pensionärstillvaron.

Ett praktiskt förverkligande av det föreliggande förslaget torde kräva en särskild utredning beträffande samarbetets omfattning och utformning. I PU 75 har redovisats en inventering av pågående forskning inom äldreomsorgsområdet, som skulle kunna vara en utgångspunkt för en sådan utredning.

Stockholm den 20 november 1978

Henry Sälde

Lars Tornstam, Uppsala universitet, sociologiska institutionen:

Behov av utbildning, information och forskning inom äldreområdet föreligger på flera skilda nivåer och inom skilda sektorer i samhället. Såväl för den långsiktiga planeringen inom kommuner och landsting, som för undervisningen inom vårddyrkesskolor, gymnasieskolor m. m., behövs kvalificerad forskning och forskningsförmedling inom det gerontologiska området.

Det svenska nuförhållandet är sådant, att utbildnings-, informations- och forskningssituationen är utomordentligt splittrad, och helt otillräcklig i förhållande till de behov, som den ökande andelen äldre i befolkningen ger upphov till. Den gerontologiska forskning som för närvarande bedrivs inom landet är splittrad inom skilda fakulteter och institutioner, samt därtill förekommande vid ett par institut utanför universiteten. Inom landet förekommer inte någon samlad tvärvetenskaplig gerontologisk forskning vid vetenskaplig institution, på det sätt som är fallet i många andra länder. I de nordiska grannländerna är situationen i mångt och mycket likartad. Forskningen är splittrad och fragmentarisk, och någon systematisk samordning av forskningsinsatserna förekommer inte.

Inom den högre utbildningen förekommer enstaka kurser i gerontologi, vilka emellertid inte är inordnade i gängse utbildningslinjer, utan förekommer såsom enstaka fristående kurser, vilka är inrättade av respektive regionsstyrelser vid högskolan. Dessa kurser hyr in sina lärare som tillfälliga extrauppdrag, och saknar alla medel för att hålla sig med en fast lärarstab. Av resursknappheten följer, att någon forskning ej kan bedrivas inom ramen för denna gerontologiska kursverksamhet. På sikt kommer den blygsamma högre undervisning, som idag existerar i gerontologi, att utarmas av brist på möjligheter till egen kunskapsproduktion, genom aktiv forskning. Utarmandet av den högre undervisningen i gerontologi, skall ses i relation till det faktum, att undervisningen i gerontologi börjar byggas ut på de lägre nivåerna, och kommer således att efterfråga lärarpersonal med kvalificerad utbildning i gerontologi. Sverige saknar idag en tillfredsställande högre utbildning för lärare inom den lägre gerontologiska undervisningen.

Inom den lägre utbildningen förekommer i dag moment av gerontologi inom utbildningen för ålderdomshemsföreståndare, inom vårdbiträdeskurser, inom kurser för hemsamariter, inom kurser för hjälppersonal till arbetsterapeuter, inom instruktionskurs för sysselsättningshandledare och inom gymnasieskolans vårdlinje. Gemensamt för utbildningen inom dessa områden är, att de som skall undervisa på dessa kurser oftast saknar egen utbildning i gerontologi.

Mot bakgrund av dessa förhållanden inses det att den högre utbildningen i gerontologi måste tryggas, och att detta måste grundas på kva-

lificerad forskning inom området. Detta är ett grundantagande, som accepteras inom alla områden av betydelse. Forskningen och undervisningen måste härvid integreras, för att möjliggöra ett effektivt utnyttjande och vidareförande av vunna forskningsresultat. För att nå detta mål, har man i många andra delar av världen skapat särskilda universitetsanknutna tvärvetenskapliga institutioner, vilka har att svara för såväl forskning, som den högre utbildningen inom området. Sådana universitetsinstitutioner finns bl. a. i Sovjet, Holland, Frankrike, USA, Israel, Tyskland m. fl. länder. De nordiska länderna hör till de länder, som ännu inte skapat universitetsanknutna tvärvetenskapliga institutioner av detta slag. I Sverige finns ett par landstingskommunalt finansierade institut, som bedriver gerontologisk forskning, men eftersom dessa ligger utanför universiteten, saknas såväl ekonomiska som personella resurser att idka reell tvärvetenskaplig forskning. I Norge är situationen likartad, här finns, ett visserligen statsfinansierat, gerontologiskt institut som under relativt blygsamma förutsättningar söker bedriva gerontologisk forskning. Inte heller här räcker emellertid de knappa resurserna till för att bedriva reell tvärvetenskaplig forskning.

För att nå de forsknings- och utbildningsmål, varom tidigare nämnts, och för att upprätthålla den nödvändiga kontinuiteten i forskningen och den högre utbildningen, krävs främst att gerontologin inordnas i det gängse forsknings- och utbildningssystemet vid universiteten. Särskilda tvärvetenskapliga gerontologiska institutioner behöver alltså skapas, och lokaliseras till de universitet, där förutsättningar för kvalificerad gerontologisk forskning och utbildning finns, och där verksamheten kan samordnas med väsentlig angränsande, t. ex. geriatrisk forskning. Detta behov har ej kunnat tillgodoses i något av de nordiska länderna, utan samma resursknappa splittrade bild är gemensam för såväl Norge, Finland och Sverige. Prioriteringen av samhällets resurser har hittills varit sådan, att den samlade gerontologiska forskningen och utbildningen fått stå tillbaka i konkurrensen med andra behov. Detta trots uttryckliga försäkringar om nödvändigheten av resursinsatser på detta område. I den svenska riksdagen har vikten av en ökad satsning på åldringsforskning tagits upp i flera motioner (1969 nr 46, 1971 nr 869, 1972 nr 191, 1976/77 nr 1145 och 1306). Ingen av dessa motioner har lett till att några resurser anvisats för ett samlat angrepp på de gerontologiska forsknings- och utbildningsfrågorna.

Trots ett uttalat behov av kunskapsintegration och samordning, och trots politiska utfästelser, har således inte regering och riksdag kunnat bidra till att skapa en struktur för produktion och förmedling av väsentlig gerontologisk kunskap. I den mån sådana integrationsförsök kan sägas pågå, har de kommit till stånd på enskilt initiativ, och verksamheten bedrivs under mycket ogynnsamma villkor. Det kan nämnas att delegationen för långtidsmotiverad forskning sedan våren 1977 stö-

der ett forskningsprojekt med titeln "Äldre i samhället — förr, nu och i framtiden". Projektet ingår som ett led i en större satsning på social teori och en djupare förståelse av olika former av mänskliga relationer och beroendeförhållanden. En liten grupp forskare har i uppdrag att dra upp riktlinjerna för det fortsatta arbetet, som till stora delar är integrativt, och avser att belysa nuvarande kunskapsläge beträffande långsiktiga problem kring att vara äldre i samhället. Syftet med detta projekt är att systematisera och integrera verksamheten i ett flertal olika delprojekt, vilka samtliga sysslar med gerontologiska frågeställningar.

Eftersom erfarenheterna visat, att inget av de nordiska länderna var för sig varit i stånd att organisera en struktur för koordination och samordning av gerontologisk forskning och utbildning, synes det väl värt att, främst beträffande den gerontologiska forskningen, pröva möjligheten med en samnordisk samverkan i detta syfte. Hur denna samverkan konkret skall vara utformad måste vidare utredas. Två alternativ förefaller emellertid rimliga. Mot bakgrund av det tidigare framförda synes möjligheten att inrätta ett *institut*, av samma typ som Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg, väl värd att pröva. Ett andra alternativ vore att inrätta en särskild *forskningsfond* för gerontologisk forskning. Erfarenheter har visat, att de gerontologiska anslagsansökningarna på grund av sin tvärvetenskapliga karaktär har kommit att läggas åt sidan i de vanliga forskningsråden. En särskild forskningsfond skulle undanröja denna allvarliga olägenhet.

Uppsala den 23 november 1978

Lars Tornstam

Docent

Ivar Werner, Uppsala universitet, geriatriska institutionen:

Det är lätt att till fullo instämma i förslagsställarnas konstaterande att behovet av en vidgad och fördjupad forskning kring åldrandets problem är trängande. Det gäller här frågor av omedelbar och central betydelse för varje individ, men också för samhället i dess helhet. Ökade insikter bör rimligen snabbt kunna omsättas i förbättrade och mer ändamålsenliga förebyggande åtgärder liksom i rationalisering och effektivisering av direkta vård- och stödformer.

Forskningsområdet har en klart tvärvetenskaplig karaktär och engagerar förutom traditionella medicinska discipliner t. ex. socialmedicin, sociologi, psykologi, samhällsekonomi och samhällsplanering. Jag delar också den uppfattningen att forskningsområdet bör ges hög prioritet och ökat stöd. Detta kan i första hand ske genom skapandet av åldersforskningscentra och genom ökade ekonomiska resurser i varje land för sig. I Sverige är utvecklingstendensen vad beträffar forskningscentra för

närvarande tämligen tillfredsställande. Åtminstone två aktiva gerontologiska centra existerar redan i Jönköping och Lund, två professurer i geriatrik finns, i Uppsala och Göteborg. En ytterligare utbyggnad med t. ex. flera geriatriska professurer är planerad för närmaste femårsperioden. De ekonomiska resurserna för åldrandeforskning är dock fortfarande helt otillfredsställande.

Beträffande gemensam nordisk utvecklingsplanering inom åldersforskning påpekar förslagsställarna med rätta värdet av ett samarbete. De skandinaviska länderna är var för sig små med begränsade materiella och personella resurser. Ett optimalt och effektivt utnyttjande av forsknings- och utvecklingsmöjligheter skulle naturligtvis underlättas av en öppen, gärna gemensam planeringsverksamhet liksom av ett frekvent utbyte av kunskap, erfarenheter och forskningsresultat. En inte obetydlig aktivitet i denna riktning pågår sedan fem år främst genom Nordisk gerontologisk förening, som sedan 1973 har haft kongresser vartannat år. En vidgning och intensifiering av denna verksamhet vore självfallet av största värde och skulle lätt kunna åstadkommas om tillräckligt ekonomiskt stöd gavs för resor, konferenser etc. Det är min bestämda uppfattning att Nordiska rådet borde verka för ett effektivt ekonomiskt stöd till en dylik verksamhet.

Uppsala den 22 november 1978

Ivar Werner

MD, Professor i geriatrik

Universitets- och högskoleämbetet (UHA):

Samtliga remissinstanser delar i allt väsentligt de aspekter som ges i medlemsförslaget på behovet av ökad forskning beträffande åldrandets problem, vilken hittills varit av blygsam omfattning i de nordiska länderna trots problemens storlek och mångfald. Flertalet fakultetsnämnder påtalar forskningsområdets stora vikt och anser att det bör ges hög prioritet och ett ökat ekonomiskt stöd. Medicinska fakultetsnämnden i Uppsala anser detta i första hand bör ske genom tillskapandet av åldersforskningscentra i varje enskilt land, medan fakultetsnämnderna i Umeå och Linköping förordar ett utvidgat stöd till befintlig forskning vid universiteten och samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden i Uppsala vill pröva möjligheten att skapa en samnordisk organisation främst för gerontologisk forskning. Medicinska fakultetsnämnden i Göteborg anser ett nordiskt samarbetsprogram vara synnerligen beaktansvärt — detta för att utnyttja de begränsade resurserna så effektivt som möjligt — men understryker samtidigt att även lokala enheter med forskning och undervisning om åldrandet behövs inom flertalet nordiska universitet.

Medicinska fakultetsnämnden i Lund tar upp frågan om utnyttjandet av vunna forskningsresultat och efterlyser en ökad kommunikation mellan forskningens representanter och verkställande myndigheter även på nordisk bas för tillvaratagande av nya resultat och utvecklade tekniker. För övrigt vad gäller informationsbehov och samordning av forskningsinsatser inom Norden pekar de medicinska fakultetsnämnderna i Göteborg och Uppsala på att ett begränsat initiativ till detta redan tagits av den nordiska gerontologiska föreningen, vars målsättning är att samordna bl. a. biologisk, klinisk, medicinsk, psykologisk och sociologisk forskning som rör åldrandet och de äldres behov. Föreningen har anordnat flera kongresser och har även planerat för gemensamma nordiska forskarutbildningskurser. Flertalet remissinstanser rekommenderar en utveckling och intensifiering av denna typ av verksamhet för att få till stånd ett ökat utbyte av erfarenheter och forskningsinformation inom Norden.

UHÄ finner det mycket angeläget att forskning och utbildning rörande åldrandets problem intensifieras och tillstyrker Nordiska rådets medlemsförslag om att undersöka möjligheterna till samordning av forskning och utbildning rörande åldrandets problem inom Norden.

Stockholm den 19 december 1978

På UHÄ:s vägnar

Ulla Åhgren-Lange

Marika Raftell

Karolinska institutet, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet vill särskilt betona vikten av ökad medicinsk forskning inom detta område och instämmer i stort i det av Nordiska rådet framlagda förslaget om samnordisk utbildning och forskning rörande åldrandets problem.

Stockholm den 27 november 1978

På rektorsämbetets vägnar

Bengt Pernow

Eyvor Wahlbom

Uppsala universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 24 oktober 1978 till yttranden från samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden och sociologiska institutionen av den 22 respektive 23 november 1978 (se nedan).

Uppsala universitet, medicinska fakultetsnämnden:

Medicinska fakultetsnämnden instämmer till fullo i förslagsställarnas konstaterande att behovet av en vidgad och fördjupad forskning kring åldrandets problem är trängande. Det gäller här frågor av omedelbar och central betydelse för varje individ, men också för samhället i dess helhet. Ökade insikter bör rimligen snabbt kunna omsättas i förbättrade och mer ändamålsenliga förebyggande åtgärder liksom i en effektivisering av direkta vård- och stödformer.

Forskningsområdet har en klart tvärvetenskaplig karaktär och engagerar förutom traditionella medicinska discipliner t. ex. socialmedicin, sociologi, psykologi, samhällsekonomi och samhällsplanering.

Fakultetsnämnden är också av den uppfattningen att forskningsområdet bör ges hög prioritet och ökat stöd. Detta bör i första hand ske genom skapandet av åldersforskningscentra och genom ökade ekonomiska resurser för åldringsforskning i varje land för sig. I Sverige är utvecklingstendensen vad beträffar forskningscentra tämligen tillfredsställande. Två professorer i geriatrik finns redan i Uppsala och Göteborg och dessutom finns två aktiva gerontologiska centra redan i Jönköping och Lund. Ytterligare utbyggnad med t. ex. fler geriatriska professorer är planerad för närmaste femårsperioden. De ekonomiska resurserna för åldrandeforskning är dock fortfarande helt otillfredsställande.

Beträffande gemensam nordisk utvecklingsplanering inom forskningsområdet påpekas med rätta värdet av ett samarbete. De skandinaviska länderna är var för sig små med begränsade materiella och personella resurser. Ett optimalt, effektivt utnyttjande av forsknings- och utvecklingsmöjligheter skulle naturligtvis underlättas av en öppen, gärna gemensam planeringsverksamhet liksom av ett frekvent utbyte av kunskap, erfarenheter och forskningsresultat. En inte obetydlig aktivitet i denna riktning pågår sedan drygt fem år genom Nordisk gerontologisk förening, som sedan 1973 haft kongresser vartannat år.

En vidgning och intensifiering av denna verksamhet vore av största värde och skulle lätt kunna åstadkommas om tillräckligt ekonomiskt stöd gavs för resor, konferenser etc. Fakultetsnämnden rekommenderar gärna Nordiska rådet att ekonomiskt stödja en dylik verksamhet.

Uppsala den 15 december 1978

John Sjöquist

Birgit Lannering

Uppsala universitet, samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden:

Behov av utbildning, information och forskning inom äldreområdet föreligger på flera skilda nivåer och inom skilda sektorer i samhället. Såväl för den långsiktiga planeringen inom kommuner och landsting,

som för undervisningen inom vårddyrkesskolor, gymnasieskolor m m, behövs kvalificerad forskning och forskningsförmedling inom det gerontologiska området.

Det svenska nuförhållandet är sådant, att utbildnings-, informations- och forskningssituationen är utomordentligt splittrad, och helt otillräcklig i förhållande till de behov, som den ökande andelen äldre i befolkningen ger upphov till. Den gerontologiska forskning som för närvarande bedrivs inom landet är splittrad inom skilda fakulteter och institutioner, samt därtill förekommande vid ett par institut utanför universiteten. Inom landet förekommer inte någon samlad tvärvetenskaplig gerontologisk forskning vid vetenskaplig institution, på det sätt som är fallet i många andra länder. I de nordiska grannländerna är situationen i mångt och mycket likartad. Forskningen är splittrad och fragmentarisk, och någon systematisk samordning av forskningsinsatserna förekommer inte.

Inom den högre utbildningen förekommer enstaka kurser i gerontologi, vilka emellertid inte är inordnade i gängse utbildningslinjer, utan förekommer såsom enstaka fristående kurser, vilka är inrättade av respektive regionstyrelser vid högskolan. Dessa kurser hyr in sina lärare som tillfälliga extrauppdrag, och saknar alla medel för att hålla sig med en fast lärarstab. Av resursknappheten följer, att någon forskning ej kan bedrivas inom ramen för denna gerontologiska kursverksamhet. På sikt kommer den blygsamma högre undervisning, som i dag existerar i gerontologi, att utarmas av brist på möjligheter till egen kunskapsproduktion, genom aktiv forskning. Utarmandet av den högre undervisningen i gerontologi, skall ses i relation till det faktum, att undervisningen i gerontologi börjar byggas ut på de lägre nivåerna, och kommer således att efterfråga lärarpersonal med kvalificerad utbildning för lärare inom den lägre gerontologiska undervisningen.

Inom den lägre utbildningen förekommer i dag moment av gerontologi inom utbildningen för ålderdomshemsföreståndare, inom vårdbiträdeskurser, inom kurser för hemsamariter, inom kurser för hjälppersonal till arbetsterapeuter, inom instruktionskurs för sysselsättningshandledare och inom gymnasieskolans vårdlinje. Gemensamt för utbildningen inom dessa områden är, att de som skall undervisa på dessa kurser oftast saknar egen utbildning i gerontologi.

Mot bakgrund av dessa förhållanden inses det att den högre utbildningen i gerontologi måste tryggas, och att detta måste grundas på kvalificerad forskning inom området. Detta är ett grundantagande, som accepteras inom alla andra områden av betydelse. Forskningen och undervisningen måste härvid integreras, för att möjliggöra ett effektivt utnyttjande och vidareförande av vunna forskningsresultat. För att nå detta mål, har man i många andra delar av världen skapat särskilda universitetsanknutna tvärvetenskapliga institutioner, vilka har att svara för såväl forskning som den högre utbildningen inom området. Sådana uni-

versitetsinstitutioner finns bl. a. i Sovjet, Holland, Frankrike, USA, Israel, Tyskland m fl länder. De nordiska länderna hör till de länder, som ännu inte skapat universitetsanknutna tvärvetenskapliga institutioner av detta slag. I Sverige finns ett par landstingskommunalt finansierade institut, som bedriver gerontologisk forskning, men eftersom dessa ligger utanför universiteten, saknas såväl ekonomiska som personella resurser att idka reell tvärvetenskaplig forskning. I Norge är situationen likartad, här finns, ett visserligen statsfinansierat, gerontologiskt institut som under relativt blygsamma förutsättningar söker bedriva gerontologisk forskning. Inte heller här räcker emellertid de knappa resurserna till för att bedriva reell tvärvetenskaplig forskning.

För att nå de forsknings- och utbildningsmål, varom tidigare nämnts, och för att upprätthålla den nödvändiga kontinuiteten i forskningen och den högre utbildningen, krävs främst att gerontologin inordnas i det gängse forsknings- och utbildningssystemet vid universiteten. Särskilda tvärvetenskapliga gerontologiska institutioner behöver alltså skapas, och lokaliseras till de universitet, där förutsättningar för kvalificerad gerontologisk forskning och utbildning finns, och där verksamheten kan samordnas med väsentlig angränsande, t. ex. geriatrisk forskning. Detta behov har ej kunnat tillgodoses i något av de nordiska länderna, utan samma resursknappa splittrade bild är gemensam för såväl Norge, Finland och Sverige. Prioriteringen av samhällets resurser har hittills varit sådan, att den samlade gerontologiska forskningen och utbildningen fått stå tillbaka i konkurrensen med andra behov. Detta trots uttryckliga försäkringar om nödvändigheten av resursinsatser på detta område. I den svenska riksdagen har vikten av en ökad satsning på åldringsforskning tagits upp i flera motioner (1969 nr 46, 1971 nr 869, 1972 nr 191, 1976/77 nr 1145 och 1306). Ingen av dessa motioner har lett till att några resurser anvisats för ett samlat angrepp på de gerontologiska forsknings- och utbildningsfrågorna.

Trots ett uttalat behov av kunskapsintegration och samordning, och trots politiska utfästelser, har således inte regering och riksdag kunnat bidra till att skapa en struktur för produktion och förmedling av väsentlig gerontologisk kunskap. I den mån sådana integrationsförsök kan sägas pågå, har de kommit till stånd på enskilt initiativ, och verksamheten bedrivs under mycket ogynnsamma villkor. Det kan nämnas att delegationen för långtidsmotiverad forskning sedan våren 1977 stöder ett forskningsprojekt med titeln "Äldre i samhället — förr, nu och i framtiden". Projektet ingår som ett led i en större satsning på social teori och en djupare förståelse av olika former av mänskliga relationer och beroendeförhållanden. En liten grupp forskare har i uppdrag att dra upp riktlinjerna för det fortsatta arbetet, som till stora delar är integrativt, och avser att belysa nuvarande kunskapsläge beträffande långsiktiga problem kring att vara äldre i samhället. Syftet med detta projekt är att

systematisera och integrera verksamheten i ett flertal olika delprojekt, vilka samtliga sysslar med gerontologiska frågeställningar.

Eftersom erfarenheterna visat, att inget av de nordiska länderna var för sig varit i stånd att organisera en struktur för koordination och samordning av gerontologisk forskning och utbildning, synes det väl värt att främst beträffande den gerontologiska forskningen, pröva möjligheten med en samnordisk organisation för detta syfte. Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Uppsala universitet vill således yrka bifall till förslaget att pröva möjligheterna till samnordisk forskning och utbildning rörande åldrandets problem. Härvid vill vi understryka önskvärdheten av, att den närmare planeringen av hur detta samnordiska projekt skall konkretiseras, sker i nära samarbete med de institut och forskargrupper som för närvarande finns aktiva i de olika länderna. För Sveriges del innebär detta bl. a. Institutet för gerontologi i Jönköping, Gerontologiskt centrum i Lund, Arbetsgruppen för studiet av de äldres problem vid Wenner-Gren Center i Stockholm, SALFO:s forskningsprogram "Äldre i samhället — förr, nu och i framtiden", Stressforskningslaboratoriet vid Karolinska institutet i Stockholm, samt Dalbyprojektets åldringsforskare.

Uppsala den 22 november 1978

På samhällsvetenskapliga fakultetsnämndens vägnar

Lars Tornstam

Stig G. Nordström

Uppsala universitet, sociologiska institutionen:

Behov av utbildning, information och forskning inom äldreområdet föreligger på flera skilda nivåer och inom skilda sektorer i samhället. Såväl för den långsiktiga planeringen inom kommuner och landsting, som för undervisningen inom vårddyrkesskolor, gymnasieskolor m. m., behövs kvalificerad forskning och forskningsförmedling inom det gerontologiska området.

Det svenska nuförhållandet är sådant, att utbildnings-, informations- och forskningssituationen är utomordentligt splittrad, och helt otillräcklig i förhållande till de behov, som den ökande andelen äldre i befolkningen ger upphov till. Den gerontologiska forskning som för närvarande bedrivs inom landet är splittrad inom skilda fakulteter och institutioner, samt därtill förekommande vid ett par institut utanför universitetet. Inom landet förekommer inte någon samlad tvärvetenskaplig gerontologisk forskning vid vetenskaplig institution, på det sätt som är fallet i många andra länder. I de nordiska grannländerna är situationen i mångt och mycket likartad. Forskningen är splittrad och fragmentarisk, och någon systematisk samordning av forskningsinsatserna förekommer inte.

Inom den högre utbildningen förekommer enstaka kurser i gerontologi, vilka emellertid inte är inordnade i gängse utbildningslinjer, utan förekommer såsom enstaka fristående kurser, vilka är inrättade av respektive regionsstyrelser vid högskolan. Dessa kurser hyr in sina lärare som tillfälliga extrauppdrag, och saknar alla medel för att hålla sig med en fast lärarstab. Av resursknappheten följer, att någon forskning ej kan bedrivas inom ramen för denna gerontologiska kursverksamhet. På sikt kommer den blygsamma högre undervisning, som i dag existerar i gerontologi, att utarmas av brist på möjligheter till egen kunskapsproduktion, genom aktiv forskning. Utarmandet av den högre undervisningen i gerontologi, skall ses i relation till det faktum, att undervisningen i gerontologi börjar byggas ut på de lägre nivåerna, och kommer således att efterfråga lärarpersonal med kvalificerad utbildning i gerontologi. Sverige saknar i dag en tillfredsställande högre utbildning för lärare inom den lägre gerontologiska undervisningen.

Inom den lägre utbildningen förekommer i dag moment av gerontologi inom utbildningen för ålderdomshemsföreståndare, inom vårdbiträdeskurser, inom kurser för hemsamariter, inom kurser för hjälppersonal till arbetsterapeuter, inom instruktionskurs för sysselsättningshandledare och inom gymnasieskolans vårdlinje. Gemensamt för utbildningen inom dessa områden är, att de som skall undervisa på dessa kurser oftast saknar egen utbildning i gerontologi.

Mot bakgrund av dessa förhållanden inses det att den högre utbildningen i gerontologi måste tryggas, och att detta måste grundas på kvalificerad forskning inom området. Detta är ett grundantagande, som accepteras inom alla andra områden av betydelse. Forskningen och undervisningen måste härvid integreras, för att möjliggöra ett effektivt utnyttjande och vidareförande av vunna forskningsresultat. För att nå detta mål, har man i många andra delar av världen skapat särskilda universitetsanknutna tvärvetenskapliga institutioner, vilka har att svara för såväl forskning, som den högre utbildningen inom området. Sådana universitetsinstitutioner finns bl. a. i Sovjet, Holland, Frankrike, USA, Israel, Tyskland m. fl. länder. De nordiska länderna hör till de länder, som ännu inte skapat universitetsanknutna tvärvetenskapliga institutioner av detta slag. I Sverige finns ett par landstingskommunalt finansierade institut, som bedriver gerontologisk forskning, men eftersom dessa ligger utanför universiteten, saknas såväl ekonomiska som personella resurser att idka reell tvärvetenskaplig forskning. I Norge är situationen likartad. Här finns, ett visserligen statsfinansierat, gerontologiskt institut som under relativt blygsamma förutsättningar söker bedriva gerontologisk forskning. Inte heller här räcker emellertid de knappa resurserna till för att bedriva reell tvärvetenskaplig forskning.

För att nå de forsknings- och utbildningsmål, varom tidigare nämnts,

och för att upprätthålla den nödvändiga kontinuiteten i forskningen och den högre utbildningen, krävs främst att gerontologin inordnas i det gängse forsknings- och utbildningssystemet vid universiteten. Särskilda tvärvetenskapliga gerontologiska institutioner behöver alltså skapas, och lokaliseras till de universitet, där förutsättningar för kvalificerad gerontologisk forskning och utbildning finns, och där verksamheten kan samordnas med väsentlig angränsande, t. ex. geriatrisk forskning. Detta behov har ej kunnat tillgodoses i något av de nordiska länderna, utan samma resursknappa splittrade bild är gemensam för såväl Norge, Finland och Sverige. Prioriteringen av samhällets resurser har hittills varit sådan, att den samlade gerontologiska forskningen och utbildningen fått stå tillbaka i konkurrensen med andra behov. Detta trots uttryckliga försäkringar om nödvändigheten av resursinsatser på detta område. I den svenska riksdagen har vikten av en ökad satsning på åldringsforskning tagits upp i flera motioner (1969 nr 46, 1971 nr 869, 1972 nr 191, 1976/77 nr 1145 och 1306). Ingen av dessa motioner har lett till att några resurser anvisats för ett samlat angrepp på de gerontologiska forsknings- och utbildningsfrågorna.

Trots ett uttalat behov av kunskapsintegration och samordning, och trots politiska utfästelser, har således inte regering och riksdag kunnat bidra till att skapa en struktur för produktion och förmedling av väsentlig gerontologisk kunskap. I den mån sådana integrationsförsök kan sägas pågå, har de kommit till stånd på enskilt initiativ, och verksamheten bedrivs under mycket ogynnsamma villkor. Det kan nämnas att delegationen för långtidsmotiverad forskning sedan våren 1977 stöder ett forskningsprojekt med titeln "Äldre i samhället — förr, nu och i framtiden". Projektet ingår som ett led i en större satsning på social teori och en djupare förståelse av olika former av mänskliga relationer och beroendeförhållanden. En liten grupp forskare har i uppdrag att dra upp riktlinjerna för det fortsatta arbetet, som till stora delar är integrativt, och avser att belysa nuvarande kunskapsläge beträffande långsiktiga problem kring att vara äldre i samhället. Syftet med detta projekt är att systematisera och integrera verksamheten i ett flertal olika delprojekt, vilka samtliga sysslar med gerontologiska frågeställningar.

Eftersom erfarenheterna visat, att inget av de nordiska länderna var för sig varit i stånd att organisera en struktur för koordination och samordning av gerontologisk forskning och utbildning, synes det väl värt att, främst beträffande den gerontologiska forskningen, pröva möjligheten med en samnordisk samverkan i detta syfte. Hur denna samverkan konkret skall vara utformad måste vidare utredas. Två alternativ förefaller emellertid rimliga. Mot bakgrund av det tidigare framförda synes möjligheten att inrätta ett *institut*, av samma typ som Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg, väl värd att pröva. Ett andra alternativ vore att

inrätta en särskild *forskningsfond* för gerontologisk forskning. Erfarenheter har visat, att de gerontologiska anslagsansökningarna på grund av sin tvärvetenskapliga karaktär har kommit att läggas åt sidan i de vanliga forskningsråden. En särskild forskningsfond skulle undanröja denna allvarliga olägenhet.

Uppsala den 23 november 1978

Lars Tornstam
Docent

Uppsala universitet, juridiska institutionen, har i skrivelse den 28 november 1978 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Universitetet i Linköping, medicinska fakultetsnämnden:

Fakultetsnämnden delar i väsentliga avseenden de aspekter som ges i medlemsförslaget på behovet om ökad forskning beträffande åldrandets problem. Dock bör nämnas att bristen på forskning inom vissa områden, t. ex. ökade risker för hjärnblödning och möjligheterna till förebyggande åtgärder i form av kost, motion och aktivitet är ej så påfallande som anges.

Som fakultetsnämnden tidigare påpekat i remissvar: Betänkandet (DsS 1978: 1) De äldre och hälso- och sjukvården, borde tvärvetenskaplig forskning vara väsentlig för att få en mera heltäckande bild av problemen såväl vid det normala åldrandet som vid sjukdom i seniet. Vidare är det angeläget att ställa dessa problem i relation till deras sociala sammanhang i form av familj, samhällsplanering samt hur sjuk- och socialvården lämpligast möter dessa problem.

Ett nordiskt samarbete kan tänkas ske på olika sätt, t. ex. informella informationskanaler, formellt samråd, programforskning och skapandet av gemensamma institutioner.

Fakultetsnämnden ser det dock som viktigast att i ett första steg fortsätta att bygga ut och förstärka befintliga nationella resurser inom områdena. Dessa bör knytas till existerande universitet. Därigenom garanteras på lämpligt sätt kontinuerlig forskning inom området och vidare att denna forskning kan utnyttjas i undervisningen på olika nivåer och med avseende på olika personalkategorier. I tidigare remissvar har fakulteten pekat på de möjligheter som temat hälso- och sjukvården i samhället inom den planerade temaorganisationen i Linköping erbjuder till en bred tvärvetenskaplig forskningsverksamhet inom äldrevården.

Dessa nationella forskningsaktiviteter bör kunna samordnas och ut-

byta erfarenheter genom formella samråd. Befintliga vetenskapliga organ bör kunna organisera sådana samråd med understöd av Nordiska rådet.

Linköping den 1 december 1978

På fakultetsnämndens vägnar

Lars Edebo

Håkan Johanson

Lunds universitet, medicinska fakultetsnämnden:

Medicinska fakultetsnämnden vid Lunds universitet instämmer i förslagsställarnas konstaterande att forskningen om åldrandets problem varit av blygsam omfattning i de nordiska länderna trots ständiga påminnelser om problemets stora omfattning och förväntade ökning.

Rekryteringen till tjänster på alla nivåer inom området är otillfredsställande. De politiska beslutsfattarna har saknat vägledning från forskningsresultat, när det gäller åldringsvårdens och åldringssjukvårdens utformning.

”Överdiagnostik” i förslagets mening torde vara värt beaktande inte enbart inom långvårdsenheter utan kanske än mer inom akutsjukvården av gamla människor vid sjukhusen. Trots att principerna om vård i hemmet, sjukvård i hemmet och undvikande av institutionalisering varit självklara sedan länge, står utvecklingen i Sverige på detta område praktiskt taget stilla. Man tar ej vara på information som redan finns för att lösa frågan om behovet av långvårdsplatser.

Fakultetsnämnden delar synpunkterna att en nära integration mellan rent medicinsk och social forskning är nödvändig men vill understryka att den bristande tillämpningen av redan existerande kunskaper för närvarande är en fördröjande faktor.

Konkret borde Nordiska rådets medlemsförslag i första hand mynna ut i en redogörelse inför ansvariga politiker om de resultat som redan uppnåtts.

Erfarenheten visar att bristande kommunikation mellan forskningens representanter och verkställande myndigheter i dag är en viktig orsak till att goda idéer och tekniker ej kommer den sjuke eller åldrade till del. De nordiska länderna har tillräckligt likartade sociala, kulturella och medicinska förhållanden för att ett informationsutbyte skall bli meningsfullt. Samtidigt finns så varierande förutsättningar och metoder att lösa åldrandets problem, att ett samarbete bör bli av värde och ge en allsidigare belysning än om varje enskilt land agerar isolerat.

Även om man alltså har anledning räkna med ett bättre utnyttjande av redan förefintliga kunskaper, minskar detta ej behovet av fortsatt forskning och utbildning rörande åldrandet, åldringsvården, åldrings-

sjukvården och där optimala utformningen av gamla människors sociala miljö.

Fakultetsnämnden tillstyrker Nordiska rådets medlemsförslag om samnordisk utbildning och forskning rörande åldrandets problem. Dock förutsätter fakultetsnämnden att man i huvudsak söker stimulera samordnad utbildning och utbyte av forskningsinformation, så att resurserna för denna viktiga forskning inom de enskilda länderna ej minskar.

Lund den 21 november 1978

Håkan Westling

Birgitta Larsson

Lunds universitet, samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden:

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden är positiv till det framlagda förslaget. Vid ett symposium 1975 uttalades i Europarådet att det råder en kraftig obalans mellan samhällets kliniska och preventiva åtgärder. Av bl. a. ekonomiska skäl kommer en mer realistisk balans att bli nödvändig. WHO har nyligen markerat sin avsikt att engagera sig i frågor som rör åldrandet, och man föredrar att stödja den preventiva gerontologin snarare än den kliniskt avgränsade geriatiken. Mot bakgrund av detta anser fakultetsnämnden det önskvärt att Nordiska rådet på ett annat sätt än hittills främjar preventiv forskning och utbildning rörande åldrandets problem.

Lund den 30 november 1978

Lennart Jörberg

Margit Anderberg

Göteborgs universitet, medicinska fakultetsnämnden:

Denna motion inom Nordiska rådet konstaterar att forskningen om åldrandets problem hittills varit av blygsam omfattning i de nordiska länderna, att omvårdnaden om äldre människor bör i högre grad än hittills grundas på forskning och utbildning i frågor som berör åldrandet, dvs. medicinska, psykologiska och sociala faktorer som skapar vårdbehov samt att forskning och utbildning också bör inriktas på möjligheterna att genom samhällsplanering och andra åtgärder förebygga att vårdbehov uppkommer. Man understryker att effektiv forskning kring åldrandet måste spänna över ett vitt fält och innefatta medicin, socialmedicin, geriatri, gerontologi, psykologi, sociologi m. m. Man påpekar att forskning och utveckling bör inriktas på att utröna orsakerna till åldrandet, olika faktorer som påskyndar åldrandet, möjligheterna att på-

verka åldrandeprocessen samt möjligheten att förebygga, fördröja och förhindra uppkomsten av olika former av handikapp. Vidare bör uppmärksammas särskilda sjukdomsrisker vid åldrande (hjärnblödningar, lårbensbrott etc.) jämte de behov som därav skapas för akutsjukvård respektive långtidssjukvård.

Man poängterar också betydelsen av att resultatet av den forskning som kommer fram inarbetas i den medicinska utbildningen och övriga typer av vårdyrkesutbildning.

Fakultetsnämnden delar motionärernas uppfattning om betydelsen av detta forsknings- och undervisningsområde. Fakultetsnämnden vill understryka att det här rör sig dels om forskning rörande det normala åldrandets processer och följder — en forskning som inom den medicinska fakulteten berör praktiskt taget alla prekliniska och kliniska ämnesområden, dels om sjuklighet och behov av medicinska och andra stödåtgärder i högre åldrar — frågor som berör både akutvård och långtidssjukvård. Den epidemiologiska forskning angående åldrandet och sjuklighet i olika åldrar som redan sedan många år bedrivits vid Göteborgs medicinska fakultet har dessutom understrukit det som även motionärerna påpekar, nämligen betydelsen av gerontologisk tvärvetenskaplig forskning. Vad gäller forskning om åldrandet i de högre åldrarna visar erfarenheten att de medicinska forskningsinsatserna i de flesta fall spelar en utomordentligt stor roll i detta tvärvetenskapliga samarbete, eftersom sjuklighet är så vanlig i de högre åldrarna. Erfarenheten av forskning inom gerontologi, geriatri och långtidssjukvård visar dessutom att det här rör sig om forskningsprojekt med långsiktig målinriktning som kräver breda forskningsinsatser under lång tid.

Motionärerna påpekar också att populationsutvecklingen i de nordiska länderna gör det önskvärt att kunskapen inom dessa områden snarast möjligt ökar — en förutsättning för en samhällsplanering som bättre anpassas till de äldres behov. Man ifrågasätter därför om inte de nuvarande relativt begränsade resurserna för sådan forskning och undervisning inom de nordiska länderna skulle kunna utnyttjas gemensamt, dvs. utnyttjas i ett samnordiskt program. Fakultetsnämnden vill erinra om att det redan tagits sådana initiativ från forskningssektorn. Sedan flera år existerar en nordisk gerontologisk förening med målsättning att samordna bl. a. biologisk, klinisk medicinsk, psykologisk och sociologisk forskning som rör åldrandet och de äldres behov. Denna nordiska gerontologiska förening är ett samarbetsorgan för både gerontologiska och geriatrisk-långvårdsmedicinska nationella moderföreningar i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Föreningen har bl. a. ett medlemsblad och har under de senaste åren arrangerat flera nordiska kongresser. Gemensamma forskarutbildningskurser har också planerats men har hittills ej kunnat genomföras på grund av bristande resurser.

Fakultetsnämnden är enig med motionärerna om att en vidgad sats-

ning på forskning och utbildning inom gerontologi och geriatrisk akuttvård och långtidssjukvård inte bara är önskvärd utan nödvändig. Fakultetsnämnden vill också understryka betydelsen av att forskning som belyser möjligheten till förebyggande eller uppskjutande av de högre åldrarnas handikapp och sjuklighet ges ökade resurser.

För att denna målsättning skall kunna infrias så snart som möjligt ter sig motionärernas förslag om ett nordiskt samarbetsprogram synnerligen beaktansvärt — detta för att nuvarande begränsade resurser i de nordiska länderna skall kunna utnyttjas så effektivt som möjligt. Fakultetsnämnden vill emellertid samtidigt understryka att forskning och undervisning om åldrandet och dess konsekvenser har sådan aktualitet och betydelse att även lokala enheter med sådana resurser rimligtvis kommer att behövas inom flertalet nordiska universitet.

Vid Göteborgs universitet finnes en professur i "långvårdsmedicin, särskilt geriatrik" med uppgifter även inom medicinsk gerontologi. Vid denna institution bedrivs forskning och undervisning i stort sett efter de linjer som motionärerna förordar. Inom en av universitetets psykiatriska institutioner ägnas dessutom huvuddelen av forskningen åt psyko-geriatriska problem. Fakultetsnämnden konstaterar därför med tillfredsställelse att fakulteten i en eventuell uppbyggnad av ett samnordiskt program kommer att kunna bidra med erfarenheter bl. a. från dessa verksamheter vid Göteborgs universitet.

Göteborg den 29 november 1978

Petter Karlberg

Barbro Strand

Umeå universitet, medicinska fakulteten, fakultetsnämnden:

Fakultetsnämnden instämmer i att problem kring åldrandet och åtgärder för omhändertagande av äldre människor fått en allt större betydelse och att behovet av utvidgad forskning och utbildning rörande åldrandet blivit allt mer framträdande. Fakultetsnämnden anser i likhet med Nordiska rådets medlemmar att omvårdnaden om äldre människor i högre grad än hittills bör grundas på forskning och utbildning i frågor som berör åldrandet. Det är således mycket angeläget att ta till vara olika möjligheter till nordiskt samarbete inom området och att stödja och utvidga befintlig forskning vid de medicinska fakulteterna i landet. Nämnden vill i detta sammanhang erinra om nämndens avgivna förslag om inrättande av professur i geriatrik vid Umeå universitet. Förslaget finns upptaget i UHÄ:s anslagsframställning för 1979—80.

Umeå den 24 november 1978

Rudolf Lemperg

Katarina Holmqvist

Medicinska forskningsrådet (MFR):

MFR delar de i medlemsförslaget framförda synpunkterna rörande angelägenheten av forskning kring åldrandets problem. Vidare noterar MFR med tillfredsställelse förslagställarnas uppfattning att en effektiv forskning kring åldrandet måste spänna över ett vitt fält och innefatta insatser inom biomedicinsk grundforskning såväl som kliniskt-medicinsk och social forskning och tillämpning. Intresset för och behovet av ökade insatser inom forskning rörande åldrandets problem blir allt mer påtagligt i industriländerna. I Sverige har under senaste tiden omfattande forskningsprojekt kring åldrande igångsatts och universitetsorganisationen förstärktes nyligen med ytterligare en professur i geriatrik.

När det gäller internordiska eller andra internationella forskningsinsatser är det enligt MFR:s uppfattning angeläget att definiera det reella behovet härav och de vinster som kan göras härigenom. Det finns en ökande tendens att vilja initiera och driva internationella samarbetsprojekt utan att behovet och betydelsen av sådana projekt klart definieras. Medicinsk forskning är i sig ytterligt internationell. Forskningsresultat från olika länder redovisas snabbt vid konferenser, symposier etc. och publiceras i tidskrifter med internationell spridning.

Sedan ett antal år arbetar en nordisk samarbetsnämnd för medicinsk forskning (NOS-M). Denna nämnd har som en av sina främsta uppgifter att främja nordiskt samarbete inom medicinsk forskning. På initiativ av NOS-M har flera samarbetsprojekt kommit till stånd. I samtliga fall har kriterierna för att initiera dessa projekt varit i linje med vad ovan anförts såsom MFR:s uppfattning rörande internationella samarbetsprojekt. Av direkt intresse för det aktuella medlemsförslaget är att NOS-M nyligen inrättat en nordisk samarbetsgrupp inom hälso- och sjukvårdsforskning. Denna grups arbete kan beräknas få betydelse för forskning kring åldrandets problem eftersom delar av denna forskning faller inom hälso- och sjukvårdsforskning. Det förtjänar vidare nämnas att samarbetsgruppen för hälso- och sjukvårdsforskning förväntas ha fortlöpande kontakter med administratörer inom nordisk hälso- och sjukvård varigenom informationsutbytet mellan forskning och sjukvård underlättas.

Enligt MFR:s uppfattning kan behov av nordiska samarbetsprojekt inom åldringsforskning på ett tillfredsställande sätt analyseras inom NOS-M och NOS-M kan även förväntas ta erforderliga initiativ. Med hänvisning härtill anser MFR att medlemsförslaget för närvarande inte bör föranleda någon särskild åtgärd från Nordiska rådets sida.

Stockholm den 22 november 1978

För medicinska forskningsrådet

Henry Danielsson

Professor, sekreterare

Ingvar Lennerfors

Kanslichef

Svenska kommunförbundet:

Den demografiska utvecklingen i de nordiska länderna de kommande decennierna ställer stora krav på utveckling, kvantitativt såväl som kvalitativt, av samhällets insatser för de äldre. I ett flertal sammanhang de senaste åren har betydelsen av ett utvidgat forsknings- och utvecklingsarbete betonats. Detta gäller framför allt psykosociala aspekter av åldrande och äldreomsorg.

För närvarande går genomsnittligt i runda tal 20 % av kommunernas nettokostnader, och 50 % av socialbudgeternas nettokostnader, till den sociala äldreomsorgen. Till detta kommer övrig kommunal verksamhet som är riktad till de äldre. Befolkningsförändringarna de kommande decennierna kommer att ställa än större resurskrav på kommunerna.

Detta faktum leder fram till två angelägna forskningsfält. För det första behövs studier över de äldres ställning i samhället ur socialekonomisk synpunkt. Behovet av service och omsorg måste relateras till samhällsstrukturens förändring, där faktorer som sysselsättning, urbanisering, familjemönster, boende, kommunikationer och utbildning är viktiga.

Vilka förändringsprocesser i dag är centrala för de äldres situation i framtiden? Kan vi påverka de faktorer i samhällsutvecklingen som på sikt skapar eller bidrar till isolering, generationsklyftor, rollöshet och behov av speciella samhällsinsatser för de äldre? Forskning som söker svar på dessa och andra övergripande frågeställningar är av fundamental betydelse när det gäller att på sikt främja välbefinnandet hos de äldre.

Det andra forskningsfältet som är angeläget utifrån det primärkommunala resursanvändningsperspektivet är hur olika insatser inom äldreomsorgerna fungerar i dag och hur de kan utvecklas för att bättre tillgodose de äldres behov. Exempel på viktiga problemområden är följande

- effekter hos den enskilde pensionären av olika samhällsåtgärder
- utveckling av bedömningsmetoder för insatser av service- och omvårdnadskaraktär
- hur äldreomsorgerna bör utformas och organiseras för att i möjligaste mån förebygga passivisering och uppskjuta service- och omvårdnadsbehov
- personalutbildningens och -fortbildningens betydelse i verksamhetsutvecklingen
- betydelsen av personalens, allmänhetens och speciellt de äldres kunskaper, värderingar och attityder till åldrande och äldreomsorgerna.

Av betydelse torde också vara att studera konsekvenser av variationer i ansvarsfördelning mellan enskilda, organisationer och samhällsorgan

på nationell, regional och lokal (kommunal) nivå som förekommer i de nordiska länderna.

Kommunförbundet finner det således mycket angeläget att förstärka forsknings- och utvecklingsarbetet när det gäller de äldre i samhället, psykosociala aspekter av åldrande och äldreomsorger.

För att maximal nytta av forskningsarbetet skall nås erfordras en effektiv samordning, information, dokumentation och tillämpning i utbildning. Otvivelaktigt föreligger stora brister i dessa avseenden på det nordiska planet i dag.

Den svenska högskolereformen innebär att all grundläggande högskoleutbildning skall vara forskningsanknuten. I dag saknar exempelvis alla kortare sociala service- och vårdutbildningar forskningsanknytning. En förstärkning av forskningsresurserna på det här området måste ske på ett sådant sätt att en nära anknytning till olika grundutbildningar inom social- och vårdsektorn kommer till stånd. En sådan anknytning befrämjar ett stimulerande samspel mellan verksamhetsutveckling, grundutbildning och forskning.

I Sverige har Forskningsrådsutredningen (SOU 1977: 52) föreslagit ett heltäckande registreringssystem för all med offentliga medel stödd forsknings- och utvecklingsverksamhet. Flertalet remissinstanser har ställt sig tveksamma till en sådan uppläggning, varför tvivel råder om systemets genomförbarhet. En mer realistisk lösning torde vara ett sektorsanknutet dokumentations- och informationssystem. Ett sådant skulle eventuellt kunna göras internordiskt och omfatta exempelvis forsknings- och utvecklingsarbete inom socialsektorn.

Genom ett sådant system kunde ett bättre informationsutbyte om pågående forsknings- och utvecklingsarbete i de nordiska länderna kunna komma till stånd.

Den mest angelägna åtgärden för närvarande, förutom en allmän upprioritering av det socialgerontologiska forsknings- och utvecklingsarbetet, förefaller således vara en undersökning av möjligheterna att tillskapa ett system för kontinuerlig dokumentation av forsknings- och utvecklingsarbete inom socialsektorn på internordisk basis.

Stockholm den 15 december 1978

Svenska kommunförbundet

Karl Boo

Gert Alaby

Landstingsförbundet:

Som framhållits i medlemsförslaget kommer behovet av utvidgad forskning och utveckling kring åldrandet att bli mer framträdande till följd av att antalet äldre ökar starkt. Forsknings- och utvecklingsarbete.

som kan bidra till att ge en klarare bild av åldrandeprocessen och som kan öppna nya vägar för att på ett bättre sätt tillvarata äldre människors resurser och tillgodose deras behov av vård, service och omsorg, är angeläget. Under senare år har medvetenheten ökat om de problem som sammanhänger med åldrandet, biologiskt sett, liksom de speciella problem med att bli äldre i dagens samhälle.

Ett flertal utredningar har under senare år genomförts på områden som berör de äldres situation. Ett antal forskningsprojekt med de syften och den inriktning som förslagsställarna nämner har påbörjats. Som exempel härpå kan nämnas att delegationen för långsiktsovetrad forskning sedan 1977 stöder ett omfattande forskningsprojekt med titeln "Äldre i samhället — förr, nu och i framtiden". Under hösten 1978 har hållits en nordisk sjukvårdskonferens på temat "Hälso- och sjukvård för äldre". Landstingsförbundet var tillsammans med motsvarande organ i de övriga nordiska länderna arrangör för konferensen.

Utredningen om Hälso- och sjukvård för äldre har understrukit vikten av en ökad satsning på forskning om åldrandets och de äldres problem. Med hänsyn till den eftersläpning som för närvarande finns på området är alla insatser väsentliga. Eftersom problemen är likartade i de nordiska länderna är området i sig lämpligt för nordiskt samarbete. Landstingsförbundet kan således stödja förslagsställarnas tankar. En förutsättning härför är dock att den föreslagna undersökningen om möjligheterna till samnordisk forskning och utbildning rörande åldrandets problem genomförs på ett sådant sätt att pågående forsknings- och utvecklingsarbete i respektive land inte fördröjs.

Stockholm den 14 december 1978

Landstingsförbundet

Börje Hörnlund

Rune Carlsson

Svenska läkaresällskapet:

Svenska läkaresällskapet får efter hörande av bl. a. sina sektioner för åldersforskning, allmän medicin, endokrinologi, invärtes medicin, läkemedelslära, näringslära, ortopedisk kirurgi, psykiatri, rehabilitering och fysikalisk medicin, reumatologi samt socialmedicin anföra följande.

Förslagställarna konstaterar inledningsvis att en vidgad och fördjupad forskning kring åldrandets problem är trängande. Det gäller här frågor av omedelbar och central betydelse för varje individ men också för samhället i dess helhet. Ökade insikter bör rimligen snabbt kunna omsättas i förbättrad vård och stödformer. På sikt kan sannolikt också nya kunskaper medverka till samhällsliga förebyggande åtgärder till fromma för äldre medborgare i de nordiska länderna.

Forskningsområdet har en klart tvärvetenskaplig karaktär och engagerar förutom traditionella medicinska discipliner också sociologi, psykologi, samhällsekonomi och samhällsplanering. Med hänsyn till befolkningsutvecklingen i alla de nordiska länderna med en alltmer ökande andel äldre personer bör forskningsområdet ges hög prioritet och ökat stöd. Stödet bör framförallt ges genom ökade ekonomiska forskningsresurser för åldersforskning i varje land för sig och eventuellt genom nyskapande av åldersforskningscentra.

I Sverige är utvecklingstendensen vad beträffar forskningscentra tämligen tillfredsställande. Två aktiva gerontologiska centra existerar redan i Jönköping och Lund, två professurer i geriatrik finns, Uppsala och Göteborg, och samhällsvetenskaplig forskning och undervisning äger rum vid flera av våra universitet. Ytterligare utbyggnad med bl. a. fler geriatriska professurer är planerad för närmaste femårsperioden. De ekonomiska resurserna för åldrandeforskning är dock fortfarande helt otillfredsställande.

Förslagställarna aktualiserar flera mycket viktiga frågeställningar rörande åldrandets problem. Bl. a. berörs de bristfälliga kunskaperna inom åldrandets biologi, d. v. s. naturförloppet för funktionsförändringar hos individen och enskilda organ. Man pekar på svårigheten vad gäller gränsdragningen mellan sjukdom och normalt åldrande. Enligt Läkarsällskapets uppfattning har det funnits och finns fortfarande en viss tendens inom den medicinska vårdapparaten att klassificera symtom som är att beteckna som uttryck för normalt åldrande som sjukdom. Detta betraktelsesätt leder givetvis lätt till ett överutnyttjande av medicinskt-tekniska vårdinsatser och möjligen också till en överkonsumtion av läkemedel. Vidare kan ett sådant betraktelsesätt innebära att stora vårdinstitutioner skapas utan att nyttan av detta för vare sig individen eller samhället finns säkert dokumenterad. Förslagställarna berör inledningsvis den nationalekonomiska betydelsen av äldreomsorgens utformning och Läkarsällskapet vill också framhålla betydelsen av denna och att vårdstrukturen har en avgörande betydelse ur dessa synpunkter.

Läkarsällskapet instämmer i uppfattningen att den forskning som syftar till att utforska normalförloppet för åldrandet i bred bemärkelse bör få kraftigt ökade resurser. Endast genom denna kunskap kan sedan en klar uppfattning fås om vad som kan klassificeras som sjukdom och vad som kan klassificeras som uttryck för normalt åldrande. Denna kunskap kan också tjäna till underlag för om och hur eventuella s. k. förebyggande åtgärder skall insättas.

Beträffande gemensam nordisk utvecklingsplanering inom forskningsområdet påpekas med rätta värdet av ett samarbete. De skandinaviska länderna är var för sig små med begränsade materiella och personella resurser. Ett optimalt, effektivt utnyttjande av forsknings- och utveck-

lingsmöjligheter skulle naturligtvis underlättas av en öppen, gärna gemensam planeringsverksamhet liksom av ett frekvent utbyte av kunskap, erfarenheter och forskningsresultat. En inte obetydlig aktivitet i denna riktning pågår sedan drygt fem år genom Nordisk gerontologisk förening, som sedan 1973 haft kongress vartannat år. Dessa kongresser möter helt motionärernas krav på tvärvetenskaplig inriktning då samhällsvetenskapliga och humanistiska gerontologiska ämnen behandlas i fullt samma utsträckning som de medicinska. Ett ökat stöd till denna verksamhet från Nordiska rådets sida följer därför förslaget andas. Ett annat område där Nordiska rådet kan göra en insats i motionens anda är stöd till gemensam forskarutbildning i gerontologi för de nordiska länderna.

Ett speciellt område där en gemensam nordisk forskningsinsats torde vara av betydelse är problemen med omhändertagandet av äldre personer på sjukhus och vårdhem. På akutsjukhusens intagningsavdelningar blandas svårt sjuka åldringar med alkoholiserade svårt störande yngre personer. Det är ingen lycklig form för vård för någondera patientgruppen. På vårdavdelningar behandlas äldre personers inkontinensbesvär ofta synnerligen slentrianmässigt med allmän nivå-sänkning hos patienterna och ökande infektioner som följd. Forskning över vilka rent medicinska och socialmedicinska faktorer som leder till definitivt institutionellt omhändertagande av åldrade människor är också ett ämne där samlade forskningsinsatser från de nordiska länderna skulle vara av värde.

I Sverige har epidemiologiska studier genomförts rörande befolkningen över 60 år. I dessa studier har intressanta aspekter framkommit. Framförallt har detta gällt den förebyggande verksamheten inom åldersvården, där man funnit påtagliga brister.

Ett betydelsefullt område för profylaktiska åtgärder som lämpar sig väl för internordiskt tvärvetenskapligt samarbete är forskning över kostfrågor och fysisk aktivitet. I Sverige har man genom samarbete mellan läkare, tandläkare och dietister bland annat kunnat visa hur tandfunktionen påverkar valet av livsmedel och i Finland pågår omfattande undersökningar över kostens inverkan på sjukdomstillstånd orsakade av åderförkalkning.

Bristande kunskaper om hur äldre personer kan öka sin kondition genom träning saknas liksom hur dessa personer kan förbättra sin livssituation genom tekniska hjälpmedel och tillämpade ergonomiska åtgärder. Även om mycket positivt kan åstadkommas med enkla konstruktionsförbättringar finns åtskilligt som kräver omfattande tvärvetenskapliga forskningsinsatser, gärna internordiska.

Det kanske största vårdproblemet när det gäller äldre medborgare i de nordiska länderna är psykiska åldersstörningar. För att åstadkomma en förbättring härvidlag räcker det inte med klinisk, socialmedicinsk

och sociologisk forskning. Forskningsinsatser på basplanet är oundgängligen nödvändiga och särskilt viktigt är det att patologin och då speciellt neuropatologin integreras i dessa studier. Svensk neuropatologi har redan uppvisat betydande forskningsrön som kan bilda bas för fortsatta utvecklingsprogram.

Sammanfattningsvis kan sägas att motionen behandlar ett centralt ämne som är väl värt allt stöd. Framför allt bör forskningen inom respektive land stimuleras och internordiskt resultatutbyte och undervisning främjas. I den mån som man startar forskningsprojekt över gränserna måste riskerna för byråkratisering beaktas.

Stockholm den 20 december 1978

För Svenska läkaresällskapet

Olle Olsson

Ordförande

Kerstin Hagenfeldt

Bitr. sekreterare

Sveriges kommunaltjänstemannaförbund:

Förbundet anser det högst angeläget att beakta det aktuella medlemsförslaget. Den gerontologiska forskningen är eftersatt och åtgärder av såväl kvantitativt som kvalitativt slag är nödvändiga för att svara mot alla de önskemål som tas upp i medlemsförslaget.

Ett nordiskt samarbete inom det aktuella forskningsområdet är fördelaktigt ur rationalitetssynpunkt och borde kunna medverka till att forskningsinformationen får största möjliga räckvidd och den ekonomiska fördelningen av forskningsmedel underlättas.

Utöver vad som nämnts i förslaget vill SKTF föreslå ett forskningsämne benämnt "Äldre och handikappade i samhället". Forskningen kring detta ämne bör lämpligen kunna byggas upp i anslutning till sociala servicelinjen, vilken utbildningslinje är väl anpassad till arbetsmarknadens krav. En utbildningsplan bör presenteras Nordiska rådet. En samverkan mellan de nordiska länderna avseende såväl utbildning som forskning är angelägen.

Stockholm den 4 december 1978

Sveriges kommunaltjänstemannaförbund

Björn Rosengren

Lennart Larsson

Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund:

Problemet kring åldrandet och äldreomsorgen torde vara mycket lika för de nordiska länderna. Det torde därför vara av stort värde att länderna tar del av varandras erfarenheter vad gäller forskning och utbildning bl. a. för undvikande av upprepning av samma projekt i flera nordiska länder. Redan nu finns ju en gemensam nordisk utbildningsanstalt för socialmedicinsk utbildning, nämligen Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg.

SHSTF anser att det vore lämpligt att där tillskapa en enhet för utbildning och forskning kring åldrandets problem inom respektive nordiskt land. Viss filialundervisning har ju även diskuterats.

Sammanfattningsvis stödjer SHSTF det till Nordiska rådet väckta förslaget rörande samnordisk utbildning och forskning gällande åldrandets problem.

Stockholm den 28 november 1978

Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund

Marianne Lundqvist

Förbundsordförande

Gunilla Åkerblom

Förbundssekreterare

Sveriges läkarförbund:

Läkarförbundet finner liksom förslagsställarna att forskning och utbildning rörande åldrandets problem är synnerligen angeläget på såväl nationellt som på nordiskt och internationellt plan. Behovet härav har särskilt kvantitativ tyngd mot bakgrund av befolkningsutvecklingen och kvalitativt som följd av industrialisering, urbanisering och generationsklyftor. Hithörande frågor har stor samhällelig räckvidd och berör utbildning och forskning i biomedicin, klinisk medicin och samhällsvetenskaper, i viss mån även teknologi i vid bemärkelse.

För Sveriges del har under 1970-talet problemen kring åldrandet fått ökat utrymme inom den medicinska forskningens olika discipliner liksom också tvärvetenskapligt. Vidare har utbildningen inom området förstärkts. I landet finns för närvarande två professorer i geriatrik och UHÄ föreslår i nyligen framlagd petita ytterligare en professur avseende "hela ämnesområdet geriatrik och gerontologi". Problemen kring åldrandet har sålunda haft viss genomslagskraft såväl inom högskoleväsendet som forskningsrådsorganisationen och sektorsorganen. Inom hälso- och sjukvården är organisationen av och innehållet i åldringsvården föremål för stort intresse och hög ambitionsnivå. Kommande beslut i

dessas frågor måste givetvis kopplas till adekvat utbildning av bl. a. de för åldringsvården ansvariga läkarna.

Som ovan framhållits anser förbundet det mycket angeläget med en ökad satsning på åldersforskning. Förbundet ställer sig emellertid tveksamt till om ett vetenskapligt utbyte på området bl. a. bör utformas som ett samnordiskt program. Internordisk forskningssamverkan bör dock givetvis kunna förekomma, då verkliga skäl föreligger. Både på nordisk och europeisk nivå finns hos olika "överordnade" organ ambition att initiera internationella samarbetsprojekt, ofta utan att man har konkreta underlag. Det bör därtill understrykas, att studier av multicentertyp som regel är förknippade med betydande svårigheter. Forskare i olika länder redovisar som regel sina resultat vid nordiska/internationella konferenser och symposier samt i internationella tidskrifter. Läkarförbundets specialistföreningar har t. ex. byggt upp nordiska föreningar som med jämna mellanrum anordnar samnordiska kongresser och konferenser, som spelar en viktig roll för redovisning och initiering av forskning. Forskarna har sålunda stora möjligheter att själva etablera internationell forskningssamverkan. Vad gäller möjligheten att externt initiera och vid behov medverka till samordning av projekt vill förbundet peka på att det redan finns två Nordiska rådet närstående organ med dylika möjligheter, nämligen Nordisk samarbetsnämnd för medicinsk forskning (NOS-M) samt Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. Vad gäller att inom Norden befrämja kontakter och informera om utbildning/undervisning finns anledning att även erinra om Nordisk federation för medicinsk undervisning (NFMU), som sorterar under Nordiska kultursekretariatet i Köpenhamn. Federationen skall enligt sina stadgar vara ett kontakt- och samarbetsorgan för de medicinska fakulteterna och motsvarande organ med ansvar för läkarutbildningen samt de myndigheter och organisationer, som har anknytning till grund-, vidare- och efterutbildningen av läkare i Norden. Verksamheten bedrivs i stor utsträckning genom symposier och seminarier, förlagda till olika orter inom Norden.

Sammanfattningsvis finner läkarförbundet att frågorna om utbildning och forskning rörande åldrandets problem är angelägna och måste beaktas. Nordisk samverkan bör förekomma då klara behov och önskemål härom föreligger. Enligt förbundets mening kan erforderliga kontakter och information i stor utsträckning förmedlas på det personliga planet och via redan befintliga organ, nära knutna till Nordiska rådet. Läkarförbundet anser därför, att medlemsförslaget för närvarande inte bör föranleda någon särskild åtgärd från Nordiska rådets sida.

Stockholm den 19 december 1978

Sveriges läkarförbund
Utredningsavdelningen
Ulf Schöldström

Ann-Mari Ebenius

Pensionärernas riksorganisation (PRO):

Förslaget har som utgångspunkt det ökade antalet äldre personer, i första hand under åren fram till år 2000. Detta förhållande skapar naturligtvis motiv för att utreda de olika insatser som samhället måste göra, dels i nuläget, dels med hänsyn till den antalsmässiga ökningen.

Forskningen betyder i detta hänseende att fördelningen av de resurser som kan disponeras får en inriktning som skapar större möjligheter att genomföra en riktig äldreomsorg.

Förslaget ger också exempel på en rad områden där ökad kunskap skulle kunna ge bättre möjligheter till långtidsplanering.

PRO anser att de i förslagen omnämnda forskningsobjekten i viss omfattning har genomförts eller är föremål för forskning.

PRO anser vidare, att det vore ytterligt värdefullt med en inventering av olika forskningsresultat med utgångspunkt från de olika länderna och som sedan kunde ingå i en nordisk sammanställning.

PRO anser nämligen, att den forskning som har slutförts eller pågår i stor utsträckning saknar ett sammanhållande program, inte minst om man därvid inrymmer samtliga nordiska länder.

PRO vill dock framhålla att objekt som inte tidigare varit föremål för forskning naturligtvis måste anses inte bara angelägna utan också nödvändiga för att möjliggöra den tidigare omnämnda långtidsplaneringen.

Det måste också vara önskvärt att forskningsresultat katalogiseras, t. ex. i en databank, för att därigenom göra det möjligt att ge information om vad som gjorts och vad som är föremål för forskning.

Stockholm den 13 december 1978

Pensionärernas riksorganisation

Arne Geijer
Ordförande

Willy Sehlberg
Kanslichef

Nils Gustavsson
Socialombudsman

Sveriges folkpensionärsers riksförbund (SFRF):

SFRF:s medlemmar — pensionärerna — är människor för vilka det är av stort intresse att äga så väl dokumenterad kunskap om åldrandet och dess problem som möjligt. Vårt förbund ser som kanske sin viktigaste uppgift att söka bidra till att pensionärsåren blir till en tid av god hälsa, stimulerande aktivitet och intellektuell utveckling. Detta vårt arbete vill vi så långt det är möjligt bygga på dokumenterade fakta om de primära förutsättningarna för ett harmoniskt åldrande.

Många faktorer påverkar möjligheterna att förverkliga dessa våra

syften. En god hälsa torde vara den viktigaste förutsättningen för ett naturligt, riktigt åldrande. Det finns också ett starkt behov bland våra pensionärer att finna vägarna till bättre hälsa. I det aktuella förslaget framhålls att "förebyggande medicinska åtgärder (kost, motion, aktivitet etc.) bör ges prioritet i forskningsarbetet". SFRF stöder denna tanke och vill i sammanhanget nämna att förbundet inom kort startar en brett upplagd "friskvårdskampanj", där vi kommer att informera om och propagera för bl. a. riktigt sammansatt kost, motion, förbättrad hygien och regelbundna hälsokontroller. Vi tror att detta är av vikt för åldrandet, men alltför lite av vetenskaplig dokumentation har stått oss till buds.

Vi anser förslaget om en samnordisk forskning inom åldrandets område vara väl motiverat. En samordning till en nordisk enhet bör av många skäl vara en riktig tanke. En sådan samlad resurs bör kunna leda till större effektivitet och vidgad bredd på forskningen i fråga. Det ökande antalet äldre i samtliga nordiska länder ställer också allt större krav, vilka bäst torde kunna mötas genom en gemensam nordisk insats.

SFRF vill här föra fram tanken att — om detta samarbete kommer till stånd och utformas som ett samnordiskt program — åtminstone en del av programmet knytes till Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. Här finns erfarenhet av ett redan existerande nordiskt samarbete inom hälso- och sjukvården. På denna erfarenhet borde man kunna bygga vidare.

Stockholm den 11 december 1978

För Sveriges folkpensionärers riksförbund

Harry Rådö

Förbundsordförande

Gösta Blixt

Förbundssekreterare

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

Finland

Helsingfors universitet, konsistoriet, hänvisar i skrivelse den 7 februari 1979 till medicinska fakultetens yttrande av den 5 januari 1979 (se nedan).

Helsingfors universitet, medicinska fakulteten¹:

I medlemsförslagets motivering framförs vikten av åldrandets problem ur medicinska, sociala och nationalekonomiska synpunkter och hänvisas

¹ Yttrandet översatt från finska.

till att ett bättre informationsutbyte om pågående forsknings- och utredningsverksamhet skulle kunna medföra att onödigt dubbelarbete undviks och att de tillgängliga resurserna används på ett bättre sätt. Här kan man instämma och konstatera att en nordisk samverkan även på detta område är viktig och nyttig.

Att effektivt förverkliga samarbetet på forskningens område förutsätter dock att undervisningen på området i landets fakulteter ordnas så att de motsvarar tidens krav. Sålunda står som främsta mål att vid de medicinska fakulteterna ordna undervisningen i gerontologi, i synnerhet beträffande geriatriken, på så sätt att den så naturligt som möjligt anknyter till den medicinska grund-, vidare- och efterutbildningen.

På detta sätt skulle man effektivare kunna planera samnordiska forskningsprogram, som för sin del Nordisk gerontologisk förening och Nordisk Samråd för Eldreomsorg har strävat att främja.

Medicinska fakulteten anser, att man i den nordiska samverkan på området i detta skede borde koncentrera sig på att granska och utveckla utbildningen enligt gemensamt överenskomna principer. Detta bör göras i samverkan mellan respektive fakulteter.

Samtidigt bör man sträva till att understöda redan etablerad samnordisk verksamhet på området.

Helsingfors den 5 januari 1979

Lauri Autio

Docent

Asko Kahanpää

Docent

Elli Leikola

Med. lic.

Medlemsförslag

om nordiskt samarbete i OECD om uppförandekod för multinationella företag (MNF)

(Väckt av Gunnar Berge, Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Jens Risgaard Knudsen, Reiluf Steen, Ulf Sundqvist och Erkki Tuomioja)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens Fackliga Samorganisation (NFS):

Den nationella och internationella fackföreningsrörelsen har sedan lång tid arbetat med problem i samband med multinationella företags verksamhet. Även om problemen med dessa företags verksamhet inte skall överdrivas och fördelarna inte skall förnekas innebär företagens internationella karaktär att de har möjlighet att åsidosätta nationella fackliga avtal och krav. Den internationella fackföreningsrörelsens svar har varit att samordna fackliga aktioner på ett internationellt plan.

Utvecklingen har emellertid inneburit att de multinationella företagen nu har sådan inverkan på den internationella ekonomiska utvecklingen att problemen blir allt mer komplicerade då det gäller att utforma en effektiv ekonomisk politik. NFS vill i detta sammanhang hänvisa till rapporten "NFS och den internationella ekonomiska politiken" som har förelagts de nordiska ekonomi- och arbetsmarknadsministrarna, bl. a. vid den nordiska trepartskonferensen om ekonomi och sysselsättning i Köpenhamn i september 1978.

Mot bakgrund av de speciella problem som produktionens internationalisering och de multinationella företagens utveckling inneburit har en rad internationella organ och organisationer tagit upp MNF-problemen till behandling. Sålunda har bl. a. FN, ILO och OECD under senare år arbetat intensivt inom detta område. NFS vill i detta sammanhang hänvisa till de krav som den nordiska fackföreningsrörelsen formulerat beträffande etableringsregler, konkurrensfrågor, skattepolitik och arbetsrätt i ett särskilt NFS-program: "Handlingsprogram angående multinationella företag". Vidare har NFS fastlagt den nordiska fackföreningsrörelsens krav inför revideringen av OECD-koden. Dessa krav redovisas i särskild bilaga (se *Bihang*).

NFS kan sålunda helt ansluta sig till medlemsförslaget åsikt att de nordiska regeringarna skall samordna sina krav då det gäller OECD-

Enligt NFS:s uppfattning är de erfarenheter som vunnits av konsultationer mellan de nordiska regeringarnas delegater i OECD:s kommitté för MNF-frågor och NFS så gynnsamma att en särskild arbetsgrupp bör tillsättas. Arbetsgruppen bör bestå av representanter för de kodens revidering för att därefter söka finna bredast möjliga stöd för de nordiska kraven. De konsultationer som hittills förekommit mellan de nordiska regeringarna och mellan representanter för de nordiska regeringarna och NFS bör fortsätta och intensifieras.

nordiska regeringarna och NFS samt ha till uppgift att fortlöpande diskutera MNF-problemen i ett nordiskt och internationellt perspektiv. Detta är viktigt inte minst med hänsyn till det arbete som väntar under 1979 inom både OECD och FN då det gäller etablerandet av internationella riktlinjer för MNF-företagens verksamhet.

Stockholm den 11 december 1978

Nordens Fackliga Samorganisation
Lennart Forsebäck

BIHANG

NFS' krav inför revideringen av OECD:s kod för multinationella företag i juni 1979

1. Koden skall vara folkrättsligt bindande

Kort innan OECD antog sin deklaration om multinationella investeringar och multinationella företag i juni 1976 gjorde NFS' styrelse ett uttalande i frågan. Därvid välkomnades det arbete som nedlagts för att lösa vissa problem i samband med multinationella företags verksamhet. Samtidigt påpekades vissa brister i det förslag som OECD senare antog. Det bör påpekas att en av utgångspunkterna för NFS' krav var de krav som TUAC framförde till OECD i november 1975.

De krav som framfördes av TUAC och NFS i samband med att koden utarbetades äger till stor del alltjämt giltighet. Ett av dessa icke tillgodosedda krav gäller att koden skall vara bindande. NFS vill därför inför revisionen av koden i juni 1979 åter framföra kravet att koden skall göras folkrättsligt bindande genom beslut i OECD:s råd och vid behov genom nationell lagstiftning.

2. Omorganisera IME-kommittén

Enligt NFS' uppfattning har det tolkningsarbete som hittills förekommit i anslutning till att TUAC aktualiserat fall av brott mot koden icke givit tillfredsställande resultat. IME-kommittén bör därför omorganiseras så att representanter för BIAC och TUAC deltar i kommitténs arbete med yttranderätt. Härigenom ges parterna på arbetsmarknaden möjlighet att vid behov framföra och diskutera olika synpunkter och krav med regeringarna.

IME-kommittén bör vidare ges nya direktiv innebärande att kommittén i anslutning till enskilda ärenden förpliktas att uttala sig om ett visst handlande står i överensstämmelse med kodens anda och bokstav. De uttalanden som kommittén gör bör bringas till offentlig kännedom.

3. Inför rapporteringsplikt för multinationella företag

Det är enligt NFS' uppfattning angeläget att IME-kommittén i avslutning till ärenden som aktualiseras inom IME-kommittén ges rätt att begära rapporter från berörda företag. Avsikten härmed bör vara att ge IME-kommittén underlag för bedömningarna om ett visst företag uppträder i enlighet med kodens regler. Kommittén skall därvid ha rätt att kräva information om alla förhållanden av betydelse för IME-kommitténs arbete. Utöver denna rapporteringsplikt knuten till IME-kommitténs arbete bör TUAC utreda behovet av ett mer omfattande och regelbundet system med nationella rapporter om multinationella företags efterlevnad av bestämmelserna i OECD-koden.

4. Moderbolag/koncernledning skall ha ansvar för de områden som regleras av koden

Enligt NFS' uppfattning skall moderbolag/koncernledning ha ansvar för de områden som koden reglerar. Detta krav motiveras i nu gällande text av paragraf 8, stycke 2 samt paragraf 6. Denna tolkning måste enligt NFS' uppfattning gälla för att kodens värde som användbart instrument skall kunna hävdas.

Om denna tolkning icke accepteras kräver NFS att koden skrivs om i relevanta avsnitt i samband med revideringsarbetet så att moderbolaget/koncernledningen förpliktigas att ta ett sådant ansvar.

5. Multinationella företag skall erkänna de fackliga rättigheterna i alla länder

Även detta krav är enligt NFS' uppfattning en förutsättning för att de fackliga organisationerna skall betrakta koden som ett praktiskt användbart instrument. NFS ställer krav på en sådan tolkning av avsnittet om sysselsättning och arbetsmarknadsfrågor under punkterna 1 och 2.

6. Multinationella företag skall erkänna rätten till och underlätta fackligt internationellt samarbete inom koncernen och de fackliga organisationerna har därvid rätt att utnyttja internationella yrkessekretariat

Bestämmelser av denna innebörd finns i avsnittet om sysselsättning och arbetsmarknadsfrågor och NFS ställer sålunda krav på tolkningen av gällande text. I paragraf 2 sägs att företagen bör inom ramen för lagar, förordningar och praxis på arbetsmarknaden i varje land där de är verksamma ge de anställdas representanter sådana arbetsmöjligheter som är nödvändiga för att utveckla ändamålsenliga kollektivavtal samt förse de anställdas representanter med den information som behövs för meningsfulla förhandlingar om anställningsvillkor.

Enligt NFS' uppfattning är internationellt fackligt samarbete mellan koncernens olika delar en nödvändig förutsättning för att de anställdas representanter skall ha de arbetsmöjligheter som garanteras av paragraf 2. Detta krav skall gälla oberoende av i vilket land företaget bedriver verksamhet.

7. Informationskravet på multinationella koncerner skall gälla även framtida förhållanden och planer

Detta krav har sin motsvarighet främst i paragraf 3 i avsnittet om sysselsättning och arbetsmarknadsfrågor. Där sägs att företagen, då

detta överensstämmer med lokal rätt och praxis, skall förse de anställdas representanter med information som gör det möjligt för dem att erhålla en riktig och rättvisande bild av enhetens verksamhet eller, då så är lämpligt, företaget i sin helhet.

I detta fall kan den nuvarande texten inte anses tillfredsställande. Paragraf 3 bör därför omformuleras så att företagen förpliktigas att förse de anställdas representanter med information som gör det möjligt för dem att erhålla en riktig och rättvisande bild av företaget i dess helhet oberoende av lagar och praxis i det land företaget är verksamt. Dessutom skall informationen ges i god tid före beslut fattas och avse även planer om framtida verksamhet.

8. Multinationella företag skall inte erbjuda eller under hot försöka tillvinga sig sämre löne- och anställningsvillkor än nationella företag

OECD:s tolkning att det lokala dotterbolaget i en multinationell koncern har rätt att betala lön efter bärkraft kan innebära positiv diskriminering, d. v. s. de internationellt verksamma företagen ges en mer förmånlig behandling än nationella företag. Detta kan inte accepteras av NFS.

De internationellt verksamma företagen har genom sin karaktär möjligheter att genom internprissättningar och på annat sätt manipulera bärkraften för enheter inom koncernen, verksamma i olika länder. Manipulationer av denna art måste förhindras. Bärkraftsprincipen kan icke läggas till grund för lönesättningen inom multinationella företag. Anpassning bör i stället ske till bästa lokala förhållanden.

9. Uteblivna investeringar skall jämföras med flyttning av verksamheten

I avsnittet om sysselsättning och arbetsmarknadsfrågor sägs i paragraf 8 att företag bör i samband med bona fide förhandlingar med de anställdas representanter om anställningsvillkor, eller medan de anställda utövar sin rätt att organisera sig, ej hota med att utnyttja sina möjligheter att helt eller delvis överföra en driftenhet från landet ifråga, i syfte att därigenom otillbörligt påverka dessa förhandlingar eller att förhindra att organisationsrätten utövas.

Det hot som nämns i paragraf 8 bör även gälla framtida produktion samt ny- och ersättningsinvesteringar och flyttning av personal. NFS kräver att kodtexten i detta avsnitt omformuleras i enlighet härmed. Vad som ovan sagts gäller naturligtvis inte enbart hot utan genomförandet av nämnda åtgärder.

10. Lagar, förordningar och praxis på arbetsmarknaden i det land där företaget är verksamt får inte åberopas för att minska företagets skyldigheter enligt OECD-koden

I inledning till avsnittet om sysselsättning och arbetsmarknad förekommer frasen: "Företagen bör, inom ramen för lagar, förordningar och rådande praxis på arbetsmarknaden i varje land där de är verksamma . . .". Denna text bör enligt NFS' uppfattning omformuleras så att den föreskriver att företagen skall följa koden under förutsättning att denna inte är sämre än gällande lagar, förordningar och praxis i varje land där företaget är verksamt.

11. Multinationella företag skall åläggas att överlägga med de anställda om planerade framtida åtgärder

Detta tolkningskrav har anknytning till paragraf 6 i avsnittet om sys-selsättning och arbetsmarknad. I nämnda paragraf sägs att företaget bör, inom ramen för lagar, förordningar och rådande praxis på arbetsmarknaden, i varje land där de är verksamma:

”då de överväger förändringar i sin verksamhet vilka skulle avse-värt inverka på de anställdas levnadsförhållanden, särskilt i händelse av nedläggning av en enhet som innebär kollektiva permitteringar eller avskedanden, ge skäligt varsel om sådana förändringar till representanter för sina anställda, och där så är lämpligt till berörda statliga myndigheter, samt samarbeta med de anställdas represen-tanter och berörda statliga myndigheter för att i största möjliga omfattning mildra omgynnsamma följder härav.”

Dessa överläggningar skall enligt NFS' uppfattning vara obligatoriska och genomföras oberoende av lagar och praxis i det land företaget är verksamt och gälla både det tilltänkta beslutet och de omedelbara och framtida effekterna av detta beslut. Överläggningarna skall upptas i god tid inför det tilltänkta beslutet. I det fall denna tolkning inte accepteras kräver NFS revidering av texten i detta avsnitt.

12. Ny kodtext krävs i det fall tolkningskraven inte tillgodoses

NFS har ovan framfört en rad krav som gäller tolkningen av nuva-rande text. I det fall dessa tolkningskrav inte kan tillgodoses inom ra-men för nuvarande text kräver NFS att ny text utarbetas och ersätter nuvarande text.

13. Övriga frågor

Kravet på facklig rätt till information har behandlats ovan. Dessa krav har i vissa fall gällt att IME-kommittén skall ge nuvarande text en viss tolkning och i andra fall att nuvarande text skall omformu-leras. I samband med revisionsbeslutet i juni 1979 bör OECD-rege-ringarna även besluta utarbeta en internationell informationsöverens-kommelse som bör träda i kraft 1981. I detta sammanhang vill NFS hänvisa till det av TUAC vid konsultationerna med IME-kommittén i april 1978 överlämnade exemplet på hur en sådan internationell överenskommelse kan utformas.

Vad gäller problemet med s. k. nationell behandling vill NFS fram-hålla följande. Problemet med nationell behandling av MNF är inte att dessa företag diskrimineras negativt utan att de ofta ges extremt gynnsamma villkor, t. ex. inom s. k. frizoner. Det är därför ett viktigt principiellt krav att beslut om nationell behandling endast skall inne-bära förbud för mer fördelaktig behandling av MNF än av nationella företag.

Frågan om nationell behandling har nära samband med regler för att främja eller hindra internationella investeringar samt med OECD:s kapitalliberaliseringsstadga. Det finns därför anledning att behandla dessa frågor i ett sammanhang. TUAC bör se till att dessa tre frågor behandlas i ett sammanhang i OECD och därvid eftersträva att regler införs i OECD:s kapitalliberaliseringsstadga som innebär att samhälls-ekonomiska sysselsättningsmässiga och sociala bedömningar skall kunna åberopas av regeringarna för att reglera de internationella kapital-rörelserna.

NFS vill slutligen betona vikten av att TUAC snarast möjligt angripa problemet med det internationella bankväsendet. Det internationella bankväsendet bedriver kreditgivning utan någon som helst myndighetskontroll. De internationella bankerna behöver t. ex. inte göra de avsättningar till reservfonder som på nationellt plan är bärande inslag i en sund bankverksamhet. TUAC bör eftersträva att OECD antar en bindande internationell överenskommelse som reglerar det internationella kreditväsendet.

14. Koden bör bli föremål för ny revidering 1981

NFS anser att OECD:s deklaration om multinationella investeringar och multinationella företag bör bli föremål för regelbunden revidering med hänsyn till den snabba utvecklingen inom detta område. Produktionen internationaliseras och de multinationella företagens verksamhet ökar i accelerande tempo. Därmed kommer nya krav på koden att aktualiseras. Efter det att den första kodrevideringen avslutas i juni 1979 bör nästkommande revidering ske i juni 1981. Detta nya revideringsarbete bör påbörjas omedelbart efter det att nuvarande revidering avslutas i juni 1979.

Nordisk Andelsforbund:

I anledning af den forestående revision af OECD's rekommandationer vedr. multinationale selskabers adfærd kan vi tilslutte os forslaget om (A 537/e), at Nordisk Råd opfordrer nordiske regeringer til at søge reglerne skærpet hvad angår information og overvågning.

I samme forbindelse skal vi pege på de særlige muligheder, der ligger i en fortsat udbygning af de kooperative foreningers virksomhed som alternativ til de multinationale selskabers aktivitet. Kooperationens særpræg nationalt og internationalt i forhold til de multinationale selskaber kommer i Norden til udtryk gennem mange forskellige indsatser, herunder brugsforeningernes indkøbssamarbejde på verdensmarkedet gennem Nordisk Andelsforbund, produktionssamarbejdet gennem fælles industriselskaber som Nordchokolad og Nordtend, anvendelse af egne varemærker m. v.

De multinationale selskaber bliver i stadig stigende grad en selvstændig økonomisk verdensmagt. Alene deres datterselskaber tegner sig ifølge FN for en produktion, der overstiger den samlede eksport fra alle ikke-socialistiske lande. Der findes omkring 15 000 multinationale selskaber i verden i dag, der råder over ca. 70 000 foretagender i andre lande end det, hvor moderselskabet har hjemme. Ifølge prognoser på Den internationale kooperative Alliances kongres i Warszawa i 1972 vil de multinationale selskaber i 1980 tegne sig for omkring 80 pct. af verdenshandelen.

Denne udvikling antyder mange usikkerhedsmomenter. Bl. a. fordi de multinationale selskaber foretager de afgørende beslutninger i moderlandet. Det forringer de nationale regeringers, fagforeningers og forbrugernes indflydelse på de multinationale selskabers virksomhed.

Brugsforeningerne har både medansvar og forudsætninger for at sikre forbrugernes indflydelse. Men opgaven er meget krævende og uhyre omfangsrig. Derfor kræves, at de kooperative virksomheder hele tiden i konkurrencen med de multinationale selskaber arbejder med den optimale effektivitet og finansielt og teknisk er veludrustede.

Det kræver en indsats nationalt, men også samarbejde på internationalt plan. Brugsforeningsbevægelsen går derfor ind for:

”fortsat og forstærket deltagelse i nordisk og i andet kooperativt internationalt indkøbs- og industrisamarbejde med henblik på at skaffe pris- og kvalitetsfordele og at styrke forbrugerejede alternativer til private multinationale koncerner og andre foretagender”.

(Citat fra Brugsens forbrugerprogram 1978—81.) Tilsvarende formuleringer findes i de øvrige nordiske brugsforeningsbevægelser forbrugerpolitiske handlingsprogrammer.

På Den internationale kooperative Alliances 25. kongres i 1972 i Warszawa drøftede medlemsorganisationerne, der repræsenterer ca. 60 lande med ca. 330 millioner kooperative enkeltmedlemmer, hvordan de i fællesskab kan optræde som modvægt mod de multinationale selskaber ved at udvide det internationale samarbejde, dels ved indkøb og produktion og dels ved produktudvikling og forskning. Fra en på kongressen enstemmigt vedtaget resolution skal vi tillade os at citere følgende:

“The 25th Congress of the International Co-operative Alliance

NOTES the intensive public discussion since its last Congress of the rapid development of multinational corporations and the threats they pose to the public interests, and in particular to the interests and living standards of consumers, workers, farmers, employees, and small businessmen to the fair and equitable international economic exchange and rational sharing of labour, stability of currency-financial systems, national sovereignty, peace and security of peoples and countries, especially developing countries. These threats result from expansion of monopolistic capital not controlled and, moreover, even encouraged by legislation of most countries, contempt of principles of public accountability, national labour legislation, active participation of multinational corporations in expanding military industries;

BELIEVES that this situation offers both a challenge and an opportunity to the international co-operative movement to combat the abuses of large private concentrations of economic power by exercising an effective countervailing force, and also by collaborating with UN Specialised Agencies and other international organisations to bring pressure for international control in order to counteract such abuses;

STRESSES that both national and international co-operative enterprises have already in many cases been able to counteract abuses by multinational corporations, especially monopolistic concerns in the field of both production and distribution;

RECOGNISES that the capacity of national and international co-operative enterprises for increasing their impact as an effective countervailing force depends upon increasing the efficiency of their business operations, particularly in terms of appropriate structural changes within the framework of a policy of economic planning, increase in membership

and of constant democratic practice, as well as in terms of a highly competent flexible and far-sighted management; and mobilisation of adequate financial resources;

URGES therefore, that the Central Committee, in collaboration with ICA Auxiliary Committees and member organisations, should take appropriate action, and in particular should:

(1) urge the UN to convene a conference on the implications of multinational corporations for the interests of consumers, farmers and workers, to study the impact of such concerns, especially on developing countries, governments and international trade relations, and to formulate a programme for international control to counteract their abuses;

(2) support the convening of a conference of co-operative research specialists and appropriate staff under the auspices of the ICA for the purpose of formulating:

(a) specific recommendations for the ICA to arrange for information and documentation facilities on methods of structural changes in co-operatives, co-operative management training and co-operative finances with a view to more systematic and comprehensive exchange of experience among member organisations; this would call for a collaborative effort of member organisations and the ICA Secretariat;

(b) specific recommendations for mounting at the international level a series of intensive, high level management training courses of relatively short duration concerning specialised aspects of co-operative enterprise, including financial management; such courses should be self-financing, and should draw on expertise in member organisations and from outside sources;

(3) support the convening of a conference for the purpose of formulating specific proposals for collaboration in establishing an institutional framework, within which long-term investment funds for the world co-operative movement could be mobilised, pooled and made available to member organisations, taking into account various ideas emerging from the above-mentioned Congress document — for example, an international leasing company, an international property company, increasing utilisation of the funds of insurance co-operatives and credit unions, international clearing arrangements and other forms of collaboration between co-operative banks.

CALLS UPON member organisations actively to promote the democratisation of economic and public life, to combat multinational corporations by all available means, combining their efforts with those of other democratic organisations and movements, and to urge governments to limit the expansion, and to establish a strict control over activities of monopolist corporations; to lessen their key position in economic and political life, to deprive them of financial taxation customs and other privileges and advantages, and at the same time to demand recognition of the social value of co-operatives, providing for them advantages as compared with private business enterprises, and the abolition of laws limiting co-operative activities.”

Den indkøbsstyrke, brugsforeningsbevægelsen repræsenterer, er et godt trumfkort, når det gælder om at skaffe forbrugerne de størst mulige pris- og kvalitetsfordele. Styrken øges gennem internationalt samarbejde, som det fx finder sted i *Nordisk Andelsforbund*, der i 1977 omsatte for næsten 2 mia. kr.

Samme udvikling kan ses i *Inter-Coop*, økonomisk samarbejdsorgan for 20 landes brugsforeninger. Gennem Inter-Coop foretoges i 1977 fællesindkøb af ikke-fødevarer for ca. 1 500 mio. kr. og formidling af fødevarerindkøb for ca. 400 mio. kr. Markedsførings- og reklamemæssigt har brugsforeningerne forbedret deres position over for de multinationale gennem øget brug af fælles internationale kooperative varemærker.

Den forbrugerkooperative strategi over for de multinationale selskaber drejer sig i vidt omfang om at skaffe sig de samme fordele, som de multinationale koncerner har. Det gælder i forbindelse med udnyttelse af adgangen til større markeder samt tilførsel af teknisk viden og kapital på tværs af nationale grænser. Denne fremgangsmåde er bl. a. baggrunden for de nordiske brugsforeningers industrisamarbejde, der har ført til etablering af fællesvirksomhederne *Nordchokolad* og *Nordtend*, der forsyner de nordiske brugere med dels chokoladevarer og dels kemisk-tekniske produkter for et beløb af omkring 1 mia. kr. årligt.

Det samarbejde, de nordiske og tildels også øvrige europæiske brugsforeninger har udviklet, er et bevis på, at der på international basis kan etableres et effektivt samarbejde som alternativ til de private, multinationale selskaber.

Det må sikres, at de kooperative selskabers transnationale aktiviteter ikke begrænses som led i den foreslåede skærpede kontrol med de private, multinationale selskabers aktivitet.

København, den 11. januar 1978

J. Rønslø

D a n m a r k

Handelsministeriet:

— — — skal *handelsministeriet* i samarbejde med *arbejdsministeriet*, *det økonomiske sekretariat*, *Danmarks Nationalbank* og *udenrigsministeriet* fremkomme med følgende fællesudtalelse:

De vestlige industrilandes samarbejde vedrørende multinationale foretagenders virksomhed resulterede i 1976 i vedtagelse af OECD's deklARATION vedrørende internationale investeringer og multinationale foretagender, der bl. a. indeholder retningslinjer for multinationale foretagenders adfærd. Deklarationen er udtryk for det mål af samarbejde, der kunne opnås enighed om mellem medlemslandene på daværende tidspunkt. Det blev i forbindelse med deklARATIONENS vedtagelse i juni 1976 præciseret, at deklARATIONEN var et første skridt i samarbejdet, og i deklARATIONEN er det fastsat, at man efter senest 3 år skal vurdere, om erfaringerne med deklARATIONEN giver anledning til ændringer.

Fra dansk side har man aktivt deltaget i OECD's arbejde vedrørende multinationale foretagenders virksomhed med henblik på at fremme de positive bidrag, som multinationale foretagender kan yde til økonomiske og sociale fremskridt, og at begrænse og løse de vanskeligheder, som kan opstå som følge af deres forskellige aktiviteter.

Deklarationen skønnes at have haft en positiv indflydelse på multinationale foretagenders adfærd. Det vil være hensigtsmæssigt at søge deklARATIONENS positive virkninger forstærket gennem en tydeliggørelse af deklARATIONENS retningslinjer, bl. a. for så vidt angår spørgsmålet om arbejdstagers stilling og om information. Man er endvidere positiv over for bestræbelser på at gøre koden mere effektiv, uden at man dog finder, at de eksisterende organer er egnede til at træffe afgørelse i konkrete sager. Fremskridt på disse områder forudsætter bred international tilslutning. Fra dansk side støtter man ved den allerede påbegyndte gennemgang af deklARATIONEN bestræbelser i denne henseende, og det skønnes, at der vil kunne opnås visse resultater. Derimod vil der næppe kunne opnås enighed mellem OECD-landene om at gøre deklARATIONEN bindende.

Såvel under udarbejdelsen af 1976-deklARATIONEN som under det påbegyndte arbejde med henblik på revisionen af deklARATIONEN i 1979 har der været en snæver kontakt mellem de nordiske delegationer. Forud for møderne i OECD's komité for multinationale foretagender og tilsvarende arbejde i FN drøfter de nordiske delegationer de emner, som kommer til behandling på møderne. Der eksisterer således allerede et udbygget nordisk samarbejde i forbindelse med OECD-samarbejdet og andet internationalt samarbejde om multinationale foretagenders virksomhed.

København, den 29. november 1978

P. m. v.

E. b.

Erik Nielsen

Danmarks Nationalbank:

Nationalbanken skal i denne forbindelse meddele, at en fællesudtalelse i sagen blev afgivet fra Nationalbanken, Handelsministeriet, Udenrigsministeriet, Arbejdsministeriet og Det økonomiske Sekretariat den 29. november 1978.

Nationalbanken har således ikke yderligere kommentarer til det omhandlede medlemsforslag.

København, den 9. januar 1978

Danmarks Nationalbank

Internationalt Kontor

F. Hollesen

Kristian Sørensen

Industrirådet:

Medlemsforslaget foreslår, at Nordisk Råd henstiller til regeringerne, at de tilsammen virker for, at gennemgangen af OECD's kodeks for multinationale selskaber fører til bedre oplysning og mere effektiv overvågning af disse selskabers virksomhed i de nordiske lande.

Det fremgår ikke af begrundelsen for forslaget, at forslagsstillerne har ladet sig påvirke af, at Nordisk Ministerråd allerede har taget initiativ til undersøgelse af de multinationale selskabers betydning for de nordiske landes økonomi og har foranstaltet en særlig undersøgelse af deres beskæftningsforhold.

Industrirådet finder det ikke hensigtsmæssigt, at Nordisk Råd retter henstilling til regeringerne vedrørende de multinationale selskabers forhold, før man har haft lejlighed til at studere de undersøgelser, der er under udarbejdelse og vil blive fremlagt i nær fremtid.

Industrirådet må kraftigt advare mod nordiske initiativer, der tilsigter en opstilling af strengere krav til internationalt ejede selskabers virksomhed i Norden end i den øvrige verden.

Der er til OECD's kodeks knyttet en forpligtelse for regeringerne til at give internationalt ejede virksomheder, der har fået tilladelse til at drive virksomhed i et medlemsland, samme vilkår som nationalt ejede virksomheder, og til at overholde visse regler for de vilkår, der tilbydes udenlandske virksomheder ved etablering i et medlemsland.

Det må være af afgørende betydning for de nordiske landes deltagelse som ligeberettigede partnere i det internationale økonomiske samarbejde, at de overholder disse forpligtelser, således at virksomheder ikke tilbydes væsentligt ringere, eller for den sags skyld bedre, vilkår i de nordiske lande i forhold til de vilkår, som nordiske virksomheder må respektere såvel i Norden som i de øvrige OECD-lande. I hvert fald for et af de nordiske lande, Sverige, gælder det, at indenlandsk ejede virksomheders produktion og beskæftigelse i andre lande i omfang og økonomisk betydning langt overstiger udenlandsk ejede virksomheders produktion og beskæftigelse i indlandet.

På denne baggrund anser Industrirådet det for uheldigt og for stridende mod de nordiske landes samfundsinteresser, at den svenske regering har anmeldt en række undtagelser fra OECD-kravet om national behandling af udenlandsk ejede virksomheder, og at der fra den svenske fagbevægelses side stilles krav om endnu større forskelsbehandling med hensyn til de restriktioner, der skal gælde for udenlandsk og indenlandsk ejede virksomheder.

I stedet for at opfordre regeringerne til skærpet kontrol med virksomhedsudøvelse i Norden, burde Nordisk Råd efter Industrirådets opfattelse henstille til regeringerne at optage indbyrdes konsultation

med henblik på at begrænse de nordiske regeringers forbehold over for OECD-kravet om national behandling mest muligt.

København, den 16. november 1978

Ove Munch

Provinshandelskammeret:

Provinshandelskammeret ønsker i denne anledning at henvise til vore tidligere udtalelser angående forslag i relation til multinationale selskaber af henholdsvis 15. maj og 28. august 1974 og skal herefter meddele, at efter vor opfattelse bør der ikke fra dansk side gives tilslutning til et selvstændigt nordisk initiativ i førnævnte sag, men Danmark bør i denne sag handle i nøje overensstemmelse med de øvrige lande inden for EF, hvor spørgsmålet om de multinationale selskabers virksomhed som bekendt også drøftes.

København, den 2. november 1978

Mogens Aasted

B. Kremer

Dansk Arbejdsgiverforening:

Selve forslaget giver i og for sig ikke anledning til bemærkninger, idet netop informationsproblematikken vedrørende multinationale selskaber er et væsentligt led i de igangværende drøftelser i OECD-regie. Vi har endvidere forstået, at der er et udmærket samarbejde mellem de nordiske regeringers repræsentanter i denne sag. På denne baggrund forekommer forslaget overflødigt.

Dansk Arbejdsgiverforening vil imidlertid ikke undlade at kommentere de indledende bemærkninger til forslaget, som i vid udstrækning bygger på en opfattelse, som netop ikke blev lagt til grund ved OECD-kodeksens udarbejdelse.

For det første tales der om en revision af kodeksen, hvilket ikke er korrekt, idet det relevante udtryk på engelsk "review" netop ikke indebærer krav om ændringer i teksten til kodeksen. Herved er udgangspunktet for forslaget forfejlet.

For det andet antydes det i de indledende bemærkninger, at et OECD-organ på den ene eller anden måde skulle have en domstolslignende effekt i forholdet til multinationale selskaber i konkrete sager. Dels er kodeksens udformning og karakter aldeles uegnet til at danne grundlag herfor, dels har erfaringerne vist (Hertz-sagen i Danmark), at såfremt behov herfor opstår, vil en løsning blive fundet, jfr. para. 52 i ILO-deklarationen om multinationale selskaber af den 16. november 1977.

Dansk Arbejdsgiverforening vil også benytte lejligheden til at understrege det fundamentale princip, at multinationale og nationale virksomheder bør eksistere under ensartede vilkår, hvilket ikke synes at være forslagsstillernes opfattelse.

Endelig synes ordene ”i våra länder” i forslaget at antyde et ønske om en forskelsbehandling mellem multinationale selskaber, der opererer i Norden, og sådanne selskaber, der virker i andre dele af verden. Såfremt dette er formålet med forslaget, må Dansk Arbejdsgiverforening advare herimod. Dels vil dette indebære et brud med grundprincippet for OECD-kodeksen, dels vil man risikere modtræk i andre lande mod nordiske multinationale selskabers derværende datterselskaber.

Inden specifikke nordiske foranstaltninger måtte komme op til debat, vil det under alle omstændigheder være rimeligt at afvente resultatet af de undersøgelser vedrørende multinationale selskaber, som Nordisk Ministerråd har iværksat vedrørende henholdsvis skatteforhold og multinationale selskabers rolle i de nordiske landes økonomi, og hvorom rapporter forventes at foreligge i den nærmeste fremtid.

Sammenfattende mener Dansk Arbejdsgiverforening, at medlemsforslaget er overflødigt, og i værste fald på grund af dets indledende bemærkninger skadeligt for forståelsen af OECD-kodeksens betydning.

København, den 14. december 1978

Dansk Arbejdsgiverforening

Arne Lund

Jørgen Stenhjerre

Den danske Bankforening har i skrivelse den 1 november 1978 förklarat sig icke ha något att meddela i saken.

Danmarks Rederiforening:

Fra Danmarks Rederiforenings side finder vi det ikke hensigtsmæssigt, at der foreslås en sådan stramning, så meget mere som resultatet af de undersøgelser, som i længere tid har stået på vedrørende de multinationale selskabers aktiviteter i de nordiske lande, endnu ikke er kendt.

Vi vil i øvrigt i lighed med tidligere advare mod nordiske initiativer, hvis sigte er at gennemføre strengere krav til multinationale selskaber i Norden end i andre lande.

København, den 5. december 1978

Danmarks Rederiforening

P. d. v.

Jørgen Holck

Finland

Handels- och industriministeriet:

Revisionsarbetet på den i juni 1976 av OECD-ländernas regeringar godtagna uppförandekoden inleddes senaste år och kommer att fortgå under det första halvåret 1979 under vilken tid även de enskilda regeringarnas attityd till de olika förslagen klarnar. Man är redan nu medveten om att ett antal viktiga industriländer torde komma att kräva att den inre balansen mellan de tre olika avsnitten i OECD-koden även i fortsättningen bibehålles. En revidering exempelvis i avsnittet om företagets uppförande bör, enligt dessa länder, resultera i en revidering av de två övriga avsnitten. För Finlands vidkommande är en skärpning av texten i avsnittet om nationell behandling knappast i landets intresse.

Synpunkterna om de olika förslagen i revisionsarbetet, dvs. omskrivning och komplettering av texten, tolkning av riktlinjerna och effektiviserandet av uppföljningsmaskineriet, har ännu inte slutgiltigt utkristalliserats för Finlands del. Några allmänna riktlinjer, som för Finlands del synes vara rätt viktiga att beakta vid revisionsarbetet, torde dock redan nu kunna framläggas.

Erfarenheterna om kodens betydelse är ännu relativt små; koden har ju varit i kraft endast drygt två år. En större ändring av textens substansfrågor ter sig därför omotiverad, ja till och med orealistisk. Detta innebär bl. a. att kodens karaktär av rekommendation i detta skede inte kan eller bör ändras till ett bindande instrument. En mindre, ”teknisk” översyn borde däremot kunna åstadkommas, främst då det gäller direkta luckor i texten.

Det vore skäl att koncentrera den största arbetsinsatsen till speciella avsnitt — detta gäller främst avsnittet om sysselsättning och arbetsmarknadsfrågor — för att åstadkomma klarare regler och tolkningar än hittills. Kodens tillämpning i praktiken bör med andra ord kunna underlättas.

I det nordiska medlemsförslaget anses det vara en stor svaghet att OECD-kommittén inte får ta upp till prövning enskilda fall av överträdelser av kodens föreskrifter. I den mån kommittén vill göra uttalanden om tolkningar av reglerna kan dessa uttalanden endast ha en generell karaktär utan referens till namngivna företag.

Handels- och industriministeriet anser det inte vara motiverat i nuläget att ett namngivet företag och dess agerande blir föremål för något slag av ”domstolsförfarande” eller tribunalbehandling. Däremot är det enligt ministeriets uppfattning viktigt, att man arbetar vidare med en effektivisering av tolknings- och uppföljningsproceduren. Därigenom bör man av de fall, som på regeringarnas eller TUAC:s initiativ kommer upp till behandling inom OECD, kunna dra slutsatsen huruvida uppförandet varit i strid med OECD-reglerna eller inte.

Det är av vikt att företagen ges tillfälle att framföra sina synpunkter angående de beskyllningar som framförts mot dem.

De multinationella företagens internationella karaktär gör att de ofta har så att säga obegränsade möjligheter att samtidigt operera i flertalet länder, dra nytta av växlande konjunkturer och ekonomiska omständigheter och sålunda tillskansa sig större ekonomisk vinning än vad värdlandets egna företag har möjligheter till. Samtidigt kan de påverka värdlandets näringsliv, inte enbart i positiv utan även i mindre önskvärd riktning.

Med beaktande av dessa omständigheter är det förståeligt att man inom vissa OECD-länder önskar erhålla bättre information än hittills och även i viss mån större möjlighet till övervakning av de multinationella företagens verksamhet. Även då den nationella lagstiftningen inte direkt ger myndigheterna rättigheter att kräva större insyn i de multinationella företagens agerande, torde det vara berättigat att vänta sig en större öppenhet från företagens sida.

Det är således i Finlands intresse att i OECD-reglerna inkluderas ett system, enligt vilket de multinationella företagen anmodas att i vissa primära frågor lämna uppgifter om sig själva, ländervis. Det är av vikt att våra myndigheters möjligheter till en bättre insyn i företagens verksamhet och vid behov en viss övervakning av densamma underlättas genom internationella rekommendationer.

Till sist kan det vara på sin plats att säga några ord om det nordiska samarbetet beträffande OECD-koden. Den nordiska OECD-förhandlingsgruppen, där även handels- och industriministeriet är representerat, har så långt som möjligt försökt samordna sina krav beträffande utformningen av koden. Fr. o. m. våren 1978 har gruppen inbjudit fackets och näringslivets representanter att kring gemensamt bord framlägga sina synpunkter på det viktiga revisionsarbetet. Erfarenheterna från dessa möten har varit positiva och värdefulla.

Helsingfors den 17 januari 1979

Eero Rantala

Handels- och industriminister

Heidi Backström

Föredragande

Finlands bank:¹

De i medlemsförslaget framförda åsikterna om att övervakningen av de multinationella företagen bör effektiveras och deras informations-skyldighet ökas harmonierar med den politik i fråga om de multinationella företagen som Finland bedrivit i OECD. Denna politik har Finlands bank för sin del stött.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Det nordiska samarbetet i de olika skedena av arbetet på ifrågavarande OECD-uppförandekod har varit målmedvetet. Banken anser det vara konsekvent att fortsätta med det beprövat goda samarbetet, för att man ur nordisk och särskilt ur finländsk synpunkt skall uppnå så goda resultat som möjligt vid granskningen av uppförandekoden.

Dessutom konstaterar Finlands bank beträffande skötseln av penning- och valutapolitiken att gällande valutabestämmelser principiellt ger banken tillräckliga möjligheter att övervaka de multinationella företagens verksamhet i Finland och de finländska företagens verksamhet i utlandet.

Helsingfors den 28 december 1978

Finlands bank
Pentti Uusivirta

Antti Lehtinen

Centralhandelskammaren¹:

De utländska företag, som verkar i Finland, har inte förorsakat några problem i fråga om de förhållanden som rekommendationen reglerar i vårt land. Utländska företag har i Finland behandlats i det närmaste enligt samma principer som inhemska företag.

Den nya bokföringslagen (så gott som alla utländska företag i Finland är aktiebolag) och lagen om företagsdemokrati kommer i framtiden att ytterligare öka företagets skyldighet till en tämligen vittomfattande information och man kan sålunda anse att informationsskyldigheten blir tillfredsställande uppfylld. Även övervakningen av de multinationella företagen effektiviseras ytterligare i och med att informationskyldigheten ökar. Vad riktlinjernas karaktär av rekommendationen anbelangar, anser Centralhandelskammaren, att under den korta tid riktlinjerna tillämpats det inte skett något, som skulle ge anledning till att vidareutveckla riktlinjerna till att bli juridiskt bindande. Detta kan inte heller anses vara ändamålsenligt med hänsyn till rekommendationens förverkligande.

Vid beredning av revideringar av OECD:s riktlinjer för multinationella företag är ett samarbete på det nordiska planet givetvis ändamålsenligt. Det förefaller emellertid inte föreligga orsak till nämnvärda korrigeringar av texten i riktlinjerna och vid justeringen av dessa bör noggrant iaktas de av alla parter godtagna texterna i frågor, som gäller de av ILO godkända riktlinjerna.

Helsingfors den 21 december 1978

Centralhandelskammaren

Sakari Yrjönen
Verkställande direktör

¹ Yttrandet översatt från *finska*.

Ålands landskapsstyrelse:

— — — meddela att landskapsstyrelsen finner det angeläget att verka för att OECD:s s. k. uppförandekod för multinationella företag utvecklas så att den skulle ge allsidig information om företagen i fråga.

Mariehamn den 19 oktober 1978

Ingmar Eriksson

Landskapsstyresleddamot

Tor Mattsson

Avdelningschef

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC:

Utländska bolags betydelse i Finlands näringsliv har aldrig varit stor. Dotterbolagen har ofta fungerat länge i vårt land och de behandlas på samma sätt som inhemska företag. I den internationella konkurrensen har även allt flera företag i Finland grundat dotterbolag för försäljning eller produktion utomlands.

Då utländska företag hos oss behandlas likvärdigt med inhemska företag och de multinationella företagens dotterbolag bl. a. hör till branschens arbetsgivareförening har OECD:s riktlinjer för multinationella företag i Finland bara ringa praktisk betydelse. Detsamma gäller ILO:s trepartsprincipdeklaration om multinationella företag och socialpolitiken. Dessa regler kan dock vara riktgivande för finska företag när de planerar sina utländska operationer och försöker bedöma konkurrenternas beteende. Vi vill speciellt påminna om att det inte finns någon allmänt godtagan definition, som skulle skilja multinationella företag från andra internationella aktiviteter.

OECD:s rekommendation innehåller delvis mycket komplicerade riktlinjer bl. a. beträffande information om företagens struktur, verksamhet och politik. ILO:s rekommendation är mera konkret, eftersom den baserar sig på internationella konventioner som de flesta länderna redan har ratificerat.

När OECD:s riktlinjer 1979 granskas, tre år efter det de godkännts, skall man fästa uppmärksamhet vid deras allmänna betydelse som uppförandekod i ytterst komplicerade sammanhang. Tiden har varit alltför kort för att deras betydelse i det praktiska livet skall kunna värderas. Det har inte heller varit meningen att dessa regler skall tillämpas som bindande normer när det gäller företagens beteende i konkreta fall. Såsom det påpekas i medlemsförslaget är riktlinjerna inte juridiskt bindande och man kan inte ta upp till prövning enskilda fall. OECD:s organisation ger härtill inga möjligheter varken vad gäller stiftandet av bindande normer, skapandet av sanktionssystem eller övervakning genom en övernationell domstol.

Nordiska rådet godkände i november 1974 *rekommendationen nr 25/1974*, som har lett till en av Nordiska ministerrådet verkställd undersökning om multinationella företags roll i de nordiska länderna. Undersökningen borde ha varit avslutad under 1978.

I OECD:s riktlinjer ingår också beslutet om nationell behandling. De nordiska företagens internationella operationer är beroende av att man i Norden undviker all diskriminering av utländska företag. Sådana åtgärder kan lätt orsaka motdrag från andra länders sida.

Centralförbunden anser att de nordiska ländernas representanter i diskussionerna i Paris i juni 1979 borde framhäva riktlinjernas karaktär av allmän uppförandekod för internationella operationer och fästa speciell uppmärksamhet vid information om riktlinjernas innehåll.

Helsingfors den 12 december 1978

Arbetsgivarnas i Finland
centralförbund

Matti Korhonen

Affärsarbetsgivarnas
centralförbund AAC

Jyrki Vihana

Bankföreningen i Finland

I medlemsförslaget konstaterades det bl. a. att OECD-länderna enades om att en revision av uppförandekod för multinationella företag borde ske sedan man fått erfarenheter beträffande tillämpning av uppförandekod från 1976. Enligt Bankföreningens uppfattning kan man först då erfarenheter samlats och analyserats fatta beslut om hur koden borde revideras.

Från Finlands sida ställda krav på begränsning av förutsättningar för multinationella företags verksamhet kan ge en negativ bild av vårt lands inställning till multinationella företag och inverka på deras beslut beträffande framtidsplaner. Multinationella företags verksamhet påverkar beaktansvärt sysselsättning också i Finland. Att ge en sådan bild att man i Finland har en avogare inställning till dessa företag än i andra OECD-länder kan verka menligt på sysselsättningsläget och strävan att höja levnadsstandarden i vårt land.

Helsingfors den 20 december 1978

Bankföreningen i Finland

Raimo Ilaskivi

Tapani Mäntysaari

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut:

1. De multinationella företagens inverkan på världsekonomin och på de internationella relationerna gör det nödvändigt att genom internationell samverkan staka ut klara och för så vitt möjligt bindande regler för att stävja MNF:s möjligheter att missbruka företagens internationella organisation och väldiga tekniska och finansiella resurser.

2. Även om de multinationella företagens direkta inflytande i de nordiska länderna tills vidare — eventuellt med undantag av Sverige — är rätt begränsat ger den snabba internationaliseringen av t. o. m. små och medelstora företag i de nordiska länderna anledning till oro. Detta gäller främst de sysselsättningspolitiska effekterna i våra länder, men på sikt möjligheten att över huvud taget bedriva en aktiv ekonomisk och social politik utan risk för omfattande legal eller illegal kapitalflykt och forcerad utflyttning av produktion.

3. De nu gällande rekommendationer för MNF, som OECD:s ministerråd godkände sommaren 1976, har uppenbarligen inte påverkat MNF:s verksamhet i någon nämnvärd omfattning. Enligt de uppgifter olika nationella regeringar och fackföreningsrörelsen tillställt OECD har inga mätbara effekter av uppförandekoden kunnat skönjas. Ur fackets synpunkt har koden varit av ytterst litet värde bl. a. på grund av oklara formuleringar och direkta luckor i texten, avsaknandet av en effektiv tolkningsprocedur och speciellt p. g. a. att OECD saknar varje slag av sanktionsmöjligheter gentemot företag, som bryter mot koden.

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut håller med förslagsstäl-larnas motiveringar och anser medlemsförslaget angeläget. Förutom behovet av effektivt nordiskt samarbete inför revisionen av uppförandekoden sommaren 1979 och behovet av effektivare övervakning av de internationella företagens och speciellt de multinationella företagens verksamhet i våra länder önskar institutet betona vilkten av en gemensam nordisk politik gentemot nordiska företags företagsetableringar i andra nordiska länder eller i tredje land. Behovet av forskning kring företagens internationaliseringssträvanden torde även åtminstone delvis kunna täckas genom ytterligare samnordiska forskningsprojekt.

I övrigt önskar Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut hänvisa till Nordisk Facklig Samorganisations remissyttrande i frågan, ävensom till TUAC:s förslag till revision (*se ovan*).

Helsingfors den 9 januari 1979

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut

Pekka Korpinen
Förman

P. J. Boldt
Forskare

N o r g e

Departementet for handel og skipsfart

Forslagsstillerne hevder at den største svakhet ved OECD's retningslinjer for flernasjonale foretak er at de har karakter av rekommendasjoner og ikke er juridisk bindende.

Selv om det i prinsippet kunne ha vært ønskelig at OECD-samarbeidet i 1976 hadde resultert i en oppførselskode som skulle være juridisk bindende for flernasjonale foretak, må det anses allment erkjent at dette ikke kunne være en realistisk målsetting. En slik myndighet overfor det private næringsliv i medlemslandene har ikke hjemmel i OECD-konvensjonen slik den nå lyder. Det er det bare nasjonal lovgivning som har. Å gjøre regelverket juridisk bindende måtte skje via en form for harmonisering eller tilpasning av nasjonal lovgivning, men dette ligger neppe forholdene til rette for nå og ville bety en langt mere omfattende prosess.

Medlemsforslaget er imidlertid på andre punkter vel egnet som impuls til en mest mulig aktiv nordisk innsats for å øke retningslinjenes gjennomslagskraft overfor de flernasjonale foretak for å få en mere effektiv kontroll med deres virksomhet i OECD-landene.

Under det forberedende arbeidet hittil med revisjonen av OECD-koden har vi fra norsk side kommet til at det er noe tidlig allerede etter to år å gå til noen endring av selve teksten. Sverige og en rekke andre land har også en lignende oppfatning. Av langt større betydning har vi sett det å få gjort mere ut av de konsultasjoner som er et ledd i oppfølgingen, særlig behandlingen av de klagesaker som TUAC og enkelte regjeringer har reist i OECD om brudd på retningslinjene. Forslagsstillerne peker med rette på at det på dette punkt hittil har vært meget skuffende resultater. Motstanden mot å bruke dette instrument til kritikk av MNF's virksomhet er stadig like hårdnakket fra enkelte større land som i utpreget grad er hjemland for mange multinasjonale selskaper, som da retningslinjene ble vedtatt. Dessuten økes presset fra dette hold, særlig USA, for å gi vedkommende fagkomite i OECD betydelige oppgaver med investeringsspørsmål som vil måtte skje på bekostning av arbeidet med oppfølging av retningslinjene.

Den manglende enighet i medlemsregjeringene i synet på de multinasjonale foretaks frihet til selv å bestemme sin opptreden i vertslandene, kan sies å være en av grunnene til at OECD ikke har mandat til å opptre som domstol i klagesakene. Handelsdepartementet er imidlertid av den oppfatning at vi må arbeide videre med å effektivisere oppfølgingsprosedyren slik at OECD får mandat til å avgi uttalelse om hvorvidt klagen er berettiget.

Berørte bedrifter bør få anledning til å tale sin sak.

Handelsdepartementet ser gjerne at Norge går inn for at partene på arbeidsmarkedet får anledning til å bli med på komitebehandlingen i CIME gjennom BIAC og TUAC.

Gjennom klagesakene er komiteen forøvrig i ferd med å kartlegge en del mangler ved retningslinjene, og dette arbeid kan bli av en viss betydning som ledd i oppfølgingen.

Ett område hvor denne kartlegging har avdekket mangler, er retningslinjene for informasjon. I denne forbindelse er nylig satt i gang en ekspertutredning om regnskapsstandarder i medlemslandene med sikte på en viss harmonisering som kan bedre informasjonen om slike selskapers drift. Parallelt har en arbeidsgruppe utført en første analyse av hvorledes MNF gjennomtrenger industriproduksjonen i medlemslandene.

Handelsdepartementet vil tilrå at regjeringen i sin uttalelse gir tilsagn om at den vil gjøre hva som er mulig for at gjennomgåelsen av OECD's retningslinjer som skal sluttbehandles på ministerrådsmøtet sommeren 1979, kan lede til bedre informasjon og mere effektiv overvåking av disse foretaks virksomhet i OECD-landene. Norge godkjente retningslinjene i 1976 "som et første skritt" i denne retning. Det har hele tiden vært klart at de mest ambisiøse mål vil være av mere langsiktig karakter.

Til slutt kan det være på sin plass å peke på at OECD's retningslinjer, tross beskjedne påviselige resultater, indirekte tjener til å gjøre de flernasjonale foretak noe mere forsiktige i sin opptreden enn de ville ha vært uten dette instrument i internasjonal økonomisk politikk.

Forøvrig finner Handelsdepartementet for sin del at samarbeidet med alle berørte norske instanser, herunder partene på arbeidsmarkedet, i Kontaktutvalget for flernasjonale foretak er meget nyttig for den innsats som kan gjøres med denne sak.

Oslo, 1. desember 1978

For Handelsministeren

Per M. Ølberg

Statssekretær

M. Hertzberg Erichsen

Byråsjef

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Vi har forelagt forslaget for Prisdirektoratet til uttalelse. Verken *Prisdirektoratet* eller *Forbruker- og administrasjonsdepartementet* har noen bemerkninger til medlemsforslaget. Under siste møte i Kontaktutvalget for flernasjonale selskap den 27. oktober 1978, ble medlemsforslaget

framlagt av Industridepartementets representant, og det ble såvidt en kunne forstå oppnådd enighet om at Kontaktutvalget skulle behandle forslaget fra norsk side.

Som kjent er både Prisdirektoratet og Forbruker- og administrasjonsdepartementet representert i dette utvalget.

Oslo, 24. november 1978

Knut Skipenes (e. f.)

W. Thomstad Naresen

Industridepartementet:

I samsvar med anmodning i ovennevnte brev sendte man forslaget til uttalelse til i alt sju departementer. Seks departementer har svart skriftlig (*se oven respektive nedan*). *Finansdepartementet* har opplyst over telefonen at det ikke har merknader til forslaget.

OECD's retningslinjer for flernasjonale selskaper har karakter av anbefalinger og er ikke juridisk bindende. Dette er av forslagsstillerne ansett for å være en stor svakhet.

Justisdepartementet gir uttrykk for i sin uttalelse at et sentralt poeng er at reglene slik de nå lyder er anbefalinger rettet til selskapene og ikke til de nasjonale myndighetene i landene hvor selskapene opererer. Reglene gir således ikke de nasjonale myndighetene noen direkte foranledning til å sette inn lovgivningstiltak som pålegger flernasjonale selskaper som opererer innenfor vedkommende lands område, informasjonsplikt om selskapets struktur og virksomhet eller som for øvrig kan gi lovgrunnlag for kontroll med virksomheten.

Dersom man skal ha som siktemål å få gjennomført lovgivningstiltak som nevnt over, vil det mest adekvate være å søke å få i stand en internasjonal overenskomst som forplikter de enkelte statene til å gjennomføre visse ordninger i sin interne rett som fyller intensjonene i forslaget. Et alternativ er at det vedtas en henstilling innen OECD til medlemslandene om å gjennomføre slike lovtiltak.

Handelsdepartementet gir uttrykk for at selv om det i prinsippet kunne ha vært ønskelig at OECD-samarbeidet i 1976 hadde resultert i en oppførselskode som skulle være juridisk bindende for flernasjonale foretak, må det anses allment erkjent at dette ikke kunne være en realistisk målsetting. En slik myndighet overfor det private næringsliv i medlemslandene har ikke hjemmel i OECD-konvensjonen slik den nå lyder. Det er det bare nasjonal lovgivning som har. Å gjøre regelverket juridisk bindende måtte skje via en form for harmonisering eller tilpasning av

nasjonal lovgivning, men dette ligger forholdene neppe til rette for nå og ville bety en langt mer omfattende prosess.

Utenriksdepartementet er enig i det fremsatte medlemsforslag og kan i det vesentlige slutte seg til begrunnelsen. Det er i begrunnelsen vist til at de nordiske regjeringer under utarbeidelsen av retningslinjene forsøkte å få i stand strengere regler. Også under den pågående gjennomgang av retningslinjene i OECD er det et nært samarbeid mellom de nordiske lands myndigheter for å klargjøre retningslinjene på flere punkter og på lenger sikt endre dem for å få til et mer adekvat regelsett.

Industridepartementet vi si seg enig med Handelsdepartementet i at forholdene neppe ligger til rette for å gjøre regelverket juridisk bindende, og at man inntil videre må basere seg på retningslinjer av den karakter som man har i OECD-vedtaket fra 1976.

Når det gjelder forslagsstillernes ønske om mer effektiv overvåkning av flernasjonale selskaper, gir Justisdepartementet uttrykk for at OECD bare kan gi generelle uttalelser uten referanse til konkrete selskaper. Justisdepartementet er enig i det som synes å være forslagsstillernes mening, nemlig å gi komitéen myndighet til å avgi uttalelse om hvorvidt et gitt forhold ved et konkret selskap er i overensstemmelse med atferdsreglene.

Handelsdepartementet uttaler at den manglende enighet i medlemsregjeringene i synet på de flernasjonale foretaks frihet til selv å bestemme sin opptreden i vertslandene, kan sies å være en av grunnene til at OECD ikke har mandat til å opptre som domstol i klagesakene. Handelsdepartementet er imidlertid av den oppfatning at vi må arbeide videre med å effektivisere oppfølgingsprosedyren slik at OECD får mandat til å avgi uttalelse om hvorvidt klagen er berettiget.

Industridepartementet er enig med Justisdepartementet og Handelsdepartementet i at den komité som skal ta seg av gjennomføringen innen OECD bør få myndighet til å avgi uttalelse om hvorvidt et gitt forhold ved et konkret selskap er i overensstemmelse med atferdsreglene. Man vil imidlertid gi uttrykk for at det, slik Handelsdepartementet har uttalt i sitt brev, er noe tidlig allerede etter to år å gå til en endring av selve teksten i retningslinjene.

Når det gjelder informasjon har OECD satt i gang en ekspertutredning om regnskapsstandarder i medlemslandene med sikte på en viss harmonisering som kan bedre informasjonen om slike selskapers virksomhet.

Justisdepartementet har gitt uttrykk for at reglene i aksjeloven inneholder forpliktelser som langt på vei svarer til atferdsreglenes krav.

Olje- og energidepartementet gir i sin uttalelse uttrykk for at norske lovregler for oljeselskapene sikrer en bedre oversikt over disse selskaperes virksomhet enn hva som gjelder for flernasjonale selskaper generelt.

Industridepartementet antar at informasjonsbehovet ikke skaper noe større problem hva angår de flernasjonale selskapers virksomhet i Norge. Informasjonsbehovet gjelder derfor opplysninger om disse selskapers oppførsel i andre land. Man mener derfor at man på norsk side bør støtte arbeidet i OECD med utbygging av et bedre informasjonssystem.

Oslo, 22. desember 1978

Etter fullmakt

O. C. Müller

Pcr-Chr. Endsjø

Justis- og politidepartementet:

1. Justisdepartementet har ikke noe å bemerke til at man for å få bedre informasjon om og bedre kontroll med flernasjonale selskaper tar et felles nordisk initiativ for å endre OECDs atferdsregler for slike selskaper.

Et sentralt poeng i denne forbindelse er at reglene slik de nå lyder er anbefalinger rettet til selskapene og ikke til de nasjonale myndigheter i landene hvor selskapene opererer. Reglene gir således ikke de nasjonale myndighetene noen direkte foranledning til å sette inn lovgivnings tiltak som pålegger flernasjonale selskaper som opererer innenfor vedkommende lands område, informasjonsplikt om selskapets struktur og virksomhet eller som for øvrig kan gi lovgrunnlag for kontroll med virksomheten. Det synes nærliggende at det er denne veien man må gå dersom intensjonen i forslaget skal følges opp. Som kjent har ikke OECD-organene kompetanse til selv å gi regler som er direkte bindende for selskapene eller som for øvrig er direkte bindende internt i det enkelte medlemsland.

Dersom man skal ha som siktemål å få gjennomført lovgivnings tiltak som nevnt i avsnittet over, så vil det mest adekvate være å søke å få i stand en internasjonal overenskomst som forplikter de enkelte statene til å gjennomføre visse ordninger i sin interne rett som fyller intensjonene i forslaget. Et alternativ er at det vedtas en henstilling (rekommandasjon) innen OECD til medlemslandene om å gjennomføre slike lovtiltak.

2. Etter pkt 6 i reglens avsnitt om Decision of Council of Intergovernmental Consultation Procedures on the Guidelines for Multi-national Enterprises kan den komite innen OECD som skal ta seg av gjennomføringen av reglene bare gi generelle uttalelser uten referanse til konkrete selskaper. Justisdepartementet er enig i det som synes å være forslagsstillernes mening, nemlig å gi komiteen myndighet til å

avgi uttalelse om hvorvidt et gitt forhold ved et konkret selskap er i overensstemmelse med atferdsreglene. En slik utvidelse av komiteens myndighet kan gjennomføres uavhengig av det som er nevnt under pkt 1.

3. Når det gjelder det nærmere innholdet av atferdsreglene, så er det først og fremst avsnittet om Disclosure of information som berører Justisdepartementets sakområde. Som nevnt under møte 29 november er situasjonen i norsk rett at etter reglene i aksjelovens kap. 11 om Årsoppgjør, konsernoppgjør m. m., plikter flernasjonale selskaper med sete i Norge langt på vei å gi informasjon som svarer til atferdsreglenes krav. Det vises særlig til reglene om konsernoppgjør i § 11—13. Definisjonen av hva som regnes som konsern er inntatt i § 1—2. Det fremgår av § 1—2 fjerde ledd at de fleste konsernbestemmelser i loven, herunder reglene om konsernoppgjør, også omfatter flernasjonale selskaper. Aksjelovens § 11—14 som fastsetter at årsregnskap (herunder konsernoppgjør) skal sendes inn til handelsregisteret, hvor det vil være offentlig tilgjengelig, er ennå ikke trådt i kraft. Etter de planer som nå foreligger vil imidlertid bestemmelsen bli satt i kraft i 1980 og slik at årsoppgjøret (herunder konsernoppgjørene) skal sendes inn til det sentrale løsreregisteret som nå vil bli etablert. Her vil publikum kunne gjøre seg kjent med innholdet ved å bestille fotokopi av de mikrofotograferte dokumentene.

Oslo, 5. desember 1978

Etter fullmakt

Gudmund Knudsen

Synnøve Nilsen

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

I brev herfra av 18. juni 1974 om medlemsforslag A 422/j¹ ble det bl. a. pekt på informasjons- og kontaktbehov på områdene arbeidsmarked og arbeidsmiljø. Det er grunn til å tro at en oppfølging av intensjonene i medlemsforslag A 537/e vil innebære en mulighet for å komme nærmere en løsning av disse spørsmål.

Oslo i desember 1978

Etter fullmakt

Berit Haldorsen

Odd Strøm

¹ Se *Nordiska rådet, 22:a sess., supplementband, s. 926.*

Utenriksdepartementet:

Utenriksdepartementet er for sin del enig i det fremsatte medlemsforslag og kan i det vesentlige slutte seg til begrunnelsen. Det er i begrunnelsen vist til at de nordiske regjeringer under utarbeidelsen av retningslinjene forsøkte å få i stand strengere regler. Også under den pågående gjennomgang av retningslinjene i OECD er det et nært samarbeid mellom de nordiske lands myndigheter for å klargjøre retningslinjene på flere punkter og på lengre sikt endre dem for å få til et mer adekvat regelsett.

I et par tilfelle er det under gjennomgangen foreslått endringer, i retningslinjene selv og i den tilknyttede konsultasjonsordning. Endringene i retningslinjene tar sikte på å ramme overføring av ansatte fra datterselskap i ett land til datterselskap i et annet land under lovlig streik (som det skjedde med bilutleiebyrået Hertz i Danmark). Utenriksdepartementet mener Norge bør støtte disse forslag.

Særlig viktig vil det etter departementets mening være å endre/styrke retningslinjene på felter hvor den nasjonale lovgivning ikke er tilstrekkelig. Man må imidlertid være oppmerksom på at forsøk på å endre retningslinjene kan resultere i en svekkelse av dem.

Departementet er videre enig i at det er en svakhet ved retningslinjene at de ikke er bindende, og mener man på lengre sikt må arbeide for mer bindende regler. At retningslinjene ikke er bindende betyr imidlertid ikke at de ikke kan gjennomføres. Retningslinjene og de øvrige tilknyttede dokumenter er vedtatt av OECD's medlemsstater, og regjeringene har som sådanne flere muligheter til å få reglene respektert. Det kan være riktig å minne om at retningslinjene ble vedtatt i 1976 og således ikke har kunnet virke i mer enn vel to år. En forutsetning for at de skal kunne etterleves, er også at de er kjent. Kunnskapen om retningslinjene må man regne med vil bli større ettersom tiden går. Også på dette område har regjeringene en viktig oppgave.

Oslo, 30. november 1978

Etter fullmakt:

Nikolai Skeie

Bjørn Smørgrav

Olje- og energidepartementet:

Olje- og energidepartementet har behandlet medlemsforslaget om nordisk samarbeid i OECD i denne sak. En ønsker å bemerke at reglene som gjelder for de selskaper som dette departement kommer hyppigst

i kontakt med, de internasjonale oljeselskaper, sikrer en bedre informasjon og en mer effektiv oversikt over disse selskapers virksomhet enn hva som gjelder for multinasjonale selskaper generelt.

For øvrig har en ingen kommentarer til forslaget.

Oslo, 14. desember 1978

Etter fullmakt

Ola Wattne

Gunnar Gjerde

Norsk arbeidsgiverforening og Norges industriforbund:

Siden OECD's atferdsregler for multinasjonale selskaper ble utformet i juni 1976 har det funnet sted et samarbeid i Norden om oppfølgingen av atferdsreglene. Dette samarbeidet har forløpet forholdsvis friksjonsfritt da erfaringene med multinasjonale selskaper i Norden er gode — noe som for en vesentlig del må tilskrives et godt utbygget lovverk på selskapsrettens og konsesjonsrettens område.

Som et prinsipielt utgangspunkt for vurdering av de multinasjonale selskaper vil vi fremheve prinsippet om ikke-diskriminering i OECD. Det er av stor betydning at selskapenes arbeidsbetingelser i hvert enkelt land ikke avviker for mye fra hverandre. Resolusjonsforslaget synes å ville legge opp til særbehandling av utenlandske multinasjonale selskaper i Norden. Dette er antydning i resolusjonsforslaget ved henvisningen til "i våra länder". En særbehandling i Norden ville lett få en spredningseffekt, og diskriminering av nordiske selskaper i andre land kunne bli resultatet.

Videre vil vi peke på at hovedtendensen i OECD's arbeid med re-vurdering av atferdsreglene nettopp synes å ville gå i retning av forbedret informasjon og mer effektiv overvåking av multinasjonale selskaper.

I innledningen til resolusjonsforslaget heter det:

"Komitéen har uttrykkligen förbjudits att ta upp til prövning enskilda fall av överträdelser av kodens föreskrifter."

Vi antar at det siktes til CIME-komiteens manglende domstolsmyndighet. I praksis har imidlertid komitéen i flere tilfeller drøftet enkelte selskapers virksomhet, f. eks. Hertz i Danmark, Firestone i Sveits, British American Tobacco Company i Holland og Belgia m. fl. Slike drøftelser finner sted uten at komitéen trekker konklusjoner. Formuleringen i resolusjonsforslaget er derfor ikke helt dekkende for den faktiske situasjon.

Som det vil fremgå av ovenstående, er det et godt nordisk samarbeid og små problemer i tilknytning til multinasjonale selskapers virksomhet i Norden. På denne bakgrunn vil Industriforbundet og Norsk Arbeidsgiverforening reise spørsmålet om det er hensiktsmessig med en resolusjon fra Nordisk Råd som innebærer bedre informasjon og mer effektiv overvåking av multinasjonale selskaper i Norden.

Av begrunnelsen for forslaget fremgår det ikke at Nordisk Råd allerede i november 1974 vedtok en rekommendasjon (nr. 25/74) om at Nordisk Ministerråd skulle gjennomføre en undersøkelse av de multinasjonale selskapers rolle i de nordiske land. Direktivene for en slik undersøkelse ble vedtatt av Ministerrådet i 1975. Dette utredningsarbeidet pågår nå. Man bør avvete resultatet av utredningen før Nordisk Råd eventuelt retter noen henstillinger til regjeringene.

Oslo, 5. desember 1978

Norges industriforbund

Jan Didriksen
Adm. direktør

Norsk arbeidsgiverforening

Lars Aarvig
Viseadm. direktør

Den norske bankforening har i skrivelse den 21 november 1978 meddelat att den icke kommer att avge något yttrande.

Norges handelsstands forbund:

Vi stiller oss tvilende til behovet for revisjon av OECD-koden for multinasjonale selskap allerede på det nåværende tidspunkt. Vi vil peke på at koden bare er ca. 2 år gammel og at det i denne tid i relasjon til koden ikke har vært tatt opp saker som gjelder multinasjonale selskaps virksomhet her i landet. Det foreligger derfor fra norsk side intet erfaringsmateriale som skulle tilsi en skjerping av reglene på de punkter som medlemsforslaget særskilt nevner, nemlig informasjon om og overvåking av virksomhetene.

Slik koden i dag foreligger, er den et resultat av adskillig tautrekking mellom OECD-landene og grupper av disse. Det er neppe realistisk å tro at et samlet nordisk initiativ nå skulle kunne føre til særlige endringer. På denne bakgrunn ser vi ingen grunn til å anbefale det foreliggende forslag.

Norges handelsstands forbund

Herman Scheel
Adm. direktør

S v e r i g e**Näringsfrihetsombudsmannen (NO):**

I medlemsförslaget rekommenderas regeringarna att tillsammans verka för att översynen av OECD:s uppförandekod för multinationella företag leder till bättre information och bättre övervakning av dessa företags verksamhet i de nordiska länderna. Enligt vad NO erfarit samordnar de nordiska regeringarna fortlöpande sina åtgärder vid förhandlingarna om OECD-deklarationen. Detta har konkret bl. a. inneburit att inför översynsarbetet av riktlinjerna samråd redan ägt rum mellan företrädare för regeringarna. NO ställer sig för sin del positiv till sådan nordisk samordning.

NO delar också förslagsställarnas uppfattning att frågor i anslutning till förbättrad information om multinationella företags åtgärder är väsentliga. I OECD:s deklaration om internationella investeringar och multinationella företag behandlas konkurrensfrågor i ett särskilt avsnitt. I detta avsnitt, punkt 4, anförs att företagen bör vara beredda att samråda och samarbeta, däri inbegripet tillhandahållande av information, med behöriga myndigheter i länder vilkas intressen direkt påverkas i vad avser konkurrensfrågor eller i utredningar därom.

Efter det att OECD-deklarationen om multinationella företag publicerats har OECD:s konkurrenskommitté färdigställt en rapport om multinationella företags konkurrensbegränsande åtgärder (*Restrictive Business Practices of Multinational Enterprises, OECD 1977*). Rapporten har publicerats av OECD. I rapporten diskuteras möjliga åtgärder för att lösa eller minska problem i anslutning till multinationella företags konkurrensbegränsande åtgärder. Åtgärder som diskuteras är bl. a. tillskapandet av förfaranden som kan öka informationen om multinationella företag både på nationell och internationell nivå, internationella konsultations-, medlings- och skiljeförfaranden, frivilliga uppförandekoder eller riktlinjer för företag och regeringar och skapandet av en bindande internationell konkurrensbegränsningslag och en internationell myndighet med makt att tillämpa en sådan lag.

I rapporten framhålls bl. a. att nationell lagstiftning troligen är den mest effektiva metoden att lösa eller minska problem som diskuterats i rapporten. I fråga om åtgärder mot multinationella företags konkurrensbegränsande åtgärder föreslås på det nationella planet att medlemsländer, som inte redan gjort så, överväger att införa ett fungerande system för fusionskontroll, varvid vissa riktlinjer för ett sådant system särskilt framhålls. Vidare föreslås tillskapandet av en fungerande missbrukskontroll rörande marknadsdominerande och ekonomiskt mäktiga företag. Också ingripanden mot konkurrensbegränsande åtgärder i samband med användandet av patent och licenser framhålls som väsentliga

i sammanhanget. Det föreslås också att medlemsländerna överväger hur man skulle kunna utveckla lämpliga regler för att underlätta för konkurrensmyndigheterna att göra undersökningar avseende sådan information som finns utanför nationellt område samt att medlemsländerna bör överväga om, hur och under vilka förutsättningar man kan lämna information som är relevant för tillämpningen av annat lands konkurrenslagstiftning.

OECD:s råd har senare publicerat en rekommendation till medlemsländernas regeringar angående åtgärder mot konkurrensbegränsande åtgärder som påverkar internationell handel innefattande sådana som genomförs av multinationella företag. Rekommendationen har utarbetats på basis av den tidigare nämnda rapporten.

I anslutning till informationsfrågorna kan nämnas att en arbetsgrupp inom OECD:s konkurrenskommitté för närvarande arbetar med frågor i anslutning till inhämtande av information utomlands och undersökningsmetoder som används i ärenden om konkurrensbegränsningar. Arbetsgruppen har i dagarna utsänt ett frågeformulär till medlemsländerna som behandlar bl. a. sådana metoder som för närvarande används för att insamla uppgifter dels vid nationella undersökningar, dels vid undersökningar utomlands. Vidare tas frågor upp i anslutning till hinder och legala begränsningar som är relevanta i samband med genomförandet av internationella konkurrensundersökningar.

Enligt förslagsställarna ligger kodens främsta svaghet i att den inte är juridiskt bindande och att företag som bryter mot den därmed inte riskerar några påföljder. På denna punkt vill NO anföra följande i anslutning till de delar av koden som berör konkurrensfrågor. Upprättandet av en internationell konkurrenslagstiftning och tillskapandet av en internationell myndighet som skulle tillämpa en sådan lagstiftning synes vara en möjlighet endast på lång sikt. Frågan diskuteras emellertid i olika internationella sammanhang, bl. a. inom UNCTAD. Sverige har i dessa sammanhang ansett att man för närvarande bör stanna för rekommendationer i fråga om internationella regler på konkurrensområdet. Som skäl härför har bl. a. anförts att det för närvarande inte existerar någon internationell organisation för tillämpning och tolkning av världsomfattande eller regionalomfattande konkurrensbegränsningslagstiftning vid sidan av sådana som finns inom EG, EFTA och liknande organisationer. Med hänsyn till de stora skillnader i nationella mål, attityder och erfarenheter på området är det inte sannolikt att länder skulle vara beredda att skapa och acceptera bindande internationella sådana regler. Å andra sidan kan frivilliga principer eller riktlinjer hjälpa till att harmonisera bedömningen i olika länder i fråga om konkurrensbegränsande åtgärder och även påverka företags beteenden i dessa frågor. Därmed kan redan riktlinjer bidra till att underlätta internationellt arbete och lägga en grund till utvecklingen av en mer likformig praxis än den rå-

dande. I detta sammanhang kan nämnas de möjligheter som OECD:s medlemmar redan nu har till internationellt samarbete i konkurrensbegränsningsfrågor genom dels 1967 års OECD-rekommendation rörande samarbete mellan medlemsländerna i fråga om konkurrensbegränsande åtgärder som påverkar internationell handel, dels 1973 års OECD-rekommendation om ett konsultations- och samrådsförfarande i fråga om konkurrensbegränsningar som påverkar internationell handel.

Stockholm den 8 januari 1979

Torsten Löwbeer

Eric Sahlin

Statens industriverk:

Bakgrunden till förslaget är den översyn av OECD:s uppförandekod för multinationella företag, som skall ske under första halvåret 1979. Förslagsställarna anser att koden har stora svagheter, särskilt då det gäller kontrollmöjligheter och kraven på företagen beträffande utförlig information om sina förehavanden. Man föreslår därför att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att tillsammans verka för att översynen leder till bättre information och effektivare övervakning av företagens verksamhet.

Industriverkets undersökningar i anslutning till OECD:s uppförandekod har hittills inriktats på avsnittet rörande företagens informationsgivning. För närvarande genomförs en studie av hur ett femtiotal svenskägda multinationella företag och ca trettio utländska företag med stor verksamhet i Sverige följer OECD:s riktlinjer i nämnda avseende. Resultat från denna studie skall redovisas omkring årsskiftet.

En mindre studie på samma område har tidigare genomförts vid Handelshögskolan i Stockholm (H Bråneryd och J Kassengren: OECD:s riktlinjer för multinationella företag — Hur följs dessa av de största i Sverige verksamma företagen). I den undersökningen, som omfattade företagens årsredovisningar för åren 1976 och 1977, konstaterades på vissa punkter klara brister i informationsgivningen, sett i relation till uppförandekoden.

Det gäller då särskilt de punkter i koden, som rör information om företagens investeringar och rörelseresultat i olika geografiska områden, deras forsknings- och utvecklingskostnader samt de regler som tillämpas i fråga om internprissättning. Dessutom kom man till slutsatsen att informationsbristerna, genomsnittligt sett, är större då det gäller utlandsägda företag i Sverige än i fråga om svenskägda, multinationella företag.

Industriverkets utredning avser företagens redovisning för år 1977.

Resultatet från den del av undersökningen som gäller de *utlandsägda* företagen kommer att föreligga om några veckor. Denna undersökning omfattar såväl moderbolagens som de svenska dotterbolagens årsredovisningar, medan den tidigare studien var begränsad till dotterbolagen. Utvidgningen ger möjlighet att få fram ett material som är mer jämförbart med det som avser svenskägda, multinationella företag.

Preliminära resultat från verkets undersökning föreligger nu i fråga om de *svenskägda* företagen. I stora drag överensstämmer dessa resultat tämligen väl med den tidigare studiens. Det bör emellertid framhållas att OECD:s regler i flera fall är vagt formulerade och kan ge utrymme för skilda tolkningar. Sådana tolkningsproblem torde också begränsa möjligheterna att åstadkomma en effektivare övervakning av kodens tillämpning.

Industriverket anser, i likhet med förslagsställarna, att det är angeläget att informationsgivningen från de multinationella företagen förbättras. Enligt verkets mening bör dock ansträngningarna nu i första hand inriktas på att förtydliga reglerna i OECD-koden och att få till stånd en närmare utvärdering av kodens tillämpning i olika länder. Mer omfattande ändringar av regelsystemet bör övervägas, om en sådan utvärdering visar på stora svårigheter att undanröja existerande informationsbrister och att få det nuvarande systemet att fungera tillfredsställande.

Stockholm den 28 december 1978

Eric Pettersson

Alf Carling

Sveriges riksbank:

I OECD:s uppförandekod finns endast ett fåtal föreskrifter som berör frågor hänförliga till riksbankens verksamhetsområde. Dessa uttalanden är vidare så allmänt hållna att de i nuvarande utformning icke har någon direkt betydelse för riksbankens verksamhet. Fullmäktige finner därför inte att någon anledning föreligger att framföra några önskemål inför den relativt begränsade översyn av uppförandekoden som nu är aktuell.

Stockholm den 21 december 1978

Å Fullmäktiges vägnar:

Torsten Bengtson

R. Sparve

Sveriges industriförbund:

De riktlinjer för multinationella företag, som här avses, ingår i den av OECD:s medlemsregeringar år 1976 antagna Deklarationen om internationella investeringar och multinationella företag. Riktlinjerna utgörs dels av rekommendationer till de multinationella företagen, dels ock av vissa åtaganden av OECD-regeringarna rörande dessas hållning till och behandling av de multinationella företagen.

Redan i samband med deklarationens antagande gjorde Business and Industry Advisory Committee (BIAC), som är språkrör för arbetsgivarföreningarna och industriförbunden i samtliga OECD-länder, ett uttalande vari de enskilda företagen rekommenderades att följa Riktlinjerna. Näringslivets organisationer i de olika länderna har gjort åtskilliga informationsinsatser. I Sverige har de större svenska företagens verkställande direktörer vid två tillfällen tillställts särskilda skrivelser med information om OECD:s Riktlinjer. Näringslivsorganisationerna har därvid förordat, att företagen måtte ta OECD:s rekommendationer som riktmärke för sin verksamhet.

Vid de kontakter, som förekommit med enskilda företag om tillämpningen av Riktlinjerna, främst informationsavsnittet, har också framkommit en positiv syn på rekommendationerna. Om följsamheten till Riktlinjerna i en del fall ännu ej kan sägas vara fullständig, beror detta främst på att en anpassning är både tidskrävande och kostsam: redovisnings- och rapportsystem, administrativa rutiner, dataprogram m. m. kan behöva omorganiseras, därtill ofta i ett flertal länder. Det är en allmänt omfattad mening, att det kommer att ta sin tid innan kunskapen om den praktiska innebörden av och förståelsen för OECD-rekommendationerna trängt ner och ut igenom så stora och vittförgrenade organisationer som multinationella företag och där nått närmast berörda tjänstemän på olika nivåer. Mindre och medelstora företag av multinationell karaktär torde för sin del ofta sakna erforderlig tid och kapacitet för att anpassa sig till en omfattande samling rekommendationer, vilkas praktiska syften och innebörd för dem kan te sig svårförståeliga:

Under dessa förhållanden är det naturligt att hittills endast mycket obetydlig erfarenhet av Riktlinjernas tillämpning kunnat vinnas och att följaktligen ingen grund finns för ändringar i eller tillägg till desamma. Att redan under ett initialskede göra ändringar i de texter, för vilka man nu söker vinna gehör hos företagen, skulle otvivelaktigt försvåra ansträngningarna att levandegöra OECD:s rekommendationer.

Beträffande innehållet i medlemsförslaget må först ett par viktiga tillrättalägganden göras.

I medlemsförslaget beskrivs Riktlinjerna såsom "föreskrifter för hur MNF skall uppträda i olika hänseenden för att inte skada nationella intressen i länder där de är verksamma". I den av OECD-regeringarna

själva antagna ingressen till Riktlinjerna anges emellertid syftet vara "att uppmuntra de positiva bidrag, som multinationella företag kan lämna till ekonomiskt och socialt framåtskridande samt att minska och undanröja de problem, som deras olika aktiviteter kan ge upphov till". Vidare synes medlemsförslaget utgå ifrån den felaktiga uppfattningen att OECD-regeringarna vid Riktlinjernas tillkomst skulle ha enats om att göra dem till föremål för en *revision* efter några år, då erfarenheter vunnits om deras tillämpning. Vad regeringarna i själva verket kom överens om var att inom en tidsrymd av tre år granska sitt beslut om mellanstatliga samrådsprocedurer rörande Riktlinjerna. Vad som således förestår under år 1979 är en *granskning* (eng. review), ej en revision. Det kan därför enligt förbundets mening ifrågasättas om medlemsförslaget över huvud taget kan befinnas relevant i samband med den förestående översynen.

Beträffande medlemsförslagens enskildheter må följande anföras.

För det första går medlemsförslaget ut på att de nordiska regeringarna tillsammans skall verka för att översynen av OECD:s Riktlinjer leder till "bättre information". Härvid framhålls i medlemsförslaget att Riktlinjerna "inte förutsätter att MNF ger myndigheter och anställda mera utförlig information om sina förehavanden". Förbundet vill här peka på det förhållandet, att ett särskilt avsnitt av Riktlinjerna ägnas åt informationsfrågorna, innehållande rekommendationer i nio olika hänseenden. Också i andra avsnitt finns rekommendationer rörande information, som företagen bör lämna, t. ex. i avsnittet om "Sysselsättning och arbetsmarknadsfrågor". Det bör också framhållas att Riktlinjerna i åtskilliga hänseenden uppställer mer långtgående krav på offentlig information från företagen än vad som fordras enligt nationell lag.

I vissa fall kan företag vara förhindrade att uppfylla en eller annan av informationsavsnittets rekommendationer, nämligen då konkurrens- och kostnadsskäl är för handen. Exempel härpå utgör de krav som uppställts på att företaget skall redovisa vinster, fördelade per geografisk enhet. Av informationsavsnittets ingress framgår dock klart att sådana situationer förutsetts. OECD-regeringarna var vid Riktlinjernas antagande naturligt nog ej beredda att driva informationskraven så långt att företagets konkurrensläge kunde försämrats och följaktligen samhällets och de anställdas intressen skadas. Från svensk industrisynpunkt är det nödvändigt att Riktlinjerna även fortsättningsvis ger företagen möjlighet att åberopa undantag med hänsyn till behovet av skydd för bl. a. affärshemligheter.

För det andra föreslås i medlemsförslaget att de nordiska regeringarna tillsammans verkar för en effektivare övervakning och kontroll av de multinationella företagens verksamhet i våra länder.

Det kan av denna skrivning inte uteslutas att härmed åsyftas någon form av skillnad i behandling mellan företag. Förbundet vill därför slå

fast den i och för sig självklara principen — som också kommit till uttryck i inledningen till Riktlinjerna — att diskriminerande behandling mellan multinationella företag och inhemska företag inte får införas.

Dessutom måste härvidlag Riktlinjernas legala natur beaktas. Som framgår av det inledande avsnittet till Riktlinjerna är dessa frivilliga till sin natur och kan ej genomdrivas på rättslig väg. På grund därav saknar också det uppföljningsmaskineri, som genom beslut av OECD:s ministerråd tillskapades samtidigt med Riktlinjerna, några egentliga sanktionsmöjligheter. Den OECD-kommitté som har i uppdrag att övervaka den praktiska tillämpningen av Riktlinjerna skall i enlighet med nämnda rådsbeslut ej fatta några beslut om enskilda företags beteende. Kommittén skall med andra ord inte vara ett judiciellt eller kvasijudiciellt forum. Dess uppgift är enligt rådsbeslutet begränsad till att "regelbundet eller på begäran av ett medlemsland utbyta synpunkter om frågor rörande Riktlinjerna och den erfarenhet som vunnits vid deras tillämpning". Härav följer också att det ej torde ankomma på kommittén att pröva riktigheten av de påstådda faktiska omständigheter mot bakgrund av vilka en regering kan finna skäl att till OECD-kommittén hänskjuta en principfråga eller ett tolkningsspörsmål för samråd med övriga OECD-regeringar.

Sammanfattningsvis vill förbundet sålunda mot bakgrund av vad som anförts ovan avstyrka medlemsförslaget.

Stockholm den 3 januari 1977

Sveriges industriförbund

Thomas Hagdahl

Tom Hård

Svenska arbetsgivareföreningen:

Medlemsförslaget utgår från det felaktiga påståendet att OECD:s regeringar vid kodens tillkomst enades om att göra den till föremål för en "revision" efter ett par år och att "revisionen" skall vara avslutad vid halvårsskiftet 1979. Vad OECD-regeringarna beslöt när OECD-koden och övriga delar i OECD:s Deklaration om internationella investeringar och multinationella företag antogs 1976 var att hithörande "frågor" inom tre år skulle bli föremål för en "översyn" — icke en "revision". Det är heller inte troligt att en revision kommer att genomföras.

Medlemsförslaget utgår också från bedömningen att det är "en svaghet" att OECD-koden inte har gjorts "juridiskt bindande" och att den inte har kompletterats med "påföljder" för företag som "bryter mot" kodens "föreskrifter". Detta är en anmärkningsvärd bedömning.

Vi vill fästa uppmärksamheten vid att koden och dess enskilda para-

grafer alltigenom utformats med tanke på en rekommendation och att de enskilda "föreskrifterna" omöjligen skulle kunna utnyttjas i ett juridiskt bindande instrument. Koden innehåller riktlinjer som kan ha betydelse som rättesnöre för företagen och som underlag dels för diskussioner mellan berörda parter — företag, fackliga organisationer, myndigheter, etc. — dels för offentlig debatt och kritik kring företagets åtgärder. De har emellertid en karaktär som i flertalet fall skulle göra det omöjligt att juridiskt fastställa i vilken utsträckning de uppställda riktlinjerna iakttagits. I kodens inledande avsnitt betonas också att riktlinjerna är "frivilliga till sin karaktär och kan ej genomdrivas på rättslig väg". Därför har man inte heller ansett att en "exakt juridisk definition av multinationella företag" är nödvändig. Redan definitionsfrågan skulle visa sig utomordentligt svårlöst om det gällde ett juridiskt bindande dokument.

Som exempel på de problem som skulle uppstå vid en juridisk tolkning kan man ta de första två punkterna under kodens "Allmänna principer": "De multinationella företagen bör 1. fullt beakta etablerade allmänna samhällspolitiska mål i de medlemsländer där de arbetar; 2. särskilt beakta dessa länders mål och prioriteringar i vad avser ekonomiskt och socialt framåtskridande, inbegripet industriell och regional utveckling, miljövård, skapande av arbetstillfällen, innovationsfrämjande åtgärder och överförande av teknologi."

Det torde vara praktiskt taget omöjligt även för en nationell domstol att för det egna landet fastställa exakt vilka dessa mål och prioriteringar är och än mer att fastställa vad dessa mål och prioriteringar (som kan vara inbördes motstridiga) skulle ha krävt av det enskilda företaget i en viss angiven situation där företaget samtidigt måste beakta ett stort antal andra aspekter (däribland alla de andra principer som fastställts i OECD-koden).

Det ligger därjämte i de multinationella företagens natur att de — enligt OECD-koden — skall beakta mångfalden av sådana mål och prioriteringar från alla de länder där de är verksamma och att värdländerna ofta har motstridiga intressen. Om ett multinationellt företag på grund av exempelvis strukturella förändringar står inför nödvändigheten av att kraftigt skära ner sin personal är det enligt OECD-koden skyldigt att beakta "mål" och "prioriteringar" från ett flertal värdländer. Det enda säkra i en sådan situation är ofta att företaget inte kan tillgodose samtliga mål och prioriteringar.

I ett "juridiskt bindande" system skulle det uppenbarligen krävas en internationell domstol — och ett internationellt sanktionsförfarande — för att på ett rimligt sätt kunna bedöma om företaget gjort en med hänsyn till koden godtagbar avvägning i förhållande till olika nationella mål och prioriteringar. Det är samtidigt uppenbart att en dylik internationell juridisk handläggning av "föreskrifter" av det slag OECD-

koden innehåller skulle öppna praktiskt taget olösliga problem redan när det gäller att inhämta fakta och bevis: vilka är de berörda ländernas mål och prioriteringar (vad avser ekonomiskt och socialt framåtskridande, industriell och regional utveckling, miljövård etc.), i vilken utsträckning var dessa mål och prioriteringar kända för företaget, i vilken utsträckning har de beaktats etc.

Det kan noteras att Landsorganisationen våren 1977 gjorde en "anmälan" till OECD av ett svenskt företag och därvid bl. a. åberopade att en viss (påstådd men osann) åtgärd från företagets sida skulle strida mot här berörda punkter ("beakta dessa länders mål och prioriteringar . . ."). Det finns anledning förmoda att många, kanske de flesta åtgärder av större betydelse i ett företag på lika lösa grunder skulle kunna föranleda beskyllningar för att åtgärden strider mot någon av de nationella målen eller prioriteringarna: sociala framsteg, sysselsättning, teknologi, miljö, etc.

Det anförda exemplet belyser att även en icke bindande juridisk bedömning av enskilda fall som anmäls till OECD skulle försätta OECD inför praktiskt taget olösliga uppgifter redan när det gäller att insamla fakta i målen. Det är därför förklarligt att regeringarna inom den OECD-kommitté som övervakar kodens tillämpning bestämt motsatt sig att ens genomföra någon "fact-finding" i de enskilda fall som aktualiserats inför OECD. Man har valt att behandla alla anmälda fall som fiktiva och enbart för att se om ett sådant fiktivt fall kan ge någon ny belysning av vad koden bör kräva av MNF. Denna hittills tillämpade uppläggning är enligt vår bedömning även för framtiden den enda rimliga och praktiskt genomförbara.

I medlemsförslaget beklagas att OECD:s regeringar vid kodens tillkomst inte gav den OECD-kommitté som följer kodens tillämpning möjlighet att pröva enskilda fall av "överträdelser av kodens föreskrifter". I medlemsförslaget låter man också förstå att de nordiska regeringarna "försökte" få till stånd "striktare regler" i detta hänseende. Denna beskrivning torde ge en överdriven bild av de meningsmotättningar som förelåg under överläggningarna om den blivande koden. Enligt vad vi har oss bekant var samtliga regeringar, även de nordiska, ense om att OECD inte skulle fungera som någon form av tribunal som behandlade enskilda fall.

Medlemsförslaget framför också krav på att översynen av OECD-koden skall leda till "bättre information". Vi vill erinra om att OECD-koden redan uppställer krav på offentlig information, som är så långtgående att de kan komma i konflikt med företagets legitima behov av sekretesskydd gentemot kunder och konkurrenter. Ett exempel på svårigheter gäller de krav som uppställts på att företaget skall redovisa vinster, fördelade per geografisk enhet. Vid de överläggningar som föregick Sveriges beslut att anta OECD-koden underströk emellertid den

dåvarande svenska regeringen för arbetsmarknadens parter att koden ger betydande utrymme för nödvändiga undantag — dels genom förordets uttalanden om att koden inte avser att uppställa större krav på multinationella företag än de som tillämpas för nationella företag, dels genom den hänvisning som i informationsavsnittet görs till bl. a. behovet av skydd för affärshemligheter, dels också genom den försiktiga formuleringen beträffande fördelning per geografisk enhet. Många företag har också ansett sig nödsakade att utnyttja de undantagsmöjligheter som på detta sätt redan finns inskrivna i OECD-koden. Det kan tilläggas att denna typ av svårigheter med tillämpningen av OECD-kodens informationsavsnitt för närvarande kartläggs av BIAC, företagets organisation för samarbete med OECD.

De anförda svårigheterna visar också nödvändigheten av att OECD-ländernas allmänna redovisningsregler — d. v. s. även för rent nationella företag — kommer i fatt OECD-koden innan man överväger ytterligare tillägg till denna.

Medlemsförslagets ”kläm” innehåller en egendomlig formulering: OECD:s översyn bör leda till bättre information och en bättre övervakning av de multinationella företagen ”i våra länder”. Vi förmodar att med ”våra länder” avses de nordiska länderna. Det är emellertid uppenbart att OECD:s översyn inte kan utmynna i speciella regler eller tillämpningar för de nordiska länderna. OECD-koden är en rekommendation som gemensamt riktas från samtliga OECD-regeringar direkt till de multinationella företagen. Den ger inget utrymme för regionala tillämpningsregler.

Sammanfattningsvis vill föreningen understryka

att OECD även i fortsättningen bör avstå från att påta sig uppgiften att fungera som någon form av tribunal, samt

att av ovan redovisade skäl någon ytterligare skärpning av informationsavsnittet i OECD-koden inte bör komma till stånd.

Stockholm den 19 december 1978

Svenska arbetsgivareföreningen

Karl-Olof Faxén

Hans-Göran Myrdal

Sveriges grossistförbund:

I medlemsförslaget konstateras att OECD:s riktlinjer för multinationella företag, den s. k. uppförandekoden, har karaktären av rekommendation. Det sägs att koden således inte är juridiskt bindande.

Förslagsställarna synes anse att detta förhållande inte är tillfredsställande, och man önskar att de nordiska regeringarna tillsammans skall verka för att den översyn av koden som skall göras under innevarande år

skall leda till bättre information om och effektivare övervakning av de multinationella företagens verksamhet i de nordiska länderna.

Enligt vår mening finns det ej skäl att tillstyrka detta förslag. Det förhållandet att koden är en rekommendation har självfallet påverkat utformningen av den, och man kan inte rimligen ändra kodens inriktning utan en genomgripande omarbetning av texten. En sådan omarbetning ligger såvitt vi förstår inte inom ramen för den översyn som skall göras under året. Vi vill här särskilt framhålla att en ändrad tillämpning av koden självfallet inte endast kan omfatta de nordiska länderna, vilket förslagsställarna av texten att döma synes avse.

Vår väsentligaste invändning mot förslaget är emellertid att det inte finns skäl hävda att de multinationella företag som är verksamma i Sverige — och förmodligen inte heller i övriga Norden — skulle brista i vilja att uppfylla rekommendationerna i uppförandekoden. Det är tvärtom vår bestämda uppfattning att företagen har en positiv syn på rekommendationerna, som för övrigt står väl i överensstämmelse med den uppfattning om samspelet mellan myndigheter och företag som allmänt råder i vårt land. Det saknas därför redan av denna anledning skäl att skärpa tillämpningen av koden.

På dessa grunder avstyrker vi således det aktuella medlemsförslaget.

Stockholm den 24 januari 1979

Sveriges grossistförbund

Ake Sundquist

Iwan Ahlström

Sveriges redareförening:

— — — Föreningen har på senare tid haft anledning studera det arbete som bedrivits inom OECD:s organ i syfte att öka informationer om och inblicken i multinationella företag. Föreningens intresse har främst föranletts av frågan huruvida hittills antagna och nu aktuella rekommendationer inom OECD:s ram också skulle vara tillämpliga på internationell sjöfart, och då i synnerhet på den samarbetsform inom linjetrafiken som går under beteckningen linjekonferenser. Enligt vad föreningen hittills erfarit skulle rekommendationerna vara allmängiltiga och därför i och för sig också kunna tillämpas på linjekonferenser och andra övernationella samarbetsformer inom internationell sjöfart.

Emellertid har ett antal regeringar i Västeuropa — däribland Sverige — samt Japan redan tidigare fattat vissa politiska beslut angående linjekonferenser och de uppförandenormer sådana konferenser bör följa för att man även i fortsättningen skall låta redarna och deras kunder i samförstånd reglera verksamheten och således undvika ingrepp från re-

geringar med de komplikationer som alltid följer när nationella rättssystem skall appliceras på en verksamhet som genom sin natur berör flera stater.

Med hänsyn till de särskilda normer som antagits för linjekonferenser — bl. a. vid sammanträde med transportministrar från Västeuropa och Japan i Tokyo i februari 1971 — föreligger, enligt redareföreningens uppfattning, för närvarande inga skäl att applicera OECD:s rekommendationer angående multinationella företag på förhållanden inom internationell sjöfart. Under sådana omständigheter framstår det som naturligt för redareföreningen att icke i sak kommentera det nu aktuella nordiska förslaget angående arbetet inom OECD på en uppförandekod för multinationella företag.

Göteborg den 24 oktober 1978

Sveriges redareförening

Erik Nordström

Svenska bankföreningen:

Förslaget går ut på att regeringarna i de nordiska länderna skall gemensamt verka för sådana förändringar i OECD-koden, ”som gör den till ett effektivare instrument för insyn och övervakning av de multinationella företagen”. Bankföreningen begränsar sin bedömning till frågan i vilken utsträckning regler av det slag förslagställarna synes avse är påkallade för bankerna. Vid bedömning av denna fråga måste beaktas att de svenska bankerna är underkastade en mycket omfattande samhällskontroll. Såvitt gäller de svenska bankernas dotterföretag i andra länder samverkar den svenska bankinspektionen med tillsynsmyndigheterna i dessa länder. Med hänsyn till de särskilda förhållanden, som sålunda gäller för bankerna, finner bankföreningen inte anledning att för medlemsbankernas räkning ingå i en bedömning av det förslag — huvudsakligen berörande industriföretag — som remissen avser.

Stockholm den 8 december 1978

Svenska bankföreningen

Dess styrelse:

Curt G. Olsson

P. Modigh

BILAGA 3**I efterhand inkomna yttranden****S v e r i g e****Kommerskollegium:**

Handelskamrarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, Landsorganisationen, Tjänstemännens centralorganisation och Svenska arbetsgivareföreningen har av kollegiet beretts tillfälle att avge yttrande över förslaget. Inkomna yttranden bifogas (*se nedan*). *Handelskamrarna i Göteborg och Malmö* har därvid avstått från att avge yttrande. *Tjänstemännens centralorganisation* tillstyrker förslaget, samt betonar att en lämplig metod för att effektivisera uppförandekodens efterlevnad i de nordiska länderna, vore att i lämpliga delar omvandla denna till nationell lag. *Svenska arbetsgivareföreningen* avstyrker förslaget och understryker därvid att OECD även i fortsättningen bör avstå från att påta sig uppgiften att fungera som någon form av tribunal och att av redovisade skäl någon ytterligare skärpning av informationsavsnittet i OECD-koden inte bör komma till stånd. Även *handelskammaren i Stockholm* instämmer i det av Svenska arbetsgivareföreningen avgivna yttrandet. *Landsorganisationen* ställer sig för sin del bakom det yttrande till Nordiska rådet som avgivits av *Nordens fackliga samorganisation (NFS)*. NFS:s yttrande omfattar relativt långtgående krav på revideringar av OECD-koden.

För egen del vill *kollegiet* anföra följande.

Bakgrund

Kollegiet vill i sammanhanget erinra om sitt yttrande 1974-07-11 angående ett förslag om en gemensam nordisk lagstiftning om multinationella företag (A 422/j)¹, samt sitt yttrande 1974-10-17 angående ett förslag om handlingsplan för att begränsa och bryta de multinationella företagens makt i Sverige (A 436/j)¹.

De multinationella företagen och deras verksamhet har ett betydande inflytande på världsekonomin och på förhållanden i de enskilda länderna. Deras verksamhet medför många positiva effekter, bl. a. genom att de stimulerar till ett ökat utbyte av varor och tjänster över nationsgränser. Även en ökning i antalet arbetstillfällen, tillgång till teknologi och "know-how" kan komma de enskilda länderna till godo. Emellertid kan de multinationella företagen genom sin ekonomiska makt och sin i vissa avseenden autonoma ställning i förhållande till de enskilda län-

¹ *Se Nordiska rådet, 22:a sess., Supplementband, s. 938 och 1081.*

derna också medföra stora negativa verkningar, såväl nationellt som internationellt. Sådana negativa effekter kan förekomma på de ekonomiskt-politiska, skattepolitiska och arbetsmarknadspolitiska områdena.

Det råder en betydande osäkerhet om vilken verklig betydelse de multinationella företagens verksamhet har. De har av vissa bedömare liknats vid jätteödlor på utdöende, medan andra har menat att de utgör ett hot mot nationalstatens fortsatta existens. För att söka klarlägga deras betydelse, har under de senaste åren ett flertal utredningar tillställts, såväl i enskilda länder som internationellt. För Sveriges del kan nämnas utredningen om utländska övertaganden av svenska företag (SOU 1978: 73) samt det utredningsarbete som gjorts av den under industridepartementet sorterande arbetsgruppen (MNF-gruppen). Vidare kan här nämnas den utredningsverksamhet som bedrivs inom SIND, bl. a. rörande MNF inom svensk livsmedelsindustri, MNF:s betydelse för den internationella vetenskapliga och teknologiska kapaciteten, och för svensk industriell teknisk utveckling. På det internationella planet är multinationella företag till föremål för diskussioner i bl. a. OECD, ILO, ECOSOC och UNCTAD.

OECD:s uppförandekod

Det är bl. a. mot bakgrund av ovanstående man bör se tillkomsten av OECD:s uppförandekod (guidelines) för multinationella företag samt de därtill knutna deklARATIONERNA om nationell behandling och om främjande och hämmande åtgärder vad avser internationella investeringar.

Uppförandekoden, som i princip endast riktar sig till företag verksamma i OECD-länderna, är en gemensam rekommendation från OECD:s medlemsregeringar (med undantag av den turkiska) till de multinationella företagen att följa vissa riktlinjer i sitt agerande. Bland de frågor som behandlas i koden kan nämnas en uppmaning till företagen att avhålla sig från bestickning och att inte otillbörligt blanda sig i staters inre angelägenheter. I koden ställs ökade krav på multinationella företags informationsgivning och ges riktlinjer för företagens verksamhet med avseende på konkurrens- och skattefrågor. Den betonar att multinationella företag bör visa respekt för de anställdas rätt att fackligt organisera sig och deras intressen i övrigt, t. ex. vad gäller informationsgivning. Uppförandekoden innefattar vidare vissa principer som multinationella företag bör iaktta vid sin lokalisering och utnyttjande av teknisk kapacitet.

I anslutning till fastställandet av riktlinjerna beslutades också om ett samrådsförfarande för uppföljning av riktlinjerna. Industrins och de fackliga organisationernas rådgivande organ i OECD (d. v. s. BIAC och TUAC) har här möjlighet att bidra med synpunkter. Beträffande översynen av uppförandekoden, angavs att regeringarna i OECD:s medlemsländer inom tre år kommer att se över (koden) i syfte att öka effektiv-

teten i det internationella ekonomiska samarbetet bland medlemsländerna i frågor rörande internationella investeringar och multinationella företag. (Declaration on International Investment and Multinational Enterprises, III: V.)

Kollegiets synpunkter i anledning av medlemsförslaget i Nordiska rådet

Det är med anledning av den aviserade översynen av OECD-koden som medlemsförslaget angående nordiskt samarbete har väckts i Nordiska rådet.

Svenska arbetsgivareföreningen gör i sitt yttrande en distinktion mellan begreppen översyn och revision. Detta anser kollegiet vara föga motiverat. En översyn och utvärdering utifrån de under drygt två år vunna erfarenheterna av kodens tillämpning ser kollegiet som angeläget för samtliga berörda parter — företag, fackliga organisationer, myndigheter etc. — samtidigt som en översyn också förutsetts i samband med att koden fastställdes.

I det fall att en översyn visar att kunskapen om MNF:s verksamhet och betydelse är bristfällig, så finner kollegiet det naturligt att man söker förbättra informationen om och effektivisera övervakningen av MNF. Kollegiet ställer sig bakom förslaget att, om en aktion härvidlag blir motiverad, denna i så fall förbereds på det nordiska planet. För djupad kunskap skulle t. ex. kunna bidra till en nyansering av debatten om MNF. Förbättrad information bör dessutom ge regeringarna i berörda länder större möjligheter till förståelse för problem i anknytning till MNF samt att bedöma behovet av åtgärder med hänsyn till MNF:s verksamhet. Även MNF borde ha intresse av ett förbättrat informationsflöde i detta syfte, då det härigenom torde kunna minska osäkerhetsmomentet i relationen MNF-värdland/myndigheter. Kollegiet bedömer att denna ömsesidiga transparens bör verka gynnsamt för den internationella handelns långsiktiga utveckling. I sammanhanget finns det självfallet anledning att peka på företagens legitima behov av sekretessskydd gentemot kunder och konkurrenter.

Genom kodens nuvarande utformning har endast fiktiva fall kunnat tas upp till behandling i den kommitté inom OECD som har fått i uppdrag att övervaka den praktiska tillämpningen av koden. Detta har givit kommitténs verksamhet en onödigt teoretisk prägel. En möjlighet att uppnå större konkretion i arbetet vore att ge kommittén befogenhet att företa utfrågningar av enskilda MNF. Dessa utfrågningar skulle enligt kollegiets mening inte behöva föregås av en påstådd överträdelse av kodens föreskrifter, utan kan mera ses som en källa till information om MNF. En förutsättning är givetvis att företagen deltar på frivillig basis.

Slutligen vill kollegiet framhålla att de utredningar om MNF som har gjorts har belyst speciella aspekter av dessa företags verksamhet. Någon utredning av ex. hur det handelspolitiska skeendet — ex. genom

tillkomsten av frihandelsarrangemangen inom EFTA och inom EG, liksom mellan dessa länderområden — påverkat MNF:s verksamhet har ännu ej företagits. Vidare saknas kunskap om vilka handelsströmmar som de multinationella företagen dominerar, vilket är av betydelse bl. a. vid analys av den officiella handelsstatistiken. Enligt kollegiet kunde det vara av värde att också sådana förhållanden studerades, antingen i särskild ordning eller inom ramen för redan befintliga utredningar rörande MNF.

Stockholm den 25 januari 1978

O. G. Lindqvist

Christer Arvius

Stockholms handelskammare hänvisar i skrivelse den 24 november 1978 till Svenska arbetsgivareföreningens yttrande (se ovan).

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) hänvisar i skrivelse den 21 november 1978 till yttrande av den 11 december 1978 från Nordens fackliga samorganisation (NFS) (se ovan).

Landsorganisationen i Sverige hänvisar i skrivelse den 18 december 1978 till yttrande av den 11 december 1978 från Nordens fackliga samorganisation (NFS) (se ovan).

Medlemsförslag om samarbete angående rening av kommunalt avloppsvatten

(Väckt av Kristian Gestrin, Ilkka Kanerva, Bror Lillqvist, Petter Savola och Raino Westerholm)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordforsk, miljövårdssektariatet:

Den fråga som medlemsförslaget tar upp, rening av kommunalt avloppsvatten och därtill hörande slamdisponering, är av mycket stor miljömässig och ekonomisk betydelse i de nordiska länderna. Det mest akuta problemet på området är enligt NORDFORSK:s bedömning den bristfälligt effektiviteten hos befintliga reningsverk.

I början av år 1975 uppskattades den samlade nordiska investeringen i kommunala reningsverk till 6 à 7 miljarder svenska kronor. Samtidigt blev det allt mera uppenbart, att en stor del av reningsverken icke fungerade tillfredsställande. För att närmare klarlägga situationen arrangerade NORDFORSK i april 1975 i Mariefhamn det Elfte nordiska symposiet om vattenforskning över temat "Driftproblem vid avloppsreningsverk". En rapport från symposiet har publicerats.

Symposiet gav vid handen, att läget var ännu mera bekymmersamt än man hade trott. Ett första resultat av symposiet blev därför ökade nationella satsningar på att försöka lösa hithörande frågor. I Norge upprättades vid NTNf ett "Utvalg for drift av renseanlegg" och i Sverige inleddes ett av VAV, STU och BFR finansierat undersökningsprogram med namnet "Driftstudier inom VA-området". I Danmark och Finland igångsattes utredningar av liknande slag.

Samtidigt inledde NORDFORSK ett initierings- och koordineringsarbete, som resulterade i att det nordiska projektet "Drift av reningsverk" kunde inledas våren 1977. Detta projekt omfattar för närvarande fem sinsemellan samordnade delprojekt:

1. Vägledning för driftövervakning av kommunala reningsverk
2. Drift av fosforfällningsverk
3. Instrumentering och reglering av kommunala reningsverk
4. Filtrering av avloppsvatten från kommunala reningsverk
5. Bruk av utjämningsbassänger i samband med kommunal rening av avloppsvatten

Projektet är treårigt, men vissa delprojektrapporter kommer att publi-

ceras redan år 1979 och innehålla en del av den information som efterlyses i medlemsförslaget.

I ett mera långsiktigt perspektiv, icke minst med hänsyn till behovet av nya reningsverk, är det väsentligt att få fram en systemanalytisk beslutsmodell, som gör det möjligt att i varje särskilt fall räkna ut den optimala lösningen av vattenrenings- och slambehandlingsproblemet, utgående från olika krav på det renade vattnets och det avskilda slammets kvalitet.

Även på detta område har i NORDFORSK:s regi genomförts ett samnordiskt projekt, kallat "Systemanalys av slamhantering". Slutrapporten har nyligen publicerats och utmynnar i en begränsad beslutsmodell, som kan användas av kommuner vid val av slamhanteringsmetod. Rapporten pekar också på de kompletteringar av den systemanalytiska modellen som borde komma till stånd genom nationella forskningsinsatser.

Sammanfattningsvis anser NORDFORSK att behovet av nordisk samordning av forskningen om befintliga avloppsreningsverk är tillgodosett genom det pågående projektet "Drift av reningsverk". Det systemanalytiska underlag som erfordras för planering av nya reningsverk bör efter hand breddas och förfinas, men i dagens läge torde detta bäst kunna ske genom att tillräckliga nationella forskningsresurser ställs till förfogande. NORDFORSK förhåller sig därför tveksam till nyttan av en sådan utredning som förordas i det aktuella medlemsförslaget.

Helsingfors den 15 december 1978

För NORDFORSK

Sakari Heiskanen
Styrelsens ordförande

Nils Mustelin
Miljövårdssekreterarietets
föreståndare

D a n m a r k

Indenrigsministeriet:

I denne anledning skal indenrigsministeriet oplyse, at *handelsministeriet* ikke har bemærkninger til det omhandlede forslag, medens *miljøministeriet/miljøstyrelsen* i sagens anledning har udtalt følgende:

Medlemsforlaget er meget bredt udformet, idet det drejer sig om udredning vedrørende rensning af kommunalt afløbsvand, omfattende både rensningsanlæggenes teknik, effektivitet, omkostninger og miljømæssige hensyn samt rekommandationer for planlægning af nye rensningsanlæg og forbedring af ibrugværende rensningsanlæg.

På to af de nævnte delområder er der i forvejen nordiske initiativer. NORDFORSK har således iværksat et projekt vedrørende drift af rensningsanlæg, og Nordisk Embedsmandskomité vedrørende Miljøbeskyttelsesspørgsmål har netop taget et forslag om nordisk samarbejde mellem

de centrale miljøadministrationers spildevandskontorer om samordning af udredningen inden for området op til drøftelse. Det er foreslået på dette felt at starte med projekter vedrørende henholdsvis spildevandsbortskaffelse fra spredt bebyggelse og dimensionering af udjævningsmagasiner (regnvandsbassiner) ved spildevandsanlæg.

Opmærksomheden skal endvidere henledes på, at en væsentlig del af initiativet til nyudvikling vedrørende kommunale rensningsanlæg ligger hos de entreprenørfirmaer, der er aktive på dette område. På mange etablerede værker foregår der ligeledes videreudvikling og forbedring af effektiviteten i samarbejde mellem værkets driftsledelse og entreprenører. Der er tillige et effektivt kommunikationsnet inden for området gennem tidskrifter, møder i faglige organisationer, udstillinger, markedsføring etc. På grund af den stærkt udbyggede aktivitet synes kommunale administrationer og besluttede organer at have en god og ajourført viden om mulighederne for rensning af kommunalt spildevand.

Miljøministeriet/miljøstyrelsen er positive over for medlemsforslaget om en samlet udredning om rensningen af kommunalt afløbsvand. Man finder dog, at det ville være mest rationelt at lade en nærmere udredning bero på resultatet af de forannævnte igangværende forskelligartede initiativer på området.

Indenrigsministeriet kan henholde sig til den af miljøministeriet/miljøstyrelsen afgivne udtalelse.

København, den 10. november 1978

P. m. v.

E. b.

Jens Jacobsen

Kommunernes Landsforening:

— — — skal landsforeningen meddele, at man med interesse har gjort sig bekendt med forslaget, og at landsforeningen kan støtte forslaget om, at det Nordiske Ministerråd lader udarbejde en redegørelse om rensning af kommunalt spildevand omfattende både rensningsanlæggenes teknik, effektivitet, udgifter og miljømæssige hensyn samt vejledning om planlægning af nye rensningsanlæg og forbedring af eksisterende rensningsanlæg.

København, den 22. januar 1979

Henning Rasmussen

O. Ingvarsen

Københavns magistrat har i skrivelse den 30 november 1978 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Frederiksberg kommune:

 Direktoratet kan i anledning heraf oplyse, at spildevandet fra Frederiksberg renses på anlæg i Københavns kommune i henhold til en herom ind-

gået aftale, og at driften af renseanlæggene varetages af Stadsingeniørens direktorat, København.

Frederiksberg, den 28. december 1978

H. Skov
Fuldmægtig

J. Flyger

Danmarks Naturfredningsforening har i skrivelse den 10 januari 1979 förklarat sig i hög grad vilja stödja medlemsförslaget.

F i n l a n d

Ministeriet för inrikesärendena:

Under de senaste åren har man i Finland utfört rätt omfattande undersöknings- och utredningsarbeten rörande samhällets vattenskydd, bland vilka man bör nämna det stora projektet angående samhällets vatten och miljö (Yhdyskuntien vesi- ja ympäristöprojekt) samt vattenstyrelsens och statens tekniska forskningscentralers undersökningar angående vattenskydd och vattenreningsteknik.

Rening av kommunalt avloppsvatten och därtill hörande reningsteknik har dock undersökts relativt lite. Det har förekommit brister i planeringen och skötseln av kommunernas reningsanläggningar för avloppsvatten och enhetliga och pålitliga direktiv angående placering och konstruktion av anläggningarna fattas. Ministeriet för inrikesärendena anser därför det gjorda medlemsförslaget viktigt och välkommet. Samarbete inom området rening av kommunalt avloppsvatten skulle tjäna såväl behovet hos kommunernas planerings- och beslutande organ som det planerings- och utvecklingsarbete som utförs av konsulter och företag i branschen.

Samarbete angående rening av kommunalt avloppsvatten lämpar sig speciellt väl även inom ramen för miljövärdverksamheten under Nordiska ministerrådet. Det bör nämnas, att nordiska ämbetsmannakommittén för miljövärdfrågor vid sitt möte den 28.11.1978 beslöt rekommendera Nordiska ministerrådet att utsträcka verksamheten även till avloppsvattenreningens område.

Då det nordiska samarbetet angående rening av kommunalt avloppsvatten påbörjas borde man dock fästa uppmärksamhet vid de utredningar och den under arbete varande forskningen som samnordiskt utförs bl. a. inom ramen för NORDFORSK:s forskningsprogram samt som bilaterala samarbetsprojekt. Ministeriet för inrikesärendena föreslår också, att problemen vid rening av industrins avloppsvatten skulle försöka utredas i samarbete med de nordiska länderna, ifall det nu eventuellt igångsatta

samarbetet angående rening av kommunalt avloppsvatten visar sig fruktbart.

Helsingfors den 20 december 1978

Olli Ojala
Avdelningschef

Peter von Boguslawsky
Planerare

Helsingfors universitet konsistorium:

I medlemsförslagets motiveringar framhäves både miljövärdande och ekonomiska aspekter. Reningen och behandlingstekniken av kommunalt avloppsvatten har i de nordiska länderna utvecklats rätt långt och tekniskt tillförlitliga metoder finns att tillgå.

Med beaktande av recipientens volym och användningsändamål samt kostnader är däremot valet av metoder ett viktigt spørsmål för kommunerna. Även om förhållandena i fråga om vattendragen företer stora likheter i Norden på grund av klimatet och tätorternas struktur, är vattendragens avfallstolerans även inom samma land olika från fall till fall på grund av differensen mellan de hydrologiska förhållandena och belastningsintensiteten hos de särskilda vattendragen. Därför blir man med tanke på målsättningen för vattenskyddet vid val av optimala reningsmetoder tvungen att ty sig till empiriska rön. Vid olika fall av belastning erhållet vattenforskningsmaterial och härav uppgjorda ekologiska mallar för vattendrag erbjuder redan nu en möjlighet till utbyte av nyttiga erfarenheter de nordiska länderna emellan. Det initiativ som i denna angelägenhet tagits genom medlemsförslaget är värt all uppmärksamhet.

En annan synpunkt, som borde vidareutvecklas i den samnordiska verksamheten på vattenskyddets område, är att förenhetliga metodiken för uppföljning av reningsanläggningarnas effekt. Detta gäller förutom kontrollundersökning som utförs i vattendragen speciellt även analysen av avloppsvattnet, varvid man utom den kemiska analysen mer än tidigare borde fästa uppmärksamhet även på biologiska tester (AGP-tester osv.) samt korrelationer mellan dem och konstaterad inverkan på vattendragen. Utbyte av erfarenheter som gjorts i de nordiska länderna och koordinering av forskningsresultaten skulle förbättra prognosernas tillförlitlighet och på så sätt komma att inverka på valet av en både tekniskt och ekonomiskt sett ändamålsenlig reningsmetod.

Helsingfors den 29 november 1978

N. Oker-Blom
Rektor

Jukka Petänen
Bitr. sekreterare

Tekniska högskolan¹:

Tekniska högskolan anser att nordiskt samarbete angående avloppsvattnets behandlingsteknik är viktigt. Inbesparingar och ökad effektivitet som kan uppnås och som medlemsförslaget syftar till är både kännbara och uppenbara. Enligt tekniska högskolans uppfattning är det lämpligast att NORDFORSK sköter samarbetet på detta område. NORDFORSK:s miljövårdssektariat har redan i över tio år årligen anordnat ett vattenforskningsposium, som ofta behandlat avloppsvattnets behandlingsteknik till och med som sitt enda ämne.

I fortsättningen skulle det vara möjligt att effektivisera det av NORDFORSK redan påbörjade arbetet genom att helt enkelt avsätta mera resurser till detta ändamål. Mycken tid till förberedning skulle inte behövas, eftersom NORDFORSK:s hittillsvarande verksamhet erbjuder en användbar modell även för ett väsentligt effektiviserat samarbete inom forskningsområdet.

Helsingfors den 14 november 1978

Jussi Hooli
Avdelningsledare,
Professor

Irja Nordlund
Notarie

Vattenstyrelsen¹:

I samtliga nordiska länder har redan under 1960-talet och i synnerhet under 1970-talet resurskrävande och omfattande avloppsbehandlingsprogram genomförts för att minska de miljökadliga effekterna av kommunalt avloppsvatten. Till följd av dels olika målsättningar och utbyggnadsskede finns i nutida läget av kommunal avloppsrening stora skillnader mellan länderna.

Forskningsprogram om rening av kommunalt avloppsvatten har också genomförts i de nordiska länderna. Nordiskt informationsutbyte om dessa program pågår. Samnordiska undersökningar har utförts främst inom NORDFORSK. Som bäst pågår inom NORDFORSK ett utredningsprojekt om drift av kommunala avloppsreningsverk; utredningen behandlar samma frågor som medlemsförslagets undersökningsrekommendation, men täcker inte helt alla dess aspekter.

Vattenstyrelsen sätter stort värde på nordiskt informationsutbyte och nordisk koordinering av projekt om planering och forskning av kommunal avloppsvattenrening samt rekommendationer på detta område och föreslår, att en eventuell ökning av resurser skulle kanaliseras till effektivisering av informationsutbyte och koordinering på detta område med hjälp

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

av de existerande samarbetsorganen. Förslag om ökade insatser på dessa samarbetsformer är som bäst under behandling i Nordiska ministerrådets arbetsprogram för år 1979.

Medlemsförslaget bör i princip understödjas, men på grund av att samnordiskt utredningsarbete redan pågår på detta område, borde förslaget tillstyrkas i generell form och förslagets detaljerade rekommendationer befordras till övervägande vid Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté för miljövärdfrågor.

Helsingfors den 28 december 1978

Simo Jaatinen
Generaldirektör

Jaakko Mikkola
Vattenförvaltningsråd

Valtion teknillinen tutkimuskeskus (VTT) — Statens tekniska forskningscentral:

Statens tekniska forskningscentral (VTT) ansluter sig till den i propositionen framlagda synpunkten att likheten av naturförhållandena och tätorterna i Norden skapar goda förutsättningar för samarbete inom teknisk forskningsverksamhet på detta område. Inom kommunal behandling av avloppsvatten har nordiskt samarbete funnits bl. a. i Nordforsk, till exempel Elfte nordiska symposium om vattenforskning, Mariehamn 21—23 april 1975, Driftproblem vid avloppsreningsverk. Det egentliga forskningssamarbetet har dock på detta område varit ringa.

Problem anslutna till ledning av kommunala avloppsvatten och planering av rengöringsverk utreddes i Finland grundligt i det av SITRA koordinerade projektet "Yhdyskuntien vesi- ja ympäristöprojekti" (Samhällets vatten- och miljöprojekt) (YVY), vars finansiering åren 1973—77 uppgick till cirka 18 Mmk. Motsvarande projekt har varit igång bl. a. i Norge. För dessa delar torde även avsevärda fördelar nås genom att effektivera utnyttjandet av dessa forskningsresultat.

I Finland har huvuddelen av samhällens reningsanläggningar för avloppsvatten redan byggts. Situationen torde vara densamma även i de övriga nordiska länderna. Största uppmärksamheten borde nu riktas på effektivisering av anläggningarnas funktion. I Finland har vattenstyrelsen startat rengöringsverkens funktionsutredning. Ett sådant utredningsarbete, vilket kan föra mycket långt in på anläggningsdetaljer vore enligt VTT:s åsikt nyttigt och skulle passa till samnordiskt projekt. Detta ansluter sig också nära till provning av kemikalier, anläggningar och metoder som används vid vattenvård. VTT har goda resurser att utföra just sådant arbete, bl. a. i forskningsstationen vid Finnå.

För effektivisering av rengöringsverkens verksamhet och sänkning av

driftskostnaden är verkens instrumentering av central betydelse. Denna motivkrets utvecklas och är därför lämplig för samarbetsprojekt.

Av övriga lämpliga samarbetsämnen kan nämnas de nya metoder som behövs då kraven på rening skärps, bl. a. forskning av kväveavlägsningsprocesserna.

Med stöd av det ovannämnda föreslår vi fortsatta åtgärder för att befrämja saken och finna samarbetsobjekt.

Esbo den 20 december 1978

Pekka Jauho
Generaldirektör

Tuomo Laukkarinen
Forskare

Ålands landskapsstyrelse:

Ålands geografiska läge i Östersjön mellan nord- och sydgående havsströmmar gör att vattnen kring Åland lätt kan influeras av avlägset belägna avloppsutsläpp. Landskapsstyrelsen finner därför medlemsförslaget angeläget och förordar att en utredning om rening av kommunalt avloppsvatten utförs samt att rekommendationer utarbetas för planering av nya reningsanläggningar och förbättring av i bruk varande reningsanläggningar.

Mariehamn den 28 december 1978

Ingmar Eriksson
Landskapsstyrelseledamot

Carl Storå
Fiskeriintendent

Finlands stadsförbund:

Finlands stadsförbund anför såsom sitt utlåtande om ovan nämnda förslag följande:

Stadsförbundet finner det viktigt att även den i medlemsförslaget nämnda vattenskyddssektorn utvecklas i synnerhet till den del detta gäller anvisningar som utfärdas för att effektivisera de nuvarande reningsanläggningarna för avloppsvatten. I förslaget har emellertid inte tillräckligt beaktats speciellt följande faktorer:

- 1 Planeringen av reningsanläggningar för avloppsvatten står på en hög nivå i vårt land och i de övriga nordiska länderna. I vårt land har de största reningsanläggningarna redan byggts och reningsverk för avloppsvatten finns redan i nästan alla samhällen.

- 2 Reningsverkslösningarna beror i stor utsträckning på de lokala förhållandena, varför modelllösningar inte är till så stor nytta. Modelllösningstänkandet har utvecklats närmast av totalentreprenadbyggarna och i avsevärd utsträckning även förverkligats beträffande små reningsverk.
- 3 Undersökningar om reningsanläggningar och med direkt anknytning till det föreslagna undersökningsområdet har utförts i Finland och i de övriga nordiska länderna samt i vissa nordiska samarbetsorgan. Bland de undersökningar som utförts i Finland kan nämnas det av SITRA finansierade SVM-projektet (samhällellas vatten- och miljöprojekt). Samnordiska undersökningar har utförts av bl. a. Nordforsk. På basen av de undersökningar som utförts och de brister som observerats i praktiken har uppstått en mycket klar uppfattning om behoven av fortsatta undersökningar.
- 4 För planeringen och skötseln av reningsanläggningar för avloppsvatten förekommer åtminstone i Finland och Sverige vissa anvisningar.
- 5 Planerarna inom branschen har mycket god kännedom om reningsverkstekniken i Finland och de övriga nordiska länderna samt om dess fördelar och nackdelar.

Med hänvisning till det ovan anförda är den föreslagna undersökningen om reningsanläggningarna för kommunalt avloppsvatten nödig, men den borde inriktas speciellt på följande frågor:

- vilken är den ur recipientens synpunkt ändamålsenliga reduceringsnivån beträffande den kommunala avloppsvattenbelastningen, då man beaktar industrins samt lantbrukets och övriga diffusa föroreningarnas betydelse
- vilket är det mest ekonomiska sättet att reducera den kommunala avloppsvattenbelastningen efter det att kommunerna förverkligat höggradig avloppsvattenrening
- vilken är den ändamålsenliga instrumenterings- och automationsnivån vid avloppsverk av olika storlek
- anvisningarna för att effektivisera reningsanläggningarna för avloppsvatten
- utvecklingsarbetet för att effektivisera de kombinerade avloppsledningarna

Dessutom borde man vid planeringen av undersökningen beakta förefintliga anvisningar och de undersökningar som utförts.

Helsingfors den 5 januari 1979

L. O. Johanson
Verkställande direktör

G. Riskula
Avdelningschef

N o r g e**Miljøverndepartementet:**

På møte i Nordisk Embetsmannskomite for Miljøvernspørsmål i november 1978 ble det fattet prinsipielt vedtak om igangsettelse av samarbeid på vann- og avløpssektoren. Etter søknad fra Statens Naturvårdsverk i Sverige, Miljøstyrelsen i Danmark, Vattenstyrelsen i Finland og Statens forurensningstilsyn i Norge ble det vedtatt å foreslå for Nordisk Ministerråd å yte støtte til et hovedprosjekt for utarbeidelse av retningslinjer for kommunale avløp og avløp fra spredt bebyggelse, og et delprosjekt vedrørende retningslinjer for utjevningmagasiner.

For Norges vedkommende har Statens forurensningstilsyn dels fullført og del snart fullført et sett med veiledninger og retningslinjer for avløpsrensaneanlegg som synes tilfredsstillende ut fra dagens kunnskap. Disse retningslinjer og veiledninger bør kunne utgjøre et verdifullt bidrag til et nordisk samarbeid om dette problem.

Oslo, 28. desember 1978

Etter fullmakt

Erik Lykke

Richard G. Fort

Norske kommuners sentralforbund:

Norske kommuners sentralforbund vil understreke betydningen av internasjonalt samarbeid, spesielt på nordisk plan, når det gjelder planlegging og utvikling av metoder og tekniske løsninger for rensing av avløpsvann. Sentralforbundet vil imidlertid peke på at metoder og løsninger i nødvendig utstrekning må tilpasses forholdene i de enkelte land.

En har ellers ingen merknader til forslaget.

Oslo, 7. desember 1978

Sverre Krogh

Formann

Kjell T. Evers

S v e r i g e**Statens naturvårdsverk:**

Under de senaste åren har ett betydande samarbete pågått mellan de nordiska ländernas miljövårdsmyndigheter inom olika områden. Även

inom sektorn rening av kommunalt avloppsvatten har ett visst samarbete skett. Samarbete har dels skett inom NORDFORSK:s vattenvårdskommitté, dels genom direkta kontakter mellan de berörda myndigheterna. Under det senaste året har ett utökat samarbete diskuterats mellan vattenstyrelsen (Finland), miljöstyrelsen (Danmark), Statens forurensnings-tilsyn (Norge) och Statens naturvårdsverk (Sverige). Diskussionerna har gällt ett mera formaliserat samarbete inom sektorn rening av kommunalt och industriellt avloppsvatten. Ett visst samarbete har påbörjats och ansökningar insänts till Nordiska ministerrådet om fyra olika projekt:

1. Nordiskt samarbete om utarbetande av riktlinjer för kommunala avloppsfrågor.

2. Nordisk samarbete om utarbetning av retningslinjer för avlop fra spredt bebyggelse.

3. Nordisk samarbetsgrupp för upprättande av riktlinjer för utjämningsanordningar i avloppsnät.

4. Nordisk samordningsgrupp för forskning om kommunala ledningsnät. (NSKL)

Projektet är planerat att pågå 2—3 år, då det framhållits från ämbetsmannakommittén att mera långsiktiga samarbetsprojekt ej bör startas. Så har det funnits lämpligt att ej fortsätta arbetet inom arbetsgruppen för avfallsfrågor.

Sannolikt kan ett nordiskt samarbete ge väsentliga fördelar på det sätt som medlemsförslaget påverkas och som även betonats i de tidigare nämnda ansökningarna till Nordiska ministerrådet. För att ett meningsfullt samarbete skall kunna genomföras är det dock nödvändigt att varje land avsätter tillräckliga resurser för resor, utrednings- och forskningsarbete inom de sektorer som samarbetet skall omfatta.

De i medlemsförslaget angivna rekommendationerna synes ändamålsenliga och skall beaktas i det fortsatta nordiska samarbetet angående rening av kommunalt avloppsvatten.

Solna den 18 december 1978

Valfrid Paulsson

Lars Thorell

Styrelsen för teknisk utveckling:

Det nordiska samarbetet inom det miljövårdstekniska området har på senare tid vidgats och koncentrerats till NORDFORSK. I detta sammanhang har den miljövårdstekniska nämnden, knuten till NORDFORSK, utökats och omfattar numera, förutom representanter för medlemsorganisa-

tionerna, representanter för de miljövårdande myndigheterna i Norden. Härigenom har en samlad och kraftfull resurs skapats för samverkan inom forskning och utredning i Norden inom det miljövårdstekniska området.

Inom ramen för ett NORDFORSK-projekt "Drift av reningsverk" genomföres mycket av det som föreslås i medlemsförslaget. I projektet deltar forskare, institut och representanter för reningsverk och myndigheter. Det är angeläget att eventuella nya aktiviteter ej påbörjas utan att noggrann samordning göres med det pågående projektet. NORDFORSK torde vara en naturlig samlingspunkt för en eventuell vidgad aktivitet.

Stockholm den 13 december 1978

Paul Forsgren

Thomas Liljemark

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning (IVL):

Medlemsförslaget är en rekommendation om uppföljning av de nu existerande kommunala reningsanläggningarna och riktlinjen för planering av nya och förbättring av de nuvarande.

Sedan tillkomsten av naturvårdsverket 1967 har några speciella medel för f. o. u. rörande kommunalt avloppsvatten saknats i Sverige. Tidigare avsattes en liten del av statsbidragsmedlen för vatten och avlopp för sådan verksamhet.

I förhållande till den högst betydande investering som gjorts i kommunala reningsanläggningar under det senaste decenniet har f. o. u. varit blygsam. Detta har bl. a. medfört att någon optimering av reningsinsatserna inte kunnat ske. Utbyggnaden har därför mera styrts av statsbidragens konstruktion än av aktuellt reningsbehov och ekonomisk optimering.

När nu en större utbyggnad kan förutses speciellt i Norge och Finland är det angeläget att erfarenheter av alla slag från befintliga anläggningar sammanställs och utvärderas.

Detta material torde dock inte vara tillräckligt för utarbetande av rekommendationer, utan får ses som en nödvändig förutsättning för att bedöma de ytterligare uppgifter som erfordras.

Utöver själva reningsanläggningarna är ledningsnät och pumpstationer en mycket tung ekonomisk fråga för kommunerna. Rationella metoder, nya eller förbättrade material kan där betyda stora investerings- och driftvinster.

IVL finner det angeläget att ett allsidigt sammanställningsarbete snarast igångsätts och från svensk sida kan i första hand Vatten- och Avloppsverksföreningen (VAV) men även IVL medverka. Underlag bör i stor utsträckning kunna erhållas på naturvårdsverket.

IVL anser området väl ägnat för internordiskt samarbete som bör kunna samordnas genom NORDFORSK:s miljösektion.

Stockholm den 15 december 1978

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning

Leif Bruneau

Svenska kommunförbundet:

Det svenska miljövårdsarbetet under 1970-talet har till stor del varit inriktat på vattenvård. Sedan år 1969, då miljöskyddslagen trädde i kraft, har investerats ca 4 miljarder kronor i kommunala avloppsreningsverk. I 370 verk betjänar nu 6 850 000 personer. Vid hälften av verken behandlas avloppsvattnet — utöver mekanisk och biologisk rening — även i ett kemiskt reningssteg. Några verk har därutöver även ett filtersteg.

Praktiskt taget hela tätortsbefolkningen är nu ansluten till någon typ av behandlingsanläggning för avloppsvatten. Vid årsskiftet 1977—78 var fördelningen följande:

Reningsmetod	Antal re- ningsverk	Antal personer
Utan rening	—	9 000
Slamavskiljning	188	190 000
Biologisk rening	402	1 520 000
Kemisk rening	155	300 000
Biologisk-kemisk rening	608	4 730 000
Kompletterande rening (filtrering m. m.)	17	100 000
Totalt	1 370	6 850 000

De årliga bruttodriftkostnaderna för avloppsreningsverken (exkl. va-ledningar) är nu ca 700 miljoner kronor.

Av problem som för närvarande är aktuella inom denna miljövårdssektor kan nämnas

- arbetsmiljön i äldre reningsverk, pumpstationer m. m.
- industriella föroreningar i avloppsvattnet
- skador på och sanering av ledningsnätet
- behandling och användning av slammet
- behandling av dagvattnet
- driftkostnader
- va-problem i glesbygder
- former för vattenplanering
- recipienternas olika känslighet för kemisk rening.

I Sverige pågår en ganska omfattande forsknings- och utvecklingsverksamhet inom va-området. Viss del av denna forskning bedrivs i samarbete med övriga nordiska länder. Även i NORDFORSK:s regi förekommer ett forskningsarbete av betydelse för vattenvården.

Styrelsen instämmer i förslagsställarnas synpunkter på värdet av ett nordiskt samarbete inom sektorn kommunal avloppsvattenbehandling men vill samtidigt påpeka att det finns goda kontakter mellan de organ i de nordiska länderna, som är engagerade i denna forskning. Styrelsen kan därför inte se att det för närvarande finns anledning att göra en gemensam utredning inom området. Däremot kan det finnas skäl att låta NORD-FORSK lämna en redovisning för forskningsläget i de olika länderna och hur samarbetet länderna emellan är organiserat.

Stockholm den 15 december 1978

Svenska kommunförbundet

Karl Boo

Rune Karlsson

Sveriges industriförbund:

I Sverige pågår en omfattande FoU-verksamhet inom VA-området. Delar av denna forskning bedrivs redan nu i samarbete med övriga nordiska länder, framförallt i NORDFORSK:s regi. VA-teknik och kommunala avloppsvattenproblem är numera av prioriterat intresse i samtliga nordiska länder. Det bör i första hand ankomma på NORDFORSK att ange på vilka forskningsfält ett fördjupat samarbete bör ske. En för Norden gemensam utredning om rening av kommunalt avloppsvatten kan knappast bidra till en snabbare utveckling.

Stockholm den 11 december 1978

Sveriges industriförbund

Bo Helmerson

Martin Carlstein

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

D a n m a r k

Industrirådet:

Fælles nordisk forskningsindsats kan med fordel benyttes på dette område, men man må tage hensyn til den i forvejen store ekspertise, der forefindes i private firmaer og på forskningsinstitutter i alle de nordiske lande. Det er derfor nødvendigt at etablere en styringsgruppe, der

kan sikre mod dobbeltarbejde og sikre en koordinering af den viden, der allerede findes.

København, den 7. februar 1979

For Steen A. Christensen

Karin Sutton

Finland

Suomen kunnallisiitto (Finlands kommunförbund)¹:

Förslaget är värt stöd. En utredning av denna typ skulle utan tvivel kunna medföra användbara kunskaper för olika länder vid förbättringen av den nuvarande standarden på samhällets rening av kommunalt avloppsvatten. För en samnordisk utredning talar också att man relativt sällan bygger en anläggning för rening av avloppsvatten för en enskild kommun och att kunskaper härvid måste inhämtas också utanför kommunens organisation.

I samhällsbyggandet har man allt mera fäst uppmärksamhet vid olika ekologiska lösningar. Dessa möjliggör rening av avfall, också av avloppsvatten, åtminstone delvis också decentraliserat. Sådana här lösningar lämpar sig mycket väl för förbättring av teknisk service för olika glesbygder och i synnerhet gamla bycentra. Eftersom bevarandet av t. ex. landsbyarnas byggnadskulturvärden även annars är aktuellt, borde man i samband med den aktuella nordiska utredningen eller efter den särskilt utreda principerna för de reningslösningar för fastigheternas avloppsvatten som positivt påverkar miljön. På grund av detta är det också möjligt att höja den tekniska nivån för bebyggelse som har permanent kommunal teknik.

Vid behov är Suomen kunnallisiitto redo att å sina egna medlemskommuners vägnar uppfölja den utredning som skall utföras och för sina medlemskommuners del lämna nödvändiga grundupplysningar för utredningen.

Helsingfors den 25 januari 1979

Suomen Kunnallisiitto

Paavo Pekkanen

Verkställande direktör

Lasse Ristikartano

Byråingenjör

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Industrins centralförbund¹:

Förslaget om att låta utföra en utredning om rening av kommunalt avloppsvatten är värd understöd. Den bör gälla både reningsanläggningarnas teknik, effektivitet, kostnader och miljömässiga hänsyn samt utarbetande av rekommendationer för planering av nya reningsanläggningar för avloppsvatten och förbättring av i bruk varande reningsanläggningar. Industrins centralförbund önskar att ett sådant projekt kunde förverkligas så snart som möjligt. Då undviker man samma misstag i de olika nordiska länderna och kan samtidigt fästa uppmärksamhet vid det allmänna genomförandet av gemensamma samarbetsprojekt länderna emellan. När ett sådant projekt genomförs bör man uppmärksamma att både inhemska forskningsresultat, konsulter och anläggningstillverkare har en tillräcklig representation i projektens olika skeden. Tendensen har redan en längre tid varit att samnordiska projekt i huvudsak genomförts i svenskarnas regi. Arbetet har utförts i Sverige och experter där har kunnat påverka rekommendationernas karaktär. Sålunda har teknik och anläggningar som användes i Sverige fått opropor­tionerligt stort utrymme i rapporterna. Detta har försvårat den finländska industrins försäljning av teknik både i hemlandet och i utlandet samt förbättrat möjligheterna att sälja svenska anläggningar både i Finland och i de övriga nordiska länderna.

Centralförbundet önskar att man även i framtiden fördelar utförandet av samnordiska projekt och utredningar rättvisare än nu mellan de olika länderna. Då skulle nyttan av dem inte bli för ensidig.

Helsingfors den 26 januari 1979

Industrins centralförbund

Vesa Vainio

¹ Yttrandet översatt från finska.

Ministerrådsförslag om handlingsprogram för nordiskt regionalpolitiskt samarbete

(Väckt av Nordiska ministerrådet)

BILAGA 2

Nordiska organ vilka via ministerrådssekretariatet tillställts rapporten "Nordiskt regionalpolitiskt samarbete" och beretts möjlighet uttala sig över förslaget till nytt regionalpolitiskt handlingsprogram

Föreningarna Nordens Förbund
Nordens fackliga samorganisation (NFS)
Nordiska arbetsgruppen för regionalpolitisk forskning (NordREFO)
Nordiska industrifonden
Nordiska investeringsbanken
Nordiska kulturfonden
Nordkalottkommittén (NKK)
Norges Industriforbund
Norsk Arbeidsgiverforening
Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete
Ordförandena i följande ämbetsmannakommittéer:
 Nordiska arbetsmarknadsutskottet (NAUT)
 Nordiska socialpolitiska kommittén
 Ämbetsmannakommittén för industri- och energipolitik
 Ämbetsmannakommittén för miljövärdfrågor
 Ämbetsmannakommittén för samarbete inom byggsektorn
 Ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÅT)
Ordföranden i turistutvalget

BILAGA 3

Remissinstanser som har mottagit NÄRP-rapporten "Nordiskt regionalpolitiskt samarbete, Utvärdering av verksamheten hittills och underlag för nytt handlingsprogram"

Statsministerens kontor
Finansdepartementet
Fiskeridepartementet
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
Handelsdepartementet
Industridepartementet
Justisdepartementet
Kirke- og undervisningsdepartementet

Kommunal- og arbeidsdepartementet
Landbruksdepartementet
Miljøverndepartementet
Samferdselsdepartementet
Sosialdepartementet
Utenriksdepartementet
Olje- og energidepartementet
Kommunalavdelingen, Kommunal- og arbeidsdepartementet
Arbeidsavdelingen, Kommunal- og arbeidsdepartementet
Planavdelingen, Miljøverndepartementet
Distriktenes utbyggingsfond
Arbeidsdirektør Danielsen, Arbeidsdirektoratet
Fylkesmann Aavatsmark, Nordland fylke
Nordland fylkeskommune
Troms fylkeskommune
Finmark fylkeskommune
Nord-Trøndelag fylkeskommune
Sør-Trøndelag fylkeskommune
Hedmark fylkeskommune
Akershus fylkeskommune
Østfold fylkeskommune
Røyrvik kommune
Lierne kommune
Kautokeino kommune
Rana kommune
Kongsvinger kommune
Oppland fylkeskommune
Nordland Distriktshøgskole
Norsk institutt for by- og regionforskning

BILAGA 4

Förteckning över de svenska organisationer/myndigheter som beretts möjlighet uttala sig över rapporten "Nordiskt regionalpolitiskt samarbete"

Landsorganisationen, LO
Tjänstemännens centralorganisation, TCO
SACO
Lanbrukarnas riksförbund, LRF
Svenska industriförbundet
Landstingsförbundet
Svenska kommunförbundet
Arbetsmarknadsstyrelsen
Statens industriverk
Länsstyrelsen i Norrbottens län, Reg.ek.
Länsstyrelsen i Västerbottens län, Reg.ek.
Länsstyrelsen i Jämtlands län, Reg.ek.
Länsstyrelsen i Värmlands län, Reg.ek.
Länsstyrelsen i Malmöhus län, Reg.ek.

*BILAGA 5***Oversigt over de ministerier og styrelser, som i Danmark har modtaget den præliminære rapport till orientering**

Statsministeriet
Udenrigsministeriet
Handelsministeriet
Direktoratet for Egnsudvikling
Ministeriet for Grønland
Arbejdsministeriet
Budgetdepartementet

*BILAGA 6***Förteckning över de myndigheter/organ i Finland som fått rapporten "Nordiskt regionalpolitiskt samarbete"**

Finansministeriet
Handels- och industriministeriet
Arbetskraftsministeriet
Ministeriet för inrikesärendena
Utvecklingsområdesfonden
Ekonomiska planeringscentralen
Finlands fackliga centralförbund
Industrins i Finland centralförbund
Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut
Näringslivets forskningsinstitut
Lantbruksproducenternas centralförbund
Centralförbundet för regionalplanering
Alla länsstyrelserna (12)

